PETRI NVÑEZ DE AVENDANO I. C.

DE EXEQVENDIS MANDATIS REGVM HISPANIÆ,

QVAE RECTORIBVS CIVITATVM DANTVR, & i. tit. vj. lib. iij. Recopilationis (vulgò nuncupatis Capitulos de Corregidores) continentur.

CVM NOVISSIMIS ACCESSIONIBVS, ET LEGVM noua Recopilationis adiectione.

OPVS NVNC PRIMVM IN ITALIA EXCVSVM, Omnibus nedum in Scholis, verùm Iudicibus, & aliis in foro versantibus apprime vtile, & necessarium.

PRIMA, ET SECVNDA PARS:

IN QVIBVS OPTIME, ET ACCVRATE SVBSCRIPTAE præsertim materiæ traduntur, & enucleantur.

Quis creet Magistratus, & qui possint creari.
De custodibus diuersis.
De causis, quibus iurisdictio acquiritur.
De salarijs Iudicum, & aliorum, & à quibus possint constitui.
Quis possint cẽdere Ciuitates, Fortellitia, & Villas, & de earum finibus, seu limitibus, pascuis, & lignationibus, &c.

De Thesauris.
De Alienatione rerum Eccles. & Vniuersitatum.
De Iurisdictione, & Authoritate Baronũ.
Quis possit facere Defensas, & de pœnis pro damno illato.
De statutis, & qui possit illa condere.
De Clericorum fori priuilegio.
De Vectigalibus, Pedagijs, & Collectis.

Quæ personæ possint expelli à Ciuitate.
De Ludo, & Ludentibus.
De pecunia publica, seu Vniuersitatum, & in quibus possit erogari.
De Actorum Magistris, seu Notarijs.
De Crimine Blasphemiæ, Concubinatus, Periurijs, Vsurarum, & Falsi.

Accessit p... ca De Venatione singularis Tractatus cum accessionibus;

AD PERILLVSTREM D.

D. FERDINANDVM QVADRA REG. CONS.

Abbary Ricciulli

SVPERIORVM PERMISSV:

NEAPOLI, Ex Typographia Tarquinii Longhi. M. DC. XX.

Sumptibus Stephani Monliuerij Bibliopolæ Parthenopæi

E L R E Y.

P O R Quanto por parte de vos el Doctor Diego Nuñez de Auendaño Oydor en la nuestra Audiencia de la ciudad de Lima, nos fue fecha relation, que vos teniades licencia y priuilegio por tiempo de diez años, para imprimir las obras, que el Doctor Pedro Nuñez de Auendaño vuestro padre, Abogado que fue en esta Corte, auia hecho y compuesto: las quales eran sobre los capitulos de Corregidores, y los Responsos, tratados, y Dittionario, sobre algunas leyes destos Reynos, y auiso de Cazadores, todos los quales estauan addicionados, y con las alegaciones à la nueua Recopilacion, y aunque os auiamos concedido el dicho priuilegio, por el mes de Agosto del año passado de ochenta y cinco, no auiades podido vsar del, por las occupaciones precisas, que auiades tenido, y la ausencia que destos Reinos auiades hecho en nuestro seruicio, atento lo qual nos suplicastes, os mandassemos conceder nueuo priuilegio, por veynte años, para todas las dichas obras: el qual se contasse y gozasse, desde del dia de la fecha desta nuestra cedula, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en los dichos libros, se hizo la diligencia que la prematica por nos vltimamente sobrello hecha dispone, fue acordado, que deuimos mandar esta nuestra cedula, para vos en la dicha razon, y nos tuuimolos por bien: por la qual vos damos licencia y facultad, para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, que corran, y se cuenten desde el dia que se tassare la nueua impression de los dichos libros, que de suso se haze mencion, vos o la persona que para ello vuestro poder huuiere, y no otra alguna, los podays imprimir y vender: y por la presente damos licencia y faculdad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes, para que durante el dicho tiempo los pueda imprimir por el original que en el nuestro Conseio se vio, que todo ello va rubricado, y firmado al fin de Alonso de Vallejo nuestro Escriuano de Camara, y vno de los que en el nuestro Consejo residen: con que antes que se vendan los traygays ante ellos juntamente con los dichos originales, para que se vea si la dicha impression està conforme a ello traygays fe en publica forma, como por corrector por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha impression por los dichos originales: Y mandamos al empressor que ansi emprimiere los dichos libros, no imprima el principio y primer pliego de cada vno dellos; ni entregue mas de vn solo cuerpo de cada libro, con los originales al autor, ò persona à cuya costa le emprimiere, ni à otra alguna, para efecto de la dicha correcion y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro estè corregido, y tassado, por los del nuestro Consejo: y estando hecho, y no de otra manera pueda emprimir el dicho principio y primer pliego. en el qual inmediatamente ponga esta nuestra licencia, y la aprouacion y tassa y erratas. ni se puedan vender, ni vendan por vos, ni por otra persona, alguna, hasta que esten los dichos libros en la forma susodicha: so pena de caer y encurrir en las penas contenidas en la dicha prematica, y leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo, persona alguna sin vuestra licencia, no lo pueda emprimir, ni vender, so pena el que lo emprimiere, y vendiere aya perdido, y pierda qualesquier libros, moldes, y aperejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, por cada vez que lo contrario hiziere: de la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mandamos à los del nuestro Consejo, Presidentes, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa, y Corte, y Chancillerias, y à otras qualesquier justicias de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos, y señorios, y a cada vno en su juridicion, ansi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden, y cumplan esta nuestra cedula, y

merced

merced que ansi vos hazemos: contra lo qual no vos vayan, ni consientan yr, ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra Camera. Fecha en Soria a siete dias del mes de Deziembre, de mil y quinientos y nouenta y dos años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

BIBLIOPOLA

BENEVOLO LECTORI.

STO promissis, fidemque meam libero superioribus mensibus, dum Praxim criminalem Instrumentariam Ioa. Pauli Galterii recudendam cum nouis accessionibus curaui, pollicitus sum Auendanum De Exequendis Mandatis, &c. opus quidem egregium, & iure optimo, ab quàm plurimis expetitum, nec postrabant exemplaria optimis characteribus emendatum recusum nunc trado. Propediem eiusdem Authoris Consiliis, & reliquis operibus, non adhuc in Italia excusis fruerìs, sunt enim iam sub prælo. Hoc te admonitum volui, illudque procerto habeas, me libenter pro te laborare, ac tuis commodis inseruire. Vale.

HVIUS OPERIS CAPITVM summa, tam primæ, quàm secundæ partis.

Secunda Pars.

a De

CAPITVM PRAETORVM FINIS.

INDEX GENERALIS
OMNIVM RERVM ET MATERIARVM
maximè notabilium, quæ per hoc totum opus tractantur.

A

B

C

Cathe-

Didaci

INDEX.

E

Exami-

F

Fundus

G

H

I

Infor-

b 4 Periu-

tor

S

I N D E X.

Tabellio

Titulus

Virtute

INDEX.

FINIS TABVLÆ.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb a b

Omnes sunt terniores preter † qui est duernior & b quaternior.

Imprimatur. Alexander Boscius Episc. Carinolæ Vicarius Gen. Neap.

Alexander Russus Canonicus Neapolitanus Deput.

Ioannes Longus Canonicus Neap.& Curiæ Archiep.Neap.Theol.Dep.

CAPITVLOS HECHOS POR EL REY Y LA REYNA NVESTROS SEÑORES.

LOS QVALES CONTIENEN LAS cosas que han de guardar y cumplir los Gouernadores, Assistentes, Corregidores, juezes de residencia, y alcaldes de las ciudades, villas y lugares de sus Reynos y señorios. Hechos en la muy noble y leal ciudad de Seuilla, à nueue de Iulio, de mil y quinientos años.

DON Fernando y doña Ysabel por la gracia de Dios, Rey y Reyna de Castilla, de Leon, de Aragon, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues de Algezira, de Gibraltar y de las islas de Canaria, Conde y Condessa de Barcelona, Señores de Vizcaya, y de Molina Duques de Altenas, y de Neopatria, Condes de Ruysellon y de Cerdeña, Marquesses de Oristan, y de Gaciano, &c. A todos los Corregidores, Assistentes, Alcaldes y Alguaziles, y otras justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y acada vno y qual quier de vos, salud y gracia. Sepades que Nos, entendiendo que cumple à nuestro seruicio, y à descargo de nuestras conciencias, y al buen regimiento y gouernacion de las dichas ciudades, villas, y lugares, auemos acordado que de aqui adelante vos los dichos nuestros Corregidores, y juezes de residencia, que fueredes proueydos para las dichas ciudades, villas y lugares, guardeys y cumplays y executeys, y fagays guardar y cumplir y executar las ordenanças y capitulos de yuso contenidos, y que fagays juramento en los casos que mandamos que se haga, sobre la guarda de cada vna dellas: los quales son estos que se siguen.

Lo que toca à los Corregidores, y ſus oficiales.

Lo mas deſto eſtà en el titulo ſexto, lib. 3. de la Recopil.

j PRimieramente mandamos, que todos los que huuieren de yr à qualeſquier ciudades o villas, ò prouincias, o merindades, o partidas de nueſtros Reynos, por nueſtros Aſſiſtentes, o Gouernadores, o Corregidores, miren bien todas las coſas que les mandamos en las cartas de poder que lleuan, y aquellas executen y cumplan ſegun que por ellas les fuere mandado, y que durante el tiempo que tuuieren el oficio que les encomendado, vſen del bien y fiel y derechamente, guardando nueſtro ſeruicio, y el bien comun de la tierra que lleuaren acargo, y el derecho à las partes, y cumplan nueſtras cartas y mandamientos que nos les embiaremos; y ſi eſtuuieren en nueſtra Corte quando les proueyeremos de los dichos oficios, hagan juramento en el nueſtro Conſejo de guardar y cumplir lo ſuſodicho a todo ſu leal poder, y que no pedirà ni lleuarà mas ſalario del que le fuere taſſado en la carta de poder que lleuare, ni lleuarà, ni conſentirà lleuar a ſus oficiales mas derechos de los que en el aranzel de aquella ciudad, ò villa, o prouincia que es a ſu cargo, fueren pueſtos: ſo pena que lo pague con las ſetenas, aunque diga que no lo ſupo. Y no recibirà dadiua, ni acetarà promeſſa ni donacion, ellos ni ſus mugeres, ni hijos, de ninguna perſona, por ſi ni por otro, directe ni indirecte, durante el tiempo de ſu oficio, de cuya mano aya de venir à el, y a ſu prouecho; ni reciban mas de ſu ſalario y derechos que juſtamente deuieren de auer, ſegun la tabla de ſu auditorio, ſo ladicha pena.

ij Otroſi que no ſe juntaran, ni faran confederacion, ni parcialidad con ninguno, ni algunos Regidores, ni caualleros, ni otras perſonas algunas de los tales pueblos, ſaluo que igualmente tengan a todos en juſticia, quanto à ellos poſſible fuere: ni aſſi miſmo durante el tiempo de ſu oficio del dicho Aſſiſtente, ò Gouernador, ò Corregidores, ni ſus oficiales, por ſi ni por otro cõpre heredad alguna, ni edifique caſa ſin nueſtra licencia, y eſpecial mandado en la tierra de ſu juridiciõ, ni vſe en ella de trato de mercaduria, ni trayga ganados en los terminos y baldios de los lugares de ſu Corregimiento, ſo pena que el que lo contrario hiziere, pierda lo que aſſi comprare, ò edificare, ò tratare, el ganado que aſſi truxere, para nueſtra camara.

iij Otroſi mandamos que el tal Aſſiſtente, ò Gouernador, ò Corregidor, ni ſus oficiales, ni familiares no ſean abogados, ni procuradores, ni ſolicitadores de los pleytos y cauſas que dentro del termino de ſu iuridicion ſe trataren: ni ayudaran à perſona que ſea de ſu juridicion, aunque el negocio ſe trate en ſu juridicion, ni fuera della ante otros juezes ſeglares, ò Eccleſiaſticos: pero que el Aſſiſtente, ò Gouernador, o el Corregidor, o ſu Alcalde pueda ayudar en fauor de ſu juridicion, o del bien publico, no lleuando dinero por ello, ſo pena que lo tornen con el doblo para la nueſtra camara.

Item que no tengan Alcaldes, ni Alguaziles que ſean vezinos, ni naturales de la tierra, que lleuan en cargo, y que los buſquen ellos los mejores y mas ſuficientes que pudieren auer para los cargos que les dieren, y que no ſean ſus parientes dentro del quarto grado, ni yernos, ni cuñados, caſados con ſu hermana, o hermano de ſu muger, ſin nueſtra licencia y mandado, ſo pena que pierda el tercio de ſu ſalario. Y otroſi, que guarde la prematica que mandamos hazer cerca de los que han ſalido de los eſtudios antes de auer eſtudiado el tiempo por nos ordenado: y que no lleuen Alcaldes, ni Alguaziles que perſona alguna de nueſtra Corte, ni de fuera della le dixere por ruego, ſaluo que el eſcoja el que entendiere que le cumple, para deſcargo de ſu conciencia, y para buena adminiſtracion de la juſticia: por los quales ſea obligado de dar cuenta y raçon, y ſatisfazer lo que ellos fizieren, ſaluo en caſo que los entregaren como el derecho quiere. iiij

v Otroſi que los oficios que por la carta que lleua mandamos que eſten ſuſpendidos, para que el, y ſus oficiales los tengan, no daran lugar que otro los tenga, ni vſe dellos, ſaluo el y ſus oficiales, como por nueſtra carta le fuere mandado.

vj Otroſi les mandamos que del dia que fueren al lugar do han de ſer recebidos, haſta ſeſenta dias de ſu oficio, ſe informen con mucha diligencia de las ſentencias que ſon dadas en fauor de tal lugar, ſobre los terminos del, y de ſu tierra y en cuyo poder han eſtado, ò eſtan, y les ſagan parecer ante ſi, y ſaque la copia dellas, y ſe informe quales dellas eſtan executadas; y ſi deſpues de executadas entraron en los tales terminos las perſonas que los tenian antes, ò otros cõtra el tenor de las tales ſentencias, y que las hagan luego executar, y dexar los tales terminos libres, y deſembargados que aſſi eſtuuieren tomados y ocupados contra el tenor de las ſentencias, y mande que no los tornen mas à tomar, y ocupar, ſo las penas en ella contenidas: las quales executen en los que contra ellas fueren, o ſallaren que han ydo, attento el tenor y forma de la ley de Toledo: y eſſo miſmo executen la pena en ella contenida ſobre la ocupacion que primero hizo: y aſſi miſmo todos los dichos terminos de la ciudad, o villa, o tierra que fuere à ſu

car-

cargo, sin lleuar por ello salario alguno : y vean si ay otros terminos ocupados en que no aya auido sentencias. Y si los ocupadores fueren de su juridicion, conozcan dello segun el tenor de la dicha ley hasta los hazer restituyr : y sino fueren de su juridicion, nos los embien à notificar, declarando quales y quantos terminos son, y quien los tiene, porque nos proueamos sobre ello como fuere justicia. Y assi mismo visiten las villas y lugares de la tierra que estuuiere a su cargo en persona vna vez en el año, y se informen como son regidas, y como se administra la justicia, y como vsan los oficiales dellas de sus oficios : y si ay personas poderosas que hagan agrauio a los pobres, y lo hagan todo emendar si buenamente pudieren: y sino que nos lo notifiquen con tiempo. Y esto contenido en este capitulo prometan de lo hazer y cumplir, y executar a todo su leal poder. Y si el Assistente, ò Gouernador, o Corregidor fuere negligente en cumplir lo susodicho tocante a los terminos, que se embie otro a su costa que lo cumpla.

vij Otrosi mandamos que luego que el Assistente, ò Gouernador, o Corregidor, fuere recebido al oficio, se informe si ay tabla, o aranzel de los derechos que el y sus oficiales y escriuanos, y los otros escriuanos y carceleros, y qualesquier otros oficiales de justicia han de lleuar, y que el guarde y haga guardar : y sino lo huuiere, que lo haga hazer junto con los diputados que el cabildo de la tal ciudad, ò villa donde fuere, para ello nombrare hasta sesenta dias primeros siguiẽtes, conformandose con las tassas antiguas quāto buenamente pudieren. Y auiendo respeto al valor de la moneda, con tanto que no exceda lo contenido en las leyes de nuestros Reynos, y lo embie al nuestro Consejo, para que se vea y se confirme, ò emiende. Y assi confirmado lo hagan poner en el auditorio donde este publico, y dende en adelante lo guarde el y sus oficiales : y assi mismo hagan que lo guarden los escriuanos y otros oficiales de la dicha ciudad. Y el ni sus oficiales no lleuen los derechos doblados, saluo como se lleuan en el pueblo, no auiendo Corregidor. So pena, que si mas derechos lleuare, lo pague con las setenas. Y mandamos so la dicha pena que no lleuen parte el ni sus oficiales de los derechos que pertenecen a los escriuanos, ni fagan partido con ellos en manera alguna.

viij Otrosi mandamos y defendemos que no lleuen otras dadiuas, ni repartimientos de la ciudad, ò villa, o partido de que fuere proueydo, ò de los pueblos, el ni sus Alcaldes, ni Alguaziles: mas ni allende de lo que se le manda dar en la carta de Corregimiento, aunque se lo quieran dar los Regidores y Sesmeros, y otros oficiales del concejo, o de la tierra, no embargante que la ciudad, villa, ò tierra aya estado en costumbre de lo dar a los Assistentes, o Gouernadores, y Corregidores, y Alcaldes y Alguaziles, ò otros oficiales passados : ni se pueda alegar, que pues estan suspendidos en el los otros oficios de alcaldias mayores, y de la justicia, y ordinarios, y fieldades, y executorias, y merindades, y alguazilagos, y otras alcaldias menores, y maiordomias que deuen lleuar el salario dellas, y que estan en costumbre de lo lleuar, mas que sin embargo de todo esto no lleue mas de lo contenido en su carta, como dicho es. Y assi mismo no tomen ropa, ni posada, ni camas de la tal ciudad, saluo por sus dineros como esta mandado por nuestras cartas. So pena que lo paguen con el quatro tanto.

Item que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales assessorias ni vistas de processos, por las sentencias que se dieren, y que sobre esto recibiran juramento de sus Alcaldes, y que sino lo guardaren, que lo castigue: y que esto aya lugar assi mismo, aunque los tales Corregidores y oficiales conozcan por comission nuestra, so la pena de la ley : ni reciba el ni sus oficiales compromissos de ningunos pleytos que ante ellos estuuieren pendientes, ni de que el pudiere conocer, so pena que torne lo que lleuare con otro tanto. ix

Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales derechos de executiones por ningunos contratos, ni obligacion, ni sentencia de que se pidiere execucion, hasta que el dueño de la deuda sea pagado, o se diere por contento aunque sean los derechos en poca cantidad : y que no lleuen mas derechos de los que por las ordenanças de la dicha ciudad, ò villa deuiere lleuar, como quiera que digan que estan en costumbre de lo lleuar, ò que lo deuen lleuar, segun las leyes de nuestros Reynos, y que donde ay costumbre que se lleuen menos derechos de la execution de los treynta marauedis al millar, hasta ciento y cinquenta marauedis que se lleuā por nuestras rentas segun la ley de nuestro quaderno, que tambien lo guarden en lo que toca a las dichas nuestras rentas. De manera que no se lleuen por ello mas derechos de lo que se lleua por los otros marauedis. Y donde no huuiere ordenança, que se guarde la costumbre antigua, tanto que no exceda de la quantia de la ley: y que por vna deuda no se lleue mas de vna vez derechos de execucion, so pena que los pague con las setenas el que lo contrario hiziere. x

Otrosi que no lleuen penas algunas de las que disponen las leyes, ni de las que se pusieren para nostra Camera; ni para otra obra pia, sin que primero las partes seā oydas y sentenciadas contra los que en ellas incurren por sentencia passada en cosa juzgada, y que en esto no hara auenencia ninguna por si ni por otra persona por ellos antes de dar la sentencia. So pena que lo paguen con las setenas. xj

Otrosi que las setenas, en que condenaren, sean para nuestra camara, y no lleue el ni sus oficiales, ni Alguaziles, ni merinos parte dellas, aūque digan que estan en vso y costumbre de las lleuar. xij

Otrosi que el ni sus oficiales no lleuen parte de las alcaualas, o sisas, ò imposiciones, ò descaminados por las sentencias, ni por las executar, ni en otra manera: ni assi mismo lleuen por firmar los recudimientos de las rentas, mas de lo q̄ disponē las leyes del quaderno, so la dicha pena. xiij

Lo que toca à los Corregidores, y ſus oficiales.

Lo mas deſto eſtà en el titulo ſexto, lib. 3. de la Recopil.

i PRimieramente mandamos, que todos los que huuieren de yr à qualeſquier ciudades o villas, ò prouincias, o merindades, o partidas de nueſtros Reynos, por nueſtros Aſſiſtentes, o Gouernadores, o Corregidores, miren bien todas las coſas que les mandamos en las carras de poder que lleuan, y aquellas executen y cumplan ſegun que por ellas les fuere mandado, y que durante el tempo que tuuieren el oficio que les encomendado, vſen del bien y fiel y derechamente, guardando nueſtro ſeruicio, y el bien comun de la rierra que lleuaren acargo, y el derecho à las partes, y cumplan nueſtras cartas y mandamientos que noa les embiaremos; y ſi eſtuuieren en nueſtra Corte quando les proueyeremos de los dichos oficios, hagan juramento en el nueſtro Conſejo de guardar y cumplir lo ſuſodicho a todo ſu leal poder, y que no pedirà ni lleuarà mas ſalario del que le fuere taſſado en la carta de poder que lleuare, ni lleuarà, ni conſentirà lleuar a ſus oficiales mas derechos de los que en el aranzel de aquella ciudad, ò villa, o prouincia que es a ſu cargo, fueren pueſtos: ſo pena que lo pague con las ſetenas, aunque diga que no lo ſupo. Y no recibirà dadiua, ni aceterà promeſſa ni donacion, ellos ni ſus mugeres, ni hijos, de ninguna perſona, por ſi ni por otro, directe ni indirecte, durante el tiempo de ſu oficio, de cuya mano aya de venir à el, y a ſu prouecho; ni reciban mas de ſu ſalario y derechos que juſtamente deuieren de auer, ſegun la tabla de ſu auditorio, ſo la dicha pena.

ij Otroſi que no ſe juntaran, ni faran confederacion, ni parcialidad con ninguno, ni algunos Regidores, ni caualleros, ni otras perſonas algunas de los tales pueblos, ſaluo que igualmente tengan a todos en juſticia, quanto à ellos poſſible fuere: ni aſſi miſmo durante el tiempo de ſu oficio del dicho Aſſiſtente, ò Gouernador, ò Corregidores, ni ſus oficiales, por ſi ni por otro cõpre heredad alguna, ni edifique caſa ſin nueſtra licencia, y eſpecial mandado en la tierra de ſu juridiciõ, ni vſe en ella de trato de mercaduria, ni trayga ganadns en los terminos y baldios de los lugares de ſu Corregimiento, ſo pena que el que lo contrario hiziere, pierda lo que aſſi comprare, ò edificare, ò tratare, el ganado que aſſi truxere, para nueſtra camara.

iij Otroſi mandamos que el tal Aſſiſtente, ò Gouernador, ò Corregidor, ni ſus oficiales, ni familiares no ſean abogados, ni procuradores, ni ſolicitadores de los pleytos y cauſas que dentro del termino de ſu iuridicion ſe trataren: ni ayudaran à perſona que ſea de ſu juridicion, aunque el negocio ſe trate en ſu juridicion, ni fuera della ante otros juezes ſeglares, ò Eccleſiaſticos: pero que el Aſſiſtente, ò Gouernador, o el Corregidor, o ſu Alcalde pueda ayudar en fauor de ſu juridicion, o del bien publico, no lleuando dinero por ello, ſo pena que lo tornen con el doblo para la nueſtra camara.

Item què no tengan Alcaldes, ni Alguaziles que ſean vezinos, ni naturales de la tierra, que lleuan en cargo, y que los buſquen ellos los mejores y mas ſuficientes que pudieren auer para los cargos que les dieren, y que no ſean ſus parientes dentro del quatro grado, ni yernos, ni cuñados, caſados con ſu hermana, o hermano de ſu muger, ſin nueſtra licencia y mandado, ſo pena que pierda el tercio de ſu ſalario. Y otroſi, que guarde la prematica que mandamos hazer cerca de los que han ſalido de los eſtudios antes de auer eſtudiado el tiempo por nos ordenado; y que no lleuen Alcaldes, ni Alguaziles que perſona alguna de nueſtra Corte, ni de fuera della le dicre por ruego, ſaluo que el eſcoja el que entendiere que le cumple, para deſcargo de ſu conciencia, y para buena adminiſtracion de la juſticia: por los quales ſea obligado de dar cuenta y raçon, y ſatisfazer lo que ellos fizieren, ſaluo en caſo que los entregaren como el derecho quiere. iiij

v Otroſi que los oficios que por la carta que lleua mandamos que eſten ſuſpendidos, para que el, y ſus oficiales los tengan, no daran lugar que otro los tenga, ni vſe dellos, ſaluo el y ſus oficiales, como por nueſtra carta le fuere mandado.

vj Otroſi les mandamos que del dia que fueren al lugar do han de ſer recebidos, haſta ſeſenta dias de ſu oficio, ſe informen con mucha diligencia de las ſentencias que ſon dadas en fauor de tal lugar, ſobre los terminos del, y de ſu tierra y en cuyo poder han eſtado, ò eſtan, y les faga parecer ante ſi, y ſaque la copia dellas, y ſe informe quales dellas eſtan executadas; y ſi deſpues de executadas entraron en los tales terminos las perſonas que los tenian antes, ò otros cõtra el tenor de las rales ſentencias, y que las hagan luego executar, y dexar los tales terminos libres, y deſembargados que aſſi eſtuuieren tomados y ocupados contra el tenor de las ſentencias, y mande que no los tornen mas à tomar, y ocupar, ſo las penas en ella contenidas: las quales executen en los que contra ellas fueren, o fallaren que han ydo, attento el tenor y forma de la ley de Toledo: y eſſo miſmo executen la pena en ella contenida ſobre la ocupacion que primero hizo: y aſſi miſmo todos los dichos terminos de la ciudad, o villa, o tierra que fuere à ſu

car-

cargo, ſin lleuar por ello ſalario alguno : y vean
ſi ay otros terminos ocupados en que no aya
auido ſentencias. Y ſi los ocupadores fueren
de ſu juridicion, conozcan dello ſegun el tenor
de la dicha ley haſta los hazer reſtituyr : y ſino
fueren de ſu juridicion, nos los embien à notifi-
car, declarando quales y quantos terminos ſon,
y quien los tiene, porque nos proueamos ſobre
ello como fuere juſticia. Y aſſi miſmo viſiten
las villas y lugares de la tierra que eſtuuiere a ſu
cargo en perſona vna vez en el año, y ſe infor-
men como ſon regidas, y como ſe adminiſtra la
juſticia, y como vſan los oficiales dellas de ſus
oficios : y ſi ay perſonas poderoſas que hagan
agrauio a los pobres, y lo hagan todo emendar
ſi buenamente pudieren: y ſino que nos lo no-
tifiquen con tiempo. Y eſto contenido en eſte
capitulo prometan de lo hazer y cumplir, y exe-
cutar a todo ſu leal poder. Y ſi el Aſſiſtente, ò
Gouernador, o Corregidor fuere negligente en
cumplir lo ſuſodicho tocante a los terminos, que
ſe embie otro a ſu coſta que lo cumpla.

vij Otroſi mandamos que luego que el Aſſiſten-
te, ò Gouernador, o Corregidor, fuere recebido
al oficio, ſe informe ſi ay tabla, o aranzel de los
derechos que el y ſus oficiales y eſcriuanos, y
los otros eſcriuanos y carceleros, y qualeſquier
otros oficiales de juſticia han de lleuar, y que el
guarde y haga guardar : y ſino lo huuiere, que
lo haga hazer junto con los diputados que el ca-
bildo de la tal ciudad, ò villa donde fuere, para
ello nombrare haſta ſeſenta dias primeros ſiguiẽ
tes, conformandoſe con las taſſas antiguas quá-
to buenamente pudieren. Y auiendo reſpeto al
valor de la moneda, con tanto que no exceda lo
contenido en las leyes de nueſtros Reynos, y lo
embie al nueſtro Conſejo, para que ſe vea y ſe
confirme, ò emiende. Y aſſi confirmado lo ha-
gan poner en el auditorio donde eſte publico, y
dende en adelante lo guarde el y ſus oficiales : y
aſſi miſmo hagan que lo guarden los eſcriuanos
y otros oficiales de la dicha ciudad. Y el ni ſus
oficiales no lleuen los derechos doblados, ſaluo
como ſe lleuan en el pueblo, no auiendo Corre-
gidor. So pena, que ſi mas derechos lleuare,
lo pague con las ſetenas. Y mandamos ſo la di-
cha pena que no lleuen parte el ni ſus oficiales
de los derechos que pertenecen a los eſcriua-
nos, ni ſagan partido con ellos en manera algu-
na.

viij Otroſi mandamos y defendemos que no lle-
uen otras dadiuas, ni repartimientos de la ciu-
dad, ò villa, o partido de que fuere proueydo, ò
de los pueblos, el ni ſus Alcaldes, ni Alguaziles:
mas ni allende de lo que ſe le manda dar en la
carta de Corregimiento, aunque ſe lo quieran
dar los Regidores y Seſmeros, y otros oficiales
del concejo, o de la tierra, no embargante que
la ciudad, villa, ò tierra aya eſtado en coſtum-
bre de lo dar a los Aſſiſtentes, o Gouernadores, y
Corregidores, y Alcaldes y Alguaziles, ò otros
oficiales paſſados : ni ſe pueda alegar, que pues
eſtan ſuſpendidos en el los otros oficios de alcal-
dias mayores, y de la juſticia, y ordinarios, y
fieldades, y executorias, y merindades, y algua-
zilagos, y otras alcaldias menores, y maiordo-
mias que deuen lleuar el ſalario dellas, y que
eſtan en coſtumbre de lo lleuar, mas que ſin em-
bargo de todo eſto no lleue mas de lo conteni-
do en ſu carta, como dicho es. Y aſſi miſmo no
tomen ropa, ni poſada, ni camas de la tal ciudad,
ſaluo por ſus dineros como eſta mandado por
nueſtras cartas. So pena que lo paguen con el
quatro tanto.

Item que no lleuen ni conſientan lleuar à ſus ix
oficiales aſſeſſorias ni viſtas de proceſſos, por las
ſentencias que ſe dieren, y que ſobre eſto reci-
biran juramento de ſus Alcaldes, y que ſino lo
guardaren, que lo caſtigue : y que eſto aya lu-
gar aſſi miſmo, aunque los tales Corregidores
y oficiales conozcan por comiſſion nueſtra, ſo la
pena de la ley : ni reciba el ni ſus oficiales com-
promiſſos de ningunos pleytos que ante ellos
eſtuuieren pendientes, ni de que el pudiere co-
nocer, ſo pena que torne lo que lleuare con otro
tanto.

Otroſi que no lleuen ni conſientan lleuar à x
ſus oficiales derechos de executiones por nin-
gunos contratos, ni obligacion, ni ſentencia
de que ſe pidiere execucion, haſta que el dueño
de la deuda ſea pagado, o ſe diere por contento
aunque ſean los derechos en poca cantidad : y
que no lleuen mas derechos de los que por las
ordenanças de la dicha ciudad, ò villa deuieren
lleuar, como quiera que digan que eſtan en co-
ſtumbre de lo lleuar, ò que lo deuen lleuar, ſe-
gun las leyes de nueſtros Reynos, y que donde
ay coſtumbre que ſe lleuen menos derechos de
la execution de los treynta marauedis al millar,
haſta ciento y cinquenta marauedis que ſe lleuã
por nueſtras rentas ſegun la ley de nueſtro qua-
derno, que tambien lo guarden en lo que toca
a las dichas nueſtras rentas. De manera que no
ſe lleuen por ello mas derechos de lo que ſe lle-
ua por los otros marauedis. Y donde no huuie-
re ordenança, que ſe guarde la coſtumbre anti-
gua, tanto que no exceda de la quantia de la ley:
y que por vna deuda no ſe lleue mas de vna vez
derechos de execucion, ſo pena que los pague
con las ſetenas el que lo contrario hiziere.

Otroſi que no lleuen penas algunas de las que xj
diſponen las leyes, ni de las que ſe puſieren para
noſtra Camera; ni para otra obra pia, ſin que
primero las partes ſeã oydas y ſentenciadas con
tra los que en ellas incurren por ſentencia paſſa-
da en coſa juzgada, y que en eſto no hara auenen
cia ninguna por ſi ni por otra perſona por ellos
antes de dar la ſentencia. So pena que lo pa-
guen con las ſetenas.

Otroſi que las ſetenas, en que condeñaren, xij
ſean para nueſtra camara, y no lleuẽ el ni ſus ofi-
cialas, ni Alguaziles, ni merinos parte dellas, aũ-
que digan que eſtan en vſo y coſtumbre de las
lleuar.

Otroſi que el ni ſus oficiales no lleuen parte xiij
de las alcaualas, o ſiſas, ò impoſiciones, ò deſca-
minados por las ſentenciar, ni por las executar,
ni en otra manera: ni aſſi miſmo lleuen por fir-
mar los recudimientos de las rentas, mas de lo ꝗ
diſponẽ las leyes del quaderno, ſo la dicha pena.

xiiij Otro que guarden y hagan guardar à sus oficiales las leyes de nuestro quaderno de las alcaualas, y otras rentas que dan orden en el demandar, y proceder, y lleuar los derechos en los pleytos de las dichas rentas: de manera que los labradores, y oficiales, y personas del pueblo no sean fatigados contra el tenor y forma de las dichas leyes.

xv Otrosi que no lleuen derechos de omezillos, saluo en causa de muerte de hombre o de muger, ò en caso que el culpado merezca pena de muerte, so la dicha pena.

xvj Item que el dicho Assistente, ò Gouernador, ò Corregidor, no arrendara, ni consentira arrendar los officios del alguazilazgo, ni de las entregas, ni la carcel, ni almotacenazgos, ni los plazos, ni alcaldias, ni mayordomias, ni escriuanias, ni otros oficios que tuuieren por respeto de Corregimiento, directa, ni indirectamente, so pena que pague lo que assi lleuare con otro tanto para la nuestra camara.

xvij Otrosi que vean las ordenanças de la dicha ciudad, o villa, o partido que fuere à su cargo, y las que fueren buenas, las guardara y hara guardar, y si viere que algunas ordenanzas se deuen emendar, y hazer de nueuo, las hara con acuerdo del regimiento, mirando mucho en las que tocaren en la elecion de los oficios, para que se elijan iustamẽte y sin parcialidad: y assi mismo a las que conciernen al bien comun, assi que en las menistrales y otros oficiales vsen de sus oficios bien y fielmente, y sin fraude alguno, como en que la tierra sea bien bastecida de carne, y pescados, y otros mantenimientos a razonables precios, y que las calles, y carreras, y carnicerias esten limpias, y las salidas de lugar esten assi mismo limpias, y desocupadas, y las ordenanças que assi emendare, o de nueuo hiziere, embia à nos el traslado dellas, para que nos las mandemos ver, y proueer sobre ello.

xviij Otrosi se informe si ay casa de concejo, y carcel qual conuenga, y prisiones: y sino las huuiere, den orden como se haga.

xix Otrosi que haga arca en que esten los priuilegios y escrituras de concejo à buen recaudo, que a lo menos tengan tres llaues: y la vna tenga la justicia, y la otra vno de los Regidores, y otra el escriuano de concejo, y que no se puedã sacar de alli, y que quando huuieren necessidad de sacar se alguna escritura, la saque la justicia y Regidores: y que aquel aquien la entregare, se obligue de tornarla dentro de cierto termino, y de conocimiento dello, y que de en el arca de concejo: y que el escriuano de concejo tenga cargo de solicitar que se tornen, y faga hazer vn libro en que se trasladen todos los priuilegios y sentencias del concejo autorizadas, y otro libro en que se trasladen todas las prouisiones, y cedulas que nos mandaremos dar que fueren presentadas en el cabildo, assi las que son dadas hasta aqui, como las que daran de aqui adelante, para que de todo se de cuenta y razon quando fuere menester: y assi mismo haga que en la dicha arca esten las siete partidas, y las leyes del fuero, y de los ordenamientos y prematicas, porque teniendo las mejor se pueda guardar lo contenido en ellas.

Item que jure a todo su leal poder, que directe ni indirecte, no procurara que le sean leydas cartas de los juezes Ecclesiasticos, para que se impida la nuestra jurisdicion real: y si viere que los juezes y ministros de la Yglesia en algo vsurpan nuestra jurisdicion, o se entremeten en lo q̃ no les pertenece, les haga requirimiento que no lo fagan: y si dello no quieren cessar, nos lo fagã luego saber, para que nos lo mandemos remediar: de manera que no consientan que cosa passe en nuestro perjuyzio, y de nuestra jurisdicion, sin que luego sea remediado, o notificado a nos. xx

Item mandamos y defendemos que los dichos nuestros Assistẽtes, ò Gouernadores o Corregidores: ni alguno dellos no acepten ruego ni carta que les sea escrita en los casos de justicia por persona de nuestra Corte, ni de fuera della: antes sin embargo della hagan y administren la justicia realmente y con efecto: y qualquier carta de ruego que se le escriuiere de nuestra Corte en casos de justicia, nos la embie. xxj

Otrosi que no consientan que se fagan sin nuestra licencia torres ni casas fuertes en la ciudad, ò villa, ò tierra que fuere à su cargo, ni en sus terminos y jurisdicion: y sepa si se haze agrauio y daños de las fechas nueuamente, y si se perturba cõ ellas la paz del pueblo, y nos embie la relacion dello: y si en las comarcas de su jurisdicion se fiziere alguna casa fuerte, luego que lo supiere nos auise dello. xxij

Otrosi que vea como estan reparadas las cercas, y muros y cauas, y las puentes, y los pontones, y alcantarillas, y las calçadas en los lugares donde fueren menester, y todos los otros edificios y obras publicas: y si no estuuieren reparadas, den orden como se repare con toda diligencia. xxiij

Otrosi que se informen de los portazgos, y almoxarifazgos, y castillerias, y borras, assaduras, y otras imposiciones, y vanajes, y estatutos que lleuen en la tal ciudad, ò villa, ò lugar, ò en su tierra y comarcas, aunque sean de señorios, y quales son nueuas, y quales viejas y antiguas, y si se han acrecentado, y las nueuas de los terminos de su jurisdicion que no tienen titulo, ò prescricion immemorial, para que derecho las puedan lleuar, prouea como no se puedan lleuar, ni se lleuen, executando las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos: contra los que las impusieren, ò lleuaren como no deuen, y de las que son de fuera de su juridicion nos embien relacion, porque nos proueamos sobre ello. xxiiij

Item que lleue la prematica de los que dizen mal à nuestro Señor, y que executen las penas en ella contenidas en las personas que contra ella fueren, y passaren, sin exception de personas, de mayor ni menor condicion, so pena que si dispensare con ella en poco, ò en mucho, passe el la pena que el transgressor de la dicha prematica auia de passar. xxv

Otrosi que sepa si està hecho, y no se guarda el xxvj

el apartamiento de los Moros: y sino estuuiere hecho, lo haga, y si esta hecho, y no se guarda, lo haga guardar, y requira a los concejos comarcanos de los señores, que lo hagan, y guarden, y traygan y embien relacion de como se guarda, so pena que pierda la quarta parte del salario.

xxvij Otrosi que si algunos malfechores de su juridicion se acogieren à fortalezas, ò lugares de señorios, que con gran diligencia entiendan en saber adonde estan, y requieran a los receptadores que los entreguen, y sobre ello hagan todas las diligencias que de derecho se deuieren hazer, y sino gelos entegaren, nos lo notifiquen con los testimonios que sobre ello tomaren lo mas prestamente que pudieren.

xxviij Otrosi les mandamos que hagan que visiten los mesones y ventas, y trabajen porque esten bien reparadas, assi de los oficios, como de las otras cosas que son menester, para que los caminantes y estrangeros sean bien acogidos y aposentados, y se ponga tassa en ellos, y se faga guardar la tassa segun la ley del ordenamiento de Toledo.

xxix Otrosi que no consientan juegos vedados, ni tableros dellos, y executen las penas de las leyes, que disponen sobre los juegos fielmẽte, sin ygualas, y sin cautelas, ni fraudes.

xxx Otrosi sepa si son tomadas y fenecidas las cuentas de las rentas de los propios, y repartimientos y contribuciones y imposiciones de los años passados, y de las que fueron fenecidas, haga pagar los alcances: y las que no fueren tomadas y fenecidas, las tomen y acabẽ de tomar, no passando en cuenta, saluo de lo que se mostrare libramiento librado de justicia, y Regidores con carta de pago, siendo la tal librança justa; y lo que se gastare por menudo, informese si se gasto verdaderamente, y si fue bien gastado, o si huuo algun fraude, y hagan tornar lo que hallaren mal gastado, y den pena à los que lo huuieren gastado como no deuen. De manera que quando se le tomare la residencia, esten fenecidas las cuentas, y executados los alcances, y todo lo que fuere mal gastado: y haga que los marauedis de las rentas de los proprios solamẽte se gasten en cosas de prouecho comun, y no en interesse de los Regidores, y de aquellos a quien quieren fazer gracias, ni de otras personas no deuidamente: ni se gasta en dadiuas, ni en ayudas de costas, ni presentes: ni den a los porteros, y reposteros y aposentadores, y otros oficiales de nuestra Corte cosa alguna, saluo lo contenido en las leyes por nos ordenadas. Y assi mismo nô gasten los dichos propios en justas, ni en alegrias, ni en comidas, ni beuidas, ni en otras cosas no necessarias al bien comun de la dicha ciudad, ò villa, y si lo gastaren, o libraren como no deuen, lo paguen de sus bienes.

xxxj Otrosi que no consientan repartir gallinas, ni perdizes, ni besugos, ni carneros, ni hachas ni otras cosas semejantes entre la justicia y Regidores, y otros oficiales, del concejo; so pena que tornen lo que lleuaren con las setenas: y assi mismo lo tornen los dichos Regidores con la misma pena, todo para la nuestra camara.

Otrosi sepa de las rentas de los propios, como andan arrendadas y aforadas, y prouea sobre ello de manera que no se pierda lo que se podria auer dellas, por negligencias y parcialidad y no consientan que las arrienden personas poderosas, ni oficiales del concejo, por si, ni por interpositas personas, y hagan por manera que tengan libertad enteramente de pujar y arrendar las dichas rentas y imposiciones quien quisiere sin temor alguno. Y esto mandamos que hagan cerca de las rentes y propios de los concejos, y lugares, y aldeas de la tierra de su Corregimiento: y assi mismo no consientan que los Regidores, y otras personas contenidas en las leyes de Toledo, arrienden las alcaualas, y las otras rentas en la dicha ley contenidas. xxxij

Otrosi haga que las obras publicas que se huuieren de hazer à costa del concejo, o de las penas, ò en otra manera, que se fagan à menos costa y mas prouecho del concejo que ser pudiere, que las personas que en ello huuieren de entender sean tales que la hagan fielmente, y no hagan cosa de masiada, saluo la que fuere necessaria para que la obra sea bien hecha: y el que fuere obrero y veedor de la obra, no tenga cargo de recibir y gastar el dinero por su mano. xxxiij

Otrosi que no consientan hazer, ni hagan derramas sobre los pueblos, sino como quieren las leyes que disponẽ, que de tres mil marauedis arriba no se haga, sin nuestra licencia y mandado, aunque digan que estan en costumbre de repartir algunos marauedis para sus gastos, ò para otra qualquier cosa: y el repartimiento de los dichos tres mil marauedis se entienda que en toda la ciudad, ò villa, y su tierra, se no repartan mas de los dichos tres mil marauedis, saluo donde la tierra suele repartir por su parte, y la ciudad por la suya, que alli pueda cada vno dellos repartir los dichos tres mil marauedis, y en las que se huuieren de hazer den orden que los pobres no sean mas fatigados que los ricos. Y los que tuuieren cargo de hazer coger las dichas derramas, no puedan cargar, ni consientã que carguen à vnos y alieuen y escusen à otros, y se faga de guisa que se pueda todo bien saber, para que se castigue lo que mal se hiziere, y se pueda dar de todo buena cuenta, so las penas cõtenidas en las leyes de nuestros Reynos, que defienden que no se hagan repartimientos. xxxiiij

Otrosi que las Audiencias, y otros autos de justicia los fagã todos ante los escriuanos del numero de la ciudad, ò villa donde huuiere de conocer si alli huuiere escriuanos del numero, saluo si huuiere escriuano nombrado por nos para las causas criminales, y no tome otro ningun escriuano, saluo vno si quisiere para recebir quexas, y tomar las primeras informaciones de los crimines, para prender a los que por informacion hallaren culpantes, por se guardar mas el secreto. Y esto hecho se remita ante el escriuano del numero, ò de la carcel si lo huuiere: y que los processos criminales se fagan en la carcel, a donde este vna arca en que se guarden los dichos processos; lo qual este à buen recaudo. Y xxxv

aya libro de todos los presos que vinieren a la carcel, declarando cada vno porque fue preso, y por cuyo mandado, y los bienes q̃ huiere traydo, y quando se soltare, se ponga al pie del dicho assiento el mandamiento por que fue suelto.

xxxvj Item que los escriuanos assi de crimen como de ciuil que estuuieren ante Assistente, ò Gouernador, ò Corregidor, ò ante sus oficiales, hagan sus processos en hoja de pliego enteros bien ordenados: y q̃ los abogados hagan assi los escritos, aũque las causas sean sumarias, y los escriuanos assienten todos los autos que passaren ordenariamente, vno tras otro sin entremeter otra cosa de fuera del processo en medio: so pena de cinco mil marauedis por cada vez à cada escriuano para la nuestra camara, y todas las sentencias assi ciuiles como criminales, q̃ sean firmadas del, ò de sus oficiales q̃ las dierẽ, y de escriuano ante quien passare, y se assiente en el mismo processo, so la dicha pena al dicho juez: y los processos sean guardados à buẽ recaudo para en todo tiẽpo dar cuenta dellos, como dicho es: y en las dichas sentencias q̃ dieren guarden las leyes del Reyno, y con ellas no dispensen sin nuestra licẽcia y especial mãdado: saluo como y qñ de derecho se permite, y todos los autos de justicia que hiziere y mandarẽ hazer sean en escrito: porque en todo se halle razon dello, y aunque en algunos casos procedan sumariamẽte, no dexen por esso de recebir las excepciones legitimas, y prouãças necessarias.

xxxvij Otrosi que en los processos criminales, y en los ciuiles y arduos, y de importancia, siẽpre tomen y examinen por si los testigos ante el escriuano, y cada testigo por si, sin lo cometer al escriuano, ni a otro, so pena q̃ el juez que assi no lo hiziere, por la primera vez incurra en pena de cinco mil marauedis, y el escriuano de dos mil: y por la segunda doblado: y por la tercera q̃ sean priuados de los dichos oficios que assi tuuieren.

xxxviij Otrosi q̃ los processos q̃ fueren apelados para ante nos, ò para la Chancilleria, y las pesquisas y testimonios q̃ embiaren cerrados despues q̃ fueren signados, cerrados y sellados lo hagã sobrescriuir encima, poniendo entre que partes: y el juez delante quien fue apelado, y aquien va remitido, si al Cõsejo, ò a la Chancilleria, ò q̃ vẽga sellado, y declare cõ que sello viene sellado, y q̃ el processo que fuere ante nos se presente ante los del nuestro Consejo, o si se presentare ante las puertas de nuestra camara q̃ hasta otro dia se p̃sente en Consejo, y q̃ todos los p̃cessos y pesquisas signados vẽgan à nuestra Corte en hoja de pliego entero, y puestos los derechos en las espaldas, so pena que el escriuano que de otra manera lo hiziere, torne lo que lleuare del processo, con el quatro tanto, para la nuestra camara.

xxxix Itẽ que no consientan que sus escriuanos, ni el escriuano de concejo, ni los escriuanos publicos del numero, ni otros lleuẽ derechos algunos de las escrituras y processos que ante ellos passaren que pertenecierẽ al cõcejo de la parte del dicho concejo: porque nos queremos que por razõ de sus oficios sean renudos à ello.

xl Otrosi q̃ no consientã a nuestros comissarios, ni a otros juezes algunos ni executores, lleuar derechos algunos de execution lleuãdo salario, y no lleuãdo salario los lleuen por la tabla de los derechos del cõcejo dõde se hiziere la execuciõ, y no en otra manera: y q̃ no lleuen assessorias, ni vistas de processos, ni otro salario alguno saluo lo cõtenido en nuestras cartas: so pena q̃ los escriuanos que lo lleuaren lo tornen todo con el quatro tanto para la nuestra camara.

Itẽ que no cõsientan que los escriuanos nombrados en las nuestras comissiones, q̃ para el ò para otros juezes dieremos, lleuen los derechos de los processos y escrituras q̃ por ante ellos passaren, saluo por la dicha tabla del concejo dõde se conociere de la causa que fuere cometida, y no doblados, so la dicha pena de quatro tanto para la nuestra camara. xlj

Otrosi que no cõsientan traer vara à otra ninguna persona, saluo el y sus oficiales, y a los Alcaldes de la hermandad, y a los Alguaziles de la Inqsicion, y a los Alcaldes y Alguaziles de nuestra Corte dẽtro de las cinco leguas de la Corte, ò al que nos dieremos especialmẽte poder para la tener por nuestra carta firmada de nuestros nombres, y sellada con nuestro sello. xlij

Otrosi que no cõsientan q̃ qualesquier Alguaziles, ò executores qñ fuerẽ a hazer execuciõ fuera de la ciudad, ò villa de q̃ tienẽ cargo, lleue derechos de la yda y tornada, mas q̃ por vn camino, aunq̃ aya de hazer y haga muchas execuciones, y en diuersos lugares, y q̃ lleue y reparta por rata de las execuciones q̃ hiziere, y q̃ esto mismo guardẽ los escriuanos, y al q̃ lo cõtrario hiziere, ge lo faga pagar con el quatro tanto por la primera vez, y por la segũda de mas desto q̃ sea suspẽso del oficio por seys meses, y por la tercera q̃ pierda el oficio, y q̃ lo execute assi el juez, y si fue re negligẽte en ello, q̃ el dicho juez pague la pena xliij

Itẽ que cada y qñ se platicare alguna cosa en concejo q̃ particularmẽte toque a alguno de los Regidores, ò a otras p̃sonas q̃ onde estuuieren, se salga luego la tal persona, ò personas a quien toca re el negocio, y no torne entretanto q̃ en aquel negocio se platicare: y esto mismo se haga si el negocio tocare a otra persona q̃ con el tenga tal deudo, ò tal amistad, o razon por cuya causa deua de ser recusada, y los autos que se hizieren contra esto, que no valan. xliiij

Otrosi q̃ las penas que pertecen à nuestra camara, q̃ fuerẽ adjudicadas por vos, o vuestros oficiales para la camara, ò para la guerra, y las otras penas arbitrarias q̃ vos pusieredes de vuestro oficio, aunq̃ sean aplicadas à obras publicas, ò pias, q̃ vos o vuestros oficiales no las podays gastar ni tomar en ninguna manera, aunq̃ digan q̃ los Corregidores e q̃ fueron antes que vos, estuuieron en costũbre de los lleuar, y todas assi las vnas como las otras se cõdenen ante vn escriuano publico del numero q̃ para ello hagays escoger y poner: el qual sea el q̃ vieredes que es mas habil, y q̃ este escriuano tenga cargo de escriuir todas la dichas penas que vos y vuestros oficiales cõdenaredes a algunos, y que luego otra dia despues q̃ fueren condenadas, de copia dellas al escriuano, el qual tẽga cargo de las recebir todas xlv

pa-

para que procuren la execucion dellas, y si el proceſſo paſſare ante otro eſcriuano, q̃ toda via para dar la ſentencia llame al eſcriuano q̃ fuere diputado para ante quien paſſen las cōdenaciones, y las reciba, y ſi el dicho eſcriuano fuere negligente en dar la dicha copia al eſcriuano de cōcejo a otro dia, q̃ pague lo que mōtaren las dichas penas con el quatro tanto, y el dicho eſcriuano de cōcejo tenga y cobre las dichas penas pertenecientes a la camara, o para guerra paga acudir cō ellas a quien nueſtro poder huuiere firmado de nueſtros nōbres, y no a otra perſona alguna, y ſi no puſiere la diligēcia que deue en las cobrar, que las pague de ſu bolſa, y que el dicho eſcriuano no acuda ni conſienta acudir con ellas à otra perſona alguna: y ſi el dicho Corregidor cobrare las dichas penas, o parte dellas por via directe, o indirecte que las paguen con las ſetenas, y ſe cobre del tercio poſtrero de ſu ſalario, o de ſus bienes, y las otras penas q̃ ſe aplicaren a alguna obra publica, o pia, el eſcriuano de concejo por vueſtro mandado gaſte aquella parte que de las penas arbitrarias por la ley de Toledo, es aplicado a la tal obra, y con la otra parte acuda a nueſtra camara, ſegun la dicha ley lo diſpone, y que ſe gaſte en aquello para que fuere aplicada, y no en otra manere, y en el fin del año q̃ vos tomeys la cuēta de las dichas penas a los dichos dos eſcriuanos, y firmada de vueſtro nombre. y de los dichos nombres dellos la embieys vno a los Contadores mayores, y otra al nueſtro Teſorero, para q̃ pueda cobrar por lo q̃ huuierē de cobrar: y aſſi miſmo de la dicha cuenta al q̃ vos fuere a tomar la reſidencia por ante los dichos dos eſcriuanos.

xlvj. Otroſi mandamos, que el que aſſi fuere por Aſſiſtente, o Gouernador, ò Corregidor lleue el traſlado que le ſera dado de las prematicas y leyes que diſponen cerca de lo contenido en eſtos capitulos, y de las coſas que los Corregidores y oficiales de concejo deuen hauer y guardar, eſpecialmente las que conciernen al regimiento y buena gouernacion de las ciudades y villas, porque por ellas ſe pueda cumplidamēte informar, de que manera ha de regir y gouernar lo que à ſu cargo eſtuuiere.

xlvij Item que tenga cargo eſpecial de caſtigar los pecados publicos, y juegos, y amancebados, y blasfemias, y otros caſos ſemejantes. Y cerca de los marcos que ſe han de lleuar a las mancebas de los clerigos, y frayles, y caſados, mandamos que por la primera vez que fuere hallada alguna muger ſer manceba publica de clerigo, ò frayle, y caſado, la condene à pena de vn marco de plata, y deſtierro de vn año de la ciudad, ò villa, ò lugar dōde biuiere, y de ſu tierra. Y por la ſegunda vez la condene à pena de vn marco de plata, y deſtierro de dos años: y por la tercera vez ſea condenada à pagar vn marco de plata, y à que le den cien açotes publicamente, y la deſtierren por vn año. Y que el Corregidor, ò Alguazil, o otro juez que lleuare publica, ò ſecretamente marco ò marauedis algunos por razon de lo ſuſo dicho, ſin ſer ſentenciado y executado el dicho deſtierro, y otras penas primero por orden de como en eſte capitulo ſe contiene, pague por el miſmo hecho lo que lleuo con las ſetenas para la nueſtra camara y fiſco, y ſea priuado del oficio.

Otroſi porque por no auer punido y caſtigado los teſtigos que han depueſto falſedad, ſe ha dado ocaſion que otros hombres de mala conciencia ſe atreuen a deponer falcedad donde ſon preſentados por teſtigos. Porende mandamos que los del nueſtro Conſejo, y el Preſidente y Oydores, y otros qualeſquier juezes prouean como ningū teſtigo falſo en cauſa ciuil ni criminal, quede ſin punicion y caſtigo, y que en eſto tenga mucha diligencia. xlviij

Otroſi mandamos que los Corregidores y juezes de Reſidencia, y Alcaldes, y otras juſticias qualeſquier que ſean de las ciudades, y villas y lugares de nueſtros Reynos y ſeñorios, ni los Alguaziles y merinos, no puedan lleuar para ſi parte de las ſetenas que ſe ſentenciaren publica, ni ſecretamente directe, ſaluo que ſean para la nueſtra camara, y que jurē al tiempo que fueren recebidos al oficio de lo guardar aſſi, y que las perſonas que les fueren à tomar la Reſidencia, ſe informen ſi han lleuado para ſi parte alguna de las dichas ſetenas: y lo que hallaren que han lleuado dellas, gelo hagan reſtituyr con el quatro tanto para la nueſtra camara y fiſco. Pero q̃ los dichos juezes y Alguaziles pueden lleuar para ſi la parte de las dichas penas que les dan las leyes de nueſtros Reynos en aquellos caſos que gelas dan, y no en otros lugares. xlix

Otroſi tened mucho cuydado y poned mucha diligencia en caſtigar las blasfemias, y las vſuras, y los juegos, de manera que ceſſe en toda la tierra de vueſtro Corregimiento. l

Otroſi porque nueſtro muy ſanto Padre cōcedio vnas letras Apoſtolicas, en que manda que todas qualeſquier indulgencias, y facultades para predicar perdones, y demandar limoſnas cōcedidas, y que dende en adelante ſe concedieren por la ſanta Sede Apoſtolica, eſten y ſean ſuſpendidas faſta que por el dioceſano de donde fueren los lugares en que ſe huuieren de predicar ſean primeramente viſtas y examinadas, y deſpues por el Nūcio de Papa que en los nueſtros Reynos eſtuuiere, y por nueſtro capellan mayor, y por vno, ò dos perlados del nueſtro Conſejo, los que para ello por nos fueren diputados: los quales ſi examinando las dichas bulas fiel y diligentemente, hallaren que ſon verdaderas letras Apoſtolicas, y carecē de toda falſedad y ſoſpecha, las dexen publicar, y predicar à aquellas perſonas aquien lo tal perteneciere: de las quales letras Apoſtolicas los dias paſſados mandamos embiar traſlados ſignados à todos los Corregidores de nueſtros Reynos y ſeñorios, para que cada vno la intimaſſe al perlado de la tierra de ſu Corregimiento, y deſpues la hizieſſe luego publicar para que ſe guardaſſe lo que por ella prouey y mando nueſtro muy ſanto Padre. Porende mandamos que el dicho Gouernador, ò Corregidor, ò Aſſiſtente, y ſus Alcaldes tengan mucho cuydado de hazer guardar lo contenido en la dicha bula, cuyo traſlado huuimos mādado embiar como dicho es, y de no conſentir lj

que

que se prediquen, ni publiquen bulas ni indulgẽcias algunas en la tierra de su Corregimiento, sin que primeramente sean traydas y examinadas en la forma y manera en la dicha bula contenida, porque assi conuiene al seruicio de Dios y nuestro.

lij Otrosi mandamos que con mucha diligencia tengan cargo de guardar los puertos de su Corregimiento, para que no se saque moneda ni cauallos, y de hazer pesquisa por toda la tierra de su Corregimiento, y saber la verdad dos vezes en cada año, de seys en seys meses, quien, y quales personas son las que en la tierra de su Corregimiento, y por ella han sacado moneda y cauallos fuera de nuestros Reynos, y en los que fallaren que los ayan sacado, execute las penas contenidas en las leyes del ordenamiẽto de Toledo, y que en las otras leyes se haze mencion: y de las penas de los bienes de los culpados se de la quarta parte aquien lo denunciare, si pareciere que es verdad, y lo restante lo apliquen à quiẽ las dichas leyes lo dan, y hagan pregonar esto en la tierra de su corregimiento: y que qualquiera que lo supiere, y no lo descubriere a la justicia, que incurra por el mismo hecho en las penas en que caen, y que incurren los que sacan, moneda, ò cauallos fuera del Reyno, sin nuestra licencia contra el tenor y forma de las dichas leyes.

liij Otrosi se informen si alguna persona dize en la dicha ciudad, ò sus comarcas, cosas de por venir, o otras cosas semejantes, ò si son adeuinos: y los que hallaren culpantes, luego les prendan, los cuerpos, y tengan presos, y castiguenlos: y si clerigos lo notifiquen à parlados y juezes Ecclesiasticos, para que ellos los castiguen.

liiij Item mandamos que quando la tal ciudad, villa, ò lugar huuiere de embiar algun mensajero, ò procurador à nos ò al nuestro Consejo, que trayga por escrito y peticion lo que ha de hazer, ò procurar firmado del escriuano del cõcejo de la ciudad, villa, ò lugar: y que el dicho escriuano de concejo assiente en el libro de concejo el dia que el tal procurador, ò mensajero partire, y que el dicho mensajero, ò procurador, el dia que llegare à nuestra Corte presente en el nuestro Consejo, ante vno de los nuestros escriuanos de camara que en el residẽ, el tal memorial, y saque fee del dia que lo presentare, y del dia que fue despachado: porque por aquella fee le paguen su salario: y que assi no lo lleuare que no le paguen salario alguno. So pena que los que libraren el dicho salario, paguen el salario de sus casas con el doblo para nuestra camara: y que si de otra manera traxere las peticiones, que no sean recebidas, y que el dicho Corregidor pague de sus bienes la costa que el dicho mensajero, ò procurador hiziere.

lv Otrosi que estos capitulos hagan leer, en concejo al tiempo que fuere recebido en el oficio: y que haga poner el traslado dellos en el libro del concejo al pie del auto de su recebimiento, para que mejor se acuerde de todo lo que se deuiere proueer: y al dicho consejo prometa de guardar y hazer guardar los capitulos y ordenanças de suso contenidas que por ellos se le mandan, que prometa.

lvj Otrosi jure assi mismo de guardar las otras dellas, que disponen que juren.

lvij Otrosi que embie la fee del dia que fuere recebido al oficio, de Assistente, Gouernador, ò Corregidor.

Lo

LO QVE MANDAMOS que guarden los que van à recibir la residencia. Estos estan en la Recopilacion, desde la l. 8. hasta la l. 22. el titulo 7. del libro 3.

i PRimeramente mandamos, que miren todas las cosas que les mã damos en las cartas que lleuan, y aquellas executen y cumplan segun que en ellas fuere contenido.

ij Otrosi que durante el tiempo que tuuieren el dicho cargo que les es encomendado, vsen del bien y fielmente, guardando nuestro seruicio, y el derecho a las partes, y que guarden todos los capitulos que mandamos guardar a los nuestros Corregidores.

iij Item si la ciudad, o villa, o prouincia donde fuere el juez de residencia tuuiere algunas villas y lugares de su juridicion, luego que començare à tomar la residencia embiara vn escriuano, o dos que sean personas fiables, para que vayan por las dichas villas y lugares à hazer pregonar la residencia para que si huuiesse algunas quexas del Assistente, ò Gouernador, o Corregidor, o de sus oficiales, para que las vengan dar ante el juez de residencia, o ante el dicho escriuano si quisiere, y el dicho escriuano por do quiera que fuere, aya todo la informacion que pudiere de lo contenido en las dichas quexas, y demas de su oficio sepa todo lo que pudiere saber de como los dichos oficiales han vsado de los dichos officios, para que la pesquisa y informacion de todo lo trayga al juez de residencia, ò lo junte con lo otro que el por si hiziere, para que de todo se informe de la verdad, y reciba el descargo que dello se diere, y lo prouea de justicia, como le està mandado.

Informaciõ de oficio en las quexas.

iiij Item que el juez de residencia quando recibiere la pesquisa secreta, si algun testigo dixere alguna cosa general, assi como quiera, que era parcial, o que no executaua la justicia, o que cohechaua, o que era negligente en la administracion, ò no castigaua los pecados publicos, y otras semejantes cosas que pregunte à los testigos: y haga que declaran particularmente en que cosas y causas eran parciales, y en que dexo de executar la justicia, y que cohechos hizo, a que personas, y en que casos fue negligente, y que pecados publicos dexo de castigar, y porq̃ causa; y assi de todo lo otro que generalmente depusieren, yendo de testigo en testigo hasta hallar y saber la verdad particularmente de cada caso. Y esso mismo procure de saber lo bueno, assi como lo malo.

v Otrosi si por algunos testigos hallare alguna culpa general contra el Assistente, Gouernador, o Corregidor, y sus oficiales, y qualquier dellos de que no aya entera prueua, que el de su officio trabaje de saber la verdad de aquello, preguntando a todas las personas que dello puedan saber de vno en vno hasta saber la verdad: y aunq̃ no esten presentes en el lugar, si pudiere ser trabaje por embiar à ellos para que le embien sus dichos en manera que haga fee, y hagan toda la diligencia que fuere possible para que sepa la verdad, y en lo que hallare prouado condene no tan solamente en la satisfacion de la parte, mas en la pena, segun que hallare que en tal caso disponen las leyes del Reyno, y la otra pena que mereciere que es arbitraria, ò ella condene, ò la remita al Consejo si tuuiere sobre ello alguna duda, y en el caso que la condenare en qualquier pena toda via queda reseruada à los del nuestro Consejo para que ellos la den mayor, o menor si vieren que se deue de dar.

Ibi satisfacio: nõ quod quomodo in inquisitione procceditur, debet probari dãnum, & in eo fieri condemnatio. vide Bald. in l. 2. in fi. C. de edẽdo

Otrosi que despues del comienço el que va à tomar la residencia secreta, la comience à hazer, segun el tenor de la carta de poder que lleua, y si hallare culpante al Assistente, ò Gouernador, ò Corregidor, ò a sus oficiales, les notifique las cosas en que los hallare culpantes para que den sus descargos, y aueriguada la verdad determine y execute lo que buenamente pudiere, y en lo que no pudiere determinar, lo remita al nuestro Consejo, con la mayor informacion que pu-

Et dabit copiã non solũ dicterũ

Pudiere auer de manera que acà se puede determinar por la informacion y processo que el embiare sin auer mas informacion sobre ello, y sin mas lo tornar à remitir alla: y si hallare culpante al dicho Assistente, ò Gouernador, o Corregidor, o à sus oficiales, o qualquier dellos, execute alla el derecho de la parte danificada, ò si tal fuere la culpa, faga venir a la Corte personalmente al que hallare culpado, para que acà se le de la pena que mereciere.

vij Otrosi que el juez de residencia se informe como los Regidores y fieles y sesmeros, y procuradores y escriuanos, y otros oficiales de concejo, segun que los huuiere en los lugares de su cargo, vsan de sus oficios, y guardã las leyes del Reyno que en lo que toca a sus oficios disponẽ, y si por la pesquisa que sobre ello hiziere hallare algun culpante, le suspenda del oficio, y le de trallado, y auerigue la verdad para que le pueda condenar ò absoluer, segun el caso fuere. Y la relacion que de todo ello le hiziere la embie al nuestro Consejo.

viij Otrosi que sepa que derramas se han hecho sobre los pueblos, y que formas se han tenido en las repartir y cobrar; y si se ha cobrado, en que se ha gastado, y embie la relacion de todo ello à nuestro Consejo, y si hallare que algunos repartimientos, o derramas se han hecho sin nuestra licencia, y especial mandado demas de tres mil marauedis arriba, condene à los que lo hizieron en las penas de la ley.

ix Otrosi se informe de los agrauios, y sin razones y cohechos que han fecho los que lleuaron cargo de los emprestidos, y de sacar la gente para la guerra de los Moros, y de traer las bestias y lleuas de pan y vino, y otras cosas, y de comprar mantenimientos en los lugares de que lleua el cargo, y en sus comarcas, y embie la informacion dello al nuestro Consejo.

x Otrosi haga executar las sentencias que dieren contra el Assistente, Gouernador, o Corregidor, y sus oficiales, a que restituya y pague qualquier quantia, siendo la condenacion de tres mil marauedis y dende ayuso, aunque el condenado apele, y el le otorgue la apelacion que de la tal sentencia se interpusiere, reseruando despues de pagada la tal condenacion su derecho à saluo al dicho Assistente, Gouernador, ò Corregidor, ò sus oficiales, para que lo puedan seguir en el Consejo, y no en otra parte alguna. Pero si la condenacion fuere de mas quantia, y el condenado apelare de la sentencia en tiempo y forma deuida: mandamos que el pesquisidor le otorgue la apelacion, y el condenado sea tenido de poner y ponga en deposito antes que le sea otorgada la apelacion lo que montare la condenacion, en poder de persona fiable qual el juez de residencia nombrare, para que si fuere confirmada por los del nuestro Consejo la sentencia, se pague la condenacion del tal deposito con las costas. Y esto hecho sea oydo el condenado en el nuestro Consejo, presentandose con el processo en tiempo, y de otra guisa no sea oydo.

xj Otrosi que sepa si el Assistente, Gouernador, ò Corregidor, ò sus Alcaldes, ò oficiales han lleuado ropa, ò posada sin las pagar, y si lleuan otro salario de alcaldias mayores y ordinarias y alguazilazgos, ò merindades, o mayordomias, o almotacenias de mas de su salario, o por otra razon alguna, y si lo huuieren lleuado, lo faga restituyr a quien fallare que pertenece.

xij Otrosi que sepa si se han visitado los terminos por el Corregidor, y executado las sentencias, segun le fue mandado. Y assi mismo se informe como, o de que manera el dicho Corregidor, y sus oficiales hã guardado y fecho guardar todo lo que les fue mandado en los capitulos del memorial que se da a los Corregidores: y la informacion de todo esto la trayga, o embie al nuestro Consejo.

xiij Otrosi que el ni sus oficiales non lleuen derechos doblados, saluo como los lleuan los ordinarios no auiendo Corregidor.

xiiij Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales acessorias, ni vistas de processos por las sentencias que se dieren: y que esto aya lugar assi mismo, aunque los tales juezes de residencia conozcan por commission nuestra.

xv Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar a sus oficiales derechos de execucion por ningun contrato ni obligacion ni sentencia de que le pidieren execucion, hasta que el dueño de la deuda sea pagado, y contento, o las partes se concertaren, y no lleuen mas de vn derecho segun lo quieren y disponen las leyes.

xvj Otrosi que no lleuen setenas de ningun hurto, sin que primero sean condenadas por sentencia passada en cosa juzgada, y la parte que recibiere el furto sea primeramente contenta y pagada del furto.

xvij Otrosi que no lleuen ni executen penas algunas de las que disponen las leyes, sin que primeramente las partes sean oydas y vencidas y sentenciadas en el memorial de los Corregidores.

xviij Otrosi que guarden y hagan guardar à sus oficiales las leyes de nuestro quaderno de las alcaualas que dan orden en el demandar, y proceder y executar y lleuar de los derechos en los pleytos de las alcaualas, de manera que los labradores y oficiales y gente del pueblo que sean fatigados, contra el tenor y forma de las leyes del quaderno.

xix Otrosi mandamos que el dicho juez tome las cuentas de las penas al escriuano de consejo, presente el Corregidor, y delante del escriuano que fuere deputado para ascriuir las dichas penas, y se informe si a cobrado el dicho escriuano de consejo todas las penas en que el Corregidor y sus oficiales han condenado: y si el dicho escriuano que para ello fuere diputado, ha assentado en su libro todas las condenaciones, y las ha notificado al dicho escriuano de concejo en el termino que deuia: o si el dicho Corregidor a condenado a algunas penas ante otro escriuano, y no ante aquel como le esta mandado, o si a culpa, o cargo de algunos dellos se ha perdido o dexado de executar algo de las dichas penas, y tenga cargo de las cobrar, assi quellas como las que el condenare el tiempo que las tuuiere, y las embie con quien embiare la residencia, y embie la

*At i nominatestium, vt in l. 1. & l. ij tit. 1. li. 8. ordi. * q est l. 1. & 4. tit. 1. lib. 8. Recop.* & in l 7. ti. 16 li. 8 ordin. *Que est l. 2 ti. 12. li. 8 Recop. * Contrat Abbas in c. 2. c. l. 4 de te. stib et istud est regulare nisi in causa heresis vt l. 11. tit. 17. p. 3. & nisi timeatur de subornatione: nam nõ datur copia parti, secundũ Bal. in l fi. C. de edendo, & super statu in verb. statuere §. 26 et an debeant testes reproduci, vide Bald. in l. 1. C. de appella. & glos. in l. 1. C. quorum bonorum. Et nõ quid stante accusatore, hoc est, auiẽdo demanda publica, pot fieri causa inquisitio si iudex timet de collusione, secundum Ang. in l. 3 § fi ff. de adulteriis, & Alberi. a p q. 57. et quis possit venire accusator, nõ ideò iudex debet desistere inquisitione secundum Bald. in l. si quis in hoc gen° C. de episc. & cleri. & vide l. pe. tit. 1. p. 7. Et superueniẽte accusatore, an cesset inquisitio vide Alberi. in l. si siue §. 1. ff. de lib. agnosc.*

la cuenta y razon de todo ello a los del nuestro Consejo, para que se haga cargo dellas a quien las huuiere de cobrar: y la dicha cuenta venga firmada de los dichos dos escriuanos, y del Corregidor si alli estuuiere: y sepa si en el condenar y escriuir, y recibir de las dichas penas se ha guardado en todo lo que se manda guardar por el memorial de los dichos Corregidores.

xx Otrosi mandamos que luego acabados los dias de la residencia, embie la pesquisa secreta con todo lo que cerca dello ante el passare, con la relacion de la cuenta y gastos de los propios, y de las penas de la camara que huuiere tomado a su costa, so pena que pague las costas al que fuere por la residencia.

xxj Otrosi embie la relacion de las sentẽcias que diere en la residencia publica al nuestro Consejo a su costa, signada y cerrada con la dicha pesquisa secreta. Y mandamos al escriuano ante quiẽ passare que no lleue derechos algunos por ella, saluo que en los processos de la residencia publica paguen las partes sus derechos como los deuen pagar: y el que apelare saque el processo à su costa, y se presente con el como lo deue hazer. Y si se diere alguna quexa del Corregidor, ò de sus oficiales, en que se diga que han mal juzgado el Corregidor, ò su Alcalde, que el juez de su residencia apremie al escriuano de la causa que le trayga el processo original de la causa para que lo vea, sin lleuar derecho: pero si por el dicho processo el juez de residencia condenare, o absoluiere, que la parte que apelare, saque el traslado del processo à su costa, con todo lo que se huuiere hecho ante el juez de residencia, y sea tenido de presentarse con todo en el termino de la ley, so pena de desercion, y de las costas.

Otrosi sepa que el mismo a de hazer residencia por el tiempo que le fuere mandado. xxij

Otrosi porque la ciudad, o villa, o prouincia donde va sepa los cargos que lleua, que hagan leer estos capitulos al tiempo que fuere recebido, o hasta tercero dia despues en el concejo, y ponga vn traslado dellos en el libro del concejo en el acto de su recibimento: jure en el concejo de guardar las cosas que por estas nuestras ordenanças les mandamos que juren, y cada vna de las otras prometa de guardar, y fazer guardar, como de suso se contiene. xxiij

Por-

Porque vos mandamos à todos y a cada vno de vos como dicho es, que cada y quando que Nos vos proueyeremos de Assistente, ò Gouernador, o Corregidor, de qualquier ciudad, villa, o partido de los nuestros Reynos, y señorios, prometays y fagays obligacion vos los dichos nuestros Assistente, o Gouernador, o Corregidor de tener y guardar, y cumplir, y hazer tener y guardar y cumplir à todo vuestro leal poder los dichos capitulos y ordenanças de suso contenidas, cada vno en lo que toca y ataña à su cargo: y en los capitulos que mandamos que para el cumplimiento dellos hagays iuramento que cada vno de vos los dichos nuestros Assistente, o Gouernador, o Corregidor, lo hagays en el nuestro Consejo, si estuuieredes presentes: y sino estuuieredes presentes, lo hagays en el concejo de la ciudad, villa, o prouincia donde fueredes recibido: de manera que lo contenido en los dichos capitulos y ordenanças se guarde y cumpla como en ellos se contiene. Y contra el tenor y forma dellos no vayades, ni passades, ni consintades yr ni passar en tiempo alguno, ni por alguna manera. Y los vnos, ni los otros no fagades, ni hagan ende al por alguna manera, so pena de nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camera. Y demas mandamos al hombre que vos esta nuestra carta mostrare, que vos emplaze que parezcades ante nos en la nuestra Corte do quier que nos seamos: del dia que vos emplazare fasta quinze dias primeros siguientes, so la dicha pena. So la qual mandamos a qualquier escriuano publico que para esso fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado con su signo: por que nos sepamos en como se cumple nuestro mandado. Dada en la muy noble ciudad de Seuilla à nueue dias del mes de Iunio. Año del Nacimiento de nuestro Señor Iesu Christo, de mil y quinientos años.

Yo el Rey. Yo la Reyna.

Yo Miguel Perez de Almaçan Secretario del Rey, y de la Reyna nuestros señores, la hize escriuir por su mandado.

Io. Episcopus Ouetensis. Philippus Doctor.

Io. Licentiatus. Licenciatus çapata.

Ferdinandus Tello Licentiatus. Licentiatus Moxica.

SEQVITVR

SEQVITVR SVMMARIVM PRIMI CAPITVLI,

Primæ partis huius operis.

MANDATORVM REGALIVM Regni Castellæ praxis elaborata.

AVTHORE
PETRO NVÑEZ DE AVENDAÑO, Doctore Iuris Ciuilis.

CAPVT PRIMVM in elucidatione l. 1. De los Capitulos de Corregidores, *quæ hodie est l.1 tit. 6. lib.2. Recop. Qua potestate iudices Castellæ possint exercere iurisdictionem.*

1 *Princeps creat iudices.*

Notissimum est iure communi Romanorum, ad principem pertinere creandorum magistratuum potestatem, vt in authentic. de defensor. ciuita. §. nos igitur collat. tertia, & in authentic. vt iudices sine quoque suffragio §. illud videlicet. collat. secunda, & in cap. primo, versicul. iudices, & ibi glos. in parte Constituti. de pace iuramen. firman. notat Baldus in capit. primo, quæ sint regalia, columna tertia. Et notat Alexand. in leg. prima, ff. de iurisdictiõ. omnium iudicum, & Bart. & alij doctor. in leg. prima, ff. de dam. infecto. & Baldus in capit. primo, si de inuesti. lis oriat. inter dom. & vassall. & Innocent. & post eum alij scribentes in capit. cum accessissent. de constitut. de quo bona verba refert Thom. Gramm. in dec.46.

2 *Princeps fons dignitatum.* Et ficut olim Respublica eligebat ad officia, & dignitates,fic hodie princeps eligit, qui eft fons dignitatum,& iurifdictionum, vt notat Bal.in c. 1.quis dicatur dux aut marchio , & quid operetur appellare principem fontem, videatur Boer. de authoritate magni Conf.fub nu. 156. & ideo princeps,cum fit velut ipfa Refpublica,cuius loco fubrogatur, eius imaginem gerit, vt notat Bald.in cap.1.in princ.de feudo marchiæ,vel ducatus:& in rubr.C.de nouo C. componen. Cum igitur imago Reipublicæ luceat in principe, ipfe habet eius poteftatem , & non Refpublica : nam fatis abfurdum effet, ipfa origine rei fublata,eius imaginem derelinqui, vt in l.vnic.in princip.C.de latina liberta. tollen. & tranflata poteftate in principem ex lege lata,de qua in l.1.ff.de off.præf.præt. ipfe folus princeps poteft q ipfamet Refpublica poterat: nam cum aliquid eft fublatum à Republica, videntur quoque fublata quæ in confequentiam veniunt,vt notat Bald.in l.transigere,colum.4.C. de transa. pro quo text. in l.eos,qui C.de vfuris, cuius verba funt. Principali enim actione non fubfiftente, fatis fuperuacuum eft fuper vfuris, & fructibus adhuc iudicẽ cognofcere,de quo per Bal. in c. quoniã cõtra.de prob.col.pe.& l.4.C. depofi. & in quo datur imago alterius ex legis difpofitione,ibi datur vera repræfentatio eius, cuius imago geritur , q per plura ornat Tiraq.in tract. primogeniorum q.35. vbi videatur: & ideo dixit Dom. Matt. 22. cap.Cuius eft hæc imago, & infcriptio? Dixerũt ei,Cæfaris.Tunc ait illis, Reddite ergo quæ funt Cæfaris,Cæfari.Itaq; dominium Cæfaris repræfentatur in Cæfaris imagine , & ideo regis imagini adhibetur honor, vt in l.18.tit.13.p.2. Sic & honor ciuitatis repræfentatur in ftatuis, & imaginibus,vt l.ftatuas ff. de acqui.rer. domi. Sic & honor defunctorum repræfentatur in imaginibus,& ftatuis fepulchrorum, & contra offendẽtes competit actio iniuriarum,vt in l.fi ftatua.ff. de iniurijs,& ideo dixit Bar.in l. qui liberalitate, §.ne eius ff.de operibus publicis, quod delinquit radens ex capellis arma alicuius. Hoc de radente imaginem alicuius limitant per Iaff. in l. fi quis id,quod num.41.de iurifd.omn.iud.In loco autẽ publico arma habere fine Regia licẽtia nõ licet, vt in tit.C.de ftatuis,& imagini. Et in tm imago facit veram repræfentationem, q abradens malitiosè imaginem B.Mariæ Virginis, aut alicuius Sancti debet feueriter puniri, vt notat Ioan. de Ana.in c. fi. de maledi.quod fequitur referendo Ang.Caſt.in confu.Burg.in rub.1.in gl.& Droiten fub n.60.& plura notat Cæpoll.in tracta.de feru.vrba.prædio.c.de picturis,& Rip. in c. cum Ecclefia.de caufa poffe.n. 97. Item dominium rei dotalis,quam maritus poffidet,licet abfolutè, & perpetuo non tranfeat in virum, fed caufatiuè, tamen vir in eo reprefentat imaginem mulieris,vt arguit Bal.in l.in rebus C.de iur.dot.colum.3.fub num.6.& in illa imagine repræfentatur naturaliter dominium mulieris, vt notat idẽ Bal.in l.fi.C.de iur.emph.nu.10.

3 *Princeps imago Reipublicæ.*

4 *Statua fepulchrorũ.*

Contra radentes imagines.

5 *De imagine legali.* Patet ergo non minimi effectus effe repræfentari imaginem ex legis difpofitione : nam fere pro eodem cum repræfentato habetur : quod non effet in imagine inducta ex difpofitione hominis: nam imaginaria venditio nihil operatur vt in l.imaginaria ff.de reg.iur. vbi Phil. Decius adnotat,& facit l.& qui fub imagine C. de diftr. pigno.& qui gerit imaginem nauicularij , cum non fit, vt à muneribus excufetur,talis imago nihil operatur tanquam fictitia,vt eft tex.in l.femper §.negotiatio.ff.de iur. immun. imago autem legalis identitatem quandam , fiue fimilitudinẽ, vel imitationem fignificat , vt probat fingularis glo.in c.fi facerdos in prin.de pœnit.dift.1.Quacunque igitur ex his tribus imaginibus velimus principis officium penfare, dicitur imago Reipublicæ,& in eo eft depicta Refpublica , ficut in cera figillum depingitur : & quod olim poterat Refpublica, poteft hodie princeps tanquam caput Reipublicæ. Cuius imperium approbatum fuit à Domino noftro Iefu Christo,vt notat Angel.in l.hæc autem itra ff.de feru.vrb. prædio. & Anch.conf.339.& DD.in cap. tranflato.de conftitut.

Et ob id imperium, & principatus appellatur donum diuinum, vt in authe. quomodo oporte. epifc.colla. 1.& notat glo.in l. fi.ff. de conft. princip.& alibi dicitur Deus in terris,vt notat glo. in extraua.quomodo oporte.procedi in crim. læfæ maieft.in princ.& alibi pro ipfa Republica accipitur,vt notat Montal.in 2.copil. in parte, iurifdictio,vbi iura allegat.

Et ob id concluderem , quòd Refpublica & rex eius fumi poffunt quafi pro eodem: nam cum rex caput fit Reipublicæ,vt in l.fiquis filiũ, C.de inoff.tefta.& notat Ifern.in tit.quæ fint reg. in parte,ad felicem, à capite fit denominatio, vt in l.cum in diuerfis ff. de religios, & fumpti. fune.& vbi eft caput,ibi & membra effe videntur: & vbi eft caput collegij , ibi totum repræfentatur collegium,vt notat Bart. in tractat. de infula vel. quod frequenter. Et ex hac ratione deducitur in practica,quando affumitur poffeffio villæ : nam apprehenditur poffeffio in loco publico, vbi villa congregatur : & accepta poffeffione Ecclefiæ, videtur accepta in annexa, vt notat Philipp.Franc.in cap.commiffa.de electio.lib.6. & gloff.in confuet. Burg.rub.11.§. 1. in gloff.retene.num.6.& Ecclefia annexa femper videtur poffeffa ab Ecclefia matrice, vt notat Rota in nouis fub tit.de reft.fpol.in dec.4. incipit, poffeffor beneficij,in additione nu. 5. & notat Gomez in regu.Cancell.de triennali poff. q. 8. & de poffeffione villæ in iurifdictione notat Socc. in 1. p. conf.74.col.2.& in conf.7.in 1.p. & Capit. in decif.1.nu.10.& meliùs per Thom.Gramm. in decif.71.nu.14.& per Tiraque. de vtroq; retractu. lib.1.§.36.glo.3.num.5.& vide Laudenf.in tract. de principe q.267.

6 *Refpublica, & rex fumuntur pro eodem.*

Poffeffio villæ qualiter fumatur.

Sicut ergo caput naturaliter membra corporis regit,ita & vnus rex , vel vnus princeps fuam debet regere Rempublicã,vt in c.in apibus 7. q. 1.& ab eo tanquã à capite debent mẽbra fumere iurifdictionẽ,& alijs minifteriũ iuftitiæ præbere, vt concludit Alex.vol.5.conf.16. & per plura probat Tho.Gramm.in voto 28.& Felin.in rub. de appellat.num.4.Roderic. Suar. in allegatione 7.Et quod Rex Caftellæ caput fit regni, probat tex.

Rex caput Regni.

tex.in l.3.tit.19.p.3.& in l.26.tit.13.p.2.& Tho- Gram. conf. 69. & l.7.tit.1.p.2. * Adde Couarr. pract. qq. c.1.n. 2.ibi, Deinde illud constitutissimum,&c. * Quæ supra dicta sunt de iure communi, multò certiùs iure nostro regio Castellæ locum habent: nam cum rex Castellæ non subsit imperatori, vt est glos.in c.Adrian.63. dist. & recenset tex.in l.9.tit.3.li.1.ord. * Et melius in l.3. tit.6.lib.1.& l.14.tit.3.lib.1. Recop.ibi. *Porende parece que los santos Padres*, &c. * dicitur possidere hæc regna Castellæ, tanquam res captas in bello, vt notat Feli.in c.cũ non liceat. de præscrip.col.5.licèt contrarium & malè notat Bal. in l.executorem n.31. C. de executio. rei iudi. & quod Rex Hispaniæ possideat hæc regna iure proprio tãquam res captas in bello, vide mirabiliter per Bellug. in spec.princ.rubr.14.videatur gloss.noua in l.1.tit.18.p.2.vbi idem notat. Et Rex Castellæ appellatur dominus ipsius terræ vide text. in l.1. tit. 11. p. 2. & ideò Rex Castellæ appellatur rex sui iuris, vt notat Card.in Clem. fin. de censi.q. 7. & alibi dicitur noster rex tanquam vnus Deus corporalis in terris, secundùm Bald. in cap. imperialem §.fi.de prohi.feu.alie.per Feder.& in l.1.C.de emancip.liber.col. 5. Iure igitur proprio ipse rex dicitur in his regnis habere fontem iurisdictionum, & dignitatum, & officiorum: nam iurisdictionem posse in dominio, vel quasi haberi, notat Ang. in auth. vt nulli iudicum §.vt autem coll.9.num. 29. & notat Bald. in proœmio Digestorum in prin. & Petrus Iaco. in sua pract. in libello super iurisdictione fo. 22. * Vide Couarr.pract.qq.cap. 1. num. 9. * Si igitur iurisdictio regni Castellæ regis propria est, succedit regula iuris dicens: Id quod nostrum est, sine facto nostro auferri non potest: nemo igitur iurisdictionem sine facto, & voluntate regia debet exercere, imò neq; audiri debet aduocatus contrarium asserens, vt notat Nicol.Boer. dec.8.

7 *Rex Castella nõ subest imperio.*

Et hac potissimum ratione confirmari potest decisio tex.in l.2.tit.4.p.3.& in l.2.tit.1.p.2.in ver. *E aun à poder de poner adelantados*, & in l.22.tit.9.p.2.vbi dicitur, quòd solus Rex, vel habentes ab eo priuilegium, vel causam, possunt nominare iudices ordinarios, eisque conferre exercitium iurisdictionis: idemque probatur in l.17.tit.4.ead.p.3.& in l.1.tit.3.lib. 2.ordi. * Quæ est l.1.tit.4.lib.3. Recopil. * Et plura per Capit. dec.130.num.12. Et hoc erat adeò verùm, quod de iure isto regio partitarum non poterat merũ imperium acquiri præscriptione, licet iure nouo ordinationum aliter sit dicendum, vt inferius latiùs tractabimus: idq; decisum erat, ne merũ imperium præscriberetur in l.18.tit.4.p. 3. cuius decisionis ratio erat, quia in Regno Castellæ cessante priuilegio cæteris hoc non poterat competere, nisi soli regi, vt in l.2.tit.25.p.4.& data incapacitate, in possidente, nulla præscriptio potest iuuare possessorem, secundum Ioa. Monac. & Ioan. Andr. in cap.2.de præben. lib. 6. & alios quàm plures DD. quos refert, & sequitur Balb. in tract. præscr.in 2. p. tertiæ partis principalis, vers. 6.quæro, sub nu.23.

Ius regni.

Partitarũ iure merũ imperiũ nõ præscribitur.

Ius Regni.

Item ex supra dictis confirmatur decisio tex. in l.1.tit.15.lib.2.ordi. * Quæ est l.1.titul.9. lib.3. Recop. * Cuius verba sunt. *Tenemos por bien que todos los juzgadores para librar los pleytos sean puestos por nuestra mano, o por los Reyes que despues de nos vinieren, porque aquellos que son llamados juezes, o Alcaldes ordinarios, para librar los pleytos, no los puede otro poner, saluo los Emperadores, o los Reyes, o a quien ellos lo otorgassen.*

Idem probatur in l.1.tit.1.lib.3.ordina. * Quæ est l.1.ti.1.lib. 4. Recop. * Ex quibus probatur, quod in omni genere iurisdictionis actiuæ Rex Castellæ habet intentionem suam fundatam de iure communi Castellano, & adhuc de iure cõmuni Romanorum, vide gloss.nouam in l.2. tit. 1. p. 2. Et ob id in isto capite primo, *De los capitulos de Corregidores*, dicit litera textus, *Corregidores, o juezes de Residencia que por nos fueredes proueydos*, Nam creare hos iudices nemo alius nisi rex potest: sed & rex ipse, nisi petitione populorum instante, vel legitima causa vrgẽte, non debet salariatos correctores dirigere in ciuitates, & villas, vt in l.1.tit.16.lib.2.ordinat. * Quæ est l.1.ti.5.lib.3.Recop.& vide Couar. practi.q.c.4.nu. 5.*

Rex fũdat intentionẽ in iurisdictione.

Et idem de iure communi seruandum fore, quòd non dentur correctores à rege nisi populis id petentibus, notat Luc.de Penn.in l.quicunque, in fin.C.de omni agro deser.lib. 11.& l.annonas C.de eroga.milit.anno.eo.lib.

Licet hodie hoc quoq; videatur immutatum in cap. 11.in curijs habitis apud Maioritum anno 1528. * Quæ est l.10.tit.5.lib.3.Recop.*

Ex omnibus his apertissimè colligitur, iurisdictionem apud regem Castellæ esse, vel iure proprio, vel ex translatione populorum consensu tam diuturno, & antiquissima, atq; immemoriali consuetudine, legibus supradictis ad id latis, atque receptis: nam hoc tanta, imò maioris potentiæ esse debet, quàm si populus Castellanus expressè transtulisset in suos reges huiusmodi iurisdictionem potest .n. sibi eligere Castellà regem, si deficeret, vt probat Bal.in l.ex hoc iure ff. de iust.& iur.col.2.& notat Bellug.in specu.prin. rub.14. §. veniamus: prout quilibet populus facere etiam hodie, si esset liber, posset, vt concludit Andr.de Isern. in tit. quæ sint regal. in parte, monetæ, & frater Alfons.de Castr.in tracta. de lege pœnali c.1.f.7. vbi plura iura allegantur.

Ex supra annotatis plura deducuntur verissima, & ad praxim conducibilia, ex quibus nonnulla citabo, & meliora ingeniosus lector poterit colligere.

Primum est, quod populi huius regni Castellæ nullam actiuam iurisdictionem de iure possunt exercere, sed neq; creare iudices ordinarios ad eam exercendam: & in populis non liberis id quoq; iure communi verissimum erat, vt colligitur ex Inno. & post eum scribentibus in c.cũ accessissent, de const. quẽ sequitur, & corroborat Alex.vol.5.cons.16.n.13.& Felin.in d. rubric. de appel.n.4.& Steph. Aufre.in apost. ad quæsti. Capp.Tholo.q.344.& Rob.Maran. in spec. aur. in 5.dist.iudiciorum c.1.n.3.& n.10. & Petr.Rauen.in alphabeto aureo.in parte, iurisdictio. vbi

Populi Castellæ nullã à iure habent iurisdictionem.

plura allegar,& Roder.Suar.in alleg.7.& Matth. de Afl. post Iser.in prælud.const.regni Sici. q. 1. & notat Bald.in 4 vol.conf.188. & in l. exemplo in 2. col. C. de probatio.& Montal.in 2. compil. fori.in parte, iudicem ordinarium, & idem esse in regno Siciliæ probat Matth.rub.78.li.1. c. fi. * Vide Couar. pract.qq.c.4.n.3. *

Dixi autem de actiua iurisdictione, nam passiuam omnes populi patiuntur: illa enim cohæret territorio, vt in l.pupillus §. territorium ff.de verb.signif.& notat per plura Alex. in 4. volum. conf.35.& elegãtissimè per Nic.Boe.in dec. 227. & per Roder.Suar.alleg.7.

Et qñ legitur in legibus nostri regni, ꝙ ciuitates, aut villæ hñt iudices: putà in l.16.ti.15.li.2.ord. * Quæ est l.9.tit.5.li.3. Reco. * & in pluribus alijs. Intelligi debent, quòd habent iudices proprios passiue, quos ibidem Rex, vel alius eius priuilegio posuit; non autem quod ciuitates, aut villæ eos creauerint, nisi in casibus, quos inferiùs subijciam. Et sic debet intelligi quod notat Mõtal. in 2.compil. fori, in parte, iurisdictionem, & rõne impossibilitatis non põt ciuitas suos ciues creare iudices, vt in l.si cui ff. ex quib. cau. maio. & notat per plura Steph.Bertr.in 3.p.cõf.1.n. 23.

Solus Rex dat priuilegium iurisdictionis.

Secundum deducitur, quod solus Rex Castellæ potest priuilegium concedere, vt aliquis particularis, siue vniuersitas habeat potestatem eligendorum iudicum, vt ex tex. in l.2.tit.4.p.3. ibi. *Estos tales no los puede otro poner sino ellos, o otro alguno a quien ellos otorgassen señaladamente poder de lo hazer por su carta, o priuilegio.* Idem probatur in l.1.tit.15.lib.2.ordi. * Quæ est d. l. 1. tit. 9. lib. 3. Recop. * ibi. *O aquien ellos lo otorgassen*, & in l.1.tit.2.lib.7.ordi.* Quæ est l.11.tit. 3. lib. 7. Recop.* ibi. *Por priuilegio y por vso y costumbre de poner Alcaldes.* Et in l.7. tit. 1.lib. 7. ordin. ibi. *Tienen priuilegios y cartas speciales de los Reyes nuestros progenitores de poner oficiales.* * Quæ est l.2.tit.2.lib.7. Recop. * Et idem probatur in l.2.tit.9.lib.5.ordin.* Quæ est l.1.tit.10. lib.5.Recop. * ex priuilegio regis Castellæ ponendos,& nominandos esse iudices in regno Castellæ probant ea leges, & sic ista facultas tribuendæ iurisdictionis debet per scripturam probari, & nisi fiat scriptura, nunquam intelligitur donata:& sic veniunt intelligenda quædam verba, quæ ponit Ias.in l.more ff. de iurisdict. omni. iud.sub num.53.& iste est alius casus, de quo est concicienda scriptura, vltra eos quos enumerat glo.in c.1.de consti. li. 6. fundans ergo intentionẽ suam in priuilegio concedendi alteri iurisdictionem, ex scriptura, & non aliter debet probare.

10 *Iurisdictio quomodo probetur per scripturam*

Ordinaria verò iurisdictio collata, quæ non sit perpetua, põt testibus probari: & sic liquidatur, quis corrector, & quis iudex fuerit ordinarius: & ita probat Rip.in rub.de const.sub n.52.

In delegata aũt iurisdictione loquitur text. in l.vnica.C.de manda.princi.& ꝙ notat in c. cum in iure de off.dele. Nã illa scriptura debet probari licet iure nr̃o regio solo verbo regis datur potestas delegata, vt est tex.in fi.verbis in l.47.ti.18. p.3.

Ius regni

Rectores nõ creant vniuersitas.

Et supradictæ leges regiæ non solũ iudices accipere debere iurisdictionem ex priuilegio dato à rege probant, sed consules, atq; rectores eligendi facultatẽ à principe concessã esse ciuitatibus probant apertissime; nã & huiusmodi officia à regibus danda sunt, vt colligitur ex Bal. in c. 1. §.hoc quod nos col.2.de pace Costan. in vsi. feudo.non ergo rectores populorum possunt creare vniuersitates de iure regio: sed tantùm dominus rex, cuius est vera potestas. 11

Sed neq; tabelliones possunt vniuersitates creare de iure, sed tantum noster rex Castellæ ex caussis de quibus in l.3.tit.19.p. 3. idq; in curia regia locũ habet, vt in l.12.ti.6.li.2.ord.* Et probat per l.4.& 5.ti.2.lib.7.Recop.& vide Couar.pract.qq. c.19.n.fi. in vers. authoritas autẽ publica, &c. *

Idq; de iure cõi comprobãt Inno.& DD. in c. cũ P.tabellio de fide instr.& plures refert gl.in d. l.3.& inqm̃ illa dicit, iudicẽ posse creare tabellionem de consensu ciuitatis, quã regis: non intelligas, nisi qñ ciuitati cõpetit creatio tabellionũ ex consuetudine, vt infra subijciã: quia aliter gl. illa non posset absolutè esse vera: cũ ciuitas consentiendo dare non posset id, quod de iure nullo modu habet, vt in l.nemo potest ff.de reg. iur.

An creare alguaziles

Item non solum rectores ciuitas creare de iure non potest, sed neq; ministros, quos sermone hispano, *Alguaziles*, vocamus, & de alguazelo curiæ regalis est tex.in l.20.ti.9.p. 2. & clariùs in l.2.& 3.ti.14.li.2.ordi.* Quæ est l.1.tit. 23.li.4. Recop.& l.2.eod.tit. 5. nã eos solus rex creat, & præses prouinciæ, quem *Adelãtado* appellamus authoritate regis ex lege data creat hos ministros, siue merinus maior, vt in l.6.tit.13.li. 2.ordi.* Quæ est l.3.ti.4.lib.3.Recop.sed est ampliata. * & in l.23.tit.9.p.2.

Et iudices ordinarij authoritate à lege eis data creant alguazelos, vt in l.7.tit. 4. par. 3. in ver. *Otrosi deuen*, & probatur in l.1.tit.27.p.3. & in l. 4.in isto titu. *De los Capitulos de Corregidores.* * Quæ est l.4.tit.6.lib. 3. Recop. * ibi, *Busquen los mejores*,& per eos, nõ per alios debet iudex exeq; mãdata, vt per Cass.in cõsu.Burg.rub.1.§.6. n.5.

Et de iure communi est tex. in authen. de defensor.ciui.§.deinde col.3.& in auth. de iudicibus §.his q; causas coll.6.& ꝙ debet esse vnus executor, probat tex.in auth. præsides gentiũ C. de epi sc. aud. & ꝙ olim faciebant defensores ciuitatũ, id tenẽtur hodie facere capitanei, & correctores, vt notat Luc.de Pen.in l.hac prudẽtissima C.qb. mun.li.10.& hodie corrigatur dictum Bar. in l. 1.C.de Irenearchis lib.10. inquantum asserebat, consules ciuitatum posse creare ministros.

Corrigitur Bart.

Itẽ ex dispositione tex.in l.9.tit.16.li.6. ordi. * Quæ est l.8.tit.5.li.3.Rec.& l.26.ti.2.li. 3. Reco. * tantũmodo prohibetur correctoribus, ꝙ non creẽt tabelliones, vel secũ habeant extra numerarios ciuitatis: & ob id datur intelligi alios ministros posse eos creare authoritate dict.l. Nã exceptio firmat regulã in cõtrariũ, vt in l. q̃situ §.idẽ respõdit ff.de iud.instr.& qui iudices possint creare, per Bal.in c.significasti de off.del. & per Boer. in dec.227.p.2.& imm̃ est hoc verũ, ꝙ in casibus, qb. cõsules ciuitatis, vel alij rectores hñt ex consuetudine iurisdictionẽ, nõ tñ possũt exeq. sñias: quia executio ptinet tm̃ ad iudicẽ ordinariũ habentem merũ, & mixtũ imperium: & ita notat Ang.in l.q restituere ff.de rei vend. saltim qñ debet

Index delegatus non creat executores.

bet exequi manu militari, & ita notat Fely. in cap. de cætero.de re iudic. sequitur Cass. in consuet.Burg.rub.1.in glos.& Droitem num.78. de quo per Paul.in l.episcopale, & l. sequenti, C. de episc.audi.idque asserunt loquentes de iudice delegato:qui licet per se possit suam exequi sententiam, vt probat Dec. in cap.significasti. de offic. delega.vel ordinarius ab eo requisitus, vt notat Petrus Iacob.in vltimo libello ver. sed nunquid: executorem tamen creare non potest. Et de Rectore vniuersitatis idem notat Ioa. Lup. post alios in cap. per vestras de donat.inter virum, & vxor.in 2.notabil. vers. sed est pulchra num. 26. saltem nisi sit consuetudo in contrarium; licet nuncios, & similes officiales causæ expeditioni necessarios creare possit, secundum Abb.in cap. præterea de off. deleg. Vide in proposito Nicol. Boe.in dec.227.nu.16.

Nūcios quis creat. Isti autem nuncij intelliguntur de illis, qui portant baculum, vel alia insignia, de quibus loquitur Spec.in tit.de citatione §. sequitur videre ver. quandoq; & plura refert Cassa. in consuet. Burg.rub.1.§.6.

Porteros. Et si isti nuncij, quos vulgus, *Porteros* appellat, sunt curiæ regalis, dicuntur habere dignitatem, & creantur à rege, vt de regno Franciæ notat Io.Fab.in §.igitur col.1.institu.per quas perso.nobis acqui.quem sequitur Cass. in catal. glo. mund.p.7.consid.31.& l.14.tit.9 p.2.

Si verò creantur à ciuitatibus, illud erit ex cõsuetu dine: nam de iure debet corrector hos creare, vt videtur innuere tex.in l.16. infra in isto tit. *De los Capitulos de Corregidores*, & est apud nos officium vile.

Et ex illa l.16.innuitur, quod carcerarios, carcerum custodes præponere debet Corrector, in quantum dicit. *Ni la carcel*, sed non concluditur hoc necessario ex illa l.quia de iure alguazelus custodire debet captos, vt in l.20.tit.9. p.2. & ideò in curia regis carcerarium nominandum ab alguazelo, & confirmandum à iudicibus curiæ, quos, *Alcaldes de Corte* appellamus, probat tex.in l.15.& 16.tit.14.libr. 2. ordin.* Quæ est l. 11.tit.23.lib.4.Recop.*

Carcerarius est Alguazelus.

Almotaçanes. Item ponderatores, siue mensuratores, quos vulgo Almotaçanes appellamus, à correctoribus nominandos esse arguitur ex d. l.16. ibi. *Ni Almotaçanias*: nam de iure, id non pertinere ad populos, quia est de mero imperio, colligitur ex auth.de coll.§.sin autem collatores coll. 9.& in l.modios C.de suscepto.præpo. & Archa. lib. 11. & in l. item quæritur §. si quis mensuras ff. loca.

Mēsurarū deputatio. Et quia mensurarum exequatio, & deputatio est quid regale, vel saltim de mero imperio, ideò pondera, & mensuræ, arma regia, vel dominorum loci, debent habere, vt probat Gui. Pap. in dec.490.& sequitur eum Cassan. in consuetu. Burg.in rub.1.in glo. & droitem sub num. 97. & ibi allegat Iacob. Rebuf. in l. diurnos C. de frumen.Alex.lib.11.

Ius regni. Quod iure nostro regio comprobari videtur ex pragma. sanctione lata in ciuitate de Tortosa fol. pragm. in antiquiore impressione 113. dum disponendo de forma mensurarum, quibus aliæ deberent coæquari in regno, dicit, *Que han de yr señaladas con nuestras armas*, & quæ his coæquandæ sunt, dicit litera. *Selladas con el sello de la ciudad, o villa.* * Quæ est l. 2. tit. 13. lib. 5. Recopil. *

Arma enim ista regia præeminent iam, & superioritatem quandam significant, vt in titul. vt nemo priuatus, & in titu. vt nemini liceat C. & ibi notat Paul.& per Bald.in l.1.C.pro socio.

Almotaçanes. Et ideo isti coæquatores, vel mensuratores, vulgo Almatoçanes appellari, gerunt officium publicum. & quod inde lucrantur, dicitur, quasi castrense, etiam si ad officia creentur authoritate dominorum huius regni, & ita notat Ioann. Fab. in §. igitur insti. per quas person. nobis acquiri.

Custodes montium qui creat. Et adeò verum est, populos Castellæ nullam actiuam de iure habere iurisdictionem, quod excepta consuetudine, vel præscriptione, non possunt creare custodes montium, aut forestarum, vel defensarum, vel terminorum, qui damnificantes possint pignorare, vel cogere ad solutionem pœnarum, vel damnorum datorum: nam isthæc exercere est de mero imperio, vel saltem de mixto, vt in l.2.C.de pascuis publi.libr. 11. & in l.nominatori C.de pigno.& in l.4. §. an tamen ff.de damn. infect. & in l. magistratus ff. de mune.& hoœori.& ex his legibus ita concludit Cassan.in dict.consuet. Burg. in rubr. 1. in gloss. & droitem sub num.28.& sub num. 97. & quòd sit pignoratio rerum de mero imperio notat Bald. in c.significasti.de officio delega.

Opinio propria. Ego verò aliter istam materiam custodum distinguerem, & ex distinctione orietur ius, quis eos debeat præponere.

Maxima custodia. Aut enim quæritur de maxima custodia totius regni, & hæc pertinet ad regem tanquam ad caput regni: cuius causa tributa dantur, vt est tex.in l.6.tit.24.p.3:

Et ob id rex tenetur maria, & terras tutas tenere, vt per plura iura probat Ioann. de Ripa in l.quominus ff.de flum.col.4.& Luc. de Pen. in l.annonas C. de ero.mil.anno.lib.11.

Dominus territorij. Et non solum rex, sed quilibet dominus territorij tenetur custodire territorium, & de robaria in eo commissa potest conueniri secundum Bart.& ibi latè in apostil.in l.ne quid ff. de incen.rui.naufr.& per Cœpo.in tractat. de seruit. rusti. prædio.c.de seruit.viæ num.50.

Quare portagium soluitur. Quod præmaxime in rege locum habet: nam ipse qui caput regni est, vt in l.3.tit.19.p.3. tenetur membra sua defendere, & custodire, vt est text.in l.6.tit.25.p.4.& non solum personas subditorum, sed bona quoque custodire tenetur, vt in l.4.tit.10.p. 6. & ob id quoque à mercatoribus soluitur portagium, vt in l.5.tit.7.p.5.

Item habentes merum imperium tenentur loca custodire, vt sunt domini vassallorum secũdum Bal.in l.si ita §. dominus ff. de vsu, & ha. & per Capi.dec.27.

Secunda maxima custodia est, quam subditi regis tenetur præstare regi suo, & patriæ, de qua loquitur text.in l.25.& 26.tit.13.p.2. & de huiusmodi custodia loquutur titul.14.vsque ad titulum 21.part.2.

Genera custodie.

Tertia custodia est præfecti vrbis, & cuiuslibet iudicis, qui popularium quietem debet tueri, vt in l. 1. §. cura carnis ff. de offic. præfe. vrb. & in l. nam salutem ff. de offic. praf. vigilum, & iudex appellatur custos cap. si. 4. q. 4. Ad excusandam culpam custodientium videatur Hieronymus Gratus consilio siue responso. 100. in 2. p.

Quarta custodia est iudicum, qui Hispano sermone *merinos* vocantur, quorum officium in hoc ponitur in l. 5. ti. 13. lib. 2. ordina. * Quæ est l. 13. tit. 4. lib. 3. Recop. *

Quinta custodia est tam alguazelorum curiæ, quàm aliorum locorum, qui tenentur custodire die, ac nocte; prout continetur in l. 6. ti. 14. lib. 2. ordina. * Quæ est l. 4. tit. 23. lib. 4. nouæ Recopi. idem probat l. 20. eodem tit. * & in l. 32. eodem tit. * Quæ est l. 1. tit. 29. lib. 4. Recop. * In qua lege exponuntur nonnulli casus pertinentes ad custodiam alguazelorum, & latius in l. 20. titul. 9. par. 2.

Sexta custodia est carceratorum, de qua per totum titulum C. de custo. & exhibi. reo. & ff. eodem titulo, & per totum titulum 29. p. 7. & in l. 11. tit. 14. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 12. tit. 23. lib. 4. Recop. *

Septima custodia est castellanorum, vel custodum arcium, quos vulgus Alcaydes appellat, de quibus loquitur tex. in l. 1. titul. 7. libr. 4. ordin. * Quæ est l. 1. & 2. tit. 5. lib. 6. nouæ Recopil. * & in l. 21. & 22. & 23. & 24. tit. 13. p. 2.

Octaua custodia est tempore bellorum, aut alterius necessitatis, de qua in cap. 2. de immunit. Eccles. & in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordin. * Quæ est l. 11. tit. 3. lib. 1. nouæ Recop. *

Nona custodia est, quam quilibet de populo, & ex agricolis eius potest exercere in custodiendis defensis publicis, quibus datur facultas pignorandi, ex l. 4. tit. 12. lib. 5. ordin. * Quæ est l. 12. tit. 7. lib. 7. Recop. & de publicis custodibus est l. 1. tit. 7. lib. 5. Recopil. in fin. ibi. *Pero que los guardadores de los montes, &c.* *

Decima custodia est, de qua in l. in nomine Domini col. 2. de offic. præf. Affri. quod hodie potest in exemplo significari, *de la gente de guerra que está puesta en fronteras para guarda del Reyno.*

Vndecima custodia est locorum, & itinerum, de qua in toto titulo de locorum, & itinerum custo. lib. 12.

Duodecima custodia est, quam venditor tenetur præstare ante rei venditæ traditionem emptori factam, de qua loquitur tex. in l. custodiam ff. de peric. & cómo. rei ven. & in creditore pignoris: vt l. sicut vim C. de pig.

Decimatertia custodia est illa, ad quam tutor obligatur in personam minoris, est enim tutela introducta, vis atque potestas ad tuendum eum, qui se propter ætatem defendere nequit, vt in princ. inst. de tutel.

Decimaquarta custodia est illa, de qua in cap. cum vos de officio ordina. & in clem. 1. de sequ. stra. poss. & fructu.

Decimaquinta custodia est, ad quam vsusfructuarius tenetur circa proprietatem: vt in l. 1. in fi. ff. vsusfruct. quemadmo. cauc.

Decimasexta est, de qua in l. si quæ sunt ff. fami. ercisc. & in l. fi. ff. de fid. instru. & per Capyc. dec. 27.

In his casibus, & similibus custodia competit à lege, & à rege videtur data, quia ipse tulit legé, cuius authoritate talis custos exercet officium. 13

de custodia hominis.

Aliquando custodia datur ab homine, vt puta, ad custodiendum defensas populorum, & in isto casu quia necessaria est custodia illius defensæ, vt alterius saltus publici, vt in l. si ita §. 1. ff. de fundo instructo. populus, eiusque vniuersitas potest rem suam per custodes publicos custodire: & si quidem saltus, vel defensa est boyalaje, etiam si custos deputatus non est, si tamen sit ex agricolis, vel colonis eiusdem loci, aut eorum familiaris, potest talis, vt custos custodire, & capere pignora ex dispositione text. in l. 4. titul. 12. lib. 5. ordin. * Quæ est d. l. 12. tit. 7. libr. 7. Recop. * & virtute illius l. possunt animalia depascentia capi nomine pignoris extra defensam, si forte fugerunt, & ita notat Hyppol. in simili, in sua practi. crimin. §. vlterius n. 3. Nota quòd illa lex quarta dicit, *Por los herederos y vezinos dellos* & in originali libro dicit, *moradores dellos*: ex quo videtur sequi, *que si vno no es morador del lugar, no puede padecer con el ganado de labor, aunque sea heredero*, vt dixi in cap. 4. sub num. 20. & videtur probare dict. l. 4. dum copulatiuè requirit, *que sea heredero, e vezino e morador*, & licet infra dicat, *que los herederos lleuen las penas. Dize lo porque de sus heredades son suyas las penas do se hazen los daños*, aliquando tamen fuit iudicatum in Cancellaria, *que los heredados pazcan, aunque no sean moradores.*

de custodia quæ datur ab homine

Si autem defensa sit propria populi, & non tantummodo in vsum agriculturæ, de quo est textus in l. sed & Celsus ff. de contrah. empt. in isto casu, quia pignorare est de mero imperio, vel mixto, sola vniuersitas sine authoritate domini illius loci, aut saltim iudicis non potest huiusmodi custodes ad pignora capienda creare, quia esset tribuere speciem iurisdictionis, quam non potest dare: & licèt Bald. in l. 1. C. locati sub num. 2. dixerit custodem publicum posse à Republica creari, de quo per Alber. Brun. in consil. 101. vbi breuiter, & bene loquitur: intelligitur de Republica non recognoscente superiorem: quia Respublicæ Castellæ, vt supra dixi, non possunt in toto neque in parte præstare iurisdictionem, quam non habent, licèt pro suo interesse possint custodem ponere, qui arceat animalia ab impressu defensæ, vel à toto termino, vel expellat postquam fuerint ingressa montes, vel pascua, quæ sunt vniuersitatum, vt in l. 9. tit. 28. p. 3. & includat in casibus, de quibus in l. Quintus ff. ad leg. Aquil. & in l. 24. titul. 15. par. 7. quos ponit Ias. in addit. ad Portium, in §. feræ institut. de rerum diuis. & per Gandi. in tit. de furibus & aliis latro. colum. 4. & per Cæpoll. in tract. de seru. rusti. prædio. cap. de serui. iuris pascen. num. 30. & per Capyc. in dec. 45. & per Cass. in consuetud. Burg. rubr. 1. §. 3. & per Matth. in constitu. regni Sicil. lib. 3. in rubr. 37. & talis custos sine iurisdictione poterit debitorem fugientem capere: non tamen cogere ad soluendum damnum, vel poenam,

pœnam, quia si est non liquida, ipse non habet causæ cognitionem: & per consequens nec poterit iudicare: præsertim in causa propria, si tota pœna sibi applicatur, vt notat gloss. in l. de iure ff. ad municip. si verò pœna esset liquida, & alijs pars eius applicaretur, ipse non potest solutionẽ recipere sine mandato, vt in l. vero procuratori, ff. de solut. ideò in hoc forma cõmissionis a Republica data esset inspicienda & obseruanda: & ita notat Bal. in d. l. 1. C. locat. fines enim mandati seruandi sunt.

14 *Custos desfensa an recipiat pœnas sine sententia.* Si autem haberet mandatum ad recipiendas pœnas, & illæ essent certæ, vel ex sententia, vel ex forma statuti, vel consuetudinis, posset illas recipere, & esse velut cognitor in causa propria: quia magis est executor, quàm iudex; & in pœnis certis à lege, vel qualibet alia dispositione bene potest quis iudicare in causa propria: quia mera executio sine scandalo & resistentia bene potest committi parti, vt in l. non est singulis, ff. de reg. iur. & ibi notat Dec. & Felin. in cap. de cœtero de re iudic. & per Abb. in cap. cum venissent de iudici, & per Bald. in l. vna, C. ne quis in sua causa, & in l. addictos C. de Episcop. audi. cap. 1. de pœnis lib. 6. & sic quando captus intra defensam vult statim saltuario, vel custodi publico pœnam soluere, cum recognoscat bonam fidem, potest pœnam custos accipere, non expectata iudicis sententia: quia in confessum nullæ sunt partes, nisi ad exequendum: iste autem dũ vult soluere pœnam, quam incurrit, confiteri videtur se debitorem ex sententia lata ab statuto: potest enim ex eo proferri sententia, vt in cap. vt animarum de constitu. lib. 6. & soluendo pœnam assentit illi condemnationi, vt in l. ad solutionem C. de executio. rei iud. & non requiritur ordo iudiciarius in notorijs, vt in cap. Roma na. de appell. & veritate debiti præcedente solutio rectè facta debet durare, omisso, quòd non fuerit ritè solutum, vt in l. fin. §. fi. ff. quod metus cau. notat Pau. in l. si cum nulla ff. de re iudi. Caueat tamen custos, ne fraudulenter accipiat quod sibi non debetur, quia ipse neq; tacitè, neq; expressè potest dare licentiam ad pasturã, vel scindenda ligna, vt notat Bald. post glos. in l. mercatores C. de commercijs & mercato. pro quo textus in l. qui Romæ §. Callimachus ff. de verb. obligat. vbi nuncius positus ad vnum non potest aliud facere. Cum igitur pœnam certam accipit custos sine sententia non est culpandus, & ita notat Bald. in cap. ad nostram 2. de iureiu. & allegat text. in l. penul. §. nauem ff. locati & id vide tur innuere tex. in l. 4. tit. 12. lib. 5. ordina. * Quæ est d. l. 12. ti. 7. li. 6. nouæ Recop. *

Neq; obstat text. in l. 11. in isto tit. *De los Capitulos de Corregidores*, vbi dicitur, iudices non posse sibi pœnas applicare ante sententiam: quia illud procedit in iudice, qui sine sententia extraiudicialiter pœnam exigere non potest secundũ Abb. in cap. licet de pœnis quem sequitur Felin. in cap. irrefragabili §. cœterum de offic. ordi. & idem probat Stepha. Aufreri. in clemen. 1. de offic. ordi. vers. quæruntur hic. Et perceptio pœnæ in iudice præsumitur fraudulenta, nisi probetur sententia, argum. glos. in Clement. nolentes de

Iudex extra iudicialiter non exigit pœnã

hæreticis in parte, Ecclesiæ. & in clem. statutum de elec. in parte, ex iurisdictione, & notat Ang. in auth. vt nulli iudicum §. quoniam vers. coll. 6. & per Bartol. & Plate. in l. 1. C. de excusa. mun. lib. 10.

Nos verò loquimur in custodibus, & executoribus, qui non vi iudiciali, sed præcedente sententia, vel priuilegio liquido, aut consuetudine, exigunt pœnas: nam illud negotium iam iudicatum est: & non minus dicitur certum quod consuetum est, quàm si fuisset expressum, vt est gl. in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui notan. infa. & in l. vel vniuersorum ff. de pigno. acti. & sic intelligitur l. hodie ff. de pœnis.

Et ideo si apprehensi in defensis volunt soluere pœnas, capientes possunt statim eas accipere sine vlla sententia præcedente, vt est tex. ad literam, vt aiunt, in l. 4. titul. 12. libro 5. ordinament. ibi. *Y si algunos no quisieren pagar las dichas penas.* * Quæ est d. l. 12. tit. 7. lib. 7. nouæ Recopil. * Sequitur & facit, *que las justicias de los tales lugares executen por ellas.* Si ergo sponte soluitur pœna, potest accipi ab sponte soluente: nam argumentum à contrario sensu validissimum est: vt in l. 1. §. huius rei ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. quod latè prosequitur Nico. Euerar. in centuria. loco. 4. 15 *Intellectus l. 4. tit. 12. li. 5. ordin.* *

Et si ex lege ista apertissimè colligitur, non esse necessariam sententiam ad accipiendam pœnam, vel calumniam ab istis custodibus, si sponte soluitur certa pœna.

Si vero capiuntur pignora ab inuito, in tali casu cum per negationem efficiatur res dubia: vt in l. si pater, C. ne de sta. defunc. in eo casu, vel in casu, quo debẽt pignora vendi, vel subhastari: quia in hac venditione causæ cognitio requiritur, & bona fides venditorum, vt in l. creditor, C. de distrac. pigno. & in l. à diuo Pio §. sed si emptor. ff. de re iud. necessaria est authoritas iudicialis, cessante conuentione in contrarium, secundum Bart. in l. creditor ff. de distract. pigno. & in l. si conuenerit ff. de pigno. act.

Et ideo in dicta lege regia dicitur habendum esse recursum ad iudicem eo casu, quo pignora sumuntur, vt ipse iudicet, an rectè capta sint à custodibus, idque significant expressè illa verba. *Pero es nuestra mereed que los herederos, o las otras personas que tienen facultad para fazer las dichas prendas, las lleuen luego a la justicia de la tal ciudad, o villa, o lugar, para que faga lo que fuere derecho*, & idem est si caperetur persona debitoris fugitiui damnum dantis, vt in l. ait prætor §. si debitorem: Non ergo dicit semper esse eundem ad iudicem, vt ius dicat in pœna soluenda custodibus: sed in eo tantùm casu, quo ab inuito pignora capiuntur: quia non voluit sponte soluere, vel dedit pignora postea luenda: tunc enim etiam sine iudice soluta pœna redimitur pignus, vt in l. si rem §. omnis ff. de pignor. actio. & quando capienda sint animalia pascentia in alieno territorio, per glos. in const. regn. Siciliæ, rub. 37. lib. 3. num. 3. & per Gandi. in tit. de furibus num. 11.

Et huiusmodi custodes publici reddere tenentur rationem in illis locis, in quibus exercuerunt 16

Custodes montiũ quo loco reddere debent rationem.

runt custodiam: nam non solum ex titulo C. vbi de ratioc. agi oporteat, sed ex dispositione tex. in l. 32. tit. 2. p. 3. ibi est conueniendus, & ex illa lege probatur, quod in loco administrationis est ratio reddenda, siue administratio sit publica, siue priuata. De quo notat Socc. in 1. par. consilio 31. & per Iason in l. qui certo. ff. de cond. indebi.

Et in ratione reddenda horum custodum, proceditur de plano, & in diebus feriatis: vt notat Alex. in l. pe. ff. de fer.

Si verò custodes nõ sunt publici, sed priuatarũ personarum, quilibet potest eos ponere, vt rem propriam custodiat, vt in l. diuus ff. de vsu. & ha. & in l. quæsitum §. saltuarium ff. de fundo instructo. & per Bald. in l. 1. C. loca. & an isti custodes possint propria authoritate vendere fructus perituros, vide Alberi. qui tenet quod sic in l. sed & si pupillus §. conditio. ff. de institoria, & huius generis sunt custodes hortorum, & vinearum, quibus non creditur tanquam personis publicis, nisi authoritate iudicis, vel Reipublicæ deputentur: & ideò vinearum, vel messiũ custodes solent deputari singulis annis publica authoritate, & de consuetudine eis creditur, tanquam publicis personis, & tunc debent appellari personæ publicæ, & sic debet intelligi text. in * l. 1. tit. 12. lib. 5. ordin. * Quæ est d. l. 1. tit. 17. lib. * 5. Recop. * & l. 15. eodem titu. * Quæ est d. l. 1. * Nam in creandis officialibus mos antiquus seruandus est: vt in l. super creandis C. de iure fisc. lib. 10. & de eorum creatione, & fide notat eleganter Cass. in consue. Burg. rub. 1. §. 6. in princip. sub nu. 6. & 7.

Quis creat custodes.

11 Et ibi notat de illa quæstione, ad quem pertineat custodum creatio, an ad dominum loci, vel ad vniuersitates; & distinguendum est, an habeat ius pignorandi, vel vt eis credatur tanquam publicis personis, & creari debent publica authoritate ab habente iurisdictionem; an verò solùm habeant ius arcendi, & prohibendi ingressum ad fundos alienos, & isto casu priuati possunt hos custodes creare, vt in d. §. saltuarium: nam cura custodiæ pertinet ad eum, qui rei fructus percipit, vt in l. 1. ff. quemadmodum vsusfructus cauc. & notat Bar. in l. coté §. qui maximos ff. de publica & vectiga.

Et ponere custodes, signum, & probatio est possessionis: vt probatur in l. in nomine Domini colum. 1. C. de offic. præfec. Afri. & probat Matth. de Affl. dec. 167. & elegantissimè per Rebuff. in tract. de materijs possess. in præfatione, num. 55. & Felyn. in cap. de quarta. de præscriptio. num. 27. Imò ex longa custodia præsumitur, quod custos habeat mandatum custodiendi à domino, vt per plura probat Matth. de Afflict. in dec. 345. & Alex. in apostil. ad Bar. in l. si vxor §. si vxor ff. de adult. & sic limita Bal. in l. 2. C. si ex fals. instru.

Et quod huiusmodi distinctio sit vera, & admittenda, notat per plura iura, & authoritates Ioann. de Rip. in tract. de peste, in 3. p. sub nu. 124. & Alexan. in 5. volum. consil. 88. in fin. & Bonifac. in tit. de dam. dato. num. 27. & Cassa. in dicta consuet. Burg. rub. 1. §. 6. num. 56. & facit tex. & ibi Ioann. de plate. in l. 1. C. de Irrenearchis lib. 10. & secundum hanc distinctionem intelligitur textus in l. 9. titu. 28. p. 3. quæ dicit, montes esse populorum, vt videant, an custodiant.

Dominus loci semper ponit custodes.

Addendum tamen est, quòd in omnibus casibus, quibus custodia montium, terminorum, & alterius cuiuslibet rei, pertinet ad aliquos, purà vniuersitates, vel vsusfructuarios, nihilominus dominus loci, aut proprietatis potest suos ponere custodes, vt assistant vltra positos à dictis vniuersitatibus, vel similibus personis: vt in l. si ita legatus §. dominus proprietatis ff. de vsu, & habita. quod facit ad plures quæstiones in practica vtilissimas, de quibus per Petrum Iacobi. in sua practica sub titul. de consessoria in seruitute personali vsusfructus, & Io. de Ripa in dict. tractatu de peste, in 3. p. nu. 430. & faciunt notata per Ant. Capit. in dec. 27.

Alcalde mayor.

Ex quo solet dici in praxi, quod licet locus regatur per iudices ab vniuersitatibus electos, nihilominus loci dominus poterit alium iudicem creare, quem appellamus, *Alcalde mayor*, & facit quod Capit. notat. in d. dec. 27. ad fin.

In materia custodiæ pastorum vide Luc. de Penn. in l. 1. C. de conditis in publicis horre. libr. 10. & in l. fin. C. de eroga. milita. annonæ lib. 12. & an iuramento pastorum debeat stari, vide l. 46. tit. 9. lib. 6. ordi. * Quæ est l. 21. titul. 18. libr. 6. * Recop. * & gloss. in l. 3. tit. 15. lib. 3. foro. ll. & in casu quo iuramento pastorum statur, potest dominus probare contrarium: vt l. 7. tit. 4. foro. ll. li. 4. & in officiali publico est tex. in l. 15. tit. 51. libr. 5. ordin. * Quæ est d. l. 1. tit. 17. lib. 5. Recop. * & notatur in cap. cum parati. de appell. Videatur glo. in c. paruulos de consecra. distinct. 4. & in cap. quanto 2. q. 5. & in summa 2. q. 4. & vide l. 114. in quaterno gabellarum.

Pastorum custodia.

Alia custodia priuata est pastorum, nam pastores ex officio adhoc tenentur: vt capit. si rector. 40. dist. & in cap. quamuis causæ de regul. iur. & in l. 15. tit. 8. partit. 5. de cuius interpretatione per Angel. in l. qui petitorio §. fi. ff. de rei vendic. & per Iasso. in l. si pascenda pecora C. de pactis, & per Alex. in 2. vol. consil. 138.

De custodia nutricis.

Alia custodia est nutricem, nam nutrices tenentur ad custodiam puerorum, quos lactant, taliter quòd si puer reperitur extinctus in lecto nutricis: si nutrix non est bonæ famæ, vel conuersationis, præsumitur puer mortuus ob malã custodiam: & puniri debet nutrix, saltem extra ordinem arbitrio iudicis; vt sentit Bonifacius de Vitalinis in tit. de parricidijs, & Cass. in consuet. Burg. in §. 1. rubr. 1. nu. 34.

Ego verò aliter sentio, nam hæc præsumptio non est expressa in legibus huius regni, & per consequens ex præsumptione pœna locum habere non debet: vt in l. 8. tit. 14. p. 3. & in l. 7. tit. 31 p. 7. & in l. 10. tit. 11. p. 3.

De custodia furnariorũ.

Alia custodia est coquorum, & furnariorum, nam tenentur de mala custodia, si negligenter ignem custodiuit, & cum obdormisset, villa, vel domus exuritur, nam de mala custodia tenetur: vt in l. si seruus seruum §. si fornicarius ff. ad legẽ Aquil. quod exponit Matth. de Affl. in decis. 57. & ad idem est text. in l. si vsufructus §. denique de

de vsufruct. & Paris de Put. in tract. synd. in parte, carcerarius. in c. si plures.

Restrojos

Alia custodia est concremantium stipulas in montibus tempore ventoso, cuius rei causa ignis exurit syluas, vel messes, nam punitur de mala custodia, vt in l. 10. tit. 15. p. 7.

Cõtra habẽtes paleas intra loca.

Ideò habentes intra ciuitates paleas, etiam ad ministeria sua, *Como son los albarderos*, & stationarij habentes paleas, vel fœnum, possunt arceri, ne illas habeant intra ciuitates ob timorem ignis, vt in l. prouintialium C. de eroga. mili. anno. lib. 11. & gloss. in l. fistulam ff. de serui. vrba. prædi. & in l. si quis fumo. §. 1. ff. ad leg. Aquil. & hæc iura citat Cassan. in consue. Burg. rub. 1. §. 8. to princ.

Cætera quæ de custodibus possem referre, notantur in summa Syluest. in parte, custos, & per Nicol. Boeri. in dec. 217. & per Put. in tract. syndic. in parte, carcerarius, & per Capitium in decis. 27. & per DD. in cap. sane. de celeb. missar. & Ioan. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 9. num. 7. & per Thom. Grama. cons. 102. & per Decium cons. 420. & qualiter credatur huiusmodi custodibus per Matt. de Affl. in const. regni Sicil. rub. 37. nu. 15.

De custode minore.

Et qualiter sit in culpa vtens opera custodes minores quatuordecim annorum, videatur tex. in leg. 1. §. familiæ ff. nautæ, caupo. & quod notat Anchar. cons. 348. & nota, quod non est in culpa vtens custodia minorum, si ita est consuetum Vide Bald. cons. 441. 1. volum. & Aymon. 1. vol. cons. 8. nu. 22.

Item qualiter tabellio teneatur protocola custodire, per Feli. vbi addit pecuniam in cap. cum P. tabellio. de fide instrumentor. & per Matth. in dec. 48.

Et de tutore qualiter minorum instrumenta custodiat, per Bertran. in 2. p. cons. 209.

Redeundo igitur ad initium rei, de qua sermo est, deducitur ex supradictis, posse competere iurisdictionem populis regni Castellæ præscriptione, vel ex consuetudine, & erit hodie tertia causa acquisitiua iurisdictionis præscriptio, vel consuetudo: & vt apertiùs materia ista digeratur, diuido eam per conclusiones sequentes.

19 *Quãdo ex priuilegio competat iurisdictio, vel ex præscriptione.*

Prima conclusio est, quod sicut iurisdictio potest competere regnicolis nostris ex priuilegio, eodem modo potest competere ex præscriptione: nam licet sit de iure, quòd multa possunt concedi per priuilegium, quæ præscriptione quæri non possunt, vt in cap. 2. de priuil. lib. 6. & sicut iurisdictio Castellana non potest competere, nisi ex titulo expresso, vt probaui supra in vers. secundum deducitur: ita non potest præscribi, vt notat gloss. in cap. peruenit. de censibus, & notant DD. in cap. si diligenti. de præscript.

Ius regni.

Tamen hodie iure nouo ordinationum iurisdictio potest possideri, & præscribi sine titulo, vt est text. in l. 6. tit. 13. lib. 3. ordin. ver. *Establescemos que la justicia se pueda ganar*, & in l. 1. tit. 15. lib. 2. ordin. 161. *O si algunos señores, o ciudades, o villas lo ganassen por tiempo.* * Quæ est l. 1. titul. 15. lib. 4. Recop. * Solum enim leges istæ exigũt lapsum temporis, nec de titulo est verbũ vllum, ideò solo temporis lapsu à lege statuto, præscribitur hodie iurisdictio, maximè si non appellemus præscriptionem; sed consuetudinem, in qua nec titulus nec bona fides exigitur, vt notat Couarru. in lib. 1. res. c. 17. nu. 8.

20 *Præscriptiones quæ sine titulo procedunt.*

Sunt enim multæ præscriptiones de iure ciuili admissæ, ad quarum præscriptionem titulus non exigitur, vt licet videre in leg. 2. C. de præs. longi tempo. quæ pro liber. vbi dicit Bald. Pone, statuto cauetur, quòd possidens rem per decem annos, postea conueniri non possit: dico enim quòd sufficit bona fide possedisse decem annis, licèt sine titulo, quia statutum non requirit titulum: & sic colligitur ex ista doctrina, quod vbi non sit mentio [illegible] titulo, procedit præscriptio solo temporis lapsu, & bona fide: saltim quando hoc inducitur ex statuto, vt addat aliquid ad ius commune, iuxta doctrinam Barto. in l. 2. ff. de vsucap. & cum dicto Bart. est communis opinio secundum Bald. in l. Celsus 1. notab. ff. de vsucapio.

De seruitute cõtinua.

Item in seruitute continua præscribenda non requiritur regulariter titulus, nec tituli allegatio, vt notat Io. Fab. & ibi Nico. de Neap. in §. æquè. col. 6. insti. de action. & ista est opinio tenenda cum limitationibus ibi positis, vt asserit Balb. in tract. præscrip. in 2. parte quartæ partis, in vers. secundo principaliter quæro. Et licèt titulus nõ requiratur, tamen initium possessionis, quod sit iustum, requiritur, secundum Bart. in l. 1. §. fi. ff. de itine. actuque priua.

Item in præscriptione longissimi temporis rerum prophanarum, nam sufficit bona fides sine titulo, saltim cum lapsu triginta annorum, etiam si ius commune resistat possidenti. Quod secus esset in spiritualibus, nam necessariò requiritur titulus ex causis, de quibus per Hostien. in summa de præscript. rerum immobi. in vers. quartum sub num. 33. & 36. quod tamen sine distinctione prophanarum, vel spiritualium rerum tenendum esse hodie, concludit Cou. in lib. 1. resol. cap. 17. num. 7.

Item in præscribenda iurisdictione ex lapsu centum annorum non requiritur alia tituli allegatio, sed solus lapsus centenarius sufficit, vt notat eleganter Bald. in cap. si diligenti. de præscri. sub num. 10. cuius contrarium notat idem Bald. in l. fin. C. de edicto diui Adria. tollen. sub num. 35. saltim in præscriptione ordinaria: quia requiritur titulus, nisi contra obedientes, quando præscribitur sine præiudicio superioris, quem sequitur Felin in cap. si diligenti. de præscriptio. sub n. 11. & quod requiratur titulus notat Alex. in l. iusto. §. non mutat ff. de vsuca. & per Bal. in l. fin. C. ne de sta. defuncto.

De immemoriali præscriptione.

Et licet in præscribenda iurisdictione de iure communi requiretur titulus, tamen si præscriptio allegetur, & probetur à tempore immemoriali, in hoc nemo aduersatur, quin data capacitate in præscribente, sufficiat immemorialis præscriptio: quia cum habeat vnum priuilegiũ, ea probata, implicitè probatur titulus, & ista est communis opinio, vt asserit Felin. in cap. si diligenti. de præscr. sub num. 11. & per Bald. in tractat. præscr. in 2. p. 5. partis, in num. 4. ver. circa pri-

primam, & plura corroborantia istam partem, & de potentia immemorialis præscriptionis, vltra ea, quæ notant Iasson. & moderniores in l. im perium ff. de iurisd. omnium iudic. & Io. Andr. & DD. in c. 1. de præscrip. lib. 6. & Philip. in capi. cum non liceat, & in cap. à nobis de præscrip. videatur Cassan. in consue. Burgun. in rub. 1. §. 2. in glo. & la prueue. & per eundem Balbum in 2. parte tertiæ partis, in versic. sexto quæro sub num. 12.

Incapacitas. Dixi autem data capacitate, nam si possidens est incapax, etiam si per mille annorum spatium possideat, non præscribit iurisdictionem, neque quicquam aliud, cuius est incapax, vt notat Ioa. Monac. & post eum communiter DD. in cap. 2. de præbend. libr. 6. & Abb. & Felin. in cap. causam quæ de præscrip. & plures alios congerit noster doctor Couarr. à Leyua in lib. 1. resp. c. 1. sub num. 14.

Hodie merum imperium qualiter præscribitur. Hodie autem iure nostro Regio, ad præscribendum merum, vel mixtum imperium, vel iurisdictionem in ciuitatibus, villis, aut locis Regijs Castellæ, non est necessaria immemorialis præscriptio, nisi in vno casu tantum, de quo infra subijciam: nam longissimum tempus huius præscriptionis in mero imperio, quod vulgò *Esmerado señorio de hazer justicia* appellatur, sufficit ad præscribendum centum annorum continuata possessio: nam tale tēpus minus est, quàm immemorialis præscriptio, secundum Cardi. in cap. si diligenti. de præscrip. in fi. quem sequitur Felin. in cap. cum à nobis column. fin. eod. tit. & Balbus in tracta. præscrip. in prima parte quintæ partis, in prin. sub nu. 27.

In præscriptione verò ciuili sufficit possessio cum lapsu quadraginta annorum, vt est text. in l. 6. tit. 13. lib. 3. ordi. ibi. *Establescemos que la justicia se pueda ganar de aqui adelante contra nos por espacio de cien años*, & ibi. *Pero que la juridicion ciuil se pueda ganar contra nos por espacio de quarenta años, y no menos.* * Quæ est d. l. 1. tit. 15. lib. 4. nouæ Recop. sed est correcta, & etiam per l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. *

Et est aduertendum, quòd lex illa sexta dicit, *De aqui adelante*, & sic futuris post illam legem præscriptionibus ordo datur, vt est proprium cuiuslibet legis, vt in cap. fin. de constitu. Et post hæc à me scripta in intellectu illius legis, idem notat dignissimus Episc. Couar. in regul. possessor de reg. iur. §. 4. nu. 5.

In præscriptionibus verò iurisdictionum, vsq; ad tempus legis conditæ non quælibet præscriptio, sed immemorialis requiritur, vt apertè probant verba illius legis. * Quæ hodie est d. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. * ibi. *Porque algunos tienen ciudades, y villas, y lugares en nuestros Reynos, y señorios, y no tienen titulos derechos de los Reyes onde nos venimos, de la justicia y jurisdicion ciuil, y criminal en los tales lugares; ordenamos y mandamos, que si los tales señores vsaron de la juridicion por tanto tiempo que memoria de hombres no es en contrario, y lo prouaren, &c. Que les vala, y lo ayan de aqui adelante.* Et in libris impressis solet litera huius legis, corrupta esse, dum dicit, *Si los tales señores vsaren:* nam deberet scribi, *vsaron*: nam principium legis loquitur de præteritis possessoribus, & non de futuris: quod probatur ex illis verbis, *Porque algunos tienen*, & ibi, *De comò lo huuieron*, & ibi, *Lo ayan de aqui adelante, no siendo prouado por nuestra parte, que en este tiempo les fue contradicho por algunos de los Reyes, onde nos venimos*, & ibi, *Pero si alguno de los Reyes nuestros prodecessores*, nam hæc verba præterita tantum significant.

Nam ex omnibus his verbis colligitur, probationem immemorialem non requiri in præscriptione iurisdictionis deinceps inchoanda, sed in iam inchoata à possessoribus: & in hac dispositione lex ista est noua dispositio, ex qua plura deducuntur scitu dignissima.

Primò deducitur, quòd licet merum imperium longo tempore non posset iure Partitarū præscribi, vt in l. 18. titul. 4. p. 3. & ibi. *Ca otro hōbre no lo puede auer ni ganar por linage, ni por vso de luengo tiempo, si señaladamente no le fuesse otorgado por priuilegio de alguno destos grandes señores sobredichos*, & in l. 6. tit. 29. p. 3. ibi. *Otrosi dezimos, que señorio para fazer justicia no lo puede ganar ningun hombre por tiempo, mejor vsasse dello alguna razon.*

Hodiè verò ex dispositione dictæ legis sextæ. * Quæ est d. l. 1. tit. 15, lib. 4. Recop. * merum imperium præscribi potest per spatium centum annorum: & ad id allegat legem illam Montal. in l. 6. tit. 11. foro. ll. lib. 2. imò nec bona fides exigitur, quia sufficit authoritas d. l. 6. & voluntas regis ibi adhibita: nam etiam de iure canonico ex legis authoritate sine bona fide procedit præscriptio secundum Rip. in tract. de peste. 3. parte num. 153. vbi plura allegat, & idem dicit Bal. loquendo in pacto in rub. de const. nu. 15.

Secundò deducitur, quod licet regulariter bona principis non recognoscentis superiorem, non possint præscribi, nisi centenario præscriptione, vt colligit Felin. in cap. ad audientiam. col. pen. de præscrip. & Rochus de Curte in c. fi. de consue. foli. paruo. §. 1.

Tamen iure Regio ciuilis iurisdictio præscribitur spatio quadraginta annorum, & sic contra regem Hispaniæ non recognoscentem superiorem, præscribitur minori tempore quàm centū annis, & in isto casu hoc regnum non gaudet priuilegio Ecclesiæ, de quo imperium gaudet ex dicto Ang. in l. iam pridem C. communia de vsucap. contra quem tenet Balb. in tract. præscrip. in 2. p. quintæ partis in prin. *Ius regni.*

Tertio deducitur, quòd licet iure communi ea quæ non aliter possunt competere nisi priuilegio, possunt acquiri consuetudine, & præscriptione immemoriali, & non alia minori, vt in cap. super quibusdam §. 1. de verbo. signi. quia ista æquiparatur priuilegio, & sufficit æquipollens secundum Bald. in l. edita in vltim. col. C. de eden. & ideò tantum operatur præscriptio immemorialis quantum priuilegium, vt est gl. in cap. innouamus de censib. & in l. 1. C. quæ sit longa consuetudo. & in l. 1. §. hoc iure ff. de aqua quoti. & æstiu. & per Bald. in l. si solennibus C. de fide instrum. & in l. 1. C. sine censu, vel reliquis, & in l. de quibus ff. de legib. & per Alex. in 1. volu.

con-

consil.6.& in 2.vol.consil.35.& 195.per Bertran. in 3.p.cons.2,num.17.

* Tamen hodie ex d.l.6.* Quæ est d.l.1. tit. 15. lib.4.Recopil.* etiam minor præscriptio, quàm immemorialis operatur tantum, quantum priuilegium in tribuenda iurisdictione, tàm criminali,quàm ciuili.

Ex priuilegio insufficienti qualiter causetur præscriptio.

Quartum quod deducitur est, quòd vbicunque iure communi requiritur titulus ad præscribendam iurisdictionem; tamen causari potest præscriptio à priuilegio insufficienti, & inualido, etiam si erretur in iure, secundum Bald. in l.1.ver.Item quæritur colum. penult.C.de seruis fugi. & in l. si solemnibus C. de fid.instru. quem refert,& sequitur Balb.in tract.præscr.in 5. part. quintæ partis,in vers.2. & per Io. de Rip. in suis respo.1.p.respon.14.nu.25.

* Hodie tamen ex d.l.6. * Quæ est d.l.1.titu.15. lib.4. Recop. * non solum quando adest priuilegium inualidum iurisdictionis procedit præscriptio per tempora d.l.6.sed etiam quando nullum adest priuilegium,sed solus lapsus tẽporis: quia vbi non requiritur priuilegium, si illud detur,& minus solenne, non nocet arg.tex.& ibi Bar.in l.1.C.de rei vxo.act.

Priuilegiũ, & præscriptio quomodo non sunt contraria.

Et in isto casu non sunt aduersantia, vel contraria priuilegium,& præscriptio, & sic intelligi potest tex.in c.veniens de præscr.

Imò vltra dico, quòd si dubitatur,an ex priuilegio à rege dato possit necne clarè percipi, an rex voluerit merum imperium concedere ei, cui priuilegium contulit: si tamen eius virtute possedit merum imperium, spatio tantùm quadraginta annorum,ista possessio iuncta cum priuilegio, cuius verba sunt obscura,& prægnantia, sufficit, vt acquiratur merum imperium, vide l.fin.C.de fund.patrimon.lib. 11. & iste est vnus casus, vbi minori tempore centenariæ præscriptionis acquiritur merum imperium: de quo est tex.in l.2.ti.9.lib.5.ord. ibi. *En tal caso,si el donatario con el dicho titulo vsa de la justicia continuadamente por espacio de quarenta años, no seyẽdo interrũpida por alguna de las maneras que se contiene en la ley, en el titulo de las prescriptiones, o si vsò de la dicha justicia por tanto tiempo que* * *la pudo ganar: en tales casos el donatario, o ganaria la justicia, o podria vsar della.** Quæ est l.1.tit.10. lib. 5. Recop.quæ in verbis est aliquantulum immutata.

Et ex ista l.apertiùs colligitur, quod in sola præscriptione per quadraginta annos requiritur titulus, vt merum imperium præscribatur: non ergo in centenaria requiritur titulus,sed solum lapsis tanti temporis centum annorum sufficit, vt supra dixi.

Quintò deducitur ex d.l.6.in materia præscriptionis iurisdictionis in regno Castellæ non esse necesse disputare,an titulus putatiuus cum errore iuris, vel facti causet præscriptionem: quam quæstionem ponit cum regula, & fallentijs Feli. in c.de quarta.de præscr.n.24.quẽ relegit, & addit alia dicta Balb.in l.Celsus in 2.& 4. notab.ff. de vsucap. imò quia præscribẽs ad præscribendũ admittitur, cum lõgissimo tẽpe legis authoritate titulus non exigatur, sed solus lapsus temporis

Nam hodie cum sine vllo titulo procedat præscriptio, superfluum est de qualitate tituli disputare, nam plus continet quod minus est: & vbi non est necessaria substantia, qualitas subiecti non disquiritur,vt in l. si seruus §. si modus ff. de actio.empt.& vend.

Iurisdictio dominorũ Regia, seu superiorum qualiter ꝑscribitur.

Sexto deducitur ex d. l. 6. locum habere eius dispositionem, quando agitur de præscribenda iurisdictione regis Castellæ, quod probant illa verba, *Se pueda ganar de aqui adelante contra nos*, & sic in regia tantùm iurisdictione loquitur: & volenti regi non fit fraus, & ista lex constituit possessorem in bona fide,quia non peccat qui legis vtitur authoritate.

Dominorũ inferiorum iurisdictio quomodo ꝑscribitur.

Communis

Si verò agat de præscribenda iurisdictione contra inferiores dominos,puta duces, & comites,& marchiones, aut alios habentes iurisdictiones,tunc præscriptio decem annorum inter præsentes,& viginti inter absentes sufficit, vt concludit Anch. in cons. 142. & ista est communis opinio,quam sequitur,& affirmat Balb.in tract. præscrip.in 2.p.5.partis in vers.circa primam,& licet ipse non alleget, idem tenet Bald.in c. tuanos 1.de iureiu.& Socc.in 1.volum. cons. 106.& Bald.in l.1.C.de anna.excep.& in l.2.C. de seru. & aqua.q.7.& facit quod notat Bar.in l. quominus ff.de flumi.q. 15. & idem notat Ioan. de Pala.Ruui.in c.per vestras de don.inter vir. & vxo. in ver. sed est pulchra dubitatio. sub num. 48. & Roderic. Suarez in materia maioratus fol. 191. colum.1.

Et sic quando iurisdictio transit in priuatam personam, amittit, quantum ad præscriptionem qualitatem regiæ iurisdictionis,vt notat Dyn.in l.per procuratorem ff.de acquir.her.& Ias.in l.fi. C. de sacros. Eccles. num. 21. & isto casu quia communis præscriptio requiritur,vel sufficit, & bona fides, & titulus requiritur, vt in cap. fin.de præscr.

Quibus potest accomodari illa quæstio decisa per Nicol.Boer.in dec.246.vbi cõcludit, quod immunitas à collectis,si debentur regi,non præscribitur minori tempore quadraginta annorũ, si verò debetur collecta priuato ex priuilegio, præscribitur communi decem, vel viginti annorum præscriptione, & sic priuilegium regis non semper transit in priuilegiatum, vt in l. creditor,& ibi Paul.ff.de actio.empt. & vend. & facit quod de patronatu laico competenti notat Abbas in cap. querelam, de electio. vbi communi præscriptione præscribitur ius patronatus laicorum contra laicum. Item si rex ageret de præscribenda iurisdictione contra subditum, cui ꝓstitit priuilegium, hoc casu tempus commune sufficit, nec requiritur bona fides, & ita notat Collecta.& ibi Bellam.in c.cum dilect. de confirma.vtil.vel inutil.num.7.

Septimò deducitur non esse necessarium in materia præscriptionis iurisdictionis regni Castellæ inquirere,an præscribens habeat notitiam tituli à principio præscriptionis, vel ex post facto: quod tradit Bart.in l.2.§. si sub conditione in fi.ff.de vsucap.pro empt.& Bald. in l. 1. C.per quas perso.& per Balb.in tract.præscr.in 3. part. q.9.nam siue sciat,siue ignoret, semper præscri-

bit

bit spatio temporis,de quo in l.6.supradict.& ob id cessatione quod notat Bald. de titulo in præscrip.iurisdictionis in l.6.C. de edict. diui Adria. toll.sub nu.35.verbo attende.

13 An in præscriptione iurisdictionis requiratur scientia. Octauò deducitur non esse hodie necessariam regis Castellæ scientiam, vel suorum officialiũ, vt possit præscribi merum imperium, aut iurisdictio contra regem Castellæ: nam ante dict.l.6. latam illud esse necessarium, cum præscriptio sui natura causetur contra inuitum, hodie verò causatur in materia iurisdictionis contra regem volentem. Cuius voluntas patet ex d.l.6.quæ cũ sit lex,semper loquitur, & sic ex eius serie apparet de regia voluntate,& scientia,vt solo temporis lapsu procedat præscriptio iurisdictionis,non obstante quod de iure communi dempta immemoriali præscriptione, nulla minor præscriptio procedit, nisi contra regem scientem: & sic eius scientia,vel patientia erat necessaria: & hæc est communis opinio, vt notat Alex. in 5. volumi. cons.16.col.3.& 4.& per plura notat Pala. Ruui. in cap.per vestras de donat. inter vir.& vx.1.nota.ver.sed pulchra sub nu.35. & vltra.

Notabilis declaratio. Sed iudicio meo quod notat Ioa. Lup. de Pal. Ruu. procedit eo tantum casu, quo agitur,vt iudex Ecclesiasticus prætendat præscriptam à se iurisdictionem contra regem: in casu tex. in l.7. tit.3.lib.1.ordina. * Quæ est l.14.tit.1.lib. 4. Recop.& l. 5. eiusdem tit. quæ est correcta * & in l. 4.tit. 1. lib. 3. ord. * Quæ est ead.d.l.1. * & dicat præscripsisse posse laicos capere, & eorum bona in executionem negotiorum Ecclesiæ, non requisito brachio seculari, quod est prohibitum, vt dictis legibus,& in l.16.tit.1.lib.3.ord. * Quæ est d.l.5.tit.1.lib.4.Recopil. * isto enim casu necessaria est scientia, & patientia regis per iura, & fundamenta elegantissimè per Io.Lup. citata: & quòd isto casu, hoc necessariò requiratur, est decisum ex l.lata apud Toletum in curijs ibi habitis anno 1525. in vltim. lege ibi, *Porque aquello à feyda sin nuestra sciencia y paciencia*, & loquitur, cum Ecclesiastici iudices prætendebant sua authoritate posse laicos capere ex antiqua consuetudine,vel præscriptione: nam illa talis sine scientia, & patientia regia non procedit, nequ d.l.6.tit.13.lib.3.ordin. * Quæ est d.l.1.tit. 15. lib. 4.nouæ Recop. * non loquitur de tali præscriptione,quam Ecclesiastici iudices vellent prætẽdere contra regem: nam in hoc iura antiqua communia remanent incorrecta, quæ exigunt, vel præscriptionem immemorialem, vel præscriptionem cum scientia,& patientia regis, de qua loquitur Oldra,cons.254.column. 3. & Stephan. Aufr.in clem.1.de offic.ordin. fol. paruo. 31. & quod dicta lex sexta loquatur tantummodò de præscriptione, quam laici possint prætendere contra regem, colligitur ex procmio, & principio eiusdem legis, nam dicit. *Porque algunos tienen ciudades villas e lugares en nuestros Reynos e señorios*, & sic loquitur,quando in locis prætenditur iurisdictio,& illa loca remanent sub imperio regio,& superioritate suprema: quod patet inferius ibi. *Saluo la mayoria de la justicia*. Cum enim ab huiusmodi subditis, & vassallis præscribitur huiusmodi iurisdictio, non est vera alienatio, sed est quodammodo communicatio iurisdictionis,cum apud regem maneat directa: subditi verò præscribant quodammodo vtilem: & hic modus alienationis communicatiuæ legis,aut ferè nullius præiudicij reputatur; & ideò hoc modo potest rex, aut imperator iura imperij alienare,vt notabiliter dicit Ang.in l. 2. §.hoc interdictum ff.ne quid in loco publico, & colligitur ex Io. de Rip. in 1.lib. respon. tit. de legib. cap. 1.num. 67. & quod de bonis in emphi. dan. notatur ex Bald. in prælud.feudo.colum.7. & ex Rip.in d.respon.n. 58. & facit quod notat Abb. & Felin.in cap.si diligenti de præscri. num. 7.veritate legis, *de Valladolid*, quæ prohibet alienationem bonorum regni: & quando liceat alienare, vide in spec.princ.per D.Bellu.rub. 8. per tot. & nullibi meliùs inuenies. 13 Alienatio communicatiua.

Cum verò à prælatis præscribitur dicta iurisdictio contra regem,vt capiant laicos, & eorum bona pro executione sententiarum negotiorum Ecclesiæ sine inuocatione brachij secularis, illa non est communicatiuè, sed priuatiuè in prima instantia: nam omnis iurisdictio; præscriptione acquisita intelligitur priuatiuè, vt notat Abb. in cap.auditis de præscript. & per Felin. in cap. pastoralis de off. ordi. colum. 3. & transit in personas, & dignitates alieni fori, quod est grauis præiudicij: & cum semel talis iurisdictio sit acquisita prælatis,non potest à principe, reuocari, iuxta latè notata per omnes DD. in cap. nouit. de iudic. licet ex querela, quia vassallus patitur vim in executione,possit rex cognoscere, vt dixi infra in vers. vndecima causa: nimirum si in casu isto,de quo loquitur Io.de Pala. Ruui.requiratur scientia regis,& patientia:in superiori verò casu, solus temporis lapsus sufficiat,vt iurisdictio præscribat, & facit ꝙ in simili de pscribẽte cõtra ius cõe sine titulo,scribit Couar.in l. 1.ref.c. 17. n.7.

Nam & vnum ex fundamentis,quo vtitur Io. Lup.cessat hodie,cum licet sit verum, nullam consuetudinem in regno Castellæ posse introduci sine scientia, & patientia regis, aut alterius domini loci,vbi introducitur, vt in leg.5.titul.2. par. 1.

Tamen iure ordinationum data est iam voluntas regia ad omnes consuetudines rationabiles introductas, nec exquiritur alia scientia, vel voluntas regia: & id est, quod sonat rectè intelligentibus l.11.tit.1.lib. 7. ord. * Quæ est l. 1. tit. 2.lib.7.nouæ Recop. * maximè data regali tolerantia,vt per Bal.in c. 1.§.1.de pace Constan,in vsib.feud. 14 In consuetudine non requiritur scientia regis.

Sicut igitur in rationabili consuetudine non est necessaria probatio scientiæ regalis, sic in præscriptione meri imperij, quando à laicis, & subditis regis præscriptum est, & ita ex dispositione dict.l.sextæ omnes laici sunt hodie capaces ad præscriptionem meri imperij, dummodo nõ sit ius superioritatis: nam hoc nullo modo eximitur persona regia, vt per bona iura probat Petrus Iacob.in sua practic.c.de libello super iurisdictione,in princ,& Abb.in c. cum non liceat de præscrip.colum,penult.& communis schola in l.imperium ff.de iurisdict.omn. iud. Non tamen est negandum,posse quoq; prælatos, & personas

eccle-

ecclesiasticas acquirere, & præscribere vassallos, & iurisdictionem sæcularem, & eam posse exercere, vt quotidie videmus: nam vassallos habere possunt cum titulo, & illud potest esse ex præscriptione, & id probatur in l.4.tit.1.lib.2.ordin. & hoc casu à prælato exercente iurisdictionem istam sæcularem appellatur ad regem, vt in pragmatica Hispalensi, fol. antiquioris impressionis 11. * Quæ est l.8.tit.3.lib.1.nouæ Recop. * & per Stephanum Aufr. in clem. 1. de offi. ordi. in 2.regula, in vers.secundò fallit.num. 3. & hoc casu etiam in Ecclesiasticis præscribentibus locum habet l.6.

25 *Iurisdictio præscripta intelligitur accumulatiuè infra num.2.*

Et sicut ante illam legem poterat ex priuilegio merum imperium acquiri, ita hodie ex præscriptione: quod semper debet ex priuilegio accumulatiuè intelligi cum rege, non priuatiuè, vt est communis opinio DD. in c.cum contingat. de foro compe.

Interest tamen multum inter hæc, nam habés merum imperium ex priuilegio, si in vno exercet iurisdictionem, totius priuilegij ius conseruat: quod secus est in præscriptione: quia tantum intelligitur præscriptum, quantum possessum iuxta latè notata per Bart. & Bald. in l. 1. §. hoc interdicto. ff.de itine. actuque priua. & per Angel.in l.1.§.Iulian.eodem titu. & per Nicol. Boe. in decisio.217.in 2.parte, & Zasium in singu. responsf.cap.31.& per Felin.& DD. in cap. auditis. de præscrip. Imò ius acquisitum præscriptione difficiliùs perditur, quàm acquisitum priuilegio secundum Innocent.in cap. accedentibus de priui.& per Feli.in cap.accedentes limit. 4. de præscript.& per Aymon. de tempo. antiqui. in princip.num.41.

Iurisdictio hodie non reuocatur.

Item iurisdictio acquisita præscriptione non est reuocabilis, sicut acquisita priuilegio, iuxta communem sententiam DD. in cap.nouit de iudici. licèt iure Castellæ, quia transit dominium iurisdictionis, vt in l.12.tit.1.parte 2. non reuocatur voluntate principis, secundum Bald. in l. digna vox. C.de legibus.

De iurisdictione delegata.

Quarta causa acquisitiua iurisdictionis particularis est delegatio, & subdelegatio, vt in l. 1.in princi.ff.de offic.eius, cui manda.est iuris. & per totum tit.de offi.iudi.deleg.in Decreta. & in 6.& per Petr.Iacob.in sua pract. in libello de iurisdictione, & iure nostro regio est tex.in l.18. tit. 4.p. 3. & in l. 19. eodem tit. Ex qua colligitur hodie, quod licet iure communi iudex datus ab inferiore à principe non possit subdelegare, vt notat Pau.post Bar.& Io.Fab. & alios in l. à iudice, C.de iudi.& ista est comm.opin.

26 *Iudex ab inferiore datur subdelegat.*

Tamen hodie ex d. l. 19. patet, quod post litem contestatam potest iudex datus ab inferiore à principe subdelegare, vt colligitur ex illis verbis. *Mas los otros delegados à quien los juezes ordinarios mandan oyr, e librar algunos pleytos señalados, no pueden poner otros que los libren en lugar dellos, si primeramente no fueren començados por demanda y por respuesta delante ellos:* & sic post litem contestatam inferior à principe potest subdelegare: & ista dispositio locú habet, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus causis, vt notat gloss. cum qua est communis opinio in l. Auendaño.

vnic. C. qui pro sua iurisdictione, & ita attestatur Nico.Boer.in dec.6. in 1. parte, & ibi limitat in iudice delegato à rege, cuius est electa industria: nam non potest subdelegare, & ideò nostri iudices regij delegati, quos vulgò, *Pesquisidores*, appellamus, non possunt subdelegare. Vide Nicol. Boer. in dec. 6. quia solet scribi in principio suarum commissionum, *Confiando de vos que soys tal persona:* & ideò cum sit electa industria personæ, non possunt subdelegare, aliter rectè possent, vt in d. l. 19. ibi. *Ca los que son puestos por mandado de Rey pueden poner otros en sus lugares, que oyan e libren aquellos pleytos señalados que el Rey encomendo*, & sic generaliter loquitur tàm de causis ciuilibus, quàm de criminalibus, specialiter commisis, vt à delegato regis possint subdelegari, nisi sit electa industria personæ, vt supra dico: & ita tenet Capit. vbi plura allegat in dec.151.num.6. *Pesquisidores.*

Item ex d.l.19.colligitur, non esse apud nos necessariam probationem consuetudinis, de qua loquitur Ang.in l.cum prætor §. iudicem ff. de iudicijs, vbi dicit, quod stante consuetudine iudex delegatus ab inferiori à principe potest sub delegare: quod dictum singulare appellat Ioan. Lup. in cap.per vestras de dona. inter vir. & vx. 1.notab.vers.sed est pulchra dubitatio sub n. 28. nam hodie post litis contestationem potest subdelegare ex dispositione dict.l.19.etiam si non sit consuetudo.

Sed quid si à principe nostro, vel eius magno Consilio, non delegatur in totum causa, sed cómittitur aliqua testium examinatio, prout quotidie contingit, *en las receptorias de Chancillerias:* an talis delegatus à principe possit subdelegare, & committere suo notario testium examinationem? & concludo post Bald.in l. à iudice C. de iudici. quod receptionem iuramenti committere non potest, sed tantummodò nudam examinationem dictorú suorum, & ita concludit Matth. in l.2.const.regn.Sici.rub.29.nu.2. *Receptores.*

Quinta causa acquisitiua iurisdictionis est cópromissum, nam ex eo competit iurisdictio partibus: quod lex confirmat, vt in toto titu. ff. de arbitris, & in l. 2. & in l. 23. & 24. cum seqq. tit.4.p.3. *De compromissis.*

Et non mediocris authoritatis est apud Hispanos sententia arbitraria, tam lata ab arbitris arbitratoribus, quàm lata ab arbitris iuris: nam vtraque habet executionem paratam, vt in l. fi.in ll.de Madrid, & in cap. 8. Maioriti in curijs ibidem celebratis, ann.1542. * Quæ est l.4.tit.21. li. 4. Recop. *

27 *Coram quo iudice petatur reductio.*

Ex qua decisione deducuntur hodie plura in praxim vtilissima, ná qñ sententia arbitri habet paratá executionem, si dubitetur corá quo iudice debeat reduci ad boni viri arbitriú, sine dubio adeundus est ille iudex, in cuius iurisdictione sút iudices arbitratores: & non iudex illius partis, aduersus q̃ petitur reductio: & ita notat Bar. in l.2. C.vbi, & apud qué, & sequitur, atq; corroborat Rob.Maran.in spec.aur. in ti.de appel. ñ. 114.& videť de hoc tex.in l.23.ti.4.p.3.ibi. *De los juezes del lugar do lo tal acaeciere* & Rob.vbi sup.n.263

Ius Regal.

Et ex his in foro nostro sæculari cessat hodie

quæstio, quam disputat Abb. in c. Quintauallis de iureiur.nu. 39.& Alex. in 2. volu.conf.131.& Anton.de Tremolis in apostill.in pract. Vber.titul.de impediment. compro.& Felin.in cap. 1.de præscr.col.5.& Matth.de Affli.in decis.51.& per apost.ad Pau.in l.si suspecta.§.fi. ff. de inoff.testa. & nouissimè vbi plura cumulat Couar. in lib. 2. resol.c.12.nam his omissis, locus, & territorium vbi fertur sententia, spectatur,& non iudex partium, neque ipsorum arbitratorum.

Secundò deducitur, quod eo ipso, quod petitur executio sñtiæ arbitrariæ, cessat ex parte petentis remedium reductionis: nam videtur eam approbare, notat Anch.in conf.34.in fi.per text. in l.solutionem C.de exec.rei iud.

An præsumatur pro sententia arbitraria. Tertiò deducitur, quòd licet de iure cõi pendente reductione petita contra sñtiam arbitrariam nõ psumatur pro ea,vt notat Abb. in c. Quintauall. de iureiu.n.41.& in c.quoniã contra,de prob.15. col.& Card.in c.exposita.de arbitris. Item reclamando in vno capite, in alijs videtur assentire, vt probat Corn.vol.2.conf. 122. col. fi. & Aym. 1.p.in conf.111.col.2.

Tamen hodie iure regio non solùm pro sententia præsumitur,sed habetur interim pro veritate,ideo meretur executionẽ,vt in l.res iudicata ff.de reg. iur. Et hoc adeò verum est, quòd etiam si in compromisso data sit potestas, vt postquam idem Iudex protulit sñtiam, possit eã emendare; tñ interim quod non emendat, habet executionẽ paratam,vt notat Bal.in c.1.de const.sub n.19.

Executio tñ debet fieri seruata forma d.l. fi. de Madrid,q̃ si in aliquo omittatur, non tñ executio nulla erit, sed facta pendente reductione,poterit per viam attentati reuocari, vt notat Bar.in l.fi.ff.de appell.recip.quòd est magni effectus,vt notat Capp.Thol.q.15.& Gui.in sing.609.

Sed an forma possit per æquipollẽs impleri in præsentatione reali compromissi, & in compromisso præsumpto, crederem,quòd nonnam præsẽtata sñtentia arbitraria,quæ lata fuit ab antiquo, *præsumitur quod præcessit compromissum.* præsumitur,quòd præcedẽte compromisso lata fuerit,vt notat eleganter Felin.in c. sicut olim de re iud.n.33.& notat Dec.in 1.p.conf.36.

Istud tñ erit verum,vt talis sñtia habeat vim sñtiæ arbitrariæ:non tamen vt possit eius virtute procedi sm̃ formam d.l. fin. in ll. de Madrid. * * Quæ est d.l.4.ti.21.li.4.Rec.* quæ copulatiuè requirit præsentationem compromissi, & sñtiæ la-*Virtus executiua.* tæ:& virtus executiua à principio debet inesse,vt executio fiat, vt in simili notat Roder. Suar.in l. post rem in 3.lim.vers.incip.ff. de re iud. & Boer. in dec.259.& quod cumulat Matth. in deci. 378.

Quod limitarem, nisi pars confiteretur,cõtra q̃ petitur executio, fuisse iudices arbitros: & sic *Confessio æquipollet præsentationi.* quòd præcesserit cõpromissum: nã ista cõfessio æquipollet reali præsentationi compromissi sm̃ Bald. in l.fi.C.de edict.diui Adria.toll.sub n. 40.quem sequitur Hypp.in rub.C.de prob. §.paruo. 11. per quo tex.in l.fi.C.de fideicom. vbi sufficit confessio casu,quo requiritur scriptura, & idem notat Matt.in dec.Neap.dec.117.& videtur iure regni tex.in l.118.ti.18.p.3.& per Ang.in l. sciendum, ff.de verb. oblig.

Item si pars, aduersus quam petitur executio sententiæ arbitrariæ, præstiterit ei expressũ consensum, eo casu necesse non est, quòd de compromisso constet: imò virtute huiusmodi consensus *Expressus consensus.* talis sñtia potest exequi: sicut quælibet alia habens executionẽ paratã,& ita not. Io. And.in c.j. de litis contest.li.6.& notat Io. Bapt. de Castellio no.in alleg.1.pro quo videtur tex.in l.fi.tit.4.p.3.

Imò cum in tali casu d. sententia videatur ha- 28 *Intellectus l.fi. de Madrid.* bere vim transactionis,vt sentit Bald.in l. venditor C.de rescind.vend.& Philip.Dec.in conf. 60. & potest exequi sicut quilibet alius contractus, etiam si non præstantur fideiussores, de quibus in d.l.fi.de Madrid: cuius forma locum habet, quando interponitur reclamatio aduersus sententiam arbitrariam,vel transactionem: nam eo casu, & non aliter præcipit lex illa præstandos fideiussores: secus vbi pars præstitit assensũ: nam ibi non speratur recisio,nisi ageretur remedio l.2.C.de resc.in vend.cuius dispositio secun- 29 *L. 2. C. de resci. vend. locum habet in transactione.* dum magis communem sententiam etiam in transactione locum habet,vt notat Dec. in j.vol. conf.60.col.3.& Socc.in reg.fallen.226.& Guid. Pap. dec.22.*

Isto casu adhuc in transactione habet locum pœnitentia,& recisio ante,& post factam executionem, & præstari debent fideiussores, de quibus in d.l.fin.de Madrid.* Quæ est d.l.4.tit.21. lib.4. * Recop. * in vers. *Esso mismo mandamos que se execute*: & ita notat Dec.in d. conf.60. quem sequitur Rob.Maran.in spec.aureo, in 14. dist. iudiciorum nu.8.& ista præstatio fideiussorum debet esse, etiam si non petatur. Vide August. Ber. q.79.& ratio est, quia conditionaliter à lege de Madrid requiritur, quòd præcedat actum, vt notat Bald. in l. nec ei §. satisdatio.num.3.ff. de adoptio.

Item aduertendum, quod dispositio d. l. fi. de *Quomodo interponatur iuramentum in compromisso.* Madrid loquitur, quando sententia arbitraria lata est virtute compromissi non iurati:nam de iuramento nullum est verbum in d.l.

Si verò compromissum esset iuratum, fortè posset teneri, quod eo ipso, quod interponitur iuramentum prout iure regio licèt, vt in pragmatica de Talauera, sententia lata videtur emologata, & potest exequi non data cautione fideiussorum,de quibus in d.l. fi. de Madrid, nam hunc effectum operatur iuramentum, (habet enim vim clausulæ, Rato manente pacto) vt in l.si quis maior C.de transact. & ideò quamuis interponatur reclamatio, debet exequi sententia, & ita colligo ex Rober.Marant. in suo spec. aureo.in 6.p.in secundo actu principali sub nume. 253.

Item aduertendum,quòd d.l. fin. de Madrid, loquitur in causis, & negotijs pecuniarijs æstimabilibus, & ob id datur cautio fideiussoria: in his verò quæ non capiunt æstimationem, secus est.

Putà, si aliqui compromiserunt capitula pacis, nam valet hæc concordia submittendo se arbitrio,vel aduersariorum, vt per glo. in l. pen. ff.de arbitr.& in c.ex rescripto. de iureiur. vel alterius tertij, quo casu arbiter põt incarcerare, & relegare ex potestate data à partibus,& valet talis *Arbiter potest relegare.* sñtia relegationis,vt notat Bal.in c.j.§.inter pares col.2.de leg.Corad.in vsi.feu.& Rom.cõs.115.&

Anch.

Anch.conf.75.& notatur ex l.fin. & ibi Ias. ff. de offi.proc.Cæsaris,& notat apost.ad Bal.in l. nulli C.de sent.& interl.om.iu. Vide Ias.in l.Aq.l.n.12. ff.de trāsact.& Alb.& in d.l.fi.ff.de off.proc.Cęsa.

Arbiter potest incarcerare.

Et quod iure regni arbitri possint capere, & incarcerare, est tex.in l.7.tit.4. p. 3. ibi. *E aun deuen mucho guardar, los juzgadores que no juzguē en otra tierra que no sea de su juzgado, ni prendan ni apremien hombre ninguno, si no por auenencia de las partes, ca entonces bien lo podrian fazer como auenidores y no como juezes ordinarios:* & nimirū, qa ius capiendi pōt cōpetere ex conuentione partiū, vt in l.creditores, & ibi DD.C. de pigno.

Et in huiusmodi casibus sententia arbitraria pōt exeq sine cautione fideiussoria, de qua in d. l.fi. de Madrid, qa in causa nō æstimabili nō accedit fideiussor, vt in l.græce, cū seq.ff.de fideius. nec natura negotij patitur, vt in c.tuæ fratern. vt lite non contest.

Iurisdictio fabrorū & aliorum.

Sexta causa attributiua iurisdictionis est, quæ cōpetit ex electione officialiū circa dubia, & quæstiones ministerij sui, nā de fabrilibus his iudicare debēt fabri, vt in l.fi.C.de consti. pecu. & iure regni est tex.in l.2.tit. 4. p. 3. ibi. *O los que pusierē menestrales, que les juzgassen aquellas cosas que les acaesciessen en razon de sus menesteres, si eran bien fechas, o non,* facit l.fi. C.de iuris.om.iud. vbi q præest collegio approbato, videtur habere eius preeminentiam, & iurisdictionē: de quo per Inn. & DD.in c.quæ in Ecclesiarum de constit.

Singulare.

Et hæc iurisdictio intelligitur accumulatiuè ad ordinariā iurisdictionē, et si hæc datur authoritate legis vt not. Pau.in d.l.fi. cuius opinio cōis est, & ipsa veritas secundū Io.de Rip.in l.1. resp. sub tit.de legib.& consue.c.12.

Et hinc deducitur rō ad prag.tribuentē iurisdictionē, *al prior y consules de los mercaderes de la ciudad de Burgos.* * Quæ est l.1.ti.13.li. 3. Rec. Sed caue, hæc nō videtur vera opin. & est contra d.l.1.tit.13.li.3.Rec.in c.2. & 12. & contra Auēdañum aduertit Ioa. Garcia de nobilitate verbo exemptio glo. 1.nu.5. *

Menestrales.

Menestrales aūt, de quib.loquitur d.l.2.ti. 4.p. 3.sunt illi, de quib.in l.5.ti.30.p. 2. & de his debet intelligi prag.lata apud Maioritū ann.1552.prohibēs huiusmodi officialibus, & eorū vxorib. vestes sericas portare.* Quæ est l.2.§.14.ibi. *Itē mādamos que los oficiales menestrales, &c.* * Quæ iā reuocata est ex voluntate contraria regis nostri.

Tolerantia

Septima causa acquisitiua iurisdictionis est tolerantia superioris, nam qui vtitur iurisdictione sciente, & patiēte superiore: habetur pro iudice, acsi expressum mandatū haberet, arg. tex. in l.1. §.magistrū ff.de exerci. & ibi notat Pau. de Cast. quem sequitur, & corroborat Matth. de Afflī.in dec.308.ex n.5.ex quo dicit Bald.in l.1. C. ne rei domi.vel tēplo.n.4. quod tm̄ operatur patientia, & tolerantia, quantum vera principis concessio.

Ex quo dicit Bal.in l.decernimus C. de sacros. eccl.quod in tm̄ tolerantia inducit titulū, & toleratus pōt in re tolerata id q intitulati possunt.* Bal.est n.2.sed hoc non dicit clarè, * & hoc notat Guillel.Bene.in c.Rain.de testa.in part. & vxorē in 2.dec.351.* nu.55.& 59.sed parum dicit.*

Et ideò tolerantia Papæ inducit dispensationē vt est gl.in c.quia circa. de consan.& affini.

Tolerantia excusat à peccato.

Et ob id dicit Abb.in c.cum olim col.2.de clericis coniugatis quem sequitur Ias. in l. rem non nouam C.de iudicijs col.2. q si cōstitutio à Papa promulgata non fuit recepta, si ipse toleret, eius tolerantia excusat à peccato.

Et per supradicta, quæ pro tolerantia faciunt, dicit Bald.quod interim domini, & ciuitates, aut villæ debent vti iurisdictione, quandiu rex voluerit hoc tolerare: & ita notat Bald.in 4.volu.cons. 388.* Et superadde Gemin.in c. 2. de prab.li. 6. n.13.& Phil.Franc.ibid.n.10.vbi resoluunt, quid in ijs, quæ quæsibilia non sunt, nil prodest huiusmodi tolerantia. *

Alcauala tolerata.

Quod facit, vt domini vassallorum huius regni tandiu habebunt gabellas, quæ vulgò alcaualas appellantur, quādiu Rex Castellæ voluerit tolerare, nisi sint datæ in feudum. Quare alcauala non præscribatur contra regem. Vide in simili Bellu.in spec.princ.c.14.§.1.in fi.

Item tolerantia superioris non capientis male factorem præstat titulum excusationis à receptatione secundum Sali. in l. nullus C. de iudæis, quem sequitur, & corroborat Hyppoli. in sua pract.crim.§.aggredior.num.28.& Dec. in c. denique in princ.de excep.

Iurisdictio qualiter pbetur scriptura.

Neq; obstat, quod iurisdictio ordinaria debeat ex scriptura probari, vt dixi supra in vers.secundum, quod deducitur. Ex quo videtur dicendū, quòd vbicunq; requiritur scriptura, tolerantia non operatur titulum, vt notat Bald. in l.vna.C. quando non petē n.partes sub num.32. quem sequitur Ias.in l.2.C.de iure emph.nu.66.& Hyppol.in d.§.aggredior, sub nu. 29. Quia illud procedit, quando agitur de probando priuilegio ad conferendum alteri iurisdictionem: nam tale priuilegium probari debet scriptura, vt in l. 44. ti.18.p.3.& in c.cum personæ in princ. de priuil.

Temporalis iurisdictio probatur sine scriptura.

Temporalis autem iurisdictio etiam sine scriptura probatur, & per tolerantiam, vt DD. asserunt in locis supra allegatis: & in hoc casu taciti, & expressi idem est iudicium: nam non solum ordinaria iurisdictio solo verbo à rege potest dari: sed delegata, quod est fortiùs: & contra notata, in c. cum in iure de offi. dele. & ita colligitur ex tex.in l.47.in fi.ti.18.p.7.

Item tolerantia in tantum operatur titulum quod excommunicatus, vel toleratus in aliqua dignitate potest alios excommunicare, & beneficia conferre, quia hæc ipsa dignitas facere videtur, vt notat Innoc.in cap.si verè.de sent.excommuni.

Item tolerantia excommunicatorum occultorum excusat à pœna legum huius regni contra excommunicatos lata, vt in l.2.titu.5.lib.8.ordinamentorum. * Quæ est l.2.titul.5. libr. 8. nouæ Recop. *

Item ex tolerantia videntur consuetudines approbatæ, secundum Bald.de pace Cōst. in ca.1. §.1.in part.criminalibus, vers.porro si consuetudines.

Error communis.

Octaua causa attributiua iurisdictionis est error communis: nam talis error facit ius, vt in l. Barbar.Philipp.ff.de offic.prat.& in l.1.C.de testa.& in c.ad probandum de re iud. & in c. si.qui

filij sint legi. iure regio est text. in l.4.titu. 4. p.3.

Nona causa attributiua iurisdictionis, est odiū violentiæ: nam siquis à iudice de facto fuerit spoliatus, si non sit aliter iudex, qui violentiam à cōiudice suo ordinario illius loci tollat: quia sicut ipsemet posset tollere, quod de facto fecit, vt per glo. in l. minor. ff. de euictio. & in l. si pacto, C. de transact. & per Fab. & DD. in l. meminerint C. vnde vi. Ita eius socius par in iurisdictione poterit reuocare propter odium violentiæ, vt in cap. graue. de offic. ordina. & in isto casu non habet locum dispositio tex. in l. vnic. ff. de off. consu. nam par, iudex cognoscit de causa, quam par ei præuenit, sed male exercuit spoliando: & de hoc est decisio regni nostri in l.3.ti.4. li. 3. ordi. * Quæ est l.2.ti.13.lib.4.Recop. *

Vniuersitas quomodo exerceat iurisdictionē nomine vniuersitatis.

41 Imò ead. lex probat aliud, quod est fortiùs, quod licet vniuersitas sola non exerceat iurisdictionē, quā non habet, vt per Innoc. in c. cum accessissent de constit. tñ si in odium violentiæ iudices ordinarij non restituerint intra triduum possessionem spoliatis, ipsa vniuersitas potest adiri, & eius officiales nomine vniuersitatis iubebunt restituere: & sic ipsa ciuitas adiitur, vt iudicet.

Item qñ aliquis propria authoritate capit debitorem non fugitiuum, & sibi ipsi ius dicit, cōcilium ciuitatis pōt contra huiusmodi violentos iurisdictionem exercere, & liberare captos à carceribus, & spoliatos in pristinam possessionē reponere, vt est tex. in l.5.tit.14.li.3. ord. * Quæ est l.5.ti.13.li.4.Recop. & est videnda l.6. eiusd. tit. * & iste est secundus casus, quo vniuersitas habet iurisdictionem.

Tertius casus est, quando aliquis facit repressarias, nam contra tales delinquentes vniuersitas potest iurisdictionem exercere, vt est casus in l. 12.tit. *De las prendas* li.5.ord. * Quæ est l. 10. tit. 17.lib.5.Recop. *

Quartus casus est in deputandis iudicibus, vt cognoscant in causa appellationum sex millium marapetionum, nam congregatis omnibus rectoribus vniuersitatis id fieri debet, vt in l.6.titu. 16.lib.3 ordi.* Quæ est l.7.tit.18.li. 4. nouæ Recop. Sed est mutata. *

Quintus casus est in deputatione iudicum *de la hermandad*, nam congregata vniuersitate fit electio authoritate l. 1. *del quaderno de la hermādad.* * Quæ est l.1.tit.13.li.8.nouæ Recop. *

Sextus casus est, qñ aliquis virtute regij priuilegij habet panes ciuiles, quos nos appellamus, *marauedis situados.* Nam si iudex ordinarius requisitus non mandauerit executioni talia priuilegia, prout tenetur, vt in l. 127. in quaterno gabellarum. * Quæ est l. 10. ti.7.li.9. Rec. * tali casu cōcilium vniuersitatis pōt adiri, vt faciat iustitiæ complementum: quod poterit concilium facere vt in l.13.tit.12.lib.5. ord. * Quæ est l. 10. tit. 17. lib.5.Recop. *

Septimus casus est de quo in l.3.ti.6.li.6. ord. * Nō est in Rec. Sed ꝑ ea est l.2.ti.8. li. 9. Recop. *

Octauus casus est contra receptantes malefactores. Nam conciliū loci exercet iurisdictionē, procedendo ēt manu armata, vt in l.3.tit.17. li.8. ord. * Quæ est male allegat. sed est l.6. & fin. hoc ipsum probans tit.22.lib.8.Recop. *

Nonus casus est præstando auxilium, vel fauorem iudicibus ordinarijs: nam quodammodo videtur hoc casu concilium habere iurisdictionem, vt in l.4.tit.10.lib.4.ord. * Quæ est l. 4. titu. 15.lib.8.Recop. * & culpantur non præstantes, vt notat Capit. dec. 149.

Decimus casus in casu tex. in l.4.ti.1.li.7. ord. * Quæ est l.3.ti.1.lib. 7. nouæ Recop. idem probat l. 2. eiusdem ti. *

Extra hos casus non venit in mentem, quod concilium ciuitatis, aut loci possit vti iurisdictione.

Quod facit, vt ciuitas non possit vi compulsiua iurisdictionis cogere ciuem suum ad restituendam possessionem alteri ciui, à quo occupauerat: & sic cessauit practica, de qua per Bar. & DD. in l.1.§. quod seruus ff. de vi & vi armata.

Ciuitas an exerceat iurisdictionē.

Item ex eadem causa cessat hodie quod notat Bal. in c.1.§.1. si inter dom. & vass. lis oria. de inuesti. feu. vbi dicebat, quod data negligentia magistratus debet recursus haberi ad ciuitatis concilium, vt ibidē suppleatur negligentia iudicis: & fiat iustitiæ complementū. Nam non ad ciuitatē, q̄ nullā habet iurisdictionem, sed ad regem debet ire q̄rela, vt in eius præsentia, vel curia proposita suppleatur negligentia iudicum inferiorum.

Hodie non appellatur ad decuriones.

Item ex his cessat hodie, quod iure communi erat statutum: quo attento diceret quilibet, quod vbi iudex appellationis abest, possit appellari ad decuriones ciuitatis, vt notat Bar. in l. vbi absunt ff. de tuto. & curator. datis ab his, & in l. quoties ff. ad municip. & per Bal. in l.2. C. quando fiscus vel priua. & Fel. in c. querelam col. fi. de iureiur. & Robert. Marant. in spec. aureo. tit. de appell. n. 378. & ibi alleg. tex. in auth. vt nulli iud. §. puenit.

Ius regni.

Nam ista iura apud Hispanos cessant, cum concilium ciuitatis, aut villæ de appellatione nequeat cognoscere, nisi in causis sex millium marapetinorū, iudices deputando: sed siquis vult appellare, vel querelā proponere, illud faciat corā rege, vel suis supremis iudicibus, aut senatoribus: & sic intelligerē d. l. vbi absunt, non obstāte quod aliter notat glo. & Bar. & Paul. & alij DD. in l. nulli ff. quod cuiusq; vniuersi. nomi. & Ias. in l. cum specialis C. de iudici. & Gomez. in tracta. negligentiæ in 2. casu.

Negligētia.

Decima causa attributiua iurisdictionis est, negligētia vnius: nā hoc ipso cōpetit alteri iurisdictio, vt notat gl. in l. mancipia. C. de seruis fugi. Nā iudice negligēte ius reddere, licitū est ius parti dicere in casu tex. in l. nullis C. de Iudæis, & ibi glos. & in l. nulli. in fi. C. ne sanctum Bap. & in l. nulli iudic. C. de off. recto. prouin.

Item propter negligentiā iudicis laici in non reddendo iustitiā clericis, laici conueniri possunt corā Ecclesiastico, vt in c. cū sit, & in c. clericus, de foro cōpetente. Imò iudex negligens in huiusmodi casu est ipso iure excōmunicatus, vt est gl. in c. administratores 7. q. 5. & not. Io. And. in c. ti. de excep. li.6. Negligētia aūt ista accipitur nō q̄libet, sed vt not. Put. in trac. syn. in part. negligētia.

Item ob negligentiam dominorum inferiorū potest dominus Rex cōmittere alteri, vel ipse cognoscere intra dominia aliorū, & administrare iustitiam, vt colligitur ex l.1.tit.1.li.3. ordinam. * Quæ est l.1.tit.1.lib. 4. Recopil. * & in l. 6. titul.

13.

13.eod.lib.& l.2.titul.6.li.5.ordin.& in l.5. tit.15. partit. 2.

Rex concurrit cum dominis. Nam licet rex cum omnibus dominis inferioribus, & iudicibus concurrat in iurisdictione, vt notat Specu.in tit.de appella. §.nunc tractemus, in princ.& notat Ioa.Lup.de Pala.Rub.post Bal. & alios quos ibi refert in rub. de dona. inter vir. & vx.col.3.num.7.tamen Rex Castellæ hanc sibi legem imposuit, vt cognosceret in terris dominorum, data eorum negligentia, & non aliter.

Negligentia est post monitionem. Quæ negligentia post monitionem, & non antea probatur, vt notabat in proprio casu Bald. in cap.5.de pace tenen. in parte, publici latrones, & notat Thom. Gramma. vot. 38. & ob id dantur mandata, quæ appellantur incitatiuas contra dominos vassallorum, vt administrent iustitiam; quibus negligentibus iurisdictio deuoluitur ad superiorem, de quo plura allegat Matth. in constit.regn.Sici.rub.42.nu.20.in lib.1.

An super interdicto vti possidetis. Et non solum super violentia quando agitur interdicto recuperandæ, sed quando agitur interdicto vti possidetis: quia vim facit qui liberam possessionem aduersario non relinquit, vt in l. vim facit ff. de vi & vi arma. & ob id de ista quoque violentia poterit rex cognoscere, vt colligitur ex supradictis decisionibus, & quia interdictum recuperandæ, & retinendæ æquiparantur, vt notat Anto.in c.in literis de rest. spolia. quem sequitur Steph.Bertr.in 3.p.conf.2.nu.28.

Præeminentiis. Et non solum quando agitur super Ecclesijs, vel fructibus earum, sed quando agitur super præeminentijs, & honorantijs Ecclesiarum: nam in his potest quis vim pati, iuxta late notata in l. 1. ff. de albo scribend. & elegantissimè in stylo Parisiensi: in tract. de authoritate magni concilij fol.527.& per DD.in l.si qua. C.de spectacu.lib. 11.& per Bald.in l.obseruare §.fina.ff. de off. proconsu.& per Cass. in conf. Burg.f.214.

Appellatio. Vndecima causa attributiua iurisdictionis est appellatio, vt in tot.tit.ff.de appella.& in titu.23, per tot. parti. 3. Debet autem huiusmodi appellatio esse legitima nam aliter non deuoluitur causa, etiam ex consensu partium: nam in appellationis instantia non habet locum prorogatio, vt elegantissimè notat Bald. in cap.5. in verf. secundum mores ciuitatis, de pace Constan. in vsi.feud.& in auth.ei, qui C.de tempo.appellat.& notat Nico. Boer.in dec.227. & Rober. Marant. in spec.aur.in 12.dist.iudic.nu.16. & Rota in nouis, dec. 11.in fi.& Ant. Capi. in dec.19.

Desertio. Pro quo iure Regio potest induci tex. in l. 24. tit.23.p.3. vbi dicitur, quod stante minus legitima appellatione, vel facta eius desertione, iudex appellationis non potest procedere, imò ex officio pronunciat desertam fore appellationem, vt notat Philipp.Franc.in c. ex ratione,col. 20. de appell.quem, & alios refert, & sequitur Robe.in spec.aureo,in tit.de appel.nu.398.

De iuramento. Duodecima causa attributiua iurisdictionis est iuramentū petentis causam tractari in curia regis, eo quia non valet apud inferiores consequi iustitiæ complementum, de quo præstat informationem iustæ causæ: nam tunc tractabitur negotium in curia, etiam si non sit de casibus specialibus curiæ regali reseruatis in prima instantia: & ita notat Abb. post Dños de Rota, in c. Nicolao de appell.quem refert, & sequitur Montal.in l.18.tit.23.p.3.

Prorogatio. Decimatertia causa attributiua iurisdictionis est prorogatio legis, vt est in casu tex.in l.meminisse, & ibi notat Bal. ff.de offi.proconsul.& notat Put.in tract. synd.in princ.c. sequitur.

Tyrānides. Decimaquarta est tyrannides: nam licet tyrannus verè careat iurisdictione, tamen quod de facto iudicat, ordinatè subsistit, seruata distinctione Bal.& DD. in l.decernimus,C. de sacros. Eccles.& de intruso.in l.2.C.de fer.& aqua. n.73.

Senectus. Decimaquinta causa est senectus apud Iudæos, nam senioribus ex eis competebat iurisdictio ciuilis, vt in l.35.ti.3.li.8.ord.* Quæ non inuenitur in Recop.*

Reconuentio. Decimasexta est reconuentio, vt in c.1.de mutuis petitio.& in c.dispendia. §.reus quoque de rescri.lib.6.

Quod procedit etiam si fiat reconuentio in foro seculari contra clericum: & ista est communis opinio secundum Soc.in d.c. 1. de mutuis petitio.& Ana.in c.1.de raptori. colu. 4. & notat Anto.de Tremolis in pract. Vberti.tit.quib. modis in ver. Item non audiuntur, vbi plura allegat. & Rober. Marant.in spec. aureo in 4.p. q. 3. nu. 44.& Bal.in l. 1. C. de nauti. fœno. pro qua opinione est tex.in l.57.tit.6.p.5.

Consensus. Decimaseptima causa est consensus iudicis æqualis prorogando in æqualem: nam hæc subiectio est attributiua iurisdictionis, vt in l.est receptum ff. de iurisd.omn.iud.

Incidentia. Vigesima octaua causa attributiua iurisdictionis est, incidentia causa: nam iudex habens limitatam iurisdictionem non potest cognoscere de causa diuersæ speciei principaliter, potest tamen cognoscere incidenter, vt in l.quoties C.de iudici.& notat Bal.& Pau.in l.solemus §. latrunculator ff.de iud.& Bar.in l.interdum §. qui furem ff.de furt.& per DD.in c.tuam de ordi. cogni. & notat Bald. in l.sed loci §.si dicatur ff.fini. regun.

An de possessione nobilitatis cognoscat qui libet. Ex hoc deducitur, quod iudices ordinarij, qui de causis nobilitatis non possunt principaliter cognoscere, poterunt tamen incidenter cognoscere, an talis sit in possessione nobilitatis, seu fidalguiæ, ne torqueatur, vel pro debito carceretur: nam istis nobilibus, si grauantur in possessorio, succurritur officio iudicis, secundùm Bald. in l. qui ad ciuilia C. de appella.& per Iass. in l.fi.in fin.ff.de const.princ. & per Iaco. Rebuff. in l. vnis C. de magist. scrinio lib. 12.& notat Cassane. in consuetud. Burgund. rubric. sexta §.4. nu. 15.

Et iure regni, sic posset intelligi pragmatica domini regis Enrichi apud villam de Tordesillas anno 1406.* Quæ est lex.9.tit.55. libr. 2.Recopil.* & sic, licet iudex ordinarius principaliter non pronuntiet de fidalguia, potest tñ cognoscere, an sit in possessione nobilitatis, ne facto iudicis priuetur ea, torquendo, vel incarcerando.

Consequentia litis. Decima nona causa acquisitiua iurisdictionis est, consequentia primæ litis, vt est text. in l.minor.in fin.principij, ff.de euict.

Et ob id dicit Paul. in l. venditor. ff. de iudic. quod iudex, qui protulit sententiam in causa prin-

principali, poterit cognoscere de causa euictionis inter empt.& vendit.

Et ideò dicit Bald. in l. cum vendente C. vbi causæ fiscales, quod fideiussor qui soluit pro cõdemnato, potest implorare officium iudicis maleficiorum, vt conferuetur indemnis ab eo, pro quo soluit: nam hoc venit ad causam per modũ sequelæ: idem notat Ang. in d. l. minor. & Areti. in conf. 48. col. 3.

Et hinc decimus in simili, quòd licèt delegatus non possit extendere suam iurisdictionem ad personas non comprehensas in rescripto, vt in cap. cum P. & G. de off. deleg. tamen potest citare authorem laudatum propter connexitatem causæ, vt notat Matth. in dec. Neap. dec. 227. quẽ sequitur Robert. Marant. in titulo de laudatione, sub num. 6. & sic propter consequentiam primæ litis exercetur per iudicem laicum iurisdictio contra clericum.

Iudex in præparato. Et an iudex, qui cognoscit de iudicijs præparantibus, debeat cognoscere de iudicio præparato, videatur Bald. in l. ordinarij C. de rei vendica. num. 2. quem sequitur Couarr. in lib. 1. reso. c. 4. in fin. vbi enucleat veritatem huius dicti, & per Matth in constit. regn. Sicil. rubr. 17. in princip. num. 8. lib. 2.

Patria potestas. Vigesima causa iurisdictionis attributiua est, ius seruitutis, & ius patriæ potestatis, vt in l. vnic. C. de emenda. propinquo. & C. de emenda. seruo. & in l. congruentius C. de patria potestate.

Infragantia criminis. Vigesima prima causa iurisdictionis attributiua est, criminis infragantia, & ob id in criminibus publicis particularis persona exercet capturam: & ita notat Bart. in l. si quis in seruitute, & ibi Alex. ff. de furtis, saltim occurrendo ad capiendum malefactorem, & id quoq; licet ob criminis enormitatem: vt in l. final. C. de maledicis, & Matthæ. & in ll. quas ibi cumulat Ioann. Fab.

Item quilibet potest capere infidelem, qui se ipsum non humiliat coram sanctissimo Sacramento, vt in l. 3. ti. 1. primo lib. ord. * Quæ est lex 2. tit. 1. lib. 1. Recop. *

Item quilibet potest blasphemum capere, & incarcerare, vt in l. 4. tit. 8. lib. 8. ord.

Quos capit minister. Item merinus potest capere bannitos, quos vulgus *encartador* appellat, & ad iudices remittere, vt puniantur, vt in l. 5. in fin. tit. 13. lib. 2. ord. * Quæ est l. 13. ti. 4. lib. 3. Recop. *

Item minister iudicis, quem vulgò, *Alguazil*, appellamus, potest capere malefactores infraganti crimine, vt in l. 1. tit. 14. lib. 2. ord. * Quæ est l. 7. tit. 23. lib. 4. Recop. *

Item scandalosos potest alguazelos non solũ capere, sed quodammodo punire, vt in l. 6. titu. 14. lib. 2. ordin. ibi. *Prendan y escarmienten los reboluedores.* * Quæ est l. 4. tit. 23. lib. 4. Recopilatio. *

Item exceptio isto casu, contra scandalosos, minister capiens malefactorem, non debet eum incarcerare, sed iudici præsentare, ne diu sit in captura, vt in d. l. 1. tit. 4. & in l. 8. eodem tit. * Quæ est l. 5. ti. 23. li. 4. Recop. *

Item minister potest capere malefactores, de quibus in l. 20. titul. 9. par. 2.

Item minister potest capere, vt deponat pecunias ludentium, vt in cap. 72. in curijs Maioriti anno 1532. & in pragm. Burg. *De los que juegan dados.* * Hodie aliter sunt istæ ll. in Recop. vt patet in l. 5. in fine, & in l. 1. tit. 7. lib. 8. Recop. *

Hæc, & alia competunt ratione infragantis criminis, etiam ijs, qui non habent merum, vel mixtum imperium, aut iurisdictionem ad iudicandum.

Alios quàm plures casus, quibus competit iurisdictio ex causa extrinseca, poterit curiosus lector inuenire: plures autem ex his à lege dantur, & ob id à rege videtur super his data iudicandi facultas, cum omnia nostra facimus, &c.

Et ex prædictis colligitur in praxim qualiter iurisdictio possit competere, vel ex priuilegio, aut præscriptione, vel consuetudine, vel ex legis authoritate: nam aliter exercentes iurisdictionẽ incidunt in crimen læs. maiestat. vt in l. 3. ff. ad l. iul. maiest. de quo plura illa cumulat Guid. Papæ in conf. 29. & Luc. de Pen. in l. fi. C. de diuers. offic. lib. 12. & Oldrad. conf. 191. & per Matth. in const. regn. Sici. in tit. de pœna eius, qui vicem alterius gerit. lib. 1.

Principium autem horum mandatorum loquitur de correctoribus: dicitur autem corrector, qui habet officium, quod olim præsides in prouintia, de quo meminit glo. in l. ex omnibus, ff. de officio præsidis, & text. in l. legatus ff. eod. tit. & notat Montal. in l. 1. ti. 4. p. 3. *Corrector.*

Syndicatores autem, de quibus istud principium loquitur. * Quæ est d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recopil. * ibi dum dicit, *juezer de residencia*, an poni, & nominari debeant à rege, & an debeat seruari hodie forma textus in l. 6. in vers. *y estonces* tit. 4. p. 3. infra latiùs tractabimus, ne principium istud diuersitate quæstionum oneremus, maximè quod in syndicandis officialibus multum præualet consuetudo secundum Bal. in l. 1. C. de emancip. liber. pen. col. *Syndicatores.*

SVMMARIA. *Capituli secundi.*

1 *Correctores tenentur præstare iuramentum in introitu officij.*
2 *Sententia lata à iudice, qui non præstitit iuramentum, non valet.*
3 *Iudices qui tenentur iurare.*
4 *Iudices nullum munus possunt recipere durante officio.*
5 *Iudices ordinarij non salariati, an recipiant esculentum, & poculentum.*
6 *Recipientes munera qua pœna puniantur.*
7 *Iudicibus salarium debet præstari.*
8 *Quibus administratoribus debeatur salarium.*
9 *Concilia locorum deputant salaria administratoribus.*
10 *Iudex, qui exigit sportulas vltra taxam, qua pœna puniatur.*
11 *Iudex quando puniatur pœna septupli.*

12 Iu-

CAPVT SECVNDVM
De prima solemnitate iuratoria, ad quam Iudices, & alij publici officiales tenentur. * *Est hoc cap. 2. super d.l.titul. 6. lib. 3. Recop. ibi:* hagan juramento en nuestro Consejo, &c. *

1 ADEO correctores, & alij iudices tenentur in introitu officij iuramentum præstare: de quo in principio horum mandatorum. * Quæ est l. 1. tit.6.lib.3.Recop. * ibi, *Y que fagays juramento en los casos, que mandamos que se haga*, & ibi, *juren en todas las cosas:* quod antequam huiusmodi iuramentum præstetur, non competit eis iurisdictio, vt in rubr. iusiurandum, quod præstatur, in rubro, & nigro.coll.2.& notat Ang. in auth. vt iudices sine quoquo suffra.§.iusiurandum colla.2.& Paris de Puteo, in tracta.synd.in parte iustitia, verbo iuramentum.

Quod iure quoq; huius regni probatur in l. 4. & 5.in fine,tit.55.lib. 2. ordin. ibi, *Ante que vsen del oficio, deuen fazer juramento*, & in l. 6. tit. 4. p. 3.ibi, *Tomando primeramente la jura ante que juzguen.* * Quæ est l.3.tit.9.lib.3. ord. in vers. *Y antes que vsen del oficio.*

Et non solum iudices ordinarij hoc iuramentum præstare tenentur, sed alguazeli, & alij ministri, vt in l.3.tit.14.li.2.ord.* Quæ est l.3.tit.23. lib.4.Recop.*

Item iudices nobilium, quos vulgò fidalgos appellamus, vt in pragmaticis antiquæ impressionis fol.27.col.2.

Item iudices curiæ idem tenentur iurare, vt in cap. *Otrosi ordeno y mando*, in eiusdem pragmaticis, fol.45.* Quæ est l.6.tit.5.lib.2.Rec. *

Item quicunque officiales publici præstare debent iuramentum, vt eleganter per exempla probat Platea in l. per hanc C. de eroga. milita. ann.lib.12.& est tex.in l.26.tit. 9. p. 2. vbi videatur glo.noua.

Et in tantum est necessaria, & pro forma solemnitas huius iuramenti, quod sententia à iudici intenso sine præstatione huiusmodi iusiurandi lata, est nullius momenti, vt per plura probat Matth. de Afft. in consti. regni Sicil. titul. de sacramento præstando à baiulis, libr. 1.rubr.67. & ob id iudex tenetur ad interesse, vt in c.1. §. iudices, de pace iura.firman. & ibi notat Bal. *Sententia lata ab eo, qui non iurauit, non valet.*

Quinimò si absque solemnitate iuramenti iudex vsurpauerit officiũ, punitur crimine lęsæ maiestatis, vel saltim extra ordinem, vt notat Lucas de Penna in l. hac sanctione C. de diuersis offic. lib. 12.

Iuramentum autem huiusmodi de iure Partitarum in manu regia præstabatur, vt in l.6.tit. 4.p.3.& idem iure nouo ordinationum, vt in l.4. tit.15.lib.2.ord. * Quæ est l.3.tit. 9. lib. 3. Recopil. ibi, *Y esta jura, &c.* * Hodie verò sufficit in consilio loci, vbi futurus est iudex, præstare huiusmodi iuramentum, si non accipit mandatum, & potestatem iudicandi apud curiam, vt probant verba huius primi capitis, ibi, *Si estuuieren en nuestra Corte quãdo les proueyeremos de los oficios, fagan juramento en nuestro Consejo:* & ibi, *Han de jurar en el concejo del lugar, donde fueren puestos señaladamente.* *Coram quo est iurandũ*

Iuramentum verò huiusmodi debet continere contenta in duabus legibus primis horum capitum, & mandatorum.

Et ne quis dubitet quæ capita sint iuranda, & quæ promittenda, dico, quod primò iurare debet pro viribus impleturum, quæ in mandato officij diriguntur implenda: & contra non implentes mandata superioris qua pœna puniantur, distinguit elegantissimè Thomas Gram. in dec. 40. *Quæ mandata sunt iuranda, quæ promittenda.*

Secundò iurabit obseruare omnia contenta in primo capite, inter quæ est, ne recipiant quicquam, ibi, *Non recibiran dadiua*, de quo statim differam: quia materia est satis quotidiana.

Item locum tenentes correctorum debent iurare, nihil assessoriarum nomine accepturos, vt in cap. *Item que no lleuen, ni consientan lleuar*, in eodem.

Item ipse iurabit non affectaturum, quod mãdata inhibitoria iudicum Ecclesiasticorum in præiudicium regiæ iurisdictionis promulgentur, vt in c. *Otro si que jure*, in eo.

Item debet iurare non percepturum partem condemnationum in septuplum, vt in cap. 48. in eodem.

Item iudices ordinarij locorum iurare tenentur omnia contenta in l.4.tit.15.lib.2. ordinam.* Quæ est d.l.3.titu.9.lib.3. Recop. * nam quod in illis iudicibus non mutatur, stare censetur.

Vltra hæc autem capita, cætera sunt promittenda implere, non tamen iuranda: quia caput istius principij non dicit omnia iuranda, sed illa tantum, *En los casos que mandamos que se haga sobre la guarda de cada vno dellos.*

Iu-

Pœna iudicis deierantis.

Iuramento autem à Iudice interposito, si periuris postea in syndicatu detegitur, pœna imponenda est hoc ordine.

Si quidem malè vsus est officio Iudicis sibi cómisso, eo debet priuari, vt in l. Iudices C. de dignit.lib.12.& erit infamis, si dolo, vel cupiditate abusus est. Iure verò regni, est tex. in l. 23. tit.22. par. 3. ibi, *E aun deue quedar infamado para siempre, porque hizo contra la jura que jurò quando le pusieren en el officio*, & in l. 6. titu. 25. lib. 2. ordin. * Aliter habetur in Recop. nam est l.1.tit.6.lib.2.Recop. *

Si verò leuiter, & circa leuia delinquitur, punietur arbitrariè, vt in l.26.tit.9.part. 2. & ad interesse parti læsæ damnabitur, vt notat Bald. in l.obseruare §.proficisci 33.q.ff.de offic. Proconf. & per Tho.Gram.in dec. 40. & per glo. nouam in l.9.hic alleg.

Et tanta posset in Iudice inueniri malitia, & consuetudo delinquendi sub obtentu officij, quod delinquens taliter posset percuti ictibus plumbatorum, secundum Bart. in l. quilibet C. de Decur.lib.10.

Iudex malitiosus priuatur officio.

Et omnis Iudex malitiosè agens in officio, eo priuandus est, vt in l.2.tit.31.par.2.& qui dolosè iudicat incidit in crimen falsi, vt in l. 1. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de fal. notat Imol. in l.si is, ad quem ff.de acquir.hæred. quem sequitur Matth. in Const.Regn.Sicil.rub.46.in princ. & facit notabilis doctrina Bal. in l. si ad excludendam C. de reb.cred.& iureiu. vbi dicit, quod talis Iudex est infamis, & debet officio priuari: & an intelligatur priuatus ipso iure, videatur Ant. Capy. in decis.121. nu.21.

Cætera contra deierantes in officio, inferiùs suo loco tractabuntur in materia de puniendis periurijs.

An munera aliqua recipiat corrector.

Redeundo igitur ad illam partem iuramenti, qua Iudex iurat, *que no recibiran dadiua, ni aceptaran promessa, ni donacion, ellos ni sus mugeres, ni otro alguno, de cuya mano aya de venir a el, o a su prouecho.* * Vt habeatur in d.l.1.tit. 6.lib.3. Recop. * decisiue procedendo, an Iudex corrector dona aliqua durante officio possit recipere? & regulariter est hodie tenendum, quod Correctores nullo modo possunt quicquam recipere durante officio, etiam si sit modicum, vt esculentum, & poculentum, vt probant illa verba tex. *No reciban dadiua*: nam sunt verba generalia comprehendentia, vt nec modicum quicquam recipiatur à Correctoribus, cum sint Iudices salariati: quod latiùs exprimitur in pragmaticis, cap. *Otrosi mandamos*, fol. 26. dum loquendo de Iudicibus Curiæ, prohibet etiam esculentum recipi, nam quantumcumque sit minimum, non debet prohibitio huius legis violari, vt in l.penul.C.de aduoc.diuers. iu. & in l. si quis in graui §. si quis tabulas ff. ad sillan. & ibi glo. nam minima quoque mouent animos, & delictum committitur, vt in c. fur. autem 14. q. 6. * Vide de materia Matienço in dialogo relatoris 3.par.c.24. *

Minimum munus non debet recipi.

Et iuramentum à Iudice factum de non recipiendis muneribus, intelligitur etiam de minimis: nam cum iuramentum debeat impleri in specifica forma, vt in cap. debitores, & ibi Abb.& DD. de iur. iur. in forma implenda specificè, etiam minima quæque debent considerari, vt adimpleantur, nam specificè, & præcisè obligat iuramentum, vt in cap. ad nostram t. de iure iur. & notat Bart. in l. amplius non peti ff. rem ratam habe. quem sequitur Dec. in rub.de iudic.num.20. & in cap. de quo vult Deo num.130.& ideo in dispositionibus iuratis consideratur factum, vt integrè, & formaliter impleatur, vt est glo. cum qua communis opinio in l.si pecuniam ff.de cond. ob cauf. & tradit Dec. in d.cap.1.de iudic.sub num.127. Quòd si Iudex, qui iurat nihil recipere durante officio, munus paruum posset recipere, iam non impleretur iuramentum in forma specifica: quia defectus etiam vnius nummi est in consideratione, vt actus non dicatur impletus, vt est glo. in l.communi diuidundo ff. commun. diuid. & Bal. in l. cum sit C.de sepulch. viol.

Et habita consideratione, quòd iuramentum de non recipiendo munera debet pro forma præstari à Correctore ante ingressum, vel in ipso ingressu officij, etiam si esset leuis sollennitas, & super re leui, debet impleri, & nihil omitti secundum notata per Felyn. in c. cum dilecta de rescrip. sub nu.10.

Et quòd nihil muneris quantumcunque minimi possit à Iudice accipi durante officio, etiam si sit esculentum, & poculentum, videtur text. de iure cómuni in auth. scriptú exemplar. in fi. col. 2.& ibi est glo.quòd l.plebiscito ff. de offic. Præs. & l.solent ff. de offic. Proconf. sunt correctæ, & illá glo. sequútur plures DD. tenentes hanc partem, quod nihil quantumcunque minimum à Correctore possit accipi, Matth.de Affl.in Constitut.regni Sicil.in lib.1.sub rub.41. quæ est de officio Capita. & notat Imol.in cap.cum ab omni specie mali de vit. & honest. cler. & nominatim ita quoque notat Luc. de Penn. in l. in sacris q.3.C.de prox.sacr.scrim.lib. 12. & Alberic. in l.solent §.non vero ff.de offic.Proconf.

Munus minimum nō recipitur.

De esculento, & poculento.

Ratio potissima mouens animos horum Doctorum hanc sententiam firmantium, est, quia Correctores sunt competenter salariati: & ob id non possunt esculentum, vel poculentum hodie recipere, & ita firmat noster Hispanus Doctor de Villadiego in tract. contra hæreticam prauitatem c.8. & Imol. in clem. nolentes de hæret. & glo. in §. lex Iulia. Instit. de public.iud.& in c.non licet 11. q. 3. & in expressò de Iudicibus salariatis firmat Ang. in auth. iusiurandum, quod præstant collat. 2. Contrariam sententiam, imò quòd esculenta, & poculenta possint hodie recipi à Iudicibus, tenet Gulillem.de Cugn. in d.l.plebiscito ff. de offic. Præsidis, quem sequitur plures alios DD. referendo Par.de Put.in tract. syndic. in parte esculenta, & in parte, consiliarij.

Sed prima opinio est verior, & eam sequor hodie: tùm ob tantorum Doctorum authoritatem: tùm ob religionem iuramenti: tum etiá propter verba generalia huius capitis dicentia, *No reciba dadiua de ninguna persona*: nam cum lex generaliter loquatur, & nihil excipiat, indistincte

stinctè debet intelligi, vt in c. nemo potest bene agere de pænit. dist. 1. & quia in Iudicibus Curiæ id exprimitur in litigantium donis in ordinationibus Cancellariæ *de Valladolid*, fol. 26.

Et ex hoc deducitur, q l. 7. tit. 15. lib. 2. ordi. * Quæ est l. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. * disponens, quod Iudices publicè, aut secretè dona non recipiant à litigantibus, procedit hodie, etiam in non litigantibus, quia à nulla persona possunt recipi, siue litiget, siue non litiget.

Secundò deducitur, quòd l. 30. titu. 15. lib. 2. ordi. * Quæ non inuenitur in Recop. * permittens Auditoribus regijs, & alijs Iudicibus, de quibus ibi, post expeditos litigantes munera recipere, esculenta, & poculenta, hodie in Auditoribus, & Iudicibus Regis esse correctam, maximè ex cap. *En las ordenanças del Audiencia de Valladolid*, in cap. incipiente *Otrosi mandamos*, folio antiquioris impressionis 26. col. 2. * Hodie est l. 56. tit. 5. lib. 2. Recop. *

An Iudex nō salariatus recipiat esculenta. Tertiò deducitur, quod supradicta loquuntur, quando Iudex est salariatus, vt est Corrector, vel alij Regij Auditores: qui verò non sunt salariati, istis non videtur prohibitum esculenta, & poculenta recipere, vt sunt, *Los Alcaldes ordinarios de los pueblos*: & de huiusmodi Iudicibus loquitur d. l. 7. tit. 15. lib. 2. ordi. * Quæ est d. l. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. * quæ est sub titulo, *De los Alcaldes ordinarios*, qui non sunt salariati: & in huiusmodi casu quod non mutatur, stare censetur, vt in l. præcipimus C. de temp. appell. & de his posset intelligi opinio contraria. Et quia huiusmodi Iudices non iurant contenta in isto capite, *De los Corregidores*, imò sunt Iudices diuersi: & ideò in ordinationibus regalibus de his ponitur diuersus titulus à titulo de Correctoribus, quod nomen diuersitatem significat, vt in l. fi. C. de codicillis, imò isti Alcaldes ordinarij non salariati æquiparantur Iudicibus delegatis, qui possunt esculenta, & poculenta recipere, vt in cap. statutum §. insuper de rescript. lib. 6. Tamen crederem, quòd nec isti ordinarij à litigantibus possunt munera recipere sub pœna dupli contenta in d. l. 7. à non litigantibus verò possunt recipere, vt ex d. l. patet.

Alcaldes ordinarios.

Quartò deducitur, quòd respectu Correctorum in materia muneris recipiendi non procedit, quod notat Bal. in cap. cum de re iud. quem sequitur Hyppol. in l. furem ff. ad legem Corn. de sicar. nu. 10. & Ias. in l. sciendum col. 4. ff. qui satisd. cogan.

An pro minimis syndicetur. Vbi notabat Bal. quòd Iudex pro minima re non poterat syndicari: nam hodie si minus recipit quantumcunque minimum contra iuramentum præstitum secundum formam huius l. poterit syndicari, præsertim si frequentia accipiendi talia, munera probaretur, vt notat idem Bald. in cap. de appellationibus, de appel. quod ex multis comprobat Tho. Gramm. in voto 17.

Escrivanos Ista autem prohibitio non recipiendi munera, non solùm in Correctoribus, sed in tabellionibus suis locum habet: nam his dare munera prohibet l. 23. tit. 11. par. 3. & in l. 3. tit. 9. par. 2.

Sed neque ministris, siue alguazelis licet aliquid à carceratis recipere, vt in l. 7. titu. 14. lib. 2. ordi. * Quæ est l. 9. tit. 23. lib. 4. Recop. *

Sed neque populorum Rectores possunt munera accipere à populis, vt in pragmatica Granatæ lata folio antiquioris impressionis 69.

Item receptores, collectarum, siue regij *Pagadores*, munera non possunt recipere, secundum Bart. in l. missi opinatores C. de exact. trib. lib. 10.

Pęna autem recipientium munera olim erat restitutio cum quadruplo, vt notat Bald. in l. 1. C. ad leg. Iul. repetund. & notat Ang. in tract. malef. in glo. per Iudicem in prin. vers. & dico, Petrus Iacob. in sua pract. titu. de statu. curiarum. *6 De pœna recipientis munera.*

Hodie autem, vltra pœnam periurij si de iuramento cõstat, punietur Iudex corrector pœna septupli, vt in isto 1. c. ibi, *So pena que lo paguen con las setenas*, nisi in Iudicibus ordinarijs recipientibus munera à litigantibus, vbi est pæna dupli, & cum priuatione officij: & in Iudicibus curiæ Cancellariarum, vbi ponitur eadem pæna, vt in d. c. pragm. fol. 26.

Limitanda tamen sunt supradicta, nisi munera darentur à consanguineis Iudicum Correctorum intuitu sanguinis sine vlla fraude, vt in cap. requisisti de testam, quia hoc casu cessat huius l. dispositio, secundum tradita per Ioann. de Plat. in l. 1. C. de falgam. hospi. non praben. lib. 12. & Alb. in d. l. obseruare ff. de offic. Proconf. & notat Puteus in tract. syndic. in parte, corrumpens cap. 1. *Quomodo munera dătur à consanguineis.*

Secundò limita, nisi munera dentur finito officio, nullà durante officio promissione præcedente, & id significant illa verba tex. durante *su oficio*, non ergo prohibet eo soluto, notat Ioa. de Plat. in l. Archiatri C. de profess. & med. lib. 10. & facit doctrina Ang. in l. 1. §. quod ait prætor ff. quorum lega. nam finito officio dantur Iudici insignia, quæ eo durante dari non valent: & facit quod de medico notat Bar. in d. l. Archiatri, & Rip. in tract. de pest. in 2. par. nu. 155.

Si autem probaretur hoc instructum durante officio, & sic tempore inhabili, tunc dari non potest: imò datum confiscatur, ex doctrina Bal. in l. obseruare §. non verò vers. quinto ff. de offic. Proconf. & in l. pars literarum ff. de Iudi. & notat Puteus, vbi supra, & facit l. fin. C. ad l. Iul. repetun. vers. & ob hoc.

Tertiò limita, nisi verè, & non fictè instrumentum pretium muneris oblati soluat Iudex: nam soluto pretio (maximè pro alimentis) licet recipere, vt notat Plat. in l. 2. C. de lucr. Aduoc. lib. 12. & alia plura cumulat Ioa. de Rip. in tract. de peste in 2. p. nu. 186.

Iurat quoque Corrector vltra summam salarij assignatam nihil exacturum. Probatur ergo hic salarium præstandum Correctoribus: nam nemo suis stipendijs tenetur militare, & ob id consueta salaria Iudicibus præstantur, vt in auth. vt Iudices sine quoquo suffra. ff. cognatio. in princ. in auth. iusiurandum quod præstatur abhis §. iuro quoque coll. 2. & notantur in cap. cum ab omni de vit. & honest. cler. & per Ias. in l. ne *7 De iusto salario tantum recipiendo.*

l. ne quicquam ff. de offic. Proconf. col. 1. & id oportet à principio esse taxa limitatum, ne dum sumptus à iudice quaeritur, praedo crassetur, vt in c. militare 23. q. 1. Idq; salarium, vel consuetudine immemoriali, vel Principis authoritate debet taxari, vt in l. 1. C. de praeben. salar. lib. 10.

Et haec Iudicum salaria olim de iure communi à fisco soluebantur, vt in auth. de mandatis Principum, §. oportet, iuncta glo. in parte ministratis collat. 3. & in §. festinabis, & in §. illud, & in auth. de quaestore §. maxime collat. 6. & notat S. Thom. 2. 2. q. 63. quem & alios refert, & sequitur Matth. de Affl. post Andr. de Isern. in Const. regni Sicil. c. super incisionibus.

Salaria Iudicū hodie qualiter detur,

Hodie autem iure regni istud salarium de bonis cōmunibus Ciuitatum exoluitur, & illis non sufficientibus imponitur collecta, vt in l. 7. titul. 16. lib. 2. ordi. * Quae est l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. * & per capita illa collecta imponitur, iuxta doctrinam Bar. in l. 1. C. de muner. & in quo loco col. 3. lib. 10. quem sequitur Alex. in 2. volu. conf. 68. colu. 1. & not. Plat. in l. 2. C. de anno. & tribu. eod. lib. 10.

8 *Quibus Administratoribus detur salaria.*

Et non tantum Correctores salaria habere debent, quibus pro labore fruantur; sed alij Administratores, de quibus per Saly. in l. 2. C. man. & in l. salarium C. eod. sic & legato salarium praestatur, vt in l. legatus §. his, qui ff. delega. & notat Bar. in l. 2. C. de legat. lib. 10. qp facit, *Para lo q̃ las ciudades dan a los procuradores de Cortes.* Sic Iudex assignat salarium Tutoribus, vt notat Bar. in l. à tutoribus §. fi. ff. de admin. tutor. & in l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio distra. sic testis pauper potest habere salarium, vt notatur in l. quoniam liberi C. de testib. & notat Gui. Pap. in dec. 68. Sic Aduocatus habet salarium: & aliae personae, de quibus in l. 1. ff. de varijs, & extr. cognit. sic Assessor, & Notarius, vt in cap. statutum §. notarius de rescrip. lib. 6. Sic Castellani, vt in l. 5. tit. 28. p. 3. notat Ias. in l. diuortio §. impendia ff. solut. matr. Sic habet salarium sequester, vt in clem. 1. de sequest. poss. & fruct. & notatur in l. fideiussor §. fin. ff. qui satisd. cogan. & notat Angel. in l. interesse ff. de acquir. poss. Sic habere debet peraequatuor, vt in l. 7. tit. 17. p. 3. Sic de consuetudine solent habere executores testamētorum, vt in l. 20. tit. fi. lib. 8. ordi. * Quae non inuenitur in Recop. * de iure autem commissario non debetur salarium, secundum not. per Abb. in cap. Ecclesia sanctae Mariae col. 11. de constit. & notat Specul. in tit. de instrumen. edi. §. nunc vero veri. hoc etiam quaeritur, & facit glo. in l. pecuniae ff. de alimen. & eib. lega. & quod notat Ioann. And. in addit. ad Spec. vbi supra. Item regens cathedram debet habere salarium, vt l. 3. tit. 31. par. 2. & in l. 2. tit. 10. lib. 1. ordin. * Quae est l. 1. tit. 7. lib. 1. Recop. licet sit in aliquo mutata. * Item Rectoribus ciuitatum datur salarium, vt in l. 19. & in l. 16. tit. 2. lib. 7. o din. * Quae est l. 6. tit. 3. lib. 7. Recop. * & quādo proficiscuntur extra ciuitatem, quid debeat habere, videatur Guid. Pap. in dec. 68. Item capientes venatione lupos debent habere salaria, vt notat Bar. in l. qui in vtero ff. de stat. homin. not. Guill. Bene. in cap. Raynuntius de testa. in parte, vxorem nomine, nu. 883. quod iure regni probatur in cap. 7. in comitijs habitis apud Vallisoletum anno 1542. nam fauetur huic venationi, quae nociua est Reipublicae, vt in l. 1. §. denique vers. sed & si quis ff. de postul. Etiam si non ex proposito, sed casu fiat haec venatio, quia sufficit, quod ex facto campus purgetur lupis, vt notat Ang. & ibi Aug. in tract. malef. in parte, fama publica 13. quaero.

Legatus. Tutor. Testis, Aduocatus Notarius, Sequester, Peraequatuor. Executor. Cathedratici. Rector. Venator luporum.

Item inquirentes mandato Regio debent habere salaria, vt in l. 7. tit. 17. par. 3.

Plures alij casus poterunt perquiri, quibus lex percipit exiganda salaria, in quibus si vltra constitutum salarium aliquid exigatur, illud debet restitui iure fori, & iure poli, quod per plura comprobant Domin. & Philip. Franc. in d. c. statutum §. assessorem de rescript. lib. 6. & per Guill. Bened. in cap. Raynuntius, in parte, absque liberis de testa, nu. 33.

Salarium an detur si ne licentia Regia.

Vnum tamen in proposito horum salariorum scitu dignum, & in praxim conducibile referā, quod licet regulariter sine Regia licentia salarium personis, quibus debetur, non possit deputari, vt in l. 1. C. de praeben. sala. lib. 10. tamen quia nimis grauosum esset Regem adire in singulis salarijs deputandis, illa lex non seruatur de consuetudine, & ita attestatur Alb. in l. ambitiosa in fi. ff. de decret. ab ord. facien.

9 *Concilia deputat salaria.*

Idem concilium populi Iudicis authoritate, atque decreto potest in expeditione cuiuslibet negotij salaria administrantibus deputare pro exigentia temporum, & qualitate personarum, & ita notat Luc. & Plat. in d. l. 1. quod fit pro salarijs quae quotidie deputantur negotiatoribus Reipublicae, & emptoribus frumenti, & carnis, & annonae; de quibus loquitur Ioann. de Plat. in l. 1. C. de delato. lib. 10. & ibi dicit non dandum salarium his, qui ex necessitate officij tenentur Reipublicae operas impendere; Vide cap. 62. in Curijs Toleti anno 1525. * Non inuenitur in Recop. sed est l. 9. tit. 5. lib. 3. Recopil. & l. 31. tit. 6. eod. *

Non solùm autem Correctoribus salarium debetur, sed eorum haeredibus, Correctoribus defunctis, vt in l. 9. tit. 8. par. 5. & per DD. in l. diem functo ff. de offic. assess. & per Put. in tract. synd. in parte salarium.

Et semper aduertenda est noua pragmatica lata apud Maioritum anno 1544. * Non inuenitur in Recop. sed est l. 7. in fi. titu. 5. lib. 3. Recopil. * quod si Corrector petit Curiam Regis expositurus ciuitatis quam gubernat negotia, nullum debet habere salarium, licet Paris de Put. in dicto loco aliter sentiat.

10 *De exactione sportularum.*

Iurat quoque Corrector non exacturum sportulas vltra quam in publica, & legali taxa continetur, quod vulgus aranzel appellat, & contra plus exigentes, vel extorquentes vltra periurij poenam, punitur septupli, vt significant illa verba, *Que lo paguen con las setenas*, & idem disponit l. 14. tit. 4. lib. 2. ordi. * Quae est l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. & l. 44. titu. 4. lib. 2. Recop. & l. 24. tit. 5. lib. 3. Recop. * & l. 7. infra in istis capitibus.

Nec potest ignorantia allegari, vt sonant illa verba, *aunque digan que no lo supieron.* Nam ignoran-

ignorantiam legum nostri Regni non licet allegare, vt in l. 14. tit. 1. par. 1. & vltra taxam in regalibus legibus expressam, si minor est consueta exigi, tenetur Iudex in principio officij, nullo admonente id perquirere, vt in c. 7. infra istis capitibus: quòd si non fecerit, affectata ignorantia sibi non prodest. Et contra publicè nota non auditur allegatio ignorantiæ, vt in l. fi. ff. de decret. ab ord. fa. & est glo. in c. nulli de elect. lib. 6.

Olim iure communi in Tabellionibus, & Iudicibus nulla erat taxa sportularum, sed Iudex suo arbitrio secundum morem prouintiæ taxabat, secundum Bal. in l. 1. C. mand. in Iudice verò erat taxa de iure authenticorum, vt in auth. de Iudicib. §. ne autem coll. 6. & latiùs dico infra in vers. & reperio.

Hodie verò si exceditur taxa, vel taxatio, de qua in dicto aranzel, pœna septupli feriuntur, & Iudex, & eorũ ministri, & tabelliones. Quæ pœna non integra cameræ regali infunditur, sed diuiditur ex forma tex. in l. 14. tit. 4. lib. 2. ordi. * Quæ non reperitur in Recop. sed aliter disponitur, videlicet quod septuplum applicetur regali cameræ, vt in l. 11. titu. 6. lib. 3. Recopil. *

Etiam si sponte quid detur, vt in l. inuitus §. 1. & ibi Dec. ff. de reg. iur. & notat Rip. in tract. de peste vbi plura allegat. 1. par. fol. 66. in partis.

Et ex supradictis deducitur, in quantum pæna septupli condennatur Corrector, plus exigens sportularum nomine, quod erit in hac quantitate correcta l. fi. titu. 15. lib. 2. ord. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recopil. * vbi quadrupli pœna ponebatur in hoc casu, & ibi exprimitur has pœnas obligare in foro conscientiæ, & idem dicitur in l. fin. titul. *del consejo del Rey*, & in l. fi. tit. *de los alguaziles* lib. 2. ord. & in l. fi. tit. 3. lib. 6. ord. * Quæ est l. 21. tit. 23. lib. 4. Recop. *

Contra ministros Iudicum. Et contra ministros Iudicum in exigendis his pœnis proceditur leuato velo, & sine ordine iudiciario, nec admittitur appellatio, vt in l. nulli C. quorum appell. non recip. & notat Puteus in tract. synd. in parte appellatio, & iure regni in pragm. fol. 40. & 41. * Quæ est l. 58. tit. 5. lib. 2. Recop. *

11 *Pœna septupli quibus casibus obtineat, habetur his legibus.* Ex isto capite primò, iunctis alijs infrà citandis, colligitur pro regula iure regni, quod Iudices, atque Officiales in exigendis salarijs, aut sportulis excedentes metam à legibus regni præfixam, puniuntur pœna septupli. Et vnum exemplum scribitur hic in exigente vltra salarium. Item aliud in exigente vltra *contenta en el aranzel*. Tertium exemplum ponitur in executore in l. 10. in istis capitibus. Quartum exemplum ponitur in l. 7. in eod. Quintum exemplum ponitur in l. 11. in eod. Sextum exemplum ponitur in c. 45. in eod. Septimum in l. 13. in eod. Octauum in l. 15. in eod.

Et in omnibus his legibus ponitur pæna septupli contra excedentes taxam à lege expressam.

Si verò non exceditur taxa legalis, sed aliàs lege prohibente aliquid à Iudice ordinario turpiter, aut quouis quæsito colore accipitur, alia minor pœna imponitur, vt est videre in exemplis, de quibus in c. 8. in istis capitibus, & mandatis Correctoribus datis. Secundum de hoc exemplum ponitur in l. 9. in eod. Tertium exemplum ponitur in l. 26. in eod. Quartum ponitur in l. 37. in eod. Quintum ponitur in l. 43. in eod.

12 *Iudex Ordinarius quo modo cognoscat contra Regios.* Et in l. 40. & 41. est casus fortè non alibi, quid Iudex ordinarius est competens contra Iudices Regios, Delegatos, & commissarios, atque eorum Notarios, ne plus salarij quàm in commissionibus continetur, possint exigere: & si è contra fecerint, potest eos puniri, de quo per DD. maximè Ioan. de Rip. in cap. si quando de rescript.

Nam Iudicum ordinariorum proprium est, comitatiuos suos ab exactionibus liberare, vt in l. 3. C. de lucr. aduoc. lib. 12. & ibi notat Ioa. de Plat. & in l. 3. C. hæc norma scrinio. eod. lib. & facit l. illicitas §. illicita ff. de offic. Præsid. & quando ordinariùs Iudex possit procedere contra Delegatum, quem nos *pesquisidor* appellamus, vid. ò Cardin. in clem. 2. de hæret. in fine principij, & per Rober. Maran. in sua disput. 1. num. 24. & vltra.

Pœna harũ legum, quo modo Fisco applicetur. Item aduertendum, quòd in pœnis supra citatis in capitibus contra Correctores, & eorum officiales, in quibusdam exprimitur, quod pœna applicetur fisco, & sic verba expressim disponunt, *con las setenas para la nuestra camara*. In alijs verò simpliciter dicitur, *so pena del quatro tanto*, vel, *lo paguen con las setenas*, nec additur *para la nuestra camara*. Et si hæc diuersitas iuris communis dispositione deberet liberari, quando non exprimitur cui pœna applicetur, debet fisco applicari, ex notatis in l. Agraria ff. de termin. moto, & in l. eos C. de modo mulctarum, & in cap. bonæ de postulat. prælat.

Sed huic regulæ obstat, quia in dubio in pœnis contra fiscum est iudicandum, vt in l. non puto ff. de iur. fisc. quod eleganter relegit Fely. in c. pastoralis de rescrip. & Couar. in lib. 1. resolu. c. 16.

Item obstat, nam si in omnibus casibus voluisset Rex has pœnas suo fisco applicari, expressisset, sicut in nonnullis legibus horum mandatorum expressit, prout licet videre in cap. 2. & 3. & 16. & 36. & 38. & 40. & 41. & 47. & expressio facta in casibus his videtur exclusio aliorum casuum, argum. te. in l. cum prætor ff. de iudic. & in c. 1. & ibi notatur de rescrip.

13 *Pœna parti læsæ applicanda.* Sed hæc diuersitas iudicio meo sedabitur, & in concordiam veniet hoc modo: nam in casibus quibus à legibus non exprimitur cui sit pæna applicanda, illa applicabitur parti læsæ; nam si lex dixerit, quisquis dederit alapam barbato, soluat decem, illa decem sunt applicanda parti iniuriatæ, secundum est, quæ notat Angel. in l. si quis id, quod ff. de iurisd. omn. iud. & in l. pen. ff. de in ius voc. & notatur in l. seruo §. si testator ff. de leg. 1. & Luc. in l. 1. C. de palat. & domib. domin. lib. 11.

Si verò lex dixerit, si quis fraudauerit gabellas,

las, soluat decem, huiusmodi pœna est applicanda fisco, quem magis negotium tangere videtur, quia de eius læsione agitur, vt potest in exemplum reduci: de quo in l. 13. in istis capitibus; nã illa pęna fisco applicabitur, cui fit læsio, in alijs verò casibus applicabitur vniuersitatibus, & concilijs, vel partibus, cui est aliquid iniustè extortum, iuxta doctrinam Bar. in d. l. agraria, & in l. 1. C. de modo mulct.

Doctrina celebris.

Et hanc doctrinam eleganter ponit Hispanus noster Ludoui. Gomez in prin. Inst. de act. sub n. 20. & eius ratio est, quia lucrũ applicabitur ei, cui fit læsio, vt in l. post legatũ §. amittere ff. de his quib. vt indig. & per Socci. in 1. par. cons. 5. vbi verò non est læsio, sed calumnia, pœna, vel dolus, vel contra fiscum fraus, tunc pœna in dubio fisco est applicanda, ex ista singulari doctrina, quam ego corroboro ex doctrina Ioann. Fab. in l. 2. C. de episcop. audien. vbi dicit, quod si quis mulctatur contẽplatione ciuitatis, emenda est applicanda ad opus ciuitatis: & faciũt notata in c. de hoc de simon. & in d. l. post legatum §. amittere. Vel potest dici, quòd si pęna ponitur per verba multiplicatiua, puta soluat septuplum, nisi addatur cameræ, vel fisco, applicetur parti læsæ, cui datur simplum in solatium læsionis, vt in l. fi. ff. de litig. & ita notat Bal. in rubr. de const. num. 22.

Pœna septupli qualiter attenditur.

Aduertendum tamen pro declaratione supradictorum, quod in condemnatione septupli, vel quadrupli dictarum pęnarum haberi debet consideratio ad excessum, non verò ad quantitatem, quam Iudices iustè potuerunt accipere; nam cum quantitas sit diuisibilis, vtile per inutile non vitiatur, vt in regul. vtile de reg. iur. lib. 6. & in l. 1. §. item quæritur ff. de aqua quotid. & æstiu. & est doctrina Bar. & DD. in l. græcè §. 1. ff. de fideiuss. & probat glo. in auth. sed hodie C. de episc. & cler. & id nominatim notat Ioan. de Plat. in l. modios C. de suscept. & archa. lib. 10. itaq; si deberentur Iudici decem, & duodecim exigantur, duo tantum nomine pęnæ quadruplicabuntur, vel septuplabuntur, ne maior sit pœna, quàm quantitas culpæ.

Et an pæna debeat esse computato simplo exactæ quantitatis, vltra tex. in l. hoc edicto §. fin. ff. de public. & vectig. & Bart. in l. ab his, & ibi Bar. C. de nauic. lib. 11. & per Bal. in c. 1. §. si duo de pac. tenen. & eius viol. in vsi. feud.

Cõsuetudo an valeat in exigendis sportulis.

14 Sed quotidianum dubium in explanandis supradictis sese offert. Statutum est per leges regias, quæ continentur *en el aranzel Real*: vbi continetur taxa legalis, quod non obstante qualibet consuetudine præterita, vel futura, non exigatur sportula vltra taxationem ibi comprehensam, vt habetur in pragm. de Alcala fol. antiquioris impressionis 168. ibi, *Que se guarde la costumbre*: & ibi, *Que no se altere, ni acreciente*: & sic minor consuetudo intra taxam admittitur, maior verò nullo modo potest introduci, nam reprobata consuetudine, intelligitur tàm præterita, quàm futura, vt est glos. & ibi DD. in clem. statutum, de elect. & ista ex communis opinio secundum Iaso. in l. de quibus ff. de legib. nu. 55. & notat Ioan. de Pala. Ruui. in c. per vestras de donat. inter vir. & vxor. super tex. in vers. quinto nota.

Et licet introductum consuetudine, contraria consuetudine posset tolli, vt arguit Bal. in l. 2. ff. de vulg. & pup. quem sequitur Dec. in cap. quæstioni de appell. tamen hoc locum non habet, si reprobetur consuetudo futura.

Nam statutum conditum post legem prohibitiuam non valet, neque excusat à pæna, vt in l. 3. §. Diuus Adrianus ff. de sepulcr. viol.

An consuetudo excusset subintroducta.

Imò quæ fiunt post reprobationem futuræ consuetudinis, dicuntur sub introducta, & nullo modo excusant, etiam à pæna temporali, & facta reprobatione futuræ consuetudinis, cessat illa regula, quæ habet, quòd consuetudo excusat à temporali pæna, licet non gehennali, de quo per glo. in c. cum venerabilis de consuetud. & in cap. sanè de temp. ord. & per Alexan. in 2. vol. cons. 107. & per Roman. in sing. 19. & per Hyppol. in l. 1. ff. ad l. Corn. de sicar. nu. 93.

Et præmaximè hoc verum est, quando hoc fuit ab aliquibus Iudicibus, vel Tabellionibus introductum in suum proprium commodum, maiores exigere sportulas, quàm in taxatione est expressum; nam illa nec est consuetudo, nec eius nomen meretur, & sciente Rege non est introducta, & cum sit irrationabilis, non valet, vt in l. 5. tit. 2. par. 1. & in Officialibus Iustitiæ præsumitur extorsio, & quod non fiat ex populorum consensu, vt in l. 1. C. de salgam. hospit. non præstant. ideo talis subintroducta consuetudo, neq; valet, neq; excusat, vt in auth. vt nulli Iudicũ §. nulli verò collat. 9. & notat Anchar. cons. 218. & facit cap. 3. dist. xj. Et multa ad hoc possem referre quæ notat Hyppol. in l. si quis ne ff. de quæstion. num. 81. & quod notat Abb. in cap. causam de elect. vbi dicit, quod hoc facie contra fundantes se in obseruantia.

Extorsio præsumitur.

Et licet consuetudo excuset à dolo quantum ad pęnam edicti, de qua in edicto quod quisque iuris ff. & notat Bar. in l. 1. ff. eod. tit. tamen consuetudo reprobata ab exactione maiorum sportularum vltra taxam, cum sit reprobata, non excusabit, quia nec meretur nomen consuetudinis. & quæ carent effectu, carere debent nomine; vide l. à nullo C. de ferijs, & in l. 4. §. condemnatum ff. de re iud. & in l. tabularum §. 1. ff. quemadm. testa. aperian. non ergo talis consuetudo debet excusare; nam effectus eius debet considerari, non nomen, vt in l. insulã ff. de præscrip. verbis, & per Bal. in rubr. C. de iur. emphyt. & dixi latè in dubio meo 24.

Quæ sportula iure communi exigebantur.

In eo verò, quod ista lex 1. præcipit Correctorem debere iurare sibi fore curam, ne Officiales ab eo in officio positi, sub sportularum nomine plus exigant, quàm in taxa regali cõtinetur, vt probant illa verba, *Ni consentiran lleuar à sus Oficiales mas derechos de los que en el aranzel*. Exponendum hic à nobis erit quid de iure communi in hoc erat statutum, ex quo apparebit verus intellectus ad cap. 7. infra istis capitibus.

Et primò reperio, quod sub colore sportularum duo aurei à litigantibus dabantur Iudicibus, vt in auth. de Iudicibus §. ne autem coll. 6.

Inq;

Idque non solum in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus, quæ sunt inæstimabiles: nihilominus tamen pro his dabantur sportulæ, vt in authent. sed hodie C. de Episcopis, & clericis.

Aliquando decima dabatur iudicibus, vt notat glos. in cap. cum ab omni. de vita, & honesta. clerico.

Aliquando non certa quantitas, sed pro labore ab vtraque parte aliquid officialibus dabatur, vt notat glos. in c. offeratur 4. q. 4. argu. tex. in cap. non sane 14. q. 5.

Item subministrabantur sportulæ in casu text. in l. fin. C. de priuilegi. schola. lib. 12. quæ omnia non recensuit Ias. in §. tripli. insti. de actio.

Et cum valebat consuetudo exigendarum sportularum, vt notat glos. in dicta authent. de iudicibus, §. ne autem, & loquendo in iudicibus ordinarijs, notat Speculat. in titul. de salario §. 1. versi. in præmissis tamen, quem sequitur Abb. in dict. cap. cum ab omni. de vita & honestate clerico ob id omnia ista variè exercebantur, & erat occasio multarum exactionum in damnum Rerum publicarum.

Ius regni. Hodie tamen iure regni huiusmodi occasionali sublata est latis legibus, quibus obuiam ium est correctoribus, & sic iudicibus salariatis, ne exigant sportulas vltra taxam, de qua in l. 13. tit. 16. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 9. tit. 5. lib. 3. Recop. *

In tabellionibus verò publicis erat iure Partitarum lata l. 15. tit. 19. partit. 3. vbi erat posita taxa in exigendis sportulis siue salarijs à tabellionibus.

Et postea lata est l. 22. & l. 30. tit. 15. lib. 2. ord. regal. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est l. noua titu. 27. lib. 4. Recop. *Del aranzel de los escriuanos*, in versic. *Y mandamos que los dichos escriuanos no puedan lleuar, &c.* * & postea expressa est taxa, de qua in regali aranzel, sic vulgus appellat, & illā omnes tenentur obseruare.

Et ex hoc remanet hodie correcta l. 22. titu. 15. lib. 2. supra allegata. * Quæ non inuenitur in Recop. * & l. 30. eod. tit. quibus dabatur facultas correctoribus taxandi cum assistentia priorum consilij, quid esset soluēdum sportularum nomine tabellionibus: nam hodie taxa legalis ad vnguem seruanda est.

Nam licèt aduocati dominorum, & Episcoporum, & Abbatum possint salarium accipere vltra centum aureos ratione magnanimitatis personarum, vt notat Ias. in §. tripli. insti. de actio. num. 33.

Aduocati quodcunq; salarium accipiunt. Tamen illud est in aduocatis tantummodo tolerandū, qui etiam vltra taxam nomine salarij possunt accipere, vt notat glo. in cōstit. regni Siciliæ, tit. de salario aduocatorum, lib. 1. col. 1. In alijs autem officialibus hoc locum non habet, quibus iustissimis de causis taxa est imposita, ne metas rationis excedant, vt in cap. statutum §. notarios, de rescript. lib. 6.

Et contra taxam aliquid extorquētes puniri debent iure communi, vt notabat Ioan. de Plateas in l. in sacris §. medium C. de proxi. sacro. scrinio lib. 12. & per Bald. in l. 1. C. mand. & Auendaño.

quod officio iudicis fiebat taxatio, notat Bart. in l. 1. §. ludi quoque ff. de varijs, & extraordin. cognitio. Iustum est enim, & æquum, vt salariū correspondeat labori, vt notat glos. in l. argētarius ff. de edēdo, & per Felin. in c. r. de symonia.

Et ob id in curia Romana fit taxatio, vt notarius recipiat tot nummos pro concessione bullarū: quod notat Abb. in d. c. 1. de symonia.

Et quòd sit parua pecunia soluenda pro labore tabellionibus, probat tex. in authentic. vt iudices sine quoquo suffragio §. hæc autē omnia, collatio. 2. ibi, Pauca verò præbere occasione eorum, quæ pro singulis dantur singulis codicillis, & chartis.

Imò pro salario à iure deputato tabellionibus, & alijs officialibus, non solùm iudicis officiū, sed actio locati cōpetit, vt notat Ias. in l. diē functo. ff. de officio assessor. num. 24.

Item olim ex l. 30. tit. 15. supra allegata prohibitum erat iudicibus, ne partiantur cum tabellionibus (in causis tamen criminalibus) vt probāt verba illa, *Que los Alcaldes no lleuē parte de los derechos con los escriuanos en lo criminal.*

Hodie verò neque in negotijs criminalibus, neque ciuilibus, vt probat hæc lex prima, ibi, *E mandamos so la dicha pena, que no lleuen parte el ni sus oficiales de los derechos que pertenecentā los escriuanos, ni hagan partido con ellos, en manera alguna:* & ex his verbis omne genus diuisionis prohibetur inter tabelliones, & iudices, atque eius officiales, & idem probatur in c. 58. in curijs Maioriti, anno 1534. * Quæ est l. fin. titul. 5. lib. 3. & l. 44. titul. 4. lib. 1. Recopilatio. * *Ius regni.*

Et ne excedatur meta legalis in exigendis sportulis, præcipitur tabellionibus, vt subscribant quid perceperint, vt in pragmatica apud Complutum, folio antiquioris impressionis 62.

Et in causis carceratorum acrius est statutū apud Maioritum in curijs anni 1528. cap. 52. * Quæ est l. 5. & 6. titul. 24. lib. 4. Recop. Et l. 9. titu. 23. lib. 4. Recop. * nam ex subscriptione colligitur, an excesserit tabellio, vt in l. Titiæ textoris ff. de legatis 1. & in l. fina. C. de rebus credi. & iureiur. *In causis carceratorum.*

Quòd si vnum exigit tabellio, & aliud subscribit, quia veritas immutatur, non caret hoc falsitate, cum præiudicio tertij, ideo falsi crimine talis tabellio, aut saltim acrius esset puniendus arg. tex. in cap. 1. de crim. fal. & notat Bal. in l. Presbyteri C. de Episc. & cleric. *Falsitas.*

Et causa quo ex subscriptione tabellionis apparuerit, illum excessisse taxam legalem: quia statim constat nullam competere defensionem huiusmodi tabellioni, aut iudici, eo ab sente, & non citato potest fieri condemnatio, vt in simili notat Bart. in l. 2. §. quod de frumentaria ff. de admin. rerum ad ciuitat. perti. & facit glos. in l. 2. C. de contrar. iud. tutel. & quod notat Abb. in cap. cum non ab homine col. pen. de iudic. & Ias. in l. si quis arbitratu ff. de verbor. oblig. num. 23. & in l. fin. C. de edicto. diui Adrian. num. 6. versicul. tertius casus. *Tabellio absens quomodo condemnetur.*

Nec ab huiusmodi condemnatione facta contra tabelliones, & similes officiales admittitur *Officiales non appellant.*

tirur iure communi appellatio argu. tex. in l. nulli C. quorum appellat. non recipian.& in c. nulli 2.q.6.& notat Iaſ.in l.qui iuriſdictioni ff. de iuriſdictio.omn.iudic. & Socin. in regula appellatio,& Lanfranc.in cap.quoniam contra de probat.in parte,interlocutoriæ,verſ.decimo octauo,& Ioan.de Plat.in l.nemo carcerem C. de exactor.tribu. lib. 10.& Hypp. in l. vnic. C. de raptu. virgi. dixi ſupra in verſ.& contra.

Neque excuſat tabelliones, aut alios officiales exceſſiuus labor, ſiue diurnus, ſiue nocturnus: quia cum id faciat neceſſitate officij cogēte ſub pœna periurij,ſecundum Card.in Clem. 1.in 13.notab.de iureiuran. quem Dec. ſequitur in l. inuitus ff.de regul.iur. & Ioan. de Plat. in l.1.de immuni.nemi.conceden.lib.10.& Felin.io cap. quoniam frequenter de prob. col.3. ſiue nocte, ſiue die requiſitus fuerit officialis, tenetur officiū ſuum impartire, ne ſua requies alienā perimat cauſam, vt in auth. de tabellionibus §.1.collat.4.in verſic. & non fingant.

Quod iure regni probari videtur in cap.156. in curijs apud Maioritum, anno 1528. * Quæ eſt l.4.titul.23.& l.20.eod.tit. lib. 4. Recopilat. & l.65.tit.5.lib.2. Recop. *

Et quando vltra pœnam ſeptupli, vel ſimilem,inducitur contra correctores, vel eorum miniſtros pœna priuationis officij, an intelligatur ipſo iure, vel per ſententiam, videatur Capit. in deciſ.121.nu. 21. Et per Bal. in l. iubemus §. 1.col. 1. C. de Sacroſ. Eccleſ. & Tho. Gramm. in conſ.47.

Corrector non adimplens iuramentum, qualiter puniatur.

Item iurant correctores impleturos mandata regia: poſt quod iuramentum ſi non impleuerit, cenſetur in dolo, vt in l.dolus eſt ff. manda.& in l. tutores,qui §. tutor datus ff.de admi. tuto.nec requiritur interpellatio contra correctorem: quia iuramentū interpellat pro homine, vt in cap. breui. & ibi Anton. de iur. iuran. & plura allegat Cremen.in ſingulari 122.& Iaſ. in l.quod te.col.9.ff.ſi certum peta. Hic adde, ꝙ non implens mandatum regis in cauſis grauibus punitur morte, vt probat Thom.Gramm. in voto 40.nu.10.& meliùs per Luc. de Penna in l.1.in fin.C.vt dignita. ordo ſeruetur lib. 10. Si tamen Rex iuſſerit fieri quę iniuſta ſunt,non debent impleri: de quo plura allegat. gloſ.in l. 16.tit.13.par.2.

Sufficit tamen, ſi effectus mandati impleatur,etiam alia forma, quàm in mandato regio continetur,notat Alberic.in l.diligenter ff. mādat.Alexand. 2.vol.conſ. 106. col. 5. Floren. in ſumm. 2. parte tit. 4. cap. 2. & per Matth. de Afflict.deciſ.340.

Et ſi fortè nō impleuerit ex iuſta cauſa, illud ſufficit arg.tex.in l.ſi hominem ff. manda.& eſt gloſ. in cap.tempora pœnitudinis 25.q. 7. & in auth.de mand. princ.§.ſi quis autem colla.3. & ibi notat gloſ. contra miſeros prælatos.

Non enim dicitur contra mandata regia veniſſe,qui pro honore,vel vtilitate regis non fecerit,vt notat Bald.in l.fin. C. de nego. geſt. & Alex.in dict.conſ.106.

Nota.

Et inter alias cauſas non implendi ad vnguē mandata regia, eſt iuris interpretatio in caſu illo:nā mādatū Regiū intelligitur implēdū ſeruata lege,vel conſuetudine municipali, ſecundùm Bald. in l.1.C.ſi propter publ.penſi.

Et ideò ſi rex iubet mille equites mitti ad bellum, intelligitur de habilibus, & ætate ſufficiētibus, prout eſt de iure, & ſi tot non reperiantur,& minores mittātur,impletū eſt mandatū,ex notatis per Bald.in l.ſi duo ff.de acquir. hæred.& Felinū in c.nō nulli de reſcrip. col.31. verſic. vbi verba, & Matthæ. in rubrica de homicid. non tenen.nu.18.

Pro quo poteſt induci, quod glo. notat in c. 1.in glo.3.de pace iuramen. firman.in vſi. feudor.& quod notat Guillel.Benedict.in c.Raynuntius de teſtam.in parte, Adiectæ impuberi nu.4.& io parte,in eodem teſtamento nu.69.& per Felin.in c.ſi quando de reſcript. & per Puteum in tract. ſyndic.in parte. præceptum.

Item vltra iuramēti præſtationē in omnibus 15
ſupradictis debet corrector fideiuſſores præſtare deſtando ad ſyndicatum: quod præſtare tenetur intra dies triginta poſt ingreſſum officij, vt in cap.100.in curijs Valliſoleti anno 1537.* Quæ eſt l.13.tit.5.lib.3.Recop.* A qua fideiuſſione excludūtur perſonæ, de quibus in c. pen. curiarū Toleti, anno 1525.* Quæ eſt prædict. l.13.tit.5.lib.3.Recop.* Quæ cautio ſufficit, ſi corā ſyndico vniuerſitatis præſtetur: licet non in ipſa concione concilij, vt notat Angel. in l. 1. §. ſatiſdatum ff. quorum leg.

Quòd ſi nō dederit fideiuſſores, ego ſemper conſulo adeundos ſupremos iudices regij Conſilij, & conſulendos, ex notatis per Bald. in l.2.C.de vſur.& fruct.leg.

Fideiuſſor verò acceptus obligatur in fauorē omniū vicinorū particulariū reipublicæ argu. tex. in l. libertus §. final. ff. ad municipa. & notat Alber. in l.final.C.de magiſtra.cōueni,& ob id oportet latiſſimè cōprehēdere verba huiuſmodi fideiuſſionis, vt notat Io. de Platea. in l.vna C.de periculo eorū,qui pro magiſtra. inter.libr.11.& in l.1.C.de conueni. fiſci debito. lib.10.& in l.1.C.de vſu. Fiſcal.eod.lib.

Et inſpectis verbis fideiuſſionis apparebit, an ſit fideiuſſor cōtractus,vel iudicij, vt notat Paul.in l.fideiuſſor magiſtratuū §.fin. ff.de fideiuſſor. Si enim promittit ſoluere omnē condēnationē correctoris, videtur fideiuſſor iudicij, ex notatis per Bart. in l.1.§.fin.ff. de publica.& vectigal. Si autem dixit & promiſſit correctorem ſtare per ſpatium triginta dierum in ſyndicatu præſtando, per id tempus correctoris perſona liberatur. Nec poteſt contra talem fideiuſſorem exequi ſententia lata contra correctorem,ex doctrina Bart.in l.1.§.fin.ff. iudicat. ſolui, & notat Platea in l. nemo C. de exactor. tributo.lib.11.num.13. de quo eſt elegans gloſ. in cap. 1.de iniur.lib.6.

Omni tempore debet iudex ſtare ad ſyndicandum.

Et ſi minori tēpore quā triginta dierū ſteterit corrector in ſyndicatu,nō liberatur fideiuſ- 16
ſor,ex regula,quæ habet, ꝙ non liberatur perſona,quæ ſe aliquo tēpore debet exercitare,niſi per omne illud tēpus ſe exerceat, vt eſt glo. in parte exercitationes in l. græcè §.& poſt litem ff.de fideiuſſ.

Fide-

Pro tempore prorogato. Fideiussor autem quomodocunque accipiatur: non tenetur pro gestis tempore prorogationis, vt notat Bald. in l. si cum Hermes. C. locat. & in l. si constante. C. de donatio. ante nupt. & per Hyppolit. in rubrica. ff. de fideiussor. nu. 94. Et de isto fideiussore iudicis videatur Rodericus Suarez in l. 2. titul. *de los emplazamientos.* foro ll. libr. 2. fol. 174. col. 2.

Qua probatio sufficiat contra iudices. Et cum superioribus disseruimus de pœna iudicum munera recipientium, vel vltra taxam sportularum, vel salariorum, operæ pretium est videre, qualis probatio sufficiat contra iudicem accusatum, quòd munus recepit, vel vltra quod debetur, extorsit. Et pro decisione huius quotidiani dubij præmitto.

In delictis clandestinis. Quòd in delictis, & factis clãdestinis admittuntur probationes, quæ aliàs non admitterentur, vt not. Bar. & post eum Ias. & Doct. in l. si quis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de edendo, & Alexand. in consil. 24. vol. 2. & Bald. in l. in illa stipulatione. ff. de verbor. obliga. & plures alios refert Tho. Gramm. in voto. 3. in quo infinitas allegationes cumulat cum limitationibus Carrerius Reginus in l. obseruare. C. quorum appell. non recipian. sub num. 165.

Acceptio verò muneris solet secretò fieri, & ob id est crimen difficilis probationis, vt probat. l. 8. tit. 15. lib. 2. ordi. ibi: *Ellos lo reciben lo mas secretamente que pueden, y esto seria graue de prouar.* * Quæ est l. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. *

17 *Delicta iudicum difficiliter probantur.* Imò omnia delicta iudicum sunt difficilis probationis, vt probat. l. 1. tit. 16. par. 3. ibi. *Y porque los yerros que fazen estos à tales son fechos muy escondidamente, y no podrian ser prouados sino por aquellos que biuian con ellos a la sazon que los fizieron.*

18 Cùm igitur delicta iudicum sint difficillimę probationis, minor probatio sufficit, tum ex hoc, tum quia barateria est crimen attrocissimum, & falsitatis, & ob id minor probatio sufficit: & testes etiam inhabiles probant, vt vtrumque differit Hyppolit. in l. lege Cornelia. sub num. 2. & 3. ff. ad l. Corn. de sica.

Et non solum in iudicibus hoc genus probationis propter difficultatem admittitur, sed etiam in alijs officialibus: de quibus in l. 9. tit. 2. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. *

19 Iure autem communi quod iudex acceperit, probatur cõtra iudicẽ præsentẽ per testes: contra fugientem vero per iuramentum, vt notat glos. in parte ostenditur. in authen. vt iudices sine quoquo suffra. §. necessitatem. col. 2. & ibi notat Angel. & Puteus in tract. syndic. in parte probatio. cap. contra officiales, & Ias. in l. vn. C. vt caus. tam ciui. quàm crimi.

Ius regni. Hodie verò iure regni ista probatio testium non excluditur, sed declaratur quoad punitionem iudicis, & sic quoad ius fisci, quòd testes, dummodò sint numero tres, & non minus, deponãt quilibet de proprio vel singulari facto: & ista est integerrima probatio cõtra iudicẽ: & id decisum est in d. l. 8. tit. 15. lib. 2. ordin. ex qua lege plura possunt deduci. * Quæ est dict. l. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. *

Primũ est, quòd licet regulariter duo testes sufficiant ad probandũ, vt in l. vbi numerus ff. de testibus, tamẽ illi debẽt esse cõtestes: nã singulares testes etiã mille non probãt, vt exaggerat Bal. in l. iurisiurãdi. C. de testibus, quẽ sequũtur Feli. & DD. in cap. licet ex quadã. de testib.

Interpretatio ad l. 8. tit. 15. libr. 2. ordin. Tamen ad probandum barateriam, & quod munus iudex acceperit, tres testes singulares hodie sufficiunt, vt in dict. l. 8. ibi: *Maguer que cada vno diga de su hecho.*

Contra vsurarios. Et idẽ genus probationis est admissum contra vsurarios, vt in l. 1. *de las vsuras.* libro. 8. ordina. * Quæ est l. 4. in fi. tit. 6. lib. 8. Recop. * Cuius ratio est, quia crimen vsuræ difficillimè probatur propter excogitatas fraudes vsurariorum, vt notat Io. And. in cap. ex literis. de iureiurand. & ideo contra vsurarios per cõiecturas admittitur probatio, vt notat Bald. in rubr. de officio iudicis, & in l. emptione C. plus valere quod agitur, & notat Philippus Decius, in 1. volumin. cõsil. 18. & Ioan. de Plat. in l. fin. C. de vsuris fisca. lib. 10. & Ias. in l. licet Imperator ff. de legat. 1. & Bal. in l. eum proponebatur ff. de legat. 2. & Ias. in l. si quis ex argentarijs §. pretor ait ff. de edendo. & notat Matthæus ab Afflict. in cost. regni Siciliæ rubr. 6. num. 19.

Ius regni. Et quamuis iure cõmuni erat in controuersia, an testes singulares fidẽ facerent cõtra vsurarios, vt disputat Bald. in l. 1. C. de testa. & in l. 1. C. de probat. & Matth. de Afflict. vbi supra. Hodie verò sufficit probatio per singulares testes, dummodò sint numero tres, & sine vlla exceptione per d. l. 8. * Quæ est l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. * De quo loquitur eleganter Aym. in tract. de temporum antiquit. in 4. part. in vers. sic. sed enim. num. 12.

Secundò deducitur, quòd quandocũq; in criminibus exceptis, vt est crimẽ hæresis, symoniæ, & in similibus, admittũtur minus legitimi testes, qui aliter non admitterentur, nõ sufficiũt duo, sed ad minus debẽt esse tres testes, vel plures numero, vt etiã per inhabiles, in alijs criminibus, saltẽ in his exceptis, fiat probatio per dictos tres testes, vt notat Aretin. in cap. fin. de testibus, quem sequitur Ioan. Lup. de Pal. Ruu. in allegat. hæresis, in fi. & Ias. in l. cunctos populos C. de sum. Trin. & fid. Cath. num. 51.

Item hodie fit in crimine vsurarum propter criminis grauitatem, vt quamuis singulares testes de factis diuersis admittantur: tamen non duo, sed tres omni exceptione maiores admittendi sint, ne duo, vel tria specialia concurrant. Primum, quòd singulares testes faciant probationem: alterum quòd minus legitimi. Tertiũ, quòd non in criminibus expressis, de quibus in cap. tanta de symo. tot enim specialia concurrere, esset contra tex. in l. 1. C. de dot. caut. non numera.

Tertiò deducitur ex supradictis, quòd in casu, quo duo testes eiusdem temporis, & loci deponerẽt cõtra iudicem de corruptela, vel de barateria, vel contra vsurariũ de certo crimine vsurarũ: etiam si isti duo cõtestes essent aliàs inhabiles: tamen ob grauitatem criminis admitterentur: & legitimè probant, non solum quoad ius fisci, sed etiam quoad partem,

vt ius suum illi restituatur. Nam in crimine vsurarum ista est integra probatio, quando testes non sunt singulares, sed contestes, notat Ioa. Andr. in d.c. ex literis de iure iur. quem sequitur Alex. in 3. vol. con. 46.

Verus sensus.

Itaq; tunc practicanda est dispositio dictarum legum regni, quando probatio fit per testes singulares deponentes de criminibus diuersis: secus si essent cōtestes duo in vno facto. Nā illud sufficit pro legitima probatione: & iste est verus sensus earum legum.

Qualitas testium quo modo probanda.

Quartò ex eisdem legibus deducitur, quòd in probatione facienda, licet regulariter quis non teneatur qualitatem testium probare: nisi quādo aduersus eos repulsa ponitur, & probatur, quia quilibet præsumitur bonus, & idoneus: tamen quando probatio fit contra Iudices, vel contra vsurarios, ex forma dictarū legum Regni, qualitas, quod testes sunt fide digni, debet probari, vt probant illa verba tex. conditionaliter, & pro forma loquentis, ibi, *Seyendo las personas tales que entienda el que lo ouiere de librar, que son de fee, y de creer.* Hæc enim probatio in producente testes exigitur, quòd probetur, per plura iura, quæ de hoc dicto cumulat Carrerius Reginus in l. obseruare C. quorum appell. in num. 162. & notat apostil. ad Bald. in l. cū precib. C. de prob. & facit quid Angel. notat in l. 2. §. diem ff. quemadm. testa. aperian. & Dec. in cons. 321. de quo meliùs q̄ alibi per Arnaldum Albertinum Inquisitorem Valentiæ in cap. quoniam de hæret. lib. 6. q. 15. col. 233.

Quintò deducitur, quòd quando testes de iure communi deponētes de proprio facto, admittebantur contra aliquem: illud erat cum protestatione quod nihil volebant inde percipere, vt notat Bal. & ibi apostill. in l. dictantibus C. de testam. quem Guilhel. Bened. sequitur in cap. Rainuntius de testam. in parte, in extremis num. 21.

Ius regni.

Hodie verò, quando tres testes admittuntur ad probandum in casibus dictarum legum Regni, sine protestatione admittendi sunt, quia à iure Regio statutum est, nihil inde eos habituros.

Sextò deducitur, fauore Reipublicæ veniam posse concedi ei, qui delictum occultum prodit. Iurans enim hic aliquid dedisse Iudici non punitur: quod etiam de iure communi firmat Bat. in l. qui ea mente col. fin. sub num. 2. ff. de furt.

Si tamen quod opponitur non testificando, sed denuntiando contra Iudicem, non probatur, opponens punitur, tanquàm glorians se de delicto, secundum Abb. in c. quanquam de excess. prælat. & in cap. at si clerici in princ. de iudic.

Quomodo infametur Iudex.

Et Iudex, qui infamatur, pōt iniuriarū agere, argum. tex. in l. si seruitutis C. de liber. cau. seruato eo quod Bal. notat in auth. sed nouo iure C. de pœna Iudicis, qui malè iud.

Probatio priuilegiatur.

Septimò deducitur, huiusmodi probationes ex forma dictarum legum Regni contra Iudices, atque vsurarios esse priuilegiatas, & non ordinarias, quod probat d. l. 8. ibi, *Saluo si lo prouare con prueua publica*, & istud est non minimi effectus, quare pœna ordinaria contra Iudicem non imponitur, quod alibi latiùs tractauimus.

20 *Partialitas vitanda.*

Iurare quoque tenētur Correctores non facturos, vel inituros partialitatem vllam (vt ita dixerim) nam hoc seditionem, & æmulationē solet inter subditos generare, vt notat Alberic. in l. si quis ingenuam §. in ciuilibus ff. de capti. & postlimi. reuer. & ob id omnis partialitas, siue genus secretę in diuisionis vitanda est, vt in auth. de mandatis Principum §. oportet vers. deinde in fi. coll. 3. & multa mala partialitatis ponuntur in Sylua nupt. in parte, est nubendum nu. 121. & infra.

Partialitas quæ sit.

Partialitas autem quæ sit, exprimitur meliùs quàm alibi in l. 22. tit. 9. p. 2. vbi tales Iudex appellatur *Vandero*, & in l. 4. tit. 17. par. 3. & in l. fi. eod. tit.

Et sic Iudex, qui stat ex altera parte, dicitur partialis, & ita colligo ex doctrina Bald. in l. cū quæritur in fin. ff. de statut. homin. & per eundem, & Bar. in l. 1. C. si Rector prouinc. & notat melius Spec. in tit. de treg. & pac. vers. quid si quilibet eorum.

Item qui laudat animosè facta Guelphorū, reputabitur Guelphus, qui verò Gebellinorū, reputabitur Gebellinus, & sic alteri parti erit suspectus, argum. glo. in cap. statutum §. cum verò in parte non audens de rescrip. lib. 6.

Et plura exempla, quibus significatur partialitas, scribuntur in pragm. *para las montañas*, condita apud ciuitatem Granatensium fol. antiquioris impressionis 69.

Ex omnibus tamen supradictis colligitur, non sigillari propriè partialitatem: nisi quādo ciuitas est diuisa inter partes, vt colligitur ex doctrina Bald. in l. vnic. in princ. C. de caduc. tollen.

Hoc igitur ante omnia probari oportet, vt possit argui Iudex de partialitate; nam sine subiecto non datur qualitas, vt in l. si seruum mihi §. 1. ff. de contrahen. emp. & notat Bal. in l. 2. C. de bon. poss. cont. tab.

21 *De probatione partialitatis.*

Probari autem debet partialitas in specie per casus singulares, & indiuiduos, vt in cap. *Item que el Iuez de Residēcia*, infra eod.* Quod est cap. 4. *de los Iuezes de Residencia*, & hodie est l. 11. tit. 7. lib. 3. Recop.* ibi, *E saber la verdad particularmente de cada caso*; non ergo sufficit probatio vnius casus partialitatis, sed plurium requiritur, idque significatur in illis verbis, *De cada caso*; nam cum partialis sit nomen verbale, ex pluribus actibus cōtrahitur, & vnus non sufficit, vt in l. 1. §. 1. & ibi glos. ff. de tribu. actio. & notat Bar. in l. seruis legatis ff. de leg. 3. & per Ias. in l. de pupillo §. si quis ipsi prætori col. 6. ff. de nou. oper. nunc.

Quod ego non negarem, nisi negotium esset tale, in quo tanta ratio adesset in partialitate illius negotij, quanta in pluribus diuersis, argum. tex. & ibi gl. in l. 3. §. negotia ff. de nego. gest.

gest.& vt per Bald.in auth. sed nouo iure C. de seruis fugi.nam pro tam notabili, & perniciosa partialitate, esset quoque corrector, vt partialis puniendus.

Probatio debet esse specifica. Probatio autē partialitatis debet esse specifica, sicut & probatio doli, qui debet in indiuiduo probari secundum Bald.in leg.prima,in fine, Codic. de peric. & commo. rei vendi. & exceptio generalis, & obscura nihil prodest: & simulatio in specie probāda est,vt de exceptione notat Bartol.in l.prima,C.de condi. ob cau. & de simulatione Bal.in l.ab Anastasio C.man. & Cœpol.in tractat.de simulat.contract.in 26. præsum.quem sequitur, & corroborat Rebuff. in const.regni Franciæ,in tract.de literis obligatorijs art.1.gl.9.n.24.Et citatio debet esse specialis,sm Bar.in l.fi.C.de āna.excep.& litis pēdentia debet esse specialis,vt in clem.2. vt lite penden.& probatio culpę debet esse specifica:notat Alex.in apostil.ad Barto.in l.si vt certo §. nunc videndū ff.cōmoda. & reprobatio testiū debet esse specifica,vt per Card.in clemen. cōstitutionē §.cęterū de electio,& in l.1.tit.4.lib.3.ordin. * Quæ est l.2.tit. 8.lib.4. Recopil. * dum ponit formā probādi reprobationes testium,& plura alia, quibus debet esse probatio specialis, per Philipp.Dec.in l.imaginaria ff.de regu.iur.Quibus addēda est probatio partialitatis,quæ debet esse in specie,sicut & collusio:vt notat Bonifac. de Vit.in rubr.de collusione in fin.& sicut probatio rerū,vt per Bald.in l. demonstratio. ff. de cōdit.& demonstrat. quem corroborat Thom. in 1.consi.ciuilium consiliorum, & metus probatur in specie,secundum Innoc.in c.cum locū de sponsal.& Matth.in dec. 246. Sic & excommunicatio in specie probatur,vt per gl.in c. dilectus de rescrip.

Neque est partialitas appellanda, si iudex se pauperibus beneuolū præstet,& non diuitibus: nam oportet iudicem,& beneuolum, & protectorem pauperum fore ne iniustè molestiam patiantur: nam erit hoc magna eleemosyna coram Deo,vt notat Bal. in l. illicitas §. ne potentiores ff.de off.præs.

Ob scandalum. Item si ratione vitandi scandali fauorabilem se populo præstet:nam id fieri aliquando oportet,vt in l.si quis filio §.hi autem omnes ff. de iniusto rupto irritoque,& per Bal. in c. quoniā cōtra.de prob.in fin.& in l.addictos C. de Epis. audi.& per Felin.in cap. pastoralis §. quia verò col.2.de off.del.& Tho.Gram.vot.12.

Seditiosi puniuntur. Facta tamen executione ad clamorem populi, & sedato scandalo, debent postea paulatim puniri seditiosi,vt notat Luc.de Pen. in l. 1. C. publicæ letitiæ q.10.Tho.vot.19.

42 *Contrahere prohibetur iudex.* Prohibitum quoq; est iudicibus in l. 2. horū mandatorum contractus facere cum subditis, idque in omnibus administratoribus iure communi locum habebat durante officio, vt in l. 1. C.de contract.iudic.& in l.principalibus, & in l.præsidis ff.si cert.pet. & in l. non licet, & in l. officij ff. de contrah. empt. & in l. aufertur §. quod à præside ff.de iur. fisc.

Et iure quoque regni prohibitum erat in leg.5. tit.5.par.5.& quia ista lex tantum loquitur de commercijs iudicum per se, vel per alios,hodie plus additur vt nemo ex eorum domesticis ineat cōtractus, ibi. *Otro si ninguno de su compañia*, idemque, & de cōsiliarijs eorū intelligendū est ex notatis per Bald.in l.fi.C.de resc.vēd.de quo per Alb.in l.solent.§ nō verò ff.de offi. procon.

Aduertendum tamen est, hanc legem loqui in iudicibus tēporalibus, vt probant illa verba, *durante su oficio*:nam in iudicibus perpetuis ista prohibitio locum non habet, vt notant DD.in d.l.vna.& est communis opin.secūdum Iaso. in l.principalibus ff.si cert.pet. in 2. limit. * Idem tenet Auiles in cap.2.prætor.verb. *heredad*, nu. 23.& 24.& Greg.Lopez dicit; hoc de cōsuetudine procedere in l.5.ti.5.p.5.verb. *Adelantado*, & ver. *juez*. *

De iudicibus tēporalibus. Ex quo deducitur,quòd cum ista prohibitio loquatur in correctoribus, & eorū officialibus, qui omnes debēt esse forenses,vt in ca.4. in eo. quod in iudicibus originarijs,quos *Alcaldes ordinarios* vocabimus,non habebit locū ista prohibitio:& ita colligo ex Io.Fab.in d.l.vna.in suo breuia.& est comm. opin. secūdum Ias. vbi supra.* Idem tenet Auiles in d.c.2.prætor.ver.*heredad*,nu.20.& 21.*

Item ista prohibitio cōtractuum prohibetur *por via de mercaderia*, & sic pluralitas actuum prohibetur:nam exigitur consuetudo , vt probant verba illa, *no vsen*: consuetum autem ex pluribus actibus dicitur, etiam Hispano sermone,vt in l.1.tit.2.p.1.& *trato* in vno actu non verificatur, sed in pluribus, vt dixi supra in ver. probari autem & not. Bal. in rub. C. de const. pecun.& est glo.in l.1.§.1.ff.de tributo.

Et sic pro vno actu mercātię non debet corrector,vel eius officialis puniri pęna huius tex. vt per plura iura cōprobat Par. de Put. in trac. syndic.in parte, cōtrahere C. officiales, & Luc. de Penna in l. apparitores in fin. C. de exacto. tributo.lib.10.

Prohibitū quoq; est correctoribus, durante officio intra suum territoriū aduocationis officio vti,vt probant illa verba, *De los pleytos y causas que dentro del termino de su jurisdicion se trataren.* 43 *Corrector non sit aduocatus.*

Olim autem iure communi non imponebatur necessitas abstinēdi ab aduocatione,sed honestū erat iudicibus abstinere ab aduocatione, vt notat Alber.in l.fi.C. de assessor. & domesticis. Hodie verò non solum honestum, sed necessarium quoque est:nam intentus officio aduocationis impediret seipsum in administrāda iustitia. Quo casu salariatus in vno officio non potest etiā in camera cōsulere : quod videbatur licere ex doctr.Bar.in l. Paulus §. Paulus ff. de legation.& in l.1.§.1.ff. de postuland. hæc tamē doctrina locū non habet in iudice, vel doctore salariato,ex Fel.in rub.de fid.instr.& ibi allegat Anan.& Ang.& Rom. & ex his cōfirmatur de cōsio tex.in l.6.tit.18.lib.2.ordinam. & in l.3.tit. 19.eo.lib.* Quæ est l.17.tit.15.lib.2.Rec. & l.3. tit. 6.lib.3.Recop. * *Ius regul.* *Iudex non præstat consilium in camera.*

Et hanc decisionem, quod iudex non possit esse aduocatus,intellige,neq;in appellationis instātia in ea causa,cuius fuit iudex:nam præstando

do huiusmodi aduocationem, resultat præsumptio, quod fauorabilis fuerit ei, in cuius fauorẽ protulerit sentẽtiam: & ita notat Paul. in l. quisquis C. de postul.

Iudex gratis quomodo aduocet.

Gratis tamen ne sua reuocetur sentẽtia, potest adesse, & allegare coram appellationis iudice, & eum instruere, vt notat Innoc. in c. cum speciali de apell. & Felin. in c. dilectus filius de rescript. in quarta declaratione, & sic intelligerẽ notata per Bal. in rub. C. de pœna iudic. qui male iudi. & est bona lex de iure regni, in capite, *Otrosi ordenamos è mãdamos que qualquier juez,* in ordina. *del audiencia de Valledolid*, fol. antiquioris impressionis, 29. col. 2. & id quoq; cõfirmatur lege nostra, ibi, *Pero si quisiere parecer.* Et idem probatur in *pragmatica de los abogadores,* folio 50. colum. 2. * Quæ est l. 13. titul. 16. lib. 2. Recop. *

Item qui fuit iudex, non potest esse aduocatus, vt supra dixi, & idẽ est è contrario sub præuaricationis pœna, vt est tex. in l. 10. ti. 4. p. 3. ibi. *Mostrarse ya por abagado tortizero.*

24 *Præuaricatio qua dicatur.*

Itaque præuaricationis crimen non solum contrahitur partem aduersam adiuuando prodita causa sua, vt in l. 1. de præuaric. & in §. præuaricator. 2. q. 3. & in l. Athletas §. præuaricator. ff. de postulan. sed etiam iudicando in causa, cuius primò fuit aduocatus, & ob id talis iudex dicetur committere proditionem: nam in præuaricatione cõmittitur proditio: de quo verbo fit mentio in cap. clericus dist. 46. & per Bart. in extrauag. qui sint rebellis in parte, rebelles. Item qui colludit dicitur proditor secundum Ang. & Pau. in d. §. præuaricator. Item appellatur falsarius, vt in l. pen. tit. 16. p. 7. Item qui reuelat consiliũ ciuitatis, cuius est consultor, dicitur proditor secundum Ang. in d. §. præuaricator. Item appellatur apostata secundum Oldrad. consi. 36. & de vtroque videatur Cæpo. consi. 39. nu. 28. & per Gand. in tit. de falsarijs num. 15. Item reuelans secreta partis dicitur præuaricator, de quo per Specul. titu. de aduoc. §. nunc tractemus vers. caueant & in l. fi. tit. 6. p. 3.

25. *Proditor quis dicatur.*

Aduocatus testes non reuelat.

Nam etiam si præsentetur, vt testis, & iuret, non tenetur reuelare secretum, quod scit vt aduocatus, vt notatur in Sylu. nupt. num. 47. fol. paruo, 102.

Ideò cum præuaricationis crimen sit grauissimum, imponitur pœna mortis, vt in l. fin. tit. 6. par. 3.

Consulens vtriq. parti non semper punitur.

Non tamen indistinctè consulens vtriq; parti est præuaricator, quia si vna pars ostẽderit iura sua aduocato, & visis instrumentis ille aduocatus spem dederit, patrociniũ se præstaturum in illa causa, si postea pars renuerit iustũ illi præstare salarium, bene poterit esse ex altera parte, ei præstando patrocinium: & id fieri potest sine vllo crimine, vt notat Paul. in l. fi. ff. de postulan. & in l. quisquis eo. tit.

Item si ex alio fundamẽto præstat consilium alteri parti cõtrarium primo, non est præuaricatio, neque quasi punibile, vt notat Io. And. in additio. ad Specu. tit. de aduocato. §. nũc tractemus in apostil. priusquam, & notat Paul. in l. fin. ff. de postulan. notat Bal. in l. de tutela. C. de in integrum restit. & Dec. in l. nemo potest ff. de regul. iur.

Quomodo consulit vtriq. parti.

Item qui consilium præstat vtriq; parti, non punitur mortis pœna, dict. l. fi. tit. 6. p. 3. quæ loquitur, quãdo in eadem causa vtrique parti format libellos, vni publicè, alteri secretò: nam verba legis sunt copulatiua, scilicet, *ayuda, y cõseja,* nam illa, *y*, coniungit, vt in l. 24. tit. 11. p. 5. & in l. 13. ti. 4. par. 6. & sic vtrunque debet concurrere, cum sit lex pœnalis: nec sufficit conuenire secundum quid arg. text. in l. hoc legatum ff. de legat. 3.

Sed isto casu punietur pœna iuris cõmunis, vt in cap. *Otrosi mandamos en las ordenanças de los abogados,* ibi, *establecidas en derecho.* * Quæ est l. 17. tit. 16. lib. 2. Recop. * Si enim loqueretur de iure Partitarum, exprimeretur: & ideo isto casu habebit locum pœna l. sciendum ff. de præuaric. & d. c. *Otrosi mandamos.*

Item d. l. fin. tit. 6. par. 3. locum non habet, si causa in aliqua sui parte erat finita: nã quilibet causæ articulus habet propriam instantiam, vt notat Bald. in l. 1. C. de iura. calu. quod corroborat plura allegando Matthæus de Afflict. in decision. 346.

Si ergo nouus articulus à primo non dependẽs oriretur, posset quis esse aduocatus alterius partis, nec ob id crimen præuaricationis committitur, vt est gl. in d. l. fi. ff. de postul.

de articulo iam finito.

Tamen contra primum articulum non erit aduocatus, etiam si mutetur prima instãtia appellationis: & ita est communis opinio DD. super gl. in d. l. fin. Itaque attento præsenti statu, & articulo causæ debet esse idem, & inter easdem personas, vt crimen præuaricationis committatur argum. tex. in l. & an eadem ff. de excep. rei iud. & probant verba d. l. fi. ti. 6. p. 3. ibi, *A quien ayudò,* & sic de articulo iam finito: & ibi, *por quien aboga,* & non dicit, *por quien abogò.*

Item pœna d. l. fin. locum habet, quando aduocatus est præuaricator committendo, & sic adiuuando vtrique parti, vt probant illa verba, *Quando en poridad ayuda, y aconseja a la parte contraria, y paladinamente faze muestra que ayuda a la otra:* & sic quando aduersario præstat arma cõsulendo, & adiuuando, habet locum pœna: secus esset si permitteret se vinci: quia in omittendo locũ non habet illa pœna, vt l. athletas §. calumniator ff. de his, qui notant. infamia multum enim interest inter delicta, quæ omittendo committuntur, & in faciendo, vt in l. 2. vbi glo. & DD. ff. ad syllania. Cum ergo cum qualitate, quòd præuaricatio fiat committẽdo, loquatur illa l. fi. qualitas ista debet concurrere, vt pœna locum habeat ex not. per Io. And. in c. 1. de homi. lib. 6. & Hypp. in sing. 187.

Quomodo aduocatus permittit se vinci.

Quomodo præuaricatio excusetur ex obliuione.

Item d. l. fin. tit. 6. p. 3. loquitur *Quando ayuda falsamente,* & sic dolus requiritur: aliter enim vera falsitas non committitur, nam & præiudicium tertij cõsideratur, iuxta notata in l. damus C. de fals. Si ergo ex obliuione aduocatus contrarium consuluerit, vel libellum fecerit, pœna supradicta locum non habet: quia propositum distinguit maleficia; vt in l. verum ff. de furt. & in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sica, non enim offendit

dit ignorans, vt in l. item apud Labeonem §. si quis virgines ff. de iniur. & in l. si quis ignorans ff. locat. & in l. diuus, & ibi Bar. & Hyppol. ff. ad l. Corn. de sicar. & per Bal. in l. eum, qui duas, C. de adult.

Et ex longinquitate temporis præsumitur obliuio, vt per Bar. in l. si res obligata ff. de leg. 1 quando agitur de pœna vitanda: & sic procedit planè l. peregre ff. de acqui. poss. & sic notat Ias. in §. si quis agens Inst. de act.

Item d. l. fi. procedit in aduocante secretè alteri parti, in quo præsumitur malitia, vt in l. fin. ff. de rit. nupt. secus si publicè; nam ibi non præsumitur tanta malitia, & habebit locum pœna extra ordinem, de qua in l. penul. tit. 16. pat. 7. argum. notatorum per glo. in clem. 1. de cōsan. & affin. in parte, contraxerint.

De præuaricante publicè.

Item reuelando secreta alteri parti, & non adiuuando committitur tantum falsi crimen, vt l. 2. vol. 1. vers. *Esso mismo*, tit. 7. p. 7. & sic potest intelligi tex. in l. si quis aliquid §. instrumēta ff. de pæn.

Per supradicta patet, quando committatur præuaricatio, & cuius sit generis illa, in quam inciderit Iudex proferendo sententiam in illa causa, in qua prius fuit Aduocatus, vt in l. 10. tit. 4. par. 3.

Oldradus.

Consulo super omnibus cauendum à præuaricatione, nam Oldradus tristitia cuiusdam criminis præuaricationis obijt, vt notat Paul. in l. 1. C. de aduoc. diuers. iud.

26 *Iudex suā defendit sententiam.*

Redeundo igitur ad materiam text. Iudex non debet esse Aduocatus, suam tamen sententiam coram Iudicibus superioribus poterit defendere, & licet regulariter non sit citandus, vt per Innoc. in c. in nostra de procur. & in cap. cum speciali de appell. & per Bal. in l. sancimus C. de iudic. & Abb. & Felyn. in cap. sacro de sentent. excomm. si tamen Iudex superior citat Iudicem inferiorem, qui protulit sententiam, non poterit de illa causa amplius syndicari, ex quo potest sumi cautela ad vitandum syndicatum, vt notat Bald. in l. obseruare §. proficisci q. 28. ff. de offic. Proconf.* Et adde, quod quando Iudex inferior procedit ex officio, est citandus, vt defendat sententiam apud superiorem, vt resoluit Dec. in cap. cum speciali §. porrò nu. 7. & 8. de appel. & Abb. in c. dilectus filius 26. nu. 6. de rescrip. Sed non video, quòd hoc sit in vsu *por que en lugar de citarse el Iuez se da traslado al Fiscal*, vt defendat: & iuxta hoc intelliges l. 6. tit. 13. lib. 2. Recop.*

SVMMARIA.
Capituli tertij.

1 *Vicem gerentes Correctorum ab ipsis Correctoribus eligendi.*
2 *Vicem gerentes Correctorum sunt Iudices ordinarij.*
3 *Mortuo Correctore durat officium Vicem gerentis.*
4 *Corrector non punit Vicem gerentem.*
5 *Vicem gerentes Correctorum non possunt substituere.*
6 *Negligentia aliquando est dolus.*

CAPVT TERTIVM.

De Vicem gerentibus in officio Correctorum, & eorum potestate. * *Est hoc cap. 3. super cap. 4.* De los Corregidores, *quæ est l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopil.* *

EX lege quarta horum mandatorum regalium. * Quæ est l. 4. tit. 6. lib. 3. Recop. * colligitur, Vices gerentes Correctorum ab ipsis Correctoribus eligēdos. Quod olim iure communi permissum non erat, nisi in casibus necessitatis, vt in auth. de collat. §. ad hæc prohibemus coll. 9. & notatur in l. 1. §. huius rei ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. & notat Bal. in c. 1. §. si quis decesserit, si de feudo fuerit controuersia, & notat Ang. in auth. de administ. col. 7. & Alex. in apostil. ad Bar. in l. nemo ff. de duob. reis, & per Ant. Capyc. dec. 1 1 1.

Et casibus, quibus licebat assumere vicarios, de causis sanguinis non poterant cognoscere, vt in d. §. ad hæc prohibemus, & notat Bar. in l. obseruare ff. de offic. Proconf. & Vicarius, siue Vicem gerens debet esse, vt in auth. de manda. Principum §. festinabis coll. 3. & in l. 1. & 2. de offic. eius, cui mand. est iurisd.

Hæc tamen doctrina locum non habebat, si Corrector esset illustris, vel à Rege habebat licentiam ponendi substitutum, vt in l. nullus C. de Senato. lib. 10. & notat Bald. in l. quisquis C. de episcop. & cler. & Paul. in l. mandata ff. de offic. eius cui mand. est iurisd.

Et istam esse veram opinionem de iure communi testatur Rober. Maran. in Spec. aureo in 6. dist. iudicio. nu. 18. fol. 56.

Imò etiam stante necessitate non licet ponere substitutum, nisi impedimentum modico sit tempore duraturum: si enim speratur duraturum, talis Corrector remouetur, & alius eius loco subrogatur, vt in l. si longius ff. de iudic. & facit quod notat Bart. in l. filius ff. de legationi.

Assessores.

Et quamuis substitutos, & Vicem gerentes olim non licebat habere, tamen Assessores, & Consiliarios habebant Correctores, siue Præsides, vt in d. §. festinabis in princ. & est glo. increpans ponentes substitutos in auth. de defensor. ciuit. §. nulla. coll. 3.

Ius Regni.

Hodie verò iure regni quilibet Corrector potest ponere substitutos, siue Locumtenentes vt in l. 10. tit. 16. lib. 2. ordin. ibi, *Excepto si le fuere*

dada

dada facultad por nos, especialmente para poner lugar teniente, & idem probatur in l.13.eod. tit. * Quæ est l.6.tit.5.lib.3.Recop.& l.10.& 11.eo. titul.& lib.& l.4.tit.6.lib.3.Recop. * & apertius probatur in ista l.4.ibi, *Saluo que escoja el que el entendiere que le cumple*, & sic hodie in commissionibus correctorum de stylo solet exprimi, quod ponant locum tenentes.

2 *Vicem gerens est ordinarius.* Et ille locumtenens authoritate regia deputatus à correctore, est iudex ordinarius sicut ipse corrector, vt notat Bart.in l.1.§.1.in fine ff. quis,& à quo, & Ias. vbi plures refert, in rubri. ff.de officio eius cui mand.est iurif.& Paul.in leg.mãdata ff.eo.& Bal.in l.placet C. de pedan. iud.& in l.1.§.à præfectis ff.de lega.3.

Ex quo deducitur, non posse appellari à locũ tenenti ad correctoré, sed ad regem, vt concludunt omnes DD, vbi supra,& Ang.in l. præcipimus C.de appell.& Io.And.in addit.ad Spec. tit.de off.vica.in rub.

Corrector reuocat vicarium. Reuocare tamen poterit corrector eius vicarium, licèt iurauerit non reuocare Abb. in c. tua nobis de off. vica.

Secundò deducitur, vicem gerentes habere iurisdictionem ordinariam,& merum,& mixtum imperium, secundùm Paul.& Doctores in d.l.mandata,& notat Bald.in auth.sed nouo iure, C.de seruis fugit.& probatur iure regni in l. 18.tit.4.p.3. & notatur in quæstionibus Capp. Tholos.q.97.& idem notat Couarru. in lib. 3. resolut.cap. fin. * Licet contrariũ teneat Gregor.Lopez in l.2.tit.4.par.3.verbo, *Estos tales*, versicul. Et vicem gerentes, &c. Sed vide latè disputantem Molinam, qui denique huius authoris opinioné tenet lib.1.de maioratib. Hisp. cap.25.num.11.cum seq.*

Tertio deducitur, locum tenentes posse causas, tam ciuiles, quàm criminales delegare in casibus de quibus in l.6.ff.de iud.& in l.à iudice. C.de iudic. & per DD.in c. super quæstionum de offic.delegat.& per Abb.in clericos de offic. vica.

Et iure regni probatur in l.18.tit.4.p.3.

3 *Mortuo correctore durat officiũ Vicem gerentis.* Quartò deducitur, mortuo correctore durare officium horum locum tenẽtium, ex doctr. Io.Fab.in §.item si adhuc instit.manda.licèt secus sit in vicarijs Episcoporũ, & aliorum prælatorũ,& notat Abb.in cap. extirpandæ §. quia verò de præbend.& per DD.in l.mandatum C. mandat. nam licet aliter, & nõn rationabiliter teneat cõtra me Couarr.in lib.suæ practic. c.4. nu.4.* Vide latè Molin.libr.1. de maioratibus Hisp.c.25.num.7.* Item officium pœnitentiarij Papæ non expirat mortuo Papa, vt est glos. in Clem.ne Romani.§.eo tamen, de electio.de quo per Aug.Bero.in dec.3.

Quintò deducitur, quòd immunitas, quæ cõpetit correctori, competit locum tenenti, secũdum Bart.in l.si filius ff.de legatio.in 2. mẽbro & Bald. in authent.sed nouo iure, C. de ser. fugiti.

Sextò deducitur, esse parem iurisdictionem correctorum,& locum tenentium, & quod inter eos est locus præuentioni, vt in l.1.ff.de offi. consu.& notat Ferrar.in sua pract.forma.2.ibi, Nec non domini vicarij. Et corrector potest quandocunque voluerit se intromittere, & cognoscere de eadem causa, quia vicarius vel locum tenens est iudex subalternus. Vide Bal. in l.1.ff.de off.consu.vers.extra. Vide Felin.in cap. pastoralis, col.1.de offic.ordi.

Septimò deducitur, quod exceptis certis casibus in his capitibus expressis, corrector nõ potest vicem gerentem punire: quia par in parem non habet imperium, etiam si per modũ syndicationis hoc velit facere corrector, vt notat Ang.in l.pars literarũ ff.de iudic. quem sequitur Roder.Suar.in l.post ré, ff. de re iud. f. 157. neque enim est corrector iudex competens in causa sui officialis, vt per Bartol.in l. si quis §.si quos, ff.de pœnis,& per Ias.& DD. in l. qui iurisdictioni ff.de iurif.omn.iud. & per Parid. de. Put.in tract.syndic.in parte, potestas. 4 *corrector nõ punit locũ tenentes.*

Octauò deducitur, quòd si corrector causam delegauerit,& appelletur à delegato, si corrector sit absens, poterit locum tenens de causa appellationis cognoscere, vt notat Abb.loquẽdo in Episcopo, in capit. dilecti filij, de appell.

Nonò deducitur, sic puniendam obreptioné factam locum tenenti, sicut factã ipsi correctori vt per plura notat Hyppo. in l. si quis obrepserit.ff.de fals. *Obreptio.*

Decimò deducitur, quòd idem honor debetur locũ tenenti, sicut correctori: quod per plura iura probat Felin.in c.cum olim magister.de offic.dele.ex.quo plures illationes facit Philipp. Franc.in cap.grãdi.de supplen.negli.prela.li.6. & Cass.in catal.glor. mundi in consider.39. Et ideo resistentia quæ fit vicem gerenti punitur, sicut illa, quæ fit correctori, vt in l.5.tit.12.lib.8 ord.* Quæ est l. 2.in fi.tit. 22.lib. 8.Recop. ibi, *Contra algunos de los que anduuieren por ellos*, * & idem qui patitur resistentiam, est competens iudex ad puniendum eam, vt in l.14.tit.2.lib.7. ordinamentor.* Quæ est l.7.titul.1.lib.7.Recopil. *Honor vicegerentis.* *Resistentia*

Vndecimò deducitur, quòd sicut curiæ seruitores, putà *Alguaziles, y porteros*, possunt puniri à correctore, qui eos proposuit, vt notat Faber.in l.fin.C.de officio præfec.vrbis, eod. modo possunt puniri à locum tenente, licet eos ad libitũ non posset amouere, vt notat Fab. in l.1. C.de offic.præfec.August.& notant DD.in l.2. C.de sportu.& est tex.in authen.de defensor.ciuit.§.iusiurandum, collat.3.& notat Put.in tractat.syndic.in cap.10 officijs,& videatur in proposito Cassan.in consuet. Burg.rubr.1.§.7. sub num.35.

Duodecimò deducitur, quod personis correctorũ tantummodò datur facultas ponendi, & nominandi loco sui, vicem gerentes: non tamé ipsi vicem gerenti, nam sic posset ad infinitum procedi, quod vitandum est, vt in c.cum aliquibus, de rescrip. lib 6. Sic nominatim notat Rebuff.in l.vna.C.de sent.quæ pro eo quod intercst 1.not.in præfat.nu.19.fol.13. 5 *Vicarius an ponat alium.*

Item vicarius non potest alium vicariũ ponere, vt notat Abb.in c.tua.de offi.vica.& Bald. in l.1.§.à præfect.ff.de leg. 3. & est tex. in c.clericos de offic.vica.& glo.in cap.1.eodem titulo lib.

lib.6.& Bald.in l.aliquando ff. de offi. proconf. & not.Rob.in Spec.aur.in 5.dift.iudic.nu.22.& Capi.dec.151.

Quod limita, nisi quando esset cōsuetudo in cōtrarium,vt notat Syluestri.in [illegible]rte, vicarius, & in qq.Capp. Thol.q.36.& per Card.in clem. 1.quæst.19.de off.vic.

Secundò limita, nisi vicarius haberet potestatem ponēdi aliū, vt notat Rot. in antiquis dec. 381.Capp. Thol.q.97.

Tertiò limita, nisi substitutus poneretur ex causa infirmitatis, vel ex alia parum duratura, secūdum Abb.in d.c.clericos, & Bald. in d.leg. aliquādo,& per Put.in tract.synd.in parte, substitutus,c.an substitutus,& loquendo in iudicibus ordinarijs ita deciditur in l. 5.ti.15.lib.2.ordin.* Quæ est l.4.tit.9.lib.3.nouę Recop.* Substituti tamen officialium, & familiarium regis non gaudēt priuilegio fori,vt in pragmatica de Valladolid,anno 1428.fol.20.* Neque inuenio in pragmaticis, neque in Recopilat. sed forsan est l.1.titul.20.lib.5.Recopilat.& l.2. in capit. 8. ibidem. *

Qui iudices non possunt ponere alios

Multi tamen possunt per se officia exercere, qui minimè possūt loco sui ponere substitutos: vt sunt iudices *de la Hermādad*, vt in l.1.*del quaderno de la hermandad*.ibi.*Vsen por si mismos los dichos officios*.* Quæ est l.1.tit.13.lib.8.Rec.ibi *Y mandamos*:* facit tex.in c.1.de off.ord. lib. 6. & Capi.dec.27.nu.34.

Item iudices nobilium, quos fidalgos appellamus,vt in l.30.tit.4.lib. 2. ord. * Quæ est l. 1. tit.11.lib.2.Recop. *

Item iudices appellationum,vt in l. fin.tit.4. eodem lib.2.ordinam.* Quæ est l.7.tit.18.lib.4. Recop.*

Item Rectores populorum, & nisi per se regant,non gaudent salario,vt in l.16. & 19. tit.2. lib.7.ordinam. * Quæ est l.6.tit.3.lib.7. Recop. sed melior l.4.in fi.& melior l.18. & 19. eodem tit.& li. Et vide Azeu.in l.1.ti.9.lib.3.Recop.n. 16.& in l.4.tit.9.eo.lib.num.2.& 3.Salaria verò ista sunt consueta, de quib.in auth.de defensor. ciu.§.quia verò. coll.3.

Iurados.

Item rectores,quos *Iurados* appellamus,non possunt ponere substitutos, vt in pragmatica apud ciuitatē Granatæ,fol.mihi.59.* Quæ non inuenitur in Rec.sed continetur in generalitate legum præcedentium. *

Adelantados.

Item *Adelantador*, qui latinè præsides vocātur,vt in l.1.tit.13.lib.2.ord.* Quæ est l. 1.tit.4. lib.3.Recop.ibi, *Siruan por si.* *

Merino.

Item locum tenentes de merinos,vt in l.6.in fin.titul.13.lib.2.ordin. * Quæ est l.17.tit.4.lib. 3.Recop.ibi. *Y assi mismo les mandamos, y prohibimos*, &c.* Nisi sit alguazelus maior regni, vt in l.2.tit.14.lib.2.ord.& in l.3.eo.tit.quæ est l. 1. & 2.tit.23.lib.4.Recop.

Tabellio.

Item tabelliones non possunt ponere substitutos,quia eorū videtur personarū electa industria;secundum Bal.in l.vna.§.ne autem C. de cadu.tollen.& in l.1.tit.18.lib.2.ordin.& in curijs Vallisoleti, anno 1523.petitione 79.& apud Toletum,anno 1525.cap.35.* Quæ est l.6.titu. 2.lib.7.Recop.& l.29.tit.25.lib.4.Recop.& sunt modo duæ nouæ pragmaticæ *de 17. de Enero, y de 14.de Iunio*, anno 1590. quas vide quia loquuntur *en escriuanos*. *

Corrector an deleget executionem.

Corrector ergo per se, aut per vicarium potest officium exercere,delegationem verò particularem commissam correctori,non exequitur vicem gerens,nisi aliud sit expressum; putà quia dicitur, *Y à vuestro lugar teniente*: Nam hoc non expresso, ipse non exequitur,vt notat Io.Rebuff.in l.ex eo,C.de agen.in rebus li.12.& videtur tex.in auth.vt nulli iudic.§. & hoc verò coll.9. notat Paris de Put.in tract.synd. cap. an substitutus, num. 8. Hoc maximè verum est quando fuit dictum, *Confiando de vos*: nam ex hoc videtur electa industria personæ,vt probat Aymo.in 2.p.conf.303.

Item corrector insufficientes non eliget vicē gerentes Sunt autem insufficientes obscuri, viles,infimi,& imperiti,de quibus loquitur glo.in auth.de defensor. ciui.in princi.collat.3.debent enim honesti esse,honestate seculi,de qua loquitur glo.in parte, honestior in d.auth. & conuenientes qualitates enumerat tex.in l.18.ti.19.p.2 & l.3.tit.4.p.3.

Itē iudex, aut executor vicinus loci est insufficiens,vt in isto capite.ibi,*Vezinos ni naturales*. * Quæ est l.4.tit.6.li.3. Rec. *

Vicinus.

Dicitur autē vicinus, qui maiori parte anni domicilium habuerit, vt in l.cum de lationis,§. Sabinus ff.de fund.instru.& notat Bart. in l.1.§. 1.de libe.agnosce.& in l.1.§.1.ff.de his,qui deiece.vel effude.& notat Oldrad.conf.102.& glos. in clem.causam,in verb.communiter, de elect. & Bald.in l.si quis ad declināndam,nu.26. C. de Episc.& cler.

Naturalis.

Naturalis autem dicitur,qui decē. annis proximioribus ibidem demoratus est,licet non ibi natus fuerit,vt in l.2.tit.24.in ver.*La dezena*,in 4.p.Quis dicatur naturalis,vel vicinus,aut originarius per Boer.in dec.13.per totam.

Ad tempus

Vicinus autem,vel naturalis ad modicum tēpus ex causa absentiæ, vel simili potest admitti,vt in l.nullus apparitor,C.de apparito.præfecti annonæ,lib.12.vbi notat Plat. & Oldr.conf. 102.& Paris de Put.in tract. synd. in parte substitutus,cap.an substitutus nu. 3. & plures alios allegando,ita concludit Matth.in const.reg.Sici. rub.60.lib.1.sub num.10.

Item temporis pestis,quo non reperiūtur forenses,qui assistant in officijs,admittentur vicini,& naturales,vt notat Io. de Rip.in tract. de peste,p.1.§.paruo.32.col.2.

Item,volente populo,naturales,& vicini admittendi sunt,quia per expressum consensum tollitur suspicio: sed hoc apud me non est sine dubio,cum litera dicat,*Sin nuestra licencia*:cum ea enim admitti possunt, vt est gl.in l.hi, qui in prouintia ff.ex quib.cau.maio.

Affines.

Item consanguinei,& affines non sunt sufficientes: ista autem consanguinitas computatur non secūdum ius canonicum, sed ciuile, vt notat Bald.in l.fi.C.de successo.edict. & quæ nunc est, non quę fuit,vt in l.ei,qui §.affines,ff.de postulan.

Item insufficiens dicitur locum tenens, non exa-

examinatus, secundum formam ca. 8. in curijs Vallisoleti ann. 1542. * Quæ est l. 11. tit. 5. lib. 3. Recop. *

Item qui per decennium nō studuerit, est in sufficiens, vt pragmat. de Barcelona, ann. 1493. fol. antiquioris impressionis 57. * Quæ est l. 2. tit. 9. lib. 3. Recop. * & salubris est illa decisio, si vigeret in obseruantia: nam expertis sunt committēda officia, vt in l. fi. C. de suscepto, & præpo. lib. 10. & quando locum tenēs est literatus, corrector potest esse illiteratus, vt notat Ang. in authen. de iudic. in princ. coll. 6.

Ratio danda pro officiali. Corrector autem pro locum tenente, & alguazelo tenetur, vel rationem reddere, vel eum exhibere, & ita notat Bart. per text. ibi in l. post depositam C. de assesso. & in l. 1. §. familiæ, & ibi Paul. & Ang. ff. de pub. & vectig. & Roman. conf. 12. & 15. & Paris de Put. in tracta. synd. in parte, familiari, & Ange. in l. 2. ff. vi bonorum rapto, & elegantissimè per Socci. in 1. par. consil. 107. & per Hyppol. in rubr. ff. de fideiussor. num. 182.

Et in quantum litera dicit, *Satisfazer*, loquitur, quando agitur ad satisfactionem pecuniariam: pœnas autem corporales pro his pati non debet argumen. glo. in cap. cum homo. 23. quæst. 5. & per Felin. in cap. 2. de proba. & notat glos. in l. obseruare, §. proficisci, ff. de offic. proconsul.

6 *Aliquando negligentia est dolus.* Et quamuis litera text. dicat, *Hizieren*, tamen idem dicendum est si neglexerint: nam iudicum negligentia dolus est, vt in l. fideiusso. ff. manda. & in l. dolus. eo. ti. & in l. magna. ff. de verbor. sign. notat Bart. in l. Titium, aut Mæuiū ff. de admin. tuto. Imò propter negligentiam remouetur iudex, vt l. 1. §. quies, ff. de offic. præf. vrbis notat Ang. in l. omnibus C. de sportulis, per Dec. in l. pen. C. de pact. facit text. in l. fin. ff. vbi pupi. educa. debeat, & l. fi. C. de admin. tuto. & per Rom. conf. 80. & 428.

Et talis culpa punienda est, ac si esset in faciē do, vt in l. mancipia, C. de seruis fugit. & in l. si quis in conscribendo, C. de pact. & notat Paris de Put. in tracta. syndic. in parte, negligentia, & facit l. nam & Seruius, §. fina. ff. de neg. gest.

Exhibitio autem officialis liberat correctorem, etiam post condemnationem ante executionem sententiæ, & ferè in proprio casu notat Alexand. in apostill. ad Bartol. in l. si cum exhibuissent, §. si plures, ff. de damn. infect. in parte, si plures.

Ex supradictis patet summatim de potestate locum tenentium, & qualiter pro his correctores, qui eos præponunt, teneantur.

S V M M A R I A.
Capituli quarti.

1 *Hispania non recognoscit Imperatorem.*
2 *Aedificia capta in bello, non efficiuntur capientis iure Hispano.*
3 *Ciuitates, aut villæ non possunt ædificari sine regia licentia.*
4 *Ciuitas an habeat terminos.*
5 *Rex Castellæ maius ius habet in regno, quàm Imperator in imperio.*
6 *Termini locorum quando præsumantur dominorum.*
7 *Dominus an diuidat terminos.*
8 *Ex possessione dominium non probatur.*
9 *Tierras baldias quæ dicantur.*
10 *In conseruatione terminorum publica vertitur vtilitas.*
11 *Contra spoliatum an admittatur exceptio dominij.*
12 *Lex Toleti circa terminos habet locum in spolio præsumpto.*
13 *Lex Toleti dicitur fauorabilis concilijs.*
14 *A sententia momentaneæ possessionis quando liceat appellare.*
15 *In interdicto vti possidetis habet locum exceptio dominij.*
16 *In summarijs non habet locum repulsa testium.*
17 *Lex Toleti non habet locum contra Ecclesias.*
18 *In possessorijs habet locum in integrum restitutio.*
19 *Limites terminorum qualiter probentur.*
20 *In antiquis dominium probatur per famam.*
21 *An valeat conuentio de perpetua communione terminorum.*
22 *Ius herbagij potest acquiri in alieno territorio.*
23 *Compromissum an præsumatur, si ostenditur sententia arbitraria.*
24 *Mandatum non præsumitur ex diuturnitate temporis.*
25 *Vsus terminorum ad quos pertineat.*
26 *In consuetudinibus non habet locum extensio de similibus ad similia.*
27 *Ius pascendi in alieno territorio intelligitur, si superabundet.*
28 *Scindentes ligna in alieno territorio, tenētur in foro conscientiæ.*
29 *Ciuis dicitur filius ciuitatis.*
30 *Causa an dicatur criminalis quando pœna indici applicatur.*
31 *An ius pastus cum vno vicino ventiletur.*
32 *Verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus.*
33 *Thesaurus cui pertineat.*
34 *In alienatione rei Ecclesiasticæ tria requiruntur.*
35 *Intellectus ad cap. 1. de reb. Eccl. non alienandis lib. 6.*
36 *In permutatione rer. Eccl. non requiritur eadē Solemnitas quæ in alienatione.*
37 *Declaratio extrauagantis Pauli Veneti incipit. Ambitiosæ. circa alienationem rerum Ecclesiæ.*
38 *Quid operetur licentia Romani Pontificis.*
39 *In facto antiquo præsumitur solemnitas necessaria.*
40 *Consuetudo contra Paulinam an valeat.*
41 *Vtilitas in Ecclesia quando præsumitur.*
42 *Vtilitas consideratur in futurum.*
43 *Visitatio terminorum non potest fieri per substitutum.*
44 *Pœna non visitandi terminos non extenditur ad*

CAPVT QVARTVM.

In capit. 6. mandatorum de visitatione limitum, & de iure terminorum. * *Quæ est l. 6. tit. 6. lib. 3. Recop. & videatur l. 3. cum sequent. titul. 7. libr. 7. Recop.* *

PRæmitto pro clariori expositione corũ, quæ inferius dicenda sunt, quod olim per orbem ex collatione ędificantium factæ sunt ciuitates, & castra, aut villæ, vt notat glo. in l. ex hoc iure. in parte collata. ff. de iusti. & iure. & sic omnes prouintiæ erant sub naturali dominio imperatoris, excepta Hispania, quæ non recognoscit imperatorem, vt in lege ex hoc iure ff. de iusti. & iure: quod sub num. 3. notat ibi Bald. & dixi supra in cap. 1. Imò rex Hispaniæ dicitur possidere regnum, tanquam res captas in bello: & omnis terra regnorum Castellæ est propria vniuersaliter ipsius regis Castellæ, qui postea suis legibus distribuit eam in singularia dominia, vt inferius dicam, ipse tamen à principio calcauit terram, & propriã focit, vt colligitur ex Bald, in l. 1. C. de emancip. libero. sub num. 13. & ob id terra regni Hispaniæ appellatur sua propria, vt in l. 1. ti. 11. p. 2. & in l. 1. & 2. titu. 25. p. 4. & regnum dicitur regia hæreditas, vt l. 8. & 9. tit. 1. p. 2.

Et licet iure gentium ciuitates, & villæ poterant ædificari absque authoritate superioris, vt notat Bald. in d. l. ex hoc iure. in 5. opposi. sub num. 13.

1 *Hispana ædificatio.* Hispanis autem sine Regia licentia non licebat ædificare, & villam de nouo facere, vt ex multis priuilegijs, & licẽtijs ad id datis quis poterit videre: sed neque appellari ciuitas, aut villa potest sine d. regia licentia: & idem notat gl. Gregoriana. in l. 7. titu. 20. p. 3. vt colligitur ex l. 3. & 4. tit. 8. lib. 2. ordinam. * Quæ est l. 10. tit. 15. lib. 2. Recop. ibi, *Por la carta por donde nos mandaremos, &c.* Et iterum ibi, *Por la carta por donde nos hizieremos:* * neque dici conciliũ, secundum Innocen. in c. dilecta. de excessi. prælа. nu. 3. Et inter alia fortalitia, vel domus priuilegiatas fortes ædificare nullo modo licebat, nec hodie licet, vt in l. 7. tit. 7. lib. 4. ordinamen. quocunque solo, siue Regali, siue Ecclesiæ fuerint ædificatæ: sed neque castra vetera inhabitata non sunt ædificanda, secundum Bald. in l. 1. §. in initio, ff. de officio præfect. vrbis colum. 2. & Capit. dec. 27. in fine. Itaque nullum ædificium etiam ad ciuitatem, vel villam sine licentia superioris fieri potest, secundum Bald. de pace Constan. colum. 4. §. 1. in vers. quæro, quid si ex pluribus. *Aedificia.*

2 *Fortalitia.* Nam fortalitia, & ciuitates, aut villæ captę ab infidelibus, non efficiuntur capientis iure Hispano, sed ad Regem pertinent: cætera verò ad capientes, vt in l. 19. titu. 28. p. 3. & ob id in solo antiquo sui Regni Rex Hispaniæ non permittit hęc Castella, vel ædificia fieri sine eius licentia, vt fiant sine æmulatione: & maximè in limitrofis, vt in l. quoties C. de fun. lim. libr. 11. & quia propria Regis hæreditas Castella sunt, vt in l. 21. tit. 13. par. 2. & in l. 1. titul. 17. & l. 1. ti. 18. ea. part.

3 *Diuisio terrarũ vt in num. 3.* Et quod diuisio terrarum fuerit facta Regia authoritate Regum Castellæ, nec terræ fuerint occupantibus concessę, ex pluribus legibus huius Regni colligitur, & primo ex l. 12. tit. 1. p. 2. ibi, *De los Reyes que les dieron primeramente el señorio de la tierra:* & in l. 51. tit. 18. p. 3. & ibi, *Assi como en hæredamiento:* & ex his duabus legibus patet Regem Castellæ dare ciuitates, vel villas, aut terras cum iurisdictione & imperio, vel sine iurisdictione. Et sicut de iure communi Princeps habet fundatam suam intentionẽ circa terminos suæ iurisdictionis intra Regnũ, vt in cap. 1. §. iudices, & in §. ad hoc de pace iuram. firm. & est glos. in clem. pastoralis in verb. districtu. de re iud. & notatur in l. deprecatio. ff. ad l. Rhodi. de iactu. & in l. bene à Zenone C. de quadrie. præscr. ita ciuitas habet fundatam suã intẽtionem intra terminos sui districtus, vt l. 1. §. cum vrbem, ff. de offic. præfect. vrbis & facit l. 9. tit. 14. lib. 3. ord. & l. 20. tit. 3. lib. 7. ord. * Quę non inuenitur in Recop. * videatur Socci. in l. 1. ff. de acquir. poss. & cons. 28. vol. 3. & Pau. consil. 250. & glos. in l. 7. tit. 20. p. 3. & quod sine licentia Regia populi nõ possint fieri, probat tex. in l. 3. tit. 8. lib. 2. ordinam. in princ. * Quæ est d. l. 10. tit. 15. lib. 2. Recop. in princ. * Et isti donatarij in vtroq; casu possunt habere vassallos, & in iurisdictionali donatione de se patet, vt in d. l. 12. & in l. 1. & 2. tit. 25. par. 4. In donatario verò, cui tantum data est terra, patet: nam illam potest dare in feudum & sic habere vassallos, vt in l. 68. tit. 18. p. 3. & per tot. 26. p. 4.

Item potest authoritate iudicis habere vassallos glebæ ascriptos, de cuius forma fit mentio in l. 89. tit. 18. p. 3. & illa est aurea in sua decisione: & concordat. l. 4. ti. 25. p. 5. & in l. 1. in fi. eo. titu. & hoc quando particularibus personis facta est donatio terrarum.

Rex assignat terminos. Si verò dabantur à rege in ædificationem ciuitatis, aut villæ, si totus ager assignatus est, appellatur terminus illius ciuitatis, aut villæ: nam rex Castellæ tantum potest diuidere prouincias

&

& terminos assignare, vt in l.2.tit.1.part.2.ibi, *E solo es otrosi poderoso de partir los terminos de las prouincias y de las villas*. Imò non solum rex agros eremos in terminos ciuitatis, aut villæ potest assignare, sed etiam si sint aliqui populi ædificati: nam cedunt deinde in vicos ciuitatum, aut villarum, vt elegantissime probatur in d. leg. 3. titul. 8. libr. 2. ordinam. ibi. *E les dieremos heredamientos de termino poblado*, * Quæ est d.l.10.tit.15.lib.2. Recopil. * nam hæc populata intra terminos villæ, aut ciuitati assignatos, sunt ipsius villæ, aut ciuitatis, sicut & solum in quo sunt ædificata: & id apertissimè est decisum in l.2.ti.1.lib.3.ordi.* Hodie est l. 1.ti. 5.lib.7.Recop. * & iure gentium hæc assignatio introducta est, vt in l.2.tit.1.par.1.

Agri intra ciuitatum terminos. Et ex hoc sequitur, quod omnes agri, qui sũt intra terminos ciuitatibus, aut villis assignatos, constito prius de assignatione regia, pertinent in communi ad vicinos tam præsentes, quàm futuros ipsius ciuitatis: nam ciuitas, aut villa præsumitur quod perpetuo duret vt in l. an vsus fructus ff. de vsufruct. & quemadmo. quis vta. & qui nascuntur, & qui de nouo veniunt, idem est concilium, vt in l. proponebatur, ff. de iudici. & dicti termini omnibus dati videntur in communem ciuium vtilitatem: & non dicũtur termini singulorũ, sed vniuersitatis: & non singulorum repræsentantium vniuersitatem eo tempore quo facta fuit assignatio, sed posteriorum, quia isti videntur terminos illos nomine vniuersitatis habere ab illo rege: qui primo assignauit, vt in simili probat text. in l.2.ff. de interdic. & relega. & in l.fi arrogator. §.fed an impuberi. ff. de adoptio & in l.emancipatum, ff. de senato. & hac ratione vicini non possunt alienare hos terminos in præiudicium successorum, argum. text. in l.nihil §.omnibus ff. de legato 1.& loquendo in rege, ita notat Paul. in consi. 74.

4 *Ciuitas an habeat terminos.* Dixi autem constito de assignatinne: nam ciuitas, villa, aut castrum nullum habent à iure communi territorium assignatum: nisi quantum ex priuilegio regis, vel ex consuetudine immemoriali reperiatur assignatum. Quod nullo modo præsumitur nisi probetur, cum hoc in facto consistat: & ista est singularis doctrina Innocẽ. in cap.cum ad sedem.de restitu. spolia. quem sequitur Bald. in l.1.sub num.12. C.de emancipa. libero. & Anchar. in consi. 142. in princ. & notat Roder. Suar. in alleg.7.in versicul. optimè, & alligans territorium, probare debet illud, vt notat Bald. in l.1.§.in initio. ff. de offic. præf. vrbis, column.2. Et qui locum allegat, probare, & designare debet illum: vt per Bald. in cap. auditis column.2. de præscript. nu. 2. imò & priuilegium terminorum debet continere certos limites, vt in l.2.tit.18.par.3. & q̃ pascua terminorum sunt dominorum notat Bertrand. 1.volum. consil.37. vbi Paul. in 2 par. consi.56.& Caro. Rui. consi. 175. Videatur Ioa. de Amic. consi.8.num.55. qui etiam dicit quod pascua sunt principis: & vide Aymon. 1. volu. consi.4.nu.7. vbi dicit, quod habens ius pascendi, tollit plantas propria authoritate. Vide Hyp pol.consi. 80. De consuetudine totius mundi, herba terminorum pertinet ad vicinos populorum, vt per Petrum Antibo. in tract. de mune. §.1.num.193.

Et constito de assignatione terminorum a rege facta, vel à immemoriali consuetudine admissa: illi termini appellantur dos propria ciuitatis, aut villæ, vt notat Innoc. in d.loco, & hoc genus dotis est vltra expressas, & bene congestas per Baldum Nouellum in tract. de dote, in princ.

Assignare terminos. Et quia assignare terminos, & prouintias diuidere ad eum tantum pertinet, qui posset super iurisdictione statuere; vt per plura probat Soc. p.1.consi.86.in prin.

Sequitur ex hoc, quod cum solus rex sit fons iurisdictionis, vt dixi supra cap. primo, & ab eo tantum, vel ab immemoriali cõsuetudine possit iurisdictio haberi, ab eisdem possunt termini ciuitatũ, aut villarum haberi, vt in d.l.2.ti.1. p.2. & non solum in mari, sed in terra quoque habentur & in mari termini: vt probat Bald. in l.pen. C.de insti. & subst. & in rubr. ff. de rerum diui. col. 3.

Terra diuisa. Reges tamen Castellæ in nonnullis expressũ habent, ad quos pertineat iure proprietatis solum & terra, non exquisito aliunde priuilegio, vt est videre in leg.28.parti. 3. vbi insulæ maris pertinent ad primos vicinos, siue populatores, & debent has insulas possidere iure proprio, sub iurisdictione tamen illius regis, cui subsunt tales insulæ, vt in l. insulæ, & ibi communiter DD. ff. de iudic. & sic non totius Regni, sed insularum tantummodo solum occupanti cõceditur; & ille casus specialis facit regulam in contrarium.

Insula. Insulæ tamen riuorum aliquando pertinent ad eos, cuius prædijs adherent, vt in §.insula.insti. de rerum diui. & in l.26.titul.28. p.3.

Aliquando concilium loci, in cuius territorio inuenta est insula, potest eam vendicare, ex notatis per Stephan. Bertrand. in secunda part. consi. 58.

Occupata in bello. Item acquisita ab hostibus fiunt conquirentis, vel expugnantis, eos, exceptis villis, aut castris: quia hæc ad regem Castellæ pertinent, vt in l. 19.tit.28.parti. 3. & de reliquis extra villas & castra, debet rex habere quintam partem, vt in l.7.ti.26.parti. 2.

Fontes. Item fontes, plateæ, domus conciliorum, vbi congregantur homines in publica contione, arenalia, exitus, viæ, montes, & defensæ & similia sunt conciliorũ, ita vt omnes vicini, & populatores illius loci possunt vti mera facultate in percipiendis commodis illorum locorum, & iste appellatur vsus publicus; quia solis hominibus competit, vt notat Ioan. de Rip. in l. quominus, ff. de flumi. num.6. Et respectu pastuum dicuntur, *terminos abiertos*, vt in l. 6. tit.6. foro ll. lib.4.

Vicini autem aliorum locorum his commodis vti non possunt, vt in l.4.titul.28. par. 3. ista tamen loca, & termini, quibus homines illius ciuitatis, aut villæ vsi sunt, debent esse ab antiquo deputata, in communem vsum illorũ vi-

61

tinorum, vt quando terminus assignatur à rege, vt in d.l.2.titul.5.p.2.nam designari debent, vt probant verba illius l.4.ibi, *que son establecidos, y otorgados para pro cumunal.* Quod debet de necessariò intelligi ab habente potestatem quæ tantum apud regem consistit, vel ex immemoriali consuetudine, & idem notat gloss. Gregoriana in l. 9.tit.28.p.3. Et huiusmodi limitatio, & designatio operatur, ne vicini aliorum locorum dictis terminis vtantur, vt in l.in agris ff.de acquir.rer.domi.& concludit Socc.in 1.p.consi.127.

Constito igitur de limitatione terminorum, multa praxim commodissima deducuntur. Primò deducitur, quod ciuitas, aut villa habés territorium limitatum ab antiquo, habet intentionem fundatam ad omnes agros, & terras, q̃ sunt intra illud territorium, vt illa omnia præsumantur de termino dictæ ciuitatis, aut villæ tam in toto, quàm in parte ad vtendum his in communem vtilitatem vicinorum illius ciuitatis, aut villæ: & ita colligitur ex Io.Fab.in l.cunctos populos, in vers. sed ne potest C. de sum. Trinitat.& fide Cathol.quem sequitur Cassan. in consuet.Burgund.rubr.9. §. 4. & per Oldra. consi.121. Et licet in aliqua ciuitate, & eius terminis habeat quis terras, non ob id probatur terminus illius loci, vbi demoratur, vt notat eleganter Corneus in 1.volum. conf. 171. videtur in hac.

Ciuitas præsumitur possidere terminos. Et ciuitas, aut villa non tantùm fundat intentionem suam quòad dominium illarum terrarum, sed etiam quod sit in possessione illarum, tanquam possideat caput cum pertinentijs eius, & sic populus præsumitur possidere terminos adiacentes ciuitati, aut villæ, sicut possidet ipsam ciuitatem, aut villam, & ita notat elegantissimè Paul.de Castro in consil.suis antiquioris impressionis, consi.159.incipit, in causa, quæ vertitur: & idem notat in l.3.ff. de acquire. possess.& ibi dicit, quod terræ, quamuis incultæ, & zeruidæ, non conceduntur occupanti, sed pertinent ad eam ciuitatem, vel villam, in cuius territorio sunt sitæ: & ex eius doctrina colligitur, q̃ si ciuitas, aut villa non habet territoriũ designatum: illæ terræ præsumuntur regis, aut dñi illius, qui iurisdictionem habet in loco illo, vt notat glo.Grego.in l.7.tit.20.p.3. & dixi supra in principio huius capitis, vt terræ, & agri omnes huius regni Castellæ præsumãtur ipsius domini Regis Castellæ. Itaque si huiusmodi terræ sunt vacantes, bona vacantia fisci sunt: & sic ad regem pertinent, antequam alicui cócedãtur. Nec facit eas suas quicunq; occupauerit, siue persona particularis sit, siue ciuitas, aut alia qualibet vniuersitas, & ita notat Bal. in rub. de præscr.sub nu.6.imò sunt regis Castellæ, qui ab antiquissimis temporibus habet regnum Castellæ limitatum.

Terra zerbidæ. Et licet Aretinus in l.1.col.2.ff.de acquir.poss. teneat contra Paulum, & in consil. 15. dicendo, quod terræ zerbidæ non videntur concessæ in concessione curtis facta ab imperatore, quia non præsumuntur tales huiusmodi terræ imperatoris.

Auendaño.

Eius dictum fortè posset procedere in imperatore, qui dominus est totius orbis quòad protectionem, nec fundat intentioné suam in fundis particularibus, qui fuerunt à principio diuisi, & limitati: saltim in Romanis agris, vt dicit glo.in l.quod principis ff.de aqu. pluu.arce. *Rex Castellæ maius habet ius, quam imperator.*

Secus verò est in rege Castellæ, qui maius ius habet in regno suo, quàm imperator in imperio, vt decidit elegans text.in l.8.titu.1.par.2. & dixi supra in cap.5. & ideo facta donatione à rege alicuius loci, etiam hæreditarias terras regis proprias videtur donare, si intra locum sunt, vt probatur in l. 2.in fi.titu.9.lib.5. ordi. * Quæ est l.1.in fin.tit. 10.lib.5. Recopi. * Locus autem dicitur cum suis pertinentijs, vt in capi. cum ad sedem, & ibi DD.de restit.spoliat. & in cap.cum Berthold.de re iudic. Si verò extra locum cum limitatione terminorum ipsum locũ sequuntur, tanquam accessorium sequatur naturam principalis, & omnia eiusdem iuris censeantur, vt in l.si conuenerit §.si nuda ff. de pig. act.& glo.in cap.quo iure dist.8.

Patet ergo, quod antequam constet de limitatione terminorum alicuius ciuitatis, aut villæ, omnes terræ, siue sint zerbidæ, & incultæ, siue montuosæ, præsumuntur esse regis Castellæ: & has terras vulgus Hispanus appellat, *tierras realengas:* & ita debet intelligi doctr. Iass.in l.rem, quæ nobis sub nu.32.ff. de acqui. possess. Postquam verò constat de limitatione terminorum ciuitatis, aut villæ, illud, quod est intra fines illius ciuitatis, aut villæ, præsumitur esse illius, cuius sunt fines, vt concludit Bald.apertè in rub.C.de contrah.emp. in vers. vigesimosecundo quæro per tex.in l.res sacra §.fin. ff. de contrah.emp. *Zerbidæ terræ.*

Nam qui fundat se in toto territorio, fundat se in qualibet parte territorij: quia quod iuris est de toto quòad totum, idem est de parte quòad partem, vt in l.quæ de tota.ff.de reiuendicat.

Et in casu isto venit practicanda doctrina Hostiens.in capit. si diligenti. de præscript. vbi dicit, quod communitas, & domini temporales fundant intentionem suam de iure communi, quòad res sitas intra limites territorij: quam doctrinam sic intelligit Socc.in 1.par. consi.86. num.6.

Nam ista doctr. Hosti. quòad terras inclusas intra terminos designatos, procedit, quando constat de designatione ex priuilegio, vel ex consuetudine immemoriali: & in isto sensu potest intelligi quod notat Bald.in cap.1.de feudo Mar. vbi dicit, Cuius est ciuitas Senarum? Respondit Senensium, & non Cæsaris. *Exponitur Bal. dictũ.*

Et in quantum iure communi doctores interpretantur illam doctrinam Hostiensis, vt procederet, quod præsumãtur ciuitatis, aut villæ, quòad iurisdictionem, & non quoad dominium, vt refert Cass.in consue.Burg.rub.9.§.4. sub nu.5.& loquendo de Rege notat Montalu. in l.5.tit.28.p.3.

Tamen iure nostro, nec quòad iurisdictioné præsumitur, nisi ostendatur priuilegium, vel consuetudo centenaria, aut quadraginta *Ius regni.*

E anno,

annorum, iuxta ea, quæ latiùs dixi supra in c. t. Imò semper iurisdictio præsumitur Regis Castellæ, qui habet intentionem suam fundatam, nisi contra probetur: sed & terræ Regis præsumuntur, antequam eas concedat, vt dixi supra ver. & quod diuisio. differt tamē iurisdictio ab ipsis terris, secundum Bald. in l. à procuratore, C. mand.

Item in quantum colligitur ex doctr. Abba. & DD. in c. nimis. de iur. iur. quòd domini temporales non fundant intentionem suam quòad terras particulares positas intra suum territorium.

6 Illud non habet locum in dominis temporalibus Castellæ, quibus cōcessa est villa cum territorio vacuo non cultiuato. Nam quod Regis propriū erat, id erit Comitis, aut Marchionis, cui concessum est: & consilio de tenore priuilegij, præsumitur omnis terra illius termini, propria domini, cui concessum est à Rege, vt probat Zasius in rubr. ff. de iurisd. omn. iu. n. 1 t. quia subrogatus eius naturam sapit, cuius loco subrogatur, maximè ex principali beneficio, q latissimè debet interpretari, vt in l. 1. ff. de const. princ. & in c. cum dil. cti. de donatio. & isto casu posset esse verum, quod Montal. notat in d. l. 5. tit. 28. p. 3.

Domini an fundēt intentionem.

Dixi autem de donatione termini vacui non cultiuati: quia si particulares vicini possidebant tempore donationis factæ à Rege aliquas terras, id quod iam erat acquisitum per occupationem, vel ex alio titulo legitimo, vel à lege, putà præscriptione, vel à Rege, aut ab alio, qui habuit dandi potestatem: id nullo modo venit in concessione facta illius territorij alicui domino, vel Baroni, vt est tex. in c. 1. & ibi Bal. de capita. qui curiam vendi. vbi dixit, quod si Imperator fecit concessionem alicuius castri cum pertinentijs, non veniunt in huiusmodi cōcessione defensæ, vel molendina, quæ erant propria communitatis. Neque veniūt res singulares vicinorum: quia tantum videtur Rex concedere: quod eius erat proprium, vt in l. si domus §. fin. ff. de legat. 1. & in l. vxor patrui. C. de legatis, & in l. qui tabernas ff. de contra. emptio. & hanc doctr. Bald. sequitur Franc. de Aretio in cons. 15. colu. 3. nisi expressè, & certa scientia vellet reuocare donationem terminorum, quam ipse fecit, vel antecessores, & dare eam nouo donatario, vel etiā rem ciuitatis ex causa, de qua in l. 2. in fin. tit. t. p. 2. nam isto casu benè posset secundum Areti. d. consi. ibi nisi adiungat, & Cæpo. in tract. de seru. viæ, sub nu. 23. in 6. conclu. Non tamen est Imperialis maiestatis auferre cōcessa, vt in authe. de referendarijs coll. 2. de quo per Petrum Iacobi, in Rub. de condi. ex lege Inst. de actio. col. fi. videatur Tho. Gram. conf. 6.

Quæ sunt ciuitatis non videntur concessa.

Ex quo infero, quod si rex cōcedit villas, aut ciuitates tam populatas cum suis terminis, mōtibus, aquis, cum terminus limitatus in vniuersū præsumatur ipsius villæ, aut ciuitatis, & particularia prædia præsumantur possessorum. In tali cōcessione apertè colligitur, quod tantum modo videtur cōcessa iurisdictio, & in hoc casu quātum ad iurisdictionem fundatam habebit ille dominus intentionem suam, intra villam, aut ciuitatem, vel eius territorium: non tamen quòad ipsum territorium in proprietate, vel quòad terras à particularibus possessas. Nam primi possessores, scilicet, ciuitas, aut villa, quòad terminos sibi concessos habebit intētionem fundatam intra limites, & possessores particulares intra suas possessiones, & non vltra: & idem potest comprobari ex notatis per Bald. in tit. de pace Constan. in parte amplius, in verb. possideant, quem sequitur Steph. Bertr. in 3. p. conf. 3. num. 38. & conf. 1.

Et hoc est summè notandum in practica, quia si inspicias priuilegia, & concessiōnes Regias factas dominis huius Regni illæ plurimū datæ fuere de ciuitatibus, villis, & locis iam populatis: & non de terminis eremis, quos *redondos terminos* appellamus. Nam in rotundis & vacuis terminis, benè fundabunt intentionem, & in terris sicut & ipse Rex: non tamen in iam populatis, & viciniam habentibus, quibus data prius fuerunt bona communia, vel particularia à Rege, priusquam concederentur dicta priuilegia *por juro de heredad*, in quibus significatur, quod termini sunt ipsarum villarum, vel locorum ex illis verbis, quæ in priuilegijs sæpissimè ponuntur, *Damos tal villa con todos sus terminos, aguas estantes, y manantes, y con la jurisdiciō ciuil, e criminal, mero, y mixto imperio*; nam si conceditur proprio motu, hoc priuilegium probat terminos, secundum Inno. & Abba. in cap. penult. de priuileg. & cum priuilegium cantet, *con sus terminos, &c.* significatur, eos iam fuisse translatos in concilium populi donati: & per consequens ipsum concilium fundat intentionem suam intra limites quòad proprietatem, & possessionem terminorum, non tamen dominus, cui Rex concessionem supradictam faceret: & ita nominatim notat Matth. in constit. Regni Sicil. lib. 3. rubri. 37. sub num. 6. & Iason in l. quominus colum. 2. ff. de flumin. facit ratio text. in c. cum olim de consue. & c. pen. de priu.

Optima consideratio.

Terminos redondos.

Ex quo subinfertur, quod stante tenore, & forma huiusmodi Regiæ donationis, non potest dominus illius villæ diuidere terminos, & permittere intra eos, vt ædificentur vici, aut qđ fiant alia quælibet ædificia inuito concilio villæ, quæ est in possessione dictorum terminorum, intra quos nullum ædificium potest fabricari, & fabricatum debet demoliri, vt in l. 3. tit. 3. libr. 7. ordinam. ibi, *E si algunos ha librado, o poblado, que sea luego desfecho y derribado.** Quæ est l. 1. tit. 7. lib. 7. Recop. & adde l. 8. titu. 5. lib. 6. Recop. & l. 18. titul. 6. libr. 3. Recop.* Et idem notat de iure communi Bald. in titul. de pace Constant. §. nos Romanorū col. 2. quem sequitur glo. in l. 5. tit. 28. p. 3. vbi dicit, quod in territorio ciuitatis non licet ædificare sine consensu regentium ciuitatem, sed neque herbarum fundorum potest facere defensas, vt probat Steph. Bertr. in 3. p. consi. 1.

Dominus loci quemodo intra terminos permittat ædificare.

Quod iure Regni videtur approbatū ex ratione, & sententia text. in l. 23. tit. 32. part. tertia, ibi, *Ca estos lugares tales fueron dexados para* apo-

a postura è pro comunal de todos los que hi vienẽ, y no los deue ninguno tomar, ni labrar para pro de si mismo: & termini ciuitatis in eandem communem omnium vtilitatem sunt, vt in l. 4. titu. 28. p. 3. & in l. 9. eodem titulo: & ideò ædificia in particularium vtilitatem occupari non debent ipsius omnibus vicinis non consentientibus, vt in l. in cõcedendo ff. de aqua pluu. arce. & in l. per fundum ff. de seruit. rustic. prędio. sed neque ipsum concilium potest locare herbas fundorum priuatorum, vt probat per multa iura Bertrand. in dict. consil. 1. quod facit *contra los arrendamientos de la hoja de las viñas.*

7 *Dominus an diuidat terminos.*

Et quod dictus dominus non possit hos terminos diuidere, patet ex regula, quæ dicit, Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non debet. Vide gloss. nouam in l. 2. in parte, de partit. titu. 1. par. 2. Et quia ordo datus à Rege seruandus est: qui prius assignauit illud territorium integrum, & dedit formam limitibus, cuius est proprium diuidere prouintias, vt supra dixi, & probatur in l. si eadem ff. de offic. asse, & in l. 1. C. de Metropil. Beryto. lib. 11. & cap. 1. §. præterea ducatus, de prohib. feud. alien. per Feder. & notat Brunus consi. 93. & Curtius consi. 68. Quod notat Calcan. consi. 89. col. pen. nisi de consuetudine immemoriali aliter in regno isto esset assuefactum, & ita cõcludit Nicola. Boeri. in decisio. 227. nu. 16. Quæ consuetudo cum non vigeat, putarem inaduertenter cõtrarium asseruisse, quod possit dominus diuidere, nostrũ Roder. Suarez in alleg. 7. & quid, si vniter vnus populus alteri, vel diuiditur, putà, *haziendo la aldea villa*, an communicentur iura quoque terminorum, videatur gloss. Grego. in l. 7. tit. 20. p. 3.

Contra Roderi. Suar.

Item infertur ex superioribus, quod stante priuilegio cõcesso aliquibus ex dominis huius regni, in forma supradicta in versic. & hoc est summæ. Cum vassallis in hoc casu adsistat ius commune, interim ipsa ciuitas, aut villa debet tueri in possessorio suorum terminorum contra dominos suos, vt in c. cum personæ. de priu. lib. 6. & ita in simili casu concludit eleganter Capit. in dec. 189.

Quomodo agit procurator fisci.

Si verò regio fiscali procuratore agente petente terras aliquas proprias regis esse, & ciuitas alleget eas sui termini esse, cum hoc casu ius commune resistat ciuitati, cum terræ sint intra regnum Castellæ, vt in cap. ad decimas de restitu. spolia. in 6. isto casu nisi probetur immemorialis præscriptio, secundum formam tex. in cap. 1. de præscrip. lib. 6. necessaria est exhibitio tituli, & aliter in proprietate terrarum minor quam immemorialis præscriptio, aut saltim centenaria non proficeret. Cum sit talis acquisitio nõ leuis præiudicij: quo casu necesse est de titulo docere possidenti, contra ius cõe: & ita per plura iura concluderem cum Did. de Couar. in lib. 1. res. cap. 17. sub nu. 7.

Item ex superioribus deducitur, quod licèt regulariter iure primæuo omnia erant communia, vt in cap. ius naturale 1. distin. & occupanti acquirebatur, iuxta latè notata per Pau. & DD. in l. ex hoc iure ff. de iustit. & iure.

Ius regni.

Hodiè verò in regno Castellæ aliter est dicẽdum. Nam ante designationem termini alicuĩ ciuitati, vel villæ factam, si quis terras occupat, ea, quæ regis sunt, vsurpat, & ei tenetur restituere, si petat, quia dominus est, & petit rem captã ab hostibus: cum rex Castellæ hæc regna eruerit à faucibus inimicorum, vt dixi supra capite 1. nisi à regibus Castellæ probarentur derelictæ; nam tunc occupanti concederentur, sicut olim in tit. C. de om. agr. de ser. li. 11. & ita notat Rip. in l. rem, quæ nobis ff. de acquir. poss. n. 37.

Si verò occupat aliquem fundum in alieno territorio, cui designati sunt termini ad cõmodũ vicinorum ciuitatis, aut villæ, in isto quoq; casu iam occupat quæ sunt ciuitatis: & ea petẽte restituere tenetur, nisi in villis, aut locis, vbi viget consuetudo, quod terræ montuosæ, & zerbidæ fiant occupãtium per solam culturam: nam consuetudo, vel forum illud seruandum est, vt in l. 7. titu. 2. p. 1.

Cõsuetudo particularis.

Et in multis partibus regni Castellæ viget, quod talis occupans primò has terras facit ꝓprias in perpetuum, vt viget in terra Conchensis territorij, & in montanis, & in territorio de Alarcon, & alibi in diuersis prouincijs huius regni. Alibi verò acquiruntur ad vitam tantum, vel ad minus limitatum tempus: & in hoc casu cum ius competat ad has terras ex consuetudine tantum, illa ad vnguem seruanda est, iuxta notat. in c. fi. de consuetud. & in c. auditis de pręscrip. & huiusmodi consuetudines, vt plurimũ vigent, *en tierras de Maestrazgos*. Et ita colligitur ex his, quę de statuto Perusino notat Ioa. de Rip. in l. rem, quæ nobis, ff. de acqui. poss. & per Alex. loquendo de littore maris, in quo fit ædificium in l. 1. §. nunc videamus, ver. sed istud ff. de noui ope. nuncia.

8 *Dominium non præsumitur.*

Item ex supradictis deducitur, quod possidẽs aliquas terras intra territorium, & terminos limitatos alicuius ciuitatis, aut villę, ex possessione non probat dominium, ẽt præsumptiuè, vt notat Bar. in l. si duo. in fin. ff. vti possid. & in l. nam & si fur. ff. si cert. petat. & in l. si alienam ff. solu. matr.

Quia ciuitas, aut villa, probato priuilegio limitatiuo terminorum, probat dominium terrarum, tam in toto territorio, quàm in eius qualibet parte, vt suprà dixi: & possidens præsumitur clandestinus, nisi alio titulo, vel præscriptione legitima inuenitur, vt latiùs dicã infra in c. 12

De solutio tributum.

Itẽ deducitur quoq; ex supradictis, quod si aliqs possidet terrã particularẽ intra territoriũ, & terminos limitatos alicuius ciuitatis, aut villę, & ob eã possessionẽ soluit tributũ, siqdẽ soluit Regi, ꝓsumitur eã antiqtus à Rege habuisse: & si soluit cõcilio ciuitatis, ꝓsumitur, quod eã à ciuitate habuerit: & ita elegãtissimè colligit ex doctr. Spec. in ti. de emphyt. §. nũc aliqua n. 108. Et quod respõdit alicui de fructibus terræ, videtur terram habere ab eo, pro quo respondit: vt probat eleganter Bal. in 3. vol. consi. 130. videtur.

Exceptio a possessore.

Et ex hoc potest oriri legitima exceptio contra ciuitatis, aut villæ concilium agens contra possessorem huius terræ: nam ille excludetur probata solutione tributi, quæ Regi fit:

cuius præsumitur fuisse fundus, ob quem tributum soluitur.

Item ex his, quæ sunt intra territorium ciuitatis, quædam sunt à legibus huius Regni deputata in vsum publicum, quæ ad vtilitates particulares,& proprias singulorum deuenire non possunt, vt est platea,via,defensa,exitus,mercatorum forum, ripa, riui, & flumina publica, montes,muri,& viæ iuxta muros, pontes, fontes publici,nam hæc deputata sunt in communem vsum publicum omnium vicinorum, vt colligitur ex l.4.ti.28.& ex l.7.ti.29. & ex l. 20. & 22.& 23.tit.32.p.3.

Alia quoq; bona sunt ad vniuersitatem pertinentia, & non sunt in vsu publico, sed redditus eorum bonorum seruiunt in cõi, vt in casu tex.in l.5.tit.28.p.3.

Et huiusmodi bona amitti possunt præscriptione quadraginta annorum,vt in l.7.tit.29. ea. parti. 3. Et sic bona ista possunt mutari in alterum vsum,& ad alias deuenire personas: quod non est in plateis,vel bonis vsus communis, de quibus supra dixi, nisi in casibus, quibus alibi tractabimus.

9 *Tierras baldias.* Alia bona sunt, vltra deputata in communẽ publicum, vsum,vel in redditum vniuersitatis, de quibus loquuntur leges supradictæ. Alia bona sunt, quæ vulgus appellat, *tierras baldias*, q̃ sunt de termino ciuitatis,aut villæ : non tamen à lege sunt deputata in certum vsum, sed data sunt,vt homines illius ciuitatis, & villæ vtantur eorum commoditatibus, vt elegantissimè com probat Steph.Bertr.in 3.p.consi.1.in vers.ad secundum, & ius occupandi istas terras baldias propria authoritate potest acquiri ex immemoriali consuetudine,vt probat Steph. Bertra. p.1. consi.266.

Et hæc dupliciter cõsiderantur:nam cum terra naturaliter sit montuosa,non omnes mõtes debent esse conseruati in vsum lignorum nam sic fere totus terminus esset in vsu montium:& ideò certa pars montium solet limitari in vsum glandis legendæ,& vtilitatem ouiũ, & pastus: & hi montes limitati non sunt in vsu agriculturæ,sed ad scindenda ligna ad voluntatem omnium vicinorum:& ita innuit, & decidit Montal.in l.5.tit.28.p. 3. in ver. corroboratur,& in sensu isto potest intelligi.l.5.eod. titul. dum dicit, montes esse diuisim conciliorum ciuitatis,aut villę,& id significatur ex verbis legis, dum dicit *apartadamente* nam si toto termino intelligerentur montes,non essent diuisi; nã diuisio non est totũ integrale,sed pars, rei cõis, vt per tot.ti.ff.comm.diuid. & appellatione partis non venit totũ, sed dimidium, vel alia pars certa:& diuiso monte à termino toto, pars eius in suo vsu manet in termino ciuitatis, aut villæ, vt in l.planè §.fin.ff.de leg. 1.

Cõsuetudo. Alia pars terræ extra montes est intra termi nos ciuitatis,aut villæ, quæ non est deputata alicui cõmuni vsui:& ista pars dicitur, *tierras baldias*:in quarum vsu,& cõmoditate,antiqua cõsuetudo ciuiũ siue in agricultura,siue in scindẽdis lignis, siue in aquis diuidendis debet seruari;& ita elegantissimè notat Bal.in c.1.§. 1. de pace Constan.colu.4. in parte sicut ab antiquo. & ibi allegat tex.in l.domini prædiorum C. de agrico.& cens.lib.11. Quam doctrin. refert,& sequitur Matth.de Afflict.in const.regni Sici. li.3. rub.37.cap.1.n.13. & quod sit consuetudo seruanda, & quod aliter iniustè fieret, notat per plura Cass. in consue.burg.rub.13.§.2.in fin.

Et huiusmodi consuetudo venit omnino obseruanda, quia minimè mutanda sunt quæ interpretationem certam habuerunt, vt l. minimè ff.de legib. c. cum dilectus de consue. quod procedit non solum, qñ agitur de interpretatione legis,sed qñ agitur de interpretatione cõtractus,not.Soc.vol.1.consi.145.& Steph. Bertr. p. 4.consi.126.facit l.imperatores ff.de cõtra. emp. *Interpretatio contractus.*

Si verò non sit consuetudo, vel quæstio sit, an illa sit vtilis populo, vel non : isto casu adeundus est rex,vt eius arbitrio fiat terrarum distributio,sicut in diuisione aquarum statuitur in l. de vsu.ff.de varijs,& extraord.cogn.

Ideo aũt dixi regẽ adeundũ,& non iudicem: nam proprium regis est statuere, vel pensare, quo ordine,& qua cultura debeant vti subditi sui in proprium commodum terrarum regni, vt ex tex.in l.1.tit.11.p. 2. Et qñ fit diuisio terrarum inter vicinos,ipse quoque rex potest donare cui voluerit de illis terris,vt l.234.in ll.del stilo.* Quæ l.non inuenitur in Rec.* ex qua oritur practica,vt in locis, vbi non probatur diuisio, donat hodie rex. *Propriũ regis est statuere de cultura.* * *Hoc bene nota.*

Facta aũt diuisione terrarũ regia authoritate,ipsi vicini singulatim vtentur terris in cõem propriam cuiuslibet vtilitatem,cui terræ seruire debent,vt in l.3.tit.3.lib.7.ordi. * Quæ est d. l.1.tit.7.lib.nouæ Recop.* & qui aliter q̃ ex cõciliorum diuisione, vel quàm consuetudine est introductum,occupauerit terras, hic siue vicinus,siue forensis sit,poterit conueniri remedio l.5.tit.3.lib.7.ordi.* Quæ est l.3. cum seq. tit. 7. lib. 7. Recop. * quæ lex condita fuit apud Toletum.De quarum terrarum occupatione non inuento pœnam aliquam criminalem impositam contra occupantes huiusmodi terras publicas: & cum non reperiatur, imponi non debet,vt in l.at si quis §.diuus ff.de relig.& sumpti. funeris: si verò occupatur callis,via,aut alius exitus,vel locus,q̃ sit in cõem ciuium vsum,olim pœna triginta,& sexaginta solidorum imponebatur, sm distinctione tex.in l.1.& in l. 3.tit.6.foro.ll. lib.4. Hodiè verò imponitur pœna centũ marapetinorum,vt l.32.tit.11.li.8.ord.* Quę est l.5.ti.16.li.8. Rec. * Et vltra hoc occupatio tolletur expensis occupãus vt l.1.ti.ff.de via publ. & notat Flori. in l.1.ff.de his,qui deiece. vel effude. & occupãtes vias,et extra ordinẽ puniuntur, vt in l.ædiles §. sunt aũt ff.de via publ. Iure verò Partitarũ sola demolitio inuenitur expressa, vt l.23.tit.32.p.3. De cuius praxi vltra instructionem, quæ iudicibus dari solet per dominos senatores S.R.C.placuit nonnulla hic inferere. * * *

Præmitto, quod in conseruatione terminorum cuiuslibet concilij, vt ex superioribus infertur, publica populorum vertitur vtilitas, & ideò iudex ad id potest officium suum interponere,vt notat Paul.& communiter DD. in l. 4. §. hoc 10 *Ley de Toledo sobre los terminos* * *Quæ est d l. 3. cum seq titul. 7. Recop.* *

o.

§.hoc autem iudicium ff. de damno infecto, & Anton.in cap.cum olim, de censi. & Innocen. in cap.ad nostram de iureiurand. quem sequitur Bal.in tract.de dote in 6.p. priuil. 18. & idẽ notat Gui.Pap.in sing.863.

Et quia causa publica est, ideò iudex ex officio suo tenetur visitare terminos ciuitatis, & villarum, vt in isto capite sexto,& contra occupantes vti forma d. leg. Toleti, etiam concilio non quærelante.

Et quia ciuitas, vel villa præsumitur possidere dictos terminos, vt supra dixi, ideò possidẽs terras præsumitur occupasse iniustè, & de facto; & nisi ostendat de titulo, cogitur ad restitutionem possessionis, qua ciuitatem, vel villam spoliauit.

Et si quidem de spolio constaret ex violentia adhibita procuratori, vel colono ciuitatis in bonis, quæ locari possunt, iuxta legem sed & Celsus ff.de contrah.empti. in isto casu non loquitur dicta lex Toleti: quia violentus possessor ante omnia cogitur possessionem restituere, nec auditur velle docere de titulo, etiam in continenti, in odium violentiæ, ex regula, Spoliatus ante omnia est restituendus, vt in cap. in literis de restit.spol.& in l.si quis ad se fundum C.ad legem Iuliam de vi. de qua regula per Alexand.in l.naturaliter, §. nihil commune ff. de acqu poss & per Nicol.Boer.in deci.238. & per Hypp.de Marſ.in sing. 11.

11 Quod iure Regio probatur in l.6.tit. 10.p.7. vbi probato spolio violento, cogitur quis restituere, nec auditur super exceptione dominij statim probanda, ex ratione tex.in l.si quis emptionis, §. sed & hæc C. de præscript. trigint. vel quadragin. anno. Istud verum, nisi notoriè posset constare de iure proprietatis, ex priuilegio, vel simili titulo, quo cõstet de defectu proprietatis concilij: nam spoliatus non est restituendus, dummodò ante litem motam sit in esse,& possit constare de hoc defectu secundũ Abb.& Doctor.in cap.in literis de restitu. spoliatorum, de quo per Augustin. Boeri. in decis. 3. & elegantissimè per Aymon. consil. 302. in 2. p.& per Boer.in dec.2.num.34.Vi.gl. Gregor. in l.28.tit.23.par.3.

Si verò ageretur de alijs spolijs sine violentia, de qua in l. siquis in tantam C. vnde vi. in illis posset admitti exceptio dominij statim probandi:& in isto casu potest intelligi dict.l. Toleti.& in eius casu in continenti dicuntur triginta dies ad probandum de titulo: de quibus in dict. l. vel septuaginta, qui in Regia instructione solent addi: & quod in spolio per alium modũ sine violentia, admittatur probatio de dominio in continenti, probatur in l.27.tit.2.par.3. & in l.5.tit. 10.par.eadem.

12 *Lex Toleti habet locũ in spolio præsumpto.* Igitur ordo,& forma procedendi ad restitutionem terminorum, de qua in d. l. *de Toledo*, locum babet in spolio præsumpto, vel claudestino, sine violentia per occupationem terrarum, aut terminorum:& ideo occupator, siue possessor admittitur ad probationem proprietatis, etiam si agatur interdicto possessorio.

Cuius ratio potest assignari, nam ex priuilegio Regis potest cõcedi, tanquam sit leuis præiudicij,& super introductis de iure positiuo, quod contra agentem interdicto restituendæ admittatur exceptio dominij, vt concludit Alex.in 5. volum.con.54.colu.1. multo magis potest hoc concedi, ex dispositione d.l.Toleti.

Sicut in simili, si deserta est appellatio, potest à Rege impetrari, vt non obstante desertione, iudex appellationis cognoscat de negotio principali, vt notat Bald.in l.fin.C.senten.resc. non posse. quem sequitur Cass. in catal. gloriæ mundi, in consid. vigesima, in præeminentia 175. Ratio est, quia ius positiuum tollitur, sicut & in dicto casu, quòd exceptio dominij admittatur. *Deserta appellatione impetratur reparatio.*

Item potest addi alia ratio, nam consuetudine potest introduci, vt simul de possessorio, & petitorio cognoscatur, vt notat Ant. Butr.in c. fi.in fi.de ordi.cogni.

Multò magis ex dispositione d. l. de Toledo id potest introduci, sicut illa est in pluribus fauorabilis concilijs agentibus possessorio, eodẽ modo potest introduci nouus fauor pro conuento remedio d.l.& qui vult vti ea pro se, videtur consentire, vt agatur quoque eodem durante iudicio de probatione dominij per ostensionem tituli: & cum adsit consensus agentis hoc modo; nimirum si posset rectè admitti exceptio dominij, vt in cap.1.de rest.spol.

Quod autem sit lex illa Toleti fauorabilis concilijs, ex pluribus patet: nam proceditur ex inquisitione, quæ regulariter prohibetur: Item proceditur summariè, & de plano, & non admittitur appellatio. Et cognitio reseruatur supremo Principis concilio,& abbreuiatur instãtia, quæ regulariter durat triennio. Et cum his omnibus agens gaudeat, nimirum si conuentus possit excipere de dominio, ex regul. text. in l. eum, qui ff.de iureiuran. & in l. secundum naturam ff.de reg.iur. 13 *Lex Toleti fauorabilis est.*

Et cum vtrumque coniunctim ex eadem lege oriatur, non potest quis eius dispositionem pro parte admittere,& pro parte repudiare, vt l. neminem, ff. de leg. 2. & quando ex eodem fonte vtrumque oritur, vtrumque simul debet recipi, aut repudiari, ex doctr. Bald. in leg. penult. C.de inst.per tex.in l.in venditione ff. de actio.empt.& vend. *Vtrumq; recipiendum.*

Conuentus ergo admittitur ad probandum de titulo intra tempus à lege præfixum: nam si iusta causa ostenditur, quare concilium non possideat, sed conuentus, etiam si allegetur præsumptum spolium, non fit restitutio, vt notat Imol.in cap.cum ad sedem, de restitut. spoliat. quem sequitur Matth.de Afflict.in decisi. 392. num.27. *Titulus.*

Et est aduertendum, quòd titulus, vel ius certum debet probari à conuento, vt probatur in illis verbis lege de Toledo, ibi, *Muestre el titulo, ò derecho que tiene*. Itaque ius proprietatis debet ostendi, nec sufficit allegare antiquorem possessionem: quia etsi probaretur (quod est difficillimum) contra cõcilium, tamen non minus ob id restituetur possessio concilio, licèt secundum Abbatem post dominos de Rota,

in cap. 1. de restitutio. spolia. aliud esset iure communi probatum cōtra spoliatum antiquio ri possessione: imò hoc non obstante, probatione à concilio facta, quod res est sita intra suum territorium, probatur dominium & possessio, vt supra dixi, & per consequens debet obtinere, vt notat Oldr, consi. 174. & Bal. in l. 3. in fi. C. si à non compe. iud.

14 *A sententia momentanea possessionis quomodo appellatur.* Alia & quarta ratio potest assignari ad dictā legem Toleti, quare contra agentem interdicto restituendæ admittatur probatio dominij, nam licet regula sit, quod à sententia super momentanea possessione non appelletur, vt in leg. vna C. si de moment. possess. tamen quando facta restitutione possessionis esset dificile probare de dominio, vel aduersarius sit potens, & eius conditionis, vt facilè ab eo non possit recuperari res, in istis casibus admittitur appellatio à sententia momentaneæ possessionis: quia aliter ob difficultatem possessorium traheret secum effectum perpetuum, & ita colligitur ex Abb. in 2. volum. consi. 55. & ex Barto. in l. 1. ff. de appella. recipi. & ex Angel. in l. 1. C. de moment. possess. & de hoc facit (vt aiunt) magnū festum Rob. Maran. in Spec. aur. in 6. p. in tit. de appell. sub nu. 301.

Et de potente aduersario notat Paulus in lege si de vi. ff. de iudici. & in leg. 2. C. de edicto diui Adri. toll. quem sequitur, & declarat Boer. in dec. 238. in 2. p.

Vniuersitates potentes. Cum igitur vniuersitates sint potentes, & priuilegiatæ, & gaudeant priuilegijs minorum, si admissa quærela super spolio, & lata sententia ante omnia fieret restitutio, & postea conuentus deberet super proprietate agere contra vniuersitatem, difficillimè posset ius suum cōsequi. Nimirum ergo si contra concilium agens possessorio, cum sit persona potens, & priuilegiata, admittatur exceptio dominij: nam propter potentiam alicuius, multa in iure permittuntur, quę aliàs non permitterentur, vt de citatione potentis notat Bald. in c. 1. col. 2. de milite vassallo, qui contumax est, & per Hypp. in sing. 91.

Et quæ supradicta sunt præmaximè procederent, si ageretur interdicto vti possidetis remedio dictæ legis de Toledo: nam licet quoq. vt probatur ex illis verbis, *Les toman è ocupan*, & ibi, *La toma è ocupacion de los dichos terminos*: nam solum consideratur actus iq re illatus, & sic est vis concernens rem, & non personas, vt colligitur ex doctrina Barto. in l. 1. §. 1. ff. si quis testam. liber esse iussus fue. & qui molestat, vim facit, vt in l. vim. ff. de vi, & vi armat. & ideò ad inhibendam vim in ciuili possessione, & vt fiat restitutio naturalis possessionis occupatæ, potest agi interdicto vti possidetis, secundum Ioa. Fabr. in §. retinendæ, versi. veniamus instit. de interdict.

15 Et quando agitur isto interdicto vti possidetis, indistinctè admittitur exceptio dominij, vt in l. si de co. & ibi Paulus, & communiter Doctores, ff. de acquirēda possessione, & in isto casu dicta lex Toleti sine obiectione posset procedere, intentato ciuiliter hoc interdicto: quia in isto casu lex Toleti tantùm loquitur, quia dicit: *restituyr*: argument. glos. in lege si mancipia. Cod. de seruis fugitiuis in parte, aduocandum.

Molestia. Et molestia concilio facta, vt competat hoc interdictum vti possidetis, probatur eo ipso qd negatur concilium possidere: quod præsumitur, vt supea dixi. Et istam negationem esse molestiam, probat Lap. in alleg. 65. & Matth. de Afflict. in q. 394.

Proposita igitur quærela à concilio secundū formam dictæ legis *de Toledo*: maximi effectus est, quod procedi possit simpliciter, & de plano: effectus rectè enumerant DD. in Clementina sæpe. de verbo. signi. & elegantissimè Rob. Marant. in Specul. aureo in quarta parte, 9. distinct. num. 11.

16 *Testium repulsa in causa summaria.* Inter quos ille est potissimus, quod nisi aliter sit expressum in instructione iudici data, in ista causa tanquam summaria, non admittitur testium repulsa, vt notat Roman. in singu. 283. Idem notat Robertus in Specul. aureo. in 9. distinct. num. 63. & in 6. parte versic. repulsi. num. 19. & Lanfranc. in capit. quoniam contra. de probat. in parte, testium, num. 83. & notat Capitius in decisio. 55. & ita expresè dicit litera legis Toleti, *Sin recebir tachas de testigos*. Et est ratio, quia in summarijs præiudicium est reparabile: si verò esset irreparabile, etiam in summarijs admittitur reprobatio testium, ex notat. per Rebuff. in tract. de reprob. testi. art. 1. in glo. 1. & 2. num. 14.

Alius effectus est, quod etiam si inter duo cōcilia agatur remedio dictæ legis Toleti, non tamen admittitur appellatio in isto possessorio, vt ex serie eiusdem legis apertissimè patet: & ob id corrigitur practica aliter scripta, & laudata per Rob. Maran. in spec. aur. in tit. de appell. sub num. 301.

17 *Lex Toleti locum non habet cōtra ecclesias.* Cæterum ex serie eiusdem legis Toleti colligitur, quod illa non loquitur, quando agitur contra ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel ordinem militarem, quia legis tenor est, quando agitur contra sæculares personas: & cum sit dispositio noua, & corrigens iudices C. de iudicijs, & multa alia iura, non debet extendi vltra casum, in quo loquitur: & multa iura, quæ in proposito possem allegare, notat Matth. de Afflict. in const. Regni Sicil. li. 1. rubric. 73. in cap. baiulos num. 15. & per Hyppolit. in singul. 13. in fine.

Itaque quando agitur contra fiscum, vel Ecclesiam, aut Ecclesiasticas personas ab ista sententia expressa admittitur appellatio, quæ in dubio venit admittenda, vt per glos. in l. qui restituere ff. de rei vend. & in l. 12. tit. 23. p. 3.

Item ex serie eiusdem legis patet, ꝙ non admittitur appellatio respectu executionis sententiæ in possessorio: si tamen iudex condemnat in fructibus, in isto casu nō prohibetur appellatio imo omninò eam admittendā putarē ex doctr. Bal. in l. vna C. si de moment. poss. quem sequitur Matth. de Affl. in dec. Neap. 77.

Titulus concilij. Item quando à reo conuento ostenditur titulus, putà donatio facta à concilio sine Regia licen-

centia, interim quòd disputatur de validitate tituli, etiam si proferatur sententia contra possessorem, secundùm formam dictæ l. Toleti, tamen aduertenda est appellatio. Secus verò si exhibeatur titulus sine licentia Regia post latû capitulû nouum in curijs de Valladolid, anno 1542.* Quæ est l. 11. tit. 7. lib. 7. Recopil.* Nam isto casu non obstante exhibitione huiusmodi tituli, minimè deferendum est appellationi, imò non obstante appellatione sententia debet exequi, & ita nouissimè declaratum est in curijs Maioriti cap. 3. in celebratis anno 1552.* Quæ est l. 5. tit. 7. lib. 7. Recop.*

Quæ est petitiun. 9.

Item est aduertendum, dictam legem Toleti loqui, vt pronuntietur sententia super possessione, quando est probatio intra terminum ad id expressum: quod colligitur ex illis verbis, *E fecha la tal pesquisa y prouanza dentro del termino.*

Restitutio in possessorio.

Nam si lapsus est terminus, poterit à concilio tanquàm læso peti in integrum restitutio, & quòd de nouo fiat probatio: quia licèt in iudicijs possessorijs non admittatur appellatio, tamen admittitur in integrum restitutio, notat Bald. in cap. cùm non liceat, de præscrip.

18 *In integrû restitutionê videtur sublata.*

Et quanquam tollatur remedium appellandi, nihilominus admittenda est in integrum restitutio: quia hæc non videtur sublata, secundum Paulum in l. si finita §. postea autem ff. de damno infecto. Idem notat Soci. in l. cùm filius familias §. in hac ff. de ver. obl. num. 9. & Bald. eleganter in 2. par. conf. 236. incipit instituto. Et ideò restitutiones bannitorum per viam restitutionis in integrum nunquam videntur exclusæ ab statuto, secundùm Bald. in l. 2. C. si pédente appellat. & notat Socin. in consil. 299. col. fin. & sic in casu dictæ l. Toleti non esse negandam sicut nec minoribus, ita vniuersitatibus ciuitatum, aut villarum restitutionem in integrum ad probandum de nouo, si petatur, arbitror.

19 *Limitum probatio.*

Modus autem probandorum limitum potest esse, vel per sententiam finium directiuam: quia quod intra limites positum est, sic retinetur, & demonstratur, vt in l. in finalibus ff. finium regundo, & notat Bal. in rub. C. de contrah. empt. q. 22. & loquendo de finibus castrorum, notat Innoc. Bal. & Felin. in cap. cum causam de probat.

Item ex tenore priuilegij regalis potest de limitibus constare: nam ibi significatur, vbi sit finis territorio, vt colligitur melius quàm alibi in §. dictum inst. quibus modis ius patriæ potestat. solui. Et notat Bal. in l. 1. C. finium regundo vbi dicit standum priuilegijs Papæ, si definant fines antiquos, vel maiores, aut minores antiquis: quia in potestate eius est mutare fines territoriorum. Quod facit *para los terminos que le nueuo se señalaron en el reyno de Granada, y en las Indias*: & in dubio terminis antiquis standum est, nisi noui probentur, vt in l. 2. C. finium regundo. & ibi Bal. Et ad significandos fines fundorum dicit, ponendos esse limites text. in l. fin. tit. 15. par. 6. & notat Angel. in l. 1. §. cloacæ ff. de cloacis, & Corneus in 1. vol. conf. 158. & priuilegium limitum non probatur testibus: secundum Bal. in l. fin. C. de exec. rei iudic.

Recta via attendēda in limitibus. Vide singulare consilium Calcanei conf. 89.

Et continuatio limitum attento iure communi, & omissa prouinciæ consuetudine, debet fieri recta via, & non indirecta, vt in l. adeò §. insula ff. de a q. quir. rerum domi. cum quo concordat l. 26. titu. 28. par. 3. & nominatim notat Soc. in 1. par. conf. 181. col. 3.

Si verò de limitibus non constat per priuilegia, vel sententiam, debent probari testibus deponentibus de actibus concludentibus probationem terminorum, iure proprio ciuitatis intra certos limites versus ciuitatem, vel villam.

Et decem modos concludentes probationem terminorum, notat Guido Papæ in decis. 193.

Et octo modos eiusdem probationis terminorum, notat Cassa. in consuet. Burgu. rub. 1. §. 1. in glos. ou territore. ver. multa.

Et quia limites terminorum solent apparere per montes, aut lapides, aut ex vallibus, vel fluminibus, vt notat Ioan. Andr. in cap. cum causam de prob.

Ideò per oculorum inspectionem solet probatio esse notoria: nam hæc omne genus probationis vincit, vt l. si irruptione §. ad officium ff. finium regundo, & notat Bal. in l. contra negantem C. ad l. Aquil. & glos. in cap. inter memorantes 16. q. 1. & per Abb. & Felin. in cap. quia iudicante, de præscr.

Et ob id iudices debent proprijs oculis visitare terminos, & limites eorum, senes antiquos in testes sibi associando: nam in finalibus quæstionibus antiquior probatio, tam testiû quàm instrumentorum debet prævalere, vt notat Alber. in d. l. in finalibus ff. finium regun.

Semiplena probatio sufficit.

Imò ob antiquitatem alijs stantibus adminiculis, etiam ex semiplenis probationibus fertur sententia, vt notat Cardin. in Clem. 1. de probatio. aliter tamen in limitibus secularibus, notat Feli. in c. cum causam de testibus nu. 12.

qualis qualis probatio

Tamen quòd sufficiat qualis qualis probatio, notat per plura Socinus in prima parte, conf. 86. ex glos. in l. at qui natura §. cum me absente ff. de nego. gest. vbi in antiquis per famam probatur dominium (stantibus tamen alijs adminiculis) vt concludit Angel. in l. Titius ff. quibus modis pignus, vel hypotheca soluitur, de quo per Felin. in cap. cum Bertholdus de re iudi. num. 25. & dict. glos. in §. cum me absente notat Alex. in 2. vol. conf. 4. col. 7. & in 6. vol. conf. 90. & plura cumulat in materia probandi dominium per famam, Hyppo. in rubr. C. de proba. fol. 24. 20

Adminicula.

Et quòd in probandis limitibus adminicula sufficiant, notat glos. in c. si Papa, de priuileg. lib. 6. & plura cumulat Philip. Dec. in 1. p. conf. 42. num. 8. & Soci. d. conf. 86. & 127. in prima parte, & per Felin. in cap. de quarta de præscrip. num. 27. & per Matth. in decis. 177.

Et inter alios modos pasculatio libera, aratio terrarum, & plantatio vinearum, & ædificatio, est modus quilibet de per se satis significatiuus possessionis terminorum, vt per Bal. in l.

in l. sicut §. 1. ff. quod cuiusque vniuersi. nomi. quem sequitur loquendo de pastu. Matth. de Afflict. in decis. 376.

Quod procedit, quando limitatiuè vicini illius ciuitatis, aut villæ tantummodò vtebantur illius commoditatibus intra terminos: nam si vicini alterius ciuitatis, aut villæ promiscuè, & simul vterentur eisdem terminis, præsumitur ex hoc communio terminorum, vt probat elegantissimè Socin. in 1. par. conf. 86. col. 3.

Communio terminorū.

Et in tali communione ex temporis diuturnitate præsumeretur, quòd interuenerit superioris authoritas, vt probat Rom. conf. 273. quem sequitur Matth. de Afflict. in decisio. Neapol. 368. Aliàs requiritur ad communionem superioris authoritas, vt per Bald. in margarita ad Innoc. in parte, authoritas.

In qua communione populi stare non compelluntur, quia termini commodam diuisionē patiuntur, & ob id debent diuidi, vt in l. fin. C. communi diuidun. & in l. inter omnes C. de prædijs minor. & in l. si non sortem §. si centum ff. de condi. inde, & notat Bald. loquendo de curti in cap. 1. §. si quis de manso, de controuer. inuesti. in vsi. feu. & quod notat Bartol. in l. cū conclaue ff. de daño infecto, & Bart. Cepol. in tract. serui. rustic. præd. cap. de curte. Quinimò etiam si res aliqua steterit communis per tempus immemoriale, non tamē præscribitur, quin fiat diuisio, vt probat Aym. 1. volu. conf. 60. & quòd inter populos non valeat perpetua communio terminorum, vel montanarum est mirabile consilium Cornei in 3. vol. conf. 48.

11 Conuentio de perpetua communione termino rum, an valeat.

Imò non valet conuentio inter particulares, vel concilia ciuitatum, aut villarum, per quam perpetuo duretur in communione, & quòd nō possit peti diuisio, quasi impediatur liberum arbitrium, tex. est in l. in hoc iudicio §. si conueniat ff. communi diuidun. & in l. nulla societas ff. pro socio. & in l. tandiu ff. eod. tit. Quod extendendum est, etiam si ista communio roboretur iuramento: nam eo non obstante, potest societas, & communio perpetua dissolui, vt per plura iura probat Curtius Senior in conf. 68. num. 15.

De qua materia per Ias. in l. si non sortem §. si centum ff. de condict. inde, & per Didacū de Segura in l. vnum ex familia §. sed si fundum ff. de lega. 2. fol. 56. col. 4. Et per Balbum in tract. præscr. in 4. p. quartæ partis in 13. quæst. & per Rebuff. in l. vna de senten. quæ pro eo quod interest 1. nota. num. 17. fol. 13.

Et istud quotidie habetur in practica: nam multæ ciuitates, & villæ huius regni habent inter se communionem terminorum, quas vulgus appellat *comparaciones, o igvales de terminos*, & multi ex illis nituntur, & pro viribus procurant, vt durent perpetuò, quod de iure est impossibile, ex supradictis, nisi interueniat regalis licentia, vel communio si particularis, & non omnium terminorum, vel iam lata sit sententia de communione perpetua.

Quo remedio dissolua ... commu

Imò plus dicerem, quòd etiam temporales communiones ante finitum tempus possunt dissolui, si alter ex populis creuit in vicinis, & sic adsit iusta causa de nouo: nam potest dicere alter ex populis. Ne fortè vobis, & nobis non sufficiat, & sic potest à societate sine metu pœnæ discedere. Et ita eleganter notat Abb. in c. dilecti, de arbitris, nam dicit, quòd etiam si ius scindendi ligna, vel pascendi cum animalibus in alieno territorio sit inductum consuetudine, quæ est pactum ciuium, si ligna, vel pascua non sufficiant, præferendus est Dominus territorij, & exterus non est admittendus ad consuetudinem pascendi: & idem notat Imol. ibi, quem sequitur, & corroborat Matth. de Afflict. in decis. Neapol. decis. 290. & Cassa. in consuet. Burgun. rub. 13. §. 2. num. 27. & §. 5. num. 1. & 2. & Roch. de Curte, in cap. final. de consuet. fol. paruo. 46. & glos. Montal. in l. 7. tit. 2. lib. 2. foro ll. & Cepol. in tractat. de seruit. rustico. præd. tit. de seru. iuris pascend. & Didac. Couar. in lib. 1. resolut. cap. 17. num. 11.

nio terminorum.

Quomodo pascua non sufficiunt.

Sed in contractibus, per quos initur ista communio, excepta in integrum restitutione, quæ intra quadriennium potest peti ab vniuersitate probata læsione in dando vtilitatem suorum terminorum alijs vicinis exteris, contra dispositionem tex. in l. 4. tit. 28. par. 3.

Si non hoc remedio, sed iure læsionis vellet à communione discedere, magnum damnum societatis debet considerari: nam eo probato licebit ante tempus discedere à communione, vt notat Vldaricus Zasius in l. serui electione §. finali ff. de legat. 1.

Et sic putarem debere intelligi, quæ ipsemet notat in suis singularibus responsis cap. 15. & nisi dissolutio huiusmodi communionis, quæ incipit esse damnosa, non permitteretur, esset occasio magnæ inæqualitatis, vt notat Matth. de Afflict. in const. regni Siciliæ rub. 37. cap. 15 num. 10. lib. 3. & ideo liquidissimè probandum promiscuum vsum pascendi non sufficere omnibus, consulit Didac. Couarru. in d. cap. 17. num. 11. vers. his verò. 12

Et ex superioribus patet, quòd ius herbagij potest acquiri in alieno territorio: nā si ex voluntate expressa vicinorum potest acquiri, vt in l. 4. tit. 28. part. 3. ibi, *contra voluntad, y defendimiento de los que hi morassen*, eodem modo potest acquiri præscriptione: nam & ibi adest consensus tacitus, vt in l. alienationis ff. de regul. iur. Si verò non adesset consensus, sed violentia, talis vsus non posset acquiri, nisi in casu, quo violentia esset modica, vt per Bart. in l. 1. §. in operis ff. de noui operis nuncia. & notat gloss. in consuetu. Aluerniæ cap. 28. artic. 5. Vide infra cap. 12. sub num. 10. & in quo consistat vtilitas pascuorum, videatur Ioan. de Ripa in suis responsionibus titul. de legibus cap. 22.

Et semel acquisito iure isto pasturandi, vel ligna scindendi in alieno territorio, non potest ius pasturæ mutari, inuito eo, qui ius habet, vt in l. in concedendo ff. de aqua pluu. arcen. & notat Rom. in conf. 47. imò etiam re communi non licet vti, nisi ad vsum destinatum cum præiudicio tertij, vt probat tex. in l. Sabinus ff. cōmun. diuidun. & per plura probat Couarr. in d. cap. 17. num. 11. vers. sed & quoties, vbi plures

allegat,

allegat, & in ver. sic rector.

In praeiudicium nobilium non sunt defensa.

Quod facit, vt homines vulgò dicti *pecheros* in præiudicium vicinorum habentium ius pascturandi in suo territorio, non possint defensas temporales facere, quas vulgus quoque *atajados* appallat: vt ex locatione herbæ soluantur regia tributa, & in clericis videndum est quod notat Abb.in 1.vol.cons.6.

Et sic habẽtes communionem terminorum, si discordant in eo,quòd aliqui volunt vno modo eis vti,alij alio modo, inuicem se impediũt: & iura,quæ possem referre,notat Soc.in 4.part. cons. 58. & per Ludo. Gom. in glos. regulæ Chancell.de iure quæsito non tollen.

23 *Quomodo non constat de compromisso.*

Item nota, quòd si disceptatũ fuit inter duos populos super iure terminorum, si ostendatur sententia arbitraria antiqua, etiam si de compromisso populorum non constet,nihilominus propter temporis diuturnitatem præsumitur quod præcessit:& ita notat post Paul. de Castr. quem ibi allegat Felin. in cap. sicut olim. de re iud.num.32.& Ant.Cap.in decis.16.

24 *Speciale in materia terminorum.*

Item limites positi virtute talis arbitrariæ sententiæ præsumuntur positi, & approbati ab his, qui nominantur procuratores consiliorũ, & quod habebant mandatum, licèt hoc etiam ex cursu mille annorum non præsumatur: secundum Bal. in l. 2. C. si ex falsis instr. nihilominus in ista causa terminorum præsumitur, vt notat Alcia.& ibi Apostil. in tract. præsumptionem,in p.2.in reg.2.in præsumptione 23.

25 *De vsu terminorum.*

Terminorum autem vsus ad habitatores loci tantum pertinet: itaque solum modò demorantes gaudere debent, & non originarij, si aliunde domicilium habent: quia ista qualitas, quod sint demorantes in loco, vt frui possint dictis commoditatibus, exigitur à lege,vt probatur in l. 9. tit. 28. p.3. ibi, *Ca todo hombre que fuere hi morador, puede vsar de todas estas cosas sobredichas.* * Eandem sententiam tenet Gregor.Lopez in l.9.tit.28.par.3.in glos. magna versic. si tamen Dominus ibi non habitet, &c. & Couat.pract.qq.cap.37. num. 1. & maximè in versic. est tamen omninò cauendum, &c. *

Morador.

Morador autẽ accipitur isto casu pro eo, quòd Latinè dicitur habitator:nam habitatio,de qua in titulo de vsu, & habitatione ff.sermone Hispano, dicitur *morada*, vt in l. fin. tit. 31. par. 3. * Adde tamen, quòd licèt actu non commoretur, si tamen habeat suum domicilium ibi cum omnibus fortunis suis morari videbitur, & vt incola reputabitur: sic Bart.in l.1.§.1.num.7.ff. de lib.agnos. quod est vtile in practica. *

Et sic realiter debet domicilium habere, vt in l. domicilium ff. ad muni. nec sufficit formam habere ratione originis,vel quia habetur, ac si esset vicinus:nam hoc operabitur alios effectus, de quibus in l. pen. ff. de senato. & in l. assumptio. §. pen. ff. ad municip.& sic veniunt intelligenda quæ notat Alexan. in 2.vol. conf. 357.num.14. & Matthæus de Afflictis in decis. Neapol.384.

Dominus vassallorũ absens an fruatur terminis.

Et quo dicebam in practica, quòd Dominus vassallorum, nisi habitet in eodem loco, non potest frui pastu cum animalibus suis in terminis suorum locorum: nam habitatoribus tantùm conceditur dicta facultas,quod tamen Domini ægrè ferunt. Aliter concludit gloss. noua in l.9.tit.28.part.3.

Fallit tamen, si depopuletur populus dirutis ædificijs vicinorum: nam tunc ius pastus pertinet ad habentem iurisdictionem, ex notatis per Paul.& Alber.in l.sicut municipij §. 1. ff. quod cuiuscunque vniuersi.nomin.& per Barto.in l. fin.in fin.ff. de colle.illicitis.

Excessiui greges sunt moderadi. Idem in c. 14 sub n.6

Imò etiam si Dominus habitet in loco, non debet excessiuos greges habere: nam ita vteretur immoderate, & depopularetur pastus: & ideò arbitrio iudicis solet quantitas moderari: & aliquando ex statutis locorum: & ita notat Alberic.in l.Imperatores ff.de seruit.rustic.prædio.& in l.in tantùm §.vniuersitatis ff.de rerum diuis. * Vide idem tenentem Gregor. Lopez in l.9.tit.28.par.3.in glos.magna in fin.verbis.*

Et facit doctrina Bal. in l. si manifestè C. de seruitu. vbi dicit, quòd vtens assiduè vsu publico taliter, quòd consumet vsum aliorum vicinorum, potest à iudice cogi, vt vtatur pro rata,& fruetur moderata æqualitas inter socios, & vicinos illius loci:& id probatur in l. in summa §. fin. & ibi Paul. ff. de aqua pluui. arcend.

Istud autem quod dixi de rata, intelligitur pro indigentia cuiuscunque vicini, taliter quòd vsus communis sit pauperi,vt pauperi, & diuiti,vt diuiti,& ita probatur in d. l.4.titu. 28. par. 3.ibi, *Tambien a los pobres como a los ricos*: & ita colligitur ex Alberico in d. l. in tantùm §. vniuersitatis, & notat Ioann. de Ripa in suis responsis,tit.de legibus, & consuet. respon. 22. & notat Cassan. in consuet. Burgun. rub. 13. §. 2. num. 26. & elegantissimè per Stepha.Bertran. in 3.p.cons.1.sub num.12.& ibi plures allegat. Vsus terminorum debet cõmunicari pro modo debito.Vide glos. in consuet. Aluerniæ cap. 28.ar.10.& elegantissimè per Aym.1. vol.consil. 60. vide gloss. nouam in l.9.tit. 4. part. 3. & Alber.in l.nemo §.fin.ff.de rerum diui.

Et quia sæpissimè inter conuicinos oriuntur quæstiones terminorum, tria permaximè sunt attendenda.

Primùm,quod consuetudo, vel præscriptio, quæ viget inter eosdem populos, illa eadem debet obseruari ad vnguem: quia est natura propria tam consuetudinis, quàm præscriptionis, vt latissimè notatur in cap. auditis de præscrip. & nominatim notat Ias. & Ripa in l. quo minùs ff. de flumi.num.43.& Felin. in d. c. auditis num.15.

26 *In consuetudinibus non fit extensio de similibus ad similia.*

Et in consuetudinibus non fit extensio de similibus ad similia, etiam si sit eadem ratio, vt notat Bald.in l.nõ dubium col.8.C. de legibus, quem sequitur Ias.in l.quamuis ff.de in ius vocan. nam sicut pacta non extenduntur: vt in l. si vnus §.ante omnia ff.de pact. ita neque consuetudo,quæ pacto æquiparatur, vt est glos. in l.Domini prædiorum C.de agri.& censi.lib.11.

Et ista est vndecima fallentia in [argumento à simili, de qua non meminit in decem fallentijs, quas notauit Nicol. Euerar. in loco decimo in sua centuria.]

Secun-

Secundum notatu dignum est, quod si cum occupatione terminorum euellantur limites, contra propellantes terminos habet locú pœna criminalis l.agrariæ, de qua in l.1. & 2. ff.de termi.amo.de qua pœna meminit Felin. in c, quia indicante,de præscriptio.

Et iure Regni est text.in l.fin. in fine tit. 14. part. 7.

Probatio cõtra euellẽtes terminos. Et quia crimen hoc euellentium limites solet occultissimè, & in locis campestribus committi, minor probatio sufficit, iuxta notata per Bart. in l. si quis ex argentarijs §. an verò ff. de eden.& per Thom. Grammat, vbi plura refert in voto 3.num.3.

Et in occultis criminibus præsumptiones in casibus expressis à iure, habentur sicut & coniecturæ pro vera probatione,vt in l.4. tit.7.par, 5.& in l.8.tit.14.part.3.

Termini defenduntur vi armata. Tertium notatu dignum est, quod si agatur de conseruandis terminis, homines ciuitatis, aut villæ possunt terminos suos liquidos, & certos defendere, etiam vi, & manu armata: nã ratio armatur, cum ad tuenda iura certa arma sumuntur secundùm Bald.in l.1.C.vnde vi. Aduertendum dico defendere; nam præsuppono ipsam ciuitatem esse in possessione terminorũ, quia licèt termini proprij essent, non tamen ciuitas possideat, sed alius, non licèt propria authoritate occupare terminos, vt notat Bar. in l.de pupillo §.si quis ipsi prætori.q. 14. ff. de nou.ope.nuncia. quem sequitur Alex.in l. 1. §. parui ff.quod vi aut clam.& August.Beroi.in q.3.num.3. & loquendo nominatim in defensione terminorum notat Cassan. in consuetu, Burgund.rubric.13.§.5.vers.aduerte, & est doctrina Innocen. in cap. venerabili. de censi. & loquendo in defensione iurisdictionis, notat Bald.in sua margarita ad Innoc. in parte congregare, & in parte iudex potest: & loquendo in defensione immunitatis Ecclesiasticæ notat Abb.in cap.1.de immuni. Ecclesia. & facit doctrina Angel.in l.1.ff. si quis ius dicen. non obtempe. & quod notat Bal.in l.a. C. de serui. & aqua.num.69.& quod notat Lucas de Penn.in l.1.C.vt armorum vsus,lib. 11. & in corroborationem huius doctrinæ est tex.in cap. authoritatem 15. q. 6. & plura, quæ allegat Iacobus Vaneri, in Inquiridione iud. Ecclesiasti. singul. 189.

Et quòd ius terminorum debeat esse certũ, vt armis vtatur quis ad defensionem, notat Steph. Aufreri. in Clemen. 1. de officio ordin, in regula 1. fallen.in ver.15.num,23.

Et pro defensione propriarum rerum etiam manu armata, est text.in l.24.titul.26.part. 2.si tamen iniustè egerint inter se, inuicem sibi iniurias inferentes; illud concilium, qui iniustè egit, punitur,& vicini eius, secun dum Bal. in cap.1.§.iniuria.ver.quaro si partiales de pace iura.firma.

29 *Ius pastus datum intelligitur,si superabundet.* Item non est prætereundũ aliud scitu dignissimum, quod si ex præscriptione, vel priuilegio competat iu s pascuandi in alieno territorio, hoc debet intelligi, si superabondat pastus; vel si concederetur ius hauriendi aquam, intelligi debet,si illa superabundet in proprio territorio, & ita probatur ex sententia tex, in l. si quis diutinam C. de aquæ ductu libn. 11. & ibi notat Lucas de Penna; & in l. diligenter eod, titul.& idem notat Ioann. Franciscus de Ripa in tracta, de peste, vltima parte num.24. Et in tantum est hoc verum,quod non valet consuetudo in contrarium,vt elegãter probat Rebuf, in tracta. de consuet. & vsu, in præfatione, sub num. 51.

Cõtra scindentes arbores. Et quia quotidie nascuntur noua litigia, & quæstiones inter homines vicinorum conciliorum, nonnunquam ob arbores siluestres incisas, & asportatas, & aliquando ob damna data pastu ouium in terminis alienis: non ab re erit de duobus quærere. Primum est, an isti damnum dantes teneantur in foro conscientiæ. Alterum an asportantes arbores dicantur furtum cõmittere, vt agi possit criminaliter cõtra eos.

In prima quæstione tenendum est, nisi aliter statutum sit inter populos, quòd clam scindentes ligna, vel pasturantes non capti à custodibus ad nihilum teneantur, quod vulgò dicitur, *que le vala huyda*, cessante huiusmodi lege conuentionali, & societatis, cui standum est, vt in l. 2.C. de noxa, quòd in foro conscientiæ taliter damnum dantes peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem damnorum, tam pasturæ, 28 quàm pastus, concilio, vel Domino, cuius erant ligna, vel pastus; & ita concludit frater Alphonsus de Castro in lib. de leg. pœnali. 1. lib.cap.10.fol.81.vsque ad fol. 84.

In secunda quæstione, regula est, quòd scindens arbores fructiferas, vt sunt vices, oliuæ pomarij, de quibus in l.vitem ff.arbor. furtim cæsa. & in l. vitem ff. quod vi, aut clam. & in l. si seruus seruum §.si oliuam ff.ad leg. Aquil. in huiusmodi arboribus fructiferas scindens punitur, vt latro, vt in l.28.tit.15.par.7. & in l.a.ff. arbor. furtim cæsa. & hoc in vitibus propter fructus nobilitatem; nam vinum lætificat cor hominis; & ideò pœna contra scindentes vites non extenditur ad scindentes alias arbores secundùm Bal.in l.1.C.de interdictis.

In alijs verò arboribus punitor duplo æstimationis damni, vt in d.l.28. ibi, *Es tenudo a lo pechar doblado*: & concordat text.in l. furtim §. fina. ff. arborum furtim cæsar. & de huius dãni æstimatione loquitur tex.in l.faciẽda eod.tit.

Arborum asportatio. Prædicta regula locum habet, quando arbores tantummodo scinduntur: secus verò si post quam scisse foerint asportẽtur; nam committitur furtum in asportatione harum arborum, vt in l.si seruus seruum §.si oliuam ff. ad legem Aquiliam, & probat glos. in parte Pædius in l. furtum ff.arbor.furtim cæsa.& in l.24.tit. 15.p.7.

Si verò quis sciderit arbores etiam non fructiferas, causa vindictæ, & solùm animo damnificandi, etiam si non asportet, propter huiusmodi iniuriam puniri debet criminaliter, & ita per bona iura probat Isernia in sua peregrinatio.titul.de maleficijs clandest.in cõstitut. regni Siciliæ, sub num.13.& hoc modo potest intelligi, quod notat Bonifac, de Vita. in titulo de damno dato. num. 62.

Si

Quomodo arbores sint siluestres.

Si verò huiusmodi arbores non fructiferas, sed siluestres quis sciderit, iure communi etiã si asportet, putabant aliqui, quòd deberet tantummodo teneri lege Aquilia: & non semper criminaliter, vt notat Fab. in rubrica, & in §. liberum insti. ad legem Aquil. & in hoc casu huiusmodi scindens, & asportans æstimatione dãni condemnabatur, ex tex. in l. si seruus seruũ §. si oliuam vers. idem & in sylua cædua. ff. ad leg. Aquil.

Elegans opinio.

Sed mihi aliter videtur esse distinguendum: nam facta distinctione terminorum, arbores, quæ nascũtur in alieno territorio, cuius est terminus, tanquam arbores natæ in proprio solo, acquiruntur, & sunt in proprio dominio illius ciuitatis, aut villæ ad communem vicinorum vtilitatem: & cum detur proprium dominium, furantes huiusmodi arbores inuito Domino committunt furtum, ex regula eius, quæ dicit, quod est contrectatio rei alienæ inuito Domino, & ob id huiusmodi fures teneri ad restitutionem asserit frater Alphonsus de Castro in loco supra allegato, quod est intelligendum, quando exterus à populo hæc ligna furatur. Nã vbi non licet vtitur monte, vt aperit nobis d. l. 4. tit. 28. part. 3.

Si verò sit vicinus loci, qui vtitur lignis, scindendo ea, & conuertendo illam rem communem in propriam ipsius vtilitatem, isto casu propter communionem, quam in re videtur habere iure meræ facultatis, vt notat Paul. in l. sicut municipij §. 1. ff. quod cuiusque vniuersi. nomin. in tali casu excusatur à crimine furti, vt in l. merito ff. pro socio.

Et hæc est ratio differẽtiæ in casu, quo asportat ligna exterus, ab eo, quando asportat non extraneus, sed vicinus, nam iste est, velut
29 filius ciuitatis, vt in l. 1. §. per hanc ff. de rei vend. & inter patrem, & filium non datur furti actio. vt in l. serui, aut filij ff. de furtis, & quòd ciuis habetur loco filij, patet: nam ciuis non vocat vniuersitatem in ius sine venia, secundùm Angel. in l. quamuis ff. de in ius vocan.* in l. generaliter ff. de in ius vocand. ibi, enim hoc dicit Angel. * quem sequitur Thom. Grãmat. in voto 4. Cum ergo ciuis contrectat, quod commune est, ideò furti non conuenietur, sed ad damnum, exterus verò contrectat & asportat, quod est omnino alienum, & ob id potest criminaliter tanquam fur puniri, licet non asportet quam plures quercus, aut pinos, vt nonnulli autumant, dicentes eo casu, propter pluralitatem esse tala: nam etiam si quercus vna ex alieno territorio furetur, potest asportator accusante procuratore concilij conueniri criminaliter, quia etiam pro re parua committitur furtum, vt est glos. in §. gallinæ instit. de rerum diui. & etiam actio legis Aquiliæ intentatur criminaliter, si damnum committitur ex faciendo, & non ex committendo, vt per plura probat Robertus in specul. aureo, in 4. par. ind. 1. distin. num. 71. & glos. in l. fin. ff. de priua. delictis.

Verùm hoc casu, propter paruitatem arborum, etiam quia sunt siluestres, & non fructiferæ, & quia pœna furti est infamatoria nimis, & paruum nocumentum Reipublicæ, non damnarem huiusmodi fures pœna ordinaria, sed alia extraordinaria criminali: nam paruitas rei semper debet haberi in cõsideratione in præiudicium tertij, vt in l. scio. ff. de in integrũ restit. per Hyppol. in sing. 182. & plura iura ad hoc possem referre, maximè tex. in l. si quis domum ff. loca. tamẽ istam meam opinionem loquẽdo in furto paruæ rei, amplectitur, & bene iudicio meo, noster senator Regius Didac. de Couar. in lib. 1. resol. cap. 3. sub num. 12. si verò esset tale, & enorme damnum, vt fures eos punirẽ, quanquam pro leui crimine pœnã corporis, vel infamiæ non infligerem, secundũ Bald. in l. quicunque C. de seruis fugiti. col. 2.

Si verò imposita est pœna particularis contra vicinos, vel etiam forenses scindentes ligna, illa specialis pœna seruanda est, vt in l. 2. C. de noxal. & si aliqua pars applicetur fisco, in tali casu iudicium erit criminale, tàm respectu ciuium, quàm forensium, & posset ob id criminaliter contra scindentes arbores non fructiferas, siue fructiferas procedi: quia quando aliqua pœna pecuniaria applicatur fisco, causa dicitur criminalis, vt notat Bar. & ibi Alexan. in l. prætor ait. in princ. ff. de sepulchro vio. & in l. licitatio. in princip. ff. de publica. & vectigal. & Aretius rubr. de iudicijs, & istam esse communem opinionem, notat Robertus Marant. in Specul. aureo, in 4. parte, distin. 1. sub n. 2. & ideò vt agatur criminaliter contra damnificantes montes publicos, cautum est pœnam statuti, vel in toto, vel in parte fisco applicari: siue ponatur contra vicinos, siue contra forenses.

Sed si non applicatur fisco, sed iudici de causa cognoscenti, & in ea sententiam proferenti: ex statuto ciuitatis à rege, vel consuetudine cõfirmato, adhuc isto casu appellarem causam esse criminalem, quia eo solo casu appelletur ciuilis, quando integra pœna parti applicatur. Hic verò iudici, fiscum, & locum regis repræsentanti applicatur pœna: nam iudex vicem regis tenet: & subrogatio ista facit, vt pœna ei applicata faciat censeri causam esse criminalẽ, sicut quando directè applicatur fisco. Nam iure communi non potest iudex sibi applicare partem pœnarum, vt dixi supra. * Valde contrarium tenuit in dictionario, verbo, *Criminal*, vbi dicit, quod neque quando pœna applicatur fisco, dicitur causa criminalis, sed quòd vt minus requiritur, quod sit pœna relegationis: sed eum in hoc reprehendit Olanus in concordia iuris in litera C. num. 119. cum sequent. vbi dicit, quòd quæ causa criminalis, relinquitur iudicis arbitrio. Sed cõmunis opinio est, quod causa criminalis sit, quando pœna est corporalis, vel relegationis, vel vt minus pecuniaria applicanda fisco: sic Iulius Clarus in practica. §. fin. quæstion. 1. num. 2. vbi dicit, quòd ab hac opinione, neque in iudicando, & consulendo licet recedere. *

Et cum applicat ex beneficio legum regni à fisco regio aufertur, quod eius erat proprium,

&

& iudici datur: & ex parte dantis, & iudicis recipientis pœna est: & non soluente condemnato, posset commutari pœna iudici applicata, & adhuc parti, in corporalem, vt in cap. finem litibus, & ibi notat Abb. sub num. 5. de dolo, & contu. qua de causa, cum corporalis pœna posset euenire causa huiusmodi, quando non datur loco interesse pecuniarij parti, non video, cur non debeat criminalis censeri: pro quo facit Bar. doctrina in l. 1. ff. de custo. & exhibi. reor. num. 2.

Causa dicitur criminalis, quādo pœna in dici applicatur.

10 Ex cum ista genio meo sit vera opinio, puto ex ea afferendum in practica, quòd quando ex statutis ciuitatum, aut villarum pro dānis mōtium, & pastuum, aut vinearum imponitur pœna, cuius pars applicatur custodibus, vel denuntiatoribus, & pars ciuitatis, aut villæ concilio, & pars iudici sententiam pronuntianti: ista causa est criminalis, & à sententia non potest appellari ad concilium ciuitatis, aut villæ, vt ibi deputentur iudices in causa appellationis: quia causarum criminalium cognitio in causa appellationis etiam minimæ condemnationis non potest competere concilijs: & istud est commendandum in practica: nam ex abusu aliter fit, & proh dolor, satis iniq; & aliquando quæsito colore ad extorquendas pecunias subditorum.

Quomodo animalia clericorum damnum dederint.

Item in proposito damni dati in montibus, etiam si ab animalibus clericorum, & monasteriorum fiat, dico, quòd non solùm ligna scindentes, & asportantes possunt conueniri pœnis criminaliter, de quibus supra dixi, sed potest agi contra ipsos custodes, si negligenter custodiunt, & pro pastu potest agi contra dominos ouium noxali actione, & contra ipsos pastores dominorum ouium, soluentes pœnas habent actiones: & hæc omnia notat, & per plura iura, & doctrinas comprobat Tho. Grammati. in suis consilijs ciuilibus, consil. 102.

Sed quæro: Aliquis captus est à custodibus montium, vel terminorum, scindens ligna, vel depascens cum animalibus, ouibus, vel bobus, aut alijs pecoribus, & capiuntur pignora viuētia, quæ consumunt se expensis alimentorum, vt per Bar. in l. 2. ff. de re iudic. captus allegat ius pasturæ, vel commoditatis lignorum, vel ex priuilegio, vel ex præscriptione: quæritur, an interim debeat soluere pœnam, ante quam relaxentur animalia? Praxis admisit, vt substituantur pignora mortua: idque apud Neapolim quoque admissum videtur, ex his, quæ notat Capitius in decisio. 45. & pignoribus substitutis cognoscetur de causa principali.

An ius pastus cū vno vicino vendatur.

11 Item quæro, an ius pastus, vel ius proprietatis terminorum, tanquam sit actio popularis, moueri possit ab vno vicino tantùm, & id præiudicet vniuersitati? In quo respon. quòd si bona fide egit, valet quod actum est, cum sit popularis actio, de qua in l. eum, qui §. in popularibus ff. de iur. iuran. & ita notat Matth. de Afflict. in constitut. Regni Siciliæ, rubr. 37. num. 12. & ad istud potest induci tex. in l. 10. titu. 11. par. 3. vbi teneo cum glo.

Quomodo dominus loci occupat terminos.

Item nota, quòd si populus vel vniuersitas vult petere terminos occupatos à Domino, vel ab alijs, & Dominus loci prohibet, ne petat, ob id nunquam contra vniuersitatem currit præscriptio terminorum, & semper potest quod vsurpatum est, petere, vt in l. 10. tit. 29. part. 3. quod facit in fauorem vniuersitatum, quibus rex scripsit, ne aliquos terminos peterent à dominis, vel ab alijs curialibus.

Item est notandum, quòd remedium dictæ legis *de Toledo* est generale in remedio possessorio contra occupantes terminos, villarum, & ciuitatum, aut locorum huius regni; non facta distinctione, an sint Regiæ coronę, vel aliorum particularium dominorum, vt ex serie eiusdem legis apertissimè patet.

Speciale in terminis locorū regio.

Tamen in ciuitatibus, aut villis regiæ coronæ est aliud speciale, quòd potest in limine pro cessus impetrari mandatum regium contra occupantes terminos illarum ciuitatum, aut villarum, vt statim restituant: quod si facere neglexerint post monitionem, potest contra eos criminaliter procedi, tanquam contra raptores: de quo est tex. in l. 3. tit. 16. lib. 8. ordi.* Quæ est l. 8. tit. 12. lib. 8. Recop.* & in l. 10. tit. 13. lib. 3. ordi.* Quæ est l. 2. tit. 1. lib. 4. Recop.* & in isto casu non solum iudicium ciuile, sed etiam criminale potest competere.

Libellus impropriatur.

In quo nota vnum, quod sæpissimè vidi in practica, quod si agatur criminaliter contra occupatores terminorum, petendo, eos puniri propter violentiam occupationis: quia requisiti noluerunt terminos restituere, & petatur simul condemnari eos ad restitutionem possessionis: non per hoc videtur intentari simul iudicium criminale, & ciuile; sed saluatur libellus, 12. vt censeatur agere principaliter ad pœnam, & incidenter ad restitutionem possessionis terminorum, vt notat Bart. in l. interdum §. qui furem. in fin. ff. de furtis. Et sic verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus, vt notat Bartol. & DD. in l. sed si possessori §. item si iurauero ff. de iureiuran. & istam doctrinam Bar. tāquam notabilem sequitur Robert. in specul. aureo. in 4. par. dist. 1. num. 22.

Prados acotados.

Item nota, quòd facillimè debet Dominus Rex concedere iudices ad inquirendum de occupatione terminorum, vt in l. 5. tit. 17. par. 3. Maximè contra facientes defensas, aut prata, quæ vulgò dicuntur, *prados acotados*: nam siue in pascuis publicis totius termini, siue in terris aratis non licet hoc facere: nam sublato fructu, licet depascere in terris alienis, quorū fructus naturales omnium sunt, vt notat Ioan. Fab. in princ. instit. de lege Fusia Cani. tollen. quem sequitur Cassa. in consuet. Burgun. in glos. quelque. num. 2. in §. 2. & quod vtilitas huius pastus sublato fructu sit communis in terris, quæ vallatæ non sunt pro vinea, vel oliuetis, notat loquendo in terris Roder. Suar. in allegat. 15.* Vide de hac re latissimè Couarr. practic. qq. cap. 37. num. 2.

Et ideò non licet etiam in proprijs fundis facere defensas, quas vulgò *prados acotados* appellamus, vt notat Matth. in constit. Regni Siciliæ,

ciliæ,lib.1.rubr.85.nu.8. loquendo in dominis vassallorum facientibus defensas inuitis subditis:& iure huius Regni est text.in pragm. Granatæ fol.antiquioris impressionis 148.

Item remedium dictæ l. Toleti non solùm cõtra occupantes terminos,& vicos,& alia expressa in dicta l.locum habet: sed etiam quæcúque alia bona,etiam quæ non sunt in vsu communi,puta *officios de concejo,alhondigas,boticas*, & alia: de quibus in l.6.tit.14.lib.3.ordi. * Quæ est l.7.tit.5.lib.7.Recop. *

Contra rectores. Et specialis pœna ponitur contra rectores hæc occupantes, vt in pragmatica vallisoleti, fol. 62. * Quæ est l.2.tit.7.lib.7.Recop. *

Thesauri cui applicentur. Et quia inter alias quæstiones, quæ quotidie vertuntur,est illa,ad quem pertineat thesaurus, qui inuenitur intra terminos,& territoriũ ciuitatis, & villæ, & placuit eam elucidare per conclusiones sequentes.

Prima conclusio est,quod thesaurus indubio pertinet ad eum , qui primò inuenit, licèt non occupet,sed tantummodò inueniat, vt est text. & ibi glos.in l.nunquam nuda §.1.ff. de acquir. rerum domi:quod procedit, quando thesaurus in proprio fundo inuenitur , vt in §. thesauros instit.de rerum diuis.& iure Regni est text.in l.44.tit.28.part.3.

Secunda conclusio est,quòd non solùm quãdo quis in proprio fundo inuenerit thesaurum, facit eum suum , sed etiam si in loco sacro , aut religioso inuenerit,fit inuentoris, vt in d.§.thesauros.

Quod procedit , si fortuito casu , & non ex præcedente inuestigatione facta est inuentio thesauri: quod iure communi verum erat.

Ius Regni. Sed iure Regio hoc corrigitur, imò quicquid in fundo Ecclesiæ inuenitur , ad Ecclesiam,cuius est fundus pertinet: vt notat Ioan. Fab.in d.§.thesauros licèt Platea aliter notet in l. vna C.de thesau.lib.10.dicendo , medietatem thesauri applicandam Ecclesiæ,& eius fisco.

Tertia conclusio est,quòd si quis arte magica thesaurum inuenerit, fisco Regio applicatur ille thesaurus , & inuentor priuatur eo , tanquàm indignus,vt in l.1. ff. de iure fisci, & in dict. l. vna C. de thesauris , quod iure Regni probatur in l.44.tit.28.par.3.

Quarta conclusio est,quòd in alieno territorio data opera non licet quærere thesaurum, etiam volẽte domino fundi: & si de facto quæritur,& inuenitur, totum id acquiritur domino soli,& inueniens punitur extra ordinem, vt in d.l.vna C.de thesau.& ibi Platea col.2.

Quinta conclusio est , quòd licèt Dominus fundi,in quo dicitur esse thesaurus , non possit dare licentiã,vt fodiatur, & alteri acquiratur: si tamen ipse fodit per operarios suos ad hoc cõductos, acquiritur sibi thesaurus,ac si proprijs manibus ipse fodisset, vt in l. ita autem §. gessisse ff. de admin. tuto. & notat Ioan. de Platea in d.l.vna.

Sexta conclusio est, quòd si quis fortuito casu in alieno fundo inuenerit thesaurum,in loco publico,vel priuato Regis Castellæ, vel ciuitatis, aut villæ, media pars pertinet ad inuentorem, alia dimidia pertinet domino soli, vt in d.§.thesauros,& in d.l.vna.

Et iure Regni probatur in d.l.44.tit.28. p.3.

Septima conclusio est, quod denuntians iudicibus alicuius loci, vel territorij , in quo ipse demoratur, quòd in loco , vel fundo Regis sit aliquis thesaurus , & ad Regem pertineat secundùm formam text. in d. l. 44. si verum denuntiat,habebit in præmium quartam partem thesauri inuenti,vt in l.7.tit. 12. lib. 6. ord. * Quæ est l.1.tit.13.lib. 6. Recopil. * Cuius dispositio non habet locum in eo, qui iam inuenit thesaurum , & apprehendit in dicto fundo Regio: quia tunc dimidiam partem habebit dicti thesauri, vt in dict.l.44.sed loquitur in eo, qui denuntiat tantummodò esse thesaurum, vt à iudicibus apprehendatur , & detur Regi, & sic loquitur ante realem apprehensionem, & actualem: & sic in casu, in quo tantùm est scientia loci,& thesauri ibi reconditi.

Si autem iam apprehẽdisset thesaurum , deberetur dimidia pars inuentori , vt per glos. in d.l.nonnunquàm §. 1. & in d. l. vna de thesaur.

Licèt secundum communem omnium Doctorum, etiam sine apprehensione per solam inuentionem ex solo visu,dicitur inuentus thesaurus, vt notat Christophorus Porc. in d. §. thesauros , & moderniores in l. 3. §. Neratius ff.de acq.poss.

Item dicta l.7.titul.12.lib 6. ordi. * Quæ est d.l.1.tit.13.lib.6.Recop. * non loquitur, quando quis denuntiat esse thesaurum extra terminos loci, vbi ipse demoratur, vt probant illa verba legis, ibi, *do morare*: quia in territorio,& terminis loci,vbi non moratur , non potest fodere terram,vt in dict.l.44.tit.28.part.3. Nec illa lex loquitur in thesauris Regi non pertinentibus,vt probant illa verba , *a nos pertenecientes* itaque vbicumque ratione fundi,vbi inuenitur thesaurus,vel ex alia causa non pertinet ad Regem,in illo casu d.l.ordin. locum non habet, vt ex eius serie apertissimè patet.

Octaua conclusio est , quòd thesaurus inuẽtus in cera, vel alio modo in re mobili abscondita,non dicitur thesaurus , & sic non pertinet ad inuentorem, vt cõcludit Ias. post alios DD. in d.§.Neratius num.7.ff.de acquirend. possessio.& per DD. in l. à tutore ff. de rei vendic. & per Iserniam in titul.quæ sint Regalia,in parte, & dimidia.

Nona conclusio est,quòd pecunia recondita in muro domus venditæ , non pertinet ad emptorem: notat Iass.in dicto §.Neratius col.3. & Ioan.de Platea in d.l.vna, nisi esset propriè thesaurus: & sic ex eius antiquitate,& forma posset colligi,vt concludit Vlda.Zasius in d. §.Neratius,quem videas.

Ex his conclusionibus videri meo resultat notissima, & clara doctrina,quando thesaurus inuentus intra terminos ciuitatis ad eam pertineat,vel vicinos eius.

Item nota, quòd mare intra centum milliaria attribuitur illi territorio, cui mare appropinquat, secundum Ange. in l. insulæ ff. de iudic.de quo per Felt.in c.Rodolphus de rescrip.

nu.7.& per Cepo.in tracta.de serui. rust. præd. cap.de mari,& ad huius quoque territorij maris conseruationem tenetur corrector.

Multi ex Episcopis, quàm pluresque Ecclesiæ huius regni, & monasteria possideot villas, & loca,terminosque, quos appellat Rotundos, & quæ dicta sunt de vsu terminorum aliorum locorum huius regni, quæ subdita sunt dominis sęcularibus, eadem quoque seruāda sunt in his terminis locorum, quos vulgò, *abadengos*, appellamus: nam in his quoque locis iura, & consuetudines generales regni seruandæ sunt, vt l.5.tit.4.libr.1.ordi.* Quæ est l.5.tit. 1. lib. 2. Recop.*

Expositio extrauagātis Pauli Papæ 2. Veneti. Et quia frequens est alienatio horum terminorum, & bonorum Ecclesiæ, placuit hic sub breuibus de intellectu extrauagantis Pauli Papæ 2.Veneti differere, quæ sub ti. de rebus Eccle.non ali.in extrauagan.situatur, & vt rectius eius intellectus appareat, diuido materiam per conclusiones sequentes.

34 *Requisita ad alienationem rei Ecclesiasticæ.* Prima conclusio est, quod ad validitatem alienationis rei immobilis Ecclesiasticæ tria requiruntur, tractatus, quo confertur ab alienātibus, an expediat, nec ne alienatio, & vnicus sufficit, vt in c.1.& ibi glo.de rebus Eccles.alie. vel nō l.6.& in c.fine exceptione 12.q.2.& glo. in cle.1.de rebus Eccle.nō notat Abb. in c. 1. de his,quę fiūt,& propria significatio verbi,tractare,hoc significat,vt conferatur,an expediat, vel non, & per plura iura probat Ioan. de Ripa in c.decernimus de iudicijs, nu.6. & quod veritas causæ,& solēnitas formæ requiritur,est cōmunis opinio secundū Barba.in 1.vol.cons.40.Hic nota,quod solennitas,quæ requiritur in alienatione rei Ecclesiasticæ,requiritur in ratificatione alienationis.Vide Oldr.cons.199.nu. 11. & si pacificè possideatur per decem, vel viginti annos,præsumitur solenniter alienata. Vt per Th. Gram. in voto 12.

Secundò requiritur capituli consensus, cuius appellatione maior pars cōtinetur, vt in c.cum in cunctis,de his,quæ fiunt à maio.par.cap.

Consensus. Nam singulorum cōsensus tunc requiritur, cum singulariter ius competit pluribus, nam quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: & glo.in cap.cum omnes de constitu.quæ aliter sentit, reprobatur secundum Abb. & DD. ibi.

Authoritas. Tertiò requiritur authoritas superioris.Dicitur autē superior Episcopus,cuius propriū est huiusmodi authoritatē interponere,vt in c. abbatibus & in c.sequens 12.q.2.& in c.in venditionibus 17.q.4.& de necessaria authoritate superiorū,vide per Fede.de Senis in cons.94.Et si sunt bona monasteriorū, dicitur superior, qui cōuētui præsidet,Vicarij Prouinciales Prædicatorū, vel ministri Minorū: & ita colligitur ex

Prouinciales. glo.in Clē.1.de re.Eccle.nō alie. Et ita eā exēplificat Summa Syluestrina in parte alienatio, sub n.2. nā huiusmodi prouinciales, & ministri Episcopali priuilegio gaudēt:& sunt immediati summo Pōtifici:& ideò eorū authoritas loco Episcopi sufficit, vt notāt cōmuniter DD. in c. cū cōtingat. de foro compę. & sicut Episcopus iura Canonica tenetur seruare,ita & isti prouinciales tenentur,qui nec contra iura,nec institutionem ordinis possunt in aliquo dispensare:de quo per Steph.Bertrā.in 3.parte cōs. 16.ex quo consilio semel impugnaui testamentū cuiusdā monachæ,quæ fecerat testamentū, & donationes ex licentia magni magistri Rhodij: nam licèt Papa possit hanc licentiā præstare, non tamen magister ordinis sancti Ioannis,nec similes prælati,quia tenentur iura seruare. *Magister Rhodij.*

Item superior potest appellari prior,vel prælatus,qui subest alij: si tamē iste inferior habeat cōuentū,& capitulū ad alienationē faciendam, vt patet in dicta Clem. 1. quæ prohibet alienatiōnē omnem præsidentibus,nisi necessitas,vel vtilitas monasterij, prioratus, vel Ecclesiæ, vel administrationis huiusmodi hoc exposcat: & ad id conuentus fuit, aut si conuentum non habet,prælati proprij assensu ad hoc nihilominus accedente. *Superior.*

Nec audienda est glos. quanquā sit magnæ authoritatis,quippè Ioā. And.cum qua ibi concordāt,& transeūt Card.& Imol. sensum enim Clemen.peruertit,dicens, verbum illud esse ad euadendam pœnam Clemen. sed non ad validationē alienationis,ad quam semper exigitur authoritas, consensusque supremi illius superioris, siue Episcopus sit, siue alius, vt iura antiqua volunt: & ita dicit communiter teneri in monasterijs exemptis Couarr. in lib. 1.resolut. c.3.nu.9.& in c.Ioan.in prin.de testamen.

Quoniam & si iura antiqua hoc vellent,hoc ius antiquum moderādum est, prout moderatur ex dicta Clementi. & fortè corrigitur, vt in c. 1.de consti.lib.6. non enim tantum pœnalis,sed & dispositiua est dicta Clemen.ait enim. Perpetuo prohibemus edicto,ne quis religiosus monasterio,prioratui Ecclesiæ,seu administrationi præsidens,iura,&c.concedat:si quis autem contra fecerit, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat,nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur.

Ecce igitur quomodo velit nolit, non tātùm de pœna,sed de validitate alienationis disponit. Ergo seruatis,quæ litera Clemen. disponit seruanda, valida est alienatio.

Neque alijs iuribus probat glos.quod intendit,nōn enim c.abbatibus 12.q.1.& c.in venditionibus 17.q.4.nam his iuribus solis abbatibus non adiunctis conuentibus, alienatio prohibetur sine consensu Episcopi, cui tunc temporis erant subiecti. Quare iura ista consonant, nedum contradicunt Clementinæ. Item dicta capitula sunt synodorum prouincialiū, quæ non habent vim extra prouintiam,cùm à Papa non sint extensa ad vniuersalem Ecclesiam; & si quam authoritatem haberent, non vsquequaque vt summi Pontificis constitutionem, qualis est Clem. limitarent, etiam si illam sequerentur,quantò minus cùm præcedant.

Neque obstat cap. primum de rebus Eccles. non alien. lib. 6. nam alienatio, de qua loquitur, solius immediati superioris authoritate,sine capitulo, vel cōnuentu facta, etiam non ob hoc nulla dicitur, sed quod sine causa 35

logiti-

legitima, sine tractatu, & in præiudicium tertij facta fit, vt notat Abbas in cap. nulli de rebus Eccl. non alien. & in cap. 1. de his, quæ fiunt à præl. sine consen. quanquam obscurè in hanc sententiam descendat.

Et hanc opinionem cõtra glos. in d. Clemét. tenerem, nisi aliter se habeat consuetudo, quæ potens est augere solennitatem seruandá, vltra ius canonicum, vt notat Abb. in d. cap. nulli, & sic intelligerem quæ notat summa Syluestrina, in parte, alienatio, sub num. 4.

Si tamen errore potiùs quàm consuetudine introduceretur, non esset consuetudo, vt innuit glo. in cap. quanto de consuet. & in cap. frustra 8. distinct.

His igitur præcedentibus tribus, valebit alienatio in casu à iure permisso, scilicet, ex causa necessitatis, vel incommoditatis, vel vtilitatis, vel pietatis: de quibus per glos. in summa. 12. q. 2. & per Doctores in dict. cap. nulli.

Bonum nomen. Pietati autem conuenit bonum nomen religionis, & quies religiosorum, vt notat Caietanus 2. 2. q. 43. artic. 7. & q. 87. artic. 1. ad quintũ, imitatus fortan beatum Gregorium lib. 1. registri. in dictione 9. epistola 67. in fine.

Neque ab vtilitate causa gratitudinis abest, quæ in bonum cedit nomen: & glo. in c. fine exceptione 12. q. 2. reducit ad causam indemnitatis, cui iura consulere volunt; prouident enim nè alienationibus damnum Ecclesiæ patiantur, non quòd semper lucrum consequantur.

36 *In permutationibus.* Secunda conclusio est, quod licet in venditionibus, & alienationibus rerum Ecclesiæ locum habeant supradicta, in permutationibus tamen solummodò exigitur subscriptio eorũ, quorum consensus expectatur, vt in c. 1. de rebus Eccl. non alien. & in cap. 1. & ibi Abb. probat, de his, quæ fiunt à præla. & id magis est in testimonium permutationis; quia id significat subscriptio aliorum, licèt ex subscriptione consensus regulariter arguatur, vt in l. fideiussor §. 1. ff. de pigno. & notatur in l. Caius ff. de pign. acti. & per DD. in l. si ita stipulatus §. Grisogonus ff. de verb. oblig.

Mobilia pretiosa. Tertia conclusio est, quod bonorum Ecclesiasticorum immobilium alienatio tantummodò prohibetur, nisi mobilia sint pretiosissima, vt gemma à rege donata maximi valoris; nam quoad prohibitionem alienationis propter rei excellentiam, æquiparatur immobili, arg. tex. in l. lex, quæ tutores, C. de admin. tut. & glos. in c. Episcopus, qui mancipium 12. q. 2. & notat Syluest. vbi supra q. 10. & idem est in re, voto, vel iuramento, vel legato ad immobilia emenda deputata, secundum Abb. in cap. nulli de rebus Eccl. non alien.

Quarta conclusio est, quod immobilium appellatione ius, & actio ad rem immobilé continetur, vt in l. ad resoluendam C. de prædijs mino. & est glo. & ibi Bar. & DD. in l. 1. C. si aduersus transa. & in l. potest ff. de auth. tuto. Item & annui redditus etiam redimibiles, vt in Clem. exiui. in ver. annui redditus, de verb. sig. & plura alia, quæ de immobilibus possem referre, congerit Syluestrina vbi suprà num. 9. & melius quam alibi per Andr. Tiraquel. lib. 1. tract. 5. 1. in glos. 6.

Pœna alienantis. Quinta conclusio est, quod pœna alienantis ea, quæ sunt prohibita, hæc est, vt ipso facto ab officio suspendatur, quod intelligitur quãtum ad celebrationem, & administrationem simul, vt in Clem. 1. & ibi glo. de rebus Eccl. nõ alien. facit c. 1. de senten. & re iud. lib. 6. in §. vlt. & in cap. si celebrat. de Clerico excom. mi. & in cap. 1. §. fin. de sent. excom. lib. 6. quibus locis suspẽsus ab officio, significatur, & suspensus à celebratione, & est excommunicãdus, vt notat glo. in c. nulli de rebus Eccl. nõ alie. & ibi Abb. & in c. monemus, vbi ponitur pœna Leonina. 12. q. 2.

Quod est verum, nisi celeri satisfactione Ecclesiã reddat indemné, omnis ex his, qui venit excõmunicandus, primò venit monendus, antequã excõmunicetur; non monetur quidé de cõmisso, sed de cõmissi correctione, vt in c. 1. & ibi notatur de sent. excõ. lib. 6. & in c. sacro, & in c. statuimus, & in c. constitutionem eod. tit.

Hodie verò in pœnis infligendis aliter est prouisum ex nouissima extrauaganti Pauli Veneti, quæ incipit. Ambitiosæ: de cuius verò intellectu, & in quo reperiatur specialis ad iura antiqua, placuit hic differere. * Et de eius intellectu vide Antonium à Gama in decisionibus Lusitaniæ, in decisione finali. * 37

Primum est, quod secundum antiqua iura solus prælatus liberè posset absque capituli cõsensu bona immobilia locare, atque conducere, & aliàs mobilia pretiosa Deo dicata alienare, dummodò huiusmodi alienatio longum tempus (hoc est) decennium non excederet, vt in Clemen. 1. de rebus Eccl. non alien.

Paulina tamen constitutio dictum decenniũ ad triennium limitat; quod tẽpus prælatus, vel alius administrationem habens transgrediẽdo, pœnas incurrit in ea constitutione contentas, antiquorum iurium pœnas non euadens, & nihilominus alienatio ab eo facta non tenet.

Secundũ inuenitur specialis, quoniã pretiosa mobilia Deo dicata explicãtur, videlicet, quæ seruãdo seruari possunt: & cætera, de quibus in iuribus antiquis erat dubiũ, an nomine immobiliũ veniebãt, & an possint sine solénitate alienari, explicãtur in dicta Paulina: & non alienãda exprimit mobilia, quæ seruando seruari non possunt, vt est triticum, nisi pro temporis exigentia.

Tertium, in quo dicta Paulina ius nouum est, quòd res ab antiquo in emphyteosim concedi solita, potetat sine vlla solennitate rursus in emphiteosim à solo prælato concedi, vt in cap. fina. de feudis.

Tamen in d. extraua. additur, vt non fiat dicta noua concessio ab eo, vel ab alio administrationem babente sine euidenti vtilitate quæ ante non exigebatur: & sic inducitur hodie quędam limitatio ad cap. fina. de feudis: nam absque euidenti vtilitate, & alienatio irrita est, & pœnæ subsequuntur.

Quartum est: quia locationi, de qua Clemen. 1. de rebus Eccle. non alien. addit conductionem.

Quintum est, quod alienans inconsulto Romano Pontifice, vel contra Paulinæ tenorem, incurrit eius pœnas grauissimas, & à pœnis, aliorum canonum non eximitur: & talis alienatio est ipso iure nulla.

38 *Quid operetur licentia Romani Pontificis.* Et est aduertendum, quod Romani Pontificis licentia id operatur, vt valeat alienatio sine iuris solennitate: & in casu etiam à iure non permisso, nisi in Papæ licentia aliter sit expressum: alioquin non maiori frueretur potestate, quàm inferiores prælati; & ita cōcludit elegantissimè Anto. Capitius in decisione 16.

Si verò Papa non consulatur, eiusque assensus habeatur, huius Paulinæ tenor debet seruari, & tenor ex eius verbis elicitur.

Et in ea nullum verbum est, vel tractatum, vel cōsensum capituli, vel superioris infra summi Pontificis authoritatē, aut decretum exprimit, vel quoque modo etiā explicitē significat.

Alienatio ergo his non seruatis, in casibus tamen à iure permissis facta ex vi huius Paulinæ tenet, & valet, & alienans pœnas in ea contentas non incurrit.

Dixi autem ex vi huius constitutionis: nam ex vi antiquorum iurium non tenet, & pœnæ eorum incurruntur, vt in d. Clemen. 1.

Item si hęc cōstitutio exigeret ex se, & includeret solennitates aliorum canonum, non opus erat antiqua iura roborare, atque innouare, vt facit: imò superfluerent antiqua illa iura.

Item si in casibus à iure permissis alienare, opus esset consulere Romanum Pontificē, non vtilis, sed damnosa esset hæc Pauli constitutio, propter varios casus contingentes, non solum in conductione vtili vltra triennium, sed in contractu emphyteotico, & de rebus non ab antiquo in emphyteosim concedi solitis.

Item quis ferat opus esse cōsulere Romanū Pontificem ad alienanda bona mobilia, non secundum instantis temporis exigentiam.

Rursus mens huius dispositionis Paulinæ, quæ ex præfatione colligitur, vt l. fi. ff. de hæredi. instituen. & in cap. ex multa. de voto. sed in præfatione dicit velle se obuiare prosanis vsibus, & bonorum Ecclesiasticorum detrimentis: & in casibus à iure permissis his omnibus obuiatur: ergo in eis hæc Paulina constitutio locum non habet.

Quod potest ex eo confirmari, quòd mens legis, & eius finis, est ipsamet lex, vt l. scire leges ff. de legibus. Sed ipse Romanus Pontifex prohibet omnem alienationem, præterquam (inquit) in casibus à iure permissis, ac de rebus ac bonis in emphyteosim ab antiquo concedi solitis: & tunc Ecclesiarum euidenti vtilitate, ac de fructibus, & bonis, quæ seruando seruari non possunt pro instantis temporis exigentia.

His ergo casibus etsi non consulatur Romanus Pontifex, locum non habet dicta Paulina constitutio. His enim seruatis, eius tenor obseruatur, in emphyteosi euidens vtilitas in fructibus, &c. pro temporis exigentia, in reliquis casus aliquis expressus à iure: alioquin non haberet hæc clausula vim exceptionis: vndè in litera textus sequitur, Si quis autem contra huius nostræ prohibitionis seriem, &c.

Quibus verbis author alienationum significatur, & non conuentus, vel capitulū, sine quo solennitas iuris non seruatur: & ita tenendum crederem, omissis his, quæ inaduertenter aliter dicit Doctor de Villadiego in tract. de legato. 11. q. num. 8. in 14. vol. tractatuum.

Ergo solùm ad prælatos, & ad alios ibidem nominatos hæc constitutio dirigitur, quibus non seruātibus tenorem eius, alienatio (inquit) est nulla.

Interpretanda igitur est hæc cōstitutio, quod locum habet, non solùm quando de pœnis agitur, sed cùm de nullitate alienatonis: quo casu personæ tantùm particulares nominantur.

Non seruantes autem antiqui iuris solennitates, pœnas eius incurrunt: & vbi exigitur solennitas, alienatio est nulla.

Et ista constitutio secundum iura antiqua est interpretanda, his exceptis, quæ expresse super addit, scilicet, tempus triennale in conductionibus.

Quibus si adsit casus à iure expressus, permissus cum longiori tempore, & alienationis nullitas, & pœna euaditur, in emphyteosi euidens vtilitas, in fructibus temporis exigentia.

Vnde Doctores hanc cōstitutionem in modicis rebus, sicut nec antiqua iura non habere locum asserunt, vt in cap. terrulas 12. q. 2.

Sextum, in quo dicta Paulina est singularis, patet in impositione pœnarum: quoniam si contra faciens Episcopi, vel abbatis præfulgeat dignitate, interdicitur illi ingressus Ecclesiæ; qui si intra tres menses immediatè sequentes, Ecclesiam indemnem reddendo non resipuerit, ipso facto est suspensus officio, tàm in temporalibus, quàm in spiritualibus.

Si autem minoris fuerit dignitatis, ipso iure est suspensus sine alia sentētia, vel declaratione: & est excommunicatus tàm alienans, quàm alienata recipiens, cuiusuis dignitatis, vel status fuerit.

Verum sicut pœnæ grauiores sunt, ita moderatiùs infliguntur, ait enim litera Paulinæ. Si quis præsumpserit: quo verbo temeritas significatur contrauenientis, vt notat Archidia. in c. Romana. de appella. lib. 6. col. 4. & per Felin. in cap. Iudæi. de testi. & in c. 2. de iudic. & in authent. de nuptijs 5. sic itaque coll. 4. Vnde non nisi scienter contra constitutionem Paulinam agentes, eius pœnas incurrunt. Pæna verò Clementinæ primæ de rebus Eccl. non alienandis, etiam ignorantes afficit, etiam si ignorantia crassa esset: nam vbi requiritur dolus, ignorantia lata non æquiparatur dolo, iuxta latè notata pōst glo. ibi, in l. in actionibus ff. de in litē iuran. si ergo alienans non præsumit, alienatio ex vi dictæ Paulinæ constitutionis nulla non est.

Septimum, quod ex dicta Paulina colligitur, est, quod casus permissus ad alienationem sine alia solēnitate sufficit ad euadēdas pœnas, quāquam exigatur ad validitatē contractus, alia enim iura vult in suo robore manere: alioquin ex sola dispositione Paulinę in illis permissis casibus, alienatio esset validitate munita sine solēnitate,

nitate. Pœnæ verò Clement. 1. de rebus Ecclesi. quocunque deficiente incurruntur.

Ex supradictis infertur, & patet, ex Paulina non esse nullam alienationem sine solennitate factam in casibus permissis: cum enim eam dicat nullam, nisi in casibus permissis, ergo in eis non est virtute eius nulla, sed ex Clementina. 1. & si sumus in casu alienationis ab antiquo factæ, præsumitur, quòd præcessit solennitas: quod per multa probat Capitius decis. 16.

39 *Qualiter pœnæ vitãtur.* Secundò infertur, quòd agens cum solennitate iuris antiqui, etiam extra casus permissos, & inconsulto Romano Pontifice, non incurrit pœnas eius: tum quia iam propriè ille non alienat, sed conuentus cum eo: & pœnæ sunt restringendæ ad eos; ergo tantùm verba directa intelligi debent, qui per se agunt.

Tum etiam, quod consulendo, tractando cum capitulo, & eius consilio, & assensu alienãdo, non præsumit, & sic non agit temerè, aut malitiosè: & cum res agatur sine præsumptione, non habent locum pœnæ extrauagantis: quia in pœnalibus strictè est procedendum: vt in cap. odia. de regulis iuris lib. 6. & in l. cum quidam ff. de liber. & posthu. & quia verba debent simpliciter intelligi, & non secundum quid, vt in l. hoc legatum ff. de legat. 3.

Tertiò infertur euidentissimè, quòd in casibus à iure permissis non est opus consulere Romanum Pontificem, sicut etiam cum iura antiqua seruantur: non enim vno verbo nisi manifestè dicatur, intelligi debet alijs iuribus derogatum, vt in c. Ecclesia vestra. de electione, & in cap. cum expediat eodem titu. lib. 6.

Et ad hoc ponderanda sunt illa verba text. Qui contra huius tenorem inconsulto Romano Pontifice, &c. & in tenorem eius in casibus permissis alienatio facta est excepta, & iura antiqua confirmantur. Qui ergo extra casus permissos vult alienare, & siue consensu capituli, si habeat, vel superioris, si non habet, necesse est, consulat Romanum Pontificem, ad pœnas euadendas, & validationem alienationis.

40 *Consuetudo contra Paulinam, an valeat.* Et iste est planus sensus eiusdem Paulinæ, & practicandus, licèt nonnulli inaduertenter innuant valere, consuetudinem contra dispositionem dictæ Paulinæ, eamque non esse consuetudine receptam, cum quotidie emanent literæ Apostolicæ, de ea mentionem facientes, & ad eius obseruantiam monentes. Et ideo illa constitutio vbique seruatur teste Ioanne Bertachino in Tracta. de episco. in 36. q. in 2. volu. tracta. fol. 178. col. 1. & Anto. de Pret. in tracta. de iurisdictione Episcopi cap. 5. in 2. vol. Tracta. fol. 201. licèt dubitet Summa aurea Armillæ, in parte, locatio: & ob id cessat quod notat Syluestrina in parte, alienatio, §. 15. & Caieta. in Summa in parte, excommunicatio. cap. 75. & Rochus de Curte in cap. fi. de consue. fol. paruo. 51. & noster Didacus de Couaru. in lib. 2. resolu. cap. 16. num. 6. & Albert. in tracta. de vero clerico cap. 50. in lib. 2. sub num. 9.

Et cum dicta Paulina sit in obseruantia, necesse fuit, vt Dominus Papa Leo decimus ei derogasset in bulla cõcessa Generali, ac vniuersis prouintialibus, & ministris Ordinis Minorum obseruantiæ; qua perpetuo cautum est, moniales sanctæ Claræ, & beati Francisci, Tertij nuncupati de pœnitentia, posse vendere, & alienare, & permutare qualibet bona immobilia de consensu duarum partium conuentuũ, & habita diligenti informatione à duobus, vel tribus bonis viris, in locis, quibus bona consistunt, id esse in euidentem vtilitatem monasteriorum: & alienata coram Vicario Episcopi confirmare: & ex huiusmodi Leonis constitutione, quam ego habeo, derogatur dicta Paulina, quæ si non esset admissa, non esset necesse derogare, vt in l. decem ff. de verbo. oblig. & in cap. ad dissoluendum de desponsat. impube.

Et quia dicta extrauagãs Paulina excipit casus à iure permissos, inter eos, nata, quod quãdo prælatus cum capitulo alienat, eo ipso probata est præsumptiuè Ecclesiæ vtilitas, secundum Bald. in cap. 1. §. 1. de his, qui feudum dare possunt in vsi. feudo. & per Feli. in c. cum causa, vbi de materia loquitur elegãter de re iudi. 41 *Euidẽs vtilitas.*

Et euidens vtilitas appellatur, si pro contractu temporali daretur census perpetuus Ecclesiæ, vt notat Anchar. conf. 122.

Et licèt quando præcedit decretum prælati, & tractatus, atque consensus capituli præsumatur vtilitas, vt in l. in pupillo. & ibi glo. ff. de solu. quam notat Tho. Gram. in conf. 18. in princ.

Tamen si integralis formæ congruitas, non fuerit seruata, non præsumitur vtilitas Ecclesiæ, imo damnositas, vt notat Bal. in l. quicunque C. de bonis, quæ libe.

Cuius dictum intelligo esse verum in dubio, si tamen euidentissimè, & non euidenter constasset de vtilitate Ecclesiæ in alienatione facta, itã quod illa vtilitas transisset in notoriũ, quia in notorijs relaxatur ordo iuris, & in certis nõ est locus coniecturis: in isto casu valet et alienatio sine alia iuris canonici solennitate. De notoria vtilitate, idem notat Fabia. de Monte, in tracta. de empt. & vend. in 5. q. nu. 116. in 5. vol. tract. diuersorum DD. & idem notat Ant. de Pretis in tracta. de iurisd. Episco. cap. 5. & in ista notoria, & euidentissima vtilitate procedit glo. in l. cum hi. §. eam ff. de transact. & quod ibi notat Bal. & in l. contra iuris ff. de pactis, & ita opinatur elegantissimè Anchar. in conf. 167. col. 2. quem nominatim sequitur Tho. Grammati. in consil. 28. & ibi citat verba extrauagantis Ambitiosæ cupiditatis.

Item est notandum, quòd si prælatus in Italia sine prælatiæ iurauit non alienare bona suarum Ecclesiarũ vel monasterij incõsulto Romano Põtifice: in isto casu obstãte iuramẽto nõ potest etiã in casibus licitis alienare incõsulto Romano Pontifice, nisi in casu necessitatis, vel euidentissimæ vtilitatis, nã ista æquiparãtur, vel nisi res alienanda sit modica: nam ista omnia sub iuramento de non alienando videntur excepta, ex notatis per Abb. in c. vt super de rebus Eccle. non alienan. & reassumit Syluestr. in parte, alienatio, nu. 16. & Soci. in 1. volu. conf. 29. num. 19. & per Bar. de Cassan. consuetu. Burgund. rubric. 9. §. 9. num. 26. *Quomodo prælatus iurat nõ aliena re.*

Item si statutum ordinis, cuius monasterium vult alienare, prohibet alienationem, non servata certa forma ab statuto introducta, eius omissio vitiat alienationem, vt concludit Soci. in d. consi. 29.

Item vtilitas non solũ de præsenti debet spectari, sed in futurum quoque, taliter quòd si in fundo, quem vult Ecclesia alienare, posset molendinum ædificari, illa quoque vtilitas debet haberi in consideratione ex notatis per Federi. de Senis. in con. 210. & in l. spem. C. de dona.

42 Item bona, quæ solita sunt infeudari, vel alienari, licèt licentius possint alienari, ex cap. fin. de feudis, & in cap. 1. in princi. qui feud. dare. poss. & ex dicta Paulina: tamen illud est verũ, nisi postquã redierint ad Ecclesiam, longa possessione manserunt immensa, quia non possũt alienari, nisi prout alienantur alia bona non solita alienari, secundum Bal. in cap. 1. de clerico, qui inuestitu. fecit.

Et quando dicatur, quod res sit solita alienari, videatur Alex. in 3. vol. consi. 9. & per Rochũ de Curte in cap. fin. de consue. q. 5. & per Bar. in l. 2. C. de imponen. lucra. descriptio. lib. 10. & D. de Dueñas in regula 140.

Qua actione petantur bona alienata.

Item aduertendum, quod facta alienatione cõtra formam iuris antiqui, & dictam Paulinã, potest contra possessorem intentari directa rei vendicatio bonorum Ecclesiæ: nam tacitè videtur petitũ, vt alienatio declaretur nulla. arg. tex. in l. illud ff. de acqui. here. & loquendo in minore, qui petit rem, quam alienauit, ita notat Anto. in cap. constitutus de reli. domi. & Alex. in 5. vol. cons. 177. & Matthæ. de Afflict. in decis. 255. in ver. dicebat. & apostil. ad Paul. in l. qui proprio §. itẽ quæritur ff. de procu. & Ias. & DD. in l. nã & postea §. si minor. ff. de iure iurã.

An iudex Ecclesiæ cognoscat citra laicum

Et quia talis possessor rei Ecclesiasticæ dicitur raptor, vt notat Abbas in c. 2. de rebus Eccle. non alienan. non esset absonũ asserere, ꝙ reus potest conueniri, quamuis sit laicus, corã iudice Ecclesiæ, quia dicitur rem Ecclesiæ violenter retinere: quo casu conuenitur coram iudice Ecclesiastico, iuxta notata per Innocen. & DD. in c. cum sit generale de foro compe. & ꝙ possit agi curã Ecclesiastico colligitur ex Alex. in 5. vol. cons. 203. in fi. Tutius tamen est agere contra habentem titulum, licèt inualidum coram seculari iudice.

Agens tamen ad repetendam rem Ecclesiæ alienatam, asserendo Ecclesiam deceptam, legat prius quæ notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de prædijs nauicula. & omnibus rebus lib. 11.

Ex officio iudicis repetuntur alienata.

Et si prælatus, vel alius non agat petendo rẽ Ecclesiæ malè alienatam, iudex ex suo officio repetit, vt in c. si quis presbyterorum, de rebus Eccle. non alienan. & procedet ad inquisitionẽ tanquam in causa pia, & plura iura, quæ possem referre, cumulat August. in apostil. ad Angel. de malefi. in parte, hæc est quædam in apostil. incipiente, tu autem in hac.

De bonis fraternitatum.

Quæ supra dicta sunt de prohibitione alienationis non habent locum in bonis hospitalium priuatorum, neque confraternitatum, & similium collegiorum, vt notat Felin. in cap. de quarta de præscri. col. 2.

Neque in alienationibus bonorum, quę alienantur à fratribus sancti Francisci, qui cum nihil possidere possunt, nisi pro vino, & hostijs ad consecrandum, vt in extraua. Exiui, & nominatim notat de vino, & hostia apostill. ad Abb. in cap. nulli de rebus Ecclesi. non alienan. si alienant sibi legata pro alimentis, non requiritur dicta solennitas, vt notat Bald. in authen. ingressi. C. de sacros. Eccle. & Petr. de Rauennas in allegat. consue. fol. 18. & Hyppo. singul. 132.

Item quæ supradicta sunt locum habent in alienatione rerum Ecclesiæ vltra triennium, non autem loquuntur iura supradicta in locatione fructuum beneficiorum: nam locari possunt vltra triẽnium, vt in c. querelã, & ibi DD, ne pręlati vices suas, & per Bal. in c. 1. de his, qui feu. dare poss. col. 5. & Armillã in parte locatio.

Et extrauagans Ambitiosæ loquitur de bonis ad Ecclesiã pertinentibus, non ad clericos, vt probant illa verba, Bonorũ Ecclesiasticorũ, iuncto text. ibi Ecclesiarum euidenti vtilitate: beneficia autẽ licèt sint in Ecclesia, non tamen sunt bona Ecclesiastica, & beneficiũ intitulatũ confertur, & non alienatur, nec diuidi potest: vt in c. maioribus de præbẽ. Idem notat Hierony. Gratus in 2. parte responso. 142. n. 25. & dominium beneficiorũ dicitur esse apud Deum, non apud Ecclesiam, secundum Abb. in c. cum secundũ de præben. & clericus curatus non dicitur minister Ecclesiæ, sed rector: ministri enim sunt minoris conditionis, de quibus loquitur tex. in Cle. 1. §. ad hæc de statu mona. & ideo de bonis Ecclesiarum pro his ministris non loquitur extrauagans Ambitiosæ, & ideo intrepidè est dicendum, beneficiorum fructus posse vltra triennium locari: & ita notat Federi. de Senis consil. 123. & nominatim notat Couarruuias in lib. 2. resolu. cap. 16. sub num. 6. licet aliter, & malè videri meo notat Nicola. Boeri. in decis. 224.

Et ad quod tempus locari possint res Ecclesiæ, & dari in emphiteosim per Dida. de Couar. in d. c. 16. & 17. & 18. in lib. 2. reso. Et cũ his manet aliquãtulum ornatus, & elucidatus intellectus dictæ extrauagãtis Ambitiosę cupiditatis, vt intelligant prælati habentes terminos qualiter possint eos alienare: & olim cum essent tenues possessiones Ecclesiarum, difficiliùs alienabantur, hodie verò non, sicut notat Ysernia. qui feu. dare poss. in princi.

43 An visitatio terminorum personalium impleatur.

Redeũdo agitur ad materiã limitũ, & terminorũ, de qua est sermo huius capitis, dico ꝙ inspectionẽ, & visitationẽ terminorũ semel in anno debet corrector personaliter facere, vt probãt illa verba, *en persona vna vez en el año.* ex quo probatur, ꝙ iste actus est personalissimus per ipsum correctorẽ implendus: nã ista verba, *en persona*, id est, per te ipsum, astringunt ad personaliter exercẽdũ, vt in l. fideicõmissa §. fi. ff. de lega. 3. & in l. 3. §. fi. ff. qui petãt tuto. & idẽ iniũgitur correctori, vt per se ipsum latrocinia, vel illicita committentes inquirat, vt in authen. de collatori. §. iubemus, ibi, per se, collatio. 9.

Ex quo infertur, quod ista visitatio terminorum per solum vicem gerentem, aut locum tenentem fieri non potest: nam ista verba, per te ipsum, important, vt non possit ponere substitutum, vt in cap. fina. de officio delegat. & notatur in cap. eum dilecta. de rescrip. & notat Iason. in leg. quod quis sub num. 4. C. de procurat.

Et idem notatur de tabellione, qui debet officium exercere, vt notat Bald. in l. vna. §. non autem, C. de cadu. tollend. & per Alexand. in 2. volum. consi. 217. & notat Ias. in l. 1. §. 1. ff. de acquir. possess. & in l. 1. column. 7. ff. de offic. eius, cui manda. est iurisdict. & notat Zasi. in d. §. primo.

Idem est in visitatione terminorum, vt videat præsens, an sint sarta tecta: nam non excusatur, si ea visat per locum tenentem: sicut nec tutor excusatur, vt est glo. & ibi Lucas de Penna, qui ponit rationem contra præsides in l. cum ad quamlibet, C. de condi. in publi. horre. lib. 10.

Executor testamenti. Idem est in executore testamenti, vbicunq; suæ personæ industria requiritur, vel aliquid eius arbitrio, vel conscientia gerendum est: nã per se, & non per alium est illud implendum, ex pluribus, quæ cumulat Luc. de Penn. in l. per hanc, C. de eroga. mili. annon. lib. 12. & ex notatis in l. inter artifices ff. de solu. & loquendo de illo, cui committitur executio facti, notat Plate. in l. agentes, C. de decurio. lib. 12. & multa in similibus, quæ possem allegare, notat Felinus, & post eum scriben. in cap. fin. §. is autem, de offi. delega.

Et idem est, quotiescunq; iura exigunt aliquid fieri propria manu, vel persona: nam per alium id facere minime licet, vt in l. hac consultissima in princ. & in authen. quod sine, & in l. cum, antiquitas, §. pen. C. de testa. & in l. fina. §. similique modo, C. de iure delibe. & notatur in cap. tua. qui matr. accusa. poss. & in c. super quæstionum, §. intētionis, de offic. delega. & in cap. cum redemptor. 22. q. 2. ibi propria manu, & in cap. 2. de hæreti. lib. 6. & idem probatur in cap. vniuersitatis, de sentent. excommunica. & in cap. si vero, eod. titu. & in cap. cum parati, de appella. & in his iuribus aliquid explicandum in propria persona statuitur.

Nimirum ergo si in nostro quoq; casu visitatio terminorum sit explicanda in propria psona correctoris: quia cum hoc negotium sit graue, persona correctoris exigitur, & non locum tenentis, vt notat Bald. in l. aliquando, ff. de offic. procons. in 3. opposi. & quando agitur de publica vtilitate, vt est in ista visitatione terminorum, à persona nominata ad id exequendum non debet recedi: vt notat singulari. Bald. in cap. quoniam Apostolica. de offi. del.

Quod ego corroboro ex notabili tex. in l. si, qui ex cauta, ff. de manumiss. testam. vbi propter qualitatem personæ non potest committi alicui manumissio serui, ne alius sit patronus liberti manumissi.

Et fulciuntur supradicta, nam si comparationem literarum, vel exemplationem instrumentorum non potest iudex alij committere, sed per seipsum debet inspicere, vt probat Bal. in auth. sed nouo iure. C. si cert. pet.

Quantò fortiùs visitatio terminorum non debet committi, quia sensus visus est inseparabilis à subiecto ipsorum terminorum, vt in leg. si irruptione §. ad officium ff. fin. regun.

Et quæ supra dicta sunt possunt fulciri ex pluribus doctrinis, & allegationibus congestis per Paridem de Put. in tract. synd. in parte, substitutus, & ibi post Guillel. de Cugn. dicit, quod mandatum factum correctori non potest impleri per locum tenentem, nisi aliter sit in mandatis expressum, & facit gl. in auth. de tabellio. §. 1. col. 4. in parte per se.

Et ex supradictis infertur in practica, quòd in locis vbi sunt iudices, quos vulgus *Alcaldes Ordinarios* appellat, non possunt conueniri pæna istius capitis, si non visitauerint terminos: quia hoc specialiter est iniunctum correctoribus in propria persona, & non iudicibus inferioribus: & specialia sunt spectanda, vt l. sanct. legum, ff. de pœnis, & contra quos lex pœnam nõ imponit, nec nos debemus imponere, vt in l. at si quis §. diuus, ff. de reli. & sumpt. fune. & est glo. in c. fin. & ibi DD. de iure patro. & per Decium in §. in pœnalibus, ff. de regul. iur. & negligentia non nocet in non valentibus visitare terminos, & vbi diligentia non sufficeret, vt in l. 2. ff. quis ordo in bonor. possess. seruetur, & sic istis iudicibus ordinarijs, sed neque rectoribus locorum non poterit imputari, quòd non visitauerint terminos, cum soli correctori est iniunctum, & cæteris videtur inhibitum, vt in l. cum prætor, ff. de iudic. & interest Reipublicæ, vt nobilis, vel honorabilior persona, vt est iste corrector visitet terminos, & non alij iudices inferiores, vt in simili notat Innoc. in c. quod in dubijs, de renune. 44 *Pena nõ visitandi terminos locũ nõ habet cõtra Alcaldes ordin.*

Et quamuis corrector ab adunantia populi, vel ab alijs non requiratur, vt visitet terminos, ab ista lege est monitus, & nisi ostendat visitasse terminos, poterit in syndicatu puniri, ex notatis per Lapum, in allega. 51. in fine. Imò si iudex inuenerit aliquid ex terminis occupatum, & non restituit ciuitati, videtur in vsurpatione consentire, vt not. Io. de Plat. in l. vsus aquæ, C de fun. rei priua. lib. 11.

Item corrector durante visitatione terminorum, non debet negotia ciuilia audire, sed visitatio debet totum hominem occupare, aliàs punitur, vt in cap. 69. in curijs habitis apud ciuitatem Segouia. * Quæ est l. 6. titu. 6. lib. 3. Recopilat. *

Quæ supradicta sunt quòd locum tenens nõ visitauit terminos, procedunt tantummodo in visitatione terminorum: secus est in visitatione locorum suæ iurisdictionis: nam locum tenens potest eam facere, vt in cap. 4. in curijs habitis apud Toletum anno 1539. * Quæ est d. l. 6. titu. 6. lib. 3. Recopila. circa no. * & quod ibi non mutatur circa visitationem terminorum, stare censetur, vt in l. præcipimus, §. si. C. de tem po. appella. *De visitatione vicorũ.*

Item ex eo quod aliquid est gerendum in

in propria persona, infertur practicabilis intellectus ad l.6.tit.29.p.7.dum dicit, *Que el carcelero cierre las puertas de la carcel por su mano mesma, y guardar muy bien las llaues*. Nam in tantum est verum hoc, quod non excusatur, si per alium hoc fecerit, nisi vel præsens ipse sit, vel ex aliqua necessitate, quia tunc non potest dici negligens, vt in simili notat Ang. in auth. vt clerici apud proprios Episc.coll.6.

Contra carcerarios.

45 Cuius expensis fiat visitatio terminorũ.

Visitatio autem terminorum proprijs expensis debet à correctore fieri, vt probat litera tex. ibi, *a su costa*: ergo nec victuras, nec alimẽta expensis Reipublicæ recipiet: sed neq; hospitia: nam regulariter corrector priuata hospitia vel domos occupare non debet, quia grauantur subditi huiusmodi hospitijs contra notata per Plate. in l. præsidibus, C. de cursu publico li. 12. & in l. fi. C. de canone largitio. li. 10. & in l. 1. C. de palat. & domi. domini. lib. 11. & ibi notat Luc. de Penn. Suis ergo expensis debet corrector terminos circuire, & visitare, vt in auth. vt nulli iud. §. nulli. coll. 9.

Et in quantum Platea in d.l.1. dicit quod expensa publica debet conduci domus, quam iudex inhabitet, cum sit persona publica: illud hodie corrigitur, vt in cap. 7. infra in istis mandatis.

Imò si contra voluntatem subditorum corrector occupet hospitia, vel sibi, vel alijs, incurrit pœnam, de qua in l. 1. in fi. tit. 21. lib. 2. ordi.* Quæ est l. 12. tit. 15. li. 3. Recop.*

Alias autem expensas factas in visitatione terminorum, si quas corrector fecit, habebit à communi, cuius negotia gessit: nam corrector suis non debet militare expensis, & sicut tutor, aut curator sumptus factos in rebus minorum recuperat, non tamen quos fecit in propria persona, vt est tex. in l. à tutoribus, §. principalibus, ff. de admin. tuto. ibi, In tutela, non qui in ipsos tutores fiunt ratio haberi solet: & loquendo de legato misso à ciuitate, probat tex. in l. legatus, §. si quis, ff. de legatio. Salarium tamen pro labore impenso in visitatione terminorum peti non potest: nam cum istud sit à lege ista impositum correctori, vt munus, tale munus debet esse gratuitum, vt est text. & ibi glo. & Barto. & Sali. in l. 1. C. manda. & qui gratis tenetur aliquid facere, turpiter pro eo salarium petit, vt in leg. tertia, & ibi DD. ff. de condi. ob turp. cau.

Salariũ pro visitatione.

Imò fortiùs dico, quod non solum corrector salarium pro visitatione terminorum habere non debet, sicut nec tutor, ac curator non habent pro videndis, aut curandis rebus minorũ, vt supra dixi, & notat Petrus Iacobi in sua practi. titu. de contraria manda. actione, nisi ex legitima causa in minorum euidentem vtilitatẽ fuerit à iudice eis assignatum, vt notat Barto. in d. l. à tutoribus, §. fin. & in l. 1. §. si pupillis, ff. de tutel. & ratio. distrahen. & per Anan. in c. qualiter, & quando, §. licet de accusa. & per Paul. in l. fin. §. in computatione, C. de iure deliberan. vel nisi ex consuetudine aliquid soleat præstari de fructibus minorum, vt notat Paul. in consil. 364. & Rochus de Curte in c. fi. de consue. in

46 Tutor an habeat salarium.

12. q. & in l. 2. tit. 7. lib. 3. foro. ll.* Quæ non reperitur in Recop. sed super eam tractatum fecit Baeça de decima tutoris.* & casu, quo salarium debet tutori assignari, illud debet esse in particulari negotio, vt notat Ias. in l. litem C. de procura.

Imo neque rectores populorum si necesse fuerit, eos ire ad dictam visitationem cum correctore, non possunt habere salaria, imo gratis, sine suo proprio dispendio tenentur ire, & hæc & similia exercere, vt notat Guid. Pap. in decisi. 68. quod malè seruatur in practica.

Sed quæro. In pluribus locis huius regni sũt statuta confirmata regia authoritate, quibus cauetur, quod iudices ordinarij, quos *Alcaldes* appellamus, habeãt pro visitandis terminis ciuitatum, aut villarũ tot argenteos singulis diebus: postea superuenit corrector, atq; ideo suspensum est officium illorum iudicum ordinariorum, quibus corrector succedit in officio: an ideo possit habere pro visitandis terminis eadẽ salaria: & quidam putabant correctorem debere habere hæc salaria regia authoritate confirmata, moti ex eo quod si capitaneo debetur certum salariũ, & certum potestati, & quilibet ipsorum tenetur certos familiares habere, si postea dicta officia deueniunt ad vnum, ille debet cum onere familiæ illa integra salaria habere, vt notat Ang. in auth. vt determinatus sit numerus cleric. col. 1. & in auth. vt iudices sine quoquo suffra. §. 1. coll. 2. & plura iura, atq; doctrinas, quas possem in corroborationem citare, notat Put. in tract. synd. in parte, salarium, c. *an si officiales*. Si ergo onus visitandi terminos peruenit cum officio ad correctorem, cur non veniet quoque salarium?

Duplicato officio, an & salariũ.

47 Secundò, ad idem facit textus in authe. vt iudices sine quoquo suffr. §. illud, col. 2. vbi dicitur, quod propter duplex officium, vel plures sollicitudines, quę in persona vnius concurrunt duplex debet percipere salarium: & idem probatur in l. his scolaribus, C. de digni. lib. 12. & in l. binos C. de aduo. diuers. iudi. & per Paul. in l. qui duobus, ff. de condi. & demostr. Et alia in simili fundamenta refert Ant. Capi. in decis. 27. num. 20.

Tertiò facit, nam quotiescunque iura duorũ concurrunt in persona vnius, tantum debet habere ille vnus, quantum duo haberent, vt in l. si mihi, & tibi, in princ. ff. de leg. 1. & in l. Titius, §. qui Marco. ff. de annuis lega. & per hæc iura, quòd sit præstandum salarium propter duplex officium, si cõcurrit in persona vnius, tenet Io. de Platea in leg. maior, C. de digni, lib. 12. & ibi dicit ita tenendum, nisi consuetudo sit in contrarium.

Quartò ad id videtur facere, nam si corrector iste subrogatur in personas priorum iudicum, subrogatus sapit naturam eorum, in quorum locorum subrogatur, vt in l. eum, qui §. qui iniuriarum, ff. si quis cautio. & notatur in l. parabolani, C. de Episc. & cleri. & in §. fuerat Inst. de actio. & in tantum est hoc verum, quod subrogatio videtur velut prima officij creatio, secundum Bal. in l. aliquæ, §. fin autem, C. de cura.

ra.furi.& hoc posset corroborari ex plurib. notatis per Iass.in l.cohæredi.§.qui discretas. ff.de vulg.& pupill.

Sed his non obstantibus, verior pars videtur, quòd iste corrector nihil ex isto salario ab statuto deputato possit percipere.

Nam iste corrector non subrogatur in locũ, *de los Alcaldes ordinarios:* imo illa officia suspẽduntur, vt probat cap.7.in eo.ibi, *que pues estan en el suspendidos los oficios.* * Hæc mihi videtur mendosa allegatio, forsan voluit allegare cap.5. correctorum, quæ est l.5.tit.6.lib.3.Recop. & l. 23.tit.5.lib. 3.Recop. ibi, *que se suspenden todos los officios por el nueuo Corregidor.* * & sic nulla datur subrogatio, sed suspensio, quæ est officij taciturnitas, & silentium, vt in ca. alma mater. de sentent. excomm. & sic durat officium illorum iudicum. Sic sententia lata durat, licet per appellationem sit suspensa, vt notatur in l.furti. in princ.ff.de his, qui not.inf.& quamuis non esset suspensio officij, sed subrogatio, quãdo talis subrogatio in officio non fit ad effectum, quod subrogatus ferat onus, & pondus officij, in tali casu subrogatus non sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur: & ideo non debet in tali casu habere salarium, vt notat Bart. in l.pater filium in 4.colum.ff.de inoffi. test. num. 19.quem refert, & sequitur Ioa. de Rip. in tractat.de peste.in vltim.part.in ver. discussa. nu. 452.

Quo fit, vt cum iste corrector non exerceat eadem officia per modum subrogationis, sed ingrediatur officium tanquam iudex maior, & plura officia iurisdictiõnis iungantur in vnum correctorem, ob id dicitur vnum esse officium, & non plura, vt notat Ias.in l. quo minus ff. de flum.num.20.

Et ex his patet responsum ad priora fundamenta, & manet firma conclusio, quod corrector etiam illud salarium statutum pro visitatione terminorum habere non debet.

Qualiter reponentur limites amoti.

Facta autem terminorum visitatione, si corrector inuenerit limites amotos, habita priùs legitima causæ cognitione, citatis citandis, reponet limites amotos in pristinam formam: nam sine causæ cognitione iudex non potest quicquam statuere, vt in l.omnes, ff. de in integrum restitution.& in capit. 1. de causa poss. & propric.

Et cum ad causæ cognitionem debeat citari persona, vel concilium, quod limites amouit, vel occupare fecit terminos: & facta citatione, statim sequitur oppositio declinatoria iurisdictionis contra correctorem, dicendo quod cognoscit de causa extra territorium, & à pronũciatione, quod est iudex, appellatur, vt notat gl. in authen.habita.C.ne filius pro patre, & sic nimis protelatur negotium, quando huiusmodi declinatoriæ exceptiones opponuntur.

48 *Tutior praxis.*

Ideò tutior practica est, quod idem conciliũ, cuius termini occupantur sine authoritate iudiciali, & sine causæ cognitione vim vi repellẽdo, reponat in suum locum terminos auulsos, & amoueat furtiuos & malè positos: nam hoc licitum est, vt in l. quemadmodum in §.si protectum. ff. ad l. Aquil. & in l. si vitem §. qui ad ianuam, ff.quod vi, aut clam. vbi dicitur, quod licitum est demolire, quod in solo à nobis possesso ab alio ædificatur, vel ponitur: quod notat Io.Fab.in l.1.C.de interdict, & per Cœpol.in tracta.de seruit.vrba.prædi.c.de tigno iniuncto & per Old.cons.82.& Paul.in l.vna.C. vt nemo priua.per tex.in l. fideicomissa §.si quis illicitè ff.de legat.3.

Dixi autem in solo à nobis possesso: nam si sulum esset commune, & socius ædificasset in communi solo, non licebit illud propria authoritate demolire, vt per plura iura probat Philip. Dec.in 1.vol.consi.221.

Et quanquam vniuersitas, quæ vim patitur in mutatione horum limitum, destrueret limites iniustè positos sua authoritate, & reponeret suos, etiam vi armata, non esset illicitũm, neq; criminosum, vt dixi suprà in isto capit.& notat ferè in proprio casu Paul.de Castr.in l. vna. C. vt nemini liceat sine iudice.

Practica criminalis.

Alia practica est agere criminaliter contra occupatores interdicto vti possidetis, quod potest criminaliter intentari, vt est glos.in l.fin.C. fini.regund.& per Bar. in l. item apud Labeonem §. si quis bona, ff. de iniurijs, & per Paul. in l. qui pendentem ff. de actio. empti. & venditi.

Et in cognitione huius criminis incidenter constabit quis ad quem venerit possidentem, vt in l.si quis ad se fundum, C.de vi.publi.& incidenter poterit peti à iudice, vt de possessione terminorum pronunciet, defendendo possessorem, argum.notatorum per Barto. & alios in l. interdum, §.qui furem ff. de furtis, & ibi Alex. in apostill.& per Paul.in l.4.§.hoc autem ff.de damno infecto, & per Cassa. in consue. Burg. fol.42.col.1.

Et quamuis qui cognoscit incidenter de possessione ad punitionem criminis; non teneatur de necessario super incidenti pronũciare, vt est tex.& ibi Bal.in l.1.ff.fam.hercis.

Tamen quando incidens est talis naturæ, qđ impedit processum in principali, pronuntiandum est super incidenti, vt notat Io.Fab. in l.1. C.de ordin.iudic. & probatur in l.11.titu.3.p.3.

Ee per modum causæ semper potest de incidenti possessione terminorum, etiam in causa criminaliter intentata super interdicto vti possidetis, vt putà, si iudex dicat, Condemno criminaliter molestatores depascentes in tali termino, vel ibi scindentes ligna: quia possessio eiusdem termini pertinet ad talem villam, vel populum accusantem: & sic per modum causæ constat incidenter de termino. Et hanc practicam ponit Bald.in auth.ad hæc, C. de latina liberta.tollen.quem sequitur D. Nauar. in cap. cum contingat.de rescript.in 1.remed. & ista est bona practica, & pronunciatio fit, cum incidens oriatur ex eodem facto, quo casu faciliùs super incidenti pronunciatur, vt notat Robert. in Spec.aur.in 2.distin.iudicio.num.25. & in 4. p.in 20.dist.num.8. & per Bal. Paul. & DD. in l.1.C.de ord.iudi.

Et ne in isto quoq; casu opponatur declinato-

& iudici datur: & ex parte dantis, & iudicis recipientis pœna est: & non soluente condemnato, posset commutari pœna iudici applicata, & adhuc parti, in corporalem, vt in cap. finem litibus, & ibi notat Abb. sub num. 5. de dolo, & contu. qua de causa, cum corporalis pœna posset euenire causa huiusmodi, quando non datur loco interesse pecuniarij parti, non video, cur non debeat criminalis censeri: pro quo facit Bar. doctrina in l 1. ff. de custo. & exhibi. reor. num. 2.

10 *Causa dicitur criminalis, quādo pœna iudici applicatur.*

Et cum ista genio meo sit vera opinio, puto ex ea afferendum in practica, quòd quando ex statutis ciuitatum, aut villarum pro dānis montium, & pastuum, aut vinearum imponitur pœna, cuius pars applicatur custodibus, vel denuntiatoribus, & pars ciuitatis, aut villæ concilio, & pars iudici sententiam pronuntianti: ista causa est criminalis, & à sententia non potest appellari ad concilium ciuitatis, aut villæ, vt ibi deputentur iudices in causa appellationis: quia causarum criminalium cognitio in causa appellationis etiam minimæ condemnationis non potest competere concilijs: & istud est commendandum in practica: nam ex abusu aliter fit, & proh dolor, satis iniq; & aliquando quæsito colore ad extorquendas pecunias subditorum.

Quomodo animalia clericorum damnum dederint.

Item in proposito damni dati in montibus, etiam si ab animalibus clericorum, & monasteriorum fiat, dico, quòd non solùm ligna scindentes, & asportantes possunt conueniri pœnis criminaliter, de quibus supra dixi, sed potest agi contra ipsos custodes, si negligenter custodiunt, & pro pastu potest agi contra dominos ouium noxali actione, & contra ipsos pastores dominorum ouium, soluentes pœnas habent actiones: & hæc omnia notat, & per plura iura, & doctrinas comprobat Tho. Grammati. in suis consilijs ciuilibus, consil. 102.

Sed quæro: Aliquis captus est à custodibus montium, vel terminorum, scindens ligna, vel depascens cum animalibus, ouibus, vel bobus, aut alijs pecoribus, & capiuntur pignora viuentia, quæ consumunt se expensis alimentorum, vt per Bar. in l. 2. ff. de re iudic. captus allegat ius pasturæ, vel commoditatis lignorum, vel ex priuilegio, vel ex præscriptione: quæritur, an interim debeat soluere pœnam, ante quam relaxentur animalia? Praxis admisit, vt substituantur pignora mortua: idque apud Neapolim quoque admissum videtur, ex his, quæ notat Capitius in decisio. 45. & pignoribus substitutis cognoscetur de causa principali.

11 *An ius pastus cū vno vicino vendicetur.*

Item quæro, an ius pastus, vel ius proprietatis terminorum, tanquam sit actio popularis, moueri possit ab vno vicino tantùm, & id præiudicet vniuersitati? In quo respon. quòd si bona fide egit, valet quod actum est, cum sit popularis actio, de qua in l. eum, qui §. in popularibus ff. de iur. iuran. & ita notat Matth. de Afflict. in constitut. Regni Siciliæ, rubr. 37. num. 12. & ad istud potest induci tex. in l. 10. titu. 11. par. 3. vbi teneo cum glo.

Quomodo dominus loci occupat terminos.

Item nota, quòd si populus vel vniuersitas vult petere terminos occupatos à Domino, vel ab alijs, & Dominus loci prohibet, ne petat, ob id nunquam contra vniuersitatem currit præscriptio terminorum, & semper potest quod vsurpatum est, petere, vt in l. 10. tit. 29. part. 2. quod facit in fauorem vniuersitatum, quibus rex scripsit, ne aliquos terminos peterent à dominis, vel ab alijs curialibus.

Item est notandum, quòd remedium dictæ legis *de Toledo* est generale in remedio possessorio contra occupantes terminos, villarum, & ciuitatum, aut locorum huius regni: non facta distinctione, an sint Regiæ coronæ, vel aliorum particularium dominorum, vt ex serie eiusdem legis apertissimè patet.

Speciale in terminis in terrā regis.

Tamen in ciuitatibus, aut villis regiæ coronæ est aliud speciale, quòd potest in limine pro cessus impetrari mandatum regium contra occupantes terminos illarum ciuitatum, aut villarum, vt statim restituant: quod si facere neglexerint post monitionem, potest contra eos criminaliter procedi, tanquam contra raptores: de quo est tex. in l. 3. tit. 16. lib. 8. ordi.* Quæ est l. 8. tit. 12. lib. 8. Recop.* & in l. 10. tit. 13. lib. 3. ordi.* Quæ est l. 2. tit. 1. lib. 4. Recop.* & in isto casu non solum iudicium ciuile, sed etiam criminale potest competere.

Libellus impropriatur.

In quo nota vnum, quod sæpissimè vidi in practica, quod si agatur criminaliter contra occupatores terminorum, petendo, eos puniri propter violentiàm occupationis: quia requisiti noluerunt terminos restituere, & petatur simul condemnari eos ad restitutionem possessionis: non per hoc videtur intentari simul iudicium criminale, & ciuile; sed saluatur libellus, vt censeatur agere principaliter ad pœnam, & incidenter ad restitutionem possessionis terminorum, vt notat Bart. in l. interdum §. qui furem. in fin. ff. de furtis. Et sic verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus, vt notat Bartol. & DD. in l. sed si possessori §. item si iurauero ff. de iureiuran. & istam doctrinam Bar. tāquam notabilem sequitur Robert. in specul. aureo. in 4. par. dist. 1. num. 22. 12.

Item nota, quòd facillimè debet Dominus Rex concedere iudices ad inquirendum de occupatione terminorum, vt in l. 5. tit. 17. par. 3. Maximè contra facientes defensas, aut prata, quæ vulgò dicuntur, *prados acotados*: nam siue in pascuis publicis totius termini, siue in terris aratis non licet hoc facere: nam sublato fructu, licet depascere in terris alienis, quorū fructus naturales omnium sunt, vt notat Ioan. Fab. in princ. instit. de lege Fusia Cani. tollen. quem sequitur Cassa. in consuet. Burgun. in glos. quelque. num. 2. in §. 2. & quod vtilitas huius pastus sublato fructu sit communis in terris, quæ vallatæ non sunt pro vinea, vel olivetis, notat loquendo in terris Roder. Suar. in allegat. 15. * Vide de hac re latissimè Couarr. practic. qq. cap. 37. num. 2.

Prados acotados.

Et ideò non licet etiam in proprijs fundis facere defensas, quas vulgò *prados acotados* appellamus, vt notat Matth. in constit. Regni Siciliæ,

tiliæ, lib. 1. rubr. 85. nu. 8. loquendo in dominis vassallorum facientibus defensas inuitis subditis: & iure huius Regni est text. in pragm. Granatæ fol. antiquioris impressionis 148.

Item remedium dictæ l. Toleti non solùm cōtra occupantes terminos, & vicos, & alia expressa in dicta l. locum habet: sed etiam quæcúque alia bona, etiam quæ non sunt in vsu communi, putà *officios de consejo, alhondigas, boticas*, & alia: de quibus in l. fi. tit. 14. lib. 3. ordi. * Quæ est l. 7. tit. 5. lib. 7. Recop. *

Contra rectores. Et specialis pœna ponitur contra rectores hæc occupantes, vt in pragmatica vallisoleti, fol. 62. * Quæ est l. 2. tit. 7. lib. 7. Recop. *

Thesauri cui applicentur. Et quia inter alias quæstiones, quæ quotidie vertuntur, est illa, ad quem pertineat thesaurus, qui inuenitur intra terminos, & territoriū ciuitatis, & villæ, & placuit eam elucidare per conclusiones sequentes.

Prima conclusio est, quod thesaurus indubio pertinet ad eum, qui primò inuenit, licèt non occupet, sed tantummodò inueniat, vt est text. & ibi glos. in l. nunquam nuda §. t. ff. de acquir. rerum domi: quod procedit, quando thesaurus in proprio fundo inuenitur, vt in §. thesauros instit. de rerum diuis. & iure Regni est text. in l. 44. tit. 28. part. 3.

Secunda conclusio est, quòd non solùm quādo quis in proprio fundo inuenerit thesaurum, facit eum suum, sed etiam si in loco sacro, aut religioso inuenerit, fit inuentoris, vt in d. §. thesauros.

Quod procedit, si fortuito casu, & non ex præcedente inuestigatione facta est inuentio thesauri: quod iure communi verum erat.

Iure Regni. Sed iure Regio hoc corrigitur, imò quicquid in fundo Ecclesiæ inuenitur, ad Ecclesiam, cuius est fundus pertinet: vt notat Ioan, Fab. in d. §. thesauros licèt Platea aliter notet in l. vna C. de thesau. lib. 10. dicendo, medietatem thesauri applicandam Ecclesiæ, & eius fisco.

Tertia conclusio est, quòd si quis arte magica thesaurum inuenerit, fisco Regio applicatur ille thesaurus, & inuentor priuatur eo, tanquàm indignus, vt in l. 1. ff. de iure fisci, & in dict. l. vna C. de thesauris, quod iure Regni probatur in l. 44. tit. 28. par. 3.

Quarta conclusio est, quòd in alieno territorio data opera non licet quærere thesaurum, etiam volēte domino fundi: & si de facto quæritur, & inuenitur, totum id acquiritur domino soli, & inueniens punitur extra ordinem, vt in d. l. vna C. de thesau. & ibi Platea col. 2.

Quinta conclusio est, quòd licèt Dominus fundi, in quo dicitur esse thesaurus, non possit dare licentiā, vt fodiatur, & alteri acquiratur: si tamen ipse fodit per operarios suos ad hoc cōductos, acquiritur sibi thesaurus, ac si proprijs manibus ipse fodisset, vt in l. ita autem §. gessisse ff. de admin. tuto. & notat Ioan. de Platea in d. l. vna.

Sexta conclusio est, quòd si quis fortuito casu in alieno fundo inuenerit thesaurum, in loco publico, vel priuato Regis Castellæ, vel ciuitatis, aut villæ, media pars pertinet ad inuentorem, alia dimidia pertinet domino soli, vt in d. §. thesauros, & in d. l. vna.

Et iure Regni probatur in d. l. 44. tit. 28. p. 3.

Septima conclusio est, quod denuntians iudicibus alicuius loci, vel territorij, in quo ipse demoratur, quòd in loco, vel fundo Regis sit aliquis thesaurus, & ad Regem pertineat secundùm formam text. in d. l. 44. si verum denuntiat, habebit in præmium quartam partem thesauri inuenti, vt in l. 7. tit. 12. lib. 6. ord. * Quæ est l. 1. tit. 13. lib. 6. Recopil. * Cuius dispositio non habet locum in eo, qui iam inuenit thesaurum, & apprehendit in dicto fundo Regio: quia tunc dimidiam partem habebit dicti thesauri, vt in dict. l. 44. sed loquitur in eo, qui denuntiat tantummodò esse thesaurum, vt à iudicibus apprehendatur, & detur Regi, & sic loquitur ante realem apprehensionem, & actualem: & sic in casu, in quo tantùm est scientia loci, & thesauri ibi reconditi.

Si autem iam apprehēdisset thesaurum, deberetur dimidia pars inuentori, vt per glos. in d. l. nonnunquàm §. 1. & in d. l. vna de thesaur.

Licèt secundum communem omnium Doctorum, etiam sine apprehensiōne per solam inuentionem ex solo visu, dicitur inuentus thesaurus, vt notat Christophorus Porc. in d. §. thesauros, & moderniores in l. 3. §. Neratius ff. de acq. poss.

Item dicta l. 7. titul. 12. lib. 6. ordi. * Quæ est d. l. 1. tit. 13. lib. 6. Recop. * non loquitur, quando quis denuntiat esse thesaurum extra terminos loci, vbi ipse demoratur, vt probant illa verba legis, ibi, *do morare*: quia in territorio, & terminis loci, vbi non moratur, non potest fodere terram, vt in dict. l. 44. tit. 28. part. 3. Nec illa lex loquitur in thesauris Regi non pertinentibus, vt probant illa verba, *a nos pertenecientes*: itaque vbicumque ratione fundi, vbi inuenitur thesaurus, vel ex alia causa non pertinet ad Regem, in illo casu d. l. ordin. locum non habet, vt ex eius serie apertissimè patet.

Octaua conclusio est, quòd thesaurus inuētus in cera, vel alio modo in re mobili absconditа, non dicitur thesaurus, & sic non pertinet ad inuentorem, vt cōcludit Ias. post alios DD. in d. §. Neratius num. 7. ff. de acquirend. possessio. & per DD. in l. à tutore ff. de rei vendic. & per Iserniam in titul. quæ sint Regalia, in parte, & dimidia.

Nona conclusio est, quòd pecunia recondita in muro domus venditæ, non pertinet ad emptorem: notat Iass. in dicto §. Neratius col. 3. & Ioan. de Platea in d. l. vna, nisi esset propriè thesaurus: & sic ex eius antiquitate, & forma posset colligi, vt concludit Vlda. Zasius in d. §. Neratius, quem videas.

Ex his conclusionibus videri meo resultat notissima, & clara doctrina, quando thesaurus inuentus intra terminos ciuitatis ad eam pertineat, vel vicinos eius.

Item nota, quòd mare intra centum milliaria attribuitur illi territorio, cui mare appropinquat, secundum Ange. in l. insulæ ff. de iudic. de quo per Feli. in c. Rodolphus de rescrip.

nu.7.& per Cepo.in tracta.de serui. rust. præd. cap.de mari,& ad huius quoque territorij maris conseruationem tenetur corrector.

Multi ex Episcopis, quàm pluresque Ecclesiæ huius regni, & monasteria possident villas, & loca,terminosque, quos appellāt Rotundos, & quæ dicta sunt de vsu terminorum aliorum locorum huius regni, quæ subdita sunt dominis sęcularibus, eadem quoque seruāda sunt in his terminis locorum, quos vulgò, *abadengos*, appellamus: nam in his quoque locis iura, & consuetudines generales regni seruandæ sunt, vt l.5.tit.4.libr.1.ordi.* Quæ est l.5.tit. 1. lib. 2. Recop.*

Expositio extrauagātis Pauli Papæ 2. Veneti. Et quia frequens est alienatio horum terminorum, & bonorum Ecclesiæ, placuit hic sub breuibus de intellectu extrauagantis Pauli Papæ 2.Veneti disserere, quæ sub ti. de rebus Eccle.non ali.in extrauagan.situatur, & vt rectius eius intellectus appareat, diuido materiam per conclusiones sequentes.

34 *Requisita ad alienationem rei Ecclesiasticæ.* Prima conclusio est, quod ad validitatem alienationis rei immobilis Ecclesiasticæ tria requiruntur, tractatus, quo confertur ab alienātibus, an expediat, nec ne alienatio, & vnicus sufficit, vt in c.1.& ibi glo.de rebus Eccles.alie. vel nō l.6.& in c.fine exceptione 12.q.2.& glo. in cle.1.de rebus Eccle.&notat Abb. in c. 1. de his,quę fiūt,& propria significatio verbi,tractare,hoc significat,vt conferatur,an expediat, vel non, & per plura iura probat Ioan. de Ripa in c.decernimus de iudicijs, nu.6. & quod veritas causæ,& solēnitas formæ requiritur,est cōmunis opinio secundū Barba.in 1.vol.cons.40.Hic nota,quod solennitas,quæ requiritur in alienatione rei Ecclesiasticæ,requiritur in ratificatione alienationis.Vide Oldr.cons.199.nu. 11.& si pacificè possideatur per decem, vel viginti annos,præsumitur solenniter alienata. Vt per Th. Gram. in voto 12.

Secundò requiritur capituli consensus, cuius appellatione maior pars cōtinetur, vt in c.cum in cunctis,de his,quæ fiunt à maio.par.cap.

Consensus. Nam singulorum cōsensus tunc requiritur, cum singulariter ius competit pluribus, nam quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: & glo.in cap.cum omnes de constitu.quæ aliter sentit, reprobatur secundum Abb. & DD. ibi.

Authoritas Tertiò requiritur authoritas superioris.Dicitur autē superior Episcopus,cuius propriū est huiusmodi authoritatē interponere;vt in c. abbatibus & in c.sequens 12.q.2.& in c.in venditionibus 17.q.4.& de necessaria authoritate superiorū,vide per Fede.de Senis in cons.94.Et si sunt bona monasteriorū, dicitur superior, qui couētui præsidet, Vicarij Prouinciales Prædicatorū, vel ministri Minorū: & ita colligitur ex glo.in Clē.1.de re.Eccle.nō alie. Et ita eā exēplificat Summa Syluestrina in parte alienatio, sub n.2. nā huiusmodi prouinciales, & ministri

Prouinciales. Episcopali priuilegio gaudēt:& sunt immediati summo Pōtifici:& ideò eorū authoritas loco Episcopi sufficit, vt notāt cōmuniter DD. in c. cū cōtingat. de foro compę. & sicut Episcopus iura Canonica tenetur seruare,ita & isti prouinciales tenentur,qui nec contra iura,nec institutionem ordinis possunt in aliquo dispensare:de quo per Steph.Bertrā.in 3.parte cōs. 16.ex quo consilio semel impugnaui testamentū cuiusdā monachæ,quæ fecerat testamentū, & donationes ex licentia magni magistri Rhodij: nam licèt Papa possit hanc licentiā præstare, non tamen magister ordinis sancti Ioannis,nec similes prælati,quia tenentur iura seruare. *Magister Rhodij.*

Item superior potest appellari prior,vel prælatus,qui subest alijs: si tamē iste inferior habeat cōuentū,& capitulū ad alienationē faciendam, vt patet in dicta Clem.1. quæ prohibet alienationē omnem præsidentibus,nisi necessitas,vel vtilitas monasterij, prioratus, vel Ecclesiæ, vel administrationis huiusmodi hoc exposcat: & ad id conuentus sui, aut si conuentum non habet,prælati proprij assensu ad hoc nihilominus accedente. *Superior.*

Nec audienda est glos. quanquā sit magnæ authoritatis,quippè Ioā.And.cum qua ibi concordāt,& transeūt Card.& Imol. sensum enim Clemen.peruertit,dicens, verbum illud esse ad euadendam pœnam Clemen. sed non ad validationē alienationis,ad quam semper exigitur authoritas, consensusque supremi illius superioris, siue Episcopus sit, siue alius, vt iura antiqua volunt: & ita dicit communiter teneri in monasterijs exemptis Couarr.in lib. 1.resolut. c.3.nu.9.& in c.Ioan.in prin.de testamen.

Quoniam & si iura antiqua hoc vellent,hoc ius antiquum moderādum est, prout moderatur ex dicta Clementi. & fortè corrigitur, vt in c.1.de consti.lib.6. non enim tantum pœnalis,sed & dispositiua est dicta Clemen.ait enim. Perpetuo prohibemus edicto,ne quis religiosus monasterio,prioratui Ecclesiæ,seu administrationi præsidens,iura,&c.concedat:si quis autem contra fecerit, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat,nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur.

Ecce igitur quomodo velit nolit, non tātùm de pœna,sed de validitate alienationis disponit. Ergo seruatis,quæ litera Clemen. disponit seruanda, valida est alienatio.

Neque alijs iuribus probat glos.quod intendit,nōn enim c.abbatibus 12.q.1.& c.in venditionibus 17.q.4.nam his iuribus solis abbatibus non adiunctis conuentibus, alienatio prohibetur sine consensu Episcopi, cui tunc temporis erant subiecti. Quare iura ista consonant, nedum contradicunt Clementinæ. Item dicta capitula sunt synodorum prouincialiū, quæ non habent vim extra prouintiam,cùm à Papa non sint extensa ad vniuersalem Ecclesiam; & si quam authoritatem haberent, non vsquequaque vt summi Pontificis constitutionem, qualis est Clem. limitarent, etiam si illam sequerentur,quantò minus cùm præcedant.

Neque obstat cap. primum de rebus Eccles. non alien. lib. 6. nam alienatio, de qua loquutur, solius immediati superioris authoritate,sine capitulo, vel conuentu facta, etiam non ob hoc nulla dicitur, sed quod sine causa 35

logiti-

legitima, sine tractatu, & in præiudicium tertij facta sit, vt notat Abbas in cap. nulli de rebus Eccl.non alien.& in cap.1.de his, quæ fiunt à præl.sine consen.quanquam obscurè in hanc sententiam descendat.

Et hanc opinionem cótra glos.in d. Clemét. tenerem, nisi aliter se habeat consuetudo, quæ potens est augere solennitatem seruandá, vltra ius canonicum, vt notat Abb. in d. cap. nulli, & sic intelligerem quæ notat summa Syluestrina, in parte, alienatio, sub num.4.

Si tamen errore potiùs quàm consuetudine introduceretur, non esset consuetudo, vt innuit glo.in cap.quanto de consuet. & in cap. frustra 8. distinct.

His igitur præcedentibus tribus, valebit alienatio in casu à iure permisso, scilicet, ex causa necessitatis, vel incommoditatis, vel vtilitatis, vel pietatis: de quibus per glos. in summa. 12. q.2.& per Doctores in dict.cap. nulli.

Bonum nomen. Pietati autem conuenit bonum nomen religionis, & quies religiosorum, vt notat Caietanus 2.2.q.43.artic.7.& q.87.artic.5. ad quintú, imitatus forsan beatum Gregorium lib. 5. registri. in dictione 9.epistola 67.in fine.

Neque ab vtilitate causa gratitudinis abest, quæ in bonum cedit nomen:& glo. in c.fine exceptione 12. q. 2. reducit ad casum indénitatis, cui iura consulere volunt: prouident enim nè alienationibus damnum Ecclesiæ patiantur, non quòd semper lucrum consequantur.

36 *In permutationibus.* Secunda conclusio est, quod licèt in venditionibus, & alienationibus rerum Ecclesiæ locum habeant supradicta, in permutationibus tamen solummodò exigitur subscriptio eorú, quorum consensus expectatur, vt in c. 5. de rebus Eccl.non alien.& in cap. 5.& ibi Abb. probat, de his, quæ fiunt à præla. & id magis est in testimonium permutationis: quia id significat subscriptio aliorum, licèt ex subscriptione consensus regulariter arguatur, vt in l. fideiussor §. 1. ff. de pigno. & notatur in l. Caius ff. de pign. acti.& per DD.in l.si ita stipulatus §.Grisogonus ff.de verb. oblig.

Mobilia pretiosa. Tertia conclusio est, quod bonorum Ecclesiasticorum immobilium alienatio tantummodò prohibetur, nisi mobilia sint pretiosissima, vt gemma à rege donata maximi valoris: nam quoad prohibitionem alienationis propter rei excellentiam, æquiparatur immobili, arg. tex. in l.lex, quæ tutores, C.de admin.tut. & glos. in c.Episcopus, qui mancipium 12. q. 2. & notat Syluest. vbi supra q. 50. & idem est in re, voto, vel iuramento, vel legato ad immobilia emenda deputata, secundum Abb. in cap. nulli de rebus Eccl.non alien.

Quarta conclusio est, quod immobilium appellatione ius, & actio ad rem immobilé continetur, vt in l.ad resoluendam C.de prædijs mino.& est glo.& ibi Bar.& DD.in l. 5.C.si aduer sus transa.& in l.potest ff. de auth. tuto. Item & annui redditus etiam redimibiles, vt in Clem. exiui.in ver.annui redditus, de verb.sig. & plura alia, quæ de immobilibus possem referre, congerit Syluestrina vbi suprà num. 9. & melius quam alibi per Andr. Tiraquel. lib. 1. retract.§.1.in glos.6.

Pœna alienantis. Quinta conclusio est, quod pœna alienantis ea, quæ sunt prohibita, hæc est, vt ipso facto ab officio suspendatur, quod intelligitur quátum ad celebrationem, & administrationem simul, vt in Clem.1.& ibi glo.de rebus Eccl. nó alien. facit c.5.de senten.& re iud.lib.6. in §. vlt. & in cap.si celebrat.de Clerico excom.mi. & in cap. 1.§.fin.de sent.excom.lib.6.quibus locis suspésus ab officio, significatur, & suspensus à celebratione, & est excommunicádus, vt notat glo. in c.nulli de rebus Eccl.nó alie.& ibi Abb.& in c.monemus, vbi ponitur pœna Leonina.12.q.2.

Quod est verum, nisi celeri satisfactione Ecclesiá reddat indemné, omnis ex his, qui venit excómunicandus, primò venit monendus, antequá excómunicetur: non monetur quidé de cómisso, sed de cómissi correctione, vt in c.5.& ibi notatur de sent. excó. lib. 6. & in c.sacro, & in c.statuimus, & in c. constitutionem eod. tit.

Hodie verò in pœnis infligendis aliter est prouisum ex nouissima extrauaganti Pauli Veneti, quæ incipit. Ambitiosæ: de cuius verò intellectu, & in quo reperiatur specialis ad iura antiqua, placuit hic differere. * Et de eius intellectu vide Antonium à Gama in decisionibus Lusitaniæ, in decisione finali. * 37

Primum est, quod secundum antiqua iura solus prælatus liberè posset absque capituli cósensu bona immobilia locare, atque conducere, & aliàs mobilia pretiosa Deo dicata alienare, dummodò huiusmodi alienatio longum tempus (hoc est) decennium non excederet, vt in Clemen.1.de rebus Eccl.non alien.

Paulina tamen constitutio dictum decenniú ad triennium limitat: quod tépus prælatus, vel alius administrationem habens transgrediédo, pœnas incurrit in ea constitutione contentas, antiquorum iurium pœnas non euadens, & nihilominus alienatio ab eo facta non tenet.

Secundú inuenitur specialis, quoniá pretiosa mobilia Deo dicata explicátur, videlicet, quæ seruádo seruari possunt:& cætera, de quibus in iuribus antiquis erat dubiú, an nomine immobiliú veniebát, & an possint sine solénitate alienari, explicátur in dicta Paulina:& non alienáda exprimit mobilia, quæ seruando seruari non possunt, vt est triticum, nisi pro temporis exigentia.

Tertium, in quo dicta Paulina ius nouum est, quòd res ab antiquo in emphyteosim concedi solita, poterat sine vlla solennitate rursus in emphyteosim à solo prælato concedi, vt in cap.fina.de feudis.

Tamen in d.extraua. additur, vt non fiat dicta noua concessio ab eo, vel ab alio administrationem habente sine euidenti vtilitate quæ ante non exigebatur:& sic inducitur hodie quędam limitatio ad cap. fina. de feudis: nam absque euidenti vtilitate, & alienatio irrita est, & pœnæ subsequuntur.

Quartum est: quia locationi, de qua Clemen.1.de rebus Eccle. non alien. addit conductionem.

Quintum eſt, quod alienans inconſulto Romano Pontifice, vel contra Paulinæ tenorem, incurrit eius pœnas grauiſſimas, & à pœnis, aliorum canonum non eximitur: & talis alienatio eſt ipſo iure nulla.

38 *Quid operetur licentia Romani Pontificis.*

Et eſt aduertendum, quod Romani Pontificis licentia id operatur, vt valeat alienatio ſine iuris ſolennitate: & in caſu etiam à iure non permiſſo, niſi in Papæ licentia aliter ſit expreſſum: alioquin non maiori frueretur poteſtate, quàm inferiores prælati; & ita cõcludit elegantiſſimè Anto. Capitius in deciſione 16.

Si verò Papa non conſulatur, eiuſque aſſenſus habeatur, huius Paulinæ tenor debet ſeruari, & tenor ex eius verbis elicitur.

Et in ea nullum verbum eſt, vel tractatum, vel cõſenſum capituli, vel ſuperioris infra ſummi Pontificis authoritatẽ, aut decretum exprimit, vel quoque modo etiã explicitè ſignificat.

Alienatio ergo his non ſeruatis, in caſibus tamen à iure permiſſis facta ex vi huius Paulinæ tenet, & valet, & alienans pœnas in ea contentas non incurrit.

Dixi autem ex vi huius conſtitutionis: nam ex vi antiquorum iurium non tenet, & pœnæ eorum incurruntur, vt in d. Clemen. 1.

Item ſi hęc cõſtitutio exigeret ex ſe, & includeret ſolennitates aliorum canonum, non opus erat antiqua iura roborare, atque innouare, vt facit: imò ſuperfluerent antiqua illa iura.

Item ſi in caſibus à iure permiſſis alienare, opus eſſet conſulere Romanum Pontificẽ, non vtilis, ſed damnoſa eſſet hæc Pauli conſtitutio, propter varios caſus contingentes, non ſolum in conductione vtili vltra triennium, ſed in contractu emphyteotico, & de rebus non ab antiquo in emphyteoſim concedi ſolitis.

Item quis ſetat opus eſſe cõſulere Romanũ Pontificem ad alienanda bona mobilia, non ſecundum inſtantis temporis exigentiam.

Rurſus mens huius diſpoſitionis Paulinæ, quæ ex præfatione colligitur, vt l. fi. ff. de hæredi. inſtituen. & in cap. ex multa. de voto. ſed in præfatione dicit velle ſe obuiare profanis vſibus, & bonorum Eccleſiaſticorum detrimentis: & in caſibus à iure permiſſis his omnibus obuiatur: ergo in eis hæc Paulina conſtitutio locum non habet.

Quod poteſt ex eo confirmari, quòd mens legis, & eius ratio, eſt ipſamet lex, vt l. ſcire leges ff. de legibus. Sed ipſe Romanus Pontifex prohibet omnem alienationem, præterquam (inquit) in caſibus à iure permiſſis, ac de rebus ac bonis in emphyteoſim ab antiquo concedi ſolitis: & tunc Eccleſiarum euidenti vtilitate, ac de fructibus, & bonis, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt pro inſtantis temporis exigentia.

His ergo caſibus etſi non conſulatur Romanus Pontifex, locum non habet dicta Paulina conſtitutio. His enim ſeruatis, eius tenor obſeruatur, in emphyteoſi euidens vtilitas in fructibus, &c. pro temporis exigentia, in reliquis caſus aliquis expreſſus à iure: alioquin non haberet hæc clauſula vim exceptionis: vndè in litera textus ſequitur, Si quis autem contra huius noſtræ prohibitionis ſeriem, &c.

Quibus verbis author alienationum ſignificatur, & non conuentus, vel capitulũ, ſine quo ſolennitas iuris non ſeruatur: & ita tenendum crederem, omiſſis his, quæ inaduertenter aliter dicit Doctor de Villadiego in tract. de legato. 11. q. oum. 8. in 14. vol. tractatuum.

Ergo ſolùm ad prælatos, & ad alios ibidem nominatos hæc conſtitutio dirigitur, quibus non ſeruãtibus tenorem eius, alienatio (inquit) eſt nulla.

Interpretanda igitur eſt hæc cõſtitutio, quod locum habet, non ſolùm quando de pœnis agitur, ſed cùm de nullitate alienationis: quo caſu perſonæ tantùm particulares nominantur.

Non ſeruantes autem antiqui iuris ſolennitates, pœnas eius incurrunt: & vbi exigitur ſolennitas, alienatio eſt nulla.

Et iſta conſtitutio ſecundum iura antiqua eſt interpretanda, his exceptis, quæ expreſsè ſuper addit, ſcilicet, tempus triennale in conductionibus.

Quibus ſi adſit caſus à iure expreſſus, permiſſus cum longiori tempore, & alienationis nullitas, & pœna euaditur, in emphyteoſi euidens vtilitas, in fructibus temporis exigentia.

Vnde Doctores hanc cõſtitutionem in modicis rebus, ſicut nec antiqua iura non habere locum aſſerunt, vt in cap. terrulas 12. q. 2.

Sextum, in quo dicta Paulina eſt ſingularis, patet in impoſitione pœnarum: quoniam ſi contra faciens Epiſcopi, vel abbatis præfulgeat dignitate, interdicitur illi ingreſſus Eccleſiæ: qui ſi intra tres menſes immediatè ſequentes, Eccleſiam indemnem reddendo non reſipuerit, ipſo facto eſt ſuſpenſus officio, tàm in temporalibus, quàm in ſpiritualibus.

Si autem minoris fuerit dignitatis, ipſo iure eſt ſuſpenſus ſine alia ſentẽtia, vel declaratione: & eſt excommunicatus tàm alienans, quàm alienata recipiens, cuiuſuis dignitatis, vel ſtatus fuerit.

Verum ſicut pœnæ grauiores ſunt, ita moderatiùs infliguntur, ait enim litera Paulinæ. Si quis præſumpſerit: quo verbo temeritas ſignatur contrauenientis, vt notat Archidia. in c. Romana. de appella. lib. 6. col. 4. & per Felin. in cap. Iudæi. de teſti. & in c. 2. de iudic. & in authent. de nuptijs §. ſic itaque coll. 4. Vnde non niſi ſcienter contra conſtitutionem Paulinam agentes, eius pœnas incurrunt. Pœna verò Clementinæ primæ de rebus Eccl. non alienandis, etiam ignorantes afficit, etiam ſi ignorantia craſſa eſſet: nam vbi requiritur dolus, ignorantia lata non æquiparatur dolo, iuxta latè notata poſt glo. ibi, in l. in actionibus ff. de in litẽ iuran. ſi ergo alienans non præſumit, alienatio ex vi dictæ Paulinæ conſtitutionis nulla non eſt.

Septimum, quod ex dicta Paulina colligitur, eſt, quod caſus permiſſus ad alienationem ſine alia ſolẽnitate ſufficit ad euadẽdas pœnas, quãquam exigatur ad validitatẽ contractus, alia enim iura vult in ſuo robore manere: alioquin ex ſola diſpoſitione Paulinę in illis permiſſis caſibus, alienatio eſſet validitate munita ſine ſolẽnitate.

nitate. Pœnæ verò Clement. 1. de rebus Ecclesi. quocunque deficiente incurruntur.

Ex supradictis infertur, & patet, ex Paulina non esse nullam alienationem sine solennitate factam in casibus permissis: cum enim eam dicat nullam, nisi in casibus permissis, ergo in eis non est virtute eius nulla, sed ex Clementina. 1. & si sumus in casu alienationis ab antiquo factæ, præsumitur, quòd præcessit solennitas: quod per multa probat Capitius decis. 16.

39 *Qualiter pœnæ vitātur.* Secundò infertur, quòd agens cum solennitate iuris antiqui, etiam extra casus permissos, & inconsulto Romano Pontifice, non incurrit pœnas eius: tum quia iam propriè ille non alienat, sed conuentus cum eo: & pœnæ sunt restringendæ ad eos: ergo tantùm verba directa intelligi debent, qui per se agunt.

Tum etiam, quod consulendo, tractando cum capitulo, & eius consilio, & assensu alienādo, non præsumit, & sic non agit temerè, aut malitiosè: & cum res agatur sine præsumptione, non habent locum pœnæ extrauagantis: quia in pœnalibus strictè est procedendum: vt in cap. odia. de regulis iuris lib. 6. & in l. cum quidam ff. de liber. & posthu. & quia verba debent simpliciter intelligi, & non secundum quid, vt in l. hoc legatum ff. de legat. 3.

Tertiò infertur euidentissimè, quòd in casibus à iure permissis non est opus consulere Romanum Pontificem, sicut etiam cum iura antiqua seruantur: non enim vno verbo nisi manifestè dicatur, intelligi debet alijs iuribus derogatum, vt in c. Ecclesia vestra. de electione, & in cap. cum expediat eodem titu. lib. 6.

Et ad hoc ponderanda sunt illa verba text. Qui contra huius tenorem inconsulto Romano Pontifice, &c. & in tenorem eius in casibus permissis alienatio facta est excepta, & iura antiqua confirmantur. Qui ergo extra casus permissos vult alienare, & siue consensu capituli, si habeat, vel superioris, si non habet, necesse est, consulat Romanum Pontificem, ad pœnas euadendas, & validationem alienationis.

40 *Consuetudo contra Paulinam, an valeat.* Et iste est planus sensus eiusdem Paulinæ, & practicandus, licèt nonnulli inaduertenter innuant valere, consuetudinem contra dispositionem dictæ Paulinæ, eamque non esse consuetudine receptam, cum quotidie emanent literæ Apostolicæ, de ea mentionem facientes, & ad eius obseruantiam monentes. Et ideo illa constitutio vbique seruatur teste Ioanne Bertachino in Tracta. de episco. in 36. q. in 2. volu. tracta. fol. 178. col. 1. & Anto. de Pret. in tracta. de iurisdictione Episcopi cap. 5. in 2. vol. Tracta. fol. 201. licèt dubitet Summa aurea Armillæ, in parte, locatio: & ob id cessat quod notat Syluestrina in parte, alienatio. §. 15. & Caieta. in Summa in parte, excommunicatio, cap. 75. & Rochus de Curte in cap. fi. de consue. fol. paruo. 5 t. & noster Didacus de Couaru. in lib. 2. resolu. cap. 16. num. 6. & Albert. in tracta. de vero clerico cap. 50. in lib. 2. sub num. 9.

Et cum dicta Paulina sit in obseruantia, necesse fuit, vt Dominus Papa Leo decimus ei derogasset in bulla cōcessa Generali, ac vniuersis prouintialibus, & ministris Ordinis Minorum obseruantiæ: qua perpetuo cautum est, moniales sanctæ Claræ, & beati Francisci, Tertij nuncupati de pœnitentia, posse vendere, & alienare, & permutare qualibet bona immobilia de consensu duarum partium conuentuū, & habita diligenti informatione à duobus, vel tribus bonis viris, in locis, quibus bona consistunt, id esse in euidentem vtilitatem monasteriorum: & alienata coram Vicario Episcopi confirmare: & ex huiusmodi Leonis constitutione, quam ego habeo, derogatur dicta Paulina, quæ si non esset admissa, non esset necesse derogare, vt in l. decem ff. de verbo. oblig. & in cap. ad dissoluendum de desponsat. impube.

Et quia dicta extrauagās Paulina excipit casus à iure permissos, inter eos, nata, quod quādo prælatus cum capitulo alienat, eo ipso probata est præsumptiuè Ecclesiæ vtilitas, secundum Bald. in cap. 1. §. 1. de his, qui feudum dare possunt in vsi. feudo. & per Feli. in c. cum causa, vbi de materia loquitur elegāter de re iudi. 41 *Euidēs vtilitas.*

Et euidens vtilitas appellatur, si pro contractu temporali daretur census perpetuus Ecclesiæ, vt notat Anchar. conf. 122.

Et licèt quando præcedit decretum prælati, & tractatus, atque consensus capituli præsumatur vtilitas, vt in l. in pupillo. & ibi glo. ff. de solu. quam notat Tho. Gram. in cons. 18. in princ.

Tamen si integralis formæ congruitas, non fuerit seruata, non præsumitur vtilitas Ecclesiæ, imo damnositas, vt notat Bal. in l. quicunque C. de bonis, quæ libe.

Cuius dictum intelligo esse verum in dubio, si tamen euidentissimè, & non euidenter constasset de vtilitate Ecclesiæ in alienatione facta, ità quod illa vtilitas transisset in notoriū, quia in notorijs relaxatur ordo iuris, & in certis nō est locus coniecturis: in isto casu valeret alienatio sine alia iuris canonici solennitate. De notoria vtilitate, idem notat Fabia. de Monte, in tracta. de empt. & vend. in 5. q. nu. 116. in 5. vol. tract. diuersorum DD. & idem notat Ant. de Pretis in tracta. de iurisd. Episco. cap. 5. & in ista notoria, & euidentissima vtilitate procedit glo. in l. cum hi. §. eam ff. de transact. & quod ibi notat Bal. & in l. contra iuris ff. de pactis, & ita opinatur elegantissimè Anchar. in consf. 167. col. 2. quem nominatim sequitur Tho. Grammati. in consil. 28. & ibi citat verba extrauagantis Ambitiosæ cupiditatis.

Item est notandum, quòd si prælatus in stallatione suæ prælatiæ iurauit non alienare bona suarum Ecclesiarū vel monasterij incōsulto Romano Pōtifice: in isto casu obstāte, iuramēto nō potest etiā in casibus licitis alienare incōsulto Romano Pontifice, nisi in casu necessitatis, vel euidentissimæ vtilitatis, nā ista æquiparātur, vel nisi res alienanda sit modica: nam ista omnia sub iuramento de non alienando videntur excepta, ex notatis per Abb. in c. vt super de rebus Eccle. non alienan. & reassumit Syluestr. in parte, alienatio. nu. 16. & Soci. in 1. volu. consf. 29. num. 19. & per Bar. de Cassan. consuetu. Burgund. rubric. 9. §. 9. num. 26. *Quomodo prælatus iurat nō alienare.*

Item si statutum ordinis, cuius monasterium vult alienare, prohibet alienationem, non seruata certa forma ab statuto introducta, eius omissio vitiat alienationem, vt concludit Soci. in d. consi. 29.

Item vtilitas non solũ de præsenti debet spectari, sed in futurum quoque, taliter quòd si in fundo, quem vult Ecclesia alienare, posset molendinum ædificari, illa quoque vtilitas debet haberi in consideratione ex notatis per Federi. de Senis. in con. 210. & in l. spem. C. de dona.

42 Item bona, quæ solita sunt infeudari, vel alienari, licèt licentius possint alienari, ex cap. fin. de feudis, & in cap. 1. in princi. qui feud. dare. poss. & ex dicta Paulina: tamen illud est verũ, nisi postquã redierint ad Ecclesiam, longa possessione manserunt immensa, quia non possũt alienari, nisi prout alienantur alia bona non solita alienari, secundum Bal. in cap. 1. de clerico, qui inuestitu. fecit.

Et quando dicatur, quod res sit solita alienari, videatur Alex. in 3. vol. consi. 9. & per Rochũ de Curte in cap. fin. de consue. q. 5. & per Bar. in l. 2. C. de imponen. lucra. descriptio. lib. 10. & D. de Dueñas in regula 140.

Qua actione petantur bona alienata. Item aduertendum, quod facta alienatione cõtra formam iuris antiqui, & dictam Paulinã, potest contra possessorem intentari directa rei vendicatio bonorum Ecclesiæ: nam tacitè videtur petitũ, vt alienatio declaretur nulla. arg. tex. in l. illud ff. de acqui. here. & loquendo in minore, qui petit rem, quam alienauit, ita notat Anto. in cap. constitutus de reli. domi. & Alex. in 5. vol. conf. 177. & Matthæ. de Afflict. in decis. 255. in ver. dicebat. & apostil. ad Paul. in l. qui proprio §. itẽ quæritur ff. de procu. & Ias. & DD. in l. nã & postea §. si minor. ff. de iure iurã.

An iudex Ecclesiæ cognoscat contra laicum. Et quia talis possessor rei Ecclesiasticæ dicitur raptor, vt notat Abbas in c. 2. de rebus Eccle. non alienan. non esset absonũ asserere, quod reus potest conueniri, quamuis sit laicus, corã iudice Ecclesiæ, quia dicitur rem Ecclesiæ violenter retinere: quo casu conuenitur coram iudice Ecclesiastico, iuxta notata per Innocen. & DD. in c. cum sit generale de foro compe. & quod possit agi corã Ecclesiastico colligitur ex Alex. in 5. vol. conf. 203. in fi. Tutius tamen est agere contra habentem titulum, licèt inualidum coram seculari iudice.

Agens tamen ad repetendam rem Ecclesiæ alienatam, asserendo Ecclesiam deceptam, legat prius quæ notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de prædijs nauicula. & omnibus rebus lib. 11.

Ex officio iudicis repetuntur alienata. Et si prælatus, vel alius non agat petendo rẽ Ecclesiæ malè alienatam, iudex ex suo officio repetit, vt in c. si quis presbyterorum, de rebus Eccle. non alienan. & procedet ad inquisitionẽ tanquam in causa pia, & plura iura, quæ possem referre, cumulat August. in apostil. ad Angel. de malefi. in parte, hæc est quædam in apostil. incipiente, tu autem in hac.

De bonis fraternitatum. Quæ supra dicta sunt de prohibitione alienationis non habent locum in bonis hospitalium priuatorum, neque confraternitatum, & similium collegiorum, vt notat Felin. in cap. de quarta de præscri. col. 2.

Neque in alienationibus bonorum, quę alienantur à fratribus sancti Francisci, qui cum nihil possidere possunt, nisi pro vino, & hostijs ad consecrandum, vt in extraua. Exiui, & nominatim notat de vino, & hostia apostill. ad Abb. in cap. nulli de rebus Ecclesi. non alienan. si alienant sibi legata pro alimentis, non requiritur dicta solennitas, vt notat Bald. in authen. ingressi. C. de sacros. Eccle. & Petr. de Rauennas in allegat. consue. fol. 18. & Hyppo. singul. 132.

Item quæ supradicta sunt locum habent in alienatione rerum Ecclesiæ vltra triennium, non autem loquuntur iura supradicta in locatione fructuum beneficiorum: nam locari possunt vltra triẽnium, vt in c. querelã, & ibi DD. ne prælati vices suas, & per Bal. in c. 1. de his, qui feu. dare poss. col. 5. & Armillã in parte locatio.

Et extrauagans Ambitiosæ loquitur de bonis ad Ecclesiã pertinentibus, non ad clericos, vt probant illa verba, Bonorũ Ecclesiasticorũ, iuncto text. ibi Ecclesiarum euidenti vtilitate: beneficia autẽ licèt sint in Ecclesia, non tamen sunt bona Ecclesiastica, & beneficiũ intitulatũ confertur, & non alienatur, nec diuidi potest: vt in c. maioribus de præbẽ. Idem notat Hierony. Gratus in 2. parte responso. 142. n. 25. & dominium beneficiorũ dicitur esse apud Deum, non apud Ecclesiam, secundum Abb. in c. cum secundũ de præben. & clericus curatus non dicitur minister Ecclesiæ, sed rector: ministri enim sunt minoris conditionis, de quibus loquitur tex. in Cle. 1. §. ad hæc de statu mona. & ideo de bonis Ecclesiarum pro his ministris non loquitur extrauagans Ambitiosæ, & ideo intrepidè est dicendum, beneficiorum fructus posse vltra triennium locari: & ita notat Federi. de Senis consil. 123. & nominatim notat Couarruuias in lib. 2. resolu. cap. 16. sub num. 6. licet aliter, & malè videri meo notat Nicola. Boeri. in decis. 224.

Et ad quod tempus locari possint res Ecclesiæ, & dari in emphiteosim per Dida. de Couar. in d. c. 16. & 17. & 18. in lib. 2. reso. Et cũ his manet aliquãtulum ornatus, & elucidatus intellectus dictæ extrauagãtis Ambitiosę cupiditatis, vt intelligant prælati habentes terminos qualiter possint eos alienare: & olim cum essent tenues possessiones Ecclesiarum, difficiliùs alienabantur, hodie verò non, sicut notat Yierota. qui feu. dare poss. in princi.

Redeũdo agitur ad materiã limitũ, & terminorũ, de qua est sermo huius capitis, dico, quod inspectionẽ, & visitationẽ terminorũ semel in an no debet corrector personaliter facere, vt probãt illa verba, *en persona vna vez en el año.* ex quo probatur, quod iste actus est personalissimus per ipsum correctorẽ implendus; nã ista verba, *en persona*, id est, per te ipsum, astringunt ad personaliter exercẽdũ, vt in l. fideicõmissa §. fi. ff. de lega. 3. & in l. 3. §. fi. ff. qui petãt tuto. & idẽ iniũgitur correctori, vt per se ipsum latrocinia, vel illicita committentes inquirat, vt in authen. de collatori. §. iubemus, ibi, per se, collatio. 9. 43 *An visitatio terminorum personalium impleatur.*

Ex

Ex quo infertur, quod ista visitatio terminorum per solum vicem gerentem, aut locum tenentem fieri non potest: nam ista verba, per te ipsum, important, vt non possit ponere substitutum, vt in cap. fina. de officio delegat. & notatur in cap. cum dilecta. de rescrip. & notat Iason. in leg. quod quis sub num. 4. C. de procurat.

Et idem notatur de tabellione, qui debet officium exercere, vt notat Bald. in l. vna. §. non autem, C. de cadu. tollend. & per Alexand. in 2. volum. consi. 217. & notat Ias. in l. 1. §. 1. ff. de acquir. possess. & in l. 1. column. 7. ff. de offic. eius, cui manda. est iurisdict. & notat Zasi. in d. §. primo.

Idem est in visitatione terminorum, vt videat præsens, an sint sarta tecta: nam non excusatur, si ea visat per locum tenentem: sicut nec tutor excusatur, vt est glo. & ibi Lucas de Penna, qui ponit rationem contra præsides in l. cum ad quamlibet, C. de condi. in publi. horre. lib. 10.

Executor testamenti. Idem est in executore testamenti, vbicunque suæ personæ industria requiritur, vel aliquid eius arbitrio, vel conscientia gerendum est: nā per se, & non per alium est illud implendum, ex pluribus, quæ cumulat Luc. de Penn. in l. per hanc, C. de eroga. mili. annon. lib. 12. & ex notatis in l. inter artifices ff. de solu. & loquendo de illo, cui committitur executio facti, notat Plate. in l. agentes, C. de decurio. lib. 12. & multa in similibus, quæ possem allegare, notat Felinus, & post eum scriben. in cap. fin. §. is autem, de offi. delega.

Et idem est, quotiescunque iura exigunt aliquid fieri propria manu, vel persona: nam per alium id facere minime licet, vt in l. hac consultissima in princ. & in authen. quod sine, & in l. cum, antiquitas, §. pen. C. de testa. & in l. fina. §. similique modo, C. de iure delibe. & notatur in cap. tua. qui matr. accusa. poss. & in c. super quæstionum, §. intētionis, de offic. delega. & in cap. cum redemptor. 22. q. 2. ibi propria manu, & in cap. 2. de hæreti. lib. 6. & idem probatur in cap. vniuersitatis, de sentent. excommunica. & in cap. si vero, eod. titu. & in cap. cum parati, de appella. & in his iuribus aliquid explicandum in propria persona statuitur.

Nimirum ergo si in nostro quoque casu visitatio terminorum sit explicanda in propria persona correctoris: quia cum hoc negotium sic graue, persona correctoris exigitur, & non locum tenentis, vt notat Bald. in l. aliquando, ff. de offic. procons. in 3. opposi. & quando agitur de publica vtilitate, vt est in ista visitatione terminorum, à persona nominata ad id exequendum non debet recedi: vt notat singulari. Bald. in cap. quoniam Apostolica. de offi. del.

Quod ego corroboro ex notabili tex. in l. is, qui ex causa, ff. de manumiss. testam. vbi propter qualitatem personæ non potest committi alicui manumissio serui, nec alius sit patronus liberti manumissi.

Et fulciuntur supradicta, nam si comparatio nem literarum, vel exemplationem instrumentorum non potest iudex alij committere, sed per seipsum debet inspicere, vt probat Bal. in auth. sed nouo iure. C. si cert. pet.

Quantò fortiùs visitatio terminorum non debet committi, quia sensus visus est inseparabilis à subiecto ipsorum terminorum, vt in leg. si irruptione §. ad officium ff. fin. regun.

Et quæ supra dicta sunt possunt fulciri ex pluribus doctrinis, & allegationibus congestis per Paridem de Put. in tract. synd. in parte, substitutus, & ibi post Guillel. de Cugn. dicit, quod mandatum factum correctori non potest impleri per locum tenentem, nisi aliter sit in mandatis expressum, & facit gl. in auth. de tabellio. §. 1. col. 4. in parte per se.

Et ex supradictis infertur in practica, quòd in locis vbi sunt iudices, quos vulgus *Alcaldes Ordinarios* appellat, non possunt conueniri pœna istius capitis, si non visitauerint terminos: quia hoc specialiter est iniunctum correctoribus in propria persona, & non iudicibus inferioribus: & specialia sunt spectanda, vt l. sanct. legum, ff. de pœnis, & contra quos lex pœnam nō imponit, nec nos debemus imponere, vt in l. at si quis §. diuus, ff. de reli. & sumpt. fune. & est glo. in c. fin. & ibi DD. de iure patro. & per Decium in §. in pœnalibus, ff. de regul. iur. & negligentia non nocet in non valentibus visitare terminos, & vbi diligentia non sufficeret, vt in l. 2. ff. quis ordo in bonor. possess. seruetur, & sic istis iudicibus ordinarijs, sed neque rectoribus locorum non poterit imputari, quòd non visitauerint terminos, cum soli correctori est iniunctum, & cœteris videtur inhibitum, vt in l. cum prætor, ff. de iudic. & interest Reipublicæ, vt nobilis, vel honorabilior persona, vt est iste corrector visitet terminos, & non alij iudices inferiores, vt in simili notat Innoc. in c. quod in dubijs, de renunc. *44 Pœna nō visitandi terminos locū nō habet cōtra Alcaldes ordin.*

Et quamuis corrector ab adunantia populi, vel ab alijs non requiratur, vt visitet terminos, ab ista lege est monitus, & nisi ostendat visitasse terminos, poterit in syndicatu puniri, ex notatis per Lapum, in allega. 51. in fine. Imò si iudex inuenerit aliquid ex terminis occupatum, & non restituit ciuitati, videtur in vsurpatione consentire, vt not. Io. de Plat. in l. vsus aquæ, C de fun. rei priua. lib. 11.

Item corrector durante visitatione terminorum, non debet negotia ciuilia audire, sed visitatio debet totum hominem occupare, aliàs punitur, vt in cap. 69. in curijs habitis apud ciuitatem Segouia. * Quæ est l. 6. titu. 6. lib. 3. Recopilat.*

Quæ supradicta sunt quòd locum tenens nō visitauit terminos, procedunt tantummodo in visitatione terminorum: secus est in visitatione locorum suæ iurisdictionis: nam locum tenens potest eam facere, vt in cap. 4. in curijs habitis apud Toletum anno 1539. * Quæ est d. l. 6. titu. 6. lib. 3. Recopila. circa fin. * & quod ibi non mutatur circa visitationem terminorum, stare censetur, vt in l. præcipimus, §. fi. C. de tempo. appella. *De visitatione vicorū.*

Item ex eo quod aliquid est gerendum in

ra.furi.& hoc posset corroborari ex plurib. notatis per Iass.in l.cohæredi.§.qui discretas. ff.de vulg.& pupill.

Sed his non obstantibus,verior pars videtur, quòd iste corrector nihil ex isto salario ab statuto deputato possit percipere.

Nam iste corrector non subrogatur in locū, *de los Alcaldes ordinarios:* imo illa officia suspēduntur,vt probat cap.7.in eo.ibi, *que pues estan en el suspendidos los oficios.* * Hæc mihi videtur mendosa allegatio,forsan voluit allegare cap.5. correctorum,quæ est l.5.tit.6.lib.3.Recop. & l. 23.tit.5.lib. 3.Recop. ibi, *que se suspenden todos los officios por el nueuo Corregidor.* * & sic nulla datur subrogatio, sed suspensio, quæ est officij taciturnitas, & silentium, vt in ca. alma mater. de sentent. excomm. & sic durat officium illorum iudicum.Sic sententia lata durat, licet per appellationem sit suspensa,vt notatur in l.furti. in princ.ff.de his,qui not.inf.& quamuis non esset suspensio officij,sed subrogatio,quādo talis subrogatio in officio non fit ad effectum, quod subrogatus ferat onus,& pondus officij, in tali casu subrogatus non sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur: & ideo non debet in tali casu habere salarium,vt notat Bart. in l.pater filium in 4.colum.ff.de inoffi. test. num. 19.quem refert,& sequitur Ioa. de Rip.in tractat.de peste.in vltim.part.in ver. discussa. nu. 452.

Quo fit, vt cum iste corrector non exerceat eadem officia per modum subrogationis, sed ingrediatur officium tanquam iudex maior,& plura officia iurisdictionis iungantur in vnum correctorem,ob id dicitur vnum esse officium, & non plura, vt notat Iass.in l. quo minus ff. de flum.num.20.

Et ex his patet responsum ad priora fundamenta, & manet firma conclusio, quod corrector etiam illud salarium statutum pro visitatione terminorum habere non debet.

Qualiter reponantur limites amoti. Facta autem terminorum visitatione,si corrector inuenerit limites amotos, habita priùs legitima causæ cognitione, citatis citandis, reponet limites amotos in pristinam formam: nam sine causæ cognitione iudex non potest quicquam statuere,vt in l.omnes,ff. de in integrum restitution.& in capit. 1. de causa poss. & propriet.

Et cum ad causæ cognitionem debeat citari persona, vel concilium, quod limites amouit, vel occupare fecit terminos: & facta citatione, statim sequitur oppositio declinatoria iurisdictionis contra correctorem, dicendo quod cognoscit de causa extra territorium, & à pronūciatione,quod est iudex,appellatur, vt notat gl. in authen,habita.C.ne filius pro patre,& sic nimis protelatur negotium, quando huiusmodi declinatoriæ exceptiones opponuntur.

48 *Tutior praxis.* Ideò tutior practica est, quod idem conciliū, cuius termini occupantur sine authoritate iudiciali,& sine causæ cognitione vim vi repellēdo, reponat in suum locum terminos auulsos, & amoueat furtiuos & malè positos: nam hoc licitum est, vt in l. quemadmodum in §.si protectum. ff. ad l. Aquil. & in l. si vitem §. qui ad ianuam, ff.quod vi, aut clam. vbi dicitur, quod licitum est demolire, quod in solo à nobis possesso ab alio ædificatur,vel ponitur; quod notat Io.Fab.in l.1.C.de interdict,& per Cæpol.in tracta.de seruit.vrba.prædi.c.de tigno iniuncto & per Old.consi.82.& Paul.in l.vna.C. vt nemo priua.per tex.in l. fideicomissa §.si quis illicitè ff.de legat.3.

Dixi autem in solo à nobis possesso: nam si solum esset commune, & socius ædificasset in communi solo,non licebit illud propria authoritate demolire,vt per plura iura probat Philip. Dec.in 1.vol.consi.221.

Et quanquam vniuersitas, quæ vim patitur in mutatione horum limitum,destrueret limites iniustè positos sua authoritate, & reponeret suos, etiam vi armata, non esset illicitum, neq; criminosum,vt dixi suprà in isto capit.& notat ferè in proprio casu Paul.de Castr.in l. vna. C. vt nemini liceat sine iudice.

Alia practica est agere criminaliter contra occupatores interdicto vti possidetis,quod potest criminaliter intentari,vt est glos.in l.fin.C. fini.regund.& per Bar. in l. item apud Labeonem §. si quis bona, ff. de iniurijs, & per Paul. in l. qui pendentem ff. de actio. empti. & vendi. *Practica criminalis.*

Et in cognitione huius criminis incidenter constabit quis ad quem veneris possidentem, vt in l.si quis ad se fundum. C.de vi.publi.& incidenter poterit peti à iudice, vt de possessione terminorum pronunciet, defendendo possessorem,argum.notatorum per Barto. & alios in l. interdum,§.qui furem ff. de furtis, & ibi Alex. in apostill.& per Paul.in l.4.§.hoc autem ff.de damno infecto, & per Cassa. in consue. Burg. fol.42.col.1.

Et quamuis qui cognoscit incidenter de possessione ad punitionem criminis, non teneatur de necessario super incidenti pronūciare,vt est tex.& ibi Bal.in l. 1.ff.fam.hercis.

Tamen quando incidens est talis naturæ,quod impedit processum in principali, pronuntiandum est super incidenti, vt notat Io.Fab. in l. 1. C.de ordin.iudic. & probatur in l.1 1.titu.3.p.3.

Et per modum causæ semper potest de incidenti possessione terminorum, etiam in causa criminaliter intentata super interdicto vti possidetis,vt putà, si iudex dicat, Condemno criminaliter molestatores depascentes in tali termino, vel ibi scindentes ligna: quia possessio eiusdem termini pertinet ad talem villam, vel populum accusantem: & sic per modum causæ constat incidenter de termino. Et hanc practicam ponit Bald.in auth.ad hæc, C. de latina liberta.tollen.quem sequitur D. Nauar.in cap. cum contingat.de rescript.in 1.remed. & ista est bona practica,& pronunciatio fit,cum incidens oriatur ex eodem facto, quo casu faciliùs super incidenti pronunciatur,vt notat Robert. in Spec.aur.in 2.distin.iudicio.num.25. & in 4. p.in 20.dist.num.8. & per Bal. Paul. & DD. in l. 1.C.de ord.iudi.

Et ne in isto quoq; casu opponatur declina-

to-

toria, ego semper soleo practicare, vt impetretur iudex regius specialis, qui vel de causa cognoscat, vel adeant senatores regalium Chancellariarum, coram quibus querela proponatur, & ibi à concilio contra concilium, & eius municipes, cognoscitur de crimine, & de possessione terminorum, nec expeditur nummus, & tempus si opposita dilatoria coram correctore loci occupantes terminos subterfugiunt iudicium, tanquam cognoscat iudex extra territorium, contra tex. in l. fi. ff. de iurisd. omn. iud. & in c. fi. de const. lib. 6.

Practica autem exequendi sententiam in materia terminorum exponitur per Felin. in c. quia indicante. de præscr.

49 *Qualiter exequitur sententia terminorũ.* Et non dicitur executione impletam sententiam, nisi limitibus assignatis, & data reali possessione terminorum, vt notat Bal. in l. véditor §. venisse ff. de hæred. vel actio. vend.

Imò si positis limitibus, virtute sententiæ amouerentur, iterum potest peti executio sententiæ contra turbantes, etiam si sint vicini postea nati in populo condemnato: nam idem est concilium secundùm Innoc. in cap. Abbate san cti Syluani. de verb. signif. de quo elegantissimè tractat. Ant. Capi. in dec. t.

Quod maximè verum est in istis causis habentibus causam successiuam, iux. not. in l. inter Castellianum ff. de arbitr. & in l. si in lege §. colonus ff loca. & per DD. in l. permisceri, §. species, ff. de acqu. poss. & in l. fideiussor §. fin. ff. de lega. t. & notat Matth. de Afflict. in decis. 341. & per Angel. in leg. tale pactum, §. qui prouocauit. ff. de pactis.

limites qui les sint. Et vltra limites, qui solent ædificari, secundũ morem cuiusq; prouintiæ, inter eos illud maximum signum iurisdictionis, & territorij est imponere, atque fixare furcas: nam istud est signũ designans territorium, vt notat Bald. in l. à procuratore, ff. manda. quod notat Ioa. de Rip. in cap. cum Ecclesia Sutrina. de causa poss. & proprie num. 63. & Cassa. in consuet. Burgun. in princ. §. 2. in glo. ou territoire nu. 24. & in princip. nu. 22. & ibi allegat Floria. in l. arboribus, §. de illo ff. de vsufruct. & latiùs per Cass. in d. rubr. t. §. 8.

Et ibi dicit in num. 8. quod si est contentio inter duas villas super territorio, pendente lite, non debent erigi furcæ.

Furca. Item si destruitur populus, & ponuntur ibi furcæ, non currit præscriptio, quia non est ibi populus, aduersus quẽ præscribatur: ideò oportet articulari de persona, aduersus quam currat præscriptio.

Et dum fiat furca erecta, saltim vltra annum, & diem non debet alia vniuersitas amouere cã propria authoritate, quia esset turbari possessorem, & posset agri criminaliter, & ciuiliter: & iste est alius modus turbationis terminorum, & iurium: & alios notat eleganter Ioa. Fab. in §. retinendæ. inst. de interdict. nu. 16. & notat plures Bal. in l. 2. C. de seru. & aqua.

50 *Quot testes exigãtur in probatione.* Finaliter pro complemento in ista materia terminorum est notandum, quod cùm ciuitas iutra territorium suum habeat fundatam intentionem de iure communi, tam in proprietate, quàm in possessione, vt supra dixi. Si quis dicat habere ius pascuandi, vel scindendi ligna in alieno territorio, cùm ipse habeat contra se præsumptionem iuris, si vult probare contrarium, debet probare per tres testes idoneos, aut per duos multùm excellentes, vt notat Specul. in tit. de proba. in §. fin. in vers. vltimò quem dicit stupendè loquutum Ias. in l. sciendum ff. de ver. obli. sub nu. 10. & Cass. in consue. Burg. rub. 11. §. 2. num. 29. *iuris poss. di.*

Sed quæro, an remedium huius legis de Toledo habeat locum in terris Ducum, aut Comitum, vel aliorum dominorum inferiorum huius regni, ita vt ipsi, vel eorum iudices possint procedere ad restitutionem terminorum, secundum formam d. l. Toleti.

Et primò videtur, quod non possit ex l. fi. tit. 14. lib. 3. ordinam.* Quæ est d. l. 8. titu. 12. lib. 8. Recop. * vbi dicitur, quod remedium legis de Toledo habet locum in locis, & terris tantummodo patrimonij, vel coronæ Regalis: terræ verò dominorum inferiorum non sunt coronæ Regalis: ergo dispositio locum non habet, quia cui non conueniunt verba legis, nec eius dispositio, vt in l. 4. §. toties, ff. de damn. infec. & in l. hos accusare, §. omnibus ff. de accusa. & l. 1. §. loquitur ff. de aqu. quotid. & æsti. & in l. si seruum quis §. non dixit, ff. de acqu. hære. & in l. ita aũt. ff. de admi. tuto.

Hoc tamen non obstante crederem contrarium, imò quod dicta lex Toleti locum habeat non solum in terminis locorum regiæ coronæ, sed etiam in terminis locorum dominorum huius regni: & quod ipsi possunt iudicibus suis committere, vt procedatur secundum formam d. l. Toleti. 51 *An lex Toleti locum habeat in terris dominorum.*

Nam certùm est, quod ista lex Toleti est generalis, & non particularis. ergo obseruanda est vniuersaliter in toto regno à dominis inferioribus, vt est tex. in l. 5. ti. 4. lib. 2. ord. regalis.* Quæ est d. l. 5. tit. 1. lib. 2. Recop. *

Imo si bene considerentur verba ipsiusmet legis de Toledo, ex ipsius colligitur probãdam esse in terris dominorum, vt probant illa verba. *E porque somos informados que muchas ciudades, villas, è lugares de nuestros Reynos, especialmente de nuestra corona Real estan muy desapropiadas, &c.* nam cum dicat, *especialmente*, quod latinè dicitur, maximè, de cuius natura est, quod implicet idem ius, sed per maiorem, vt est text. & ibi glo. singularis in l. illud ff. ad l. A qui. & est glos. in l. quod si minor §. restitutio ff. de minor. & per Bar. in extrauag. ad reprimendam in verbo, maximè.

Ergo quod ius statuitur in terminis locorũ Regiæ coronæ, idem seruãdum est in terris dominorum, maximè cum sit fauorabile Reipublicis, qui fauor omnibus Reipublicis debet esse communis.

Quod est verum in terminis locorum dominorum, quæ sunt populata, & habent rempublicam: secus verò si sunt termini eremi dominorum: nam de his non loquitur dicta lex Toleti, imò ordo iudicialis ad querelam domino-

rum

rum ſeruandus eſt, & non dicta forma legis Toleti, quæ in Republicis tantum loquitur, dum dicit, *Ordenamos y mandamos que quando algun concejo.*

Neque obſtat ſupradictis, dicta l.6.tit.14.lib. 3.ordinam.* Quæ eſt d.l.8.tit.12.lib.8.Recopi.* nam attenta l.ad quam ſe refert, quę eſt l.3.ti. 16.lib.8. ordinam. nam illa addit vnum, quod occupans terminos in locis coronæ regalis, poteſt criminaliter, vt raptor puniri vltra reſtitutionem poſſeſſionis bonorum occupatorum, ad quam eſt introducta forma dictæ legis de Toledo. Et iſta eſt vera, & ſingularis concordia, & practica harum legum, quod crimen in terminis locorum dominorum non habet locum, imo occupans eos terminos aliter conuenitur ex diſpoſitione legum, & non crimine raptus.

Et quia frequens eſt practica circa iuriſdictionem dominorum huius regni, non ſolum in materia terminorum, ſed in pluribus alijs: ideò vtile viſum eſt per aliquot capita de hac iuriſdictione dominorum in Regno Caſtellæ diſerere in ſequentem ordinem.

SVMMARIA. Capituli quinti.

1 *Merum imperium quibus verbis concedatur.*
2 *Suprema iuriſdictio nunquam videtur conceſſa.*
3 *Verba priuilegiorum omnino attendenda.*
4 *Iuriſdictio qualiter amittatur per non vſum.*
5 *Dominus non citat vaſſallos extra iuriſdictionem ad loca remota.*
6 *Domini vaſſallorum non poſſunt ſtatuere contra leges regni.*
7 *Domini vaſſallorum an cognoſcant de propria iniuria.*
8 *Domini vaſſallorum an committant, quod procedatur ſummarie.*
9 *An quæſtio terminorum cum vaſſallis noceat domino.*
10 *Dominium, & iuriſdictio differunt inter ſe.*
11 *Populi an habeant iuriſdictionem.*
12 *Domini non aduocant cauſas.*

CAPVT QVINTVM. De iuriſdictione dominorum inferiorum regni Caſtellæ in prima inſtantia.

** Non eſt lex in capitibus correctorum quæ loquatur de hac iuriſdictione: ſed quia antea eſt tractatum in capit. præcedentibus, de iuriſdictione correctorũ; propterea quia iſti domini vaſſallorum ſunt quaſi quidam correctores perpetui: propterea de eorum iuriſdictione agit hic: Et de iuriſdictione dominorum iſtorum ſunt in Recopilatione leges ſequentes l. 1. titul. 10. libr. 5. Recopilatio. & l. 1. titul. 15. libr. 4. Recop. & l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopilati.**

ORdinarium eſt, merum imperium, vel iuriſdictionẽ, aut mixtum imperium nemini competere, niſi cui à lege, vel Senatuſconſulto, vel principum conſtitutione eſt conceſſum, vt in l. qui neque ff. de iudic. Et merum imperium non confuſa, aut indeterminata verborum congerie, vel formula transfertur, ſed ſpeciali, & expreſſa denominatione concedi neceſſe eſt, vt in l. prima §. fin. ff. de offic. eius, & in l. item apud Labeonem §. ait prætor ff. de iniur. vbi probat litera, quod ea, quæ notabilia ſunt, ſpecialiter debẽt notari, nec ſub generalibus verbis veniunt, argum. text. in leg. obligatione generali, ff. de pigno. & in l. obligatione, ff. quæ res pignor. obligari poſſint, & hiſcé motus legibus ita ratiocinatur Bald. in cap. quanto. de iudici. Et licet attenta diſpoſitione iuris communis crebrior, atque cõmunis ſententia ſit, quod conceſſa ſponté, & motu proprio iuriſdictione, veniat merum imperium, vt probat Iaſ. in l. imperium, de iuriſd. omn. iudic. quem ſequitur Longabal. in repe. d. l. in 4. p. in princ.

1 *Merum imperium quibus verbis concedatur*

Tamen hodie iure noſtri regni prima opinio verior videtur, attenta elegantiſſima diſpoſitione text. in l. 3. tit. *de las donaciones*, lib. 5. ordinam.* Quæ eſt l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. & vide Gregor. Lopez in l. 12. tit. 2. par. 2. verbo. *ſegun los priuilegios.** ex qua colligitur, verba conceſſionis debere inſpici, non attenta illa diſtinctione, quam Bart. adnotat in l. inter eos, ff. de acquirend. rerum domi. vbi diſtinxit, an tranſeat iuriſdictio cum vniuerſitate quando conceditur locus, ponendo diſcrimen an loco cohæreat iuriſdictio, an dignitati illius, qui fecit cõceſſionem. Quod ſenſit quoq. Io. Fab. in auth. ſtatuimus, C. de Epiſc. & cleric.

Ius Regni.

Hodie autem in dubio ceſſante priuilegio, vel conſuetudine, iuriſdictio cohæret perſonæ regiæ, vt probaui ſupra capi. 1. & ideò quando Rex Caſtellæ conceſſerit caſtrum, villam; aut quemlibet alium locum, an conceſſa videatur iuriſdictio, & merum imperium, vel an redditus,

tus, & iura regalia: ſpectanda ſunt verba conceſſionis, & ſtandum eſt diſpoſitioni dictæ legis regiæ. * Quæ aſt d.l.1.tit.10.lib.5.Recop.* quæ eſt noua, & elegantiſſima deciſio, plura dubia, quæ de iure communi erant, exterminans.

Suprema cognitio nō quā videtur cōceſſa.

In cuius legis vera praxi addendum eſt ſemper, nullis etiam latiſſimis, & ampliſſimis verbis compræhendi, vt ſuprema dictio, vel recognitio Regi noſtro Caſtellæ debita, conceſſa videatur: quia illa auelli, & ſeparari à perſona regia non poteſt, vt probat Bald. in authent. quas actiones, C. de ſacroſ. Eccl. Et ideo Imperator non poteſt etiam expreſſa voluntate facere, quod aliquis in ſuo regno ſit omnino exēptus, & quodammodo acephalus, vt notat Bald. in proœm. feudorum, & iſta ratione quominus à iudicibus, & dominis inferioribus appelletur ad Regem Caſtellæ, vbiq; leges proclamant: & contrarium, quod non appelletur, præſcribi non valet, vt probat Abb. in cap. non liceat, de præſcript.

Non debet quis eſſe Acephalus.

Non valet præſcriptio, quod nō appelletur ad Regem.

Et ideò quamuis in priuilegijs, quæ Reges noſtri Caſtellæ quotidie concedunt, non eſſet expreſſum, quod ſuprema poteſtas maneat illæſa, & reſeruata regi Caſtellæ: tamen à iure ipſo ſemper, & vbiq; intelligitur excepta, atque reſeruata, quia non poteſt magis à rege ſeparari, quàm radius ſolis ab ipſo ſole, ſecundum Bal. in tit. de feud. March. in prin.

Inſtātia appellationis conceditur à Rege.

Et licet ſuprema poteſtas à perſona regia ſit inſeparabilis, primam tamen inſtantiam appellationis bene poteſt rex concedere aliquibus dominis, aut iudicibus aliquarum ciuitatū, vt ipſi loco regis audiant appellationes. Nam & idem poteſt priuilegio, vel conſuetudine, aut præſcriptione induci, vt notatur per text. ibi in cap. Romana. §. 1. de appellat. lib. 6. & hac ratione conceſſum fuit dominis vaſſallorum huius regni per legem conditam à domino Rege Io. I. apud ciuitatem de Guadalajara, & confirmatam à ſecundo apud Valliſoletum, quod audire poſſint appellationes interpoſitas à ſuis vaſſallis ex ſententijs à iudicibus ordinarijs latis. * Quæ non inuenitur in Recopilatione, & præter ea, quæ author dicit hic, & in principio capituli ſequ. adde, quod de hac lege mentionem facit Montal. in repertorio ordinamenti, verbo appellari poteſt liberè, & Greg. Lopez in l. 18. tit. 23. p. 3. in glo. magna, & Couarru. pract. qq. cap. 4. num. 7. in verſi. extat verò in hoc tractatu, &c. & hanc legem ad literam poſuit Monterroſ. in tract. 7. f. 89. impreſſionis antiquæ. Et iuſtis de cauſis non fuit hæc lex poſita in Recopilatio. quia cum Rex in omni iuriſdictione habeat intentionem fundatam, vt in l. 2. titul. 1. lib. 4. Recop. & l. 8. tit. 12. lib. 8. Recopilatio. de qua late D. Ant. de Padill. in l. altius, num. 3. & 4. C. de ſer. & aqua. Igitur, *eſtos ſeñores de Vaſſallos no tienen cierta juriſdicion, ni ſeñalada por ley, ſino la que moſtraren por titulo*, iuxta l. 1. ti. 10. Recop. *o la que prouaren por preſcripcion*, vt in l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. Conueniens ergo fuit, quod non recopilaretur, d. lex de Guadalajara, quæ certam iuriſdictionem dominis vaſſallorum dabat, quam hodie non habent. Quod valde nota.* De qua lege mentionem fecit Peregrin. & ibi glo. in parte, appellatio. quæſt. 6. & Montal. in 2. compilat. fori, in parte appellatio. & in regno Franciæ idem conceſſum eſſe teſtatur Io. Fab. in princ. inſti. de Attiliano tutore, & in pluribus loc.

Ne appelletur ad inferiores poteſt præſcribi.

Sed quamuis dicta conceſſio facta fuerat, vt ad dominos vaſſallorum valeat appellari: præſcribi tamen poteſt contrarium contra eoſdem dominos, quia hoc non eſt de ſuprema iuriſdictione, cum ad inferiores pertineat, vt probat Phil. Franc. in cap. dilecti colum. 3. de appell. & Balb. in tract. præſcr. in 2. part. 5. partis, quæſtio. 2. & Felin. in cap. cum non liceat col. 3. de præſcr.

Et ex eadem radice procedit diſpoſitio text. in l. 4. tit. *de las appelaciones*, lib. 3. ordina.* Hodie eſt alterata hęc l. per l. 7. ti. 18. lib. 4. Recop.* vbi iudicibus deputatis à concilijs locorum data eſt poteſtas cognoſcendi in ſecunda inſtantia per appellationem emiſſam in cauſis trium millium marapetinorum. Nam cum eſſet ad Regios iudices appellandum, ne obtentu cauſæ paruæ quantitatis fatigentur litigantes laboribus, & expēſis, data eſt illa inſtantia loco Ragis: multa enim ob paruitatem cauſæ debent attendi, vt in l. mediterraneæ, & in l. pro locis C. de anno. & tribut. lib. 10.

Verba priuilegiorum attēdenda.

Redeundo igitur ad incæpta, vt intelligi poſſit, quod genus iuriſdictionis competat dominis locorum in prima inſtantia, verba priuilegiorum, vſuſque longæuus attendi debet. Nam & præſcribi à dominis, & vniuerſitatibus iuriſdictionem Regiam, ſupra cap. 1. probaui, & in ea ſolum temporis lapſus à lege Regia expreſſus exigi debet, vt ibi dixi. Nec exquiri debere bonam fidem in præſcriptione iuriſdictionem. Nam in dubio bona fides præſumitur in poſſidente iura incorporalia, & iuriſdictiones, niſi ex denūtiatione, vel teſtatione, vel interruptione contrarium probetur, vt enumerat Barto. in leg. Celſus, ff. de vſucapio. & quod ob id in dubio bona fides præſumatur, probat Longaba. in repet. l. imperium, de iuriſd. omn. iud. 10 4. p. verſic. 4.

Bona fides præſumitur in poſſidēte iuriſdictionem.

Qualiter amittatur iuriſdictio per non vſum.

Item an conceſſa iuriſdictione dominis vaſſallorum huius Regni duret conceſſio, & an eam amiſerint per ceſſationem inſpici quoque debet. Nam ſi dominus vaſſallorum ſua iuriſdictione vſus non fuerit, aliuſque eam poſſederit longo tempore, acquirit eam, vt probaui in c. 1. Imo plus dicerem, quod ſi dominus cum poſſit, non exercuerit iuriſdictionem, & ita depræhenderentur deſes, & negligens, cognita negligentia à domino Rege, poſſet deſidiam ſupplere, & adhuc eum priuare iuriſdictione, ſi arbitrio ſuo eum deſidem inuenerit, argumen. glo. & ibi notant DD. in l. mancipia. C. de ſeruis fugiti. & in l. ſi quos, C. de offic. præſ. præto. orien. vt per plura probat Iaſ. in l. eum, qui res C. de procurato. & quod negligentia digna ſit, vt ſuppleatur à domino Rege in defectu inferiorum, vltra expreſſa in priuilegijs dominis vaſſallorum conceſſis, per bona iura loquendo in iudicibus, tutoribus, & medicis, per plura iura probat

Negligētia perditur iuriſdictio ab inferioribus.

bat Aymon. Crau. in conf. 132. num. 3. & quia ibi plura iura, atque doctrinæ referuntur, ideò non oportet transcribere.

Item territoria designata dominis vassallorum à rege in suis priuilegijs, vel immemorabili consuetudine limitata, inspicienda sunt ne vltra exerceant iurisdictionem. Nam extra territorium non paretur impune, vt in l. fin. de iurif. omni. iud. & in cap. final. de constit. lib. 6.

In alieno territorio dominus nō iudicat.

Quinimò dominus vassallorum etiam de consensu suorum subditorum non potest in territorio alterius Baronis cognoscere: quia si côtrarium fecerit, sententia est ipso iure nulla, & omissa distinctione Paul. de Castr. aliter tenentis in l. dedi. 6. final. ff. de cond. ob caus. id tenendum assero ex l. 7. tit. 4. part. 3. vbi est lex clara.

Si tamen dominus vassallorum plura loca possidet, & que sunt diuersarum dignitatum, puta Marchionatum, & Comitatum, quæ habeant inter se diuisam, & separatam iurisdictionem, tunc consentientibus vassallis potest in alio ex locis huius separatæ iurisdictionis eos audire: & ita notat eleganter Bald. in l. testamenta C. de testamētis, & notatur in l. si vt proponis C. quomodo, & quando iud. & in cap. cum Episcopus de officio ordin. lib. 6.

5 *Dñs non citat vassallū extra iurisdictionē ad loca remota.*

Aduertant tamen domini vassallorum, quod quando vassallus demoratur in alio territorio diuiso, atque diuerso ab eo, in quo dominus demoratur, non potest citare, vel vocare vassallum extra iurisdictionem: quod si contrarium dominus fecerit, grauat vassallum, vocando eum ad loca remota, & eo casu non ligat citatio, vel mandatum domini; & ita per bona iura probat Matth. de Afflict. in constitutionibus Regni Siciliæ, in rubr. 50. cap. Iustitiarij col. 3. in lib. 1. in cuius corroborationem conducunt plura, quæ allegat Oldrad. cons. 88.

Item quanquam isti domini vassallorum dicantur Vicarij Regis Castellæ, vt probat tex. in l. 12. tit. 1. part. 2. ibi, *Y tuuiessen sus lugares en aquellas cosas que ellos ouiessen de ver.* & appellantur ob id vicarij regis, vt in l. 13. eo. tit. & iure comm. Comes dicitur assimiliari Principi, secundum Bald. in l. rece pritia, C. de constit. pecu. & in l. exemplo q. penul. C. de probat. & Ias. in l. stipulationum, num. 10. ff. de verbo. oblig. tamen cum sint inferiores à rege, non possunt quicquam statuere contra leges regni, vt in ca. cum inferior. de maiorit. & obed. & in clem. ne Romani, de electio. de quo per Abb. in ca. cum accessissent, de const. & iure regni probatur in l. 5. tit. 4. lib. 2. ordinam.* Quæ est l. 5. tit. 1. lib. 2. Recop.* vbi præceptum est dominis vassallorum. ll. regni in suis dominijs seruare, nec ab earum forma posse discedere: & ita vigilantissimè ab his seruari debere consulo, non obstantibus, quę in contrarium notat Thom. Gramm. loquendo in dominis regni Neap. in cons. 103. & And. de Iser. in tit. quæ sint regal. col. secunda, licet nonnulli tenent extorquere legem in contrarium, scilicet, legem duodecimam, titulo primo, parte secunda, ibi, *Ni fazer ley, ni fuero nueuo sin otorgamieno del pueblo.* Nam

6 *Dñi vassallorū nō possunt statuere contra leges regni.*

à contrario sensu videtur dicere, quod volente populo possit leges condere. Nam dict. lex. par. minimè hoc probat. non enim debet sumi argumentum à contrario sensu, quoties sequeretur absurdum, vel correctio legum, vt notat gl. in l. conuenticolam, C. de Episco. & cleric. & in cap. significasti, de foro compet. & per plura probat Tiraqu. de vtroq. retractu. lib. 1. §. 36. in glos. 1.

Quinimò rectè legantur verba dictæ legis part. absolutè prohibet dominis vassallorum, ne possint leges condere, & istud continet illa prima sententia legis, ibi, *No pue dan legitimar, ni hazer ley,* & poni debet collum. Nā hic quiescit sententia legis, posito ibi puncto.

Quod verò vltra procedit, *Ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo,* est alia diuersa sententia. Nam forum, quod legi assimilatur, potest fieri volente populo, vt in l. 2. & 4. ti. 2. p. 1. dum modò non contrarietur, vel aduersetur legibus Regni directè, vel indirectè: nā leges, vel fores legibus aduersantes soli Reges condere debent vt in l. 8. tit. 1. p. 1.

An domini faciant fores.

Et ex supradictis infertur, quod cum huiusmodi domini vassallorum teneantur ad vnguē leges Regias seruare, non possunt suis iudicibus committere cognitionem causarum, summariè, & simpliciter procedendo, aut quod cognoscant de plano, cum id tantummodo sit permissum iudicibus summi prætorij, atq; Regij consil:j senatoribus, vt in l. 25. tit. 3. lib. 2. ordin.* Quæ est l. 22. tit. 4. lib. 2. Reco.* Et ex hoc corrigitur, quòd de iure communi aliter notabat Ioann. de Ripa in l. nemo potest. num. 17. ff. de leg. 1. vbi asserebat, Comites, & Barones hoc posse committere.

7 *An dominis vassallorū committāt, quod procedatur summariè.*

Apud nos tamen benè possunt committere, vt procedatur sola veritate inspecta. idq; valet ex dispositione tex. in l. 11. ti. 1. lib. 3. ord.* Quæ est l. 10. tit. 17. lib. 4. Recopila.* Quod quanti sit effectus, scripsi latius infra in meis responf. responf. 1. & Robert. Marant. in speculo aureo, in 9. distinct. iudic. in 4. p. & per Pari. de Puteo in tracta. syndicatus, in parte sententia, cap. est tamen.

Item infertur ex supradictis, quod cum domini vassallorum in procedendo teneantur leges Regias seruare, non possunt inter subditos, vel alios causas committere, dicendo, sic facias, vel sic iudices. Nam licet Rex noster Castellæ hoc posset, inferiores tamen à Rege non possunt, secundum Baldum in cap. primo, si de inuestitura lis oriatur inter dominum, & vassallum, columna secunda, & ob id isti nostri domini vassallorum debent respondere, dicendo, quod fiat iustitia, vt notat Ias. de hac clausula ponens effectus in leg. iustitia, ff. de iustitia, & iure.

Item ex eo, quod domini vassallorum cognoscunt in prima instantia, habebunt hāc cognitionem, etiam si patiantur iniuriam respectu sui officij, aut præeminentiæ iurisdictionalis. Nam in talibus casibus si pœna certa sit, posse iudices iniurias proprias vindicare, iuridicè procedendo, omnis caterua Doctorum

8 *An domini cognoscant in propria iniuria.*

fatetur, per text. in c. 1. de pœn. li. 6. & notat Luc. de Pen. in l. si coloni, C. quib. cauf. coloni. lib. 11. & Matth. in const. regn. Sici. rub. 32. cap. 2. lib. 3. & Anto. de Trimol. in pract. de exceptio. Bon. Curt. in tit. de recusat. in parte, nõ recusatur: & Ant. Capi. in dec. 124. & Put. in tract. syndic. in parte, iniuria officialis, & per eund. Ant. Capit. in dec. 130. nu. 12.

Et non solũ in criminali causa propria posset cognoscere, vt supra dixi, sed propria quoq; authoritate potest à vassallis percipere iustos red ditus, & notoriè debitos, vt colligitur ex doctr. Spec. in tit. de feud. §. quoniam, vers. 18. & notat Cass. in consue. Burg. rub. 1. §. 4. nu. 15. De quo per Carrer. Reg. in §. homic. el. 6. nu. 117.

Pro iniuria autem municipibus, & vassallis dominorum facta, an dominus agere possit, notat Oldr. cons. 206. in causa Carnocenti, col. 1. & Aym. Crau. cons. 35.

Et an ratione iurisdictionis, quam dominus vassallorum habet in subditos, si agatur quæstio terminorum, præiudicet domino sententia, vel è contra, distinguendum fore putaui hoc modo: vide Abb. in cap. inter quatuor. de maiori, & obedi. & Greg. Lop. in l. 20. tit. 22. in parte, pero, p. 3. Nam si agatur contra dominũ super iurisdictione, debet populus citari, cuius interest dominũ nõ mutare, argu. glo. in l. inuitus, ff. de fideicomm. liberta. Et licet per illã glossam nonnulli autument, dominum vassallorum nõ posse inuitos vassallos vendere: tamen non intelligas in hoc glossam illam de vassallis Castellanis, sed de glebæ astrictis, secundum Bal. in l. si plures, col. 2. C. de condit. insert. & sic videtur debere intelligi quod notat Capp. Tholo. q. 485. & Cass. in consue. Burg. fol. 112. colu. 2. & Bald. in consi. 135. volu. 5. Et quia inter dominos, & vassallos non minima est coniunctio, vt in toto titulo *de los vassallos*, p. 4. nimirum si cùm agatur cum domino de iurisdictione, debeat citari vassallus: aliter sententia domino data fortè vassallis non præiudicat, secundum Baldum in l. si hi, qui. C. de liberali cauf. Si verò agatur cõtra populum super terminis ab eo possessis, quibus cohæret iurisdictio terminorum, & in lege si pupillus, §. territorium, ff. de verb. signifi. debet citari dominus vassallorum. Nam aliter sententia lata super terminis, domino non præiudicat in sua iurisdictione: quia iurisdictio diuersa nimis est à dominio terminorum, secundum Baldum in lege à procuratore, C. mandat. Idem Bald. in l. quidam, ff. de acquir. rerum domin. & tanquam quid diuersum termini pertinent habitatoribus, vt in l. 4. titul. 28. partita 3. Ideò quia sententia in terminis lata domino nocere non debet in iurisdictione, iuxta latè notata per Alex. & DD. in l. sæpè, ff. de re iud. maximè hoc significatur data dicta diuersitate terminorum, & iurisdictionis: nam terminis translatis non semper transit, nec videtur concessa iurisdictio, vt dixi in principio huius capitis, vt probat Iaso. in l. 1. ad finem, ff. de iurisd. omn. iudi.

9 *An quæstio terminorũ cum vassallis noceat.*

10 *Iurisdictio differt à dominio.*

Et ideo quando ageretur ratione terminorum, & ob id simul de iurisdictione, si citatur dominus, & agit causam simul cum cõcilio sui populi debet cõtribuere pro expensis litis, tanquam in negotio communi, quod geritur, in l. si populi, §. si quis ita, ff. de nego. gest. & probat tex. in l. 4. §. 1. ff. finium regun. & notat gl. in l. si irruptiones. §. fi. eod. tit. & per Bart. in l. si postulauerit, ff. de adult. & notat Put. in tract. syndic. in parte, salarium, cap. an syndicatores, & Iaso. in l. pe. §. etiam, ff. de eden. & facit doctr. Bald. in l. 2. C. de seruis, qui ex cau. Reipublicæ libert. pro præmio meruerunt, & plura refert Matth. in const. regni Siciliæ, rubr. 50. cap. primo, numer. 14.

Dñs qñ cõtribuat in lite terminorum.

Item licet dominis vassallorum competat iurisdictio in prima instantia, populus tamen posset ex priuilegio habere quoque iurisdictionem, quæ in dubio erit accumulatiua, iuxta notata per Bart. in l. 1. & ibi Bal. C. de offic. præsid. & per Abb. & Felt. in c. cæterum de iudi. & in c. cum contingat. de foro compet. & meliùs per Tho. Gram. vot. 28. 11

Populus habet iurisdictionem.

Quod limito, nisi in certis generibus causarum cõpeteret iurisdictio, putà in causis messium, & damnorum, vel aquarum diuidendarum, vel carnis, aut panis, quæ venditur, vel in certa parte, vico, vel quarterio ciuitatis. Nam huiusmodi iurisdictio semper competit priuatiuè ad aliam vniuersalem: & ita notat Abb. & Felin. in d. c. cæterum, aliàs intelligitur accumulatiuè, quia interest Reipublicæ plures habere iudices, secundum Ang. meliùs, quàm alibi in l. testamenta C. de testa.

Et in casu tamen, quo iurisdictio competit accumulatiuè, si antequam alius præueniat, cõcurreret dominus loci, aut eius iudex, vulgò nuncupatus, *Alcalde mayor*: & ordinarius, vulgò nuncupatus, *Alcalde ordinario del pueblo*, crederem dominum, & eius iudicem præferendum, quia videtur tribunal suum honorabile, & maioris prærogatiuæ: maximè quando dominus confirmat illos *Alcaldes ordinarios*, & propter hanc prærogatiuam præfertur dominus, aut eius iudex, & non se intromittit ordinarius iudex, argum. in cap. si à sede Apostolica de præb. lib. 6. vbi legatus propter ampliorem prærogatiuam domini, in quantum Regem nostrum repræsentat, non videtur quicquam concessum, arg. tex. in cap. quia periculosum, de sent. excom. lib. 6. & facit quod notat Ioa. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de offic. ord. in addit. quæ incipit, Prætermissis, & quæ bene congessit Anton. Capit. in dec. 2. nu. 23. * Couarr. tamen pract. quæst. c. 4. num. 5. vers. in his verò ciuitatibus, &c. non solum istam prærogatiuã non concedit, sed nisi consuetudo, vel præscriptio non obstet: neque primam instantiam dicit habere istos dominos vassallorum, & repræhendit in hoc authorem istum: ego veram credo opinionem domini Couar. *

Quomodo concurrit dñs iudex cum ordinario.

Si verò dicti iudices non concurrerent simul, sed dictus iudex *Alcalde ordinario* appellatus præuenit causam, habet ius quæsitum ex præuentione. Hoc sequitur dignissimus Archiepiscopus Couarr. in sua pract. c. 9. num. 4. & vbi cœpta est instãtia, ibi debet finiri, nec pos- 12

Dñs nõ aduocat causas.

ses

fet dominus loci, aut eius locum tenens eam aduocare, secundum Paulum, in l. nemo, C. de iurisdict. omnium iudicum, & in l. nulli, C. de iudi. & per plura probat Io. de Ripa in c. cum M. de constit. pen. colum. Nam sicut dominus loci sine causa non potest priuare hos iudices iurisdictione: ita nec causas aduocare. Nam sic posset deueniri ad totius officij suspensionem, vt notat Paulus in l. iudicium soluitur, ff. de iudicijs.

Solus enim Papa, aut Episcopus aduocat causam, vt in cap. vt nostrum, & ibi Abbas, & Doctores de appell. & non semper id debet facere, sed exigente causa publicæ vtilitatis, vt notat Paul. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oporteat, quod in dubio nunquam præsumitur velle aduocare, vt elegantissi. notat Bellam. in dec. 45.

Iudices tamen domini vassallorum possent monere illos iudices, qui præuenerunt in causa, ne sint negligentes, & quod administrent iustitiæ complementum, & data negligentia notabili posset dominus loci supplere, ex notat. per Felinum in cap. cœterum, de iudi. col. 1. & Put. notat in tractatu syndicat. in princip. cap. syndicantur, & in cap. si aliquis opprimatur, folio paruo 38. & ex notatis per Iacobum de Bellou. in rep. c. Romana §. contrahentes de foro compet. lib. 6. fol. 10.

Et eodem modo ipsi Domini vassallorum sunt debitores in administranda iustitia, qui si negligentes reperiantur, posset dominus Rex cognoscere, & supplere in prima instantia extra casus curiæ regalis, vt in l. 1. titu. 1. lib. 3. ordinam.* Quę est l. 4. tit. 1. lib. 4. Reco.* & in l. 6. tit. 3. eodem lib. & in l. 2. titu. 9. lib. 5. & in l. 5. tit. 15. p. 2.

Rex concurrit cũ omnibus ordinarijs.

Dixi autem extra casus curiæ. Nam dominus Rex hanc sibi legem imposuit, vt cognosceret in locis dominorum in illis casibus, & extra illos non vult cognoscere, nisi data negligẽtia dominorum: aliter & non bene (iudicio meo) dixit glo. in l. 2. titu. 1. p. 2. in parte, iustitia: & sic procedit, quanquam regulariter dominus Rex concurrat in iurisdictione cum omnibus dominis inferioribus, vt notat Speculator in tit. de appell. §. nunc tractemus, in princip. & notat noster Ioann. Lup. de Palacios Ruuios, vbi plura allegat in rubr. de donat. inter vir. & vx. in introductione col. 3. num. 7. vide Sigis. cons. 4. & 2. nu. 29.

Incitatoria domini.

Negligentia autem dominorum percipitur, si moniti per literas, vulgò appellatas incitatiuas, tertio incitati neglexerint iustitiam ministrare, vt colligitur ex Put. in tracta. synd. cap. de excessi. Baronum, num. 25. & in cap. syndicantur officiales, fol. 38. & ante hanc monitionem non debent priuari iurisdictione, vt notat Bald. in cap. 1. de pace tenen. in parte, publici latrones, & per Thom. Gramma. vot. 28. & ista negligentia arbitrio dominorum regij consilij committitur, argum. glo. in cap. negligentiam, de præben. lib. 6. & per Abb. in cap. capitulum, de rescr.

Syndicatio autem qualiter sit exercenda intra dominia horum dominorum inferiorum, crederem ante omnia standum cõsuetudini legitimè præscriptæ, secundum Bald. in l. 1. C. de emancip. libe. qua cessante standum est dispositioni text. in l. 6. tit. 4. p. 3. & in l. 4. titu. 15. libr. 2. ordinam.* Quæ est l. 3. in fi. tit. 9. lib. 3. Recop.* & de iure communi videatur Curt. in cons. 2. & quod notat Bald. in l. obseruare, §. proficisci, ff. de offic. proconf. & Puteus in tract. synd. c. an syndicator. fol. paruo, 228. & DD. in l. pars literarum, ff. de iud.

Ius syndicando cui non competat.

S V M M A R I V M.
Capituli sexti.

1 *An domini cognoscãt in instãtia appellationis:*
2 *Qui cognoscit de appellatione, an cognoscat de nullitate.*
3 *Intellectus ad l. 6. tit. 16. li. 3. ord.*
4 *Quando proceditur, non obstante appellatione.*
5 *Instantia appellationis an acquiritur præscriptione.*
6 *Qualiter probetur immemorialis.*
7 *Bona fama testis debet probari.*
8 *Consuetudo immemorialis semper præsumitur iusta, & rationabilis.*
9 *In consuetudine immemoriali præsumitur bona fides.*

CAPVT SEXTVM.
De iurisdictione dominorum inferiorum in secunda instantia.

** Sicut caput præcedens non est super aliqua lege regni, ita neq; hoc ob rationẽ, quam posuimus in d. c. præcedenti, in summario, quam ibi vide.**

1 SVperiori capite differuimus, instantiam appellationis soli regi competere, vel quibus ipse concesserit: & in istis inferioribus solet referri quædam lex condita per Dom. Regem Ioannẽ I. apud ciuitatẽ de *Guadalajara*.* Quæ non inuenitur in Rec. vt latè habes adnotatũ supra in c. præcedẽti n. 2. vers. Et licet supma potestas, &c.* De hac tñ lege de *Guadalajara*, mẽtionẽ fecit Montal. in 2. compi. for. in parte, appellatio & Bonif. in sua peregri. in par. appel. q. 6. Et eius intellectum tangit Io. Lup. de Palaci. Ruui. in tract. de iust. & iur. & obtentione regni Nauarræ in 2. p. §. 4. vbi dicit à iudicibus particularibus in terris dominorum posse virtute illius legis ad dominos locorum appellari. Et idem esse in Francia asserit Io. Fab. in prin. inst. de pupi. subst.

Et nisi esset apud Castellanos datũ beneficiũ secundæ instantiæ istis dominis tẽporalibus nõ posset ad eos appellari, nec prorogari aliqua in

An domini cognoscant in instantia

Alius casus super possessione bonorum maioratus ponitur in pragmatica apud Maioritum anno 1543.* Quæ est l.9.tit.7.lib.5. Recopilar.*

Item tutor nominatus ad tutelam non appellat,nisi seruata forma tex.in l.8.tit.23.partit. tertia.

Alium casum ponit text.in l. trigesima, in d. leg.de *Madrid*.

Item in condemnationibus,quæ fiunt contra iudices in syndicatu,seruanda est forma literarum regalium,quæ dicitur, *carta acordada*.

Hisce casibus,& alijs,quos expertiores in praxi legum Regni poterunt inuenire, proceditur non obstante appellatione. Si tamen interponitur expressè non est deneganda. Nam supremi iudices videbunt, an operetur effectum deuolutiuum.

De iure autem communi,quibus casibus vltra supra expressos possit appellationi non deferri,sed procedi non obstãte appellatione, ponit Hyppolitus,vbi plura refert in l.vna,C.de raptu virgi.Et an à sententia lata super implemento causæ piæ possit appellari, videatur Rebuff.in tract.de senten.prouisiona.in princ. nu. 38.& an à iudicio sortis possit appellari , per Phil.Fran.in rub.C.de appel.nu.10.

Iudices de la Hermãdad. Item in casibus,quibus domini vassallorum possint causas appellationis audire , tamen in appellationibus interpositis à sententijs latis per iudices *de la Hermandad*, non se debent intromittere,vt probat lex in Quaterno legum *de la Hermandad*,quæ incipit, *Otrosi mandamos, que si los nuestros Alcaldes*,ibi, *Ni conocer dello a pedimiento de parte,ni de oficio*.* Quæ est l.9.& l.20.meliùs l.44.tit.13.lib.8.Recop.*

Regij tamen correctores,& iudices *del Adelantamiento* bene,possunt cognoscere in casibus sex millium marapetinorum,quando hanc sũmam non excedit condemnatio facta à iudicibus *de la Hermandad*,vt in ca.54. in curijs apud Toletum, anno 1525.* Quæ est l.48.& 49.titu. 13.lib.8 Recop.*

Si ergo vltra hanc sententiam grauant iudices *de la hermandad*, recurrendum est ad regẽ: nec possunt eis resistere iudices ordinarij sua propria authoritate,licet iudices ordinarij contra alios iudices sua officia vsurpantes possint vti accusatione,& procedere ad pænas,quas cumulat Matth. de Affl. in coost. regn. Sici. li. 1. rubr.de cultu pacis fol.37.

Item in casibus,quibus iudices, quos vulgus appellat, *de mestas,y cañadas*, exercent suam iurisdictionem, secundum formam eis datam, cum simul debeant procedere sociati cum iudicibus ordinarijs,vt in cap.73.in curijs habitis apud ciuitatem Segouiensem,ann.1532.* Quæ est l.24.tit.14.lib.3.Recop.Hodie tamẽ est correcta per c. 100. *de las Cortes de Madrid del año de 73*.vbi est prouisum, quod si isti recusantur, quod socientur,*conforme a derecho,y no con ninguno de sus oficiales,ni que anden en su compañia. Y destos juezes entregadores ay nueua prematica*, omnia ferme innouans , *en Madrid en dos de Mayo*. 1589.* A sententijs,quas isti iudices proferunt in locis dominorum, non ad dominos locorum,sed ad regem est appellandum:quia dignior pars iudicis regis consideranda est, vt in cap. contingit, de arbitris,& in simili notant DD. in l. si societatem, §. arbitrorum,ff.de arbitr. & sic superior dicti iudicis, *de mestas y cañadas* debet considerari.

Et idem est decisum,*en los Alcaldes de sacas*, vt l.21.tit.15.lib.2.ordin.reg. * Quæ est l. 3.tit. 11.lib.3. Rec. Sed non dicit, *que se acompañe no siendo recusado*. *

Et cum domini vassallorum extra casus supra numeratos faciles se debeant præbere in ferendis appellationibus,si cõtrarium fecerint, grauissimæ imminent pœnæ : & inde contra eos oritur iuxta metus præsumptio, vt per tot. C.de his,qui propter metum iudi. non appella. & in c.si iustus metus,de appella.& contra malè tractantes vassallos inuehit gloss.in l. 21.titu. 13.p.2. & quod notat eleganter Matth. de Afflict.in constit.regni Sicil. rubr. 50. & Stephã. Aufrer.in Clementi. 1. de officio ordi. & Paris de Puteo in tracta.syndic.in parte,negligentia, cap.iudex. Deferat ergo appellationi dominus vassallorum ex superioris reuerentia , vt docet text.in cap.primo de appella.lib.6. laudabile quippè est reuerentiam superioribus deferre, vt in c.sciant.2.q.7.& notatur in cap.2. de offi. deleg.lib.6.

Naturale quippè , & humanum est velle debere,quod si dominus vassallorum,aut eius iudex malam,vel iniquam sententiam protulerit, vt superior eam reformet,iuxta illud, Non pudeat errores vestros corrigere: & de consuetudine regni Francorum etiam in casibus,quibus appellatio non recipitur, de quibus supra dixi. Si tamen inferiores à supremis iudicibus condemnauerint,recipitur appellatio:& ex causa suspendi debet executio , vt attestatur Rebuff. verus practicus in constitution. regni Franciæ, in tractat.de appellatio.arti.septimo, in gloss.2. num.12.

In ciuilibus tamen causis, quibus denegatur audientia litigantibus, vt est in causa executionis instrumenti guarentigij,& in similibus, qui bus lex dixit.*Y si otras excepciones alegare,no sea oydo*.* Quæ est l.1.tit.21.lib.4. Recop. * in huiusmodi casu nec in 2. instantia appellationis debet audiri, imò suspenditur audientia,vt soluat: quia si secus esset, audiretur appellando, vt notat Specul.in tit.de appellatio.in §. in quibus, vers. 32. & facit text.in c.rursus 11.q.3.& in c.in nomine Domini 23.dist. *Quãdo denegatur audientia.*

In criminalibus autem causis nõ denegatur audientia regulariter, nisi in casibus,de quibus in l.siquis filio exhæredato §.ij.qui ff.de iniusto rup.irritoq; fa.testa.& in c.Romana,§.1.de appell. Imò super defensione debent audiri condemnati,maximè à principe,vt in l.diui fratres ff.de pœnis,& notat per plura Hypp.in l.vnius, §.cogniturum, ff.de quæst.

Sed an instãtia appellationis, sicut alia qlibet iurisdictio pscribi valeat,atq; cõsuetudine atq; ri, leges nostri regni nõ negant,imò seruãdam fore consuetudinem dicunt , præmaximè si illa 5

fit immemorialis. Nam quamlibet iurisdictionem,& merum imperium acquiri posse, supra capite primo probauimus: de iure communi iurisdictionem instar seruitutis, quam discontinuam dicunt, tempore posse acquiri, quod hominum memoriam transcendat, omnes doctores concludunt in d.l.imperium, ff.de iurisdict.omn.iud.& in l.seruitutes,la.3. ff. de seruitutibus,& in l.2.C.de seruit.& aquo.& modum probandi immemorialem explicat text. in l. si arbiter ff. de prob.

Exactiones inter dominū,& vasallum prohibita. Et quia non solum in præscriptione iurisdictionis,sed in exactione portagiorum, & similium rerum frequens, & quotidiana est huius consuetudinis immemorialis probatio, maximè inter dominos,& vassallos,quo casu omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ, nisi à iure permittantur, vt in cap.quia cognouimus 10.q.3.vel nisi legitima consuetudine confirmetur,vt in cap. conquestus. 9.q.3. & idem esset si statuto à non recognoscētibus superiorem,secundum Innoc.in cap.5. de excessi.prælatorum. Quia recognoscentes non possunt vectigalia imponere,vt l.vectigalia.C. de vectigalib.quod facit contra barones, & dominos temporales huius regni,secundum Ioa. Fab. in l.1. C.eod.titul.& Bal.in l.pen.C.de nautico fœnore.Solus enim rex vectigal imponit, vt in cap. super quibusdam §.1.de verbor.signifi. & notat Bart. & communis schola. DD. in cap. 1. quæ sint regalia:& id sine legitima causa facere non potest, aliter error esset secundum Hosti.in tit. de immun.Eccle.§.à quibus, in sua Summa. & inter potiores causas est, vel necessitas, vel vtilitas publica, secundum Host.in d.loco, quem Ioan. Fab. sequitur in d.l. 1. C.noua vectigalia instituì non posse. Nam cessante causa vera cessare quoq; debet portagium,vel exactio,secundum Bald.in rubr. de consuetud.fin.col.de quo latè per Tiraquell.in cap. cum cessante.de appella. & notat Puteus in tract. synd. cap. de regum,& principum excessi.c. excedunt quoque dum filias,& notat Yser. in tit.quæ sint regal. in vers. fluminum.

6 *Qualiter probetur immemorialis* Igitur in probanda immemoriali consuetudine requiruntur quæ infra subijcio.

Primùm,quod testes deponentes de visu, illud saltim viderint per spatium quadraginta annorum,vt l.8.& 10. tit.1. lib. 7. ordina. & in maioriæ probatione,idem probatur in l.Tauri 41.* Quæ est lex prima titu.7.lib. 5. Reco.*

Et iure communi idem probant Anton.post alios in cap.veniens,de test.& DD. post Inn.in c.veniens,de verb.signifi.& Alex. in apostill.ad Bar.in l. proprietatis dominium.C.de probati. Et per Tho.Gramm.in votis ciuilibus, vot.12.

Secundum debet probari, non solum quod ipsi testes viderint per spatium quadraginta annorum, sed quod eadem audierint à maioribus suis,vt notat gloss. in cap. 1. de præscriptio. libr.6. & illud semper viderint. De quibus in illa gloss. coarctatū est ad spatium quadraginta annorum.

Et ex hoc sequitur hodie, quod non solum forma,& alia adminicula ad probationem immemorialis consuetudinis debent concurrere, sed probatio de visu spatio quadraginta annorum: & ita intelliguntur hodie notata per Ioa. Andr. Abb. & Felin. in cap. licet ex quadam de test.& quod notat Bartn.in l. si arbiter, ff.de probatio.& in l.2.ff.de aqua pluu.arcen. & in l.hoc iure,§. dictus aquæ de aqua quot. & æst.

Tertium, quod probandum est, quod testes audierunt à maioribus deponētibus, quod maiores ipsi sic viderūt, & audierunt à superioribus suis maioribus.Nam ob antiquitatem temporis, & negotij difficultatem admittitur testimonium de auditu auditus. ex ratione text. in cap.licet ex quadam de testib.& notat Specu. in tit. de teste §. 1. vers. Item quod non prohibet, & gl.in d.l.si arbiter de prob.

Quartum à testibus iurandum,est,quod ipsi testes nunquam viderunt,vel audierunt dici cōtrarium,& sic non solum de affirmatiua, vt supra dixi,sed de negatiua, quod non audierunt dici contrarium, debent deponere. Et ita deponendum fore notat glos.in capi. primo de præscript.lib.6.& iure Regio est tex.in l.29. tit. 16.par.3.

Et in huiusmodi casu testis etiam non interrogatus tenetur sui dicti rationem reddere: & per multa probat Ias. in l. cum hi §. vlt. ff. de transf. in 6.& 10.limit.

Nec requiritur,quòd probetur actus,sed memoriam non stare, quod aliter sit actus gestus, vt probat Roch.de Curte in cap.fin. de consue. 7.requisi.

Quintum à teste iurandum est, quod de illa immemoriali,super qua depnnit, est publica vox,& fama,vt est glos.in dict.cap.1.de præscr. lib.6.& iure Regni probatur in dict.l.6.sub tit. *de las prescripciones*, lib. 3. ordinam. * Quæ est l. 8.titu.15.lib.4.Recop.& adde in materia c.34. *de las Cortes de Madrid del año de 73.* * & in l. 29.tit.16.p.3.

In antiquis probat fama. Et licet iure communi in factis antiquissimis excedentibus memoriam hominum sufficit probatio per famam,vt notat Inno.in c. quid pnouale,& in c.veniens de verb.signific.& Bald. in l.conuenticulam colu.pen.C. de Episcop. & cler.& in l.proprietatis dominium, C.de prob. & glos.in l.atqui natura,§. cum me absente, ff. de neg.gest.& ista est comm.opin.teste Felin.in c.veniēs de testi.& Alex.in 2.vol. cons. 4.& in 6.vol.consi.90.& Alex.& Ias. in l. cum aliquis,C.de iure delib. & Ias. in l. admonendi, ff.de iur.iur.n.242. & Felin.in c. veniens de test. & Aretin.in consi. 15.& Corne.in consi. 48.col. 2.& Dec.in cap. cum causam in 2. notabi. de prob.& in cap.1.colum. 3. de appell. Tamen hodie in probandā immemoriali sola fama nō sufficit, sed cum ea copulatiuè debent probari quæ supra dicta sunt.

Et vltra additur de cōi opinione,quia ista fama debet transitum facere velut in notorio, sm Ang.in d.l.proprietatis dominium, & nisi testes deponerēt expresse in probāda immemoriali, quod sit cōis opinio eius,quod deponunt, non concluderet, neque est probata immemorialis consuetudo,vt elegantissimè probat Alex.in 2. vol.

vol.in conf.156.col.6. quem sequitur Cassane. in consuet. Burgun. rubric. 1. §. 2. in glos. è la prend.num.9.

Sextum, quod requiritur in testibus deponentibus de immemoriali consuetudine, est, quòd sint maiores ætate quinquaginta & quatuor annorum, & sic quòd attigerint annos quinquagintaquinque. Et in probanda ætate ista sentit Baldus in l.de tutela C. de in integrũ restitut.& nominatim notat Ioan. Miles in suo repertorio. in parte, testes, & glos. in consuet. Burgun. loco suprà allegato, & Gomctius in glos. l.41. *de Toro*.

An bona fama testiũ debeat probari.

Imò in casu, quando probatur maioratus, & præscriptio iurisdictionis debet extrinsecè probari, quod testes deponentes sunt bonæ famæ. Nam licet quis præsumatur bonus, vt in cap. fin.de præsumpt.non tamen præsumitur bonæ famæ, nec idoneus, vt dicit Angel. in authent. de hæred. & falci. §. hinc nobis num. 28. col. 1. nam fama consistit in facto probando, iuxta formam tex. in l. de minore §. plurimum vbi Barto. ff. de quæstionibus. Et ideò ista qualitas bonæ famæ, quæ in testibus exigitur in dict. l. 41.deThoro articulari,& probari debet,ex notatis per Angel.post Bart.ibi in l.2.§.diē ff.quēadmo.testament. ape. & notat Dec. cons. 321. num. 11.& Apostill.ad Bald. in l. cum precibus C. de proba. & plures alios refert Carrerius Regi.in sua pract.crimin.in principio. nu.162. ex quorum dictis colligitur, probationem huius qualitatis requiri, quando in superlatiuo gradu bona fama exigitur: & istud sequerer per Didacum de Couar. in cap. relatum 6. de testament. & idem dicerem probandam esse qualitatem testium, quando verbis geminatis aliquid etiam in positiuo gradu requiritur in teste, vt notat Aymon in tract. de tempo.antiquit. 1. part. in versic. quæritur num. 37. sol paruo.44.

Et omnia supradicta copulatiuè requiruntur pro forma in probanda immemoriali consuetudine, & nisi probetur, tota probatio corruit: & cùm sit extraordinarius modus probādi, à forma legis recedi non debet: & quòd sit forma probatur in l. 29. tit. 16.part.3. dum loquitur per gerundium conditionaliter,& dicit, *Seyendo prouado en esta manera*.

Et iure communi sentit glos. in cap. 1. de præscrip. lib. 6.& Ioan. Ferra.in sua pract. in forma actionis confessõ.super seruitu. col.5.& notat Matth.de Affl.in constit.Regni Siciliæ 3. cap.incipienti, Quadragenalēm.

Et vt pleniùs virtus huius consuetudinis immemorialis percipiatur, placuit eius potiora diuidere per conclusiones sequentes.

Requiritur capacitas.

Prima conclusio est,quòd data incapacitate, personæ,quæ possidet, immemorialis possessio nihil proficit,vt eius virtute possit acquiri, notat Io.Andr.in cap.2.de præbēnd.lib.6. & Abb. & ibi Roch. de Curt. in cap. fin. de consuetud. in 5. requisi. vbi asserit hanc esse communem: & ideo laici beneficia conferre, vel prælatos eligere etiam ex immemoriali consuetudine non possunt. Si tamen allegetur priuilegium Papæ, vt est in possidente decimas, cùm sit laicus, si probetur immemorialis consuetudo, præsupponitur, quòd ante Concilium Lateranensi habebat decimas, vt vassallus, vel vt priuilegiatus secundùm Abb. in cap. continebatur,de his,quæ fiunt à prælato. & notat glos. in consuet. Aluerniæ cap.de præscrip.art.19.

De speciali præeminentia.

Secunda conclusio est, quod reseruata Principi in signum specialis præeminentiæ possunt immemoriali consuetudine acquiri, secundum Bal.in l.rescripta C.de preci. impera. offe. post glo. in cap. quod translationem de offic. lega. & notat Iass.& Iacob.de Sancto Georg.in l.imperium ff. de iurisdi. omni. iudi. & Felin. in cap.cum nobis de præscripti.

Tertia conclusio est, quod sine actibus probandis,ex quibus tacitus consensus populi possit colligi,procedit probatio immemorialis cōsuetudinis. Et ista est communis opinio teste Rocho de Cur. in dict. cap. fin. de consuetudi. fol.paruo.38.

Quarta conclusio est, quod licèt regulariter consuetudo Ecclesijs onerosa non valeat, vt in cap. 1.de consuc.tamen in consuetudine immemoriali istud non procedit: nam valet,etiam si Ecclesijs sit onerosa, secundum Bal. in cap. 1. qui feud.dare poss.& Roch.vbi supra fol.51. & Fel.in cap.causam,quæ ad fi.de præscrip.& Stepha.Aufreri.in Clem.1.de offi.ordi. in regul.4. fallen.num.50.

Quando est suetudo est onerosa.

Quinta conclusio est, quod reprobata consuetudine à lege,censetur immemorialis reprobata: nam omnis consuetudo censetur exclusa, secundum Abb. in cap. cum ex offic. de præscrip.& Roch. vbi supra fol. 53. & Feli. in cap. accedentes, de præscript. de quo per doctorem de Dueñas in regula 144.num.3.* Ista 5. conclusio,non est adeò plana: & vide hunc authorem responso. 16. num. 1. & 2. & Couār.libr.3. variarum resol.cap.13.num.5. *

Quæ dicatur rationabilis consuetudo.

Sexta conclusio est, quod licèt in alijs consuetudinibus,quæ sit rationabilis, relinquatur iudicis arbitrio: tamen consuetudo immemorialis semper præsumitur iusta, & rationabilis, etiam si esset contra dispositionem legis anterioris, vt notat Alexander in c. quo iure aliàs in cap.frustra 8.dist.& Rochus vbi supra fol.55.

Septima conclusio est, quod licet regulariter in alijs præscriptionibus requiratur scientia, & patientia eius, contra quem præscribitur: si tamen probetur immemorialis, hoc non requiritur,vt notat glos. in l. hoc iure §. ductus aquæ ff.de aqua quotidiana,& æstiua.& Iasso.in l.imperium ff.de iurisdicti.omnium iudicum.

Octaua conclusio est, quod licèt valeat, vt scripturæ priuatæ detur fides, vt in cap.cum dilectus,de fide instru. Tamen cum talis consuetudo disponat super reseruatis Principi, à cuius potestate pendet, vt detur fides voci mortuæ: non quælibet consuetudo sufficit, sed immemorialis, vt instrumentis priuatis detur fides, & ita notat Abb. Feli.& DD.in d. cap. cum dilectus,& Bald.in l. 1. C.ad Velleianum.

Nona conclusio est, quod licèt regulariter præsumptiones sunt allegandæ, vt in l. si adulterium

terium cum incestu §.idem Pollioni ff.de adulte.& ideò bona fides non præsumitur, si non allegetur, vt notat Ang.in l.eum, qui §. fin.de publi.& notat, & extendit per bona iura Matthæ. de Affli. in consti.regni Sicil. cap. incipen-
9 ti, Iustitiarij fol. 109. col.4. Tamen in consuetudine immemoriali bona fides præsumitur, etsi non allegetur. De quo per Feli.in cap. cum nobis, de præscriptionibus.

Decima conclusio est, quod licèt immemorialis consuetudo sit potentissima, vt supra dico, non tamen potest facere, vt qui non est tabellio, sit tabellio, licet facere possit, quòd suis scripturis credatur tanquam tabellionis: & sic licèt non facit tale, facere potest, vt habeatur pro tali:& sic potest dici quodammodo alquimista:de quo per Felin. d. c.cum à nobis, & facere quoque potest, vt præsumatur titulus, vbi non est, vt notat Feli.in capitu. ex parte, de testi. Ideò cum quæritur, anquis sit clericus ad obtinendum beneficium, non sufficit possessio clericatus, sed requiritur exhibitio tituli, vt probat Bal.in cap. dudum, de electione, quod extendo, etiam si allegetur immemorialis vltra quadraginta annos, vt hic.

His decem conclusionibus breui gyro colliguntur quæ per diuersa volumina doctorum vbique sunt sparsa.

Et per supradicta patebit de forma probandæ consuetudinis immemorialis his, quibus in acquisitione iurisdictionis tam in prima quam in secunda instantia opus fuerit eam probare, quod erit conducibile ad materiam text. in l.6. tit. *de las prescripciones*, lib.3.ordina. * Quæ est l.8.tit.15.lib.4.Recop. * & ad materiam impositionum: de qua loquitur text. in cap. 40. in curijs apud Maioritum, anno 1528. * Et d. l. 1.eod.tit. &.lib. * In quibus omnibus, si doctis iurisperitis non omnino satisfaciam, saltem in magnis negotijs me aliquid tentasse, humiliter obsecro ne despiciant.

SVMMARIA.

Capituli septimi.

1 *Pœnæ, & calumniæ competunt dominis vassallorum.*
2 *Calumnia quæ dicatur.*
3 *Calumnia. & pœna differunt inter se.*
4 *Cui competunt pedagia, competunt pœnæ transgressorum.*
5 *Ius percipiendi mostrencos in terris dominorum an competat Regi.*
6 *Priuilegia fratrum sanctæ Trinitatis an habeant locum in terris dominorum.*
7 *Domini vassallorum quando remittant pœnas.*
8 *Iudex quando possit pœnas remittere.*
9 *Domini vassallorum non remittunt pœnas relegatorum.*
10 *Intellectus ad l.2.tit.32.part.7.*
11 *In remittendis pœnis seruatur consuetudo.*
12 *Domini vassallorum an habeant fiscum, sicut Rex.*
13 *Domini vassallorum an habent hypothecas in bonis condemnatorum.*

CAPVT SEPTIMVM.

*De potestate dominorum Castellæ in percipiendis, aut remittendis pœnis delictorum. * Hoc cap. 7 licet non sit super aliquo capite,* de los Corregidores, *est tamen super l. 5. tit. 1. libr. 2. Recop. **

QVIA Domini vassallorum sunt loco regis intra sua loca, possunt habere sibi condemnationes homicidiorũ, & calumniarum, in quibus ob delicta condemnantur vassalli. Et hoc probatur iure regni l.5. titu. 4. lib. 1. ordi. ibi. *segun que los nos auemor en los lugares de nuestra corona real.* * Quæ est l.5. titu. 1.ib.2. Recop. * Et apertiùs patet in l.fin. tit. 5. lib. 4. foro ll. *mandamos que las pœnas, y las calumnias las ayan aquellos que tuuieren vezes del Rey en los lugares.* * Quæ lex non inuenitur in Rec.* Et ex dispositione harum ll. probatur, quod iure communi est statutum, quod comites, & barones habentes iurisdictionem in dominium, possunt sibi pœnas applicare, secundum Angel. in authen. vt nulli iudicum §. fin.col.9.

1 *Pœna, & calumnia competunt dñis vassallorum.*

Et idem est in Episcopis secundum Abb. & DD in cap.dilectus de offi.ordi. Seruatis tamẽ moderationibus, quas Feli.tradit in cap. irrefragabili §.cæterum de officio ordi.

Et quod iure communi competat baronibus ius confiscandi, cum sit de mero imperio, notat Platea in l. 1. C. de bonis vacant. lib. 10. quem sequitur Cassa. in consuetudo Burgund. rubrica 2. §. 1.in gloss. & apercient.& an bona, quæ habet is, contra quem fit confiscatio extra suum territorium, veniant in confiscatione, & pertineant domino illius loci, in quo fit confiscatio, videatur gloss.in consue. Aluerniæ capi 29.art.4.

Ius confiscandi competit baronibus.

Et quia posset esse dubium, an appellatione pœnarum veniret calumnia, vel ius homicidij, ideò lata est dicta lex ordinationum regalium, quæ præstat dominis calumniarum pœnas, & iura homicidij: nam ista non sunt propriè pœnæ, cum ius homicidij imponatur ante condemnationem ad mortem propter contumaciam delinquentis in non veniendo, vt probat l. 9. tit.2. lib. 3. ord. * Quæ est l. 3.tit.10. lib.4. Recop. * & probatur in pragmatica *de Alcala* contra absentes lata: & pœna propriè sumpta est illa, quæ imponitur pro ipso crimine, vt in l.1.titu.31. par. 7. ibi, *por los yerros que fizieron*

Item pœna imponitur pro crimine actualiter

Pœna quâ de imponitur. ter probato ex factis, vt in d.l.r.dum dicit, *que fizieron.* Calumniæ verò pœna imponitur pro crimine coniecturato: nam calumnia consistit in animo, nec potest verè probari, nisi ex confessione calumniatoris, vel præsumptè ex coniecturis, vt notat Abb. in cap. calumniam, de pœnis. Et cum ista pœna calumniæ, & ius homicidij essent quodammodo diuersa à pœnis, poterat dubitari, an propter aliquam diuersitatem esset facienda illatio de vno ad aliud, vt in l. inter stipulantem §. sacram. ibi, sed hæc dissimilia sunt ff. de verbo. oblig.

Ideò lata est dicta lex, vt non solùm dominis temporalibus tanquam habentibus iura imperatorum, & regum pertineant pœnæ fiscales, sed etiam iura homicidiorũ, & calumniarum, licèt originaliter differant à pœna. In effectu tamen pœnæ sunt, & fructus iurisdictionis, & per consequens debent ad dominos pertinere, secundum Bald. in l. fina. ff. de officio præsidis, & DD. in l. penul. ff. soluto matrimo.

4 *Emptores, vel locantes pedagia habent pœnas.* Imò domini vassallorũ non solùm has pœnas ratione iurisdictionis debent habere, sed ementes pedagium debent habere pœnas transgressorum, licet emptor non sit dominus, sed locator temporalis: & ita notat Bal. in cap. 1. §. sciendum de feu. cogni. & probat textus in l. si quis C. de vectigal. & commiss. & notat Alex. in Apostil. ad Bart. in l. creditor ff. de actio. empti. & vendi. Et in quantum dicit pœnas, limita nisi sit confiscatio bonorum: quia hæc non pectat ad firmarium: vide Nicola. Boer. in decis. 180. num. 6.

Ex supradictis infertur, quod ad hoc vt dominus possit percipere, debet esse in effectu, vel pœna, vel calumnia, vel ius homicidij: nec sufficit, quod cameræ regiæ sit applicatum, nisi habeat dictam essentiam: nam cessante legitima consuetudine dominorum, est in contrarium dicta lex. 5. tit. 4. lib. 1. ordina. * Quæ est d. l. 4. tit. 1. lib. 2. Recopil. & erat l. 6. tit. 15. lib. 4. fori. * & dicta lex fori non tribuit, nisi quæ sit pœna vel calumnia, aut ius homicidij. Ex quo

5 *Los mostrẽcos cui competunt.* dico, quod quamuis, *los mostrencos*, de quibus in l. 7. titu. 12. lib. 6. ordin. * Quæ est l. 6. & 7. tit. 13. lib. 6. Recop. * applicantur cameræ regali, vt in l. 16. titu. fina. libro. 8. ordina. tamen in locis dominorum non percipientur à dominis, sed debentur cameræ regali, etiam in foro cõscientiæ, nisi ex priuilegio aliter appareat, vel ex consuetudine, de qua in l. 12. titulo primo, partita. 2.

6 *Priuilegia fratrũ trinitatis, qua liter intelligantur.* Secundò infertur, quod priuilegia data fratribus sanctæ Vllulaliæ, vel Trinitatis, vel alterius ordinis, vt percipiant legata incerta pertinentia cameræ regali, de quibus fit mentio in l. 7. & 8. titul. 12. lib. 3. ord. * Quæ est l. 1. cum sequentibus, tit. 9. lib. 1. Recopil. * debent seruari, & effectum sortiri, etiam in terris dominorum huius regni, quia contenta in dictis priuilegijs, nec sunt pœna, neque calumniæ, nec iura homicidiorum.

Extra dictos casus, & alios similes, vbicunque lata sententia, pœna pertinet ad dominos vassallorum: nam sine sentẽtia non potest pœna percipi, etiam à dominis vassallorum, vt notat Oldrad. in cons. 7. & comprobatur in iudicibus temporalibus, ex l. 49. titu. fina. libr. 8. ordina. * Quæ est l. 2. tit. 26. lib. 8. Recop. & l. 11. tit. 6. lib. 3. Recop. * & in l. 11. & 12. & ibi latè dixi in ista lectura, *de los capitulos de los Corregidores.*

7 *Quomodo remittat pœnas domini vassallorum.* In huiusmodi casibus possunt domini vassallorum pœnas remittere: & ita nominatim notat Bart. in l. acta. in vers. de amplianda fi de re iudi. & Paris de Puteo, in tracta. syndica. in parte pœna. Vide Paul. in l. apertissimi C. de iudic js.

Et vt iusta sit donatio à dominis de his pœnis, facta, & non vitiosa, debet præcedere de pœna aplicanda sentẽtia, vt notat Paris de Puteo in tracta. syndi. in cap. de exces. baro. nam qui non potest dispensare, non commutat, vel remittit pœnas secundum Innocen. in cap. licet de pœnis, & Capitius decis. 27. num. 14.

Domini vassallorũ ne fraudẽtur pœnis, possunt assistentes ponere. Et sicut domini temporales volũt, ne sui iudices sint gratiosi in pœnis imponendis, & ob id ne domini fraudentur in pœnis imponendis & exigendis possunt ponere personas, qui assistant cum iudicibus & videant, qualiter faciunt condemnationes, vt elegantissimè notat Petrus Iacobi in sua practica, tit. de confessoria fol. 25. Ita quoque domini in remissione pœnarum debent aduertere, ne fiat præiudicium tertio remittẽdo pœnas: nam posset quis pretio dato domino in casibus, quibus licèt, de quibus dixi alibi, pœnas has percipere, vt notat Bald. in l. 1. C. de fruct. bus, & litis expensis, & Philip. Decius 1. volum. cons. 4. nam in præiudicium huius non potest pœnas remittere: quod probat Felin. in cap. causam, quę de rescriptis num. 10. & latè per Rebuffum in glos. Chancell. de iure quæsito non tollen. num. 4. fol. 264. col. 2. aliter esset in foro conscientiæ obligatus, sicut & ipsemet iudex qui debitam pœnam non imponit, obligatur in eodem foro restituere domino, cui illa pœna debetur, vt eleganter decidit frater Alphonsus de Castro in libro 2. de Lege Pœnali: capitulo 12. & 13.

Iudices indebitè pœnas remittentes tenẽtur in foro conscientia.

Pœna remittitur propter paupertatem. Quod limita, nisi remissio fieret ex causa paupertatis: nam tunc lex remittit, & non solus iudex, cum propter paupertatẽ quilibet iudex habeat facultatem pœnas remittendi: quam remissionem non solùm mulctarum, sed etiam cuiuslibet pœnæ facere potest, vt probatur in l. 3. titu. 22. part. 3. nam cum lex ista loquatur de pœna, intelligitur de necessario, de illa, quæ pro delicto à lege imponitur, vt dixi supra in principio istius capitis, & ideò eius valet remissio ex causa paupertatis, dummodo non præiudicetur tertio, vt notat Ioan. Fab. in §. 1. insti. de publicis iudicijs: & dicta lex tertia in tali casu loquitur, quando scilicet cameræ regali venit pœna applicanda, & non alij tertio, vt prubant illa verba eiusdem legis, *que pechasse à la Corte del Rey*, & sic ius tertij lata sententia non potest tolli, quamuis iure istius regni, aut saltim stylo, quando mera pœna, aut calumnia applicatur parti, & mera pœna cameræ regali, potius ius habet fiscus, quàm pars, quæ accusabat, vt in

L. 105.

l.105.in legibus del ftylo.* Quæ non inuenitur in Recop. Sed vide Couar. lib. 1. variar. cap. 16. num. 8. cuius fententiam tenet etiam Tellus in l. 4. tauri num. 61.col. 2. Et Iulius Clar. recept.fent.lib.5.§.fin.quæft.78. num. 31. & eft materia l. eius, qui ff. de iure fifci. Sed contrarium imò quod pars in omni cafu fit præferẽda, tenet Greg. Lop. in l. 9. tit. 3. par. 5.verb. *mal fechas*,& Rebuffus,qui dicit fecundùm hãc opinionem fuiffe Parifijs iudicatum in 1. tomo in conftitutiones Galliæ in proæmio in glof. 5. num. 119. Et vide Euerardum in hac materia diftinguentem in topicis legalibus in loco de fifco ad dotem num.fin.

Tamen in remittenda pœna hoc non procedit,quia præiudicaretur tertio, quòd folus rex poteft facere,& illud cum modica læfione, vt in l. quotiens, & in l. vniuerfa C. de precibus impera. offeren.

Itaque ex iftis concluditur,dominos temporales poffe fubditis remittere pœnas pecuniarias,cum alijs non præiudicatur.

8 *Pœna publice imponenda.* Si verò pœna effet ad commodum tertij, vt eft pœna corporis afflictiua,quæ publicè debet imponi,vt in l. fina. titu. 31. parti. 7. & in l. iubemus C.de defenf.ciuita.& iudices,qui non publicè pœnas imponunt, malè agunt, vt per plura conprobat Guillel.Benedict.in cap.Rainuntius de teftament.in parte mortuo, el primero num.106.fol.393.nam in ifto cafu dominus vaffallorum non poteft huiufmodi pœnas remittere : etiam fi effet pœna tantum relegationis, vt in l.relegati in fine ff.de pœnis, & probatur iure regio in l.1.in fine, titulo 32. part.7. & notat Iaffo.in l.1.§. & poft operis ff. de noui. ope.nuntia. & Ioan.Faber.in l.pœnam C. de pœnis,vbi dicit, quod domini, & barones temporales non poffunt bannitos reuocare : & notat Bald.& ibi Iacobinus in l. imperium ff. de iurifdi.omni. iudicum, & facit text. expreffius de pace tenenda §.fi minifterialis in vfibus feudo.* Auiles tamen in cap. 2. prætor. verb. *camara*, num.5.& quoque ifti duces, &c. tenet, quod domini temporales exilij pœnam fcriptam à lege non tollunt,fed pœnam arbitrariam exilij bene tollunt: fed non placet, magis placet opinio Auendaño.

9 *Domini vaffallorũ non remittunt pœnas relegatorũ.*

10 *Intellectus ad l. 3. tit. 32.part. 7.* Et licèt dicta lex. 2. titul. 32. part. 7. in fui principio videatur dicere,quòd rex,& quilibet dominus terræ poffit remiffionem delictorum facere: quia tamen in fine legis dicit, quòd folus rex hanc remiffionem facere poffit, ne fibi verba inuicem repugnent, quod in l. minimè eft dicendum. Ita debet lex illa intelligi, quòd in fui principio loquitur, non de remiffione facienda: fed quod ponat diffinitionem remiffionis, vt prèmiferat dicere in principio illius tituli: itaque illa verba legis,quæ dicunt, *Quando el Rey, o feñor de la tierra perdonan*, intelliguntur de vere,& propriè domino,quia ille tãtum eft, qui fuperiorẽ minimè recognofcit, vt eft text.in l.1.tit.15.parti.4.iunctis,quæ de iure communi notat Caffane.in cõfuetu. Burgund. rub.13.§.2. in glof. feñier: nam ifte talis dominus non recognofcens fuperiorem, poteft pœnas remittere, vt notat Bart. & Alexand. in dicta l.acta, in ver. de amplianda ff. de re iudi. & ne fiat iuris correctio, fecundum fubiectam materiam ita intelligo nomen, *feñor*.

Et cum in noftro regno Caftellæ non fint tales domini, imò omnes recognofcunt regem in fuperiorem, ideò ifti non poffunt facere remiffionem delicti,fed rex folus; & ideò in d. l. partitæ,quando tractatur de poteftate remittẽdorum delictorum,dicit illa lex,quòd folus rex poffit remittere : quibus verbis omnes alij domini funt exclufi,faltim quando domini remit terẽt pœnas delictorum enormium : nam fi nõ funt enormia, facilius admittitur,quòd fiat remiffio, vt l. diuus ff. ad fillan. per quem notat Iacob.de Bellouifo, in fua practi. crimi. titulo de fentent. crimina. num.12.

Supradicta procedunt de iure, fi tamen dominus vaffallorum inferior à rege eft in poffeffione faciendi tales remiffiones criminum fuis fubditis,etiam de pœnis corporalibus, valet talis remiffio, & eft feruanda talis confuetudo,vt in proprijs, vt aiunt, terminis per multa iura concludit Caffaneus in confuetud. Burgundiæ rubr.1.§.5. in glof. du prence num. 12. & licèt dicat,quòd talis confuetudo debeat effe approbata, fatis videtur apud nos approbata, tàm ex tolerantia regum Caftellæ, qui fciunt inferiores has remiffiones in fuis terris facere, quàm ex l.12.titu.1.partit. 2. ibi, *ò fegun la antigua coftumbre que guardaron de luengo tiempo*, nam & faluaguardia de confuetudine à dominis dati poteft, vt concludit dictus Caffaneus in dicta 1.rub.in princ.glof.& drois. numer. 46. fol. 38. col.1. 11 *In remittẽdis pœnis feruatur cõfuetudo.*

Et licèt illa lex loquatur in cõfuetudine antiqua circa ea, quæ acquiri poffunt : tamen idẽ crederem in remiffione delictorum facienda, cum etiam ius puniendi centum annorum fpatio præfcribi poffit, vt in l.6.titu.13.lib.3. ordina.* Quæ eft d.l.1.titu.15.lib.8. Recop. * ergo idem crederem in iure remittendi, vel moderandi, cum fit fauorabilis, vt in l. Arrianus ff. de actio.& obliga,& fic practicarem,quę notat Ioan.Fab.in l.& fi feuerior C.de his,qui notan. infa.

Et in huius cõfuetudinis corroborationem, & quòd domini inferiores à regẽ poffint pœnas criminales remittere, facit notabile dictũ Andre.de Yfernia in titul.quæ fint regalia, in parte,& bona, in verfi. fi verò effet priuilegiũ, vbi dicit, quod valet confuetudo, quòd cum aliquis ducitur fuftigatus per vias,& plateas publicas, eripi poffit, & liberari ab aliquibus nobilibus:& id vigere audio in aliquibus partibus regni de Aragonia, & de Cardinalibus Romæ obuiantibus illi, qui ducitur ad mortem, atteftatur Barba. in tracta. de præftantia Cardinalium. *Confuetudo valet,vt condemnati à nobilibus liberẽtur.*

Si ergo ifta talis confuetudo, etiam in terris regi fubiectis valet,patet poffe quoque valere, vt domini ex iufta caufa, fuo arbitrio poffint facere remiffionem delictorum , faltim in non atrocioribus,vt eleganter concludit Iacobus de Bellouifo, in fua practica crimi. cap. de fentent.

tent. criminalibus num. 9.

Tutius est à rege impetrare remissionem pœnarum. Tamen licèt dicta consuetudo possit admitti in istis casibus, aliqui asserunt esse irrationabilem, nec admittendam, eo quia non habet formam in remissionibus homicidiorum adhibendam, quam ponit lex tertia, & quarta, titu. 11. lib. 1. ordina. * Quæ est l. 3. titul. 25. lib. 8. Recop.* Quæ leges cum generaliter loquatur de omni genere remissionum, & non de sola regia remissione, in omnibus remissionibus locum habere debet, nec est credendum in remissionibus à rege faciendis debere interuenire maiorem solennitatem, quàm in faciendis ab inferioribus, cum minor solennitas in rege deberet sufficere iuxta notata in l. omnium C. de testamen. Ideò semper crederem esse tutiùs à rege, quàm ab istis dominis inferioribus veniã impetrare, saltim in criminibus, pro quibus corporalis pœna imponitur, licèt consuetudinem non increpet Baldus in l. seruos C. ad l. Iuliam de vi publica.

Si verò pœna pecuniaria, vel relegationis est imposita, tolerabiliùs crederem in hac admitti posse, quod domini temporales possint illam remittere: quæ remissio non dicitur donatio, sed indulgentia, vt notat Bald. in capit. 1. quid iuris sit, si post alienationem in vsi. feudo, nisi esset pœna conuentionalis, vt l. si mulier ff. de legatis tertio.

Pœnas pecuniarias remittit dominus. Quodcunque tamen dominis temporalibus pœnæ pecuniariæ applicantur, non debent eas in proprium patrimonium conuertere, quod doctores dicunt imbursare, sed in pias, aut publicas causas: nam si aliter facerent, oriretur contra dominos præsumptio, quòd imponunt pœnas magis ob quæstum, quàm vt delicta puniantur: & ita per bonas authoritates loquendo in Ecclesiasticis iudicibus cõcludit Stepha. Aufreri. in Clem. 1. de officio ordina. in versi. quærunt hic insuper DD. fol. paruo. 22. Vide Felin. in cap. irrefragabili, §. cæterũ de officio ordin.

12 *Domini inferiores possunt dicere, para mi fisco.* Et quia domini inferiores possunt percipere dictas pœnas, indistinctè possunt dicere in suis mandatis, *so tal pena para mi camara y fisco*, nam licèt videatur, quod non sit nisi vnus fiscus, vt in l. 1. C. de bonis vacan. lib. 10. attamẽ quilibet habent merum imperium, habet fiscum ex quadam consequentia quantum ad confiscationẽ, & annotationem bonorum, vel ex sententia contra criminosos lata, vel alio modo, & sic intelligitur authent. bona damnatorum C. de bonis proscriptorum, & in l. vna C. ne sine iussu principis, & in l. 5. ff. de iure fisci, & sic quilibet habens merum imperium confiscat, & sic habent in cõsuetudine domini vassallorum, quæ pro lege seruatur, vt in l. de quibus ff. de legibus & hoc notat Petrus Iacobi in sua practica, in forma libelli, de condi. ex l. col. 3. folio 124. Aduertant tamen dicti domini vassallorum, quod si ex consuetudine, vel statuto populi veniat vniuersitati aliqua pœna applicanda, & illa sit liquida, dominus in præiudicium vniuersitatis non potest remittere, sed neque ipsa vniuersitas potest pœnas liquidas remittere, vt notat Baldus in l. præses C. de transa. quem nominatim hoc casu sequitur Curia Pisana, capitulo 20. Sed neque rex in præiudicium interesse partis, non posset hoc interesse remittere, vt per plura probat Rebuffus in lege vna C. de sentẽ. quæ pro eo quòd interest sol. c.

Item quanquam ad dominos vassallorum pertineat hoc ius percipiendi dictas pœnas, ob id tamen non habent in bonis condemnatorũ tacitam hypotecam in nam hæc, & similia priuilegia soli regio fisco competunt: & ita concludit per bona iura dictus Petrus Iacobus in dicta sua practica, titul. de condi. ex l. colum. 3. Quæ dicta sunt locum habent in dominos; Pars verò quando possit pœnas remittere, siue in faciendo, siue in omittendo incursas, videatur Apostilla in practica Vber. titulo finali, in glossa, in parte, meri, & mixti. 13 *Domini inferiores nõ habent hypotecam.*

SVMMARIA.

Capituli octaui.

1 *Statuere est quid iurisdictionis.*
2 *Consuetudo, & statutum an differant inter se.*
3 *In consuetudine non requiritur scientia regis.*
4 *Intellectus ad l. 5. titu. 1. part. 1.*
5 *Verbum, Debet, importat præcisam necessitatem.*
6 *Populi Castellæ an possint statuta facere.*

CAPVT OCTAVVM.

An consuetudo, vel statutum possit introduci inscio domino loci, cui pertinet prima instantia.

* *Hoc cap. non est super aliqua lege, de* los Capitulos de los Corregidores, *propter rationem, quam posuimus in summarijs duorum capitum præcedentium, quam vide, & caue ab isto authore in hoc capite, quia multum tribuit dominis vassallorum circa confirmationem statutorum Quam confirmationẽ non potest iste author fundare in aliqua lege regni, nisi in quantum isti domini vassallorum videntur esse qua si quidam correctores perpetui. Est materia de la l. 14. tit. 6. lib. 3. Recop. Et l. 8. tit. 1 lib. 7. & l. 4. tit. 14. lib. 8. & l. 8. tit. 8. lib. 7. Recop. De* qua

*qua materia vide latè infra in cap. 19. in ista 1. part. vbi dicemus.**

1 *Statuere est iurisdictionis.*

AB omnibus doctoribus sine vllo discrimine admissum est, quòd statuere sit iurisdictionis, vt notant in l. omnes populi ff. de iustitia, & iure, & per Bald. in l. decernimus C. de Sacrosanctis Ecclesijs, & iure regni probatur ex l. 5. titulo 2. parti 1. nam si consuetudinem non potest populus introducere sine voluntate, saltem tacita dominorum, vt probant verba l. ibi, *Sabiendo el señor de la tierra, y no lo contradiziẽdo.* Eodem modo nec statutum potest facere:
2 *Cõsuetudo, & statutũ, an differãt*
quia hoc magis, quàm consuetudinem introducere, videtur à iurisdictione pendere, secundum DD. in dicta l. omnes populi; nam consuetudo, & statutum non differunt, nisi vt tacitum, & expressum, secundum Ancha. in cap. 1. de consti. col. 35. & Abb. in cap. 1. de consue. & sic in nihilo differũt nisi respectu modi, & formæ, secundum Bal. in l. 2. C quæ sit longa consue. & Alex. in 2. volumi. consi. 189. Ex quo patet, quòd si consuetudo, quæ est maioris authoritatis, quàm statutum, non potest sine sciẽtia domini loci introduci, ergo nec statutum fieri: nam quòd minus sit statutum, quàm consuetudo, probat per multa iura Matthæ. de Afflict. in præludijs constitu. regni Siciliæ quæst. 8. vel si non sit minus, saltim est ius ciuile illius ciuitatis, secundum Baldum in l. pe. ff. ad exhiben.

3 *Scientia regis in consuetudine non exigitur.*

Scientia autem regis in introducenda cõsuetudine iam hodie non exigitur; quia si rationabilis est consuetudo, seruanda est, & iam habet voluntatem, & approbationem regum Castellæ, eo ipso quod est rationabilis; nam eam seruari præcipit ex voluntate regum Castellæ posita l. 11. titu. 1. libr. 7. ordina. * Quæ est l. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. * licet ibi lex dicat, *como fueron guardados por los Reyes antecessores*, illa relatio nihil nocet in rege, vel lege, qui de nouo potest concedere; nam sine eo, quod constet, videtur approbatum, argu. glos. in cap. si Romanorum 19. distin. & per Felin. in cap. ex parte S. de rescriptis. Et per Bart. in l. cuiui, qui §. Iulianus ff. de consti. pecunia. & sic omnes consuetudines videntur hodie approbatæ à rege, & de eius scientia: nam sufficit, quòd talis scientia, vel voluntas habeatur in genere, nec requiritur in specie de qualibet consuetudine, secundum Bald. in cap. 1. col. 2. quæ sint regalia. De quo per Aymon. cons. 97. * Auendañus in hoc nu. 3. reprehenditur à Mieres de primogenijs 1. part. q. 62. nu. 13. & ibi aduertit, quòd iste Auẽdañus est sibi contrarius, vt patet infra cap. 19. nu. 2. in fin. & vide eundem in dictionario verbo. *costumbre*, in princ. vbi notat, quod in iurisdictionalibus requiritur scientia principis. *

4 *Ad l. 5. tit. 1. part. 1.*

Item ideò dixit l. 5. tit. 1. part. 1. quod vsus, vt sit cõsuetudo, debeat esse *de diez, o veinte años*, ad significandum, quod minor summa, decem scilicet annorum sufficeret, vt introducatur consuetudo, & hoc modo decisionis ad id probandum vtitur iurisconsultus in l. si ita relictum §. fin. ff. de lega. 2.

Item in quantum dicta lex partitæ dicit, vt valeat consuetudo, quòd bina iudicia debent præcedere, non intelligas, quod sine duabus sententijs præcedentibus non sit consuetudo, sed intellige, quod ad hoc vt cõsuetudo habeat maiorem vim, quàm simplicis consuetudinis, & sic habeat vigorem legis, requiruntur vltra tempus decem, vel viginti annorum, quod præcesserint duo iudicia; & ita probant verba l. 6. titulo 2. part. 1. ibi, *y ansi à fuerza de ley*, iunctis verbis superioribus, ibi, *assi como diximos*, dixerat autem in l. 5. supra eodem titulo, *si en este tiempo fueren dados dos juyzios por ella*; si autem duo iudicia non præcesserint, lapsus temporis cum patientia populi inducit consuetudinem, & illa seruanda est pro consuetudine, non tamẽ pro lege, quod est maius, cum virtus legis maior sit, quàm cõsuetudinis, ex notatis per Bart. & DD. in l. de quibus ff. de legibus, & sicut lex obligat ad perpetuam obseruantiam: ita & huiusmodi consuetudo per duas sententias approbata, & ideò tali casu dicta l. 5. loquitur per verbum, debet, quod est præcisum: vt per plura 5
probat Augustinus Beroi. in decis. 116. & id patet ex litera, dũ dicit, *deue ser tenida, y guardada:* & cum præcedit sententia, cum illa præsumatur, quod sit veritas, dicta cõsuetudo probatur rationabilis, aut saltim tolerabilis, quod sufficit, secundũ Baldum, in cap. 1. de feudi. cogni. De quo latiùs dixi in dictionario, in parte, *costumbre*: * Circa finem. Sed attendo, quod d. Molina de primogenijs lib. 2. cap. 6. num. 24. cum sequentibus tenet contra Auendañum, & latè fundat, sed Molinam in hoc reprehendit Ioannes Garcia de expensis cap. 9. nu. 44. cum multis sequentibus. *

6 *Populi Castellæ an possint statuere.*

Redeundo igitur ad materiam statuti dicendum est, non posse populos Castellæ statuta facere sine voluntate, & approbatione dominorum, nisi populus cum iudicibus vellet statuere super taxa victualium, vel super conseruatione rerum ciuitatis, vel in similibus negotijs, quibus possunt temporalia statuta acommodari sine vlla confirmatione dominorum, de quo latissimè scripsi in ista lectura mea *de los capitulos de Corregidores*, in cap. 10. sub num. 3.

Si quis autem ex populis dominorum, extra eius voluntatem, & sine sua confirmatione faceret statuta, posset à domino puniri tanquam occupans iurisdictionem dominorum: & ita notat Bartol. in l. omnes populi ff. de iustitia, & iure, & ibi Iasson numero 35. Imò domini possunt statutis derogare, secundum Ioannem de Ripa in suis responsis titul. de legibus cap. 2. in fine.

Et ideo confirmatio statutorum non à rege tantum venit impetranda in locis dominorum, sed ab ipso domino quoque: aliter dominus offenderetur in præeminentia suæ primæ instantiæ. Et quæ in comprobationem huius

conclu-

conclusionis possem referre, notat Matthæus in prælud:js constituti. regni Siciliæ, quæstione tertia, col. 2.

S V M M A R I A.
Capituli noni.

1 *Reuisio rationum competit regi in terris dominorum.*
2 *Ratio non datur bis.*
3 *Computus sententiantur sine citatione.*
4 *Publica ratio quo loco exigatur.*

CAPVT NONVM.
Quod reuisio rationum bonorum vniuersitatis pertineat ad dominos locorū, & eorum vicem gerentes. * *Hoc cap. 9. non est super aliqua lege Recopil. propter rationem, quam posuimus in capit. 5. & in capitibus sequentibus.* *

SI Domini locorum possunt prohibere suis vassallis, ne rebus suis male vtantur, vt dixi supra in capite tertio, quanto maiori vrgēte causa id facere debent, ne bonis communibus Reipublicæ quis male vtatur, cū publica vtilitas priuatæ debeat præferri, vt in l. vna in fin. C. de caducis tollen. & ideò cautiùs debet in hoc negotio dominus procedere, vt vnusquisque reddat rationem villicationis suæ.

1 *Reuisio rationis bonorum publicorum ad regem pertinet.*

Et vt reddatur ratio administrationis horum bonorum publicorum dominis eorum, & non alijs, ex pluribus probatur. * Et hoc dicit esse verum, & quod praxis, id ipsum quotidie admittit, Burgos de Paz in l. 3. Tauri num. 452. *

Primo, quia ad regem pertinet videre, qualiter bona ista consumuntur, vt in l. 9. titu. 19. parti. 3. ibi. *Porque si el Rey quisiere demandar cuenta, se la den*, & facit l. 25. titul. 9. part. 2. & vt exigat has rationes, commissum est hodie iudicibus regijs, qui dicuntur *Corregidores*, vt in eorum capitibus regni parer.

Cum ergo reuidere rationes sit officium regis, & domini locorum sint positi in suis locis loco, & vice regum, bene sequitur, quod ad eos, & non ad alios pertinet has rationes videre, vt in l. 1. tit. 1. par. 2.

Domini debent syndicare.

Quod præmaximè verum est, quando domini locorum syndicant officiales Reipublicæ, nam cum finem bonorum acceptorum à Republica, & ab ipsis datorum debeant videre, vt in l. 2. §. quod de frumentaria ff. de administra. rerum ad ciuitat. pertinent. Ideò debitores Reipublicæ sunt syndicandi à dominis, & nisi eis præstiterint rationes, nihil valet ratio alijs præstita, nisi dominus ad hoc commissionem, & mandatum dederit: nisi fortè ratio reddita sit ei, qui est in possessione, argumento eorum, quæ notat Bald. in l. 2. numero 75. C. de serui. & aqua. Cum hoc caput composui, non erat in stampis consilium Aymonis Crauetæ 238. vbi dicit non pertinere ad iudices has rationes publicas accipere: sed standum consuetudini: & per hoc posset limitari hæc mea conclusio, vt ad dominos, & eorum iudices pertineat rationū reuisio, nisi aliter sit de consuetudine. Hoc tamen non admittit Guido Papæ in decisi. 631. vbi firmat rationem reddendam domino, non obstante consuetudine.

2 *Ratio non datur bis.*

Semel enim bene præstita ratione, & apocha reliqui ab administrarore recepta, iterum dari non debet, vt in l. semel, & ibi Bart. & Angel. C. de apochis publicis libro 10. & plures alios refert Deci. consilio 94. 1. volumine.

Ex maximè hoc verum est, si per modum syndicationis reddita ratio fuerit: nā lapso termino syndicationis non debent officiales iterum syndicari, vt in l. vna C. vt omnes causæ, & notat Put. in tract. synd. in cap. & modo, & per Ange. & ibi apostil. in l. filius familiâs ff. de iudic.

Error calculi quanto tempore duret.

Quod limita, nisi respublica ageret de errore calculi contra officialem, & intra viginti annos, vt in l. in omnibus ff. de diuersis & temporali. præscri. nam posset agere conueniendo eū in patria sua, vt per glo. in l. 2. ff. ad l. Iul. repetund. & per Paridem in tracta. syndi. in verbo, officialis. Et ista quæstio tractari debet cum eo, qui pecuniam consumpsit, vt in l. calculi error ff. de admi. rerum ad ciuita. pertinen. Bart. in l. 2. C. de iure fisci lib. 10.

3 *Computus sententiatur sine citatione.*

Ratio autem visis libris acceptorū, & datorum, sine vlla citatione potest sententiari, secundum Bart. in d. §. quod de frumētaria, quem sequitur Ias. in l. ne quicquam ff. de officio proconsu. num. 45. notat Platea in l. fi. C. de priuile. schola. lib. 12. Et generalis regula est, quod quando res datā est in scriptis, potest sine citatione ad diffinitiuam procedi, secundum Iass. in l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obliga. num. 23. & facit glos. in l. 2. C. de contra. iudi. tutelæ, & per Abb. in cap. cum non ab homine, col. penul. de iudicijs.

Item licèt iure cōmuni aliter esset statutum, vt notat Bart. in l. 2. ff. ad municipa. & Lucas de Penna in l. fin. C. de quibus muneri. lib. 10. q. 7. tamen consumptionem publicarum pecuniarū non debeat iudices admittere, nisi mandatum & iudicis, & rectorum ostendatur, vt in l. 29. *en los capitulos de Corregidores.** Quæ est l. 21. titu. 6. libr. 3. Recop. * In erogandis autem pecunijs publicis non possunt se immiscere iudices, vel rectores Reipublicæ, vt in authen. de collato. §. iubemus, coll. 9. in ver. sed neque, & ex ratione huius tex. probatur decisio in c. 33. *en los*

capitulos de Corregidores. * Quæ est l. 24. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l. 18. tit. 5. lib. 3. Recop. *

Quo loco exigitur publica ratio. Locus autem, in quo ratio ista sumenda est, non debet esse domus priuata, etiam si sit domus eiusdem domini, sed in locis publicis Reipublicæ ratio talis sumēda est, nam ibidem fieri debent reformationes populi, vt notat Bald. in l. cum sententiam C. de senten. & interlocu. omnium iudi. Et ita vidi decisum per dominos concilij regalis in causa contra commendatorem villæ de Peñaluer.

SVMMARIVM.

Capituli decimi.

1 *Rex creat tabelliones.*
2 *Domini vassallorum possunt creare tabelliones.*
3 *Ius creandi tabelliones acquiritur præscriptione quadraginta annorum.*
4 *Regij notarij non exercent officium in terris dominorum.*
5 *Intellectus ad l. 4. tit. 18. libr. 2. ordin.*
6 *Tabellio de concejo quis dicatur.*
7 *Acta quæ dicantur.*
8 *Intellectus ad l. 1 tit. de los testamentos, lib. 5. ordinamenti.*

CAPVT DECIMVM.

De potestate dominorum regni Castellæ ad creandos tabelliones, & quæ instrumenta conficiant regij notarij in terris dominorum.

* * *Istud capit. 10. non est super aliqua lege*, de los Capitulos de los Corregidores, *imò neque super aliqua lege regia Recopila. propter rationes positas in cap. 5. & sequentibus præcedentibus.* *

1 *Tabelliones creare ad quem pertinet.* CReare tabelliones, vt eorū instrumēta extra iudicium fidem faciant, ad regiam pertinet maiestatem, vt notat Bal. & DD. in l. 1. C. de emancipa. libero. & in cap. cum P. tabellio, de fide instru. Et notat per plura Io. de Palacios Ruui. in rubr. de donatio. inter virum, & vxorem, in introductione, in versi. item videtur mihi num. 20. & per Iass. in l. imperium n. 27. ff. de iurisd. omnium iudicum. Quod iure regni probatur in l. 3. tit. 19. p. 3.

2 *Domini inferiores creant tabelliones.* Tamen duces, comites, & alij domini temporales vassallorum, qui habent merū, & mixtum imperium in prima instantia, & loco sui possunt creare vicem gerentes: eodem modo possunt creare notarios, vt notat glo. & ibi Innoc. & DD. in d. c. cum P. tabellio, & ibi Hostié. & in Summa, de fide instr. §. quibus, & ibi notat idem esse in Episcopo.

Et iure regni probatur in dict. l. 3. ibi. *Pero dezimos que aquellos que pueden poner juzgadores*: & licèt ista lex det facultatem ad creandos notarios tantum in causis iudicialibus, tamen etiam ad conficienda acta extraiudicialia dicūtur eandem facultatem præscripsisse, cum hoc sit, *de ramo de señorio*, vt dicunt verba dictæ legis 3. quod potest à dominis vassallorum Castellæ in distinctè acquiri, vt in l. 12. titul. 1. partita 2. Et quòd hoc possit præscribi, nominatim notat Oldradus, vbi plura allegat in cōsil. 75. & iure regni est textus in l. 1. titulo 18. lib. 2. ord. * Quæ est l. 4. tit. 2. lib. 7. Recopil. * & consuetudinem ponendi tabelliones approbat textus in l. 7. titu. 1. libro 7. ordinam. * Quæ est l. 5. & 6. tit. 2. lib. 7. Rec. * & illa dicit obseruandam cōsuetudinem, vel priuilegia exequēda, quæ ciuitates, & alia loca habent ad ponendos tabelliones: & idem probat textus in l. 23. titulo 2. libr. 7. ordinam. * Quæ est d. l. 4. tit. 2. lib. 7. Rec. * & in l. 8. eiusdem tituli, licèt de locis regi subiectis tantum loquatur. Et ibi dicit, quod in isto casu, vt competat ius creandi hos tabelliones, consuetudo debet esse immemorialis, quia ista æquiparatur priuilegio, vt in c. super quibusdam §. præterea, de verborum significatio. & per Felinum in cap. cum à nobis, de præscri. & in cap. cum accessissent, de constit. col. 14. postea tamen in l. 10. eiusdem tituli declaratur quòd licèt in ponendis rectoribus, & fidelibus populorum debeat semper esse consuetudo immemorialis, tamen ad ponendos tabelliones sufficit, quod sit consuetudo quadraginta annorum: & istud sufficit, sicut in præscribenda iurisdictione ciuili, vt in l. 6. titulo 13. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 4. 5. & 6. titu. 2. lib. 7. Rec. & l. 1. titu. 15. lib. 4. Recopil. * & ad hoc sunt signanda verba illius legis, quæ dicūt, *ò han tenido los officios por espacio de quarenta años, le sean guardados*, & in lege nona eiusdem tituli declaratur, quod non requiritur omnium de consilio loci consensus ad nominandos tabelliones, sed sufficit maior pars, vt in l. quod maior. ff. ad munici.

3 *Cōsuetudo quadragenaria sufficit ad nominandos tabelliones.*

Et nisi dicta lex regia decideret, quod sufficerent quadraginta anni ad ponendos tabelliones, cum tale ius sit de reseruatis principi, in signum supremæ potestatis, videbatur hoc non posse præscribi, nisi per tempus immemoriale, ex notatis per Abb. in cap. cum nobis de præscript. & in cap. cum contingat, de foro competen. & per Bald. in rubri. de præscriptio. ad finem, & concludit Balbus in tract. præscr. in 2. parte quintę partis principalis q. 4. Et ista fortè ratione, ante dictam l. 10. hoc erat statutum per l. 8. vt deberet esse immemorialis, & non minor consuetudo.

Et

Vniuersitatibus quomodo competat ponere tabelliones.

Et cum vniuersitatibus, quę sunt persona repræsentata, hoc ius competere possit ex cōsuetudine quadraginta annorum, idem est in personis veris dominorum, vt per dictum tempus hoc ius possint acquirere, cum & iure nostro regio hoc ius possit delegari; vt in l. 3. titul. 19. partita 3. *O otro aquien alguno dellos otorgasse poderio nombradamente de lo fazer.*

Licèt iure ciuili hoc non possit alteri committi, aut delegari, vt notat Bald. in rubrica de officio delegati sub nu. 14. quem sequitur Ias. in l. imperium ff. de iurisdi. omni. iudicum nu. 30. Si ergo ex priuilegio baronibus hoc ius potest competere, idem & consuetudine dicendū est. Et quòd hoc iure possit dominis istud ius ponendi tabelliones competere, notat Nicolaus Boerius in 2. parte decisione 242.

4 *Regij notarij non possunt vti officio suo in terris dominorum.*

Et cum ius istud competat dominis, non debet talis præeminentia tolli, aut minorari, permittendo regios notarios vti suo officio intra dominia ducum, aut marchionum, vel aliorum dominorum: quia per talem admissionē aliorū sua diminuitur potestas, sicut in simili notatur de eo, qui vult habere, vocem cum alijs in capitulo, vt notat Abb. in cap. scriptum de electione col. 2. & Feli. in c. cū omnes de constitu. 12. col. & notatur in Inquisitione iudicum Ecclesiasticorum notabili 60. * Hec opinio non videtur vera, imò *los escriuanos reales pueden vsar sus oficios en las tierras de los señores, en los casos, y cosas que lo pueden vsar en tierras realengas*, vt patet in l. 1. titu. 25. libr. 4. Recopil. ibi. *Y mandamos que en todas las ciudades, &c.* Et clariùs in l. 2. eod. tit. & lib.*

Augeri numerus notariorum an possit.

Imò non solum in terris dominorū, sed neque in proprijs ciuitatibus, aut villis non debet rex antiqua officia augere extra antiquum numerum, vt notat Albericus per textum ibi in l. 1. C. de officio præfecti vrbis, quem sequitur Cassan. in consuetudi. Burgund. rubrica 1. in principio in gloss. droiten. numero 104. fol. 21. colum. 1. Et quòd non debeat augeri numerus rectorum, vel votantium, notat Decius consil. 214. Imò quandocunque auget officia, illud facere debet sine præiudicio tertij, vti ibi notat Cassan. allegando Rebuffum in l. comperimus C. de proximis sacro. scrin. lib. 12. Esset autem præiudicium, & non leue, si contra voluntatem dominorum essent in suis terris notarij regij.

Facta semel deputatione alius tabellio non se intromittet

Cum igitur domini locorū, aut alij ex eorū mādato deputauerint tabelliones ad causas iudiciales ex concessione dictæ legis tertiæ, titulo 9. parti. 3. facta semel deputatione, non potest alius tabellio se immiscere illi causæ, vt colligitur ex Bald. in l. 1. C. de sportulis, & in lege 2. C. quomodo, & quando iudex. Vide glossam Gregori. in l. 7. tit. 9. part. 2.

Et hoc casu neque notarij regij ad illa acta possunt adiungi, imò si se intromitterent, acta corā eis facta nullā fidem facerēt, quia talis locus ad tribunal iudicis deputatus, alios tabelliones excludit, secundum Bart. in l. in prouiorijs C. de numer. libro 12. & quanquam pars non opponat, iudex potest ex suo officio opponere, vt notat Bellamera in decisione 540.

Itaque patet ex his, quòd si acta iudicialia non fiunt coram notarijs de numero ad hoc deputatis, nullam fidem faciunt, secundùm Baldum in l. imperator ff. de statu homi. & notat Alexand. in 4. volumi. consi. 1. & Bal. & ibi DD. in l. testamenta C. de testamentis, & sic in huiusmodi casu de actibus iudicialibus notissimū est, tabelliones regios nullam debere facere fidem ad bancum iudicis.

Si verò loquamur in negotijs, quæ inter partes fiunt, & sine calore iudiciali, & sic in contractibus, vel etiam in testamentis: in hoc casu maius dubium est, an notarij regij possint conficere, quia vt credatur voci mortuæ, est res grauissimi præiudicij, vt notat de iure cōmuni Oldradus in consil. 75. & iure regni probatur in d. l. 3. tit. 19. par. 3.

Et cum istud sit tanti momēti, videtur, quod ad regem tantum debeat pertinere homines eligere, qui tales contractus, vel testamenta conficiant, vt in proprio casu notat Guillelm. Benedict. in c. Rainuntius, de testamētis in verbo, & vxorē nomine, in 2. decisione, sub n. 3 ¶.

Et data casu, quòd hoc concederetur dominis temporalibus in priuilegijs, vel competeret ex consuetudine, videtur hoc esse intelligendū accumulatiuè ad potestatem regiam, & non priuatiuè. Et ex hoc nonnulli voluerunt asserere, posse regios tabelliones in terris dominorū etiam contractus vel testamenta conficere, quia sunt ad omnia electi tabelliones à rege, cuius hoc est proprium, vt supra dixi.

Quia tamen hoc esset in derogationem præeminentiæ dominorum, ideò lata est l. 4. titulo 18. lib. 2. ord. * Quæ est l. 1. tit. 25. lib. 4. Recopil. quæ tamen lex est in multis innouata, & vide l. 47. tit. 4. lib. 2. Recop. * Ex cuius principio patet, quòd est generalis decisio in toto regno, & perpetua, licet de hoc dubitet, & satis inaduertentur (iudicio meo) noster Roder. Suarez in l. post rem ff. de re iudi. fol. 143. 5

Intellectus ad l. 4. tit. 18. lib. 2. ordina.

Nam dicit illa lex in sui procemio (cui standum est, vt in l. fin. ff. de hæred. instituen.) *La confusion que ay por razon de los muchos escriuanos por todas las partes de nuestros Reynos.*

Et ista ratio legis condēdæ hodie quoque viget, & hoc sufficit, vt lex sit perpetua, & generalis, cum ratio sit anima virā legibus præstās. Et vt euitetur excessiuus numerus tabellionū regalium, ponitur in principio legis forma creandorū tabellionū: & hoc addit ad l. 2. & 3. titulo 19. part. 3. & dicta prima pars durat vsque ad illa verba legis, quæ dicunt, *E quanto à los escriuanos que fasta aqui fueron criados.*

Et ab istis verbis durat vsque ad ver. *E en quanto a los otros escriuanos publicos que estan, o estuuieren fuera de la nuestra Corte.* Et in hoc dicta lex fuit temporalis, dans formam pro tabellionibus, tunc temporis in curia duraturis.

Et à dicto ver. *E en quanto* vsque in finem, est lex generalis, & ideo non superfluè incorporata in volumine legum regni. Et ex eius decisione duo colliguntur circa numerum tabellionum huius regni.

Primùm, quòd in locis vbi tempore illius legis non erat numerus deputatus tabellionum, quod concilium populi maioris deputet numerum personarum, vt sint tabelliones intra nonaginta dies à tempore legis conditæ, & sic non creandorum tabellionum, sed declarandi numeri data est potestas concilijs, & etiam transactis illis primis nonaginta diebus à tempore legis conditæ. Nihilominus etiam hodie durat illa facultas numeri declarandi: nam tempus datum ad vtilitatem Reipublicæ sine præiudicio tertij, maximè quando assignatur ad euitãdam negligentiã, & fauore illius, cuius causa assignatur, vt in l. si ita relictum §. Pegasus ff. de legatis secundo, etiam transacto tempora durat illa potestas, maximè in isto casu, vbi potestas datur per legem, quæ semper loquitur, vt in lege nulla iuris ratio ff. de legibus de quo est doctrina Bartoli ad hoc bene accõmodata, vt in l. eum, qui ita §. qui ita stipulatur ff. de verbor. obligat. de quo loquitur eleganter, & copiose Tiraquellus de retractu conuentionali §. 1. in glo. 1. num. 40.

Tempore transacto an durat potestas.

Itaque etiam hodie declarante concilio maioris loci numerum personarum pro tabellionibus, illi tantum & non alij debent vti officio tabellionatus. Et ita dicunt verba illius legis ibi, *è aquellos vsen del dicho oficio y no otros algunos.*

Alterum, quod dicta lex. 4. * Quæ est d. l. 1. titul. 25. lib. 4. Recopil. * præcipit, est abinde, *è en las ciudades è villas è lugares donde ay escriuanos publicos de numero, o de concejo*: quòd vbi sunt tabelliones habẽtes huiusmodi qualitates, ij tantummodo vtantur officio tabellionatus.

De numero autem dicuntur vel antiquo ante conditam dictam legem apud Toletum, vel quãdo à populo declaratũ fuit postea circa numerũ personarũ, quæ necessariæ sunt ad exercendũ officium tabellionatus, quibus dominus rex, vel inferior præstat titulum, vt supra dixi.

6 *De concejo*, autem est tabellio, quando populus eum præposuit: nam eo ipso quod præponit eum conciliũ in casu, quo potest secundum formam textus in l. 6. * Quæ est l. 12. tit. 3. lib. 7. Recop. sed nil facit, neque loquitur de tabellione. * & l. 7. * Quæ est l. 15. tit. 3. lib. 7. Recop. sed nil facit neq; loquitur, *de escriuano del concejo.* * & l. 8. tit. 2. lib. 7. ordinam. * Quæ est l. 1. tit. 3. lib. 7. Recop. sed nil facit, neq; loquitur, *de escriuano ninguno*. Vide l. 7. & 8. tit. 1. li. 7. ordi. quæ sunt l. 2. & 3. tit. 2. lib. 7. Rec. * eo ipso est tabellio, *de concejo*, vt ipse vtatur, & non alius: & qui sedet ad bancum iudicis, dicitur *de concejo*, vt l. 7. tit. 11. part. 5.

Tabellio de concejo.

Vbicunque ergo sunt tabelliones huius qualitatis, ipsi tantum vti debent: & id sonant verba dictæ legis. * Quæ est d. l. 1. tit. 25. lib. 4. Rec. * ibi, *mandamos que estos solos*, scilicet, *estos*, de quibus proximis superioribus verbis lex loquitur, qui sunt de numero declarato, & electi ad officium ex creatis per regem tempore illius legis conditę, quibus rex voluit subuenire, cum iam ab eo essent approbati, vel, *estos* qui sunt recepti, vel recipiendi in numero antiquo ante illam legem deputato, vicini ex ciuitatibus, vel locis, quibus debent tabelliones deputari: & *estos*, scilicet qui nominantur à concilijs, vbi non est designatus numerus tabellionum. Omnes scilicet isti tres tabelliones debent vti officio tabellionatus: & sic ad omnia verba superiora sunt referenda illa verba legis, quæ dicunt, *E que por ante estos o qualquier dellos passen los contratos de entre partes, y las obligaciones y testamentos, y no ante otros: y que si ante otros passaren, que las tales escrituras no hagan fee ni prueua.* Et pondera, quod fidem scripturarũ annullat, & non ipsam obligationem, ideò poterit testibus probari secũdum Iass. in lege seruum filij §. eum, qui ff. de legatis primo.

Ita hæc lex coarctat potestatem tabellionum regalium, vt non possint acta iudicialia cõficere, sed neque contractus, vel testamenta: hoc tamen verum est, si adsit numerus tabellionum in tali loco, vel antiquus ante legem illam conditam, vel factus post dictam legẽ, vel sint positi tabelliones à concilio: nam ipso facto, quo concilium deputat tabelliones, videtur numerum declarare, licèt verbo non dicat, quia non minus loquitur quis facto, quàm verbo: imò plus facta, quàm verba significant, vt in l. non figura ff. de actio. & oblig. & in l. reprehendenda C. de insti. & substi. & facit l. 1. §. magistrum ff. de exercito. & ibi Paul.

At vbi non esset numerus tabellionum, vel creatio notariorum positorum, vel deputatorũ à cõcilijs, sed tabelliones essent positi vel à solo domino, vel à iudicibus loci: in tali casu non loquitur dict. lex Toleti, quia hoc casu dicta lex Toleti non prohibet, quod notarij regij quocunque loco, siue regio, siue dominorum inferiorum possint conficere instrumenta contractus, siue testamenta, & alia acta iudicialia, siue extraiudicialia: nam vbi non est limitata potestas notariorum extra limitationem inductã per dictam l. 4. tit. 18. lib. 2. ord. * Quæ est d. l. 1. tit. 25. lib. 4. Rec. * quia in tali casu manet integra potestas notarijs regis ad instrumenta conficienda, tam iudicialia, quã extra iudicialia: & ita probant illa verba legis. *Pero todos los otros escriuanos que fueren abiles, y de buena fama puedan dar fee de todos los actos judiciales y extraiudiciales sin pena alguna.*

7 Et ponderãdũ, quòd lex illa dicit (actos) nam acta potest conficere talis notarius, & non contractus, vel testamenta, & actorum appellatione veniũt propriè illa, quę fiunt coram iudice, & notario, non solùm in iudicio contentioso, sed in voluntario: & ita probatur in c. quoniam contra falsam, de probatio. & per Innocen. in capit. 1. col. 1. de probat. & declarat Robertus in speculo aureo. in parte 6. in decimo actu. fol. 216. & notat glo. in l. acta. ff. de re iudi. & verbum, acta, generale est, vt in l. Labeo. ff. de verbor. signific. & quãdo loquimus in his, quæ extra iudiciũ fiunt, hoc verbum, acta, strictè accipitur, vt in l. eum actũ ff. de nego. gestis, & ideò vt dubiũ, quod hoc casu posset euenire, addidit dicta l. 4. * Quæ est d. l. 1. tit. 25. lib. 4. Recop. * illa verba, *judiciales, y extrajudiciales*: nã si hoc

Acta quæ dicantur.

non

non esset additum, ex potiore significato intelligeretur solummodo de actibus iudicialibus: nihilominus tamẽ ex dictis verbis legis, etiam acta extraiudicialia, quæ non sint contractus, vel testamenta, possunt cõficere argu. tex. in l. verba contraxerũt ff. de verbo. signific. propriè tamen acta sunt, quæ fiunt in iudicio, vt l. 112. titu. 18. par. 3.

Ideò vt duces, barones, & alij domini inferiores huius regni possunt exterminare à terris suis hos tabelliones regios, ne conficiãt contractus, vel testamenta, debent vel ex consensu, vel ordinatione conciliorum populi ordinare, numerum ordinarium tabellionum, vel cum singulis annis creant tabelliones, debent eos facere præsentari in concilio, vt illi admittantur pro illo anno, & sic erũt tabelliones *de conceja*.

Cum verò tabelliones regij, quibus prohibitum est, dictos contractus, vel testamenta conficere, nolunt desistere, sed conficere in terris dominorum, possunt domini eos capere, & incarcerare, & condemnare in dimidia parte suorum bonorum, & in relegatione à curia regia per quinque annos: & ista est pœna posita in d. l. 4. ad quam pœnam sunt referenda verba legis ibi. *So las dichas penas.*

Quod extende, etiam si tabelliones de numero requisiti noluerint officium impartire: & ita probatur ex petitione, & decisione l. 156. in curijs *de Madrid.* aono 1528. * Quæ est l. 1. & 2. tit. 25. lib. 4. Recopil. quæ est nouior. *

Tempore pestis.

Quod limitarem, nisi esset tempore pestis: nam tunc isti tabelliones regij poterunt conficere testamenta, si de numero non inueniuntur, aut nolunt ire. Et ita colligo ex notatis in tracta. de peste in prima parte sub num. 130.

Et nimirum, nam vbi non reperitur tabellio publicus, sufficiunt etiam extra tempus pestis tres testes, vt valeat testamentũ, & in causis pijs & inter liberos: & in alijs casibus specialibus etiam duo tantum testes sufficerent: & hoc sonãt verba illa generalia posita in fine legis primæ *titulo de los testamentos*, lib. 5. ordina. * Quæ l. mutata est, in Recopil. & est l. 1. titu. 4. lib. 5. Recopil. * dum dicunt, *valga el testamento fecho con buenas testimonias*: nam & in casibus, quibus duo testes sufficiunt, possunt intelligi ista verba, & non in casibus, de quibus expressè erat prouisum in superioribus verbis eiusdem legis. Et licèt aliqui dicant illa verba esse superflua, tamen hoc casu possunt saluari.

8 *Intellectus ad l. 1. tit. de los testamentos lib. 5. ordina.*

SVMMARIVM.

Capituli XI.

1 *Vassalli non vocant dominos in ius sine venia.*
2 *Licentia regis debet esse expressa.*
3 *Rex concedit saluaguardiam.*
4 *Dñi vassallorũ non citantur sine regia licentia.*
5 *Consuetudo, vt domini cognoscant in propria causa, an valeat.*
6 *Condemnationes hæreticorum an pertineant ad dominos.*
7 *Valet mandatum Regium, de capiendo sine informatione.*
8 *Iudex Regius an teneatur notificare mandatum dominis vassallorum.*
9 *Iudex ordinarius an cognoscat contra delegatũ.*

CAPVT XI.

De salua guardia concessa vassallis contra dominos, & qualiter domini cognoscant in causa propria. * *Hoc cap. 11. non est* sobre ningun capitulo de Corregidores: *sed in quantum loquitur* de çartas de amparo dadas contra los señores, *vide l. 1. tit. 1. lib. 4. Recop. ibi.* Y no les hagan mal ni daño, &c. *Et l. 1. & 2. tit. 9. lib. 8. Recop.* *

QVanquam de iure possit vassallus vocare dominum in ius sine venia, vt in cap. 1. & ibi glos. de milite vassallo, qui contumax est: & per bona iura ita concludit Nico. Boeri. in suis decisi. q. 271.

1 *Vassallus vocat in ius dominum.*

Tamen iure regni statutum est, non posse vassallos in ius vocare dominos suos sine expressa regis licentia ad hoc præcedente, vt in l. 6. tit. 2. lib. 3. ordina. * Quæ l. non inuenitur in Recop. *

Et non sufficeret tacita, sed expressa debet esse licentia: nam istud comprehenditur de natura, & vigore huius vocabuli, licentia, vt in c. abbatem de electione lib. 6. & notat Corsetus in suis singularibus, in verbo, licentia.

2 *Licentia quæ dicatur.*

Tamen licèt vassallus litem mouere sine regia licentia non possit, tamen vassalli dominorum possunt regẽ adire, vt concedat saluaguardiam, quod nos *seguro real*, appellamus, ne de facto dominus offendat personam vassallorũ, nam si quilibet iudex potest, etiam sine libello, adiri, vt tueatur possessorem in possessione bonorum, vt notat Paul. & doctores in l. si pacto, quo pœnam C. de pactis, & in l. si seruus C. quod cum eo, & notatur in l. 3. C. de cessio. bonor. & quod notat Cardi. in Clement. 1. in fine de celebra. miss. vbi dicit, quod, quando iudex procedit de facto, censetur priuata persona, quẽ sequitur Felin. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitu. col. 13. & facit quod notat Puteus in tracta. syndica. in parte, resistentia, folio 220. & quod de prælato delinquente extra officium notant doctores in l. iubemus C. de sacrosan. Ecclesijs. [Et potest hoc quoque comprobari ex ratione text. in l. is, qui domum ff. de iniurijs ibi. Quamuis eum in ius vocat, & in l. fin.

3 *Rex concedit saluaguardiam.*

in fine tit. 13. lib. 8. ordina. * Quæ l. non inuenitur in Recop. sed vide l. 1. & 2. tit. 9. lib. 8. Recop. & l. 1. tit. 1. li. 4. Recop. * & in l. magistratibus ff. de iniurijs & in l. 16. tit. 9. partit. 7. & quod notat Angel. in l. iniuriarum §. si quis de honoribus ff. de iniurijs, & quod de resistẽtibus iudici notatur in l. prohibitum C. de iure fisci.

Iudex præstat auxilium, ne de facto procedatur.

Si ergo cõtra procedentes de facto in bonis, vel eorum possessione iudex potest auxilium impartire: multò iustiùs dicendum est, posse regem concedere saluaguardiam in tutamen personarum, & libertatis, quæ maior est omni cõmodo pecuniario. Et ideò cum à rege Franciæ petitur saluaguardia, statim eam concedit, vt concludit Guillel. Benedi. in capit. Rainuntius de testament. in parte, successio ab intestato, & vxorem nomine, nu. 951. fol. 148. Et ideò istam saluaguardiam impetrare à rege Castellæ nulli poterit grauosum, aut iniuriosum videri. Et ideò quotidie video, dominum regem istas saluaguardias petentibus statim concedere. Si verò non agitur de saluaguardia impetranda, sed vassallus vult contra dominum litem mouere, proponere petitionem, omnino & absque vlla pœna licet, vt in l. amplius non peti ff. rem ratam haberi.

4 *Dominus vassallorũ non citatur sine regio mandato.*

Data autem petitione à vassallis contra dominum, non debent domini iudices regij decernere citationem cõtra dominum sine regio mandato: & hoc est priuilegium in prærogatiuam dominorum, vt in l. 6. titul. 2. lib. 3. ordi. * Quæ non inuenitur in Recop. *

Nam quando debeat in curia negotium tractari cõtra dominum, cum non sit alius iudex, coram quo valeat conueniri, ex regia debet voluntate procedere, vt in l. 5. titu. 4. par. 3.

Fractio saluaguardiæ est de casibus curiæ.

Concessa autem saluaguardia regia vassallis, si illa frangitur, & non obseruetur à dominis de facto, & non iuridicè procedentibus, tota causa deuoluitur ad regem, vt ipse cognoscat: & ita notat Cassane. in consue. Burgun. in rubri. 1. in princi. in ver. secundus est fol. 21. Et cum hoc delictum sit qualificatum, ob id imponatur pœna mortis, vt in l. 3. tit. 16. parti. 2. & medietate quoque bonorum inobedientes puniãtur, vt in l. 3. tit. fina. lib. 8. ordina.* Quæ est l. 1. titu. 9. lib. 8. Recop. * faciliùs contra tales debet rex moueri ad cognoscẽdũ de tali negotio, vt l. 14. tit. 2. lib. 3. ordina.* Quæ est l. 7. tit. 3. lib. 4. Recop.* & notat Guillel. in d. cap. Rainuntius de testa. in parte, & vxorem in 2. decisione, num. 437. folio 94.

Quomodo frangitur saluaguardia.

Frangi autem, vel non obseruari saluaguardia à dominis, vel ex eo patet, ꝙ de facto, & nõ de iure procedũt: quia similes literæ, ne fiat nouitas, ne fiat malum, intelliguntur de facto, secundum Bald. in l. si clericus C. de episcopa. audi. in 4. col. Si verò iudices rectè procedunt, iuris executio caret iniuria, & nihil obstat saluaguardia, quæ in præiudiciũ iuris publici, & eius executionis nunquã intelligitur concessa: & ita adnotat Feli. in c. olim in ñ. de accusatio.

Si verò iudex, aut dominus loci eo colore, quod procedit, vt iudex, & non de facto iuris ordine prætermisso, cognoscit de causa sua propria, & sic in ea vexat vassallum: adhuc dicitur venire contra saluã guardiã: quia dominus in causa propria iudex esse non potest, etiã inter se, & subditos, vt in l. vna & ibi Ioannes Fab. C. ne quis in sua causa, & in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdi. omniũ iudi. & in l. 19. titu. 4. parti. 3. Et notat Abb. intelligendo gloss. in l. 2. C. de sentent. quæ sine certa quantita. proferuntur, in capitu. nouit. de iudicijs, & Felinus in cap. cum venissent de iudicijs, & per Cassaneum in consuetudin. Burgund. §. 4. in rubrica prima in glo. & surses. fol. 38. col. 1.

5 *Consuetudo iudicandi in causa propria valet.*

Nisi in casu, quo dominus haberet ex consuetudine facultatem in propria causa cognoscendi, quia talis cõsuetudo valet, vt notat Bal. in l. 2. C. de senten. quæ sine certa quanti. & notat Alex. in apostil. ad Bart. in l. alius in §. bellissimè ff. quod vi, aut clam. & per Anto. de Tremo. in practica de exceptionibus titu. quibus modis examen iudicis declinetur in parte, in causa propria. Et quia de hac cõsuetudine iudicandi in causa propria dominorum regi non constat, ideò semper datur iudex delegatus à rege ad petitionem vassallorum, qui de talibus causis cognoscat: quo casu, & similibus, quando mittuntur ad terras istorum dominorum Castellæ iudices delegati, pœnæ, & mulctæ non ad ipsos dominos, sed ad regem pertinent, quia nec hoc vnquam fuit in consuetudine. Et vltra hoc cum rex aduocat causæ cognitionem, omnia accessoria, vt est pœnę impositio, & perceptio pertinet ad regem, nec applicatur pœna domino territorij, vt nominatim notat Cassane. in consue. Burgun. rubri. 1. §. 5. in versicu. & quoniam num. 395.

6 *Condemnationes hæreticorum.*

Et eadem ratione condemnationes vassallorum hæreticorum non ad dominum loci, sed ad regem pertinent, vt notat Guido Papæ in decisio 76. & ita declarat tex. in cap. cum secundum legis in §. fin. de hæreticis lib. 6.

Et eadem quoque ratione quando causa criminalis per appellationem deuoluitur ad curiam regiam, domini vassallorum non consueuerunt percipere condemnationes: & ita notat Ioan. Fab. in authen. bona damnatorum C. de bonis damnato.

Patet ergo ex supradictis, ꝙ dominus Rex sine vlla iniuria ponit manũ in terris dominorum, circa cõcedendas saluaguardias, & præcipiẽdo, ne domini cognoscant in causa propria.

7 *Mandatũ regium de capiẽdo valet sine informatione.*

Eodẽ quoque modo possunt decernere mãdata ad capiendas aliquas personas, & tenentur domini vassallorũ, & eorum iudices statim exequi mandatũ absq; vlla informatione missum, & capere personas in eo nominatas, & ad regẽ mittere, vel eius supremos iudices, à quibus mãdatum emanauit: & ita notat Ias. in l. magistratibus ff. de iurisdi. omnium iudicum.

Et licèt dicat Bald. in cap. 1. §. si iudex, de pace iuramen. firman. in vsi. feudo, quod domini vassallorum non debeant eos tradere, vel esse vicarios suorum vassallorum, tamen hoc fallit, quando tale regium præceptum præcedit: in cæteris verò seruandum est, quod notat Guido Papæ in decisione 202.

Si

Si verò rex non dirigit mandatum de capiendis personis ad dominos locorum, vel eorum iudices, qui de iure sunt executores habentium supremam iurisdictionem, vt notat Bal. in authent. quas actiones, C. de sacros. Eccl. & notat

8 *Regius iudex an notificet mandatum.*

Barba. in 1. vol. cons. 1. ille talis specialis regius executor potest ingredi sua authoritate loca dominorum, & exequi mandata: ibi nec tenentur: idem dicit fieri in senatu Parisiensi Rebuff. in tract. de literis roga. num. 6. & elegantissimè per Nico. Boer. in dec. 8. nec tenetur notificare hoc dominis, aut eorum iudicibus, secundum Cassaneum in consuet. Burg. rub. 1. fol. 21. licèt videri meo ad vitanda scandala securiùs est dare notitiam iudici ordinario, si id sine incommodo negotij fieri posset, vt idem Cassane. notat in §. septimo, in glo. de simple. sub num. 29. folio 77.

9 *Iudices regij delinquentes extra officium.*

Et quando isti nuncij, vel alij iudices delegati, vulgò dicti, *Pesquisidores* regij, delinquũt extra suum officium in locis terminorum, licèt sibi videatur esse posse iudices de delictis ab istis commissis intra suum territorium, vt in auth. qua in prouintia, C. vbi de crim. agi oporte. Hoc idem sentit Masue. in sua practica, titul. de pœnis, in versi. Item si seruiens regius, tamen abstinere debent à cognitione delictorũ commissorum ab huiusmodi officialibus, quia cognitio pertinet ad regem, qui eos misit: nam regula est, quod iudex cognoscit de quocunq. delicto à suo officiali commisso, vt notat Alberi. in l. si quos, C. de offi. præfec. præto. Orient. & inferior debet tale delictum notificare iudici superiori, & remittere officialem, vt puniat, vt tenet glo. in l. in officiales, C. de off. rect. prouin. & ideò cum omnes barones, & domini regni Castellæ subsint regi Hispaniæ, & eius supremis iudicibus, si periculum esset in mora, possunt regium officialem extra suum officium delinquentem non punire, sed capere. argume. text. in l. senatus, de officio præsi. & in l. si adulterium, §. fina. ff. de adulterijs, & facta captura debet hoc regi notificari: qui si petat ad se remitti suum iudicem, vel officialem extra officium delinquentem, fiet remissio: nam cognitio illius criminis ad regem pertinet, nec ex hoc fit iniuria in iurisdictione domino vassallorum ex notatis per Cass. in consuet. Burgund. §. 7. in glo. del semple reconse. in ver. quarta num. 42. fol. 78.

Si tamen iste officialis delinquens extra officium, esset alterius domini inferioris, hoc non procedit, imò ipse dominus, in cuius territorio deliquit, debet punire, vt notat ibidem Cassan. in 7. concl. De quo elegantissimè per Nic. Boer. in dec. 9.

Cætera de cognitione dominorum in propria causa, dixi supra in cap. 6. in ver. quod non solum.

S V M M A R I A.

Capituli duodecimi.

1 *Vsus montium, & terminorum cuius sit.*
2 *Possessor an præsumatur dominus contra vniuersitatem.*
3 *Allegans territorium, probare debet illud.*
4 *Possessor præsumitur dominus.*
5 *Possessor ex immemoriali consuetudine tuẽdus est possessione.*
6 *Immemorialis consuetudo probat dominium.*
7 *Intellectus ad l. 7. tit. 29. p. 3.*
8 *Intellectus ad l. 23. tit. 32. p. 3.*
9 *In defensis quomodo præscribitur.*
10 *Ius piscandi in alieno territorio qualiter acquiratur.*
11 *Ius venandi an possit præscribi.*
12 *Pars fluminis ad piscandum an possit præscribi.*
13 *Ripæ fluminum cuius sint.*
14 *Ripa fluminis quæ dicatur.*
15 *Intellectus ad l. 10. tit. 28. p. 3.*
16 *Bona restituta ciuitati qualiter præscribantur.*
17 *Aedificia dedecorantia ciuitatem debent demoliri.*
18 *Intellectus ad l. 3. tit. 28. p. 3.*
19 *Tierras baldias qualiter præscribantur.*
20 *Regi an liceat reuocare donationem à se factam.*
21 *Intellectus ad cap. nonum de Valladolid, anno 1543.*
22 *Actio ad terminos an possit alienari.*
23 *Intellectus ad pragmaticam de Iaen latam anno 1489.*
24 *Domini vassallorum an præstent licentiam vassallis ad alienandum.*
25 *Locatio pastus communis quando possit fieri.*
26 *Maior pars populi an possit alienare.*
27 *Licentia Regis in alienatione debet esse expressa.*
28 *Secundus intellectus ad dictam pragmaticam de Iaen.*
29 *Intellectus ad l. tertia, titul. 3. libr. 7. ordinamentorum.*
30 *Domini vassallorum an possint facere defensas.*
31 *Rex an faciat defensas.*
32 *Titulus inualidus nullo modo est exhibendus.*

C A P V T XII.

An domini vassallorum possint facere defensas in terminis locorum suorum, vel prohibere venationem, & vsum piscandi subditis suis.

* *Hoc cap. 12. non est super aliqua lege,* De los Capitulos de los Corre-

rregidores, propter rationem, quam diximus supra in summa cap. 5. & in sequentibus; sed in quantum istud caput loquitur, de si pueden los señores adehessar sus heredades, *vide l. 14. tit. 7. lib. 7. Recopil. & quæ latè tradit Couarr. pract. quæst. cap. 37. num. 3. maximè ex vers. quicquid sit de iure com. &c.* *

1 *Vsus montium cuius sit.*

VSus montium, & terminorum est communis omniũ habitatorum populi: quod iure nostro regio satis notum est in l.4 titul.28.partit. 3. & in dubio vniuersitas terrarum intra territorium debet deputari primis habitatoribus,& eorum hæredibus, etiam si sit insula in mari nata. vt in l. 18. eodem titul, itaque postquã dominus rex designauerit terminos alicuius prouintiæ,aut ciuitatis, vel populi, cuius proprium regis est istam designationem facere, & non alterius,vt in l.2.tit. primo, partit.2.omnia, quæ sunt intra territorium tale designatum,sunt ad commodum incolarum, saltim in vniuersum,vt per bona iura, & allegationes concludit Paul.in l. 1.ff.de acqui.possess. & per Iass.in l.rem,quę nobis,ff.eod.titu.& meliùs,quàm alibi per Socc.in prima parte, consi. 86.& consi.127.& per Cassan.in consue. Burg. rub.9.§.4.in glos.vn meix.

2 *Possessor an præsumatur dominus contra vniuersitatem.*

Et licet his locis doctores concludant, quód ea,quæ non sunt particularium personarum, in possessione præsumantur vniuersitatis,& nõ dominorum territorij, nisi quò ad iurisdictionem. Tamen hodie ea,quæ possidentur à particularibus intra territoria populorum, quibus pastus communis,vel alius quilibet vsus impeditur,non præsumuntur omnino esse possessorum,populo contra eum agente, licèt possessor talis præsumatur dominus respectu alterius territorij: nam quantum ad tertium non cogitur ostendere titulum possessionis,vt in l.cog[illegible] [illegible] de petitione hæredi.tamen cum populus,cui [illegible] cessum est territorium,habeat ius antiquius,& sic ex dicta lege quarta, & ex alijs infra citãdis habeat iure communi intentionem suam fundatam,iure regio si res concilij intra territoriũ reperitur occupata,nisi intra dies triginta ostẽdat possessor titulum,cogitur tradere possessionem rei ipsi vniuersitati,& concilio ex dispositione legis Toleti,quæ est sexta,tit. 3.lib.7. ord, * Quæ est l.3.tit,7.lib.7.Recop.* Et quod alio, & non agente vniuersitate sit tuendus possessor,facit in simili quod notat Rota in antiquis, dec. 40.

3 *Territoriũ an præsumatur.*

Et per supradicta cessat hodie quod nonnulli volebant notare ex doctr. Innoc. in cap. cum ad sedem,de resti.spoliat. vbi dicit, quod castra nihil habent à iure deputatum, nisi quod consuetudine, vel statuto est assignatum, quod debet in territorio, vel dote esse: quod dictum sequitur Bal.in l. 1. C.de emancip. libero.4.col. & Anch.consi.142.& Abb.in cap.ex literis,de iure patro.num. 10. nam allegans territorium, probare debet illud, secund.Bal.in l.1.§.in initio. ff.de off.præf.vrbis,col.2.

Nam quantum ad assignationem territorij ex hominum statuto, hoc dictum non procedit; cum enim hoc ad regem pertineat, cuius proprium est dare,& assignare territoria, vt in d.l.2.tit.1.p.2.& notant doc.in l. ex hoc iure, ff. de iusti.& iure, Vid. concordantes per Calcan, in consi.89.

4 *Quis possit terminos assignare.*

Et assignatio terminorum pertinet ad eum, cuius est iurisdictio,vt concludit Socc,in 1.par, consi.86.& cum istam iurisdictionem minimè habeant populi Regni Castellæ, vt dixi supra in cap. 1. nimirum si non possint super eorum territorio,vel limitibus quicquam statuere.

Si verò probatur consuetudo immemorialis, designans limites territoriorum, adhuc locum habet quod notat Innoc. in dict.cap. cum ad sedem.

Constito igitur de limitibus territorij, vel per priuilegium regis, vel ex consuetudine immemoriali,quod ante omnia est probandum,cum allegans territorium probare debet illud, quia consistit in facto,secundum Bald.in l. 1.§.in initio,ff.de officio præf. vrbis col.2.omnia,quæ intra territorium sunt,querelante concilio populi,sunt populo restituẽda, nisi à possessore legitimus titulus ostendatur. Nam possessor præsumitur dominus, & prædia,quæ sunt intra territorium cultiuata, præsumuntur inhabitantiũ in territorio,vt probat Laurent.Calca.in consi. 34.col.3. 4

Qualis autem titulus sufficiat, vt possessor in possessione tueatur contra concilium quærelans,est necessarium differere:nam in hoc pendet vis,& intellectus illius legis, *de Toledo.* Ideò vt apertiùs hoc intelligatur,diuido hoc per cõclusiones sequentes.

5 *Possessor ex immemoriali cõsuetudine tuendus est.*

Prima conclusio est, quod possidens aliquid intra territorium ciuitatis,tuendus est in possessione,& adhuc in proprietate,si probat se,& antecessores rem illam possedisse per tantum tempus, cuius in contrarium non est memoria:nam probatio huius temporis habetur pro veritate: & hoc modo possessor probat se esse verum dominum, & possessorem:vt in cap.super quibusdam §. 1.de verb.sign.& in l.1. §. denique,ff.de aqua pluu.arcen.& per glo.in l.1.C. de serui.& aqua.& per Feli.in cap. à nobis de præscr. & per Ias. & Rip. in l. quominus,ff. de flumin. nu. 41. Si tamen non possideat ex immemoriali,sed minori tempore,tuendus,& nõ spoliandus est:de quo est text.in l. quicunq. §.si fundus,vers.sed si ff.de vsufru.& notat Boer.in dec.246.nu.4.

Et immemorialis consuetudo probat directum

ctum dominium, secundum Bald. in l. traditionib. C. de pact. & per Iaf. in §. omnium institu. de action.

6 *Immemorialis probat dominium.* Secunda conclusio est, quod possessio immemorialis non solùm probat dominium rei possessæ intra terminos zerbidos, quæ vulgò dicũtur *baldios*, sed etiam intra illud, quod vulgò dicitur, *plaça, ò exido, ò dehesa*, nam licèt ista sunt impræscriptibilia tempore, vt in leg. 7. titul. 29. part. tertia, & in l. viam publicam, ff. de vi public.

Nec in talibus bonis possit constitui seruitus perpetua, vt in l. 53. titul. 31. eadem 3. part. & sic talia bona non possint pro censu obligari, sed neque pro censu vniuersitatis vendi, secundum Alex. in l. commodis, ff. de re iud. quem sequitur Rober. in suo spec. aur. fol. 199.

Tamen si intra hæc loca aliquis possideat aliquam partem sicut platea, vel *plaça*, aut exitus, sunt publica: ita quod est intra limites præsumitur publicum, vt notat Bald. in rub. C. de contr. emp. quem sequitur, & corroborat Socc. in 5. p. consi. 227.

Quomodo cessat immemorialis Tamen ista præsumptio excluditur, per probationem possessionis immemorialis: imò illa pars intra tales limites possessa, non probatur, quòd sit defensa, vel exitus, aut platea, imò priuata esse præsumitur, & non publica. Nam si quoquo modo constasset fuisse publicam, iam eo ipso cessasset probatio immemorialis, vt in l. si arbiter, & ibi gloss. ff. de probatio. & notat Felin. allegando Paul. de Castro, & alios in cap. sicut olim, de re iudicat. & sic quandiu constat, quod ista bona sunt pars de platea, vel de exitu, vel defensa, sunt impræscriptibilia, si de tota re integra agitur, præsupposito pro indubitato, quod sit talis, & tam ampla platea, vel defensa, aut exitus, nam constito de qualitate ex ipsa rei natura, res ipsa est impræscriptibilis. Si verò agitur de parte, quæ est intra defensam, vel plateã, tunc probata immemoriali, possessor præsumitur dominus, & quod illa res, vel quantitas à se possessa semper fuerit priuata, & non publica.

Et quamuis præsumeremus eam esse publicam, propter antiquitatem, & diuturnitatem temporis cessaret ista præsumptio, & præsumeretur, quod ad illam rem obtinendam præcesserit priuilegium, vel legitima concessio, si illa allegaretur: nam cum ex priuilegio etiam ista publica possint competere priuatis personis, eo

7 *Intellectus ad l. 7. tit. 29. p. 3.* allegato, cum statim præsumatur, cessat dispositio d. l. 7. tit. 29. p. 3. quia loquitur in sola præscriptione: nam licet sola præscriptione talia bona non possint acquiri, tamen virtute præsumpti priuilegij, aut concessionis sunt talia bona acquisibilia, & ita arguit Ioa. de Rip. in l. quominus, ff. de flum. n. 41. & 102. & idem dicit gl. noua in l. 7. tit. 29. p. 3. in 2. limit.

8 Et ex hoc patet verus, & singularis intellectus ad l. 23. tit. 32. p. 3. nam illa loquitur quando ad defensionem ædificiorum, de quibus lex loquitur, solummodo allegaretur præscriptio, & non allegaretur aliquis titulus, & simul cum eo probaretur cõsuetudo immemorialis: nam si ista legitimè probatur, præsumitur titulus allegatus, & possessor harum rerum tuendus est, nec dict. lex partitæ hunc casum excludit, sed meram temporis allegationem, vt probant illa verba, *no se pueda defender razonando que lo ha ganado por tiempo*, ideò necessaria est omnimodo tituli allegatio, vt præsumatur ex immemoriali, secundum communiter doct. in l. cum de in rem verso, ff. de vsuris, & in l. si filius, C. de petitio. hæredi. & notat Ioa. de Rip. in loc. supra allega.

Tertia conclusio est, quod etiam in istis bonis publicis, quæ dicuntur dehesas, vel exidos, ex sola præscriptione acquiritur ius, quãdo talia bona non redeunt in potestatem priuatorũ, sed manent semper publica, vt est videre in dehesa, quæ sit communis duobus vniuersitatibus: nam per prohibitionem vnius vniuersitatis contra homines alterius vniuersitatis acquiritur ius. Idem probat glo. noua in l. 7. tit. 29. p. tertia, vt illa defensa, quæ erat communis, maneat apud vnam vniuersitatem tantummodo, altera vniuersitate à iure suo exclusa: & ita per plures allegationes concludit Petrus Iaco. in sua practi. titu. de seruitute pecoris, de prasi. & sic d. l. 7. tit. 29. p. 3. loquitur tantum, quando quis nititur per præscriptionem bona talia, quę sunt publica, facere particularia, idque apertè denotat titulus, & rubrica, sub qua lex illa situatur. 9 *In defensis quomodo præscribitur.*

Si tamen illa bona manent semper publica ex præscriptione, illud non vetat lex illa: nam si volente populo homines alterius populi possunt ex voluntate eorum expressa habere commoda sui termini, & territorij, & sic pascere herbas, & scindere ligna intra terminos dicti loci, vt probat tex. in l. 4. in fine, tit. 28. parti. 3. si hoc possunt homines voluntate expressa cõcedere, idem quoque possunt ex præscriptione: nam ibi quoque adest voluntas tacita admissa ex consensu populi, vt colligitur ex citatis per Balbum in tract. præscr. in 4. p. 5. partis in vers. sextò n. 19. & per Lucam de Penna in l. diligenter, C. de aquæduct. lib. 11. Imò & cum aliqua violentia potest ista voluntas introduci, vt probat Cass. in consue. Burgund. rubr. 549. 5. in glo. si non par. Vi. supra cap. 4. num. 19. communis tamen opinio habet, quod regulariter ius pascendi immemoriali præscriptione acquiratur, vt resoluit Couarr. in lib. 5. res. c. 17. n. 11. Imò & alia requiruntur, quæ ponit Nic. Bello. in cons. 49. 10 *Ius pascendi in alieno territorio acquiritur.* 11

Et præmaximè hoc verum esset, si talis populi consensus tacitus corroboratur ex alio actu, putà si homines vnius populi præstant alteri vniuersitati vnum nummum pro quolibet capite, vt singulis mensibus pascantur oues: & ita notat Petr. Iacobi. in dicta practica, titu. de seruitute pecoris de præsi. imo isto casu ad ius acquirendum, nisi probaretur contractus voluntarius, dicit, quod sufficeret lapsus decem annorum. Tutiùs tamen crederem dicendum, quod sufficiant cum titulo quadraginta anni ad acquisitionem istius iuris pascẽdi, vt probatur in d. l. 7. tit. 29. p. 3. & exceptis quatuor casi- *Quomodo præstatur aliquid pro pastura.*

bus

bus,idem probatur in l.fi.C.de sacrof.Eccles.& notat Couar.vbi sup.

Et eadem præscriptio sufficeret,vt vnus populus excludatur à communione vnius defensæ:nam ibi non mutatur rei qualitas ex publica in priuatam:sed ius acquiritur in ea per exclusionem populi consortis, & istud ius excipiendi ad huc effectum,etiam in dictis bonis publicis potest acquiri, & ad alios quoq; effectus, de quib.notat Ias.in l.quominus,ff. de flumini. num.100.

Et secundum ista, quæ in hac tertia conclusione adnotantur,sunt intelligenda quæ de hac materia cumulat Felin.in rubr. de præscriptio. & Balb.in tract.præscript.in 5. par. principali, quæst.9.

Et ex his assero,quod inaduertenter locutus est Roder.Suar.in alleg.15.vbi contrarium nulla ratione motus asseruit.

11 *Ius venandi præscribitur.* Ex supradictis potest adnotari, quod manente sylua,vel defensa publica potest acquiri præscriptione,quod ius venandi in illa pertineat ad certos homines alijs exclusis : nam hoc ius est præscriptibile propter prohibitionem, vt notat Faber.in §.flumina. insti. de rerū diui. & latiùs dixi in tract.meo de iure venandi : & cum ista præscriptio non sit ad totam proprietatem defensæ,sed de iure eius, præscriptibile est, vt supra dixi. Sed est bene aduertendum ad hoc, vt istud ius piscandi,& venandi acquiratur nomine vniuersitatis,quod interueniant ea, quæ notat Nic.Bellon.in consi. 49. vbi singulariter loquitur.

Ius piscādi pscribitur. Quarta conclusio est,quod probans consuetudinem circa ius piscandi, prætendens , quod ipse solus piscatus fuerit, & antecessores sui prohibeodo omnes alios à piscatione à tēpore immemoriali in aliqua parte fluminis , ipse solus debet piscari, & non alius tanquam acquisierit iustè hoc ius piscandi in fluminibus,quæ non sunt nauigabilia, vel faciunt alia nauigabilia; nam quamuis istud ius piscandi omnibus sit commune in fluminibus,vt in §.flumina.instit. de rerum diuisione,& in l.13.tit.28.p.3. & totū flumen ex hoc non possit præscribi,vt in l.7.ti. 28.par.3.

Tamen pars aliqua fluminis ex immemoriali consuetudine bene potest præscribi.& acqui-
14 ritur,vt sic defensa pro vtilitate illorū, qui sunt in consuetudine prohibendi alios à piscatione: & iste talis ad piscandum potest habere retia, & cañales,& alia instrumenta; de quo est bonū consilium Bertrand.in 3.volumin.consi. 69. Et idem notat Rebuff.in tract,consuetu. in princi, nu.15. & ius prohibēdi, ne quis habeat molendinum, nisi ipse potest præscribi contra prohibitos,vt notat Bald.in l.Item lapilli column. 2. ff.de rerum diui.sed aduerte , quod ista iura sic acquisita,quæ dicuntur *stancos*, sunt à lege ipso iure annullata,vt in pragmatica regni , nisi illo tempore fuerunt registrata coram rege intra tres mens. vt ibi dicitur.

Nam si ad vsum molendinorum ista aqua fluminis potest occupari ex sola expressa concessione populorum, idem potest fieri ex tacita voluntate,& sic ex præscriptione. Et ita colligitur ex l.18.tit.32.p.3.

Si autem flumen esset nauigabile , concessio populi non sufficeret:quia in huiusmodi fluminibus, quæ sunt de regalibus, vt per plura probat Ioan.de Rip.in l.quo minus,ff. de flumin.n. 36.non possunt talia flumina hisce ædificijs,vel similibus occupari,nisi hoc præstet priuilegiū, aut consuetudo immemorialis : & ita probat tex.in l.33.tit.fi.lib.8,ordin.* Non inuenitur in Recop. * *Flumē nauigabile nō conceditur*

Et iure communi idem notat Cass.in consu. Burg. rub. 13. §. 2. in gl.1. & ibi dicitur, quod istud ius piscandi vendi potest à rege,vel à Republica.

Istudq. ius solet per priuilegium à rege concedi,facta prius notificatione populis, vt agant de præiudicio; & ita notat Andr. de Iser. in tit. quæ sint reg.in prin.

In alijs autem fluminibus, quæ sunt sine nauigatione, vt ferè sunt quasi in toto regno Castellæ,in his sola voluntas populi sufficit , vt ex hoc pars fluminis prohibeatur;& valet præscriptio,secundum Ioannem de Rip.in d.l.quominus. Et hoc iure multi ex dominis , & monasterijs huius regni habent piscarias , quæ vulgò dicuntur, *tablas de rios*, in quibus , vt competat ipsius solis ius piscandi,debent esse in possessione præoccupationis in illo loco. Et ita declarat eleganter Rodericus Suarez in allegatione 16. *Pars fluminis nō nauigabilis præscribitur.*

Quinta conclusio est: quod possidentes ripas fluminis, quæ prędijs suis adhærent, eo ipso quod de proprietate prædij adhærentis non dubitatur,est probatū dominium ripæ , quæ est intra territorium ciuitatis , & sic pertinet ad eum, cuius prædio adhæret,& sic ratione adhærentiæ vnum dominium coniungitur alij, vt in l.riparum,ff.de acquiren.rerum domi. & in §. riparū instit.de rerum diuisio.& in l.12.titu.28.p.3. Et facit ratio text.in l.si conuenerit,§.si nuda. ff.de pigno.actio.& in l.quod in rerum,§.1. ff. de legat. 1. *Ripa cuius sit.* 12

Sed est aduertendum, quod hæc iura loquūtur in casu,quo prædia sunt coniuncta,& adhærent ripæ fluminis,& sic nulla est facta limitatio;nam si limes esset positus,propter limitationem non præsumitur,nisi quod sit dominus prędij limitati, & non ripæ adhærentis limitibus, prædij,vt est tex.in l.1.§.item si insula.ff.de flumin. & sic limitata causa limitatum parit effectum. vt in l. in agris, ff. acquir. rerum domi. & quod de limitatione temporis notatur in l. statu liberum,§.1.ff.de lega.2.& notat Tiraque. de vtroque retractu. Sed an pontes liceat supra flumina ædificare,& ligare in solo alieno ex vtraque parte,nam l.8.tit. 10.lib.6.ordinament.* Quæ est l.9.tit.11.lib.6.Recopil. * dicit pontes debere ædificari in ipsis fluminibus , *en los rios*, non tamen in solo alieno,nam illud sine voluntate dominorum ædificari, nec occupari non debet ; nam licet omnes ius habentes faciendi pontem,debeant cōtribuere,vt l.per viciniam, C.de immuni.nemi.conce.libr.10. & ibi Plate. non tamen solum vnius sine causa occupatur;

& lex ordinamenti solummodo in fluminibus permittit ędificare, non in arenalibus, vel alueo fluminis, quod videtur diuersum à flumine, vt notat Aug. Beroi. q. 94.

Arbores ripæ cuius sint.

Item aliud est aduertendum, quòd dicta iura loquuntur tantummodo de ipsa ripa fluminis, nam ista, & arbores ibi nascentes sunt domini prædij adhærentis, vt in d. l. 12. & in l. 2. tit. 28. par. 3. Sed si essent prædia, quæ non ripá, sed, *arenales*, appellamus, ista sunt bona populi, vt in l. 4. eiusdem tituli, & non habentium prædia, & sic arbores ibi natę, quas vulgus appellat *sotor*, sunt populorum, in cuius territorio sunt dictæ *arenales*, tanquam arbores natæ in solo dominorum: quia eius esse debent, cuius in prædijs radices egerint.

Arenalia cuius sint.

Et cum habentes prędia iuxtà istos, *arenales* non subiaceant periculo corrosionis, ideò non pertinent ad eos ista arenalia, sicut ripa fluminis, & arbores ibi natæ. Et ista ratione dicta arenalia sunt populorum: & istam rationem in proprio casu assignat Io. de Ripa in dict. l. quo minus, nu. 70. Idem notat glos. noua in l. 7. titu. 29. p. 3.

14 *Ripa quæ dicatur.*

Quæ autem sit ripa, & quæ sint arenalia iuxta ripam fluminis, ex ipsa inspectione poterit apparere, & prout vulgus hoc intelligit: nam ista probatio omne genus probationis vincit, vt in l. si irruptione, §. ad officium, ff. finium regundor. & in l. contra negantem, & ibi Bald. C. ad legem aquil. & in cap. quia indicante, & ibi Fel. de præscr. & quis dicatur alueus fluminis, per Aug. Beroi. q. 94.

In mari autem est ripa, quatenùs hybernus fluctus excurrit: quod apertissimè declarat lex huius regni in l. 10. ti. 28. par. 3. dum dicit, *aquel lugar es dicho ribera, quãto se cubre el algua della:* Et est multo animo pensandum, in quantum dicitur, *el algua della*, nam si non sola aqua maris, sed aqua alicuius magni fluminis, iuncta simul cum dicta aqua maris, cooperiret, & inundasset terram, illa non est ripa maris: quia à non sola aqua marina cooperitur: imò est ripa fluminis, & de arenalibus illius fluminis. Et per consequens talia arenalia sunt illius populi, in cuius territorio est flumen, vt d. l. 4. tit. 28. in par. 3.

15 *Intellectus ad l. 10. ti. 28. p. 3.*

Item insistendum quoque est in illis verbis, quæ dicta lex decima dicit, *de todo el año*, nam loquitur de continuo cursu fluctuum maris per totum tempus anni, & non de ascensione aquarum maris in certis horis meridianis, vel alijs, siue in hyeme, siue æstate, quib. aqua maris ascendit per aquam fluminis, & sic ampliatur flumen: nam illa ampliatio ex aqua, tam maris, quàm fluminis insimul non causat littus maris, imò Fluminis tantum aqua consideratur, cuius est illo loco naturalis, & continuus decursus: & ex hoc causatur ripa, & non debet considerari quod est accidentale per ascensum aquæ marinæ, argum. tex. in l. 3. ff. de tutelis. vbi naturalis causa potius, quàm accidẽtalis est cõsideranda: & in mixtis aquis originalis aqua spectatur, nec potest dici aqua maris, quæ cum Fluminis aqua decurrit: & sic non est omnino fluctus maris: nam ex fluctu causatur ripa maris, vt dicit tex. quatenus hybernus fluctus excurrit: & sic fluctuum excursus consideratur; & quod habet duplicem mixturam, non cadit sub simplici, vt est text. in l. legatis seruis, ff. de legat. 2. Et pro ista conclusione considerãdum est quod notat Bal. in l. vna. C. de confessis, n. 88. & in l. nec ei. ff. de adopt.

Nam si aliud fortè quis assereret, necessariò esset ab eo fatendum, quod prope Hispalim in Flumine de Guadalquiuir, per quod ascendit aqua maritima, & crescit aqua illius Fluminis, quòd ibi in Hispali, & longiùs esset littus maris & non ripa Fluminis, quod esset ridiculosum asserere, vt notat Cæpol. in tract. de seru. c. de ripis, num. 3.

Et istud facit contra villam de Santander, quæ contrarium nititur asserere contra villam de Sãtillana, & alia loca maritima: & licet iura non ita clarè hoc nobis significarent, prout significant, si tamen communis vsus attendatur loquendi, cui standum est etiam contra propriam significationem vocabuli, vt in l. librorũ §. Cassius, ff. de fundo. instructo. & per Felin. in procemio Gregoriano, nunquam talem decursum aquarum per ascehsionem Fluminis, etiã si aqua turbetur, solet vulgus appellare littus maris, sed Flumen.

Sexta conclusio est, quod si facta est occupatio alicuius partis in platea, siue exitu, aut callibus loci, aut in publicis vijs: & ex querela populi facta est restitutio horum bonorum, & ipsemet populus retinet huiusmodi bona, non in forma platearum, vel in forma exitus, vel viæ, sed retinet sibi illa ædificia, vel plantas, & vtitur eisdem velut bonis particularibus populi, & nõ in vsu communis facũltatis, in huiusmodi casu, quia rediguntur ad bona communia in redditum solius vniuersitatis, & non in vsum omnium, tali casu, si quis huiusmodi bona sic redacta possederit per spatium quadraginta annorum, præscribet ea, vt in l. 7. tit. 29. p. 3. ibi, *Estos es porque maguer sean de todos comunalmẽte, no vsan comunalmẽte de ellos todos*, & cũ vniuersitati tantum, & in communi bursa sint bona ista in commodo, ideò quadraginta annis præscribuntur, & mutant naturam primæuã, mutato vsu possessionis, vt in l. 23. tit. 32. p. 3. ibi. *deuen vsar dellas, assi como de las otras rentas cõmunales que ouuieren;* si ergo sic vti debent, ergo & sic præscribi possunt, cum cessat prima causa, ex qua attributum est, quod platea, vel exitus, vel via non sunt præscriptibilia, scilicet vsus rei communis, & cum hoc cesset, non habet locum priuilegium de non præscribendo huiusmodi bonis attributum, vt notant Doctor. maximè Zasius in l. maritum ff. solut. matrimo.

16 *Restitu[…] ciuitati b[…] nis publici[…] qualiter p[…] sideatur.*

Ex hoc infertur, quod si defensa, quæ debet esse in vsu tãtum pro bestijs agriculturæ, & ius pascendi debet esse pro his bestijs, & non pro alijs, quã defensam vulgus solet, *debesa boyalaje*, appellare: si talis defensa mutatur ab vniuersitate, & aratur, vt fructificet frumenta, & hordea, in redditum populi ad soluenda vectigalia

Quomod[…] mutatur v[…] sus defens[…]

regia, vt putà seruitia, vel similia, & sic in redditum populi, vel fortè quotannis venditur herba, ad soluenda dicta onera: in tali casu lapso decennio, quo consuetudo, & vsus, & voluntas populi hoc approbantis colligitur, in tali casu dicta defensa, quæ non est in commodo publico ab antiquo, fauore publico agriculturæ deputata, poterit sicut alia bona, quæ sunt in reddita vniuersitatis præscribi spatio dictorum quadraginta annorum, vt ex ratione d.l.7.tit.29 p.3.colligitur.

Ex istis patet intellectus ad pragmaticam Burgis conditam anno 1496. folio mihi 62.* Quæ est l.7.tit.7.lib.7. Recopi.* nam bona, de quibus in dicta pragmatica populis restituta, quæ debent in redditu populi remanere, & non in communi vsu, possunt præscribi, etiam si sint plantata in dictis defensis spatio quadraginta ann.ex ratione supra scripta.

17 *Aedificia, quæ impediunt plateas.* Si verò sint ædificia in plateis, vel in vijs, quę ædificia impediunt eas, isto casu talia ædificia impeditiua, & turbantia decorem dictorum locorum publicorum, omnino sunt demolienda, nec sunt retinenda, vt inde populus commodum, vel redditum percipiat: & ita probat verba d. pragmaticæ, dum dicunt. *Pero en quanto a los poyos y aximezes, y esquinas, y otras cosas semejantes que impiden las plaças y calles, no es nuestra intention de impedir por esta nuestra carta la execution que se puede y deue hazer de lo suso dicho.* Itaq; ista talia impedimenta in callibus, vel in plateis omnino sunt tollenda, vt probat illud verbum, *Deue*, quod inducit necessitatem: & hoc declamat totius titulus, ff. ne quid in loco publico, & quod notat Iasson.in lege de quibus, ff.de legibus, nu. 21.

Iudex tollit ædificia locorum publicorum. Et talis demolitio huiusmodi ædificiorum, quæ sunt in loco publico potest à iudicibus sæcularibus semper fieri, etiam si ædificium factum sit ab Ecclesia, & ita probatur in l.præscriptio.C.de operi.publicis, & notat Ang.in l.qq. ff.de aqu.pluu.arc.

18 *Intellectus ad l. 3. tit. 28.p.3.* Item ex supradictis rationibus patet intellectus ad l. 3. tit. 28. p. 3. quæ lex præcipit, quod opera etiam antiqua facta in fluminibus nauigabilibus debeant demoliri, si in vsu nauigationis nocent in dictis Fluminibus: & ponit rationem in illis verbis, *Ca no seria cosa guisada, que el pro comunalmente de todos los hombres se estornasse por la pro de algunos.*

Si tamen supradicta ædificia non nocent in vijs, vel plateis posita, saltim grauiter ornatui populorum: hoc casu omnibus in publico concilio singulatim volentibus, & consentientibus non debent talia ædificia demoliri: & ita probatur in l.23.tit.32.p.3.

Quod si ædificia occupent exitus locorum, etiam consentiente populo, iudex posset præcipere, ne auaritiæ, & lucri causa in damnum cõmune retineantur à populo, quia non debet populus re sua male vti, imò iudex debet talibus obuiare, qui est Reipublicæ procurator, vt in l. statuas, ff.de acquir.rerũ domi. & in id alludũt, & irrident illa verba, cap. 17. *en los Capitulos de Corregidores*, ibi, *Que las salidas de los lugares, esten assi mismo limpias y desocupadas.** Quæ est l. 14.tit.6.lib.3.Recop.*

19 *Tierras baldias.* Septima conclusio est, quod possidentes alias terras, quę sunt extra defensas, vel exitus populorum, quæ vulgò dicuntur, *baldias*, in tali casu sic distinguendum est.

Nam si antequam ciuitati, aut alteri loco sit assignatus proprius terminus à rege, vel ab alio suo mandatu, cuius est proprium assignare terminos, & diuidere prouintias, putà, quando de nouo acquiritur regnum, vel aliqua prouintia, vt contingit in regno Granatæ, vel hodie apud Indos: nam tali casu ante donationem, & assignationem à rege populis factam, si datur terminus rotundus, vel aliqua alia pars terræ militibus, vel alijs, quibus ob seruitia licèt donare, vt in l.5.tit.18.p.3.& notatur in leg. item si verberatum, §.1.ff.de rei vend.& notat Montal. in 2.comp.fori.in parte, rex Alphons.& dixi supra in c.4. 20 *Rex an donet terras publicas.*

In tali casu sola donatio regis habetur pro sufficienti, & legitimo titulo, vt in l. 234. in ll. *del estylo*, & per eam aperitur intellectus ad legem 4.ti.28.p.3. quæ dicit, quod montes, & similia bona pertinent ad populos, in quorum sunt territorio: nam illa loquitur, prout ex eius verbis patet, post assignationem terminorum à rege, vel ex immemoriali consuetudine factã, vt alludunt illa verba legis, *que son otorgados y establecidos para pro cumunal de cada ciudad*, & sic loquitur post assignationem. Idem notat gl. Gregor.in l. 9.tit.28.p.3. Et ex eius tenore potest comprehendi, quod terræ eremæ vltra mõtes, & defensas pertinent quoque ad populos, vel ex consuetudine immemoriali. Et his cessantibus aliæ terræ vltra montes, *plaças, exidos, dehesas*, præsumuntur illius, qui est dominus, vt per plura notat Ioan.de Rip.in l. rem, quæ nobis, ff.de acquir.possess. num. 37. Et licet aliter videatur notare Stephan. Bertrand. in 3. parte consi.1.num.4. eius dictum iure regni non procedit.

Et sic ante assignationem terminorum factam in fauorem populorum tota terra est domini Regis, qui eam eruit à faucibus inimicorum; & ipse solus potest dotare de tanto, vel quanto territorio omnes ciuitates, vel loca regni sui, secundum Innocen.in c.cum ad sedem de rest.spol.& per Bal.in l.1.C.de emanci.liber, col.4.& per Anch.consi.142.

Et ante assignationem sicut vni populo potest eas terras assignare, & diuisionem terminorum facere, ita & vni personæ, & vel familiæ potest rex donare, vt in l.iuris gentium, §.adeò, ff. de pact. & iste est omnino bonus, & legitimus titulus vt in l.fin.C.de fund.patrimonia. lib. 11. Idq; potest facere antequam inter vicinos terrę diuidantur post assignationem terminorum, vt in l.234.in ll.*del estylo*.

Post assignationem verò terminorum populis factam, & à populo acceptatam, non videtur posse dominum regem eius assignationis terras alteri donare, quia esset reuocare donationem primò factam dicto populo: quod non licet, cum rata debeat esse perfecta donatio, &

pri-

priuilegium regis deceat esse mansurum: & ita probatur in l.4.tit.9.lib.5.ordin.* Quæ non inuenitur in Recop.* & melius in l.2.tit.3. lib. 7. ordinam.* Quæ est l.2.tit.5.lib.7.Reco.* & notat Aret.in consi.15.col. 2, & non licet vni tolle re,& alteri dare,nisi ex causa publica, vt in d. l. item si verberatum,§.1.ff. de rei vendic. & in l. Lucius ff.depositi.& per Barto.in proœmio, ff. veter.& in l.venditor, §. constat,ff. communia prædio.& per DD.in cap. quæ in Ecclesiarũ de consti.& in l.2.tit.1.p.2.& per Decium in 1.volum.consi.191.& per Iass.in l.fin.ff.de pact nu. 13. Si tamen ex certa scientia scribat, vt dentur istæ terre,derogando legibus,& priuilegijs, obtemperandum est, secundum Bald.in c.cum adeo.de rescr.

Populus citatur antequam terrę dentur à rege.

Et in tali casu durante populo, & nõ diruto, non potest donationem illius agri facere, nisi cum derogatione supradicta,& id dicit d.l.234. *del estylo.* Si verò rex vellet aliquarum terrarum facere donationem, idq; priùs notificatur populo,& populus,vel assentit,vel non contradicit,hoc casu propter assensum valet donatio, ex notatis per Yserniam in titulo,quæ sint reg. in princ.quod est notabile verbum,& quotidianum ad praxim, maximè cum modica læsione quod consideratur, vt l. sed & addes,§.penulti. ff. locati.

Et sicut rex non potest inuito populo post assignationem terminorum,huiusmodi agros, & terras alijs assignare, quia potior est conditio priorum, quibus ius est quæsitũ, maximè iam facta traditione, vt probatur in l.quoties,C. de rei vend. & ibi per Iassonem. Nec præsumitur regem velle vnum altare cooperire, altero nudato, vt in l.assiduis,C.qui pot.in pig.hab.

21 *Intellectus ad c.9.in curijs de Valladolid.*

Eodem modo prohibitũ quoq; est administratoribus ciuitatum dare, vendere, aut quoquo modo alienare huiusmodi terras sine expressa præcedente Regis licentia,de quo est noua decisio tàm ad terras iam alienatas, quàm alienandas:in c.9. in curijs *de Valladolid*, anno 1543.* Quæ est l.11.tit.7.lib.7.Recop.*

Iure autem communi statutum erat in l.fin. C.de vendend.reb.ciui.lib.11. quod in vtraque Roma istæ terræ ciuitatis non possent sine licentia imperiali alienari:in alijs autem prouincijs sine præsidis decreto: soli autem populo nũquam licet alienare,sicut nec minoribus immobilia sine decreto iudicis,vt per totum. ff.de reb.eorum.

L. fin. C.de vend. rebus ciuit. non est in vsu.

Hodiè autem licèt aliqui sentiant,quod de consuetudine non sit in vsu d.l.fin.tamen casu, quod debeat seruari,locum debet habere, quãdo omnes de populo congregati, adhibita forma,& solennitate illius legis,vellent alienare: nam valebit alienatio, & cum iudicem decreto, de quo per Barto. in l. 1. C. de seruis Reip. manumit. quem sequitur Anto.Capic. in deci. 4.num.9.

Si verò solummodo alienatio fieret per proceres ciuitatis, putà, *justicia, y regidores*, talis alienatio ab istis,& non a toto populo facta, nõ valet sine regia Licentia. Et in isto tantummodo casu loquitur dictum capitulum *de Valladolid*, vt ex eius serie patet.

Et licet loquatur de terris,& sic de bonis immobilibus populorum, tñ idem dicendum est de actionibus ad terminos, vel terras: nam populus sine regia licentia, sicut nec minor sine decreto non põt ista alienare. Et ita plures allegando concludit Tiraq.de vtroq.retract. §.1.in glo.7.num.2.in 1.tract. Sed an valeat compromissum factum ab vniuersitatibus super iure pasturandi, vel similibus commoditatibus terminorum, videatur elegantissimè Corn. in 1. volu.consi.148. 22

actio ad terminos an alienetur.

Item aduertendum est,quod illud cap.*de Valladolid,* * Quæ est d.l.11.tit.7.lib.7.Reco.* loquitur, qñ cõcedũtur terræ simpliciter in proprietatem illorum,quibus donantur: si verò alienarentur ad plantationem hortorum,vel vinearum, vel ædificandũ ædificia publica, & illa sunt iam plantata,vel ædificata: propter talem plantationem, vel ædificationem debet durare alienatio, quæ sola cõciliorum licentia præcessit, etiam sine decreto præsidis,vt in d. l. fin. C. de venden.reb.ciuit. nec hunc casum comprehendit, d.c.9.*de Valladolid.* * Quæ est d.l.11.tit. 7.lib.7.Recop.*

Nec per eius decisionem corrigitur d. prag. lata apud Iaen.ann. 1489. * Quæ est d. l.9.tit.7. lib.7.Rec.* & sic de terris eremis,quas vulgus, *caluas*, appellat, & non de plantatis intelligitur d.c. *de Valladolid*: nam appellatione terræ, vel agri non venit terra vineata,vel plantata, vt in l.nulla.& ibi per Bal.& apostill.C.de acqui.pos. Et cum hoc casu non militet eadem ratio,sicut quando terræ sunt æremæ, aut herbidæ, & ne præiudicetur agriculturæ, & ne inducatur legũ correctio,ita necesse est intelligi:& quod appellatione fundi non veniat vinea, facit gloss. 3. in l.4.ff.de lega.1.& tex.in l.2.C.si aliena res pign. da.sit, vbi hortus, & prædium ponuntur,vt diuersa. 23

Pragmatica de Iaen.

Et illa pragmatica.* Quæ est d.l.9.tit.7. lib. 7.Recopil.* non solum pro bonis, quæ tunc fuerunt plantata, debet intelligi, sed etiam, quæ postea à populis concederentur ad plantationem,vt probant illa verba pragmaticæ. *Lo qual mandamos que assi se guarde e cumpla para adelante*, saltim vbi de hoc viget consuetudo.

Ex quo concluditur, quòd in huiusmodi bonis plantatis,& ædificatis sola licentia populi,& ipsa plantatio oculis patens erit legitimus titulus: quia cum dicta pragmatica permittere hoc fiat,iam dicitur,quòd præcedit regia licentia,& adhuc inclusa in corpore iuris, ponderando siue animum applicando ad illa verba. *Y con esto se queden a los que tuuieren en los dichos edificios y plantas.* Et sic solummodò imponetur solarium,de quo olim erat incertum:in l.1.C.de diuersis præd.lib.11.& in l.si legatũ §.si.ff.de oper. publ.& in l.2.§.ne quis nemine, ff. ne quid in loco public.& in l.præscriptio.C.de operib.public. Hodiè verò est certum dictum solarium, scilicet, *cinco marauedis por cada aranzada*, nisi in casibus,de quib.per Alex.in l.1.§. nunc videamus,ff.de nou.op.nunt.

Et tantus fauor debetur ædificijs iam factis, vel vineis,& arboribus iam plantatis,quod nul lo modo possunt ædificia,vel plantæ demoliri, etiam si fuerint plantata,vel ædificata sine licẽtia populorum,in cuius sunt territorio, vel sine regia licentia:imò talia debent conseruari in vtilitatem redditus communis,vt probat anterior pragmatica Burgis condita. * Quæ est l.7. tit.7.lib.7. Recop. * dum dicit, *Los conserueys para el bien y pro comun dellas, y no los taleys, ni decepeys, ni corteys, ni derroqueys los dichos edificios sin nuestra licencia y mandado.*

Plantata non possunt euelli.

Quod intelligerem, etiam si ædificantes, vel plantãtes voluerint consentire, & diruere, & asportare arbores, vel rudera ædificiorum, quia non possunt tanquam sint aliena, & in alieno solo plantata,& ædificata: & ita nominatim notat Paul.in l.apud Trebatiũ §.aquæ,ff.de aqu.pluu.arc.

Item dictum capitulum *de Valladolid*,requirens ad alienationem regiam licentiam, non procedit in hoc de licentia in terris,& dominijs baronum,& aliorum dominorum:nam ibi sufficit licentia dominorum, qui loco regis in hoc casu habentur: nam dicta licentia dari solebat à præsidibus prouintiarum,vt in d.l.fin.C. de vende.reb.ciui. & domini terrarum non solum in proprietate terrarum suarum fundant eandem intentionem, quam rex fundat in suo regno,vt supra dixi:sed et loco præsidis habẽtur, vt notant Bart.Ias.& DD.in l.stipulationem, §. si.ff.de verb.obli.Ideò eorum licentia tanquam sit data à præside, sufficit,maximè quia loca publica iuris gentium dicuntur in dominio illius, cuius est imperium,secundum Bar.in tracta.de Alueo,col.4 Præmaximè si domini sunt in cõsuetudine sic faciendi:nam eorum debet valere licentia, ac si esset regia,vt in l. 12. titu. 1. part. Et in eodem capit. *de Valladolid*,hoc probatur, attenta eius petitione: nam loquitur tantum de illis populis,in quorum terminis ipse rex solebat gratias terrarum facere, ꝙ non pôt intelligi intra territoria data dominis vassallorum: nam ibi rex non solet neq; pôt dare terras, nolente domino inferiori à rege, & eius concilio, vel populo, cui concessum est territorium ex regio priuilegio:nam tale priuilegium minutatim non debet reuocari,imò decetesse mansuerum,vt in l.qp semel.ff.de decre.ab ordi. facien.

24 *Dñi vassallorum præstant licentiã alienationibus.*

Platea à solo rege alienatur.

Item d.c.9 *de Valladolid*.* Quæ est d.l.11.tit. 7.lib.7.Rec.* nihil dixit de alienatione platearum,vel viarum,aut fluminum,quæ sunt nauigabilia: nam illa nullo modo possunt à populis alienari,nisi à solo rege, & adhuc cũ priuilegio habente formam,de qua in l.27.& in l.32.tit.6. lib.8.ord.* Quæ non inuenitur in Rec.*

Ex supradictis infertur,quod facta alienatio ne exitus populi ad ædificandum à solo concilio populi sine regia licentia,aut dominorum non valet antequam fiat in illo solo ædificium: post factam verò ædificationem tenet alienatio imposito solario per dictam pragmaticam cõditam apud Iaen:quod limita,nisi ei post ædificationem tales solares nocerent,vel plateis, vel vijs publicis,vel vicinis,aut viatoribus,quia nul lo modo possunt concedi.

Item infertur, quod cõcilium populi sine licentia regia, vel dominorum loci non possunt dare facultates scindendi arbores montium ad vtilitatem vicinorum , quod vulgò appellatur, *datas de maderas*:nisi in tali possessione sint,vel ex priuilegio , vel consuetudine immemoriali, imò tales montes in vtilitatem communem debent conseruari, secundum formam d. pragm. latæ Burgis.

Datas de maderas.

Item infertur non valere locationem,aut arrendationem (vt ita dixerim) pastuum communium in redditum populi, si omnes habentes ius pascendi non assentiant,vt in l. in concedẽdo,ff.de aqu.pluu.arc. nisi hoc fieret ex regia licentia, quæ solet concedi ad seruitia soluenda: quæ licentiæ per regem nostrum solent temporaliter ad breue tempus minus decennio cõcedi.Et cum istud sit res modicæ læsionis , bene potest à rege fieri,ex notatis per Andr.de Yser. in tit.quæ sint reg.in prin.arg.tex. in Clem.1.de reb.Eccl.non alie. 25

Locatio pastus.

Item licet præcedente regia licẽtia, & ex cõsensu iudicum,& rectorum populorum valere possit alienatio terrarum publicarum, & si totius populi adunantia non cõsentiat:quia istud aperte disponit dictum capitulum *de Valladolid*: tamen ibi non negatur, quin consentiente maiore parte incolarum populi, & datis sigillatim votis,& interposito præsidis decreto non possit alienatio bonorum ciuitatis fieri sine regia licentia, seruata forma dictæ l.fi. C.de vendendis rebus ciuit.lib.11.quæ licet in venditione loquatur,tamen locum habet in omni genere alienationis, vt per bonas authoritates concludit Alexa.in 4.volum.consi.1.col.4. De qua l.videatur Corn.1.volum.cõsil.158.& hunc casum minimè corrigit dictum cap. *de Valladolid*:nam quod non mutatur,maximè in correctorijs, stare censetur, & iudicibus, & rectoribus prohibetur tantum alienatio:ergo alijs cõcessa videtur,seruata forma d.l. fin. vt in l. cum prætor.ff.de iudicijs, quia licet dicti iudices, & rectores vniuersitatem representẽt, eorum tamen potestas nõ est tam ampla,sicut totius populi adunati, vt patet ex notatis per Bartol.in l. ambitiosa,ff.de decret.ab ordi.faciendis,& not. Fel.& alij in cap.cum omnes de const.

Populus totus alienat. 26

Facta tamen in vtroq; casu alienatione, siue ab omni populo, & vniuersitate vicinorũ cum decreto iudicum, & iureiurando, & cum forma d.l.fin.siue etiam à iudicibus, & rectoribus ciuitatis cum licentia regia , si ex alienatione respublica læsa fuerit,competit intra quadriennium à die scientiæ læsionis restitutio aduersus talem alienationem:quod quadriennium qualiter computetur, vltra notata in Clement.prima de in integrum restitu. videatur Alex. in d. consi.1.lib.4.Et in casu,quo iudices,atq; rectores facerent alienationem dictarum terrarum, si non apparet de regis licentia expressa , illa nunquam præsumitur ex temporis diuturnitatetum quia visis actis ex eorum tenore non apparet interuenisse,ergo cessat præsumptio,vt notat Paul. in consil. 48.& Felin. in capit. sicut olim.

olim de re iud. & Alex. in d. consilio 1. colum. 5. tùm quia dict. cap. *de Valladolid*. * Quæ est d.l. 11. titu. 7. lib. 7. Recop. * requirit licentiam expressam: ergo non sufficeret tacita, atque præsumpta: nam appellatione licentiæ in qualibet dispositione intelligitur, quod illa debet esse ex pressa, vt notat Archidiac. & ibi Ioa. Andr. in cap. Aubatem, de electio. lib. 6. cum quibus est communis opin. vt notat Corsc. in singu. suo, in parte, licentia, & idem sequitur Deci. in t. volu, consi. 38. col. 3. & apostil. ad Abb in c. licet. de regul. & Petr. de Rauen. in alphab. aur. in part. authoritas.

27 *Licentia debet esse expressa.*

Cum ergo d. lex requirat licentiam, & illa sui natura debeat esse expressa, non debet sufficere præsumpta, maximè in ista materia, quæ est correctoria, & quæ debet strictè intelligi, vt conseruentur bona Reipublicæ: pro quo conducunt quæ notat Iass. in l. prætor. ff. de noui. ope. nuncia. & per Matth. de Affli. in decisione 44.

Item quæ supradicta sunt non referam ad alias terras, siue terminos communes, quæ sunt extra defensas, aut placas, vel exitus publicos: quia in talibus terris si non sunt plantatæ cum licentia conciliorum, sunt restituenda cum plãtis, & ædificijs ipsis concilijs locorum, vt supra dixi: vt post dictam restitutionem sint in reditu communi, nisi vbi est consuetum, quod occupans facit suas, vt in littore maris. Et ita notat in expresso Bertrand. in prima part. consil. 266.

Si verò cum licentia conciliorum inueniuntur plantatæ, iustè possidentur, imposito tamen solario.

De terris aratis.

Quando verò non sunt plantatæ, sed aratæ, & fructificantes hordea, & frumenta, in tali casu; quia non omnino præscribitur, nec in totum tollitur commoditas pastus, cum post fructum collectum possunt pasci fructus naturales: in tali casu si huiusmodi terræ possideantur per spatium quadraginta annorum, siue cum titulo habito à cõcilijs, in quorum sunt territorijs, siue cum titulo hæreditario, vel alijs similibus titulis, in his casibus possunt præscribi spatio quadraginta annorum: & loquendo de terris aratis: seu cultiuatis ita notat in expresso noster Rod. Suar. in alleg. 15.

Et sic mediante hac præscriptione, si allegetur, & probetur, debent huiusmodi terræ manere apud possessorem, & tuendus est.

Si tamen concilium populi petat aduersus præscriptionem in integrum restitutionem, danda est intra qu[...]ennium post præscriptionem: & ita not. Su[...]d. allega. 15. & dixi supr. in ver. facta.

Suppletio ad Roderi. Suar.

Et in quantum [...] Suar. in d. loco dicit, nõ destruendum quod est plantatum, si per quadraginta annos fuit possessum cum tali titulo, quod legitima sit præscriptio completa, supplẽdum est in ista determinatione, maximè in plãtatis: nam & in non plantatis, sed aratis sufficit d. præscriptio cum titulo si terræ possidentur extra *dehesas vel exidos*.

In plantatis est hoc vnum plus q̃ in aratis, quod post factam plantationem, si terræ sunt habitæ licentia conciliorum, perpetuò durabunt apud possessores, etiam si possederint minori tẽpore 40. annorum. Et istud operatur licentia populi, & bona fides causata ex titulo, & tales possessores plantarum imposito solario sine censu, *de cinco marauedis por aranzada, lo han de gozar para siempre*. Et istud disponit d. prag. de Iaen.

Nam si vltra quadraginta annos d. bona plãtata sic fuerint possessa, in tali casu bene præscribi possunt sine vllo solario, vt nota. Roder. Suar. vbi supra.

Ex quo sequitur bona limitatio, & intellectus ad dictam pragmaticã de Iaen. * Quæ est d.l. 9. tit. 7. lib. 7. Recop. * quæ dicit censum imponendum in plantatis, *de cinco marauedis por aranzada*: nam illa non loquitur in bonis cum titulo possessis per spatium plus quam quadraginta annis; nam tali casu nihil solarij nomine est imponendum: & ita bene consideranti probant verba dictæ pragmaticæ, dum dicunt, non imponendum salarium, nisi in bonis plantatis à viginti annis citra à tempore conditæ dictæ pragmaticæ: & de anteriori tempore nihil solarij nomine ponendum disponit: nam si quadraginta annis terræ plantatæ sunt possessæ, cum titulo præscribuntur liberæ, & sine vllo censu, vel solario. 28 *Census in ponendus pro publi.*

Per supradicta patet intellectus ad leg. 3. tit. 3. lib. 7. ordinam. * Quæ est l. 1. tit. 7. lib. 7. Reco. * nam illa generaliter disponit, quod omnia plantata, vel ædificata in montibus publicis demoliantur: nam hæc non procedunt in his, quæ per spatium quadraginta annorum cum quolibet titulo possederunt. 29 *Ad l. reg.*

Sed neq; procedit in possidentibus cum titulo conciliorum: nam facta semel plantatione debent terras imposito solario possidere.

Item non procedit d.l. 3. si termini plantati, vel ædificati restituuntur cõcilijs, quia non docuit possessor de possessione quadraginta annorum, vel de licentia concilij illius populi: qa in tali casu plantata debent conseruari in reddituum populorum, nec auferuntur à possessoribus, vel deuastabuntur sine noua regis licentia. Et istud disponitur in dicta pragmatica de Burgos. * Quæ est d.l. 7. tit. 7. lib. 7. Recop. * & sic dict. l. 3. in omnibus his casibus est immutata.

Et dicta lex 3. in suis verbis Hispano sermone demonstrat, quod illud est *montes*, & aliud est, *terminos de los pueblos*, licet aliquando aliud pro alio indistinctè dicatur, quod conducit ad l. 4. tit. 28. parti. 3.

Et non omittam vnum satis notatu dignũ, quod licet termini, & montes publici non debeant arari, vt in d.l. 3. ibi, *No los puedan labrar, vender, ni enagenar*, quod istud procedit authoritate propria.

Si tamen creuit populus, & necessaria est agricultura pro frumentis colligendis, adeundus est rex, & ipse præstabit licentiam arandi sine magno incommodo pastorum. Et istud ius arandi debet concedi ex dicta publica necessitate.

I 2 Quod

Ius pascēdi mutatur ex causa publica.

Nota para los pueblos q̃ se hizierō villas en Alcala, q̃ han rompido en los pastos comunes.

Quod procedit etiam si intra limites illorũ terminorum vicini alterius populi babeant ius, vel seruitutem pascendi: nam propter propriã vicinorum necessitatem datur hoc ius,& facultas arandi in talibus terminis,vt in l. præses, C. de seruit.& aqua.& notat Roder.Suar. in dicta alleg 15.in finalibus verbis:& est singulare verbum,maximè quando non læditur grauiter ius pascendi.Et ita notat Cæpol.in tract.de seruit. in cap.de seruit.iuris pascen.& Cass.in consuet. Burgun.rub.13.§.2.in glo.vsayje de vos.Quod venit corroborandum ex notat.per Dec.vol.2. consi.224.quod facit in fauorem, *del Real de Manzanares*,contra villam *de Madrid*.

Extimus q̃ probet dominium.

Item vltra titulos supradictos, vt tueatur quis in possessione rei,quæ vt publica,vel communis petitur, ille quoque titulus potissimus habebitur,si res,quæ petitur,fuit in extimo publico posita,& allibrata vt illius, à quo petitur: nam quantum ad ipsum commune, & populum,qui agit alio non possidente probatur dominium,vt notat Paulus in l.si pater.C.de acti. empt.& vend. * Contrarium, dicit ibi Bald. & ipse Paulus numer.2.& 3.dicit, quod pro extimo præsumitur, dummodo non appareat de contrario,& vide Alexand.cōsi. 147. lib. 5. nu. penul.& fin. vbi quod extimum solùm probat inter consentientes in extimo. * & venditi. & notat Socc. prima parte, consil. 90. colum. 4. * Est in noua impress. consi. 205. volum. 2. vbi copiosè. *

Diuisio.

Item diuisio facta inter hæredes est titulus, & illa cum perceptione fructuum per tantum tempus,quo res possit præscribi, probat dominium, propter dictam fructuum perceptionē: & ita notat Abb. in cap. cum contingat.de decimis.

Alios modos numero decem addidi post legem.10.titu.14. part.3. & ibidem possunt videri: & ex his omnibus patet, quibus se debeat titulis tueri ille,contra quem agitur.ex leg.6.titu.3.lib.7.ordinamen. * Quæ est l.3.tit.7.lib.7. Recop. *

Redeundo igitur ad propriam materiam promissam in principio huius capitis, dico, q̃d
30 domini vassallorum nec suos fundos, nec terminos rotundos (vt sic dicam) possunt facere defensas.Et hoc colligitur ex pragmatica huius regni condita,*en el real de la Vega* anno 1503. * Quæ est l.4.tit.7.lib.7. Recop. * & in Ciuitate Cordubensi folio mihi pragm.63.& ibid.reprobatur quædam ordinatiò ciuitatis Abulensis in contrarium facta.

Sed an ex voluntate, & consensu vniuersitatis hoc facere possint domini, & sic terminos populi in aliqua parte defendere, & sic commoda pasturæ,vel lignorum prohibere: nam etiam ad tempus non possunt, quia carent potestate,vt supra dixi:& hoc quando soli rectores vniuersitatis cum dominis consentiūt: quia pastus communis non potest prohiberi, vt ex pluribus probat Bertran.in 3.p.consi.1.

Pacto ōium ciui im fit

Si tamen omnes ciues,& habitatores populi voluerunt singulatim consentiendo defensare aliquam partem terminorum,& spontè renunciare iure suo,'& obligare se, & suos hæredes p pactum ad obseruantiam huiusmodi defensæ, hoc bene possunt facere: quia quilibet potest iuri suo,& facultati propriæ renunciare, vt in l.si quis in conscribendo,C.de pact.& per modum statuti in vim pōssunt se ad inuicem ligare,vt notat Bal.in c.venientes de iureiur. & valebit quoàd se,vt in l.si is, qui ff. de pignori. & ibi Ang.

Et mediante huiusmodi vicinorum omniũ spontaneo consensu, potest defensari aliqua pars termini.

Tamen in posterum illi, qui non probantur hæredes eorum,qui talem adhibuerunt cōsensum,non tenentur huiusmodi defensam seruare,quia pactum istud tantum obligat hæredes, & non alios: & in proprijs terminis ita notat Matth.de Afflict.in constit.regni Sicil.rubr.85. libr.1.

31 Rex quomodo faciat defensas.

Et nedum dñs loci non potest,vt supra dixi, sine consensu habitatorum populi huiusmodi defensas facere, sed neq; ipsemet dominus rex Castellæ hoc facere indistinctè, & passim debet:quia sicut rem priuati sine causa publica tollere non debet,ita neque potest ea, quæ sunt communia prohibere,nec tollere quæ sunt omnium,vt notat Yser.in tit.quæ sint regal.in ver. portus in 2.col.

Defensa authoritate iudicũ de Mestas nihil valent.

Ex hoc dico,quod si omnium, qui ius hābēt in termino, non accesserit consensus, vt in l. in concedendo.ff.de aqua pluuia.arcen.istæ defensæ, quæ probantur authoritate iudicum,qui dicuntur *Alcaldes de Mestas y cañadar*, nihil valent,tanquam à dictis iudicibus factæ: tamen si omnes de populo consenserint, vt fieret talis defensa,ille consensus valet, & ligat consentiētes in vim pacti,arg.glo.in l.2. C. communia vtriusque iudicij.

Alij autem,qui non sunt hæredes,sed vicini, vel de nouo,vel ab antiquo ibi demorantes, nō tenentur stare tali defensæ, & ideò nouo consensu opus est.

32 Titulus inualidus nō exhibēdus.

Et ideò semper cōsulerem, vt huiusmodi tituli inualidi non ostenderentur in iudicio, ne costando de initio inualidetur ius defensæ: idq; iure fori videtur salubre commodo pecuniario; non tamen iure poli,cui magis debet bonus aduocatus inhęrere:nã quid prodest homini,si totum mundum lucretur,animæ verò suæ detrimentum patiatur? Ideò vbicunq; non est læsa conscientia,meliùs est ex consuetudine immemoriali probare intentionem,quia ista præsupponit omnia retroacta iusta, & rationabilia. ex not.per Fel.in c.cum à [illegible],de præscriptio. & istud consilium de prob[illegible] immemoriali, & de non ostendendo titu[illegible]cet Rip. in l. quominus ff.de flum.

Et idē consulerem his, qui hñt impositiones contra vassallos, qui debuerunt ostendere titulos intra 90. dies, de quibus dicitur in prag. *de las estancos* lata apud Vallisoletum, f.mihi 65. * Quæ est l.12.tit.11.li.6.Rec. * nã si habet titulos,non tñ registratos,prout illa lex præcipit:tutiùs est probare consuetudinē immemorialem, quàm inualidos ostendere titulos,qbus d.pragma-

pragmatica,& ius commune resistit,de quo per Gui.Pap.in dec,407.& per Socc.in 2,vol.consi, 272.

S V M M A R I A.

Capituli decimi tertij.

1 *Animalia depascentia in alieno territorio qua pœna teneantur.*
2 *Damnum datum à sabiendas quomodo puniatur.*
3 *Pœna quintæ non debetur de iure.*
4 *Oues oberrantes non tenentur ad pœnam, licet teneantur ad damni æstimationem.*
5 *Pœna defensæ particularis quanta sit.*
6 *Pœna depascentium ad quem pertineat.*
7 *Pœna contra depascentes ligat clericos.*
8 *Herba naturalis ab omnibus pascenda.*
9 *Consuetudo an possit introduci contra ius pascendi.*
10 *Certa tassa potest assignari in pastura animalium.*
11 *Damna debentur in foro conscientiæ.*
12 *Custos publicus an percipiat pœnas sine sententia.*
13 *An prohibito vno vicino turbetur tota ciuitas.*

C A P V T X I I I.

An contra depascentes in alieno territorio possit imponi pœna quintæ partis animalium, & quæ pœna exigi debeat. * *Hoc cap. 13. non est super aliqua lege,* de los Capitulos de Corregidores, *sed est quasi additio ad ea, quæ tradita sunt in capite præcedenti.* *

MVlti ex dominis huius regni, & adhuc concilia suorum populorum nituntur facere statuta, quibus imponitur pœna, vt animalia exteriorũ vicinorum intra sua territoria depascentia soluãt quintam partem nomine pænæ,idque in tuitionem pastus sui territorij dicunt iustè fieri posse, ex not.per Luc.de Pen.& Iaco.Rebuff.in l.2. C.de pasc.publ.li.11.vbi ita decidunt in fauorem dominorum:quos refert,& sequitur Cass. in consuet.Burg.rub.13.§.5.in fi.vlt.glo.

Sed quia ista materia habetur quotidie in palatijs,& variè practicatur, fraternizatq; cũ his, quæ diximus in cap.supra proximo ; ideo eam diuido per conclusiones sequentes.

Prima conclusio est,ꝙ dominus vassallorum cum consensu populi potest cõdere statuta pænas imponentia pro conseruatione terminorũ atque defensarum populi ; & si fortè imponatur in statuto maior pæna , quàm quæ legibus est expressa,de qua infra subijciam,tale statutũ valet in vim pacti,& quò ad ipsos statuẽtes seruari debet; non tamen in præiudicium exterorum,cum quibus ius regni, & iura communia seruanda sunt. Et ita potest colligi ex notat.per Bal.in c.venientes,de iureiur.& per Ias.& alios, in l.cunctos populos, C.de summ.Trin.& fide Cath.& per Ang.in l.si is,qui ff.de pign.

Secunda conclusio est,quod vbi non est data propria lex à rege,vel ab immemoriali consuetudine de quantitate pænæ exigendæ contra animalia forensium depascentia in pascuis publicis alieni territorij , siue in defensis , & saltibus:quæ lex ante omnia est attendenda , vt in l.2.C.de noxa. & consuetudo in talibus debet inspici, & seruari,vt notat Bald. in titu. de pace Constantiæ. in §. nos Romanorum in vsi. feudo.& in leg. 1.§. denique, ff. de aqua pluuia arcen. *Pœna cõtra animalia depascẽtia in alieno territorio.*

In tali casu cessante lege particulari de iure regni in defensis publicis, quæ dicuntur boyalajes,pœna est quinq; marapetiniorum pro quo libet capite animalis,vt in l.4.tit.11. * Aliàs tit. 12.* lib.5.ordinam.* Quæ est l.12,titu.7. lib.7. Recop. *

In pratis autem, aut exitibus , vel vineis, aut messibus debet solui æstimatio damni cum duplo nomine pœnæ,quando apensatè,quod vulgò dicitur, *a sabiendas* , datum fuit damnum. Si verò non apensatè, sed forte oues oberrantes damnũ dederunt, ambulantes,tunc simplex debet solui,vt in l.24.tit.15.parti.7. Quod intelligerem,si dominus fuit in culpa dimittẽdo animalia sine custode,vt in l.interdum.§.serui, qui ff.de public.& ibi Paul.aliàs si casu fortuito fugiẽdo à lupis, vel aquarum multitudine damnum dederint,non tenentur, vt probat Alberi. in 2.p.statutorum, q.76. Iure autem communi durius punitur damnum apensate factum,vt in l.qui seruãdarum,ff.de præscr.verb.Vide Cass. in consue.Burg.rub.1.§.6.in glo. en mesu. nu. 17.In alijs autem terminis publicis,extra defensas,& vineas, vel *messes*, idem, & multò magis quàm in hæreditatibus priuatorum dicendum est,vt damnum æstimetur,& sic soluatur. Et ita declaratur in priuilegijs, *del concejo de la Mesta*, Et in huiusmodi damnorum æstimatione non tantum præsens tempus,quo damnum fit , sed etiam futurum attenditur,vt per gl. in consuet. Aluerniæ c.28.art.10. quod est mirabile ; nam multa accidere possunt, vt vtilitas nõ capiatur, vt in §.illud inst.de rer. diu. * Vide Greg. Lop. in l.24.ti.15.p.7.verb. *apreciado*,vbi idẽ tenet. * *Quando fit damnum a sabiendas.*

Et quia in herba palius communis difficilis solet esse discretio æstimandi damnum, solet ꝑ particularia statuta esse prouisum , vel ex antiquis consuetudinibus formam pœnæ introducentibus, & qualiter possint animalia includi,

& credatur de damno dato, per Capitium in decision. 45. Et quod animalia ista damnum dantia possint propria authoritate capi, vide tex. in capite quinto ff. de adult. vi. glo. in consue. Aluerniæ, c. 28. art. 28.

9 *Pæna quibus nō debetur de iure.* Et per dictam l. 24. corrigitur aliquorum iudicum abusus, qui statim quod denunciatur oues exterorum captas in territorio depascentes, illico auidissimo cupiditatis animo condemnant in quinta parte nomine pœnæ; quod nullo modo licet, nisi ex antiquissima consuetudine, & immemoriali hoc sit introductum inter habitatores illorum territoriorum, & probata scientia vniuersitatum, prout docet probādam Bertr. in 1. p. consi. 24.

Ius iniquū in pauis nō nocet alijs. Et in tātum hoc verum esse debet, quod licet iudex vnius territorij hoc faciat, vel consiliarij illius loci hoc iure iniquo vtantur aduersus alios vicinos alterius territorij, tamen tale ius iniquum non debet nocere alijs, vicinis illius territorij, vt illorum oues captæ in alieno territorio condemnentur in quinta parte: & ita notat Ias. plures allegando in l. 1. col. pe. ff. quod quisque iuris.

Quod facit, *contra los que dizen, ha se de quintar el ganado de sus vezinos, pues empieçā à quintar los nuestros.* Nam illa pœna suos tantum debet habere authores.

4 *Oues oberrantes non condemnātur in pœna.* Tertia conclusio est, quod licet oues oberrātes sine fida, custodia, & pastore debeant soluere damni æstimationem, tamen in nullo casu possunt pœna aliqua condemnari, & sic dicta l. 24. titu. 15. p. 7. solummodo damni æstimationem soluere iubet, non tamen pœnam, & iure communi ita notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de pascuis publ. lib. 11.

Si tamē oues captæ fuerint, & reclusæ, & custoditæ, interim quod dominus earum inuenitur, non solum damni æstimatio, sed expensa custodiæ, & pasturæ ante omnia soluenda est, vt in l. si res, ff. de rei vend. & in l. hoc amplius, §. de his, ff. de damn. infect. & notat Bonif. de Vitali. in tit. de damn. dat. nu. 27. & 63.

5 *Pœna saltuum particularis quanta sit.* Quarta conclusio est, quod in saltibus, & defensis aliquorum dominorum, vbi ex priuilegio, vel antiqua consuetudine non constat de quantitate pœnę, quæ debet exigi: illa tamen debet exigi, quę in alijs defensis publicis est statuta, & in hoc bona publica, & priuatorum æquiparantur: & ita notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de pasc. publ. li. 11. quem sequitur Cass. in consu. Burg. rub. 13. §. 5.

6 *Pœna cuius sit.* Sexta conclusio est, quod in casibus, quibus à lege, vel cōsuetudine non est aliter prouisum, & statutum de modo diuidendi pœnam, aut eā applicādi, tamē in dubio pertinet ad eos, cuius est defensa, & cuius est damnum, & cui fit iniuria: & ita notat Io. de Plat. in l. 1. C. de pasc. publ. lib. 11.

7 *Pœna montium, & salinarum ligat clericos.* Septima conclusio est, quod statuta, vel consuetudines circa conseruationem huiusmodi pasturarum, non solum laicos vicinos populi, sed etiam clericos, & religiosos ligant: & illi propter conseruationem boni publici tenentur obseruare, secundum communiter Doctores in cap. quod clericis, de foro compet. & plures allegat Cassan. in loco supra alleg. fol. 331. Et custodes positi ad custodiam bonorum publicorum, non solum in sua denunciatione fidem faciunt contra laicos, sed etiam contra clericos, vt notat Gandi. in titul. quomodo de crimi. per viam denuntia. cognoscatur. * Sed an iudices seculares cognoscant de his contra clericos, vel cognoscent sui Iudices Ecclesiastici, vide Greg. Lop. in l. 24. tit. 15. p. 7. verbo *el ganado*, vers. per suum tamēn iudicem, &c. & Castillo in l. 70. Tauri num. 18.*

Octaua conclusio est, quod herba nascēs naturaliter in terra, iam collectis fructibus industrialibus, est, & debet esse in pastu communi, nec potest dominus terræ defendere alios vicinos, immittantes animalia sua ad pasturandum talem herbam temporibus consuetis: & ita notat Io. Fab. in rubr. de leg. Fusia Caninia tollen. & notat Cass. in dict. consue. Burg. rub. 13. §. 1. in fin. vid. tamen Alex. in 4. vol. conf. 35. 8 *Herba naturalis ab omnibus pascenda.*

Si tamen in certis temporibus esset licitum hoc facere, & non in alijs ex consuetudine, vel statuto, vt in tēpore prohibito possit pęna exigi, punctualiter debet probari, quod tempore prohibito, putà, *sin sol*, vel in mensibus Aprilis, vel Maij, ex consuetudine prohibitis, capta sunt animalia, vt pæna locum habeat: quod pet plura iura comprobat Cass. vbi supr. & Ias. post Bar. in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de noui ope. nuncia.

Et quando ius pasturandi habetur hoc modo, vt possit præscribi, requiritur immemorialis consuetudo, nam est seruitus discontinua, vt in l. seruitutes, la grande, ff. de seru. & notat Cassan. vbi sup. & Petr. Iacobi. in sua pract. sub forma pecoris depressi. f. 16. & per Bertra. in dicto consi. 24.

Et in præiudicium antiquæ consuetudinis pascendi, nec dominus, nec populus potest noua vsagia introducere, secund. Cass. in d. loco, in gl. non par. in §. 5. 9 *Contra ius pascendi introducitur consuetudo.*

Nona conclusio est, quod dominus vassallorum pro conseruatione, & æquali distributione pastus communis potest statuere, ne quis vltra certum numerum ouium, vel bobum, aut porcorum, vel aliorum animalium habeat intra territorium, nec ipse solus consumat, & deuastet pasturam, quæ debet singulorum commodis deseruire: & istud æquissimum statutum ligabit non solum vassallos, sed etiam forenses, ius habentes, vel communitatem pascendi intra illud territorium, debent tamen domini cauere, ne id fraudulenter faciant, nam fraudibus est obuiandum: & ita in proprio casu colligitur ex Alberi. in l. imperatores ff. de seru. rust. pręd. 10 *Certa tassa ponitur in pastura animalium.*

Nam cum ius resistat, nec vicinus in termino, quo habet liberam facultatem pastus, arceatur à pastura, si dominus contrarium statuerit, bonas debet exprimere, atque rationabiles causas.

Et ex ista ratione sunt assignata certa loca, & mensurata, *por canades do passen los ganados de la mesta*: quia aliter omnes pasturæ publicæ deuastarentur.

De-

11 *Damna debentur in foro conscientia.*

Decima conclusio est, quod depascentes suis animalibus aliena pascua, non solum ad pœnam, sed ad damna quoque tenentur, etiam in foro conscientiæ, nisi de consuetudine, vel statuto aliter sit in vsu, & ita concludit frater Alphonsus à Castro in libr. de lege pœnali. lib. 1. cap. 10.

12 *Custos publicus quomodo sine sententia pœnam percipit. Vt supra in c. 1. sub nu. 24. versi. si autem, sed de iudice aliud iste notat infra cap. 18. in principio.*

Vndecima conclusio est, quod custos publicus, qui & in iudicio pro damno, & pœna potest agere, secundum notata per Bald. in l. 1. C. locati. potest non solum pignus pro pœna, sed etiam ipsam pœnam maximè modicam absque sententia recipere ab sponte dante, si vel lege, vel consuetudine aut statuto sit liquida. Et ita colligitur ex Bald. in capit. ad nostram 2. de iureiur. per tex. in l. pe. §. nauem ff. locati, & hoc non dissentit. l. 4. tit. 12. lib. 5. ordina. * Quæ est d. l. 11. titu. 7. lib. 7. Reco. * in ver. *Pero si algunos no quisieren pagar.* Itaque probat, quod à volentibus pœne licet accipere sine sententia, & si denũciatur iudici, ipse quoque procedit executiuè ad exactionem pœnæ, vt probat illa lex, * *El juez execute por ella:* quod intelligo, etiam si bene applicetur reipublicæ: nam custos tenetur illam dare, ex cuius persona respublica defendit pasturas, & est in earum consuetudine continua, vt notat Bal. in cap. tua nos de iureiur. & ad istam solutionem recipiendam videtur à republica præpositus.

13 *Tota ciuitas turbatur si vnus ciuis prohibetur.*

Duodecima cõclusio est, quod eo ipso quod in aliqua parte terminorum depasta est herba ab ouibus, & animalibus exteriorum, videtur tota respublica, cuius pastus est, turbata: nam oues exterorum vidẽtur eo loco, quo depascũt, impedire, ne vicini eodem pastu vtantur, vt est textus, & ibi glos. in l. duos separatim ff. de vsu, & vsufruct. lega. & de turbatione Reipublicæ propter vnum ciuem notatur in l. 1. §. municipes ff. de acquirend. possessio. & notat in expresso Baldus in l. si plures C. de conditio. insertis colum. quarta, & Oldradus in consilio 66. in fine.

Et sicut plures ciues vtentes pastu videntur suæ vniuersitati acquirere, vt notat Cepola in tracta. rusticorum prædiorum num. 25. eodem modo si turbantur, ipsa respublica turbata videtur, & ex hoc habet actionẽ, vt per Oldrad. in dicto consil. 66.

SVMMARIVM.

Capituli XIIII.

1 *Forma legis omnino seruanda.*
2 *Vestes excessiuæ debent prohiberi.*
3 *Excessiua tendunt in noxam.*
4 *Intellectus ad cap. 101. in curijs de Madrid, anno 1534.*
5 *Dotis causa an liceat filias meliorare.*
6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*
7 *Quando liceat meliorare filias ex causa dotis, & num. 8.*

CAPVT XIIII.

An domini vassallorum possint statuere circa moderationem dotium, & expensarum conuiuij nuptiarum, & funerum. * *Hoc cap. 14. non est super aliqua lege,* de los capitulos de los Corregidores, *sed est in prosecutionem,* de lo que a ydo tratando desde el cap. 5. *scilicet,* de la jurisdicion, y potestad de los señores. *

1 *Forma legis seruanda.*

SVperfluum videtur circa supradicta in titulo huius capitis statuta facere, cum per leges regias sit amplè prouisum, quarum forma cum sit omnino exequenda à dominis, & ab alijs iudicibus, recessus ab ea, siue ampliando, siue restringendo est in culpa, vt per amplissimas allegationes probat Tiraq. de vtroque retractu §. 1. in glos. 21. num 11. & per Feli. in cap. cum dilecta, de rescript. & notatur in l. diligenter ff. mand. & in l. 3. §. executor ff. de neg. gest. & in l. certa forma C. quando prouoca. non est neces. & in l. cum hi. §. prætor. ff. de transa.

Reddona.

Omissis igitur diuersis statutis dominorum circa personas vocandas ad nuptias, & circa modum erogationis, & circa reddona, quæ corrupto vocabulo appellatur *re doma*, seruandum est quod statuitur in pragmatica condita apud Granatam, anno 1501. * Quæ est l. 12. & 13. titul. 1. libr. 5. Recopil. *

Ad c. 101. in curijs Maioriti. *

Item circa dotes constituendas seruandum est quod fuit statutum in curijs *de Madrid.* anno 1534. * Quæ est l. 1. titul. 2. lib. 5. Recopil. * Ideoque aliam formam dare dominis vassallorum non licet, imò seruatur cap. 101. de cuius intellectu quia multi non bene percipiunt mẽtem illius text. ideò pro vero eius intellectu licuit nonnulla hic addere.

Et præmitto, quòd rex per suam generalem legem potest dare formam, ne eius subditi male rebus suis, vel prodigaliter vtantur in vitiũ, vt in l. 2. & ibi notatur ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iu. & ista ratione datur curator prodigis, vt in l. is, cui bonis ff. de verbo. obli. & mulieri luxuriosæ, vt in l. & mulieri. ff. de cura. furi. vel alijs dan. idque est ne rebus suis malè vtantur.

Contra excedentes.

Et ex ista ratione sequitur, quod ille, qui excedit modum in vtendo rebus suis, non habet in tali vsu quid honestum vt in l. cum supra C. de re militia. libro 12. & hoc est, quando aliorũ oculi ex tali actu infestantur, & murmurant: & ex ista aliquando infestatione solet scandalum

lum oriri, quod vitandum est, vt in cap. nihil de præscrip.& res mali exempli durius punitur, vt in l. si quis aliquid §. qui abortionis ff. de pœnis.

Item ex eadē ratione sequitur, quod ea, quæ sunt excessiua, debent à regibus vitari, tanquam Reipublicæ nociua. Et ita colligitur ex sententia tex. in authent. de referendarijs colla. 2.& in l.exemplo C.de probatio.

Vestes excessiua prohibentur. Ex quo dicit Bald. in proœmio Gregoria. in parte, rex pacificus sub num,3 4. quod valet statutum Episcopi, ne mulieres vtantur vestibus excessiuis, & superfluis; nam immoderata lædunt Rempublicam.

Pro quo facit singularis disputatio Ioannis Andr.in cap.ea,quæ fiunt,de regu.iur. libr,6.& Alberi,de Rosatis in l.factum ff.eo.titu,& in 2, parte statutorum q.197.vbi dicit,quod tam ratione peccati, quàm scādali potest statutū fieri, quod mulieres non vtantur perlis, & fucatis vestibus,& in modum excessiuis. Et dicit Alberi.hoc non solum debere statui in perlis, & vestibus veris, & pretiosis, sed etiam in fictis, nam etiam fictæ perlæ, licet non comprehendantur appellatione verarum, tamen infestant oculos videntium.Et sic limitatur, & intelligitur doctrina Bart. in l. 1. ff. de fonte. Et sic refert, & sequitur Boeri. in apostill. ad Dynum. in cap.cæterum est de regu.iuris lib,6.

Item reprobando excessiuas vestes dicit Bal, in c.iurauit.de probatio.in fine, quod prodigalia vestimenta modernus abusus introduxit: ideò tali excessiua ad honestam moderantiam sunt reducenda,vt in l. 1. ff. vbi pupillus educa. debe.& notat Bal.in dicto proœmio Grego. in parte,rex pacificus,num.24.

Ad idem potest conducere quod notat Ioannes Rebuff.per text. ibi in l.fortissimis 1. notabi.in ver.debet esse C.de milita.veste.lib. 12.vbi dicit,quod etiam si non sit statutum, nihilominus vestes excessiuæ de iure portari non debēt, & idem notat Flori.in l.sed & si quid §. mancipium ff.de vsufruct.

Item vestes excessiuæ,& immoderatæ non solum in aduocatis reprobantur, vt notat Speculator in titulo, de aduoc, §. sequitur per totū capitulū,sed generaliter tam in clericis,quàm in laicis reprobandæ sunt,& tanquam quid excessiuum debent à iudicibus, tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus vitari: nam est casus mixti fori,vt notat glo.in clement.2.de vita,& honesta.clericorum.

Et his rationibus,& alijs plurimis motus noster Imperator Carolus Quintus Maximus sua pragmatica vestes excessiuas prohibuit, vt habetur in pragmatica,& declaratione apud Vallisoletum,anno 1537.* Quæ est d.l.1.tit. 2. lib, 5.Recop. circa finem. *

Et ex his quoque supplentur quæ de iure communi sunt prohibita per totum titulum de vestibus Olouerís, & in titu. nulli licere in frænis lib.11.

Excessiua tendunt in noxam. Patet ergo ex supradictis, quod excessiua tendunt in noxam Reipublicæ: nam istud nomen, excessiuum, quod iniustum significat, & dicimus excedere, & excessus, vt in cap. irrefragabili §. excessus de officio ordina.& in cap. statuimus §. notarios, & ibi glo. in verbo, excedunt, de rescrip. lib.6. & in cap. quoniam frequenter §.fiunt & alij, vt lite non contest.& ideo quod est vltra debitum, id dicitur excessiuum, vt in cap.fin.de sepulturis,& in cap.olim.de rescrip.& in c.2.de calumnia. & in §. & hoc ideò, de pœniten. distinct.1.& in cap. illud de clerico excom.minist.

Et de verbo, excedere, meminit Iurisconsultus in l.2.ff.de excu.tut.

Cum ergo excessiuum regulariter in malam partem sumatur,ideo omnia iura vetant, atque prohibent quæ sunt excessiua, & superflua, vt est videre in exemplis infrascriptis.

Primò,dum prohibetur donatio omnium bonorum propter excessum contra bonos mores dandi,vt in l.stipulatio hoc modo ff. de verbo. obliga. & ibi DD. & in l,69. in ll.de Toro, * Quæ est l.8.tit. 10.lib.5.Recop. *

Secundò, dum iura præcipiunt, quod donatio vltra quingentos solidos insinuetur, vt in l, sancimus C.de dona.

Tertiò,quia sit taxatio mercium,ne pretium excessiuū petatur, vt notatur per Abb.& DD. in cap. 1.de emptio.& vendi.

Quartò, dum vicinis locorum prohibetur, ne excessiuus grex pascat terminos cōmunes; & ideo modificatur secundum Albericum in l. imperatores ff. de seruitut. vrba. prædio. Dixi in tractatu meo de venatione. Vi.supra c. 4.nu.25.

Quintò dum excessiua ædificia, vt sunt, *las casas fuertes*,prohibentur in vsum particulariū ædificari, vt in l.8.tit.7. lib.4. ordinam, & in l. 46.in *ll.de Toro.** Quæ sunt l.8.tit.5. lib. 6, Recop.& in l,18.titu.6.libr.3.Recop.*

Sextò, item vt euitentur fraudes in satigandis aduersarijs taxantur dietæ, vt in cap. nonnulli,de rescrip.& in cap. statutum §. cum verò eo.titu.lib.6.

Septimò,excessiuus numerus iudicum,& tabellionum modificatur,vt in auth.de iudicibus §.vetus coll.6.

Octauò, ne fiat excessus taxantur expensæ iudicum in sportulis,& tabellionum in scripturis,vt in aut.de iudicibus §.nullo,& ibi glo, coll, 6.& in aranzelio nostri regni,

Nonò,gradus prohibitionis matrimonij inter consanguineos, & affines moderatur, vt in cap.non debet de consangui.& affini.

Decimò, excessiua familia nocturna siue diurna etiam solo ense armata moderatur, & vltra prohibetur, vt in cap. 55. in curijs apud Tuletum,anno 1523.* Quæ est l.4.titu.6.lib.6, Recop, *

Vndecimò, qui non vtitur more solito, dicitur excedere,vt per Abba,in cap. fin. de sequestra.poss.& fruct,

Duodecimò, numerus clericorum, & decanorum in Constantinopolitana ciuitate moderatur,vt in l.non plures C, de sacrosf. Eccle. & in authen.vt determina. sit nume.clerico,

Decimotertiò, dilationes in causis moderantur, vt in l. fin. de ferijs, & in cap. vltra quar-

quartam de testibus.

Decimoquartò, multitudo testium moderatur vsque ad numerũ triginta testium in quolibet articulo, vt in pragmatica, *de Alcala*, de iudiciario ordine lata. * Quæ est l.7.tit. 6. lib.4. Recop. *

Decimoquintò, excessiuus modus legatorũ moderatur vsque ad quintam partem bonorum, pro anima, vel fauore extraneorum, vel vltra tertiam partem inter liberos, vt in l. 5. tit. *de las mandas*, foro ll.lib.3.

Decimosextò, salarium laboratorum taxatur, vt excessiua petitio euitetur, vt in l. 2. tit. 5. lib.7.ordi.* Quæ est l.3.tit.11.lib. 7. Recopil. *

Decimoseptimò, arbitramenta reformãtur, vt euitetur læsio, & excessiua authoritas arbitrio rum, vt notatur in l.si societatem §.arbitrorum ff.pro socio. & in c. Quintauallis, de iuteiuran. & moderatorum arbitramenta quoque retaxãtur, vt in l.ab arbitro.ff.qui satisda.cogan.

Decimo octauò, ordo datur in sedendo, & loquendo, vt excessiua ambitio moderetur, quod per exempla probat Robertus in speculo aureo, in principio.

Decimononò, vt euitetur confusio, & excessus taxatur numerus defensorum ad numerum octo personarum, vt notat glos. in authen. de defensor.ciuita.§.1.coll.3.

Vigesimò, item sicut expensæ taxantur, ne quid immoderatum petatur à litigatoribus, vt notatur in l.sancimus C. de iudicijs, ita & taxa ponitur vsque ad quam iuretur per iuramentum in litem, vt in l. in omnibus, & per totum ff.de in litem iuran.

Vigesimoprimò, sicut priuilegia reuocantur si tendunt ad noxam, vt in cap. suggestum de decimis, eodem modo moderantur, & restringuntur. argu. de tota re ad partem, & notatur in l.perfecta.C.de reuocan.dona.

Vigesimosecundò, voluntas regis modificatur à iudice, vt in l.si vendicari C.de pœnis.

Vigesimotertiò verba regum excessiua sunt vitanda, vt in l.1.titul.4.partita.2.

Vigesimoquartò, verba aduocatorum debẽt esse moderata, & non excessiua, vt in l.quisquis §.1.C.de postulan.& docet Specula. in titul. de aduocato per totum.

Vigesimoquintò, iudex punit immoderatè, & excessiuè loquentes, & vociferantes coram iudice, vt notat Puteus in tracta. syndica. in parte, iudex, & per Bar.in l.si librarius ff. de regu. iuris.

Vigesimosextò, item aliquando excessus in defensione punitur, vt culpa, vt in l.fi. adulteriũ cum incestu §.imperatores ff.de adulte.

Vigesimoseptimò, excessiua compensatio dotis in compensam nobilitatis, aut iuuentutis mulieris, non admittitur, secundum Bald. Nouellum in tractat.de dote, parte 10. in principio, num.9.

Vigesimo octauò, multitudo in præbendis sonat in vitium cap. cum iam dudum de præben.& ibi per Innocentium.

Vigesimononò, contra immoderatè gesta de facili præsumitur, vt Aymõ.1.vol.cõs.242.nu.2. Trigesimò, propter modi excessum dicitur quis iniuriam parti, Bal. in l. item lapilli ff. de rerum diui. sub num. 4.

Et sic in istis, & in alijs pluribus iuris articulis omnia excessiua sunt vitanda, & quod nimium est moderandum: nam est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Et sicut iura proclamant, moderationem faciendam in dictis casibus, & quæ sunt in excessu vitanda, ita necessarium fuit in constituendis quoque dotibus esse admittendam moderationem, & vitanda ea, quæ sunt excessiua, argu.tex.in l.tam de mentis C.de episc.audi.

Et ideo apud nos lata est dicta l.in capit.101. in dictis curijs *de Madrid*. * Quæ est d.l.1.tit.2. lib. 5. Recop. * ad euitandas immoderatas dotes: & ibi ponitur taxa, & quantitas, vltra quam dos dicatur excessiua: quod probatur ex verbis illius legis, quæ dicunt. *Atenta vuestra suplicacion, y la desorden y daños que somos informados que se han recrescido y recrescen de las dichas dotes excessiuas.* 4

Et sic causa vitandarum dotium, quæ essent excessiuæ, est fundamentum illius decisionis, & id probant verba sequentia eiusdem legis, ibi, *que de aqui adelante en el dar y prometer de las dichas dotes, se tuuiesse la manera y orden siguiente.* Ponderandum siue sistendum est, dum lex dicit, *dichas dotes*: nam loquitur lex de dotibus excessiuis, de quibus supra sermo erat: nam ex legis proœmio siue primordio colligitur voluntas disponentis, vt in l. fi. ff.de hæredi.instituen.cum concordantibus: quas allegat Alex.in 2.volu.consi.7.

Et omnis causa, qua lex mouetur, præsumitur finalis, & non impulsiua, vt notat glo. in l. cũ tale §.legato falsam ff.de condi.& demõstra.

Nec ex huiusmodi moderatione de qua in d. cap.101. potest dici, quod lex sit impeditiua matrimonij, vt testatur in proprio casu noster Didacus de Couarru. in lectura libri quarti Decreta.§.9 fol.39.

Et cum ista lex non sit super substantialibus matrimonij, sed super accidentalibus, id est, super dote, iustissimè potuit fieri à iudice seculari, ex notatis per Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. in vers. sextus casus, & notat Bald.in rubri.de constitu.num.33.

Sed in quantum dictus doctor de Couarrunias dixit in dicto loco dictum cap. 101. loqui generaliter de dotibus à parentibus filijs dãdis, iudicio meo non aduertenter loquitur: nam solummodo loquitur lex de parentibus dantibus dotes excessiuas. Et vt intelligatur, quando sit dos excessiua, significatur in taxa, à dicta l. expressa.

Item lex illa non loquitur de omnibus parẽtibus, sed tantum de habentibus, *dozientas mil marauedis de renta, y dende arriua, o menos*, vt probant illa verba legis, *que qualquier cauallero, o persona*. Et in quantum dicit, *persona*, loquitur quãdoque de fœmina matre habente vltra ducenta millia in redditibus, qui redditibus dicuntur, vt notat Ioan.Fab.in l. siquis argentũ §. primo C.de donatio, & per Tiraquell. de vtro-

que

que retractu in §.1.in glo.6.in extraneis autem personis vltra parentes non videtur locum habere ista prohibitio, & taxa legis, vt probatur ibi, *a sus hijas*.

Qualitas probanda. Itaque vt inspiciatur, an dos sit excessiua, ante omnia inspici debet, an pater, vel mater, vel quælibet persona, qui non sit extraneus, qui præstat dotem, habeat vltra, vel intra ducenta millia in redditibus tempore, quo promittit dotẽ: & si qualitas ista de habente has diuitias constat, de qua debet constare, cum sit fundamentum dispositionis, vt notat Barto. in l. 1. §. 1. ff. ne quid in flumi. publi. & Tiraquel. latissimè de vtroque retract. §.8.glo.7. In tali casu locum habet dictæ legis prohibitio: & loquitur ponendo exemplum *de cauallero*: nam loquitur à communiter accidentibus, cum isti plus habeāt in redditibus, quàm alij: istud tamẽ exemplum non arctat regulam: & sic qui dotat, eum non habeat quicquam intra ducenta millia in redditibus, de eo non loquitur dicta l. 101. quæ in suo tantum casu practicanda est, vt in l. si verò §.de viro ff.solut. matrim. & in ipso proprio casu de constituenda dote ex dispositione statuti, ita decidit Bald. in l. si plures C. de condi.inser, & cum habentibus redditus taxa ponatur, in non habentibus redditum: sed alia bona, iura antiqua manent in correcta.

Vltima dotis taxa. Vltima ergo legis istius posita taxa ad constitutionem dotis, siue ab habente ducenta millia in redditibus, siue à ditissimo in redditibus, est *de doze cuentos*, vltra quam summam, tam ex verbis legis, quàm ex eius sententia non valeret dotis constitutio. Et cum lex ista sit fauorabilis reipublicæ, habet in ea locum extensio ex identitate rationis, vt in l. his solis C. de reuocan. donatio. & notat Iass. in l. iuris gentium §.sed cum nulla col 6. ff. de pactis, & in l. à Titio ff.de verbo.obliga.& in l. cætera. §. sed si quis ad opus ff.de legat.1.& per Ioan.de Ripa in tracta de peste fol. paruo. 89. col. 2.* Sed aduerte quòd explicatio Auendañi ad d. capit. *de cortes* de taxatione dotis reprehenditur à Tello Hernandez in l. 17. tauri. num.74. qui absolutè tenet non posse filiam vltra legitimam dotari, & superadde Gregor. Lopez in l.8.titul.2.par.5.verbo, *a otro*, in fine, & d. Antonium de Padilla in authen. res, quæ C. communia de lega. & D. Perez in additionibus ad Seguram in l.cohæredi.§.cum filia. ff.de vulgari.num. 130.in additione finali. *

An liceat ex causa dotis meliorare. Item licet ex omnibus legibus huius regni, tam fori, q̃ conditis apud ciuitatem *de Toro*, sit permissum tacitè, & expressè meliorare filias in tertio, & quinto, si talis dispositio in casu isto de dote constituenda non moderaretur, cum sit specificè à legibus supradictis admissum, vt fiat melioratio supradicta, quia posset ex huiusmodi melioratione tertij, & quinti resultare constitutio dotis excessiuæ, vltra taxam, & summam in ista lege comprehensam, ne quis arbitretur illam facultatem meliorandi, etiam in causa dotali esse permissam, tanquam quod nõ mutatur stare censeatur: & ex generali correctione, vel dispositione legis non tolli, quod fauore dotis alia lege est permissum, vt in l. fi. C. de iure dotium, & ibi Saly. & per Iass. in l.1. ff. solu.mal.& quod expressè contra taxam non potest dari, ergo nec tacitè, vt l. Lucius §. fina. ff.ad munici.

Ideo, nec quòd vna via prohibetur, alia per missum esse videatur, vbi vtroque casu dotis constitutio posset esse excessiua, ideo dict.l. 101. * Quæ est d.l.1.tit.2.lib.5.Recop. * hunc quoque casum exclusit, ne dictæ scilicet personæ habentes vltra, vel intra ducēta millia in redditibus, possent ex causa dotis meliorare, in casu, quo ex tali melioratione dotis constitutio excessiua resultet, & ita probant illa verba legis. *E mandamos que ninguno pueda dar, ni prometer por via de dote ni casamiento de hija, tertio ni quinto de sus bienes.*

Et illud nomen, *ninguno*, intelligitur de superioribus personis, de quibus lex venit disponendo: nam lex loquitur supra. *De qualquier cauallero, o persona que tuuiere mas o menos de dozientos mil marauedis de renta.* Nam de alijs personis non habentibus istam qualitatem redditus, lex ista non disponit: quod iure quoque probatur, nam dispositio legis debet referri ad propositionem in ea qualificatam supra positam, scilicet de dictis personis, quorum attentis facultatibus possit resultare dos inofficiosa, de quibus fuit propositio, vt in §. prætereà instit.de inutil.stipula.& in l.si defensor.§.1. ff. de interrogat.actio.& l.vna C.de imponen. lucra. descri.lib.10.& notat Anchar.in cap. alma mater de sentent.excommuni.libr.6.

Nam ex forma supplicationis declaratur intellectus priuilegij, secundum Bal. in cap. inter dilectos col.pe.de fide instru. & Ias. in l.iustitia ff. de iustitia, & iure, & in l.1. C.de diuersis rescriptis.

Et exceptio semper intelligitur, prout regula est proposita, vt in l.nam quod liquidè. §.fin. ff.de penu.lega. & verba generalia referũtur ad remota, de quibus non est prouisum notat Bar. in consi.54.

Cum ergo de personis habentibus in redditibus vltra, vel infra ducenta millia loquatur lex ista, de alijs non habentibus quicquam in redditibus non debet intelligi, quod apertius declaratur in eadem lege. * Quæ est d.l.1. titu, 2.lib.5.Rec.in illis verbis. *So pena que todo lo que demas de lo aqui contenido diere, o prometiere (segun dichoes) lo aya perdido*. Igitur ex his verbis patet, *que lo aqui contenido es tassa*, in habentibus in redditibus intra, vel vltra ducenta millia. *Y segun dicho es*. Scilicet, vt isti tales non possint meliorare vltra taxam, nam de hoc dictum est, & non de alia minori melioratione.

Igitur omnibus alijs non habentibus tot in redditibus, adhuc prodote constituenda licitū est meliorare, siue tacitè, siue expressè in tertio, & quinto: & istud nullo modo vetant verba illius legis rectè intelligentibus, nam & verba, & mens istius legis prohibent dotes excessiuas, & non minores: & intra taxam huius legis meliorare in tertio, & quinto nullo modo prohibetur, imò permissum est.

Et

Et illa verba legis, quæ dicunt. *Que ninguno*, cum sint generalia, non comprehendunt casum, qui sit odiosus, vt in l. Lucius §. Lucius ff. de leg. 2. Esset autem odium, non posse meliorare: & quando verba possunt referri sine læsione iuris communis, sunt referéda ad casum, in quo non lædant, nam verba generalia sunt modificanda, vt l. quamuis, & ibi Bald. ff. de in ius vocan. & sic ad casum, quo dos esset excessiua, & ita per plura probat Corneus in consil. 5. Et notat Robertus in suo speculo aureo, in nona distinctione iudiciorum num. 7. & talia verba secundum taxam præcedentem debent intelligi, vt probat Bald. in consi. 61. in 1. part. & in dubio ad proximiora debet illa clausula referri, de quibus erat sermo, vt in l. prætor versic. eum qui ff. de postulan. & cum hoc sit æquissimum, verba generalia debent ex æquitate restringi, vt notat Abb. in cap. proposuit. de appellatio.

Et in quantum nonnulli autumant dictum cap. 101. * Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. * loqui generaliter in omnibus parētibus, & quod hodie causa dotis non possint filias meliorare, sed assignare eis in dote tantummodo legitimam, non rectè intelligunt illam legem, quia (vt supra dixi) loquitur eo tantum casu, quo ex assignatione resultaret dos excessiua, & immoderata, vltra taxam illius legis: nam si solummodo esset danda sola legitima in dotem filiæ, nunquam ex constitutione solius legitimæ potest oriri casus, in quo dos sit excessiua: Imò si semel vsque ad legitimam constitueretur, & postea augerētur facultates, debetur supplementum legitimæ filiæ dotatæ, vt probat Thoma. Grama. in deci. 57. nam vsque ad legitimam constituere filiæ dotem, neque est prohibitum, neque est quid excessiuum, vt notant communiter DD. in auth. res, quæ C. communia de legatis, & per multa iura, & authoritates ita probat Alexan. in 2. volu. consi. 7. Et per Thomasium in dict. decis. 57. num. 40. & meliùs per Socinum in 2. volu. consi. 188. num. 15. Quod cum hoc sit verissimum, sequitur ex eo, quod si non vltra legitimam liceret dotare filiam, eo ipso esset frustra taxa, de qua in ista lege: quia in legitima non daretur excessus, sed neque in tertio bonorum: nam ex legitima respectu extraneorum, secundum Rode. Sua. in l. quoniam fol. 17. C. de inof. test.

6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*

Tamen hodie etiam in legitima sua dotata diceretur dotem excessiuam recipere, si recipit vltra summam taxatam: si autem non excederetur taxa, de qua in ista lege bene potest filiæ dari dos, etiam vltra legitimam: nec illud dicitur excessus, attenta qualitate personarum, & viribus dotātis, vt colligitur ex doctrina Alex. vbi supra: & sic in tali casu non dato excessu, bene licet filiā in tertio, & quinto ex causa dotis meliorare: neque hoc prohibet dic. l. 101.

Contra Hugonem Celsum.

Neque est vllo modo dicendum, aut credendum, regem voluisse prohibere meliorationes tertij, & quinti, amore filiorum masculini generis, prout ineptissimè dixit Celsus in suo repertorio ad leges regias, in parte dote: nam hoc nec ex verbis neque ex sententia dict. l. 101. colligitur.

Neque quod posset esse causa potissima tradendi nuptui puellas, scilicet, congrua dos, attento patrimonio dotantis, vt in l. quæro ff. de iure dotium, & in l. si sic ff. de legat. 3. credendū esse per generalia verba dictæ l. 101. esse sublatum, & quod in fauorem Reipublicæ est statutum, scilicet, vt excessiuæ dotes vitentur, in eiusdem Reipublicæ damnū retorqueretur: nā difficile, & sæpe impossibile esset, quod sola legitima puellis debita possent maritos inuenire & maximè hoc tempore, cuius penuria facit, vt sit graue sustinere onera matrimonij. Et ideo maior dos debet dari nubētibus, quàm intrantibus religionem, vt notat Bal. in auth. nisi rogati C. ad Trebellia, & sequitur Boerius in decis. 3. nu. 13. non ergo fauor Reipublicæ datus retorquendus est in eius damnum, vt in l. quod verò ff. de legibus, & vitium maximum esset inducere talem fauorem, vt filij possint in tertio: & quinto meliorari, & non eorum sorores: quia fœminæ, quibus æqualis, vt filijs fauor debetur, vt in l. maximum vitium C. de suis, & legitimis herędibus, & in proprio casu de tali statuto iniurioso ita notat Alexan. in dicto secundo volumine consi. 7.

Tenendum est igitur intrepidè non esse prohibitum per dictam legem 101. * Quæ est d. l. 1. titu. 2. lib. 5. Recop. * meliorare filias ex causa dotis, dummodo melioratio non fiat à personis habentibus tantum in redditibus, quantum in dict. l. est expressum, & taxatum. Vel etiam si dicta melioratio non excedat numerū *de seyscientas mil marauedis*. Vsque ad quam quantitatem per istam legem non datur dos excessiua, & secundum istum intellectum ita fuit obtentum in reali *Chancelleria de Valladolid*. Quod tene menti, quia est singularis declaratio, quia extra casum, in quo non resultet dos excessiua, non loquitur illa lex.

7 *Conclusio tenenda.*

Quod præmaximè ex verbis eiusdem legis probatur, nam illa solùm modo fuit condita ad moderandas dotes excessiuas: vt probant illa verba: *Y porque los que se casan y desposan, suelen al tiempo que se desposan, o casan, dar a sus mugeres joyas è vestidos excessiuos*: sequitur lex, & in hoc facit: *Y es cosa necessaria, que ansi mismo se modere y ordene*. Pódera, cum dicit: *Ansi mismo*. Nam est implicatiuum eius, quòd supra dixerat de dote constituenda.

Nam sicut in vestibus excessiuis, & alijs donis à marito dandis, datur ordo, & ponitur taxa, vsque ad octauam partem dotis, ita & in dotibus excessiuis: quod supra dictum est, disponitur, & taxatur, & non in alijs dotibus, quæ non sunt excessiuæ, & vbi tam clara verba de hoc sunt in d. l. 101. non est necessaria alia coniectura, vel interpretatio: vt in l. ille, aut ille §. t. ff. de leg. 3.

Et cum verba illius l. 101. exempla, & formā ponant, ex quibus constitutio dotis possit excessiua dici, vltra formam non expressam locū non habet prohibitio, maximè in quibus non resultat eadem ratio dotis excessiuæ: vt in l. 1.

§.is,qui nauem ff.de exercito. & notat Oldrad. conf.107.col.4.

Et quanquam ex dict. cap.101. verba prohibentia meliorationem tertij, & quinti sonare videantur per contractum inter viuos, tamen idem crederem etiam ex vltima volūtate esse prohibitam constitutionem dotis excessiuæ: nā eadem viget causa prohibitionis:& quando datur paritas rationis prohibitum in cōtractibus, videtur quoque prohibitum ex vltima voluntate: vt notatur in l. filius familias §.diui. ff. de legatis 1.& valet argumentum de contractibus ad vltimas volūtates,vt in l.seruum filij §.eum, qui chirographum ff.de legatis 1.& in testamēto fit contractus, vt notat glos. in l. hæredes palam §.fi.ff.de testa.

In iocalibus autem, & vestibus, quæ mariti dare solent sponsis ante nuptias, & tempore * nuptiarum,dicta l.101.* Quæ est d. l. 1. titu.2. lib.5.Recop. quæ est copiosior, quàm in dictis capitibus *de las Cortes de Madrid*.continebatur, * generaliter loquitur, non solum de habentibus redditus vltra ducenta millia, & prout ibidem declaratur, sed etiam in quocunque alio, qui non sit in tantum diues,& vult vxori supra dicta donare:& ita probatur in verbis geminatis eiusdem legis, ibi: *Ninguno, ni alguno.* Nam generaliter prohibendo loquitur, & generaliter debet intelligi: de quo decisiuè dicam capite sequenti.

S V M M A R I V M.

Capituli XV.

1 *In iocalibus non licet sponsis dare vltra octauam partem dotis.*

2 *Iocalia non lucrantur nisi dos promissa tradita sit viro.*

3 *Nulla dote data marito, quæ iocalia, & vestes dentur.*

4 *Inter sponsos ante velationem valet donatio vestium,& iocalium,sponsati qui dicuntur.*

5 *Mulier an lucretur vestes pretiosas, dictas de excusa.*

C A P V T X V.

An vestes, & iocalia sponsis, & vxoribus à maritis data, eis acquirantur. * *Hoc caput. 15. non est super aliqua lege* de los Capitulos de los Corregidores,*sed prosequitur materiam* del capitulo precedente.

PRIMA conclusio est, quod ante nuptias, siue tempore nuptiarum, non licet maritis,quos vulgus sponsos appellat,dare sponsis in iocalibus, vel vestibus nisi vsq; ad octauā dotis datæ. 1
Istud decidit apertè dict. l. 101.* Quæ est d.l.1.tit.2.lib.5.Recop.* in vers. *E porque los que se desposan, o casan.*

Quod limitarem dupliciter: primò quando ille, qui donauit, est ipsemet maritus, vt dicit litera. *Los que se desposan*. Secus est, si quid donat socer,vel extraneus, quia valet vltra octauam partem. Ita colligo ex notatis per Ioan. Lup.de Palac.Ruui.in rubr.de donat. inter vir. & vxor §.6.num.3.

Secundò limito, nisi quando donatio dictarum vestium,& iocalium fieret, esset ante spōsalia hac mente, & voluntate, vt nullo casu reuertantur ad donantem:quia licet postea sequatur matrimonium,lex ista non habet locum,vt notat Ioan.Lup.in d.rub.§.3.in ver. contractis, num.4.

Secunda conclusio est, quòd ad hoc vt mulier lucretur dicta iocalia,& vestes,vsque ad dictam summam octauę partis dotis,non sufficit dotis quantitatem esse promissam, nisi probetur quoque esse realiter datam: nam id sonant illa verba eiusdem legis. *De lo que con ella recibiere*. Et sic isto casu vera dotis numeratio exigitur,nec sufficit confessio: ex notatis per glos. in l. assiduis C. qui potio.in pigno. habean. Et ferè in proprio casu notat Bal. Nouel. in tract. de dote,in 13.priuilegio.Et cum debeat probari vera numeratio, sequitur, quod si dote promissa sub certo die, ante diem soluitur matrimonium,quod mulier isto casu non lucrabitur talia iocalia, aut vestes, quia vt lucretur non debet haberi ratio ad dotem promissam, sed ad dotem solutam. Quod colligo sic esse asserendum, ex notatis per Matth. de Afflict. in decis.333.

Dos debet recipi, vt consideretur octaua pro vestibus

Quod ego sublimitarem, nisi adueniente die maritus noluerit dotem promissam exigere, cum posset:nam talis dos habetur pro soluta, & tunc debet haberi respectus ad dictam octauam partem,vt in l.Mæuia.ff. solut. matri. & per glos.in l.cum hi.§.si certam ff.de trāsact. & facit l.promittendo §.1.& in l.vir.ab eo.ff.de iure dotium, & ita colligo ex dicto Bal. in rū. l. C.de dotis promiss.in 1.col.in fine.

Quādo dos nō exigitur

Tertia conclusio est,quòd in casibus, quibus mulier accepta est à viro sine vlla dote constituta,vt rustici faciunt apud nos, in tali casu non loquitur lex ista, quia ab eius verbis, cum sit correctoria, non licet recedere: & quia cū eius dispositio prohibitiua loquatur habito respectu ad certam quantitatem dotis, si non reperitur respectus,aut mensura dotis,ad quam fiat relatio, esset impossibilis mensura, quia non posset adesse certitudo quantitatis, vt in l. alle toto ff.de hæredib. instituend. & melior tex. in l.si quis fundum ff. de contrah. empt. nam vbi deficit substantia, ad cuius mensuram res demon-

que sunt *las fetenas*: detractu enim qualitate, minus videtur solutum. & non iudices arbitrio sed legis vigore pœna est imponenda, vt in l. 1. §. nam si quidem, ff. ad Syllania. & à verbis legis non est recedendum, argumento textus in l. non aliter, ff. de legat. tertio. & forma legis nō est omittenda, vt in l. cum hi. §. prætor. ff. de transa. cum ista forma verborum, quæ in l. exprimuntur, censeatur substantialis, secundum Bald. in l. comparationes, C. de fide instrumento. & digressio formæ in aliam formam totum actum viciat, argumento textus in l. Iulianus, §. sed & si quis, ff. ad exhiben. & in forma legis vtile per inutile viciatur, vt colligitur ex doctr. Bartol. in leg. Græcè §. illud, ff. de fideiussor. & quando aliquid iubetur à lege dari, eo ipso inducitur forma, vt sic detur: de quo allegat bona iura. Iaſ. in l. si mater. C. de institut. & substitut. sub condit. fac. Nec debet naturalis illa qualitas condemnationis septupli legalis omitti, & suppleri alia forma supposita, quia nomē, *fetenas*, est qualitas infamans, sicut in vsurario notat Bald. in rubric. C. de vsuris, & argument. text. & quæ ibi notantur in l. si ita quis, §. final. ff. de leg. 2. Si enim lex vult, vt in ignominiā condemnati constet qualiter propter vnum nummum condemnatus soluit septem, & sic clarè, & specificè hoc debet exprimi, non sufficit, si per relationem ad acta velato, & fucato modo implicitè idem dicatur: nam ex hoc non inducitur clara dispositio, argumento eorum, quæ in simili arguit Baldus, in l. minoribus, C. de his, quibus, vt indignis, quem sequitur Iaſ. in l. Gallus, §. & quid si tantum. versi. idem credēdum, ff. de liberis, & posthum. num. 16. Et cum ista non sit clara condemnatio, gerere actum præter formam legis, par est, ac si contra fieret: vt notat Abb. in cap. prudentiam. in 4. notab. de offi. del. & non potest iudex vitare infamiam, in l. non potest ff. de furt.

Quādo aliquid debet præcedere. Quibus accidit: nam est regula, quod quando aliquid debet præcedere iuxta text. in l. gemma. ff. ad exiben. vt inde aliquid sequatur, nisi illud præcedat, quod sequitur non valet: & ideo non valet dictum testis, si iuramentum non præcedat, vt notat Bald. in rubr. de offi. iudicis, non enim potest iuramentum sequi, vt notat Abb. in cap. de testib. ad fin. extra de testibus, quem sequitur Felin. in c. cum dilecta, versi. primum signum, de rescrip.

Cum ergo ad condemnationem septupli, vel quadrupli debeat præcedere condemnatio, & æstimatio simpli, si iudex id non exprimat in sententia, illa nullo modo potest esse certa. vt in §. curare. inst. de act. & ideò non satisfit legis voluntati. Oportet ergo, vt supra dicta cessent, septupli condemnationem, vel quadrupli specificè, & expresſè in sententia exprimi.

Calumnia Item ad vnum aduertāt iudices, ex quo elucidatur intellectus legis decimæquintæ horum mandatorum regalium.* Quæ est l. 12. tit. 6. li. tertio Recopilat. * quòd vltra pœnas per leges Partitarum, & aliarum legum huius regni impostas, introductum est iure fori Hiſpanico, & consuetudinario, vt homicida condemnetur

Auendaño.

in quingentis solidis, & istud appellatur *caloña del homezillo*, vt in l. 4. titu. 17. lib. 4. foro. ll. ibi. *Tomen quinientos sueldos desus bienes.* quæ moneta solui debet in vsuali, vt in capi. olim. de censi. Valor tamen horum solidorum, licèt sit expressus in l. 11. & in l. 19. titul. 11. libr. quarto, ordinament. tamen in pœna homicidij mutatus est in taxa, de qua in l. 141. *del estylo: ibi, trezientos y quarenta marauedis que han vsado llevar.** Omnes præcedentes leges, non inueniuntur in Recop. sed redactæ sunt ad additionem sequentem. * Et istud quoque iure nouissimo mutatum est, & pro homicidij pœna sexcenti morapetini exiguntur, vt in aranzelio regali continetur, in capitulo quod incipit *Del homezillo.** Quæ est l. vnica, cap. 2. titulo. 10. libro tertio Recopilatio. Et est l. valdè notabilis ad intellectum l. 12. in fine titulo 9. lib. 6. Recopilation. & ad intellectum, leg. 3. titu. decimo, lib. quarto, Recopilati. ibi. *Si el delitto fuere de muerte.** dummodo consuetudo probetur, quod tanta quantitas soleat exigi: nam totum hoc à consuetudine, & non à iure pendet: & talis consuetudo, & stylus curiæ per eiusdem tabellionesi, & procuratores solet probari, vt notat Bar. in l. lege Iulia. ff. de testib.

Probato igitur stylo, & consuetudine fiet huiusmodi exactio calumniæ pro homicidio in quantitate consueta: & quando super crimine homicidij proceditur in absentia contra aliquem: & constito, quòd dignus est condemnatione capitali, & facta prius cōdemnatione, vt in pragmatica *de Alcala.* ibi. *Seyendo primeramente iuzgado, y no antes,* & ibi. *Si el delitto fuere tal en que merezca pena de muerte, sea condenado en la pena del homezillo.** Quæ est l. 3. titul. 10. lib. 4. Recopilat. quæ in multis immutata est. * & facit l. 69. in ll. *del estylo.** Quæ non inuenitur in Recopila. sed reducitur ad præd. l. 3. * Itaque ex euentu condemnationis apparebit, an delictum sit morte dignum, argumento textus in l. iure nostro, §. final. ff. de testa. tute. & in l. quædam, ff. de reb. dub. & ideò quamuis dato secundo præconio contra absentem exigi possit ista calumnia homicidij, semper tamen considerandum est à iudice exigente, quod euenire potest, vt in §. illud institutio. de rerum diuisio. & in l. si idem cum eodem, §. fin. ff. de iurisd. omn. iud. & in l. sed si restituatur. §. si. ff. de iudic.

6 Ius homicidij.

Et solum exigitur istud homicidij ius in casibus, quando de morte hominis, vel mulieris agitur, vt probant verba huius legis quindecimæ, ibi. *En caso de muerte de hombre, o de muger.* Secus verò esset, si ageretur propter animal occisum etiam contra contumacem: nam calumnia homicidij contra dantem noxam non exigitur, vt in l. 10. in fine titulo duodecimo, libro sexto, ordinamentorum. * Quæ est l. tertia, titul. decimo, lib. quarto, Recopilatio. * & ibi reprobatur contraria consuetudo: & quod in casibus tantum quando agitur contra absentes, & non contra præsentes, debeat exigi istud ius homicidij, & præcedente præconio, & condem-

L na-

Ius pascendi mutatur ex causa publica. *Nota para los pueblos q se hizierō villas en Alcala, q han rompido en los pastos comunes.*

Quod procedit etiam si intra limites illorū terminorum vicini alterius populi habeant ius, vel seruitutem pascendi: nam propter propriā vicinorum necessitatem datur hoc ius,& facultas arandi in talibus terminis,vt in l. præses, C. de seruit.& aqua.& notat Roder.Suar. in dicta alleg 15.in finalibus verbis:& est singulare verbum,maximè quando non læditur grauiter ius pascendi.Et ita notat Cæpol.in tract.de seruit. in cap.de seruit.iuris pas.cen.& Cass.in consuet. Burgun.rub.13.§.2.in glo.vs.yje de vos.Quod venit corroborandum ex notat.per Dec.vol.2. consi.224.quod facit in fauorem, *del Real de Manzanares*,contra villam *de Madrid*.

Eximus q probet dominium.

Item vltra titulos supradictos, vt tueatur quis in possessione rei,quæ vt publica,vel communis petitur, ille quoque titulus potissimus habebitur,si res,quæ petitur,fuit in extimo publico posita,& allibrata vt illius,à quo petitur: nam quantum ad ipsum commune, & populum,qui agit alio non possidente probatur dominium,vt notat Paulus in l.si pater.C.de acti. * empt.& vend. * Contrarium, dicit ibi Bald. & ipse Paulus numer.2.& 3.dicit, quod pro extimo præsumitur, dummodo non appareat de contrario,& vide Alexand.cōsi. 147.lib. 5. nu. penul.& fin. vbi quod extimum solùm probat inter consentientes in extimo. * & venditi. & notat Socc. prima parte, consil. 90. colum. 4. * * Est in noua impress. consi. 205. volum. 2. vbi copiosè. *

Diuisio.

Item diuisio facta inter hæredes est titulus, & illa cum perceptione fructuum per tantum tempus,quo res possit præscribi, probat dominium, propter dictam fructuum perceptionē: & ita notat Abb. in cap. cum contingat.de decimis.

Alios modos numero decem addidi post legem.10.titu.14. parti.3. & ibidem possunt videri: & ex his omnibus patet, quibus se debeat titulis tueri ille,contra quem agitur.ex leg.6.ti- * tu.3.lib.7.ordinamen. * Quæ est l.3.tit.7.lib.7. Recop. *

Redeundo igitur ad propriam materiam promissam in principio huius capitis, dico, qđ 10 domini vassallorum nec suos fundos, nec terminos rotundos (vt sic dicam) possunt facere defensas.Et hoc colligitur ex pragmatica huius regni condita,*en el real de la Vega* anno 1503. * * Quæ est l.4.tit.7.lib.7. Recop. * & in Ciuitate Cordubensi folio mihi pragm.63.& ibid.reprobatur quædam ordinatio ciuitatis Abulensis in contrarium facta.

Sed an ex voluntate, & consensu vniuersitatis hoc facere possint domini, & sic terminos populi in aliqua parte defendere, & sic commoda pasturæ,vel lignorum prohibere: nam etiam ad tempus non possunt, quia carent potestate,vt supra dixi:& hoc quando soli rectores vniuersitatis cum dominis consentiūt: quia pastus communis non potest prohiberi, vt ex pluribus probat B.rtran.in 3.p.consi.1.

Pacto ōium ciuium fit defensa.

Si tamen omnes ciues,& habitatores populi voluerunt singulatim consentiendo defensare aliquam partem terminorum,& spontè renunciare iure suo,& obligare se, & suos hæredes p pactum ad obseruantiam huiusmodi defensæ, hoc benè possunt facere: quia quilibet potest iuri suo,& facultati propriæ renunciare, vt in l.si quis in conscribendo,C.de pact.& per modum statuti in vim possunt se ad inuicem ligare,vt notat Bal.in c.venientes de iureiur. & valebit quoad se,vt in l.si is, qui ff. de pignori. & ibi Ang.

Et mediante huiusmodi vicinorum omniū spontaneo consensu, potest defensari aliqua pars termini.

Tamen in posterum illi, qui non probantur hæredes eorum,qui talem adhibuerunt cōsensum,non tenentur huiusmodi defensam seruare,quia pactum istud tantum obligat hæredes, & non alios: & in proprijs terminis ita notat. Matth.de Afil.ct.in constit.regni Sicil.rubr.85. libr.1.

Et nedum dñs loci non potest,vt supra dixi, sine consensu habitatorum populi huiusmodi defensas facere, sed neq; ipsemet dominus rex Castellæ hoc facere indistinctè, & passim debet:quia sicut rem priuati sine causa publica tollere non debet,ita neque potest ea, quæ sunt communia prohibere,nec tollere quæ sunt omnium,vt notat Yser.in tit.quæ sint regal.in ver. portus in 2.col. 11

Rex quomodo faciat defensas.

Ex hoc dico,quod si omnium, qui ius habēt in termino, non accesserit consensus, vt in l. in concedendo.ff.de aqua pluuia,arcen.istæ defensæ, quæ probantur authoritate iudicum,qui dicuntur *Alcaldes de Mestas y cañadas*, nihil valent,tanquam à dictis iudicibus factæ: tamen si omnes de populo consenserint, vt fieret talis defensa,ille consensus valet, & ligat consentiētes in vim pacti,arg.glo.in l.2.C. communia vtriusque iudicij.

Defensa authoritate iudicū de Mestas nihil valent.

Alij autem,qui non sunt hæredes,sed vicini, vel de nouo,vel ab antiquo ibi demorantes, nō tenentur stare tali defensæ, & ideò nouo consensu opus est.

Et ideò semper cōsulerem, vt huiusmodi tituli inualidi non ostenderentur in iudicio, ne costando de initio inualidetur ius defensæ: idq; iure fori videtur salubre commodo pecuniario; non tamen iure poli,cui magis debet bonus ad uocatus inhærere:nā quid prodest homini,si totum mundum lucretur,animæ verò suæ detrimentum patiatur? Ideò vbicunq; non est læsa conscientia,meliùs est ex consuetudine immemoriali probare intentionem,quia ista præsupponit omnia retroacta iusta, & rationabilia. ex not.per Fel.in c.cum à [illegible] de præscriptio. & istud consilium de proba[illegible] immemoriali, & de non ostendendo titul[illegible] ocet Rip. in l. quominus ff.de flum. 12

Titulus inualidus nō exhibēdus.

Et idē consulerem his, qui hñt impositiones contra vassallos, qui debuerunt ostendere titulos intra 90. dies, de quibus dicitur in prag. *de las estancos* lata apud Vallisoletum, f.mihi 65. * Quæ est l.12.tit.11.li.6.Rec. * nā si habet titulos,non tñ registratos,prout illa lex præcipit:tutiùs est probare consuetudinē immemorialem, quàm inualidos ostendere titulos,qbus d.prag-

ma-

pragmatica,& ius commune resistit,de quo per Gui.Pap.in dec.407.& per Socc.in 2.vol.consi. 272.

S V M M A R I A.

Capituli decimi tertij.

1 *Animalia depascentia in alieno territorio qua pœna teneantur.*
2 *Damnum datum à sabiendas quomodo puniatur.*
3 *Pœna quintæ non debetur de iure.*
4 *Oues oberrantes non tenentur ad pœnam, licet teneantur ad damni æstimationem.*
5 *Pœna defensæ particularis quanta sit.*
6 *Pœna depascentium ad quem pertineat.*
7 *Pœna contra depascentes ligat clericos.*
8 *Herba naturalis ab omnibus pascenda.*
9 *Consuetudo an possit introduci contra ius pascendi.*
10 *Certa tassa potest assignari in pastura animalium.*
11 *Damna debentur in foro conscientiæ.*
12 *Custos publicus an percipiat pœnas sine sententia.*
13 *An prohibito vno vicino turbetur tota ciuitas.*

CAPVT XIII.

An contra depascentes in alieno territorio possit imponi pœna quintæ partis animalium, & qua pœna exigi debeat. * *Hoc cap. 13. non est super aliqua lege,* de los Capitulos de Corregidores, *sed est quasi additio ad ea, quæ tradita sunt in capite præcedenti.* *

MVlti ex dominis huius regni, & adhuc concilia suorum populorum nituntur facere statuta, quibus imponitur pœna, vt animalia exteriorũ vicinorum intra sua territoria depascentia soluãt quintam partem nomine pœnæ, idque in tuitionem pastus sui territorij dicunt iustè fieri posse, ex not.per Luc.de Pen.& Iaco.Rebuff.in l.2. C.de pasc.publ.li.11.vbi ita decidunt in fauorem dominorum:quos refert,& sequitur Cass. in consuet.Burg.rub.13.§.5.in fi.vlt.glo.

Sed quia ista materia habetur quotidie in palatijs,& variè practicatur, fraternizatq; cũ his, quæ diximus in cap.supra proximo: ideo eam diuido per conclusiones sequentes.

Prima conclusio est,q dominus vassallorum cum consensu populi potest cõdere statuta pœnas imponentia pro conseruatione terminorũ atque defensarum populi; & si fortè imponatur in statuto maior pœna, quàm quæ legibus est expressa,de qua infra subijciam,tale statutũ valet in vim pacti,& quò ad ipsos statuẽtes seruari debet; non tamen in præiudicium exterorum,cum quibus ius regni, & iura communia seruanda sunt. Et ita potest colligi ex notat.per Bal.in c.venientes,de iureiur.& per Ias.& alios, in l.cunctos populos, C.de summ.Trin.& fide Cath.& per Ang.in l.si is,qui ff.de pign.

Secunda conclusio est,quod vbi non est data propria lex à rege,vel ab immemoriali consuetudine de quantitate pœnæ exigendæ contra animalia forensium depascentia in pascuis publicis alieni territorij, siue in defensis, & saltibus:quæ lex ante omnia est attendenda, vt in l.2.C.de noxa, & consuetudo in talibus debet inspici, & seruari,vt notat Bald. in titu. de pace Constantiæ. in §. nos Romanorum in vsi. feudo.& in leg. 1.§. denique, ff. de aqua pluuia arcen. *Pœna cõtra animalia depascẽtia in alieno territorio.*

In tali casu cessante lege particulari de iure regni in defensis publicis, quæ dicuntur boyalajes,pœna est quinq; marapetinorum pro quolibet capite animalis,vt in l.4.tit.11. * Aliàs tit. 12.* lib.5.ordinam.* Quæ est l.12,titu.7. lib.7. Recop. *

In pratis autem, aut exitibus, vel vineis, aut messibus debet solui æstimatio damni cum duplo nomine pœnæ,quando apensatè, quod vulgò dicitur, *a sabiendas*, datum fuit damnum. Si verò non apensatè, sed forte oues oberrantes damnũ dederunt, ambulantes,tunc simplex debet solui,vt in l.24.tit.15.parti.7. Quod intelligerem,si dominus fuit in culpa dimittẽdo animalia sine custode,vt in l.interdum.§.serui, qui ff.de public.& ibi Paul.aliàs si casu fortuito fugiẽdo à lupis, vel aquarum multitudine damnum dederint,non tenentur, vt probat Alberi. in 2.p.statutorum. q.76. Iure autem communi durius punitur damnum apensate factum,vt in l.qui seruãdarum,ff.de præscr.verb. Vide Cass. in consue.Burg.rubr.1.§.6.in glo. en mesu. nu. 17. In alijs autem terminis publicis,extra defensas,& vineas, vel *messes*, idem, & multò magis quàm in hæreditatibus priuatorum dicendum est,vt damnum æstimetur,& sic soluatur. Et ita declaratur in priuilegijs, *del concejo de la Mesta*, Et in huiusmodi damnorum æstimatione non tantum præsens tempus,quo damnum fit, sed etiam futurum attenditur,vt per gl. in consuet. Aluerniæ c.28.art.10. quod est mirabile: nam multa accidere possunt, vt vtilitas nõ capiatur, vt in §.illud inst.de rer. diu. * Vide Greg. Lop. in l.24.ti.15.p.7.verb. *apreciado*,vbi idẽ tenet. * *Quando sit damnum à sabiendas.*

Et quia in herba pastus communis difficilis solet esse discretio æstimandi damnum, solet per particularia statuta esse prouisum, vel ex antiquis consuetudinibus formam pœnæ introducentibus, & qualiter possint animalia includi,

& credatur de damno dato, per Capitium in decision. 45. Et quod animalia ista damnum dantia possint propria authoritate capi, vide tex. in capite quinto ff. de adult. vi. glo. in consue. Aluerniæ, c. 28. art. 28.

Pœna quæ nō debetur de iure. 3 Et per dictam l. 24. corrigitur aliquorum iudicum abusus, qui statim quod denunciatur oues exterorum captas in territorio depascentes, illico auidissimo cupiditatis animo condemnant in quinta parte nomine pœnæ; quod nullo modo licet, nisi ex antiquissima consuetudine, & immemoriali hoc sit introductum inter habitatores illorum territoriorum, & probata scientia vniuersitatum, prout docet probādam Bertr. in 1. p. consi. 24.

Ius iniquū in pauis nō nocet alijs. Et in tātum hoc verum esse debet, quod licet iudex vnius territorij hoc faciat, vel consiliarij illius loci hoc iure iniquo vtantur aduersus alios vicinos alterius territorij, tamen tale ius iniquum non debet nocere alijs vicinis illius territorij, vt illorum oues captæ in alieno territorio condemnentur in quinta parte: & ita notat Ias. plures allegando in l. 1. col. pe. ff. quod quisque iuris.

Quod facit, *contra los que dizen, ha se de quintar el ganado de sus vezinos, pues empieza à quintar los nuestros.* Nam ista pœna suos tantum debet habere authores.

Oues oberrantes non condemnātur in pœna. 4 Tertia conclusio est, quod licet oues oberrātes sine fida, custodia, & pastore debeant soluere damni æstimationem, tamen in nullo casu possunt pœna aliqua condemnari, & sic dicta l. 24. titu. 15. p. 7. solummodo damni æstimationem soluere iubet, non tamen pœnam, & iure communi ita notat Luc. de Pen. in l. 1. C. de pascuis publ. lib. 11.

Si tamē oues captæ fuerint, & reclusæ, & custoditæ, interim quod dominus earum inuenitur, non solum damni æstimatio, sed expensa custodiæ, & pasturæ ante omnia soluenda est, vt in l. si res, ff. de rei vend. & in l. hoc amplius, §. de his, ff. de damn. infect. & notat Boosf. de Vitali. in tit. de damn. dat. nu. 27. & 64.

Pœna saltuarii particularis quanta sit. 5 Quarta conclusio est, quod in saltibus, & defensis aliquorum dominorum, vbi ex priuilegio, vel antiqua consuetudine non constat de quantitate pœnæ, quæ debet exigi: illa tamen debet exigi, quæ in alijs defensis publicis est statuta, & in hoc bona publica, & priuatorum æquiparantur: & ita notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de pasc. publ. li. 11. quem sequitur Cass. in consu. Burg. rub. 13. §. 5.

Pœna cuius sit. 6 Sexta conclusio est, quod in casibus, quibus à lege, vel cōsuetudine non est aliter prouisum, & statutum de modo diuidendi pœnam, aut eā applicādi, tamē in dubio pertinet ad eos, cuius est defensa, & cuius est damnum, & cui fit iniuria: & ita notat Io. de Plat. in l. 1. C. de pasc. public. lib. 11.

Pœna montium, & saltuum ligat clericos. 7 Septima conclusio est, quod statuta, vel consuetudines circa conseruationem huiusmodi pasturarum, non solum laicos vicinos populi, sed etiam clericos, & religiosos ligant: & illi propter conseruationem boni publici tenentur obseruare, secundum communiter Doctores in cap. quod clericis, de foro compet. & plures allegat Cassan. in loco supra alleg. fol. 331. Et custodes positi ad custodiam bonorum publicorum, non solum in sua denunciatione fidem faciunt contra laicos, sed etiam contra clericos, vt notat Gandi. in titul. quomodo de crimi. per viam denuntia. cognoscatur. * Sed an iudices seculares cognoscant de his contra clericos, vel cognoscent sui Iudices Ecclesiastici, vide Greg. Lop. in l. 24. tit. 15. p. 7. verbo *el ganado*, vers. per suum tamen iudicem, &c. & Castilio in l. 70. Tauri num. 18.*

Octaua conclusio est, quod herba nascēs naturaliter in terra, iam collectis fructibus industrialibus, est, & debet esse in pastu communi, nec potest dominus terræ defendere alios vicinos, immittantes animalia sua ad pasturandum talem herbam temporibus consuetis: & ita notat Io. Fab. in rubr. de leg. Fusia Caninia tollen. & notat Cass. in dict. consue. Burg. rub. 13. §. 1. in fin. vide tamen Alex. in 4. vol. cons. 35. 8 *Herba naturalis ab omnibus pascenda.*

Si tamen in certis temporibus esset licitum hoc facere, & non in alijs ex consuetudine, vel statuto, vt in tēpore prohibito possit pœna exigi, punctualiter debet probari, quod tempore prohibito, putà, *sin sol*, vel in mensibus Aprilis, vel Maij, ex consuetudine prohibitis, capta sunt animalia, vt pœna locum habeat: quod per plura iura comprobat Cass. vbi supr. & Ias. post Bar. in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de noui ope. nuncia.

Et quando ius pasturandi habetur hoc modo, vt possit præscribi, requiritur immemorialis consuetudo, nam est seruitus discontinua, vt in l. seruitutes, la grande, ff. de seru. & notat Cassan. vbi sup. & Petr. Iacobi. in sua pract. sub forma pecoris depressi. f. 26. & per Bertra. in dicto consi. 24.

Et in præiudicium antiquæ consuetudinis pascendi, nec dominus, nec populus potest noua vsagia introducere, secund. Cass. in d. loco, in gl. non par. in §. 5. 9 *Contra ius pascendi nō introducitur consuetudo.*

Nona conclusio est, quod dominus vassallorum pro conseruatione, & æquali distributione pastus communis potest statuere, ne quis vltra certum numerum ouium, vel bobum, aut porcorum, vel aliorum animalium habeat intra territorium, nec ipse solus consumat, & deuastet pasturam, quæ debet singulorum commodis deseruire: & istud æquissimum statutum ligabit non solum vassallos, sed etiam forenses, ius habentes, vel communitatem pascendi intra illud territorium, debent tamen domini cauere, ne id fraudulenter faciunt, nam fraudibus est obuiandum: & ita in proprio casu colligitur ex Alberi. in l. imperatores ff. de seru. rusti. præd. 10 *Certa taxa ponitur in pastura animalium.*

Nam cum ius resistat, nec vicinus in termino, quo habet liberam facultatem pastus, arceatur à pastura, si dominus contrarium statuerit, bonas debet exprimere, atque rationabiles causas.

Et ex ista ratione sunt assignata certa loca, & mensurata, *por canades do passen los ganados de la mesta*: quia aliter omnes pasturæ publicæ deuastarentur.

De-

11 Damna debentur in foro conscientiæ. Decima conclusio est, quod depascentes suis animalibus aliena pascua, non solum ad pœnam, sed ad damna quoque tenentur, etiam in foro conscientiæ, nisi de consuetudine, vel statuto aliter sit in vsu, & ita concludit frater Alphonsus à Castro in libr. de lege pœnali lib. 1. cap. 10.

12 Custos publicus quomodo sine sententia pœnam percipit. Vi supra in c. 1. sub nu. 14. versi. si autem, sed de iudice aliud iste notat infra cap. 18. in principio. Vndecima conclusio est, quod custos publicus, qui & in iudicio pro damno, & pœna potest agere, secundum notata per Bald. in l. 1. C. locati. potest non solum pignus pro pœna, sed etiam ipsam pœnam maximè modicam absque sententia recipere à sponte dante, si vel lege, vel consuetudine aut statuto sit liquida. Et ita colligitur ex Bald. in capit. ad nostram 2. de iureiur. per tex. in l. pe. §. nauem ff. locati, & hoc non dissentit. l. 4. tit. 12. lib. 5. ordina. * Quæ est d. l. 11. titu. 7. lib. 7. Reco. * in ver. *Pero si algunos no quisieren pagar.* Itaque probat, quod à volentibus bene licet accipere sine sententia, & si denūciatur iudici, ipse quoque procedit executiuè ad exactionem pœnæ, vt probat illa lex, *El juez execute por ella:* quod intelligo, etiam si bene applicetur reipublicæ: nam custos tenetur illam dare, ex cuius persona respublica defendit pasturas, & est in earum consuetudine continua, vt notat Bal. in cap. tua nos de iureiur. & ad istam solutionem recipiendam videtur à reipublica præpositus.

13 Tota ciuitas turbatur si unus ciuis prohibetur. Duodecima cōclusio est, quod eo ipso quod in aliqua parte terminorum depasta est herba ab ouibus, & animalibus exterorum, videtur tota respublica, cuius pastus est, turbata: nam oues exterorum vidētur eo loco, quo depascūt, impedire, ne vicini eodem pastu vtantur, vt est textus, & ibi glos. in l. duos separatim ff. de vsu, & vsufruct. lega. & de turbatione Reipublicæ propter vnum ciuem notatur in l. 1. §. municipes ff. de acquirend. possessio. & notat in expresso Baldus in l. si plures C. de conditio. insertis colum. quarta, & Oldradus in consilio 66. in fine.

Et sicut plures ciues vtentes pastu videntur suæ vniuersitati acquirere, vt notat Cepola in tracta. rusticorum prædiorum num. 25. eodem modo si turbantur, ipsa respublica turbata videtur, & ex hoc habet actioné, vt per Oldrad. in dicto consil. 66.

SVMMARIVM.

Capituli XIIII.

1 *Forma legis omnino seruanda.*
2 *Vestes excessiuæ debent prohiberi.*
3 *Excessiua tendunt in noxam.*
4 *Intellectus ad cap. 101. in curijs de Madrid, anno 1534.*
5 *Dotis causa an liceat filias meliorare.*
6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*
7 *Quando liceat meliorare filias ex causa dotis, & num. 8.*

CAPVT XIIII.

An domini vassallorum possint statuere circa moderationem dotium, & expensarum conuiuij nuptiarum, & funerum. * *Hoc cap. 14. non est super aliqua lege,* de los capitulos de los Corregidores, *sed est in prosecutionem,* de lo que a ydo tratando desde el cap. 5. *scilicet,* de la jurisdicion, y potestad de los señores. *

1 Forma legis seruanda. Svperfluum videtur circa supradicta in titulo huius capitis statuta facere, cum per leges regias sit amplè prouisum, quarum forma cum sit omnino exequenda à dominis, & ab alijs iudicibus, recessus ab ea, siue ampliando, siue restringendo est in culpa, vt per amplissimas allegationes probat Tiraq. de vtroque retractu §. 1. in glos. 21. num 11. & per Feli. in cap. cum dilecta, de rescript. & notatur in l. diligenter ff. mand. & in l. 3. §. executor ff. de neg. gest. & in l. certa forma C. quando prouoca. non est necess. & in l. cum hi. §. prætor. ff. de transa.

Reddoma. Omissis igitur diuersis statutis dominorum circa personas vocandas ad nuptias, & circa modum erogationis, & circa reddona, quæ corrupto vocabulo appellatur *re doma,* seruandum est quod statutur in pragmatica condita apud Granatam, anno 1501. * Quæ est l. 12. & 13. titul. 2. lib. 5. Recopil. *

Ad c. 101. in curijs Maioriti. Item circa dotes constituendas seruandum est quod fuit statutum in curijs *de Madrid.* anno 1534. * Quæ est l. 1. titul. 2. lib. 5. Recopil. * Ideoque aliam formam dare dominis vassallorum non licet, imò seruatur cap. 101. de cuius intellectu quia multi non bene percipiunt mētem illius text. ideò pro vero eius intellectu licuit nonnulla hic addere.

Et præmitto, quòd rex per suam generalem legem potest dare formam, ne eius subditi male rebus suis, vel prodigaliter vtantur in vitiū, vt in l. 2. & ibi notatur ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iu. & ista ratione datur curator prodigis, vt in l. is, cui bonis ff. de verbo. obli. & mulieri luxuriosæ, vt in l. & mulieri. ff. de cura. furi. vel alijs dan. idque est ne rebus suis malè vtantur.

Contra excedentes. Et ex ista ratione sequitur, quod ille, qui excedit modum in vtendo rebus suis, non habet in tali vsu quid honestum vt in l. cum supra C. de re militia. libro 12. & hoc est, quando aliorū oculi ex tali actu infestantur, & murmurant: & ex ista aliquando infestatione solet scandalum

lum oriri, quod vitandum est, vt in cap. nihil de præscrip.& res mali exempli durius punitur, vt in l. si quis aliquid §. qui abortionis ff. de pœnis.

Item ex eadẽ ratione sequitur, quod ea, quæ sunt excessiua, debent à regibus vitari, tanquam Reipublicæ nociua. Et ita colligitur ex sententia tex. in authent. de referendarijs colla. 2.& in l. exemplo C. de probatio.

Vestes excessiua prohibentur. Ex quo dicit Bald. in procemio Gregoria. in parte, rex pacificus sub num. 34. quod valet statutum Episcopi, ne mulieres vtantur vestibus excessiuis, & superfluis; nam immoderata lædunt Rempublicam.

Pro quo facit singularis disputatio Ioannis Andr. in cap. ea, quæ fiunt, de regu. iur. libr. 6.& Alberi. de Rosatis in l. factum ff. eo. titu.& in 2. parte statutorum q. 197. vbi dicit, quod tam ratione peccati, quàm scãdali potest statutũ fieri, quod mulieres non vtantur perlis, & fucatis vestibus,& in modum excessiuis. Et dicit Alberi. hoc non solum debere statui in perlis, & vestibus veris, & pretiosis, sed etiam in fictis, nam etiam ficta perlæ, licet non comprehendantur appellatione verarum, tamen infestant oculos videntium. Et sic limitatur, & intelligitur doctrina Bart. in l. 1. ff. de fonte. Et sic refert, & sequitur Boeri. in apostill. ad Dynum. in cap. cæterum est de regu. iuris lib. 6.

Item reprobando excessiuas vestes dicit Bal. in c. iurauit. de probatio. in fine, quod prodigalia vestimenta modernus abusus introduxit: ideò tali excessiua ad honestam moderantiam sunt reducenda, vt in l. 1. ff. vbi pupillus educa. debe.& notat Bal. in dicto procemio Grego. in parte, rex pacificus, num. 24.

Ad idem potest conducere quod notat Ioannes Rebuff. per text. ibi in l. fortissimis 1. notabi. in ver. debet esse C. de milita. veste. lib. 12. vbi dicit, quod etiam si non sit statutum, nihilominus vestes excessiuæ de iure portari non debet, & idem notat Flori. in l. sed & si quid §. mancipium ff. de vsufru ct.

Item vestes excessiuæ,& immoderatæ non solum in aduocatis reprobantur, vt notat Speculator in titulo. de aduoc. §. sequitur per totũ capitulũ, sed generaliter tam in clericis, quàm in laicis reprobandæ sunt,& tanquam quid excessiuum debent à iudicibus, tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus vitari: nam est casus mixti fori, vt notat glo. in clement. 2. de vita,& honesta. clericorum.

Et his rationibus,& alijs plurimis motus noster Imperator Carolus Quintus Maximus sua pragmatica vestes excessiuas prohibuit, vt habetur in pragmatica,& declaratione apud Vallisoletum, anno 1537.* Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. circa finem. *

Et ex his quoque supplentur quæ de iure communi sunt prohibita per totum titulum de vestibus Goloueris, & in titu. nulli licere in frænis lib. 11.

Excessiua tendunt in noxam. Patet ergo ex supradictis, quod excessiua tendunt in noxam Reipublicæ: nam istud nomen, excessiuum, quod iniustum significat, & dicimus excedere, & excessus, vt in cap. irrefragabili §. excessus de officio ordina.& in cap. statutum §. notarios,& ibi glo. in verbo, excedunt, de rescrip. lib. 6.& in cap. quoniam frequenter §. sunt & alij, vt lite non contest.& ideo quod est vltra debitum, id dicitur excessiuum, vt in cap. fin. de sepulturis,& in cap. olim. de rescrip.& in c. 2. de calumnia. & in §. & hoc ideò, de pœniten. distinct. 1.& in cap. illud de clerico excom. minist.

Et de verbo, excedere, meminit Iurisconsultus in l. 2. ff. de excu. tut.

Cum ergo excessiuum regulariter in malam partem sumatur, ideo omnia iura vetant, atque prohibent quæ sunt excessiua, & superflua, vt est videre in exemplis infrascriptis.

Primò, dum prohibetur donatio omnium bonorum propter excessum contra bonos mores dandi, vt in l. stipulatio hoc modo ff. de verbo. obliga. & ibi DD.& in l. 69. in ll. de Toro, * Quæ est l. 8. tit. 10. lib. 5. Recop. *

Secundò, dum iura præcipiunt, quod donatio vltra quingentos solidos insinuetur, vt in l. sancimus C. de dona.

Tertiò, quia fit taxatio mercium, ne pretium excessiuũ petatur, vt notatur per Abb.& DD. in cap. 1. de emptio.& vendi.

Quartò, dum vicinis locorum prohibetur, ne excessiuus grex pascat terminos cõmunes; & ideo modificatur secundum Albericum in l. imperatores ff. de seruitut. vrba. prædio. Dixi in tractatu meo de venatione. *Vi. supra 9. 4. nu. 25.*

Quintò dum excessiua ædificia, vt sunt, *las casas fuertes*, prohibentur in vsum particularũ ædificari, vt in l. 8. tit. 7. lib. 4. ordinam, & in l. 46. in *ll. de Toro.** Quæ sunt l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop.& in l. 18. titu. 6. libr. 3. Recop.*

Sextò, item vt euitentur fraudes in fatigandis aduersarijs taxantur dietæ, vt in cap. nonnulli, de rescrip.& in cap. statutum §. cum verò eo. titu. libr. 6.

Septimò, excessiuus numerus iudicum,& tabellionum modificatur, vt in auth. de iudicibus §. vetus coll. 6.

Octauò, ne fiat excessus taxantur expensæ iudicum in sportulis,& tabellionum in scripturis, vt in aut. de iudicibus §. nullo,& ibi glo. coll. 6.& in aranzelio nostri regni.

Nonò, gradus prohibitionis matrimonij inter consanguineos, & affines moderatur, vt in cap. non debet de consangui.& affini.

Decimò, excessiua familia nocturna siue diurna etiam solo ense armata moderatur, & vltra prohibetur, vt in cap. 55. in curijs apud Toletum, anno 1523.* Quæ est l. 4. titu. 6. lib. 6. Recop. *

Vndecimò, qui non vtitur more solito, dicitur excedere, vt per Abba. in cap. fin. de sequestra. poss.& fruct.

Duodecimò, numerus clericorum, & decanorum in Constantinopolitana ciuitate moderatur, vt in l. non plures C. de sacros. Eccle. & in authen. vt determina. sit nume. clerico.

Decimotertiò, dilationes in causis moderantur, vt in l. fin. de ferijs, & in cap. vltra quar-

quartam de testibus.

Decimoquartò, multitudo testium moderatur vsque ad numerū triginta testium in quolibet atticulo, vt in pragmatica, *de Alcala, de iudiciario ordine lata.* * Quæ est l.7.tit. 6. lib.4. Recop. *

Decimoquintò, excessiuus modus legatorū moderatur vsque ad quotam partem bonorum, pro anima, vel fauore extraneorum, vel vltra tertiam partem inter liberos, vt in l. 5. tit. *de las mandas*, foro ll.lib.3.

Decimosextò, salatium laboratorum taxatur, vt excessiua petitio euitetur, vt in l. 2. tit. 5. lib.7.ordi.* Quæ est l.3.tit.11.lib. 7. Recopil.*

Decimoseptimo, arbitramenta reformātur, vt euitetur lęsio, & excessiua authoritas arbitriorum, vt notatur in l.si societatem §.arbitrorum ff.pro socio. & in c. Quintauallis, de iureiuran. & moderatorum arbitramenta quoque retaxātur, vt in l.ab arbitro.ff.qui satisda.cogan.

Decimooctauò, ordo datur in sedendo, & loquendo, vt excessiua ambitio moderetur, quod per exempla probat Robertus in speculo aureo, in principio.

Decimononò, vt euitetur confusio, & excessus taxatur numerus defensorum ad numerum octo personarum, vt notat glos. in authen. de defensor.ciuita.§.1.coll.3.

Vigesimò, item sicut expensæ taxantur, ne quid immoderatum petatur à litigatoribus, vt notatur in l.sancimus C. de iudicijs, ita & taxa ponitur vsque ad quam iuretur per iuramentum in litem, vt in l. in omnibus, & per totum ff.de in litem iuran.

Vigesimoprimò, sicut priuilegia reuocantur si tendunt ad noxam, vt in cap. suggestum de decimis, eodem modo moderantur, & restringuntur. argu. de tota re ad partem, & notatur in l.perfecta.C.de reuocan.dona.

Vigesimosecundò, voluntas regis modificatur à iudice, vt in l.si vendicari C.de pœnis.

Vigesimotertiò verba regum excessiua sunt vitanda, vt in l.1.titul.4.partita.2.

Vigesimoquartò, verba aduocatorum debēt esse moderata, & non excessiua, vt in l.quisquis §.1.C.de postulan.& docet Specula. in titul. de aduocato per totum.

Vigesimoquintò, iudex punit immoderatè, & excessiuè loquentes, & vociferantes coram iudice, vt notat Puteus in tracta. syndica. in parte, iudex, & per Bar.in l.si librarius ff. de regu. iuris.

Vigesimosextò, item aliquando excessus in defensione punitur, vt culpa, vt in l.fi. adulteriū cum ioceflu §.imperatores ff.de adulte.

Vigesimoseptimò, excessiua compensatio dotis in compensam nobilitatis, aut iuuentutis mulieris, non admittitur, secundum Bald. Nouellum in tractat.de dote, parte 10. in principio, num.9.

Vigesimo octauò, multitudo in præbendis sonat in vitium cap. cum iam dudum de præben.& ibi per Innocentium.

Vigesimononò, contra immoderatè gesta de facili præsumitur, vt i.Aymó.1.vol.cōs.242.nu.2.

Trigesimò, propter modi excessum dicitur quis iniuriam pati, Bal. in l. item lapilli ff. de rerum diui. sub num. 4.

Et sic in istis, & in alijs pluribus iuris articulis omnia excessiua sunt vitanda, & quod nimium est moderandum: nam est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Et sicut iura proclamant, moderationem faciendam in dictis casibus, & quæ sunt in excessu vitanda, ita necessarium fuit in constituendis quoque dotibus esse admittendam moderationem, & vitanda ea, quæ sunt excessiua, argu.tex.in l.tam de mentis C.de episc.audi.

Et ideo apud nos lata est dicta l.in capit.101. in dictis curijs *de Madrid.* * Quæ est d.l.1,tit.2. lib. 5. Recop. * ad euitandas immoderatas dotes: & ibi ponitur taxa, & quantitas, vltra quam dos dicatur excessiua: quod probatur ex verbis illius legis, quæ dicunt. *Atenta vuestra suplicacion, y la desorden y daños que somos informados que se han recrescido y recrescen de las dichas dotes excessiuas.* 4

Et sic causa vitandarum dotium, quæ essent excessiuæ, est fundamentum illius decisionis, & id probant verba sequentia eiusdem legis, ibi, *que de aqui adelante en el dar y prometer de las dichas dotes, se tuuiesse la manera y orden siguiente.* Ponderandum siue sistendum est, dum lex dicit, *dichas dotes*: nam loquitur lex de dotibus excessiuis, de quibus supra sermo erat: nam ex legis prooemio siue primordio colligitur voluntas disponentis, vt in l. fi. ff.de hæredi.instituen.cum concordantibus: quas allegat Alex.in 2.volu.consi.7.

Et omnis causa, qua lex mouetur, præsumitur finalis, & non impulsiua, vt notat glo. in l. cū tale §.legato falsam ff.de condi.& demōstra.

Nec ex huiusmodi moderatione de qua in d. cap.101. potest dici, quod lex sit impeditiua matrimonij, vt testatur in proprio casu noster Didacus de Couarru. in lectura libri quarti Decreta.§.9 fol.39.

Et cum ista lex non sit super substantialibus matrimonij, sed supēr accidentalibus, id est, super dote, iustissimè potuit fieri à iudice seculari, ex notatis per Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. in vers. sextus casus, & notat Bald.in rubri.de constitu.num.33.

Sed in quantum dictus doctor de Couarruuias dixit in dicto loco dictum cap. 101. loqui generaliter de dotibus à parentibus filijs dādis, iudicio meo non aduertenter loquitur: nam solummodo loquitur lex de parentibus dantibus dotes excessiuas. Et vt intelligatur, quando sit dos excessiua, significatur in taxa, à dicta l. expressa.

Item lex illa non loquitur de omnibus parētibus, sed tantum de habentibus, *dozientas mil marauedis de renta, y dende arriua, o menos*, vt probant illa verba legis, *que qualquier cauallero, o persona*. Et in quantum dicit, *persona*, loquitur quādoque de fœmina matre habente vltra ducenta millia in redditibus, qui redditibus dicuntur, vt notat Ioan.Fab.in l. siquis argentū §. primo C.de donatio, & per Tiraquell. de vtroque

que retractu in §.1.in glo.6.in extraneis autem personis vltra parentes non videtur locum habere ista prohibitio, & taxa legis, vt probatur ibi, *a sus hijas*.

Qualitas probanda. Itaque vt inspiciatur,an dos sit excessiua,ante omnia inspici debet, an pater, vel mater, vel quælibet persona,qui non sit extraneus,qui præstat dotem,habeat vltra, vel intra ducenta millia in redditibus tempore, quo promittit doté: & si qualitas ista de habente has diuitias constat,de qua debet constare ,cum sit fundamentum dispositionis,vt notat Barto. in l. 1. §. 1. ff. ne quid in flumi. publi. & Tiraquel. latissimè de vtroque retract.§.8.glo.7.In tali casu locum habet dictæ legis prohibitio: & loquitur ponendo exemplum *de cauallero*: nam loquitur à communiter accidentibus,cum isti plus habeāt in redditibus,quàm alij: istud tamé exemplum non arctat regulam: & sic qui dotat, cum non habeat quicquam intra ducenta millia in redditibus,de eo non loquitur dicta l. 101. quæ in suo tantum casu practicanda est, vt in l. si verò §.de viro ff.solut. matrim. & in ipso proprio casu de constituenda dote ex dispositione statuti, ita decidit Bald. in l. si plures C. de condi.inser. & cum habentibus redditus taxa ponatur, in non habentibus redditum:sed alia bona, iura antiqua manent in correcta.

Vltima dotis taxa. Vltima ergo legis istius posita taxa ad constitutionem dotis, siue ab habente ducenta millia in redditibus, siue à ditissimo in redditibus, est *de doze cuentos*, vltra quam summam, tam ex verbis legis, quàm ex eius sententia non valeret dotis constitutio. Et cum lex ista sit fauorabilis reipublicæ, habet in ea locum extensio ex identitate rationis, vt in l. his solis C. de reuocan. donatio. & notat Iass. in l. iuris gentium §.sed cum nulla col.6. ff. de pactis, & in l.à Titio.ff.de verbo.obliga.& in l. cæteta. §. sed siquis.ad opus ff.de legat.1.& per Ioan.de Ripa in tracta de peste fol. paruo, 89. col. 2.*

* Sed aduerte quòd explicatio Auendañi ad d. capit. *de cortes* de taxatione dotis reprehenditur à Tello Hernandez in l. 17. tauri. num.74. qui absolutè tenet non posse filiam vltra legitimam dotari, & superadde Gregor. Lopez in l.8.titul.2.par.5.verbo.*a otro*, in fine, & d. Antonium de Padilla in authen. res, quæ C. communia de lega. & D. Perez in additionibus ad Seguram in l.cohæredi.§.cum filia. ff.de vulgari.num.130.in additione finali. *

An liceat ex causa dotis meliorare. Item licèt ex omnibus legibus huius regni, tam fori, q̃ conditis apud ciuitatem *de Toro*, sit permissum tacitè, & expressè meliorare filias in tertio,& quinto,si talis dispositio in casu isto de dote constituenda non moderaretur, cum sit specificè à legibus supradictis admissum, vt fiat melioratio supradicta, quia posset ex huiusmodi melioratione tertij, & quinti resultare constitutio dotis excessiuæ,vltra taxam,& summam in ista lege comprehensam, ne quis arbitretur illam facultatem meliorandi, etiam in causa dotali esse per missam,tanquam quod nō mutatur stare censeatur: & ex generali correctione,vel dispositione legis non tulli,quod fauore dotis alia lege est permissum,vt in l. fi. C. de iure dotium,& ibi Saly. & per Iass. in l.1. ff. solu.mal.& quod expressè contra taxam non potest dari, ergo nec tacitè, vt l. Lucius §. fina. ff. ad munici.

Ideo,nec quòd vna via prohibetur, alia per missum esse videatur, vbi vtroque casu dotis constitutio posset esse excessiua,ideo dict.l. 101. * Quæ est d.l.1.tit.2.lib.5.Recop. * hunc quoque casum exclusit, ne dictæ scilicet personæ habentes vltra,vel intra ducēta millia in redditibus,possent ex causa dotis meliorare, in casu, quo ex tali melioratione dotis constitutio excessiua resultet, & ita probant illa verba legis. *E mandamos que ninguno pueda dar, ni prometer por via de dote ni casamiento de hija, tertio ni quinto de sus bienes.*

Et illud nomen, *ninguno*, intelligitur de superioribus personis, de quibus lex venit disponendo: nam lex loquitur supra. *De qualquier cauallero, o persona que tuuiere mas o menos de dozientos mil marauedis de renta.* Nam de alijs personis non habentibus istam qualitatem redditus,lex ista non disponit:quod iure quoque probatur,nam dispositio legis debet referri ad propositionem in ea qualificatam supra positam, scilicet de dictis personis, quorum attentis facultatibus possit resultare dos inofficiosa, de quibus fuit propositio, vt in §. prætereà instit.de inutil.stipula.& in l.si defensor.§.1. ff. de interrogat.actio.& l.vna C.de imponen. lucra. descri.lib.10.& notat Anchar.in cap. alma mater de sentent.excommuni.libr.6.

Nam ex forma supplicationis declaratur intellectus priuilegij, secundum Bal. in cap. inter dilectos col.pe.de fide instru. & Iaf. in l.iustitia ff. de iustitia, & iure, & in l.1. C.de diuersis rescriptis.

Et exceptio semper intelligitur,prout regula est proposita,vt in l.nam quod liquidé. §.fin. ff.de penu.lega. & verba generalia referūtur ad remota,de quibus non est prouisum notat Bar, in consi.54.

Cum ergo de personis habentibus in redditibus vltra, vel infra ducenta millia loquatur lex ista, de alijs non habentibus quicquam in redditibus non debet intelligi, quod apertius declaratur in eadem lege. * Quæ est d.l.1. titu, 2.lib.5.Rec.in illis verbis.*So pena que todo lo demas de lo aqui contenido diere, o prometiere, (segun dicho es) lo aya perdido*. Igitur ex his verbis patet,*que lo aqui contenido es tassa*, in habentibus in redditibus intra, vel vltra ducenta millia. *Y segun dicho es*.Scilicet, vt isti tales non possint meliorare vltra taxam, nam de hoc dictum est, & non de alia minori melioratione.

Igitur omnibus alijs non habentibus tot in redditibus, adhuc prodote constituenda licitū est meliorare,siue tacitè,siue expressè in tertio, & quinto: & istud nullo modo vetant verba illius legis rectè intelligentibus,nam & verba,& mens istius legis prohibent dotes excessiuas, & non minores: & intra taxam huius legis meliorare in tertio, & quinto nullo modo prohibetur, imò permissum est,

Et

Et illa verba legis, quæ dicunt. *Que ninguno*, cum sint generalia, non comprehendunt casum, qui sit odiosus, vt in l. Lucius §. Lucius ff. de leg. 2. Esset autem odium, non posse meliorare: & quando verba possunt referri sine læsione iuris communis, sunt referéda ad casum, in quo non lædant, nam verba generalia sunt modificanda, vt l. quamuis, & ibi Bald. ff. de in ius vocan. & sic ad casum, quo dos esset excessiua, & ita per plura probat Corneus in consil. 5. Et notat Robertus in suo speculo aureo, in nona distinctione iudiciorum num. 7. & talia verba secundum taxam præcedentem debent intelligi, vt probat Bald. in consi. 61. in 1. part. & in dubio ad proximiora debet illa clausula referri, de quibus erat sermo, vt in l. prætor versic. eum qui ff. de postulan. & cum hoc sit æquissimum, verba generalia debent ex æquitate restringi, vt notat Abb. in cap. proposuit. de appellatio.

Et in quantum nonnulli autumant dictum cap. 101. * Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. * loqui generaliter in omnibus parētibus, & quod hodie causa dotis non possint filias meliorare, sed assignare eis in dote tantummodo legitimam, non rectè intelligunt illam legem, quia (vt supra dixi) loquitur eo tantum casu, quo ex assignatione resultaret dos excessiua, & immoderata, vltra taxam illius legis: nam si solummodo esset danda sola legitima in dotem filiæ, nunquam ex constitutione solius legitimæ potest oriri casus, in quo dos sit excessiua: Imò si semel vsque ad legitimam constitueretur, & postea augerētur facultates, debetur supplementum legitimæ filiæ dotatæ, vt probat Thoma. Grama. in deci. 57. nam vsque ad legitimam constituere filiæ dotem, neque est prohibitum, neque est quid excessiuum, vt notant communiter DD. in auth. res, quæ C. communia de legatis, & per multa iura, & authoritates ita probat Alexan. in 2. volu. consi. 7. Et per Thomasium in dict. decis. 57. num. 40. & meliùs per Socinum in 2. volu. consi. 188. num. 15. Quod cum hoc sit verissimum, sequitur ex eo, quod si non vltra legitimam liceret dotare filiam, eo ipso esset frustra taxa, de qua in ista lege; quia in legitima non daretur excessus, sed neque in tertio bonorum: nam ex legitima respectu extraneorum, secundum Rode. Sua. in l. quoniam fol. 17. C. de inof. test.

6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*

Tamen hodie etiam in legitima sua dotata diceretur dotem excessiuam recipere, si recipit vltra summam taxatam: si autem non exceditur taxa, de qua in ista lege bene potest filiæ dari dos, etiam vltra legitimam: nec illud dicitur excessus, attenta qualitate personarum, & viribus dotātis, vt colligitur ex doctrina Alex. vbi supra: & sic in tali casu non dato excessu, bene licet filiā in tertio, & quinto ex causa dotis meliorare: neque hoc prohibet dic. l. 101.

Contra Hugonem Celsum.

Neque est vllo modo dicendum, aut credendum, regem voluisse prohibere meliorationes tertij, & quinti, amore filiorum masculini generis, prout ineptissimè dixit Celsus in suo repertorio ad leges regias, in parte dote: nam hoc nec ex verbis neque ex sententia dict. l. 101. colligitur.

Neque quod posset esse causa potissima tradendi nuptui puellas, scilicet, congrua dos, attento patrimonio dotantis, vt in l. quæro ff. de iure dotium, & in l. si sic ff. de legat. 3. credendū esse per generalia verba dictæ l. 101. esse sublatum, & quod in fauorem Reipublicæ est statutum, scilicet, vt excessiuæ dotes vitentur, in eiusdem Reipublicæ damnū retorqueretur: nā difficilè, & sæpe impossibile esset, quod sola legitima puellis debita possent maritos inuenire & maximè hoc tempore, cuius penuria facit, vt sit graue sustinere onera matrimonij. Et ideo maior dos deber dari nubētibus, quàm in trantibus religionem, vt notat Bal. in auth. nisi rogati C. ad Trebellia, & sequitur Bottius in decis. 3. nu. 13. non ergo fauor Reipublicæ datus retorquendus est in eius damnum, vt in l. quod verò ff. de legibus, & vitium maximum esset inducere talem fauorem, vt filij possint in tertio: & quinto meliorari, & non eorum sorores: quia fœminæ, quibus æqualis, vt filijs fauor debetur, vt in l. maximum vitium C. de suis, & legitimis heredibus, & in proprio casu de rali statuto iniurioso ita notat Alexan. in dicto secundo volumine consi. 7.

Tenendum est igitur intrepidè non esse prohibitum per dictam legem 101. * Quæ est d. l. 1. titu. 2. lib. 5. Recop. * meliorare filias ex causa dotis, dummodo melioratio non fiat à personis habentibus tantum in redditibus, quantum in dict. l. est expressum, & taxatum. Vel etiam si dicta melioratio non excedat numerū *de seiscientas mil marauedis*. Vsque ad quam quantitatem per istam legem non datur dos excessiua, & secundum istum intellectum ita fuit obtentum in reali *Chancelleria de Valladolid*. Quod tene menti, quia est singularis declaratio, quia extra casum, in quo non resultet dos excessiua, non loquitur illa lex. 7 *Conclusi tenenda.*

Quod præmaximè ex verbis eiusdem legis probatur, nam illa solùm modo fuit condita ad moderandas dotes excessiuas: vt probant illa verba: *Y porque los que se casan y desposan, suelen al tiempo que se desposan, o casan, dar a sus mugeres joyas è vestidos excessiuos*: sequitur lex, & in hoc facit: *Y es cosa necessaria, que ansi mismo se modere y ordene*. Pōdera, cum dicit: *Ansi mismo*. Nam est implicatiuum eius, quòd supra dixerat de dote constituenda.

Nam sicut in vestibus excessiuis, & alijs donis à marito dandis, datur ordo, & ponitur taxa, vsque ad octauam partem dotis, ita & in dotibus excessiuis: quod supra dictum est, disponitur, & taxatur, & non in alijs dotibus, quæ non sunt excessiuæ, & vbi tam clara verba de hoc sunt in d. l. 101. non est necessaria alia coniectura, vel interpretatio: vt in l. ille, aut ille §. t. ff. de leg. 3.

Et cum verba illius l. 101. exempla, & formā ponant, ex quibus constitutio dotis possit excessiua dici, vltra formam non expressam locū non habet prohibitio, maximè in quibus non resultat eadem ratio dotis excessiuæ: vt in l. 1.

§. is

que sunt *las setenas*: detracto enim qualitate, minus videtur solutum, & non iudices arbitrio sed legis vigore pœna est imponenda, vt in l. 1. §. nam si quidem, ff. ad Syllania. & à verbis legis non est recedendum, argumento textus in l. non aliter, ff. de legat. tertio. & forma legis nō est omittenda, vt in l. cum hi. §. prætor. ff. de transa. cum ista forma verborum, quæ in l. exprimuntur, censeatur substantialis, secundum Bald. in l. comparationes, C. de fide instrumento. & digressio formæ in aliam formam totum actum vitiat, argumento textus in l. Iulianus, §. sed & si quis, ff. ad exhiben. & in forma legis vtile per inutile vitiatur, vt colligitur ex doctr. Bartol. in leg. Græcè §. illud, ff. de fideiussor. & quando aliquid iubetur à lege dari, eo ipso inducitur forma, vt sic detur: de quo allegat bona iura. Ias. in l. si mater. C. de institut. & substitut. sub condit. fac. Nec debet naturalis illa qualitas condemnationis septupli legalis omitti, & suppleri alia forma supposita, quia nomē, *setenas*, est qualitas infamans, sicut in vsurario notat Bald. in rubric. C. de vsuris, & argument. text. & quæ ibi notantur in l. si ita quis, §. final. ff. de leg. 2. Si enim lex vult, vt in ignominiā condemnati constet qualiter propter vnum nummum condemnatus soluit septem, & sic clarè, & specificè hoc debet exprimi, non sufficit, si per relationem ad acta velato, & fucato modo implicitè idem dicatur: nam ex hoc non inducitur clara dispositio, argumento eorum, quæ in simili arguit Baldus, in l. minoribus, C. de his, quibus, vt indignis, quem sequitur Ias. in l. Gallus, §. & quid si tantum. versi. idem credēdum, ff. de liberis, & posthum. num. 16. Et cum ista non sit clara condemnatio, gerere actum præter formam legis, par est, ac si contra fieret: vt notat Abb. in cap. prudentiam. in 4. notab. de offi. del. & non potest iudex vitare infamiam, in l. non potest ff. de furt.

Quādo aliquid debet præcedere. Quibus accidit: nam est regula, quod quando aliquid debet præcedere iuxta text. in l. gemma. ff. ad exiben. vt inde aliquid sequatur, nisi illud præcedat, quod sequitur non valet: & ideo non valet dictum testis, si iuramentum non præcedat, vt notat Bald. in rubr. de offi. iudicis, non enim potest iuramentum sequi, vt notat Abb. in cap. de testib. ad fin. extra de testibus, quem sequitur Felin. in c. cum dilecta. versi. primum si gnum, de rescrip.

Cum ergo ad condemnationem septupli, vel quadrupli debeat præcedere condemnatio, & æstimatio simpli, si iudex id non exprimat in sententia, illa nullo modo potest esse certa. vt in §. curare. inst. de act. & ideò non satisfit legis voluntati. Oportet ergo, vt supra dicta cessent, septupli condemnationem, vel quadrupli specificè, & expresse in sententia exprimi.

Calumnia Item ad vnum aduertāt iudices, ex quo elucidatur intellectus legis decimæquintæ horum mandatorum regalium.* Quæ est l. 12. tit. 6. li. tertio Recopilat. * quòd vltra pœnas per leges Partitarum, & aliarum legum huius regni impositas, introductum est iure fori Hispanico, & consuetudinario, vt homicida condemnetur in quingentis solidis, & istud appellatur *caloña del homezillo*, vt in l. 4. titu. 17. lib. 4. foro. ll. ibi. *Tomen quinientos sueldos desus bienes.* quæ moneta solui debet in vsuali, vt in capi. olim. de censi. Valor tamen horum solidorum, licèt sit expressus in l. 11. & in l. 19. titul. 11. libr. quarto, ordinament. tamen in pœna homicidij mutatus est in taxa, de qua in l. 141. *del estylo*: ibi, *trezientos y quarenta marauedis que han vsado lleuar.** Omnes præcedentes leges, non inueniuntur in Recop. sed redactæ sunt ad additionem sequentem. * Et illud quoque iure nouissimo mutatum est, & pro homicidij pœna sexcenti morapetini exiguntur, vt in aranzelio regali continetur, in capitulo quod incipit *Del homezillo.* * Quæ est l. vnica, cap. 2. titulo, 10. libro tertio Recopilatio. Et est l. valdè notabilis ad intellectum l. 12. in fine titulo 9. lib. 6. Recopilation. & ad intellectum, leg. 3. titu. decimo, lib. quarto, Recopilati. ibi, *Si el delitto fuere de muerte.* * dummodo consuetudo probetur, quod tanta quantitas soleat exigi: nam totum hoc à consuetudine, & non à iure pendet: & talis consuetudo, & stylus curiæ per eiusdem tabelliones, & procuratores solet probari, vt notat Bar. in l. lege Iulia. ff. de testib.

Probato igitur stylo, & consuetudine fiet huiusmodi exactio calumniæ pro homicidio in quantitate consueta: & quando super crimine homicidij proceditur in absentia contra aliquem: & constito, quòd dignus est condemnatione capitali, & facta prius cōdemnatione, vt in pragmatica de *Alcala*, ibi. *Seyendo primeramente iuzgado, y no antes*, & ibi. *Si el delitto fuere tal en que merezca pena de muerte, sea condenado en la pena del homezillo.* * Quæ est l. 3. titul. 10. lib. 4. Recopilat. quæ in multis immutata est. * & facit l. 69. in ll. *del estylo.* * Quæ non inuenitur in Recopila. sed reducitur ad præd. l. 3. * Itaque ex euentu condemnationis apparebit, an delictum sit morte dignum, argumento textus in l. iure nostro, §. final. ff. de testa. tute. & in l. quædam, ff. de reb. dub. & ideò quamuis dato secundo præconio contra absentem exigi possit ista calumnia homicidij, semper tamen considerandum est à iudice exigente, quod euenire potest, vt in §. illud institutio, de rerum diuisio. & in l. si idem cum eodem, §. fin. ff. de iurisd. omn. iud. & in l. sed si restituatur. §. fi. ff. de iudic. 6 *Ius homicidij.*

Et solum exigitur istud homicidij ius in casibus, quando de morte hominis, vel mulieris agitur, vt probant verba huius legis quindecimæ, ibi. *En caso de muerte de hombre, o de muger.* Secus verò esset, si ageretur propter animal occisum etiam contra contumacem: nam calumnia homicidij contra dantem noxam non exigitur, vt in l. 10. in fine titulo duodecimo, libro sexto, ordinamentorum. * Quæ est l. tertia, titul. decimo, lib. quarto, Recopilatio. * & ibi reprobatur contraria consuetudo: & quod in casibus tantum quando agitur contra absentes, & non contra præsentes, debeat exigi istud ius homicidij, & præcedente præconio, & condem-

natione, saltim per interlocutoriam, probatur in legibus supra citatis: & in l. 9. tit. 2. lib. 3. ord. * Quæ est l. 3. tit. 10. lib. 4. Recop. * Quod fallit, quando ageretur pro homicidio culposo, quia etiam si agatur contra præsentem, potest exigi. vt in leg. decima quinta, titu. 13. libr. 8. ordinamentorum.

Et in curia regali hæc homicidij calumnia ad alguazelos regios pertinet, vt in l. 29. tit. 14. lib. 2. ord. * Quæ est l. 13. & 16. tit. 23. lib. 4. Recop. * Alibi verò seruatur consuetudo cuiusq; fori.

Aliqui tamen casus possunt notari, quibus ista calumnia homicidij non exigitur.

Quando nō exigatur ius homicidij. Primus est, si iudex, qui de causa cognoscit, est omnino incompetens, putà si iudex *de la hermandad* format processum in absentia contra eum, qui non commisit crimen, de quo in l. 1. *del quaderno de la hermandad.* * Quæ est l. 1. & 2. tit. 13. lib. 8. Recop. * nam si citat reum absentem, non habita prius informatione de delicto qualificato *de hermandad*: talis citatio notoriè iniusta non arctat citatum ad comparendum, vt in cap. placita. 15. quæst. 4. & cum reus citatus non sit contumax, vt notat Felin. & Decius, & communiter DD. in cap. si duob. de appella. & Hypp. in sua pract. crim. §. postquam, folio paruo 22. & in rubr. de proba. folio. 26. & notat Bald. in l. cum fratrem, column. penul. C. de his, quibus, vt indignis, nec in iudicem, qui non sit competens, non videtur prorogata iurisdictio, secundum Paul. in l. 2. in princip. & in §. sed si dubitetur, ff. de iudic. ex his non data vera contumacia in absente non debetur calūnia homicidij, quæ contra absentes, & contumaces, & non aliter ponitur. Secūdus casus est, *Quando nō seruatur forma contra absentes.* si forma pragmaticæ contra absentes non fuit ad vnguem seruata in modo procedendi, prout debet seruari. * Hunc refert, & sequitur Mexia Ponce de Leon, in l. Toleti 2. quæst. fundamento. 12. num. 11. * Iuxta ea, quæ latè dixi in dubijs meis in primo dubio. Et quando non seruatur forma, licitè potest absens appellare à citatione per edictum, vt colligitur ex Barto. in extrauag. ad reprimēdam in verbo per edictū, & notat plures citando Carrer. Reg. in l. obseruare, C. quorum appella. non recipian. in princ. num. 92.

Imò reus fugiens non habetur in absentia pro confesso, si citatur inualidè, vel quia iudex non est competens, vel quia non seruatur forma pragmaticæ contra absentes, vt per plura concludit Carrer. Regin. vbi supra, num. 78. & 93. & per Hyppol. in sua pract. crim. §. diligenter num. 46. & 52.

Itaque si non seruatur in procedendo dicta forma, neque processus valet, neq; reus potest dici contumax, neque habetur pro confesso: & per consequens calumnia dicti homicidij non potest exigi. vt colligitur ex doctr. Barto. in l. filius 2. ff. de interrog. actio. quem sequitur Hyppol. in dict. pract. §. postquam, & in l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. fo. 31. column. 1. & quod iste talis non debeat contumax reputari, notat Ang. in leg. fin. C. de canon. præsta. lib. 10. & Felinus in capit. quoniam contra. de probation. num. 13.

Aduertant ergo iudices, ne his casibus, vel similibus cupiditatis cæcitate errantes istam pœnam, vel calumniam homicidij extorqueant: nam non solum in exteriori foro, sed etiā in foro conscientiæ ad restitutionem tenebuntur, nec dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Quod est omne id, quod iniustè percipitur, nam non dicitur quis posse, nisi quod rectè potest, vt in cap. cum iuramento. de homi. & in l. filius familias, ff. de condi. institutionum.

SVMMARIA.

Capituli XIX.

1 *Iurisdictio competens alicui intelligitur accumulatiuè.*
2 *Iudicibus dominorum an liceat causas aduocare.*
3 *Aduocatio duplex, tacita, & expressa.*
4 *Consuetudo qualiter introducatur.*
5 *Populus an possit facere statuta sine Regia scientia.*
6 *In condendis statutis requiritur authoritas iudicis.*
7 *Votum conciliorum quando præferatur voto Correctoris.*
8 *Rectores assistunt in visitatione carceris.*
9 *Domini vassallorum an confirment statuta.*
10 *Vici, vulgo dicti aldeas, an possint statuta facere.*
11 *Confraternitates an faciant statuta.*
12 *Statuta obligant in foro conscientiæ.*
13 *Statuta non debent esse partialia.*
14 *Electio publicorum officialium qualiter debeat fieri.*
15 *Ordo sessionis inter personas est seruandus.*
16 *Votantes habentur loco testium.*
17 *Nobiliores debent eligi ad officia.*
18 *Nobilitas quomodo consideretur.*
19 *Inter nobiles datur prælatia.*
20 *Conuersi an possint eligi ad officia publica.*
21 *Matricula nominatorum debet domino, vel eius procuratori præsentari.*
22 *Inhabiles non sunt eligendi ad officia publica.*
23 *An liceat nominare successorem.*
24 *Electi ad officia an compellantur ea exercere.*
25 *Debitor Reipublicæ non potest eligi ad officia publica.*
26 *Habens duodecim liberos an excusetur à muneribus realibus, & personalibus.*
27 *Quilibet de populo impugnat electiones.*
28 *Electi ad officia tenentur præstare iuramentum ante ingressum officij.*
29 *Falsos officiales potest iudex punire etiam si sint clerici.*
30 *Merces corruptas potest iudex deperdere, & proijcere.*

31

31 *Ciuitas potest statuere, vt merces vendantur certo loco.*
32 *Iudex potest præcipere, ne vnus officialis vtatur signo alterius.*
33 *Tempore carestiæ vicini compelluntur vendere certo pretio.*
34 *Tempore penuriæ diuites compelluntur mutuare pecunias.*
35 *Rustici quando compellantur vendere intra ciuitatem.*
36 *Ciuitas quando possit reuendere.*
37 *Taxa victualium qualiter intelligatur.*
38 *Artes fœtidæ non debent exerceri iuxta vias publicas.*
39 *Iudex quando possit domos alienas destruere propria authoritate.*
40 *Occupantes vias publicas qua pœna teneantur.*

CAPVT XIX.

*In legem decimam septimam. * Quæ est l. 14. titu. 6. lib. 3. Recopilatio. & videatur omnino l. 8. titu. 1. lib. 7. & l. 4. titu. 14. lib. 8. & l. 8. tit. 8. lib. 7.* De potestate populorum Castellæ in condendis statutis, & de annona, & munditia populorum, & electione officiorum.*

Conclusimus in capite primo, & alijs capitibus huius praxis iurisdictionem esse apud regẽ Castellæ, sicut aqua in fonte, à quo fluit: nam etiã minima iurisdictio non potest alicui competere, nisi ex regia volũtate, vt ista verba de imperatore citat Bal. in c. ad hoc in 3. & 4. col. de pace iura. firman. in vsibus feudo.

Et si priuilegio, vel præscriptione ad aliquẽ competit iurisdictio, hoc de iure communi intelligebatur accumulatiuè ad iurisdictionem regiam: non tamen priuatiuè, vt notat Barto. in l. 1. C. de offic. præfect. vrbis, & per Bal. in auth. habita. C. ne fi. pro pa. & per Feli. post antiquos in c. cum contingat, de foro compe. & Tho. in voto 28.

Quod ius etiam hodie seruatur in terris regijs, prout licet videre in locis marchionatus de Villena, & similibus locis, vbi ponuntur ex præscriptione, vel priuilegio iudices ordinarij vltra regios correctores: in terris verò Comitũ, Ducum, & Marchionum, & similium dominorum non cognoscit rex, nisi in casibus curiæ, de quibus in l. 14. tit. 2. lib. 3. ordi. * Quæ est l. 8.
* cum seq. tit. 3. lib. 4. Reco. * Quia proximus iudex est adeundus, vt ait Bald. in c. significantib. in fi. de offic. dele. Et sic in prima instantia domini habent iurisdictionem priuatiuam: non enim cognoscit in prima instantia rex, nisi data prius negligentia dominorum, vt in l. 6. in fi. tit. 13. lib. 3. ordinam. * Sed potest allegari l. 1. in prin. ti. 1. li. 4. Reco. * *

Et quandocunque iurisdictio ex priuilegio, vel præscriptione debet exerceri in certo, & limitato territorio, vel loco, in illo tantum debet exerceri, & apud superiorem locum non censetur esse iurisdictio: & ita procedit doctrina Bald. in d. cap. ad hoc colu. 2. de pac. iur. fir. Si verò competeret iurisdictio de iure communi, & non respectu certi loci, & tribunalis: tunc vbiq; potest exerceri, vt in cap. cum Episcopus, de offic. ordi. in præscripta verò, vel priuilegiata competente iurisdictione secus est, argume. latè notatorum per Bar. in l. 1. §. si quis hoc interdicto, ff. de iti. actuq; priua, & per Abb. in c. cum dilectus, de capel. monacho, etiam si hoc competeret ex immemoriali consuetudine, nõ fieret extensio. ex notatis per Decium. in 1. par. consil. 85. & per Felin. in cap. auditis, de præscript. *Quando exercetur iurisdictio loco limitato*

Et ex eo, quod competit iurisdictio accumulatiuè, & non priuatiue, infertur, quod iudices in locis dominorũ, qui dicũtur correctores, nõ possunt aduocare causas, vel negotia, quæ pendent apud alios iudices, qui dicuntur *Alcaldes ordinarios:* per Boerium in tract. de potestate magni Consil. sub num. 158. Nam cum illi post præscriptionem, vel priuilegium cognoscant iure proprio, non debent iure suo priuari. Sed neque ipse dominus vassallorum non posset facere, vt notat eleganter Paul. in l. iudicum soluitur, ff. de iudi. & in l. nemo, C. de iurisd. omn. jud. & in l. nullr. C. de iudic. 2 *An liceat causas aduocare.*

Et quod inferior à rege non possit causas aduocare, notat Bal. in l. 1. colu. pe. ff. de offi. cõsu. & Matth. de Affli. in dec. 361. nu. 18.

Si verò esset scandalum, si non aduocasset, vel adesset similis causa: bene posset aduocare, ex notabili doctr. Pau. in auth. qua in prouintia C. vbi de crim. agi oport.

Rex verò in locis sibi subditis potest ad libitum aduocare causas, vt in cap. vt nostrum, de appell. quod eleganter tractat. Matth. in prelud. consti. regni Sici. & Thom. Gramm. in voto 28. & Io. de Rip. in c. cum M. de consti. col. pe. Cuius rationes eleganter cumulat Tho. Gram. in consi. 2. fori iudicat. *Rex aduocat.*

Et est ratio, nam datio iudicum operatur aduocationem, vt eleganter notat Bald. in capi. studuisti. de offic. legat. & huiusmodi aduocationis duo sunt genera, altera expressa, altera verò tacita: expressa, quando rex ponit verbum Euocamus, vt notat Abba. & DD. in cap. vt nostrum de appella. & notat Archidiac. in cap. ei autem 3. quæst. 3. sicut dicitur de reseruatione: quia requiritur verbum Reseruamus, vt in cap. inter dilectos, & ibi Ioann. Andr. de excess. præla. & quando aliquid dicatur expressum, ponit Iass. in l. prætor, in princ. ff. de nou. operis nunciat. 3

Tacita verò aduocatio est eo ipso, quod dominus rex incipit cognoscere de causa, nam tacitè videtur ab alijs euocare, vt notat Innoce. in

L 2 cap.

cap.cum M.de constitu.nam sicut verbo declaratur voluntas regis, ita & facto,vt in l. de quibus, ff.de legibus,& in l.non figura. ff. de actio. & obligat. & in leg. Labeo,ff. de supellectili lega.

Et eo ipso,quòd pro recta supplicantis petitione dominus rex dicat: Audiat talis, & citet: videtur se ad partis petitionem referre,vt in l.si defensor,ff.de interroga.actio.& sic videtur causam euocare,& ita notat Domi.in cóf.47.incipit Supplicatur Papæ:& Paul.in 1.volu.cóf.253. incipit,Ad confirmationem,& notat Dec.consil.137.& Rota.in nouis decision. 67. incipit. Si petatur.

Contra Roder. Suar.

Ex quo infertur , quod si commisso delicto in terris dominorum rex mittere decreuit iudicem commissarium, tacitè aduocat causam, & dominus , vel eorum iudices vltra non possunt se intromittere, vt in cap. cæterum , & ibi DD.de rescrip.& idem nota. in c. pastoralis, & in cap.cum contingat eo. tit.

Hæc autem euocatio nota debet fieri iudici inferiori,aliàs valeret,quod interim facit,ex notatis per Bar.in l.multum,ff.de condi, & demóstra.& per Cardi. in Clem. quia contingit in 3. oppo.de religi.domi.& notat Dec. consilio. 29. Euocatio autem ista causæ non indistinctè, sed ex causa fieri solet à domino rege. Et ideò in aduocatione causarum adeunda est regis persona,& eius scientia fit euocatio, vt in l.4. tit.3. lib.2.ordin.* Quæ non inuenitur in Recop. sed est l.nouior.22.& 24.tit.4.lib.2.Reco.* Ex causa enim,& non aliter princeps subuenire solet, vt in l. 1.ff.ex quib. cau. maio. quia licet dominus Rex supra omnes iudices sit: tamen hanc sibi legem imposuit,quod extra causas quos dicimus *de Corte*, causas non aduocet: nam nec dominus directus ab vtili causas aduocat,secúdum Bald.in l.1.q.43.ff.de rerum di.sic nec potestas Bononiæ nó aduocat à potestate artis lanæ, teste Ang. in l.iudicium soluitur,ff.de iudic. Nimirum si dominus noster rex non indistinctè,vel passim,sed ex causa velit causas aduocare, de quo per Paul.in auth. qua in prouintia. C.vbi de crim.agi opor.& per Abb.in c.pen. de iura.calum.

Item ex eo,quod apud populos Castellæ nulla natiua competit iurisdictio , sequuntur plures conclusiones ad praxim vtilissimæ, vltra dictas in c.1.sup.eod.

4 *Consuetudines qualiter introducantur.*

Prima conclusio est, quod cum non possit introduci consuetudo,nisi de scientia, & voluntate eius,qui habet in loco iurisdictionem,vt in l.5.tit.2. par. 1. vbi sola scientia exigitur domini,etiam si non habeat potestatem legem condendæ,prout exigebat de iure communi Inno. in rub.de consuc. quem sequebatur Ange. in l.de quibus,ff.de legibus,& corrigitur,quod notabat Bal.& Ias.ibi sub n.30.& Abb.in c. fi. de consue. & ibi Roc. de Cur. apud quos erat cómunis opinio , quod non requirebatur scientia dominorum in introducenda consuetudine: tamen hodie iure regio secus est, nec potest inscio domino intruduci consuetudo, quam materiam sub breuissimis conclusionibus resolui in meo dictionario Hispano, in parte *costumbre* Videatur doct. Dueñas in regula. 141. * Et quæ notata sunt per istum supra in cap. octauo num.3.*

Secunda conclusio est, quod sicut hodie populi Castellæ sine scientia, & authoritate regia possunt introducere consuetudines: ita quoque sine licentia, & authoritate regia possunt rationabilia, & iusta statuta condere. Et præscripta iurisdictione præscribitur ius condendi secundum Barba.in rub.de reb. Ecclesiæ non aliena. column.17.& notat Rebuff. in constituti. regni Fran.in procemio.num.5.Et sic condita iudices regij tenentur illa seruare,& facere pro viribus, vt obseruentur: de quo est text. expressus in isto cap.17.nam dicit. *Que vera las ordenanzas que la dicha ciudad, villa,o lugar, o partido que fuere a su cargo, y las que fueren buenas las guardara y hara guardar.* Non enim exigunt ista verba, quod statuta sint confirmata, sed quod sint tantummodo rationabilia: sicut in consuetudinibus supra conclusimus: nam statutum, & cósuetudo non differunt , nisi vt tacitum , & expressum, secundum Anchara.in cap. 1.de constitut.col.35. & Abb.in cap.1.de consue. Solum differunt respectu modi,& formæ, secundum Bald.in l.2.C.quæ sit longa consuetud. & notat Alex.in 2.vol.consi.189.& in 6.vol. consi.52.& ibi probat, quod consuetudo est maioris authoritatis,quàm statutum: quod sequitur Matthæ. de Afflict.in constitu.regni Sicil.in prælud.q.8. Differunt etiam in modo reuocandæ consuetudinis, nam aliter reuocatur statutum, & aliter consuetudo, vt probat Cassan. in consuetudin. Burgund. rubr.... §. 6. in gloss. fulda. versic. quintò num.22.

5 *Statutú rationabile facit solus populus.*

Si ergo in rationabili consuetudine non requiritur hodie confirmatio regis, cum sit maioris authoritatis , quare debet exigi in rationabili statuto, quod est minoris, quàm consuetudo? si verò sunt irrationabilia,officia iudicis rescinduntur, secundum Io.de Rip. in suis respo. tit.de leg.c.11.

Quinimò si bene gustentur verba huius leg. quando de nouo debent fieri statuta præsente correctore,aut etiam murari , non prohibet ea obseruari,imò dicit mittenda statim ad regem, vt ipse videat,& prouideat quid agendum , ibi. *Y las que assi ordenaren,o de nueuo hizieren, embien a nos el traslado dellas,para que nos las mandemos ver,y proueer sobre ello.* Itaque de confirmatione verbum nullum:sed neqide inhibitione interim,quod sit prouisio à rege,& sic omissum debet haberi pro omisso, vt in l. si verò §. de viro. ff.sol.matri.Et in l.quicquid astringendæ.ff.de verbo.obligation. & interim quod statuta non reuidentur, si sunt reuidenda , aut reformanda,seruanda sunt, vt notat Bal.in c. 1.de const.num.19.

Sed nequ ipsa statuta iubet lex mitti ad regé, sed copiam eorú,& interim non prohibet,q rationabilia non habeant executioné paratá, nec dicit cófirmationé petendá à rege. Ná data cómissione super statutis nihilominus statuta certa,& clara sunt conseruanda, & exequéda sunt.

Bal.

Bald. in cap. cum omnes, de constitution. sub num.31.

Et respectu rationabilium statutorum ex ista nostra lege confirmatur communis opinio doctorum contra Barto. in l. omnes populi, ff. de iustit. & iure, quam appellat veriorem in puncto iuris Iass. ibi in lectura. num. 27. & in repetition. in 3. & 8. colum. & ibi per omnes cōcluditur, posse populos condere statuta, & illa valere sine regia approbatione, vel confirmatione. Et idem notat Paul. in l. priuatorum, C. de iurisdict. omnium iud. & Bal. & communiter DD. in cap. cum omnes de constitu. num. 22. Et idem Bal. in rubr. de constitu. num. 25. Imò si bene aduertantur verba Bart. in l. si qui ad extraordinarium, C. de legatio. lib. 10. solum voluit posse practicari l. omnes populi, in populis liberis, qui non recognoscunt superiorem: in alijs verò populis semper exigit confirmationem: quod corroborat Matth. in prælud. const. reg. Sicil. q. 3.

Dicunt tamen doctores Itali supra allegati, & alij vltramontani, non valere de generali cōsuetudine statuta, nisi confirmentur. Quod aliter refert Alber. in l. formam, C. de offi. præfect. prætoris. Et ante confirmationem dicuntur imperfecta, secundum Baldum in l. 1. de constit. pri.

Ius regni. Apud nos tamen etiam si populi Castellæ careant propria iurisdictione, cessante consuetudine, vel priuilegio, & sint populi non liberi, quos rex possidet tanquam res captas in bello, vt dixi supra cap. 1. tamen possunt statuta rationabilia condere, & illa valent sine regia confirmatione, interim quod non præcipitur per regem, ne talia statuta seruentur, donec sint confirmata: quod facillimè supremi nostri prætores, & senatores regij quotidie præcipiunt, & visis postea statutis confirmant, vel infirmant, prout liberè possunt. * De hac materia confirmationis statutorum, vide Gutierrez de iuram. confirmator. 1. p. cap. 38. per totum. * & ideò in litera huius legis iubetur, vt ad regem copia statutorum mittatur secundum Bald. in 3. volum. conf. 430. & notat Rebuffus in tracta. de consuetud. in gloss. 2. in fine. Vide in articul. 2. gloss. 20. Si tamen statutum tangit authoritatem superioris, semper, & indistinctè exigitur regis, & superioris confirmatio, vt probat Aymon. in cons. 97. in num. 6. Quæ confirmatio, etiam si non exprimatur, prout quotidie exprimitur, intelligitur sine præiudicio confirmantis, ex notabili doctrina Bald. in cap. venientes, de iureiurand. Et ex solo eo, quod detur forma exequendi, dicta statuta videntur confirmata, licèt non dicatur quicquam de confirmatione, secundum Baldum in rubric. ext. de constitu. num. 19.

De statutis temporalibus. Supradicta conclusio limitatur in casu quotidiano: nam populus in rebus suis proprijs vendendis, & conseruandis possunt sine vlla dubitatione, vel confirmatione statuta condere, maximè si illa sint temporalia super victualibus, vel similibus negotijs, vt notat Bald. in rubr. de consue. col. 4. Et in c. cum omnes de constit. nu. 23. in versi. item dictum. Et notat Io. de Platea in l. 1. C. de vsuris fiscal. lib. 10. per text. in l. fi. §. Item Episcopi, ff. de muner. & hono. & plura refert Matth. de Afflict. in constit. regni Siciliæ. quæst. 3. Et in singulari exemplo loquendo de statutis, quæ fiunt à capitulo sine Episcopo, ponit exemplum Anton. de Pute, in Clypeo pastorali, cap. 5. num. 17. in 2. volum. tract. fo. 201. Et apud nos potest poni exemplū in casu textus in leg. 2. tit. 5. lib. 7. ordinam. & in cap. 92. in curijs *de Madrid*, anno 1534. & in lege 2. titu. 1. lib. 7. ordinam. & in l. 5. eo. tit. * Quæ sunt l. 8. ti. 8. lib. 7. Rec. & l. 8. tit. 1. lib. 7. Recop. & l. 14. titu. 6. lib. 3. Recop. quæ est omnino videnda, & magis vide l. 4. tit. 14. lib. 8. Recop. & ista statuta præmaximè essent seruanda, si esset periculum in mora petendæ confirmationis, vt in l. tutor. qui repertorium, ff. de administra. tutor. etsi sequeretur grauis expensa, vt in l. pro locis, & in l. mediterraneæ. C. de anno, & trib. lib. 10. & per Iasso. & DD. in l. de pupillo, §. si quis ipsi, ff. de nou. ope. nunc.

Quinimò dico, quod in casibus, quibus vniuersitates sine confirmatione faciunt statuta sine regia confirmatione, possunt pro obseruātiā addicere pœnam: quia sic est consuetum fieri, & talis consuetudo valet secundum Ioan. de Platea in l. 1. de vsuris fisca. lib. 10. & Alexandr. in l. 1. col. 6. ff. si quis ius dic. non obtempe. & Iaf. in d. l. omnes populi, nu. 15. & sub num. 28. Et Matth. de Affl. in prælud. constitu. regni Sicil. cap. 3. n. 9. & 10. Et istud hodie viget in practica. Licet de iure fieri non posset ex not. per Bellug. in spec. princ. c. 2.

Secundo limitatur supradicta secunda conclusio, vt non possit vniuersitas facere statuta rege præsente, & sic in curia regia nulla statuta facere potest vniuersitas illius populi, & nisi cōfirmentur non valent, notat Bald. in l. humanū in 4. nota. C. de legib. & in l. priuatorum, & in l. fi. C. de iurisd. omn. iud. Et notat Bellu. vbi supra sub num. 6.

Et inde oritur ratio ad cap. 39. in curijs, *de Madrid*, anno 1534. & ad l. 14. ti. 21. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 6. titu. 11. lib. 7. Reco. * vbi dicitur, quod taxatio victualium in regia curia fiat per regios prætores, & non ex ordinatione, vel statuto populorum: nam illud non valet, nisi à rege, qui præsens est, confirmetur. *Taxatio victualium in curia regali.*

Tertiò limitatur, quod reformatio antiquorum statutorum, vel condere de nouo, non pendet ex voluntate rectorum vniuersitatis, vel cōcilij, sed iudicis, vel correctoris illius ciuitatis, vel villæ, ipsius enim arbitrio hoc committitur ex dispositione nostræ legis ibi. *E si vieren que algunas ordenanças*. Nam his verbis significatur, vt pendeat ex arbitrio solius correctoris, tanquam boni viri, quando debeant statuta de nouo fieri, vel reformari, hoc enim important illa verba, videritur, vt in lege finali, ff. de fideicommissar. liberta. & notat Bartolus in lege si sic. digest. de legatis 1. & in lege creditor. §. Lucius. digestis manda. & facit lex fideicommissa. §. quanquam ff. de legatis tertio,

Arbitrabitur autem iudex tanquam bonus vir facienda esse, vel reformanda statuta ex causa publicæ vtilitatis, vel necessitatis: nam in ista materia ad paria iudicantur, vt in cap. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte capituli, & per Card. in Clem. 1. de rer. permut. & per Iaf. in l. maiorem ff. de pact. in 7. limit.

Et si rectè pensentur verba huius legis ibi, *Las faran de nueuo*. Quæ verba diriguntur ad iudicem; & ideo ex suo officio tenetur inspicere, an statuta sint de nouo facienda, vel reformanda iuxtà plures doctrinas citatas in l. ea demum alias in l. si foror, C. de colla. & non solum totius vniuersitatis: sed quorumcumque collegiorum statuta sunt recudenda ex iudicis officio, vt notat Bartol. in l. sub prætextu, ff. de extraordin. crimin. & in l. g. final. ff. de colle. illicitis.

Authoritas & voluntas correctoris in condendis statutis. Proposito autem à iudice, quod fiant statuta, modus, & forma statutorum condendorum copulatiuè requiritur, quod cum authoritate correctoris, & rectorum populi fiant: nam istud significant illa verba: *Con acuerdo*. Nam dictio, Cum, latinè copulatiuè sumitur, vt in l. Titiæ textores, §. nihil differt, ff. de leg. 1. & in l. si quis inquilino, & in l. si quis legauerit, ff. de verbor. sign. & in l. tripli, & in l. vbicunque §. fin. ff. de ventre in poss. mitten. & in l. si ita fuerit, ff. de manu. testa. & in l. si quis ff. de vsufruct. acrescen. & notat Bald. in rub. C. de instito. col. 3. & ibi probat, quod dictio, Cum, significat simultaneitatem, vt l. illi, ff. de vsufruct. lega. Et ideò si accordium concilij, & authoritas correctoris non interuenerit, non valet statutum de nouo factum, aut reformatum: & de vigore dictionis, Cum, per Luc. de Pen. in l. omnes col. 16. de decur. lib. 10.

Non enim est leuis solennitas illa, quæ posset, vel iudicem, vel rectores mouere, ne sic statuāt, vt in cap. 2. de arbi. lib. 6. & plura iura, & doctr. refert Fel. in c. ex tuæ, de sim. & in c. eum accessissent. de const. in 4. col.

Et ex hoc sequitur, quod si rectores, & iudex dissentiunt super condendo de nouo, vel reformando statuto, consulendus est rex, quia cum hoc sit commissum duobus, scilicet iudici, & rectoribus, alter sine altero non procedit, vt in cap. si duo. de procur. libr. sexto, & in capit. prudentiam. de off. delegat. & sic corrector, & concilium discordant, ad inuicem se impediunt.

Si verò ex rectoribus nonnulli volunt consentientes cum iudice, alij verò dissentiunt: in hoc casu seruanda est forma tradita ab alijs statutis eiusdem ciuitatis: si verò non sunt statuta, seruari debet ius commune, vt in l. e. & 9. tit. 2. lib. 7. ordina.* Quæ est l. 1. tit. 2. lib. 7. Rec. & l. 5. eodem tit.*

Et in dubio præualebit votum maioris partis, vt in l. quod maior, ff. ad munici. & eo tempore contradictio minoris partis non impedit ordinationē à maiore factā: si tñ appelletur si apparet, quod rationabiliter fuit appellatū, pro pter iniquitatem statuti, prout licet iuxta notata in l. 1. in fine, ff. de doli. excep. cassabitur dispositum à maiori parte, etiam si vnus solummodo ex rectoribus appellasset, secundum Abba. in cap. cum in cunctis column. 1. de his, quæ fiunt à maio. parte capi. & facit gl. in cap. 1. 65. distin. in hoc tamen semper consulerem recurrendum ad distinctionem Lucæ de Penna, in l. nominationum, C. de decurio. lib. 10. col. pen. in gl. Et quod sanior pars præferatur, vide in in quitidione iudicum Ecclesiastic. notabi. 66. vbi per plura probat.

Maior pars quę dicatur Maior autem pars in isto casu considerabitur tantummodo respectu ipsorum rectorum, & tantam partem in votando hoc casu habet ipse corrector, quantam ipsi rectores, nam quando actus committitur vni nomine collectiuo, vt puta concilio, vel rectoribus, & alteri personæ simul, vt correctori: illud collectiuum est pro vna persona in dimidia parte, & altera persona tantundem repræsentat: & ita notat Ang. & Imò. in l. liber homo. §. Titius. ff. de hære. institu. & sequitur Iasso. post Alexand. in l. si pater. la. 1. ff. de vulgar. & pupill. vbi plura allegant.

Et ideo cum adinuicem discordant, rex noster adeundus est, vt in l. Pomponius & in l. duo. ff. de re iudi.

Quod verum crederem, nisi ista discordia inter correctorem, & repræsentantes populum esset super aliquibus ordinationibus temporalibus, vt putà circa electionem medicorum, nam præualere debent in hoc vota consiliatiorum populi, quibus hoc præcipuè est commissum, vt est text. & ibi Albe. in l. 1. ff. de decret. ab ordi. facien. & idem esset in eligendis professoribus, & obstetricibus, vt per plura comprobat Io. de Rip. in tract. de peste. in 3. p. in 7. causa, f. paru. 106. & fol. 128. *De temporalibus statutis*

Et idem est dicendum in electione œconomorum ciuitatis, & custodum annonæ, quos vernaculo sermone appellamus, *mayordomos de la albondiga*. Nam præferuntur rectores, & consiliarij ciuitatum voto correctorum, vt in l. Item eorum, §. decuriones, ff. quod cuiusque vniuersita. & notat Platea in rubric. C. de admi. Reipub. lib. 11. & Ioan. de Rip. in dicto loco. & idem Ioann. de Plat. in l. 1. C. de irenarchis, li. 10. & in l. 2. C. de decurio. eod. libr. De quo videatur elegans consilium Sigismundi Neapolitani in materia feudali consi. 4. f. consiliorum de Beati Braui 140. *Oeconomus*

Quod est verum, nisi esset consuetudo in cōtrarium: nam illa valere potest, vt in similibus causis leuis præiudicij soli rectores aliquid faciant sine iudice, argument. text. in cap. ea noscitur. de his, quæ fiunt à præla. sine consensu. cap.

Casus observandarum consuetudinum. Et ne quis hæsitet, in quibus expressum a iure, quod corrector seruare teneatur consuetudines locorum, quorum est corrector cumulat quinquaginta. Lucas de Penna in lege missi opinatores, Codic. de exacto. tributo. libro decimo, & ideo cum consuetudines, & statuta respiciant vtilitates populorum, non debent introduci, vel mutari, sine consilio eminentiorum. i. rectorum eorundem populorum,

vt

vt idem Lucas notat in l. si quos spontaneos C. de decurio. lib. 10. & ... eris de Poteo in tracta. syndica. in parte præc. p... m in versic. restar.

Et sicut corrector sine consiliarijs non mutat, vel condit statuta, ita nec iste rectores, vt supra dixi, qui sine iudice non possunt se congregare ad statuendum, vt in l. 3. §. si tamen ff. quod vi, aut clam. & notat Alberi. in rubri. C. de seruis Reipubli manumi. Vt notat Sigismundus inter consi. feudalia. consi. 4.

Imò si inuito correctore concilium congregetur, iudex debet resistere, nec permittere, vt quicquam damnosum fiat: aliàs ipse iudex negligens punietur, vt in l. nemo C. de operi. publi. & notat Alber. in l. de quibus ff. de legibus num. 30.

Imò fortiùs probat ista lex nostra, quòd non solum iudex debet obuiare, ne quid iniquum statuatur: imò postquam statutum fuerit, debet præcipere, ne obseruetur, ibi. *Y si viere que algunas ordenanzas se deuendesfazer.* Et de iure communi notat Bald. in l. nauiculariorum C. de nauicula. lib. 11. & Paul. consil. 123. quos refert, & sequitur Hyppol. in sua pract. crim. §. aggredior. num. 72.

Quod autem dixi non debere se congregare istos rectores sine iudicis præsentia, procedit, nisi velint syndicum cõstituere, vt contra correctorem querelam proponat coram rege, nam tunc licitè possunt soli rectores se congregare, & statuere, vt notat Alberi. in l. 1. §. fin. ff. de decretis ab ordi. facien. & Puteus in tracta. syndi. in prin. cap. pone, quod vniuersitas, de qua materia eleganter scribit Cassaneus in consuetu. Burgund. rubri. 13. §. 6. & Iacobus Vainerius: in inquiri. iudi. Ecclesiasticorũ, singulari. 103. & quæ personæ debeant ad concilium vocari, per eundem in notabili. 48.

8 *Rectores assistunt in carcere.*

Item aduertendum est, quod sicut supra cõclusimus iudicem debere obuiare rectoribus, ne quid iniquum fiat, ita quoque rectores populorum debent instare coram correctore, vt liberet iniustè carceratos, vel diu detentos, vt in l. iudices C. de Episco. audi. & notat Bal. in l. 1. in 2. lectura ff. de offic. consu. & facit l. in multis locis ff. de libe. homi. exiben.

Et ex hoc corroboratur practica, quæ habet. *Por carta acordada que se da a los pueblos para que vn regidor o dos assistan en la visita de los presos con el Corregidor*, ne capti vexentur iniusta captura, vt in l. vis eius, & ibi Bar. C. de proba.

Imò fortius dico, quod iudex Ecclesiasticus posset adiri, vt præcipiat correctori, quod iniustè captum liberet à carcere: quod notat Innocen. in cap. exposita. de arbitris, & notat Lucas de Penna in l. nemo carcerem col. pen. de exacto. tributo lib. 10. quod dubito, an posset obtinere in practica, verissimum tamen est de iure.

9 *Comites & duces confirmãt statuta.*

Tertia conclusio circa materiam condendorum statutorum est, quod apud nos Comites, Duces, Marchiones, & alij domini temporales possunt confirmare statuta suorum locorum, & reuidere secundum formam nostræ legis, & valet, ac si rex confirmasset, vt probat text. in l. 13. titu. 1. part. 2. ibi. *Ni fazer ley ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo.* Volente ergo populo possunt forum introducere, quia forus & consuetudo æquiparatur statuto, vt supra dixi. & notat Ysernia in rubri. quæ sunt regalia. & in sua peregrina. in prin. colum. 4.

Et ita viget in practica, licet aliter concludat Matth. in constitut. regni Sicil. in præludijs q. 3. & Angel. in l. 1. ff. quod quisque iuris, & Alexan. in 4. vol. consi. 124.

10 *Vici an statuant.*

Quarta conclusio est, quod vici vulgò dicti, *las aldeas*, non possunt statuta facere sine licẽtia ciuitatis, cui subsunt notat Bart. in l. si quid extraordinarium C. de legatio. lib. 10. & probat tex. in l. 17. tit. 1. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 2. titu. 6. lib. 7. Recopil. & vide cap. 98. *de las Cortes de Madrid del año de 73.* Vbi confirmatur per d. l. & imponitur noua forma. * Qui probat, quod etiam intra tria millia non possunt vici facere contributionem, nisi rectores ciuitatis, cui subsunt, reuiderint rationes, & idem notat Bart. in l. omnes populi ff. de iustitia, & iure. q. 1. quod procedit, nisi vicus legitimè præscripserit in contrarium, vt notat Ioan. de Ripa in tractu. de peste in 2. par. num. 468.

11 *Confraternitates.*

Quinta conclusio est, quod confraternitates, & collegia licita per modum etiam pacti, vel contractus, possunt statuta facere: quia respectu suorum officiorum habent etiam apud nos iurisdictionem, & deputant iudices, vt in l. 2. tit. 4. part. 3. & ideo possunt in eadem ratione statuere, vt per plura probat Iass. in dicta l. omnes populi num. 35. & concludunt DD. in l. 2. C. de consti. pecu. & in l. fin. C. de iurisdict. omnium iudi. & in l. 1. C. de monopo. & Feli. in cap. cum omnes de consti. num. 14. & Bald. in cap. venientes, de iureiu. & glo. in l. & quia ff. de iurisdict. omni. iudi.

12 *Statuta ligant in foro conscientia.*

Sexta conclusio est, quod statuta licitè facta non solum in foro iudiciali seruanda sunt, sed etiam in foro conscientiæ, secundùm Bald. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. quem sequitur Ias. in l. post mediis onem C. de iuris, & fac. & ideo sententia lata contra formam iusti statuti, cum non valeat, non obligat, sicut nec lata contra legem, vt in cap. 1. de sentent. & re iudi. Secus verò si statutum esset iniquum, nam nec in foro iudiciali, nec conscientiæ non obligat secũdum Ysern. in tit. quæ sint regalia. colu. 3. de quo melius quàm alibi per Andre. Tiraq. in tract. de vtroque retractu in præfat. nu. 75. fol. 11. & per DD. in cap. 1. de consti.

Iudex tamen alterius territorij, in quo non viget statutum, non tenetur exequi sententiam latam secundum formam statuti, si non vult, etiam ad literas requisitorias iudicis, vbi viget statutum. Et ita per plura probat Hypolli. in singu. 138. * Hæc opinio non videtur vera, nã seruandum est ius loci contractus, & vbi res gesta est l. si fundus ff. de euictionibus Matth. de Afflictis decis. 226. num. 4. Non ergo debet inspici locus iudicis requisiti, sed locus iudicis requirentis. Secus quoad formam iudicij. * Et nota, quod statuta populorum, si deregent in

aliquo

aliquo honorificentiæ regis, vel dominorum, nihil valent in eo, quod derogant: & ita per plura probat Antonius de Pratis in clypeo pastora li. c. 5. in fine, & est in 2. volum. tractat. fol. 201.

His sex conclusionibus præstringitur materia condendorum statutorum, quam latissimè examinat Anchar. & DD. in cap. 1. de constitu.

13 Statuta nō sint partialia. Inter alia, quæ in ista l. 17. præcipuè commēdantur, illud est, quod statuta circa electionem officialium sint æquissima, & absque vlla partialitate. Et quo corroboratur, quod notat Bal. in cap. cum accessissent, de constitu. nu. 11, quod populus non potest facere statuta, quæ sapiant diuisiones, & emulationes secretas in populo: quia talia statuta fiunt mala mente, & ad exterminandam concordiam, & mutuam societatē ciuium: ideò lex ista dicit, *Para que se eleian justamente è sin parcialidad*. Vt in l. 1. & ibi DD. C. si propter inimicitias lib. 10.

Si vero statuta carent ista suspicione partialitatis, & sunt rationabilia, seruanda sunt ad vnguem, vt in l. non tantum §. finali ff. de decurio. & in l. super creandis C. de iure fisci. lib. 10. & gloss. in cap. cum olim de cleri. cōiugatis.

Vt igitur electio, vel nominatio personarū, vt fiant rectores populorū, valeat, plura consideranda sunt, quibus omissis, aut nulla esset electio aut saltim posset periclitari. De cuius forma sunt videnda quæ notat Bald. in l. 1. nu. 44. C. qui admitti.

De electione officialium publicorum. Primò debent adesse personæ, quæ secundum mores ciuitatis adesse solent, & cessante consuetudine, vel statuto seruanda est forma, de qua in l. nominationum C. de decuri. libr. 10. & ibi notat Luc. de Pen. addēs, quod illa lex, quæ de decurionibus loquitur, habebit hodie locum in consiliarijs ciuitatum, & locorum nominandis, vel eligendis: & si vnus ex vocā-

14 dis non vocetur, ille solus potest agere de contemptu, & non valebit electio, vt notat Abb. in cap. quod sicut de electio. quē sequitur, & corroborat Inquiridion iudicum Ecclesiast. in notabili. 63.

Et non interest, an agatur de nominatione, an de electione officialium, vt est text. & ibi glos. in parte, nominationem C. de decurio. lib. 10. Si verò non vocati non agunt de cōtemptu, mero iure valet electio. vt probat Ioan. de Ripa in suis responsis tit. de rescriptis cap. 21.

Citatio. Secundò debent inspici citationes, siue nominatim, siue ad sonum tubæ, vel campanæ, vt in d. l. obseruare: & an sint absentes vocati, & an adsint duæ partes ex tribus omnium, nam absentes vocandi sunt, quando non sunt saltim extra territorium, vel in longinquo, seruato de citatione absentium, quod statuto, vel consuetudine introductum est, secundum Lucam in dicta lege nominationum, & Ioan. de Ripa in dicto responso 21. Item si electio est ardui negotij, debent nominatim scribi nomina eligētium, nisi aliud sit de consuetudine, notat Bar. in l. 1. ff. de albo scriben. & in l. vn. C. de priuilegijs curiæ. lib. 10. notat Bal. in l. nulli ff. quod cuiusque vniuersi. nomi. & in l. vni. C. qui bonis cedere poss. & Corneus consi. 189. col. vn. vol. 3. vel debet dici duas partes interuenisse, & quòd maior pars consenserit secundum Alex. consi. 68. col. 2. lib. 2. & consi. 1. lib. 4. & notat Alexan. & Iass. in l. & hæred. §. hodie ff. de pactis, & Feli. in cap. cum omnes col. 10. de constitu.

Locus. Tertiò, viso quod citatio, & conuocatio legitima præcedat, inspici debet, an sint congregati in loco solito ad nominationem, vel electionem celebrandam, vt in d. l. 2. C. de decuri.

Si tamen omnes votum habentes, sint congregati in loco solito, & sine citatione solita in his fieri, nihilominus omissio citationis non vitiat, nam præsentes non sunt citandi: & ideo actus nominationis, vel electionis sic factus valet, & tenet, vt notat Bart. in d. l. 2. quem sequitur Decius 1. vol. consi. 199.

Tempus. Quartò, inspici debet tempus, nam citatio facta ad certum diem, si ex ea comparet, vel non comparet citatus, vitiat actum, si alio tempore geratur, vt notat Bart. in l. aut qui aliter §. fin. ff. quod vi, aut clam. Sic postquam introductum est à consuetudine, vel statuto, quo tēpore debeat electio, vel nominatio fieri, si fiat alio tempore, nullo modo debet valere, quia actus geritur extra tempus præfixum argu. tex. in l. si eo tempore C. de remiss. pigno.

Si verò non sit statutum, vel certa consuetudo in tempore faciendæ electionis, tunc illa celebranda est tribus mensibus, antequam finiatur tempus priorum officialium: & ita probat Ioan. de Platea in l. si ad magistratum C. de decurion. lib. 10.

Tempore feriato fit electio officiorum. Tempus autem, & dies debet obseruari, vt in eo fiat electio, vel nominatio, etiam si sit feriatus in honorem Dei: nam cum in hac electione tractetur de causa publica, & de prouidendis rectoribus locorum, habet in se quandam pietatem. Et ob id sicut feriatis diebus datur tutor, eodem modo potest fieri electio officialium, nam æquiparantur tutoribus vt in lege præsens C. de transactioni. & minor, & Respublica æquiparantur: & rationibus supradictis ne vacet Ecclesia, valet electio Ecclesiastica in diebus feriatis, vt notat Specul. in titul. de ferijs §. sequitur in versi. porro. & in feriatis diebus etiā in honorem Dei datur tutor pupillo: & eodem iure possunt dari rectores vniuersitatibus, vt est text. in l. 35. titul. 2. parti. 3. & loquendo in simili casu circa iudicia, quæ proferuntur tempore nundinarum, quæ celebrantur in diebus feriatis, ita tenet nouissimè Robert. Marant. in speculo aureo in 16. distin. iudiciali. in fine.

Tractatus. Quartò, debet tractari de nominatione eligendorum, dicendo quilibet, quod sibi videtur, hoc enim importat tractatus, vt in cap. tua de his, quæ fiunt à prælato. Et an sufficiat in scripto votum præstare sine loquela, videatur Boerius in decisi. 1. Propositionem autem faciet præsidens concilio petendo votum ab alijs, & ita notat Specul. in titu. de locato. §. sequitur vers. & scias. Et ad votandum debet præcedere iuramentum de rectè eligendo, sicut iurat tutor: & sicut in electione tutorum regis, vt in l. 3. titu. 15. part. 2.

Votum

Votum autem dabit priùs qui dignior eſt, vt per plura probat Præpoſitus in cap. Epiſcopus 17. diſtinct. & melius gloſſ. in regul. Cancellariæ Iulij ſecundi.in 6. parte primæ regulæ, fol.paruo.81.& facit gloſſ.in capi. Epiſcopus, 7. q.1.& quando præcedit tractatus, ceſſat cóſpirationis ſuſpicio,vt probat Io.de Rip.in li.2.reſponſ.cap.12.& 13.

Et niſi ſtatuitum,vel conſuetudo aliter diſponant,ſeniores debent præcedere in votando, vt in cap.1.de controuerſi.feud. inter pares termi. & ibi notas Baldus,& Ludou.Roman.in ſingular.81.

Et quamuis ratione antiquitatis, & vt honor ſeruetur.honor ſit primam vocem, & votum præſtare, tamen tale votum non ideò eſt maioris efficaciæ,quàm ſit ſecúda vox, & votum, vt notat Paul.in leg.ſi quis ita ff.de hære. inſt.

15 *Ordo ſeſſionis.* Quintò,debet inſpici ordo ſeſſionis inter perſonas, quæ debent votare, nam ne quis loquatur ante antiquiorem, neue ſedeat in altiori loco, iudex debet obuiare, vt in l. 1.ff. de albo ſcribendo.de quo plura refert Felin.in cap. ſtatuimus,de maiori.& obe.& Ioan.de Leicer in tracta.primogenituræ lib.2.q. 3. & ſtylus Pariſienſis in tracta. de authoritate magni conſilij folio 127.

Nam ius ſedendi ante alios, eſt priuilegium, quod decet eſſe manſurum, & ordo confunderetur,ſi iſtud priuilegium priuilegiato non ſeruaretur, vt nominatim comprobas Feli. in d. c. ſtatuimus.

Ex quo infertur, quod ſi quis abutitur iſto priuilegio,nitens occupare altiorem locum alteri debitum,non ſolum expelli debet à iudice, & reſiſti, à parte etiam manu armata, & violéter,vt per plura comprobat Caſſaneus in conſuetudi.Burgund.in rub.6.§.4.in s. glo. à num. 1.vſque ad numer.20. ſed etiam occupator ius propriæ ſeſſionis perdere debet, atque eo priuari, & poni in loco inferiori à proprio loco ad voluntatem iudicis, vt in cap. præcipimus. 63. diſtinctio. & notatur in l. ſi qua loca. de ſpecta. lib.11.& notat Roman. in ſingu.non debet minor.

Itaque in modo ſedendi inſpiciat iudex conſuetudinem,ſicut inſpici debet in modo procedendi, quando fi[illegible]iones,vt notat Baldus in l.obſeru[illegible]ie,§.ar[illegible] verò,ff.de offic. proconſ.

Et vbi non eſt[illegible]datus alius o[illegible]o, melior eſt códitio poſſidenti[illegible] C. notat. idem Baldus in lege per agrum, Codic. de ſeruitut. & aqua. & ſic primus occupator loci, vel ſeſſionis ſuendus eſt.

16 Sextò,debet inſpici ætas, & habilitas eorum, qui debent votum præſtare,nam votátes habétur loco teſtium,vt notat Felin.in cap. cauſam, quæ de teſtibus, & ideò impubes, qui non poteſt regulariter eſſe teſtis,quamuis poſſis habere officium rectoriæ ciuitatis, non tamen poterit votum præſtare in huiuſmodi electionibus, vt in l ſpurij,§.minores,& ibi Alber. ff. ad muni.& in leg.ad Rempublicam, ff.de decurion.& notat Bald.in leg. ſi pater, C. quando prouoca. non eſt neceſſe. & Paulus in lege, in prouintiali.§.ſi in publico.ff.de noui.oper.nuncia. & de officio rectoriæ an minori conferri poſſit, & quando valeat diſpenſatio, allegat Roderic. Suar.in alleg.12.& quod ex cauſa penuriæ poſſint minores eligi ad officia publica,eſt tex. in l. non tantum,§.1.ff.de decur. & potiſſima cauſa eſt penuria, vt notat gl.in l.ad rempubl.ſupra alleg.

Qualitas perſonarũ. Septimò,debet conſiderari qualitas eligendorum,nam conſideranda eſt nobilitas, prudentia, fidelitas, & bona conſcientia cum mentis integritate proueniens, & rerum experientia vt in §.ſed cum ſit neceſſarium, C. de nouo, C. componen.& ſolertia,& diligentia,vt in proœmio Inſtitutionum,ver. cumq; Deo. Item morum probitas,& peritia.vt in lege prima,ff.de decretis ab ordin.faciend. & notat Ioann. de Platea, in l.1.C.de condi. in publi. horre. libro 10.

Item,qualitas perſonarum non ſolum à iure ſpectata eſt, vt infra ſubijciam, ſed etiam quæ inducta eſt à conſuetudine: nam ſi conſuetudo eſt, vt ex aliqua progenie, vt eſt apud ciuitaté, *de Soria*,eligantur rectores, illa cóſuetudo qualificat perſonas, & eſt ſeruanda. Nam ſufficit,ſi dicatur,ita conſuetum eſt eligi, vt eſt gl. in cap. abbate ſancti Siluani. de verborum ſignificati. facit lex pen. ff. de iuſtitia,& iure. Imò etiam ſi ex priuilegio naturales haberentur pro ciuibus,ſi tamen ſoli ciues naturales admitti ſolent ad honores,alij,qui non ſint naturales,licèt habeantur pro ciuibus, non admittenrur ſecundũ Bald.in l.in vrbe,ff.de ſtatu, homi. Vt notat gl. in l.vt gradatim. ff. de mune. & hono. quod ſi non ſeruetur,illi de progenie licitè poſſunt appellare, vt in l.1. C. de potiori ad mune. non vocan.lib.10. * Sed quod officia debeant dimidiari, tenuit. d. Horoſcius in l.2.ff. de ordine iuris,nu.77.& facere videtur l.r.ti.13.li. 8. Rec. quæ iubet, *que en los oficios de la hermandad ſe partan en los dos eſtados.**

17 *Nobiliores & ditiores præferẽtur.* Qualitas autem,quæ à iure inuenitur expreſſa,vt ex nobilioribus,& ditioribus vicinis ciuitatum ſint eligendi officiales publici, vt in auſhen.de defenſoribus ciuitatum,§.interim, collat.3.& eſt tex.in l.honores.§.ſi is, qui. ff. de decurio.& in auth. præſides gẽtium, C.de epiſco. audi. de quo plurea doctrinas citat Ioann. de Palacios Ruuios in repetitio.rubr.de donat.inter virum,& vxorem § 9. num. 8. Et eſt ratio, nam ditiores, & bonæ opinionis homines alijs præferri debent,vt in auth.ſed cum teſtator. C. ad leg. Falcid. Et iura huius regni vicinis dicũt officia conferenda, vel originarijs, vel ſaltim illis,qui volunt domicilium habere in loco, vbi debet officium exerceri, vt in l.8.* Quæ eſt lex 2.titu.3.& 4.lib.7.Recopil. licet aliquantulum immutata. * iuncta.l.2 3.ti.2.li.7. ord.* Quæ eſt l.5.tit.2.li.7.Rec. quæ legatur attente,quia muſat nonnulla.*

Pauperes autem,& infimi , aut viles , non ſunt ad officia publica eligendi, vt in l. reſcripto,§. r.ff.de mune. & hono. & notat Platea in l. ad ſubeunda.& in l.ſi quis decurio. C. de decurio.

rio,lib.10.& in l.ne quis,C.de digni.lib.12.& in authen.de defenso.ciuita.& glos.in parte, obscuri col.3.Viles autem dicuntur, vt in dictionario meo,in parte,Viles, & sordidi, qui communiter tales reputantur, vt notat Luc. in l. maximarum C.de excusa.mune.lib.10.

51 Nobilitas autem, & bona æstimatio in personis eligendorum est consideranda,secundum æstimationem huius sæculi,vt est glos. satis notanda in dict. auth. de defen.ciuit. §. interim coll. 3. Alibi autem consideratur nobilitas secundùm bonos mores,vt notat Bal.in l.ex diui Pij C.locati. Et consuetudo regionis spectanda est in æstimatione nobilitatis in hoc casu, vt notat Ioan. Andre. in addi. ad Spe. in tit. de teste §. 1. vers. sed quia, aliàs autem quid sit nobilitas,& quis nobilis, de iure communi latè congessit Tiraque. in tracta. de nobilitate. Et ego de iure nostro Castellano dixi in dictionario meo in parte, *cauallero*, & in parte, *hidalgo*, & in parte, *nobles*. Imò in materia electionis ad officia quis dicatur nobilis, est arbitrarium,secundum Alexandrum in apostillis ad Bart. in l.3.ff.de testibus.

In impetrationibus verò beneficiorum quis dicatur nobilis,& quid iuuet illa æstimatio, videatur per Lodoui. Gomez. in regula Cancellariæ,de annali possessore quæst.37.

Nobilitas. Nobilitas igitur cum debeat considerari secundum æstimationem loci, vbi eligendus demoratur, non debet attendi, an illa æstimatio sit respectu potentiæ, nam potentes potius debent non admitti ad officia,quàm nominari ad ea:nam ita præcipit faciendum l.15.tit.1.lib.7. ordi. * Quæ est l.12.tit.1.lib.7.Recopil. aliquãtulum immutata. * Imò correctores potentes non sunt nominandi, vt in l.4.tit. 16. lib.2. ordin.* Quæ est l.2.titul.5.lib. 3. Recop. * & meliùs in l.5.eo.tit. * Quæ est l. 22.tit. 5. lib. 3.in Recopil. *

Dicitur autem potens persona,vt in l. 6.titu. 1.lib.6.ordin.* Quæ est l.9.tit. 10. lib. 9. Recopil. * & illa est singularis decisio Castellana.

Quasi possessione æstimationis non est quis priuandus. Et in tantum hæc populi æstimatio consideranda est, quod postquàm quis ex electione præcedentis officij acquisiuit æstimationem illius gradus, ne generetur confusio, non debet illa æstimatione priuari, & eligi ad inferius officium, putà, *Si fue Alcalde no lo han de baxar a ser alguazil.* argumento text. in cap. ad hoc 89. distin. nam sine causa præeminentia alicui acquisita non debet auferri.argu.tex.in l.interdum ff.de operis liberto.& est glos.in c. nullus, *el segundo*, 2. quæstione 2. & est text. in l. 2. C. quemadmo. ciuilia mune.indican.lib.10. & ibi Platea. Et ista quasi possessio æstimationis per matriculam præteritam probatur : nam hæc constituit quem in quasi possessione, secùdum Bald. in l. scrinarios C.qui testa. face.pos.& ad officium indecens statui suo non debet quis compelli, vt probatur in l.1. & 2. C. ne quis liber inuitus lib.11.& æstimatio consideratur, vt conseruetur in posterum,vt l.obseruare §. 1. ff. de offic. procon. ibi hoc enim solent magni facere populi, & in l.si in aliquam eo.tit.

Imò semper ordo ascensionis, & descensionis seruandus est, vt in l. vt gradatim, & in l. honor.§. gerendorum ff. de mune. & hono. Et honor acquisitus, & qui augetur, nõ debet nocere acquirenti, vt in l.1.& ibi Albe.ff. de iure aureor.annullo.

Et honores per vicos ciuitatis æqualiter secundum ætates, & dignitates, & gradus debent iniungi, vt est elegans tex.in l. & qui originem §. præses prouinciæ ff. de mune. & ho. quod, proh.dolor,hodie pessimè seruatur.

Octauò debet inspici, quod non ex nobilioribus, siue fidalguis, aut scutiferis, debent omnes officiales concilij eligeri, sed partim ex his, partim ex plebeis, dummodo non sint pauperes, & viles, vt supra dixi, nam siue sit onus, siue sit honor, inter socios vnius Reipublicæ debet æqualiter diuidi. argu. tex. in l. si non fuerint ff. pro socio. Socij autem sunt trium statuũ, scilicet, militũ, nobiliũ, & scutiferorũ, qui minores sunt militibus, vt in l. 23. tit. 22. part. 2. & plebeiorum, & ex his tribus debent elegi officiales, licèt status scutiferorum antiquatus est. *Communicatur electio.*

Et quòd æqualiter sit celebranda isthæc nominatio officiorum, probatur arg. tex. in l. 2. ff.de origi. iu. §. eisdem temporibus, & §. deinde cum post,& ibi notat Alberi. imò addit plures eligendos ex nobilioribus,quàm ex plebeis: nam per nobiles potius defenditur Respublica, sicut de Ecclesia notatur in cap. constitutus, de appellat. & notat Lodoui. Gomez in d. regul. de annali posse.q.37. & quod in commodis, siue incommodis æquentur respectu administrationis publicæ nobiles cum plebeis, notat Bertran.in 1.par.cõsi.141.Et ita quoque æquat eos tex.in c.lex.2.dist.vbi dicitur, quod nobiles, & plebei simul debent statuere progubernanda Republica.

Et potest addi alia ratio, nam in numero, & in paritate personarum semper debet præferri ille, qui est descendens à nobiliori sanguine, vt notat Bal.in l.ne nulli C.de aduo.diuer. iudi.& facit l.si cohortalis,de cohorta.lib.12. Nam qui decoratur natiuitate nobilioris generis, præsumitur melior,vt est glo,in l.cum vnus ff.de alimen.& ciba.lega. Et sic non solum æquari nobiles plebeis, sed præ[illegible] possunt: nam splendor publicus spe[illegible] vt in l. [illegible] rescripto. §.1.ff. de muner.& ho[illegible]

Vtilissimum [illegible] est Rem[illegible]publicã regi per nobiliores sang[illegible], & æstim[illegible] ex quo dicerem esse irrationabilem, & in damnum Reipublicæ consuetudinem illam, qua disponitur, vt nobiles, aut fidalgui excludantur ab officijs Reipublicæ: ideò nec priuilegium valere debet,vt notat Platea in l.exemplo C.de decurio. lib. 10. & in l.nec damnosa, C.de precibus impera. offeren. Imò in præiudicium regis esset tale priuilegium,ob quod valere non debet, vt in l.16.tit.25.par.2.& contra rempublicam, cuius causa priuilegiantur, vt probat Roma. cons. 436.

Imò sicut fidalgui, & nobiles Hispani ideo gaudent prærogatiua nobilium, quia sunt deputati *Fidalgui.*

putati in defensam regni Castellæ, & ad oppugnandum contra inimicos, eodem modo debent frui, & deputati in seruitio Reipublicæ particularis, & vt eam defendant, & ad id possunt induci illa verba tex. in l. 5. tit. 2. lib. 4. ordi.* Quæ est l. 5. tit. 2. lib. 6. Rec. * dum dicunt, *Deuen ser fauorecidos los fidalgos por los Reyes, pues con ellos fazen sus conquistas, y dellos se siruen en tiempo de paz y de guerra*, & sic tempore pacis æquum est hos nobiles eligi ad seruiendum regi in administratione Reipublicæ, sicut in electione beneficiorum Ecclesiasticorum probat Feli. in cap. cum adeo. de rescrip. colum. fina. Et semper in iure nostro nobiliter viuentes præferuntur negotiatoribus, & alijs inferioris conditionis hominibus, vt per plura probat Guid. Pap. in decis. 196. & notabiliter viuentes dicuntur quoque scutiferi, nam Castellano sermone, *escudo*, significat *defensa*, vt in l. 23. titu. 22. par. 2. & ideo, *escuderos quiere dezir* defensoris regis, vel regni.

19 *Prælatio inter ipsos nobiles.* Imò adhuc inter ipsos nobiles eligendos datur prælatio: nam nobilis, qui habitat in ciuitate, præfertur nobili, qui in rure habitat, nec debent eligi ad regendam ciuitatem ruri inhabitantes, vt notat Angel. in authent. de defenso. ciuita. in princip. col. 3. de quo est elegans decisio Nicol. Boerij q. 272.

Item si ex nobilibus alter sit antiquior, & maioris æstimationis, ratione antiquioris habitationis præferendus est, arg. notatorum per Ludo. Gomez in §. item Seruiana. instit. de acti. & notat Luc. in l. quisquis conductor. C. de omni agro deser. lib. 11. & notatur in tract. de peste in 3. parte ver. est autem publica. fol. 103.

Item si ex his nobilibus alter sit tabellio, alter non, qui non est tabellio debet præferri: nã tabellio non debet eligi ad administrandum officium Reipublicæ, vt in l. vniuersos, & ibi Ioan. de Platea C. de decurio. libr. 10. De quo vide ratione per Aymon. consi. 163. volum. 1.

Seniores. Item inter ipsos naturales, & originarios, seniores sunt præferẽdi iunioribus, vt notat glo. in l. vt gradatim ff. de mune. & honori.

Item qui pluribus annis decursis non fuit electus ad officium Reipublicæ, præfertur illi, qui proximis annis fuit officialis, vt per circulum omnes ciues benemeriti vtantur officijs Reipublicæ, vt in l. honorum §. de honoribus ff. de mune. & honori. & in authen. de defenso. ciuita. §. interim. ibi, per circulum, & in fine coll. 3. & in l. 1. C. de officio magistri officiorũ: & in hoc, ne ordo, & circulus peruertatur, omnis color fraudis debet vitari, secundum Bal. in l. nemini. C. de aduoca. diuer. iudi.

Legitimus. Item si alter ex nobilibus sit legitimus, alter bastardus, præfertur legitimus: nam bastardus infamis habetur, vt per Azonem in summa de natura. libe. & facit l. generaliter §. spurios ff. de mune. & hono. Non tamen bastardus excluditur à doctoratu, vel magisterio, vt notat Bal. in cap. innotuit. de electio. col. 2.

Item si vnus exercet artem vtensilicam, licèt regulariter non debeat eligi ad officia publica, si tamen eligitur seruata forma textus in l. eos, qui vtensilia. ff. de mune. & hono. & in l. si cohortalis C. de cohorta. lib. 12. & alter non vtitur dicto officio, hic præferendus est.

Hæ quoque prælationes locum habere possunt quando inter plebeios contenditur super electione officiorum publicorum.

Item inter plebeios oritur quotidie contentio, nam quodam genus hominum, quos vulgus appellat, *Christianos viejos*, odio non mediocri ab horret aliud genus, quod vulgus appellat, *conuersos*, ò *marranos*, tanquam diuisos: nam marannatha hoc latinè significat, vt in cap. Guilisarius 23. quæst. 4. & hi conuersi in vulgi opinione pro infamibus habentur. De quo per Septimancensem auditorem regium in tracta. de institu. Catholicis cap. 46. numer. 21. vbi eleganter differit de materia. Et quamuis sit praua secta, ex qua multa mala orta sunt, propter secretam diuisionem Christianismi, & æmulationem, & schisma. Et hæc differentia Christianismi apud nobiles, de quorum numero nos quoque sumus, soleat sperni: tamen diabolus quotidie instat in cordibus aliquorum, vt audeant durissimo animo asserere, Christianos descendentes de genere Iudæorum ad officia publica non esse admittendos: quibus obuiat, & aduersatur expressa lex huius regni, in l. 6. titulo *de los Iudios*, parti. 7. quæ indistinctè dicit ad officia publica admittendos: quod per plura iura comprobat Montal. in l. 2. titulo, *de las iniurias*, foro ll. lib. 4. & facit text. in l. libertorum C. de digni. lib. 12. quæ probat, etiam nepotes seruorum ad clarissimas dignitates esse admittendos: & facit text. in cap. cum te. de rescriptis, vbi ad Ecclesiastica quoque officia, & beneficia possunt admitti: & notat Rom. in sin. 672. — 20 *de cõuersis.*

Quod limitatur, nisi ipsemet fuerit olim Iudæus, aut Maurus: nam facilè non admittitur, vt in cap. constituit. 17. q. 4. & notat Anani. in cap. cum sit de Iudæis, nisi conuersus esset per sona insignis, & multum decorata, vt notat Feli. in cap. eam te. de rescriptis num. 12. seruato, quod non sit filius ex personis, quæ prohibentur habere officia publica: de quibus in pragmatica Granatæ, fol. 5.

Cæteri verò conuersi, de quibus dixi in dictionario meo, in parte, *Iudios*, admitti possunt ad officia publica: tamen propter æstimationem seculi, data paritate, ego præferrem istis conuersis antiquiores Christianos, per supradicta, & per ea, quæ notat Ioan. de Ripa in conuerso in cap. eam te de rescript. nu. 39.

Nonò debet inspici, quod cessante consuetudine, aut præscriptione in contrarium facta, matricula nominatorum præsentetur regi, aut cui ipse commiserit, & in locis dominorum, comitum, ducum, aut aliorum præsentetur ipsi domino, vt eligant officiales, vel cõfirmét nominatos, quæ confirmatio signum est superioritatis, vt notat Bald. in l. f. C. de legibus, & Felin. in cap. 1. de constit. colum. 7. in quo potest respublica instare, non ipsi nominati: nam cum pendeat ex voluntate alterius, quis sit nominandus, propter huiusmodi incertitudinem, — 21 *Matricula.*

nemo

rio.lib.10.& in l.ne quis,C.de digni.lib.12.& in authen. de defenso. ciuita. & glos. in parte, obscuri col.3. Viles autem dicuntur, vt in dictionario meo,in parte,Viles, & sordidi, qui communiter tales reputantur, vt notat Luc. in l. maximarum C.de excusa.mune.lib.10.

18 Nobilitas autem, & bona æstimatio in personis eligendorum est consideranda,secundum æstimationem huius sæculi,vt est glos. satis notanda in dict. auth. de defen. ciuit. §. interim coll. 3. Alibi autem consideratur nobilitas secundùm bonos mores,vt notat Bal. in l.ex diui Pij C.locati. Et consuetudo regionis spectanda est in æstimatione nobilitatis in hoc casu, vt notat Ioan. Andre. in addi. ad Spe. in tit. de teste §. 1. vers. sed quia, aliàs autem quid sit nobilitas,& quis nobilis, de iure communi latè congessit Tiraque. in tracta. de nobilitate. Et ego de iure nostro Castellano dixi in dictionario meo in parte, *cauallero*, & in parte, *hidalgo*, & in parte, *nobles*. Imò in materia electionis ad officia quis dicatur nobilis, est arbitrarium,secundum Alexandrum in apostillis ad Bart. in l.3.ff.de testibus.

In impetrationibus verò beneficiorum quis dicatur nobilis,& quid iuuet illa æstimatio, videatur per Lodoui. Gomez. in regula Cancellariæ,de annali possessore quæst.37.

Nobilitas. Nobilitas igitur cum debeat considerari secundum æstimationem loci, vbi eligendus demoratur, non debet attendi, an illa æstimatio sit respectu potentiæ, nam potentes potius debent non admitti ad officia,quàm nominari ad eanam ita præcipit faciendum l.15.tit.1. lib.7. ordi. * Quæ est l.12.tit.1.lib.7.Recopil. aliquantulum immutata. * Imò correctores potentes non sunt nominandi, vt in l.4.tit. 16. lib.2. ordin.* Quæ est l.2.titul.5.lib. 3. Recop. * & meliùs in l.5.eo.tit. * Quæ est l. 22.tit. 5. lib. 3.in Recopil. *

Dicitur autem potens persona,vt in l. 6.titu. 1.lib.6.ordin.* Quæ est l.9.tit. 10. lib. 9. Recopil. * & illa est singularis decisio Castellana.

Quasi possessione æstimationis non est quis priuandus. Et in tantum hæc populi æstimatio consideranda est, quod postquàm quis ex electione præcedentis officij acquisiuit æstimationem illius gradus, ne generetur confusio, non debet illa æstimatione priuari, & eligi ad inferius officium, putà, *Si fue Alcalde no lo han de baxar a ser alguazil.* argumento text. in cap. ad hoc 89. distin. nam sine causa præeminentia alicui acquisita non debet auferri.argu.tex.in l.interdum ff.de operis liberto.& est glos.in c. nullus, *el segundo.* 2. quæstione 2. & est text. in l. 2. C. quemadmo. ciuilia mune.indican.lib.10. & ibi Platea. Et ista quasi possessio æstimationis per matriculam præteritam probatur: nam hæc constituit quem in quasi possessione, secũdum Bald. in l. scrinarios C.qui testa. face.pos.& ad officium indecens statui suo non debet quis compelli, vt probatur in l.1. & 2. C. ne quis liber inuitus lib.11.& æstimatio consideratur, vt conseruetur in posterum,vt l. obseruare §. 1. ff. de offic. procon. ibi hoc enim solent magni facere populi, & in l.si in aliquam eo.tit.

Imò semper ordo ascensionis, & descensionis seruandus est, vt in l. vt gradatim, & in l. honor.§. gerendorum ff. de mune. & hono. Et honor acquisitus, & qui augetur, nõ debet nocere acquirenti, vt in l.1.& ibi Albe.ff. de iure aureor. annullo.

Et honores per vicios ciuitatis æqualiter secundum ætates, & dignitates, & gradus debent iniungi, vt est elegans tex.in l. & qui originem §. præses prouintiæ ff. de mune. & ho. quod, proh.dolor,hodie pessimè seruatur.

Communicatur electio. Octauò debet inspici, quod non ex nobilioribus, siue fidalguis, aut scutiferis, debent omnes officiales concilij eligeri, sed partim ex his, partim explebeis, dummodo non sint pauperes, & viles, vt supra dixi, nam siue sit onus, siue sit honor, inter socios vnius Reipublicæ debet æqualiter diuidi. argu. tex. in l. si non fuerint ff. pro socio. Socij autem sunt trium statuũ, scilicet, miliũ, nobiliũ, & scutiferorũ, qui minores sunt militibus, vt in l. 23. tit. 22. part. 2. & plebeiorum, & ex his tribus debent elegi officiales, licèt status scutiferorum antiquatus est.

Et quòd æqualiter sit celebranda isthæc nominatio officiorum, probatur arg. tex. in l. 2. ff.de origi. iu. §. eisdem temporibus, & §. deinde cum post.& ibi notat Alberi. imò addit plures eligendos ex nobilioribus,quàm ex plebeis: nam per nobiles potius defendatur Respublica, sicut de Ecclesia notatur in cap. constitutus, de appellat. & notat Lodoui. Gomez in d. regul. de annali posse.q.37. & quod in commodis, siue incommodis æquentur respectu administrationis publicæ nobiles cum plebeis, notat Bertran.in 1.par.cõsi.141.Et ita quoque æquat eos tex.in c.lex.2.dist.vbi dicitur, quod nobiles, & plebei simul debent statuere pro gubernanda Republica.

Et potest addi alia ratio, nam in numero, & in paritate personarum semper debet præferri ille, qui est descendens à nobiliori sanguine, vt notat Bal.in l.ne nulli C.de aduo.diuer. iudi. & facit l.si cohortalis,de cohorta.lib.12. Nam qui decoratur natiuitate nobilioris generis, præsumitur melior,vt est glo.in l.cum vnus ff.de alimen.& ciba.lega. Et sic non solum æquari nobiles plebeis, sed præ[illegible] post[illegible] sunt: nam splendor publicus spe[illegible] vt in l. [illegible] rescripto. §.1.ff. de muner.& ho[illegible]

Vtilissimum fo[illegible] est Rem[illegible]publicã regi per nobiliores sang[illegible], & æstim[illegible] ne, ex quo dicerem esse irrationabilem, & in damnum Reipublicæ consuetudinem illam, qua disponitur, vt nobiles, aut fidalgui excludantur ab officijs Reipublicæ: ideò nec priuilegium valere debet,vt notat Platea in l.exemplo C.de decurio. lib. 10. & in l.nec damnosa, C.de precibus impera. offeren. Imò in præiudicium regis esset tale priuilegium,ob quod valere non debet, vt in l.16.tit.25.par.2.& contra rempublicam,cuius causa priuilegiantur, vt probat Roma. cons. 436.

Fidalgui. Imò sicut fidalgui, & nobiles Hispani ideo gaudent prærogatiua nobilium, quia sunt deputati

putati in defensam regni Castellæ, & ad oppugnandum contra inimicos, eodem modo debent frui, & deputati in seruitio Reipublicæ particularis, & vt eam defendant, & ad id possunt induci illa verba tex. in l.*.tit. 2.lib.4.ordi.* Quæ est l.5.tit.2.lib. 6. Rec. * dum dicunt, *Deuen ser fauorecidos los fidalgos por los Reyes, pues con ellos fazen sus conquistas, y dellos se siruen en tiempo de paz y de guerra*, & sic tempore pacis æquum est hos nobiles eligi ad seruiẽdum regi in administratione Reipublicæ, sicut in electione beneficiorum Ecclesiasticorum probat Feli. in cap. cum adeo. de rescrip. colum.fina. Et semper in iure nostro nobiliter viuentes præferuntur negotiatoribus, & alijs inferioris conditionis hominibus, vt per plura probat Guid. Pap. in decis. 196. & notabiliter viuentes dicuntur quoque scutiferi, nam Castellano sermone, *escudo*, significat *defensa*, vt in l.23. titu. 22. par. 2. & ideo, *escuderos quiere dezir* defensoris regis, vel regni.

19 *Prælatio inter ipsos nobiles.*

Imò adhuc inter ipsos nobiles eligendos datur prælatio: nam nobilis, qui habitat in ciuitate, præfertur nobili, qui in rure habitat, nec debent eligi ad regendam ciuitatem ruri inhabitantes, vt notat Angel. in authent. de defenso. ciuita. in princip. col. 3. de quo est elegans decisio Nicol. Boerij q.272.

Item si ex nobilibus alter sit antiquior, & maioris æstimationis, ratione antiquioris habitationis præferendus est, arg. notatorum per Ludo. Gomez in §. item Seruiana. instit. de acti. & notat Luc. in l. quisquis conductor. C. de omni agro deser. lib. 11. & notatur in tract. de peste in 3. parte ver. est autem publica. fol.103.

Item si ex his nobilibus alter sit tabellio, alter non, qui non est tabellio debet præferri: nã tabellio non debet eligi ad administrandum officium Reipublicæ, vt in l. vniuersos, & ibi Ioan. de Platea C. de decurio. libr. 10. De quo vide ratioñe per Aymon. consi. 163. volum. 1.

Seniores.

Item inter ipsos naturales, & originarios, seniores sunt præferẽdi iunioribus, vt notat glo. in l. vt gradatim ff. de mune. & honori.

Item qui pluribus annis decursis non fuit electus ad officium Reipublicæ, præfertur illi, qui proximis annis fuit officialis, vt per circulum omnes ciues benemeriti vtantur officijs Reipublicæ, vt in l. honorum §. de honoribus ff. de mune. & honori. & in authen. de defenso. ciuita. §. interim. ibi, per circulum, & in fine coll. 3. & in l. 1. C. de officio magistri officiorũ: & in hoc, ne ordo, & circulus peruertatur, omnis color fraudis debet vitari, secundum Bal. in l. nemini. C. de aduoca. diuer. iudi.

Legitimus.

Item si alter ex nobilibus sit legitimus, alter bastardus, præfertur legitimus: nam bastardus infamis habetur, vt per Azonem in summa de natura. libe. & facit l. generaliter §. spurios ff. de mune. & hono. Non tamen bastardus excluditur à doctoratu, vel magisterio, vt notat Bal. in cap. innotuit. de electio. col. 2.

Item si vnus exercet artem vtensilicam, licèt regulariter non debeat eligi ad officia publica, si tamen eligitur seruata forma textus in l. eos, qui vtensilia. ff. de mune. & hono. & in l. si cohortalis C. de cohorta. lib. 12. & alter non vtitur dicto officio, hic præferendus est.

Hæ quoque prælationes locum habere possunt quando inter plebeios contenditur super electione officiorum publicorum.

20 *de conuersis.*

Item inter plebeios oritur quotidie contentio, nam quodam genus hominum, quos vulgus appellat, *Christianos viejos*, odio non mediocri ab horret aliud genus, quod vulgus appellat, *conuersos, ò marranos*, tanquam diuisos: nam marannatha hoc latinè significat, vt in cap. Guilisarius 23. quæst.4. & hi conuersi in vulgi opinione pro infamibus habentur. De quo per Septimancensem auditorem regium in tracta. de institu. Catholicis cap. 46. numer. 21. vbi eleganter differit de materia. Et quamuis sit praua secta, ex qua multa mala orta sunt, propter secretam diuisionem Christianismi, & æmulationem, & schisma. Et hæc differentia Christianismi apud nobiles, de quorum numero nos quoque sumus, soleat sperni: tamen diabolus quotidie instat in cordibus aliquorum, vt audeant durissimo animo asserere, Christianos descendentes de genere Iudæorum ad officia publica non esse admittendos: quibus obuiat, & aduersatur expressa lex huius regni, in l. 6. titulo *de los Iudios*, parti. 7. quæ indistinctè dicit ad officia publica admittendos: quod per plura iura comprobat Montal. in l. 2. titulo, *de las iniurias*, foro ll. lib. 4. & facit text. in l. libertorum C. de digni. lib. 12. quæ probat, etiam nepotes seruorum ad clarissimas dignitates esse admittendos: & facit text. in cap. eum te. de rescriptis, vbi ad Ecclesiastica quoque officia, & beneficia possunt admitti: & notat Rom. in sin.672.

Quod limitatur, nisi ipsemet fuerit olim Iudæus, aut Maurus: nam facilè non admittitur, vt in cap. constituit. 17.q.4. & notat Anani. in cap. cum sit de Iudæis, nisi conuersus esset persona insignis, & multum decorata, vt notat Feli. in cap. eam te. de rescriptis num.12. seruato, quod non sit filius ex personis, quæ prohibentur habere officia publica: de quibus in pragmatica Granatæ, fol. 5.

Cæteri verò conuersi, de quibus dixi in dictionario meo, in parte, *Iudios*, admitti possunt ad officia publica: tamen propter æstimationem seculi, data paritate, ego præferrem istis conuersis antiquiores Christianos, per supradicta, & per ea, quæ notat Ioan. de Ripa in conuerso in cap. eam te de rescript. nu. 39.

21 *Matricula.*

Nonò debet inspici, quod cessante consuetudine, aut præscriptione in contrarium facta, matricula nominatorum præsentetur regi, aut cui ipse commiserit, & in locis dominorum, comitum, ducum, aut aliorum præsentetur ipsi domino, vt eligant officiales, vel cõfirmẽt nominatos, quæ confirmatio signum est superioritatis, vt notat Bald. in l. fi. C. de legibus, & Felin. in cap. 1. de constit. colum. 7. in quo potest respublica instare, non ipsi nominati: nam cum pendeat ex voluntate alterius, quis sit nominandus, propter huiusmodi incertitudinem,

nemo

nemo ius habet prosequendi. Et hæc conclusio potest probari ex notatis per Rot. in decisio. 592. & ex notatis per Angel. in authen. de collatio. §. ad hoc prohibemus collat. 9. & ex notatis per Stepha. Bertrand. in 3. parte consilio 2. num. 4.

Facta autem electione personarum à domino rege, vel à domino loci, talis electus dicitur habere iurisdictionem ab eligente, & non à cõcilio faciente matriculam: nam populus, aut cõcilium non dat quod non habet: & sic ab eligente, vel confirmãte dicitur haberi iurisdictio, secundum Ange. in authen. de defenso. ciui. §. de cætero. col. 3. & facit l. lege obuenire ff. de verbo. signific. & ista confirmatio est altæ, & non bassæ iurisdictionis, secundum Bal. in cap. cum omnes de constit. num. 22. & ideo crederé non debere fieri à domino extra territorium: & quod ista electio dicatur propria donatio dominorum, probatur arg. glo. in cap. relatum de præben.

Quod extenderem, etiam si nominatio, siue electio ista fiat à rege, vel domino loci per procuratorem, prout fieri potest, ex notatis per glo. in l. cum essent mihi ff. de seruitu. rusti. prædio. & facit l. certè §. 1. ff. depreca. & quod per literas fiat electio, probat text. in cap. ea noscitur, de his, quæ fiunt à præla.

Et aduertãt domini, qui passi sunt etiam semel nominare concilia personas eligendorum ad officia publica: nam ex hoc constituitur vniuersitas in possessione nominandi, à qua sine ordinario processu priuari non debet, vt notat Decius in primo volumine, consi. 129.

22 Item aduertere debent eligentes, ne eligant inhabiles, puta, *a los que han resumido corona*, vel alios, de quibus in l. 17. tit. 3. lib. 1. ordinam. * Quæ est l. 3. titu. 4. lib. 1. Rec. & vid. Couarr. vbi eam l. declarat in pract. quæst. cap. 33. nu. 6. * nam isti non sunt capaces officiorum publicorum, etiam si non fuerint per sententiam ab Ecclesia liberati: solum enim factum resumẽdi priuilegium tonsuræ consideratur, vt pœna legis locum habeat, argu. doctrinæ Bald. in l. 2. in fine C. de epis. audi. & videtur expressa lex regni in l. 3. tit. 4. lib. 6. ordi. * Quæ est l. 14. titu. 16. lib. 9. Rec. * Et in hoc casu, quo factum tãtum consideratur, & non effectus, non loquitur Bald. in l. si quis in suo C. de inoffi. testa. quem sequitur Feli. in c. 1. de præsumptio. in 8. fallen.

De electione inhabilium.

Si ergo nominauerint in officiales futuros eos, qui sunt incapaces officiorum publicorum, superior ex his non tenetur eligere, imò nominatores tanquam lege contrauenerint, sunt arbitrariè puniendi, vt in l. nemo martyres, & ibi Baldus C. de sacrosan.

Et de nouo præcipiet dominus electionem faciendam, non tamen priuabuntur nominantes pro illa vice iure nominãdi, prout nonnulli doctores tenuerunt, contra quos probat hanc conclusionem Ioan. de Ripa in tractat. de peste in 3. parte sub numero 424. Et idem notat Bal. in sua practi. titu. de cautelis, & remedijs versicul. 15. & notabiliter Cynus in l. 1. in fine ff. si quis in ius voca. non ierit. & Albericus in l. sextumdecimum §. quæsita ff. de vaca. mune. & Boerius in decisio. 2. num. 31.

Decimò, aduertere debent isti nominatores, ne vnum tantum eligant, nam electio non datur, nisi inter plures, vt in l. fisci. & in l. si tibi electio, §. 1. ff. de opti. lega. & tex. in authen. de defenso. ciui. §. fin. col. 3. *In vno non cadit electio.*

Et quod non nominent eligendos, vt sint officiales in plures annos, quia in vnum tantum annum sequentem, aut plus in biennium, & non vltra sunt officiales elegendi, vt est text. in l. neminem C. de suscepto. & archa. libr. 10. & notat Abb. in cap. fina. col. 2. de iudicijs, & Capitius in decis. 121. sub nume. 4. aliàs est sub numero 5.

Vndecimò, aduertere debent isti, qui certo tempore, aut die limitato debent eligere, ne tempus labatur, & nequeat electio celebrari post lapsum temporis. Fiendum enim certo tempore, illo debet exequi, vt notat Bal. in c. damnamus, de summa Trinita. & fide catho. si fortè contenditur, an vnus, vel plures debeant vota præstare, & allegetur contra aliquẽ, quod non potest, nec valet votum præstare: & alter contendit, quod potest, ne tempus in hoc labatur: quia fortè probationes non sunt in continenti paratæ, in tali casu non differtur nominatio, sed omnes personæ, quæ solent admitti, præstare debent vota, & admittetur votum illius, contra quem opponitur, si, & in quantum de iure valeat: nec nocebit nominationi, si postea appareat non habuisse eum ius votandi: & ita notat Abb. in c. Cumana. de electio. quẽ sequitur Cepola in cautela. 232. Item facit, qui vitium litigiosi super potestate eligendi, non impedit eligere, qui est in possessione, vt notat Bal. in l. alienationes ff. familiæ herciscun. *Quãdo contenditur super personis eligendorũ.*

Duodecimò est aduertendum, quod in pluribus concilijs est de cõsuetudine, vt iudex, vel rector illius anni nominet eligendum in sequẽtem annum: quę consuetudo, ne sit irrationabilis, sic est intelligenda, quod antecessor in illa adunantia concilij possit proponere personam eligendam pro anno sequenti, & inter omnes tractetur, an habilis, & admittendus sit: tunc enim si omnes, vel maior pars conueniat, approbando eius personam, à toto concilio nominatus videtur in concordia, vel à maiori parte, si nonnulli reluctauerint. 23 *An liceat nominare successori.*

Si verò ille, qui nominatur ab antecessore, omnino debet admitti, vt ponatur in matricula, talis nominatio, & consuetudo admittendi eum est irrationabilis, & non valet: quia reprobatum est, ne quis sibi sui officij eligat successorem, vt in cap. Apostolica. §. bis omnibus 8. q. 1. Et sic nominans videtur se ipsum nominare: nam successor etiam in officijs sæcularibus videtur eadem persona cum antecessore, vt nominatim notat Signorolus de Homodeis, in consilio 64. Et licèt aliqua iura ciuilia dicant, conueniendum eum, qui in magistratu nominat successorem, vt in l. ordine §. in eum, & in l. libertus §. nominati, & in l. quotiens §. 1. ff. ad municipa. non tamen aperiunt illa iura eum nominatum admissum ex sola nominatione,

sed

sed quòd ordo decurionum admisit, quia voluit, vel commisit hoc nominanti, vt in dicta l. quotiens §. consensisse in parte, creauit, vbi gloss. hoc sentit.

Et experientia compertum est, sic nominantes ad suos amicos, & consanguineos vota dirigere, in quo magis carnalis affectus, quàm publica significatur vtilitas, quæ vigere debet: & ideo iudex huiusmodi nominationes pati non debet: nam licèt pater pro filio, & filius pro patre possit in consilio vocem, aut votum præstare: quia motus præsumitur ob bonum Reipublicæ potius quàm sanguinis affectione, vt notat Paul. per tex. ibi in l. istud ff. quod cuiusque vniuersi. nomi.

Si tamen colligeretur, quòd ista vota, & nominationes præstantur, vt ad inuicem colligétur in damnum Reipublicæ, & vt inter se cótinuentur officia, & honores, hoc Iudex pati non debet, vt in l. 1. & ibi notat Barto. C. si propter inimici, libro 10. & facit quod de amico illius, qui habet litem cum Republica notat Ioan. de Platea in l. Duum virum C. de decurio. libro 10. & facit: nam inter eos, qui sunt eiusdem domus, non debent continuari honores: vt adnotat Nicolaus Boeri. in decisione 2. num. 5.

Et hoc quotidie practicatur, *en pueblos do ay vandos*, per quos Respublica læditur, vt in l. si quis ingenuam §. in cuilibet ff. de capti. & post. *ò donde alguno tiene pleyto con el concejo*, & nominatur eius amicus.

Quando non exprime qualitas nobilitatis. Decimotertio debet inspici, nam si opponitur contra personas, quæ nominantur, quod nó possunt nominari, putà quia allegatur, quod non est fidalgus, vel nobilis, ideo officium fidalgorú habere non potest: in isto casu, siquidem est in possessione ante hanc obiectionem, etiam non obstante potest nominari, & vti hac quasi possessione. Si verò non fuerint in possessione huiusmodi præeminentiæ, & reputationis, non potest admitti, donec probet se nobilem: & sic in primo casu, etiam pendente quæstione nobilitatis potest admitti ad officia fidalgorum, siue nobilium: & ita probatur argumen. text. in l. si vt proponis C. quando prouoca. non est necesse. Et resoluit Didacus de Couarru. in lib. 1. resolut. capit. 16. Et ad hoc potest induci tex. in l. 6. titulo 2. libro 4. ordina. * Quæ est l. 9. titul. 11. lib. 2. Recop.* Et secúdum istam distinctionem intelligo quæ notat Alberic. in l. imperatores §. idem rescripserunt ff. de decurio. & eorum filijs, & Gepola in cautela. 134. & Rochus de Curte in tractat. iuris patron. in verbo, cópetens nume. 54. in sua opinione. Sed quid si inhabilitas electi opponatur post electionem, videatur an debeat statim suspendi ab administratione, quod notat Specula. in titu. de censibus §. nunc dicendum, & quod notat apostill. in quæstionibus Capellæ Tolos. quæstione 370.

24 *Qualiter compelluntur electi.* Decimoquarto debet inspici, quod facta electione personarum ad officia publica, si detrectent officia acceptare, cogédi sunt eisdem coactionibus, quibus tutores cogi solent, vt in l. si quis magistratus ff. de mune. & hono. & probat Platea in l. si ad magistratum C. de decurio. libro 10. & ad hoc detrahitur de domo propria, vt fit officialis, & de facto procedi potest, vt notat idem Platea in l. ex domibus C. eo. titu. de quo vide Alex. in apostill. ad Bart. in l. munerum §. iudicandi. ff de mune. & hono.

Mayordomo de concejo. Quod maximè procedit contra eum, qui de tractat esse collector pecuniæ publicæ, quem, *mayordomo de concejo* appellamus: nam talis compellitur omnino officium acceptare, vt notat Alberi. in l. munerú ff. de mune. & hono.

Et ab huiusmodi officij acceptatione nec ætas, vel dignitas, vel etiam infamiæ excusat, secúdum Barto. in l. 1. numero 18. C. de mune. & in quo loco libro. 10. Et contra nolentes acceptare officia, ponit pœnas text. in l. si ad magistratum, & in l. ex omnibus domibus C. de decuri. libr. 10. Quæ pœnæ locum habere possent, nisi iusta causa non acceptassent, vt est videre in casibus sequentibus.

Causa recusandi officia publica. Primus casus est, si nobilis eligeretur ad officium vile purà, ad custodiam portarum, vel simile: nam non cogitur acceptare, vt in l. fin. & ibi Bar. C. de suscepto. libr. 10. & in l. 1. C. ne quis liber. lib. 11.

Indignus. Secundus est, si indignus ad officium eligeretur; nam non cogitur acceptare, cum acceptando incurreret in pœnam: posset enim extra ordinem puniri, vt notat singulariter Alberic. in l. qui cum vno §. ad bestias ff. de re mili. & Abb. in capit. præterea. num. 11. de testibus cogendis, & Capitius in decisione 178. num. 3. & facit l. 2. C. si seruus, aut liber. libr. 10. & per Rodert. Sua. in allega. 12. fol. 157. & Feli. in c. 1. de testi. cogen. & Thom. Gramma. consil. 48.

Infamis. Quod fallit, nisi ad officium honoris eligeretur infamis: nam illud officium, licèt habeat annexum honorem, non potest recusare infamis prætextu infamiæ: nam ex pœna præmiú consequi non potest, vt in l. relegatorum §. final. de interdictis & relega. & notat in specie Innocen. in cap. sciscitatus, de rescript. quem sequitur Ioan. de Platea. in l. nec infames C. de decurio. libr. 10. De quo elegantissimè per Tiraq. in tract. nobilitatis q. 24.

Sunt autem infames, de quibus in cap. infamibus de regu. iuris lib. 6. inter quos habebitur ille, qui publicè verecundiam passus est, vt probat Decius in 1. parte cósi. 90. & Bastardus, vt per Azo. in summa. C. de his, qui notan. infa. & per Thom. Gramm. consil. 48.

Infirmus. Tertius casus est in infirmo perpetuo morbo, vt per totum C. qui morbo, & qui ætate, & de maiore septuaginta annorum probat textus & ibi gloss. in l. 2. §. fin. ff. de decurio. & in l. sextum decimum §. corporis, & ibi Albericus ff. de vaca. mune.* Hæ sunt allegationes, nam in his iuribus probatur, quod maior. 55. annorum excusatur à muneribus personalibus, & sic probat tex. in l. fin. C. qui ætate libr. 10. * Sed qualiter intelligatur ista senectus ad excusationem munerum, videatur Ioan. de Platea. in l. 2. C. de his qui non impletis stipen. libr. 10. num. 2. & in l. cum decurionatus C. de decurio. lib. 10. & in l. si vltra. eo. titu.

Isti tamen non excusantur, saltim senes, vt

præstent consilium, quos vulgò dicimus, *deputados de concejo*, nam isti non dicuntur habere officium, sed votum cum alijs, vt notat Bald. in l. decernimus C. de Sacrosf. Eccl. sub num. 2. vbi qui habet consilium cum alijs dicitur præeminẽtiam habere, non dominium, vel officiũ. Et quod à consulendo Reipublicæ, & ab assistendo in concilijs nemo excusatus videatur priuilegiatus, est text. in l. si decurio fortunam, & ibi Plate. C. de decuri. libro 10. notat Martinus Laudensis in tract. de fisco. q. 17.

Et hac ratione fulcitur decisio tex. in l. 9. ti. 3. lib. 7. ordi. * Quæ est l. 3. in fin. tit. 5. lib. 7. Recop. ibi, *Pero los otros officiales*, & erat l. 6. tit. 1. lib. 6. veteris ordinam. & faciunt l. 4. & 9. tit. eo. lib. 9. Recop. * Vbi permittitur his bona conciliorum locare: quia cum non habeant officium, nequeunt impressionem facere: nam ibi deputati solum præstant consilium, & appellatione officij non venit consultor, imo prohibitus habere officium potest esse cõsultor. Bal. in authen. ingress. C. de sacros. Ecclesiæ. * Nu. 4. num. 20. in fin. *

Confinatus

Quartus casus est in confinato, vel relegato à ciuitate: nam tales confinati non possunt eligi ad officia publica, nec valet statutum in cõtrarium, vt notat Ioan. de Plate. in l. ad tempus C. de his, qui in exilium dati. lib. 10.

Quod fallit nisi confinatio sit fraudulenter procurata, vt l. quamuis prouisum, & ibi Ioan. de Platea C. de decurio. lib. 10. & in l. spadonem §. fina. ff. de excusa. tuto.

Alibi electus.

Quintus excusatur alibi electus, etiam si electionem impugnet. argu. tex. in l. diximus ff. de excusa. tuto. ex quo probatur, quod pendente impugnatione alicuius actus, potest quis se iuuare ex illo actu impugnato contra tex. in cap. mulieri. de iureiu. ꝙ quando procedat videatur Feli. in c. capitulũ nu. 8 & in c. super literis nu. 16. de rescri. & quod alibi electus excusetur à secunda electione, notat Spe. in tit. de censi. §. nunc dicendum versi. si verò & Bald. in l. si vt proponis C. quando prouoca. non est necess.

Sextus casus est in electo loco originis, & eodem tempore loco domicilij: nam iustè non acceptat electionem loci originis, vt probat Ioan. de Platea in l. exemplo C. de decu. lib. 10. & in l. ciues C. de incolis eo. lib.

Cõtinuatio honorum.

Septimus casus est, si filius nolit acceptare, & intrare officium honorabile quod proximo superiori anno pater habuit: nam ista continuatio officiorum est prohibita, vt in l. 1. & ibi distinguit Ioan. de Platea de mune. & honori. non conti. inter patrem, & fili. libr. 10.

Excommunicatus.

Octauus casus est in excommunicato: nam non potest eligi ad officia etiam secularia, vt notat Belenzi. in apostil. ad Abb. in c. si duobus de appel. & per Ioan. de Ripa in singularibus responsis, in titu. de rescrip. cap. 21.

25 *Debitor Reipublicæ.*

Nonus casus est in debitore Reipublicæ, qui non dedit rationem, & reliqua soluit: non enim potest nominari, nec eligi ad officium eiusdem Reipublicæ, vt in l. rescripto. §. debitores, & ibi glo. quæ allegat concordantes ff. de mune. & hono. & hoc est generale in omnibus officialibus, qui non sunt syndicati, & rationes redierint, vt probat Ioan. de Ripa in tractatu de peste in 3. part. in vers. susceptores sub nu. 260.

Priuatus honoribus.

Decimus casus est in eo, qui priuatur ab honoribus futuris: nam si appellat, ad noua officia aspirare non potest, vt in l. reus delatus §. fi. ff. de mune. & hono. officium tamen quod habet, exercebit pendente appellatione, nisi in syndicatu sit officio priuatus: nam non potest eum exercere pendẽte appellatione, & hoc casu sententia syndicatus habet executionem, vt in cap. 7. infra, *en los capitulos de los juezes de residencia.* * Quæ est l. 14. titul. 7. libr. 3. Reco. * Et de ratione tex. in d. l. reus §. fina. videatur Barto. in l. qui à latronibus §. 1. ff. de testamen. & Feli. in cap. omnipotens de accusa.

Priuilegiatus.

Vndecimus casus est, in eo, qui habet priuilegium à principe, ne eligatur ad munera, vt in l. senatus ff. de offi. præsi. & notat Ioan. de Platea in l. 1. C. de primic. lib. 12.

26 *Habẽs duodecim liberos.*

Duodecimus casus est, in eo, qui habet duodecim liberos, nam etiam à decurionatus honore excusatur, à cæteris autẽ muneribus publicis personalibus numerus quinque liberorũ excusat, vt est tex. in l. fina. C. qui numero liberorum, & notat Ioan. de Platea in l. in albo. & in l. si vltra C. de decurio. Et an hoc procedat mortuis aliquibus ex liberis, vide Alciatum in tractat. præsumptionũ 1. regula. præsump. 36. à realibus verò muneribus, etiam iste numerus duodecim liberorum hodie non excusat, non obstante l. si quis decurio, & ꝙ ibi notat Bart. C. de decurio. nam apud nos illa lex non habetur pro lege, sed neque pro ratione, cum per leges nostras Hispanas omnes tenẽtur cõtribuere, nisi certè expressi in legibus nostri regni, vt in l. 2. titu. 4. lib. 4. ordi. * Hæc lex non inuenitur in Recop. sed vide l. 10. & ibi Greg. Lopez in glo. 1. titu. 18. part. 3. vbi noua additio testatur hanc, & similes ll. quas ibi allegat Gregorius, non esse in Recop. * Nihilominus tamen quotidie videtur, ꝙ dantur mãdata in supremo cõsilio, vt habens duodecim liberos excusetur à muneribus realibus, sicut à personalibus, & quo iure fiat, cogita, quia ego non inuenio. Et cũ habentes numerum duodecim liberorũ, non sint exempti per leges nostras Hispanas, nõ est in dubio ista quæstio: nam tenentur ad omnes reales cõtributiones: & ista opinio seruatur quoque in regno Franciæ, vt attestatur Guido Papæ in decisione Delphinatũs 401. & Guillelm. Benedict. in cap. Rainuntius, de testament. in parte, si absque liberis, & Cassane. in consuetud. Burgund. in rubr. 1. §. 1. in glos. & sur. n. 55.

His casibus, & alijs quàm plurimis, quos curiosus poterit inuenire, nominatus habet excusationem, ne eligatur ad munera personalia officiorum publicorum, ad quæ si nominatur, vel eligitur, poterit appellare intra quinque dies, secundum formam textus in l. qui ad ciuilia, & in l. nominationes C. de appellati. & in cap. nominationes 2. quæstione 6. & per plura probat Ioan. de Platea. in l. 2. sub num. 5. C. de decurio. libr. 10.

Instan-

Instantia tamen ad prosequendam huiusmodi appellationem non durat vltra duos menses, vt in l.1.C.de tempo. appell. & sic debet intelligi textus permittens appellari à nominatione in l.8.titulo 23.part.3.limitari text.in l. 3.titul. 16.lib.3.ordinam. * Quæ est l.11.titu.18.lib.4. Recopil. * & debet finiri causa excusationis citato concilio, qui nominauit, vt in l. de vno quoque ff.de re iudi. & in l.nam ita diuus ff. de adoptio. & in isto casu notat Bar.in l. vna C. de sumptu. recupera. lib.10.

27 *Quilibet de populo impugnat electiones.*

Impugnatio autem electionis factæ de huiusmodi officijs, competit cuilibet de populo, vt in l.si reus delatus §.fina.vbi notat glos. ff.de mune. & honori. & notat Abb. in c. dilecti. col. 2. de excepti. & Federicus de Senis. consi. 227.& glo.in cap.vt circa in verbo, aliqui, de electio.lib.6. Quod limita. vt per Ioan. de Ripa in suis responsis titul.de rescriptis cap.21. & per Rebuffum in l. vna C. de senten. quæ pro eo, quod inter est notabi.9.num.9.

Et instantia huiusmodi prosecutionis cuius expensis debeat prosequi, notat Oldrad.in consi.38.& Ioan.Lup.de Pala. Ru.in rub. de donatio.inter vir.& vxo.§.39.in fin.

Iuramentū electorum. 28.

Decimo quintò debet inspici, vt facta electione horum officialium, antequam officium exerceant iurent de fideliter administrando, vt probaui supra cap.2. in princ. & per Abb. in cap. transmissam de ele.

Et facto iuramento, si de consuetudine est introductum, vt soluat aliquid erogandum in piam causam, soluet priusquam administret; & ita per plura iura, & exempla probat Ioan. de Ripa in tract.de peste in 3.parte, in versic.posset nu.30. & Archid. in cap.si quis 47. distin.

Item licet quis sit nominatus,& electus ad officium, non habet ius in eo ante ingressum corporalem ipsius officij, vt in l.post aditam.C. de impube. & alijs substi.& in l.priuatorum, & in l.fin.C. de iurisdictio. omnium iudic. & in l. receptitia C. de constit. pecu. & per Abb.in capit.nihil de electio. & per Oldrad.consilio.191. & per Bart.in l.ex eo.ff.de testa.mili. & per Felin.in capit.fina.de iudicijs col.1. & Parid. de Puteo in tract.syndi.in parte, electio. c. in officijs, pro quibus est text.in l. Publius ff. de conditio. & demonstra. & ingredi debent officiales à principio mensis Ianuarij, vt probat ista lex.

Et si fortè agat electus interdicto restituendæ tanquam officio priuatus, non solum possessionem per ingressum supradictum debet probare, sed suam electionem rectè factam, aliàs minimè poterit obtinere, vt notat Bellamera in decisi.17.& Math.de Afflict. in const. Regni Sicil.cap.cum satis sub rubr.48.

His quindecim considerationibus in electione officialium præhabitis, rectè, & laudabiliter procedit electio: quibus omissis posset fortè periclitari.

Procedendo vlterius in expositione,& interpretatione huius l. 17. consideranda sunt illa verba, que dicunt, *y otros oficiales que vsen de sus officios bien y fielmente y sin fraude alguna.*

Pro verò intellectu huius tex. præmitto, quòd officiales, siue menestrales dicuntur, vt in l. 5. titulo.20.par.2. & per glos.1.in l. 1. ff. de tributo. & per glo.in l.legatis ff.de lega.3.& ibi Bart. & Alex.& in l.1.de nauicu. lib.11.

Sub quo vocabulo tam laici, quàm clerici officiales comprehenduntur: & ideò si clericus officialis in officio suo commisit abusum, punietur statutis laicorum: nam his quoque ligantur, cum respiciant publicam vtilitatem, vt notat Innocen.& Abb.in cap.cum ab Ecclesiarum de offic.ordi.& in cap. fin. de vita, & honesta. cleric.& per Bal.in sua Margarita in parte clericus ver. 19. * Latè de hoc Mexia in prag. *del trigo*, consl.5. num.32. *

Et non solum iudex Ecclesiasticus, sed secularis poterit punire, argum.tex.in c.2.ne prælati vices suas, quem commendat Cassa. in consuet.Burg.rubri.1.§.5.nu.71.& num.91.& Stepha.Aufreri.in Cleme.1.de officio ord.in 1.regu. fallentia in ver.16. * Contrarium in simili casu decidit Greg.Lopez in l.24.tit. 15. part. 7. verbo. *el ganado*, in versic.per suum tamen,&c. Et Castellus, in l.70. Tauri nu. 18. *

29 *Falsos officiales punit Ecclesiasticus.*

Item contra officiales laicos practicanda est lex ista non solum viros, sed fœminas, vt in l.1. §.1.ff.de cōstit.pecunia, & notat Barto.in l. iura.in fi.ff.de legibus, & per Alexan. in l. si constante §.fin.ff.solut. matri. præmaximè cum simus in materia fauorabili Reipublicę, quod animaduertit Decius in l.fœminæ n.112.ff.de regul. iuris, præmaximè considerata mente statuti, vt notat Ias.in l.testandi C. de testament. quod facit cōtra mulieres, viētes publicè ministerijs.

Et ex eo quòd officiales, & menestrales non debent committere abusum in suis ministerijs, sequuntur plura ad praxim conducibilia.

30 *Merces corrupta.*

Primùm infero, quòd merces corruptas potest corrector de facto proijcere, & perdere argu.tex.in l.cætera §.mala ff. fami. hercis. & in l. item quæritur §.si quis mensuras, ff. loca. & in l.lectos ff. de peri. & commo. rei vendi. & in pluribus exemplis notat Pute. in tractat. syndi. in parte iudicis suprema potestas, & Ioan. de Ripa in tracta. de peste in 3. parte num. 41. & ista est ratio ad pragmaticam *de Alcala.* fol. 73. * Quæ non inuenitur in Recopil. sed facit l.5.titul.14.lib.5. Recopil.& magis facit l. 3. titul. 5.lib. 1. Recopil. & quæ tradit Greg. Lopez in l.1.tit.7. part. 5. ibi. *ni boluiendo*,& Mexia, in pragmatica, *del trigo*, coclus. 1. num.79. cum sequ.

Contra apotecarios.

Secundò infertur, quòd merces apotecariorum, & aliorum potest publicè concremare, argu. tex. in l.damnato C. de hæreticis, & in l. quicunque in fine eod.titu. & in l. nullius C.de Iudæis,& in l.Manichæos C.de Episco.audi.& per hæc iura ita notat Iacobus de Belouiso, in practi. iudicia. titulo de iniurijs in parte, falsatium.

Tertiò infertur, quod non solum quando merces in totum sunt corruptæ debet fieri, quod supra dictū, sed quando est mixtum corruptum cum incorrupto, vt putà cera noua cum antiqua: nam tota concremabitur, vel

dabitur paupetibus, ſecundum Angel. in l. 1. C. condi. in publicis horreis, libro 10. & iſta eſt ratio ad capitu. octauum, *En las ordenanzas de los cereros.* fol. 72. * Quæ eſt l. 8. 13. & 14. tit. 18. lib. 7. Recopil. *

Triticum mixtum.

Quartò infertur, quòd ſi in tritico miſcetur abena, vel hordeum; aut in hordeo palea, vel puluis, conſtito quòd de induſtria fuerit mixtum, vel ſi aqua in lana, vel iuxta lanam, poteſt talia faciens extra ordinem puniri, ſecundum Angel. in l. annonam ff. de extra ordin. crimi. & hodie punitur apud nos, vt in pragmat. *de la vega*, fol. 10. antiquæ impreſſionis. * Quæ eſt d. l. 3. tit. 5. lib. 1. Recop. *

Remoſtado.

Quintò infertur, quòd vendẽs vinum mixtum, vulgò dictum, *remoſtado adobado*, poteſt puniri, & adhuc vinum effundetur, cum ſit nociuum humanæ ſaluti, & iſta poteſt eſſe ratio ad cap. 97. in curijs Maioriti anno 1532. & eſt text. in l. 1. titu. 10. foro legum. lib. 3. * Quæ non inuenitur in Recopil. ſed eſt l. 5. tit. 4. lib. 5. Recop. *

Ne colligatur vindemia.

Sextò infertur, quòd ne fiat vinum, acerbũ, poteſt fieri ſtatutum, ne colligatur vindemia, niſi certo tempore, vt cõcludit Bartholomæus Cepola in tractatu de ſeruitu. ruſticorum prædio. cap. de meſſe, & vindemia: nam omnis occaſio fraudis vitanda eſt à iudicibus, vt in l. vna §. ſed ne C. de latina liberta. tollen.

Contra tabelliones.

Septimò infertur: quod poteſt fieri ſtatutum puniens tabelliones ſcribentes literas cum atramento albo, vel contra pictores, qui vtuntur fictis, & adulterinis coloribus, & contra ſutores; qui ex corruptis, vel malis pellibus faciunt calciamenta: & contra iſtos habet locum pœna ſtellionatus, ſecundum Barto. in l. 2. C. de murilegu. lib. 10.

Contra piſcatores.

Octauò infertur, quod piſcatores, qui in aqua fluuiorum proijciunt taxum, vel alias herbas mortiferas ad capiendos piſces, puniri poſſunt: nam huiuſmodi piſces ſolent eſſe nociui, & eorum paſtu homines infirmantur: & ita notat Andr. de Yſernia in conſti. regni Siciliæ c. de venditore veneni. l. 4 & iſta eſt ratio ad nouam pragmaticã huius regni latã apud Maioritũ. * Quæ eſt l. 9. ti. 8. li. 7. Rec. & melior. l. 10. ibid. * quæ prohibet & iſto anno 1552. *que no ſe eche veleno ni toruiſco para peſcar en los rios.*

Contra vendentes ligna

Nonò infertur cõtra ruſticos vendẽtes ligna in ciuitate, & vt maius appateat onus lignorũ, & vt carius vendantur, & plus pretij arte ſua extorqueant, faciunt ex vno ligno duos ſcindendo per medium: nam per ſupradicta iura fraus iſta extra ordinem punietur, & per ſtatuta certa pęna eſt imponenda virtutẽ huius legis dicentis, *Que los oficiales vſen bien de ſus oficios*: nam appellatione *de meneſtrales* veniunt quoque *labradores*, vt in l. 5. tit. 20. part. 3.

Contra piſtores.

Decimò infertur poſſe iudicem iuſtè punire piſtores, quos vulgò *panaderos* appellamus, qui cum aceto ſolent lauare manus, vt panis exhaletur, & maior appareat, & carnifices qui inflant arietes mortuos, vt groſſiores appareant ſpecie carnis: quod vitium viget apud ciuitatem Valentiæ, vbi fui doctor creatus ſub examine peritiſſimorum doctorum.

Item puniri poſſunt caupones, ſiue tabernarij qui vinum album, aut ſofiſticum vendunt pro muſcatelo, & ſartores, qui ponunt lanam in thoracibus loco bombicis, ſiue *algodon*, & eos, qui vaſa ſtannea, aut alterius materiæ conficiunt, & cauſa vt aiunt, ornamenti faciunt interlineaturas, vt citius corrumpantur, & eos quoque qui vendunt camiſias fucatas auricalco, & dicunt eſſe auri veri.

Nam huiuſmodi fraudatores, & ſimiles poteſt iudex punire tanquam committentes fraudem de re ad rem, vt dicit Bald. in l. non dubiũ col. 5. C. de legibus, & notatur in viatorio iuris ſub rubri. de collegijs illicitis, & monopo. & iſtud notatur contra officiales quos *joyeros*, appellamus: apoſtilla ad Angel. de maleficijs, in tract. maleficio. in parte mentidore de malidadi, in principio.

Quod vendatur certo loco.

Et vt apertius huiuſmodi fraudes quæ in 31
iſtis vtenſilibus, & rebus, quæ venduntur, facilius appareant, poteſt iudex, & ciuitas ſtatuere, vt niſi in certa platea, vel loco deputato ad hoc non fiant venditiones rerum, quas iſti officiales vendunt, & quod alibi vendentes perdãt mercimonia, & ita per multa iura probat Lucas de Pẽna in l. 1. C. ne ruſtica. ad vllũ. opus l. 11. & iſtud eſt ſingulare verbũ, & quotidianũ in prac.

Contra monopolia.

Item contra monopolia officialũ debent iudices multum aduertere, vt in l. vna C. de monopo. & in l. 2. titulo 7. parti. 5. & contra officiales ineuntes pacta, ne doceant alijs ſuum officium, vt notat Lucas de Penna in l. fin. C. de legatio. lib. 10.

Taſſa.

Et vt officiales vtantur rectè, & ſine fraude ſuis officijs, factæ ſunt pragmaticæ prohibẽtes mercimonia quædam. Item iubentes fieri taſſam calciamentorum, & pannorum, quod & de iure communi ſtatutum erat, vt in cap. 1. & ibi DD. de emptio. & vendi. & notat Bart. & Platea & DD. in l. fortiſſimus C. de eroga. milita. annonæ lib. 12. vbi dicit, quod poteſt cogi officialis, ne vltra florenum habeat pro chlamyde.

Contra hoſpitantes.

Et eadem taſſa ponenda eſt in hoſpitibus publicis, & in his, quæ ibi venduntur & miniſtrãtur: & ideò eſt in practica, vt ponatur taſſa, quę dicitur aranzel, cuius tranſgreſſores debent puniri in pęnis ibi expreſſis, & tanquam præcepti tranſgreſſores, vt notat Alberic. in l. 1. §. cura carnis ff. de offi. præfecti vrbis.

Quando officialis eſt famoſiſſimus.

Item ne carius opera artificum vendantur, 32
ſi aliquis eſt famoſiſſimus in ſuo officio, putà, *el cuchillero de Guadalajara, que ſe dize Lãcero*, poteſt præcipere, vt ipſe & non alius artifex vtatur ſuo ſigno, & punire contra facientes, vt notat Platea in lege ſtimata C. de fabric. libro vndecimo. & Baldus in lege ſecunda C. quæ res vendi non poſſunt. Idem probat per bonas allegationes Rebuffus in lege vna C. de ſenten. quæ pro eo. in glo. 1. num. 36. videatur Benedict. in cap. Rainuntius de teſtamen. in parte de Clera. num. 83. & Alber. Brunus in tract. de rebus, & diſpoſi. dubijs in princ. & in l. 1. & in l. fi. C. pro ſocio. vbi dicit, quòd in balis mercatorũ poteſt iudex præcipere, ne vnus mercator

vtatur

vtatur signo alterius, & potest punire contrarium facientem, & posset esse punitio criminis falsi, vt probat Rebuffus de literis obligato. atti.4.in gloss.4.in fine.

Authoritate tamen iudicis ex legitima causa insignia aliena possunt deferri, ex notatis per Alberi.in l.sanctum ff.de rerum diui. & idē est in pastoribus, ne vnus in suis ouibus vtatur signo alterius, ne confusio generetur, & vt fraudes vitentur, sicut in simili dicitur de mutatione nominis C. in l.1.

Et huiusmodi causæ contra officiales fraudatores breuiter, & summatim etiam diebus feriatis poterunt finiri, vt in l. 1. & ibi Platea C. de pistori. libr. 11.

Vlterius præcipit lex ista, *que la tierra sea bien bastecida de carnes y pescados*, quod iure communi statutum est in l. 1. §. cura carnis ff. de officio præfect. vrbis, & in l.munerum §. item Episcopi ff.de muner. & hono.

33 *Quando est carestia.* Quod præmaximè aduertendum est tempore carestiæ, quo tempore quilibet de populo cogitur ad vendendum subiectis, & adhuc moderato pretio: suadet enim hoc vtilitas Reipublicæ, vt in l.si pendentes §. si quid cloacarij, & ibi Ange. ff.de vsufruct.

34 *Compelluntur diuites mutuare.* Imò hoc tempore si vniuersitas caret pecunijs, in communi possunt vicini diuites cogi mutuare pecunias, vt frumentum ematur, & postea pecuniæ reddātur: & si sponte non mutuauerint pecunias, coguntur stare in carcere, vt notat Guillelm. de Cuneo in l. neminem C. de Sacrosf. Ecclesi. & Platea in l. 1. C. de omni agro deser. lib. 11.& Ioan.de Rip. in tract. de peste in 2.parte ver.sextam num.161.& Cassane. in consue. Burgund.rubr.1.§.4.num.48.

Quod procedit, etiam si isti diuites sint nobiles, aut fidalgui, secundum Plateam in l. vna C. vt nemi. liceat. lib. 10. & in ordinationibus antiquis est lex regis Alfonsi sexti apud Complutum. * Quæ lex in Recop. non reperitur. *

Et compulsio ad mutandum pro emendo, debet esse generalis, & non particularis, contra vnum, vel duos vicinos, vt notat Bartol. in l. nullus C.de Iudæis, de quo in apostill. ad quæstiones Capellæ Tolosa. q. 446. & meliùs notat Lucas de penna in l.1.C. de quibus muneri. & præsta.lib.1.

Et vt constet quæ vbertas frumenti sit in ciuitate, concilium ciuitatis tempore necessitatis potest facere scrutationes, quas vulgo, *calas y catas del pan*, appellamus: in quo actu seruandus est ordo positus per Ioa.de Ripa in tractat. de peste §.sextam in 2.par.nu.158.

35 *Rustici compelluntur vendere in ciuitate.* Et vt si vbertas, ciuitas cogere potest rusticos habentes frumenta, & victualia, vt illa vēdant in ciuitate, & non extra territorium, vt in l.2.ff.de nundinis, quibus ob hoc maior summa assignanda est quàm ciuibus, vt in l.1.C.de frumen. vrbis Alexand. nam satis fatigantur itinere, & non sine incommodo à proprijs domibus auocantur, vt in l.pro locis C. de anno.& tributis lib.10.& in l.penul.ff. quemadmo. testa. ape.

• Non tamen debet multum crescere taxa pretij, quia in rure non tam facile inuenirent emptores sicut in ciuitate, vt animaduertit glo. in cap.clericus 21.q.1.

Venditio in grosso. Item est curandum, vt isti rustici vendant mercantias in grosso, & non minutatim, ne diu moràtes in ciuitate damnum sequatur agriculturæ: & ita notat Ioan. de Platea in l. colonos C. de agrico. & censi. libro. 11. & sæpe in grosso permittitur, quod minutatim non esse tam vtile, vt notat glo. in l.2.C. quando, & quibus quarta pars debea. lib.10.

Panis coctus vendi tur ad taxam. Item stante penuria panis in ciuitate, iudex cum prioribus ciuitatis statuere debet quantū panis cocti vendi debeat singulis diebus in ciuitate, secundum Ioan.de Plat. in l.1.C. de frumento vrbis Constant. lib. 11. seruata semper in distributione æqualitate argumen. tex. in l. prouidendum C.de postulan.

Contra regatarios. Et ob vbertatem, & penuriam commodiùs regendam statui potest, ne forenses, & regatarij, & datdanarij ciuitatis emant victualia, donec transeat hora certa: & interim ciues possint emere: nam cessantibus emptoribus vilescit pretium rerum, & pretio veliori res emitur in commodum ciuium, quorū Respublica portat onus regiminis, nimirum si possint hoc cōmodo vti, ex notatis per Ioan.de Platea in l.septem diebus C. de erogatio. militaris anno. lib. 11. Vendens propria frumenta, vel vina, non dicitur negotiator. vide Aymon.1.vol. consil. 163.

Et præmaximè contra regatarios hoc faciēdum est, quorum officium sordidum, & satis exorsum est, vt concludit Lucas in l. maximarum C.de excusa.mune.lib.10.

Contra obligatos Reipublicæ. Inter alia est aduertendum, quod si aliquis est Reipublicæ obligatus, quod singulis diebus vendet in mercato apud bacariam certā quantitatem arietum, & boum, aut piscium, si superuenit multitudo hospitum, vel militum, aut ex alia iusta causa cogitur, non obstante cōtractu, plures oues, aut pisces vendere eodem die: & ita concludit Bartolus, & Ioannes de Platea in l.quoad præsens C.de murilegu.lib.11.

Præuiso à iudice, vt si damnū patiatur obligatus ex tali venditione, crescat pretium carnis aut piscium, vltra taxam obligationis. Et ita per bona iura concludit Ioan. de Ripa in tract. de peste in 2. parte in versic. sed vlterius num.177. fol.74.

Cessante verò dicta superueniente necessitate, debet omnino contractus initus cum ciuitate seruari, vt in l.1.ff.de pactis, & in l. 1. ff. de consti. pecu. etiam si offeratur adiectio, vt in l. Lucius §.fin.ff.ad muni.& in l. Antiochensium ff.de priui.credi.

Debecaria. Et in seruandis contractibus, & ordinationibus ciuitatis iudex debet esse diligens, vt notat Ioan.de Platea in l.1.C.de pistori.lib.11.

Et in memoria sit semper iudicibus, vt in becaria abundet caro arietum: nam melior sanguis ad conseruationem vitæ generatur, secundū Ioā.de Pla. in l.1.C.de eroga. mili. anno. lib. 12. Vbi verò ciuitas non habet publicè obligatū, qui vendat carnes militibus principis superuenientibus, & rustici ciuitatis sunt tenaces in præstandis alimonijs, gualdana principis capit

victualia fine pretio, vt notat Bald. in titul. de pace Constan. in ver. nobis.

Populi nomine venduntur carnes.

Et apud nos pro vtilitate publica iam diu receptum est ex consuetudine immemoriali, vt ex locatione concilij in publico præconio vnus tantum carnes, vel pisces, oleum, & aliquando vinum publicè vendat: quæ consuetudo rationabilis est, & valet, secundum Innocen. & Abbatem, & omnes scribentes post eum in cap. significante de appellatio.

Libertas vēdēdi restringitur.

Et ratione publicæ vtilitatis potest infringi libertas vendendi, secundum Pari. de Puteo in tracta. syndica. cap. de excess. baro. versi. excedunt, & allegat tex. in l. Lucius ff. de euictio. & in l. item si verberatum ff. de rei vendi. Et eadem ratione publicæ vtilitatis posse infringi seruitutem, notat Ias. in l. quominus numero 32. & nume. 85. ff. de flumi. Et multa de publica vtilitate cumulat Hyppolitus in sua pract. crimina. §. attingam, cuius ratione frumentum venditum, retrahitur pro tanto, vt in capit. 14. in curijs *de Madrid.* anno 1528. * Quæ est l. 17. & 18. tit. 11. lib. 5. Recopil. faciunt l. 18. cum sequentibus & melius l. 21. ibidem. *

Cōcessiones vt frumentum asportetur extra regnum.

Item eadem ratione publicæ vtilitatis concessionis regis nostræ Castellæ, quæ fiunt, vt frumentum asportetur in regno, vel Aragoniæ, vel Portugaliæ, limitari debent, prouiso prius vt supersit abundantia in regno Castellæ, cuius publicæ vtilitati prius cauendum est, vt notat Ioan. de Platea in l. si quis per diuinam C. de aquæ ductu. lib. 11.

Interdictione asportetur frumentum.

Et per supra dicta venit limitanda l. 3. titulo 9. lib. 6. ordina. * Quæ est l. 28. titulo 18. libr. 6. Recopil. & melior textus in l. 1. titul. fin. libr. 5. Recopil. ibi. *Y porque por esperientia, &c.* Quia donec peruisum fuerit, an ciuitas habeat abundantiam frumenti, potest interdici, ne extrahatur de ciuitate, vel territorio. Et ita per bona iura probat Ioannes de Ripa in tractatu de peste in 2. parte sub numero 16. & numer. 189. Videatur Florianus in l. si pendentes §. si quid cloacarij ff. de vsufruct. & Montal. in l. 4. tit. 5. part. 5.

36 *Ciuitas an reuendat.*

Item eadem vtilitate publica inspecta, potest ciuitas emere frumentum, vt necessitates tempore reuendat pro abundantia ciuitatis. Et idem possunt caupones, & pistores, vt vel in minuto vendant hordeum, vel in pane cocto frumentum: & ista non est reuenditio, vel genus dardanatiæ prohibitum per leges nostras regias, idque colligitur ex Ange. in d. l. annonam ff. de extra. crimi.

Item ex eadem vtilitate publica fauore agriculturæ curare debet iudex, vt rustici vendant mercantias in grosso, potius quam minutatim, ne dum in foro sedet agricola, agricultura negligatur, vt notat Ioan. de Platea in l. colonos C. de agricolis, & censitis lib. 11.

Pacis violatores dicantur dardanarij.

Item contra vendentes carius, quàm tassatū est, alimēta tempore carestiæ, debet iudex procedere velut contra pacis violatorem, vt notat Alberi. in l. qui metu. §. miles ff. de re milita. Et ita procuret frumentum publicum, & alimonias dispensare, vt successor in officio iueniat, in quo ipse quoque incipiat dispensare, secundum eundem Albericum in l. qui ordinariam C. de officio præfec. prouin. & facit tex. in auth. de mandatis princi. §. sed pro vbertate col. 2.

37 *Taxa qualiter intelligatur.*

Taxa autem victualium, quæ in foro venduntur, etiam si ex statuto, vel consuetudine fiat à rectoribus ciuitatis, intelligitur accumulatiuè ad correctorem, vel iudicem ordinariū: nam ipse quoque potest tassare, & reuidere, maximè ad querelam vendentis, vel procuratoris populi, vt notat Bald. in l. si in aliquam ff. de officio proconsu. & statuta confirmata, vt rectores tassent, intelligitur sine præiudicio iuris ordinarij iudicis, secundum Bal. in l. sæpe audiui. ff. de officio præsidis, & sic iurisdictio rectoris in tassando, cum sit inferior, non extinguit iurisdictionem iudicis superioris, secundum Bal. in proœmio Gregoria. in prin. Et tassa generalis quo tempore debeat fieri, vide Yserniam in cap. 1. §. post natale. de pace iuramen. firman. in vsibus feudo.

Subiungit postea lex ista, calles, & exitus ciuitatis debere esse sine vllo impedimento, atque fœtore, quod iure quoque communi erat statutum, per text. in l. ædiles ff. de via publica.

38

Et ideò prohibitum est, ne artes fœtidæ exerceantur iuxta vias publicas, ne malus odor infestet transeuntes, vt notat Alb. & Flori. in l. æquissimum §. si tameo ff. de vsufruct. & contra candelarum artem exercētes, & pelliparios, & similes notat Cepo. in tract. de seruit. vrba. prædio. rubri. de aere.

Aqua fœtida nē proijcienda in via.

Et contra emittentes vrinam, vel vini fæces, vel aquas fœtidas ex domibus in vias publicas, notat Ioan. de Ripa in tract. de peste in 2. part. in versi. transeo. num. 64. Et plura exempla notat Plate. in l. decernimus C. de aquæ ductu. lib. 11.

Casarazos.

Item prouidebit iudex, ne iuxta vias publicas sint casalmæ, quas vulgus appellat, *casarazos, o casas caydas*, ex quibus putredo decurrit ad vias publicas, vel domos vicinorum: nam iudex cogit eas derelinqui, vel reædificari, ne ciuitas sit ruinis deforonata, & ita notat Bald. per text. ibi in l. præses ff. de officio præsidis, & Decius in l. creditor ff. si certum petat. & quādo dominus cogatur vēdere huiusmodi casalmas, notat Roma. in singulari. 777.

39 *Quas domos liceat destruere.*

Item vt ciuitas pulchrior efficiatur, potest iudex de facto domos parui præiudicij destruere, soluto pretio dominis, vt in l. ædificia. C. de operi. publi. & notat Roma. in singulari. 710. & Hyppoli. in sua practi. §. aggredior num. 68. & Alexand. in apostill. ad Bart. in l. fina. ff. de damno infecto. & Feli. in cap. nnn nulli. de rescriptis vers. ad euitandos, & Angel. in l. 2. §. si quis nemine ff. ne quid in loco publico.

Quando lædatur publica vtilitas.

Et quando ædificium publicam lædit vtilitatem, propria authoritate potest à iudice demoliri, notat Bal. in l. lapilli ff. de rerum diuisi. & facit l. Proculus §. fina. ff. de vsufruct. & l. præscriptio. C. de operib. publicis, quod iure regni videtur comprobatū in l. 3. tit. 27. part. 3.

Et

Contravallantes fundos proprios

Et ne via publica, vel exitus ciuitatum occupentur, potest iudex prohibere, ne quis propriũ fundum vallet, aut circundet: & etiam si fundus esset longe à ciuitate, si ex circundatione generaretur scandalum, secundum Ioannem de Plate. in l. 2. C. de fundis limitro. Et ita debent intelligi glo. & tex. in l. per prouintias, C. de ædificijs priua.

Imò vt latior fit via publica, finium fundi pars potest auferri ex iudicis officio, vt in l. si locus §. 1. ff. quemadmo. seruit. amitta.

Occupatio debet esse perpetua.

Et istam nostram legem, quæ prohibet occupationes viarum, & exitum ciuitatum, & locorum, limito, & intelligo, quando occupatio est perpetua: secus si esset temporalis, intereà dum aliquid ædificatur intrà ciuitates: nam lapides, & ruderia possunt poni in via ad tempus, & illa occupatio temporalis est à iudice toleranda: quia si ædificare licitum est, omnia ad ædificandum necessaria sunt permissa, vt nominatim notat Bal. in l. præses, ff. de offi. præsi. & Iass. in l. quominus, ff. de flumin. nu. 68.

Et hac ratione, & ne damnum patiantur trãseuntes, viget in practica, *Que los retejadores ponen señal en la calle, y los que edifican los materiales con que ocupan las calles*, quod sine iudicis licentia posse fieri afferit Io. Fab. in §. item institut. ad l. Aqui.

Pergula.

Item limito secundo, nisi quando viæ publicæ, vel platea occupantur cum pergulis, quibus vendentes vtuntur, vt se tueantur à vento, & pluuijs, vt notat Bal. in l. basilicam. C. de oper. publ. nam has pergulas, quas vulgo *tendejones* appellamus, debet omnino iudex tolerare.

Item lex nostra principaliter contra occupãtes vias publicas, siue exitus ciuitatum loquitur, sed contra occupantes eas vias, quæ sunt iuxta muros, loquitur tex. in l. 22. tit. 6. p. 3.

40 *Pœna occupantium vias.*

Pœna autem occupantium vias de iure communi illa erat, scilicet, quinquaginta librarum auri, vt in l. qui fine, C. de operibus publicis, licèt alij dicant, quòd pœna peculatus debet puniri, vt notat Cassan. in consue. Burg. rub. 1. §. 1. num. 35.

Iure verò nostri Regni aliter distinguitur: nam contra occupantes calles publicas habet locum pœna centum morapetinorum, de quibus in l. 32. tit. fin. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 5. titu. 26. lib. 8. Rec. * & ista lex loquitur de vijs intra ciuitates, vel loca.

Si verò extra ciuitates, si ex statuto certa pœna est imposita, illa seruanda est, vt in l. 2. C. de noxal.

Si vero non est statutum, vel certa consuetudo, locum habet pœna, de qua in l. 2. tit. 6. lib. 4. foro legum.

Et vltra pœnam damnum resarcitur, vt in l. fi. ff. de via pub. pro quo iudicis officium competit, secundum Paul. in l. quibus diebus, ff. de cond. & demon.

SVMMARIA.

Capituli XX.

1 Ædificium domus del Ayuntamiento qualiter debet fieri.
2 Domus publica quibus expensis debeat fieri.
3 Domus del Ayuntamiento non est de forma.
4 Carcer cuius expensis debeat fieri.
5 Malefactores cuius expensis custodiuntur.
6 Carcer dicitur depositum reipub.
7 Intellect. ad l. 131. in legibus del estylo.
8 Alguazelus custodit captos.
9 Intellectus ad pragmaticam contra blasphemos.

CAPVT XX.

In legem decimam octauam, de ædificatione domorum del Ayuntamiento, *& carcerum.* * *Quæ est l. 15. tit. 6. lib. 3. Recop. & vide l. 1. titul. 1. libr. 7. Recop.* *

Olim Iure communi statutum est, fabricanda prætoria, & domos publicas, vt sint in vsu publico, & quibus iudices inhabitent, vt l. nulli. C. de offi. recto. & facta domo publica, non licebat iudici alibi inhabitare in domibus priuatorum, secũdum Bario. in l. Aquilius Regulus, ff. de dona. & de huiusmodi domibus iudicum loquitur text. l. prætoria, C. de oper. public.

Vt autem iudex cum rectoribus, & alijs per sonis publicè deputatis, consuli possit vice populorum, vt in §. senatusconsultum, institution. de iustitia, & iure, ne talia parlamenta fierent in ecclesijs, contra text. in cap. decet. in versi. cessent. de immuni. eccles. lib. 6. necesse fuit, vt domus ad huiusmodi ministerium ædificarentur: & id primò statutum fuit, lege prima, titu. 1. libro 7. ordinamen. * Quæ est l. 1. tit. 1. lib. 7. Recop. & l. 15. titu. 6. libr. 3. Recopi. * quæ lex in locis, quibus iurisdictio exercetur, loquitur, & nõ in vicis, quas vulgo *Aldeas* appellamus, in quibus tantus splendor domus publicæ non requiritur, cum vbique possint homines facilius cõgregari.

1 Ædificium domus publicæ quomodo fiat.

Aedificium autem huius domus publicæ faciendum est, si commodè, & sine maximo ciuium incommodo fieri potest. vt notat Bald. in l. singularium, C. de operibus publicis, data enim difficultate maxima, ædificatio difficilis reputatur impossibilis, vt in l. non dubium, in fin. ff. de legat. 3. & in l. si alieni. ff. de solut. & est gloss. in l. fideicõmissa §. si seruo ff. de leg. tertio &

& notat Felin. in cap. ecclesia S. Mariæ, colum. trigesimaquarta, de constitutionibus, & in maxima difficultate idem citat noster frater Alfonsus de Castro in libr. primo de lege pœnali, folio 4.

Difficultas. Difficultas autem non minima reputatur, si sunt ædificia publica, refectione indigentia, vel si sunt alia opera publica imperfecta: nam prius hæc sunt perficienda, quam alia inchoanda, vt in l. penultim. & ibi notat Bald. C. de operibus public. & in l. nemo iudicum eod. titu. vbi dicitur, quòd priùs labefacta ædificia sunt reparanda, & idem probatur in l. fin. in princi. ff. de operi. public.

Fabrica. Fabrica autem huius domus de iure communi facienda est ex pecunia publica, si otiosa est, aliàs facienda est ex prouentibus fundorum publicorum, quos nos *proprios de Concejo* appellamus, vt notat Lucas de Penna in l. fina. C. de quibus mune. nemi. liceat. libro decimo. in quæst. 8.

2 *Ius regni.* Hodie verò iure nostri Regni sine vllo dubio est, quod ex redditibus populorum hæc domus publica debet ædificari, & ad id sunt à lege redditus deputati, vt in lege 4. & 5. titu. 28. parti. 3.

Et fauendum magis est istis ædificijs publicis, quàm debitis publicis, vt notat Paulus per text. ibi in l. cœtera, §. senatus. ff. de lega. 1. & per supradicta debet intelligi verba huius legis, ibi: *Den orden como se bagan*, domo vero, *del Ayuntamiento*, facta, illa dicitur caput populi, attenta distinctione, quam Bal. notat in rubr. ff. de rer. diui. vers. sed hic quæritur.

Et sic quando possessio loci accipitur, sufficit, quòd in domo ista tanquam in capite ciuitatis accipiatur, vt dixi suprà, & notat Bal. in l. 1. ff. de off. præf. August.

Et ad domum istam possunt rectores ciuitatis compelli, vt veniant, & congregentur ex causa publicæ vtilitatis, vt notat Abb. in c. quia propter in 2. not. de electi. & notatur in Inchiridio. iudic. Eccl. in nota. 64.

Mutantur rectores. Et qui moniti, vel ab statuto, vel ab homine non venerint ad dictam domum, possunt à iudice mulctari, etiam si tot ex consiliarijs venerint, quod eorum sola præsentia possit actus expedire: nam nihilominus non obtemperantes sunt puniendi, vt eleganter notat Io. de Pla. in l. in filijs, C. de decurio. lib. 10.

Et postquã fuerint congregati, vnusquisque debet officium suum impendere, secundũ ordinem, vel ab statuto, vel consilio, vel à iudice deputatum, vt notat idem Plat. in l. ii. §. erit autem C. de re mili. lib. 11.

Congregatio autem debet fieri certis temporibus, nec rectores debent semper congregari ad libitum superioris, secundum Abba. in cap. his quæ, colum. 1. de maiori. & obed. & notat Franc. Pataui. in tract. de auth. cap. 1. sede vacan. §. & quod cœtus.

3 *Domus del Ayũtamiẽto nõ est de forma.* Nec tamen quis putet domum *del Ayuntamiento*, adeò pro forma esse necessariam, quod nisi intra eam fiat concilium, quòd non valeat quod agitur: nam si omnes, qui debent ad perficiendum actum interuenire, etiam alibi congregentur, nihilominus valet quod agitur: ita notant Bart. Paul. & docto. in leg. vniuersis. C. de præci. impe. offe. & idem Bartol. in l. 2. C. de decurion. libr. 10.

Domus enim publica cum sit quid inanimatum, nihil statuit, & per consequens non est de forma, iuxta doctrinam Bald. in capit. cum in terra. de electio.

Et in dubio locus actus non præsumitur, quòd sit de substantia, vt in c. non loca. & in ca. multi 40. distinct.

Et domus *del Aiuntamiento* magis demonstrandi gratia fit ad congregationem, quàm quòd sit de substantia, argument. text. in l. qui in futurum, §. 1. ff. de pactis. Valere ergo debet actus, etiam si alibi congregentur, dummodò collegialiter, & non singulatim, iuxta notata per Abb. & post eum Felin. in c. omnes. de const. col. 16. & plura citantur in Inchirid. iudic. Eccl. notab. 65.

4 *Carcer.* Carcer autem publicus, licèt nonnulli asserant, quod sit fabricandus expensis fisci, cùm sit inuentus ad custodiam delinquentium, & debitorum, vt in lege aut damnum, §. solent, ff. de pœnis, & in l. fina. C. de custo. & exhibi. reo. & in cap. cum Episcopus, de officio ordin. lib. 6. & in cap. contra idolorum. 26. quæstione 5. & in Clementi. 1. de hæretic. Et inde malefactores abducti iudicibus præsentantur, vt puniantur, vt l. si quis ea culpa. C. de exhibitione reorum. Et ista punitio cum sola Regis authoritate fiat, eius quoque authoritate carcer esse debet, vt in l. vna, C. de priua. carce. Et sic fabrica publici carceris pertinere debet ad fiscum, qui ad hoc habet de publico redditus deputatos, vt suis expensis ministret iustitiam, vt in cap. grandi. de supplen. negligen. præla. lib. 6. & notat sanctus Thom. in secunda secundæ, quæst. sexagesimatertia, & probatur in l. sexta, tit. 28. part. 3. * Et vide Auiles in cap. 18. prætorum. verb. *se haga*. num. 1. vbi dicit, quòd de consuetudine carcer fit expensis reipublicæ ex proprijs: & superadde Iulium Clarum recep. sentent. lib. 5. §. final. quæstio. 46. num. 3. & sic videtur tenere autor infra. num. 5. *

5 *Malefactor cuius expẽsis custoditur.* Et eadem ratione iure communi si partes nõ habent in bonis, malefactor capitur, & custoditur expensis fisci, vt per bona iura probat Henricus in cap. ad aures, de simo. & capell. Thol. q. 41. & Steph. Aufr. in Clem. 1. de offic. ord. q. 2. ad finem: de qua materia per Bar. in l. lege Cornel. ff. ad Sylania. & in l. fin. C. de eroga. mili. anno. lib. 11. & per Bald. in c. nonnulli de rescript. & in cap. hic finitur lex feudo. & in capell. Tholo. q. 100. & in l. 2. titu. 18. lib. 8. ordinam. * Sed est l. 3. titu. 16. lib. 8 Recop. ibi. *Y mandamos otro si, &c.* & idem videbatur decisum *en los casos de la hermandad* per l. 25. tit. 13. lib. 8. Recop. sed illa lex est correcta *por el cap. 13. de las Cortes del ano de 1583. que manda que en esto se guarda la ley de los adelantamientos*: quæ aliter disponit, vt patet in l. vigesimaquarta, titul. 4. libr. 3. Recopil. ibi: *Con que las personas que embiaren, &c.* *

Item

Item quia carcerem habere, est quid iurisdictionale: ideò eius fabricatio ad Regem, cuius est iurisdictio, videtur pertinere, secundum Card. in Clem. 1. §. sane. in vers. secundò quęro, de hæret.

Tamen supradictis non obstantibus, fabricam domus carceris ad Respublicas pertinere, custodiam verò carceratorum ad Regem, & eius iudices, tam consuetudine interpretatum est, quàm de iure probari videtur ex sequentibus.

Primò quia in carceribus vinciri malefactores interest reipublicæ, vt inde abducti publicè puniantur, vt in l. licitatio. §. fin. ff. de publica, & vecti. & in l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquili. quod iure Regni probatur quoque in l. 1. tit. 1. versic. *e a gran pro.* par. 7. Et sicut in punitione criminis, qui est finis, publica interuenit vtilitas: ita quoque in præambulo ad punitionem, quæ est carceratio, vt in l. oratio. ff. de sponsal. Si ergo reipublicæ interest, respublica soluet expensas, vt notat Bald. per text. ibi, in l. 2. C. quibus casi. serui. reipub. pro liberta. præmi. merue. & facit lex munerum. §. hæc omnia. ff. de mune. & honori. ibi. Neque à naue, vbi dicitur, quod nauis publica expensis subditorum fabricatur; si ergo nauis, cur non & carcer?

6 *Carcer dicitur depositũ.* Nam domus carceris dicitur publica custodia, & depositum reipublicæ, & ideò carcerarius dicitur depositarius, secundum Paul. consi. 42. & Paris. de Pute. in tract. syndi. in parte, carcer, cap. an si plures, & facit l. si. ff. de custod. & exhibitio. reo. & notat Bart. appellando custodiam publicam in l. 3. §. transfugas. ff. ad l. Corneli. de sica. Si ergo depositi publici domus dicitur, facienda est reipublicæ expensis, argum. notatorum per docto. contra gloss. ibi in l. quoniam liberi. C. de testib. & nominatim ita notat Pute. in dict. cap. an si plures. sub nume. decimo quinto. & ista officio iudicis vt fiant, incumbunt.

Carcerãtur aliqui non ob solum delictum. Nam vltra punitionem delinquentium ex alijs causis videtur, quod sit commune negotiũ tàm Regis, quàm subditorum: nam debitores priuatorum creditorum incarcerantur non datis bonis, vt per gloss. in l. 3. ff. de suspe. tuto. etiam ex pacto, vt in l. 3. C. de pign. & per Bart. & docto. in l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de condit. & demonstr. & notatur in l. non est singulis, ff. de reg. iur.

Item aliquando capitur filius cum pater deliquit, nec vult compatere coram iudice, secundum Bal. in l. fin. C. de cura. fur. quem sequitur Alexand. in apostil. ad Bar. in l. fin. ff. de quæstio. Item medicus culposus carceratur, vt l. 9. titulo 15. parti. 7. Item condemnatus præcise ad factum, siue ciuile, siue criminale, donec impleat, detinetur in carcere, vt est gloss. in l. stipulatio. §. operis. ff. de noui operis nuncia. & Bart. in l. 2. §. Diuus, ff. de iure fisc. & Put. in tract. synd. in parte, captura, nu. 15.

Qui condẽnatur, vt dicat mẽtitus sum. Et in criminalibus condemnatus, vt dicat mentitus sum, secundum formam text. in l. 1. titul. *De las iniurias* lib. 8. ordinam.* Quæ est l. 3. titu. 30. lib. 8. Recop. * si non vult sibi contradicere, cum condemnetur ad factum propriũ, potest carceribus præcisè detineri, donec sibi contradicat. Et si durat contumaciter non se contradicẽdo, potest alia pœna puniri propter impossibilitatem exequendi sententiam, nolente condemnato se contradicere: argument. eorum quæ notat Ioan. And. in cap. in toto. de regu. iur. lib. 6. & per Abba. in consil. 25. colu. 2. versic. secundus modus lib. 2. & in consi. 65. eo. lib. in 2. dub. & per Aymon. consi. 12. vol. 1. & similiter commutatur pæna quando delinquẽs non est capax pœnæ, à iudice imponendæ, vt probat Anani. ad cap. ad liberandum. de Iudæ. num, 10. & est glos. fin. in cap. finem litibus, de dolo, & contum. videatur l. 6. tit. 9. lib. 4. ordi. * Quæ est l. 6. tit. 8. lib. 8. Recop. ibi: *Y si desdezirse no quisiere, &c.* * & l. 2. eod. titul. & dixi in declaratione l. 2. tit. *De las iniurias*, lib. 8. ordi. num. 19.* Quæ est situata in alio tomo post responsa. *

Quod procedit, etiam si condemnatus sit nobilis, aut fidalgus: nam in pœna contradictionis nulla est distinctio in persona plebeia, vel fidalga, aut nobili: lex enim secunda supra allegata non distinguit: imò quilibet condemnatus de illis sex iniurijs debet satisfacere parti sibi ipsi contradicendo, in satisfactionem famæ læsæ contra iniuriarum.* Quod iam cessat per l. 2. tit. 10. lib. 8. Reco. *

Et quando agitur de satisfactione facienda parti læsæ, non fit distinctio personarum, an illæ sint nobiles, vel plebeiæ: & ita notat eleganter Bal. in l. nemo clericus, C. de sacros. Ecclæs. & in c. 1. de const. quem sic allegat, & intelligit Bologn. in consi. 37.

Neque obstat lex 131. in legibus *del estylo.* * Quæ non inuenitur in Recop. sed vide d. l. 2. ti. 10. lib. 8. Recopil. * quam nonnulli allegant in contrarium: quia illa loquitur respectu pœnæ imponendæ, quando iniuriam facit quis fidalgo: & sic quando fidalgus est actor, non tamen quando est reus, vt probant illa verba: *E si fuere fijo dalga denostado*: nam ex lege fori quando iniuriam patiebatur plebeius, iniurians condẽnatur in pœna contradictionis, & in trecentis solidis: si verò iniuriabatur fidalgus, pæna additur vsque ad quingentos solidos: & id interpretetur ex dicta lege styli, non tamen per illam tollitur in fidalgo iniuriante pæna cõtradictionis: & ita rectè intelligentibus probat lex octuagesimaquinta in legibus eiusdem styli. Et ista est vera interpretatio, licet aliqui dormitẽt in contrarium somniantes. * Vide istum authorem in tract. de iniuria nu. 26. versic. neque obstat, &c. Et D. Perez in l. 1. titu. 3. libr. 1. ordin. colu. 114. versi. supradicta etenim procedunt, &c. * 7 *Expositio l. 131. del estylo.*

Item arbitri discordantes in præiudicium partium compromittentium incarcerantur, donec concordent, vt l. 29. ti. 4. p. 3.

Item pater, qui non præstat alimenta filio, cum iussus fuerit à iudice, incarceratur, vt in l. 2. tit. 19. p. 4.

Item mulier, quæ non vult cohabitare viro suo, incarceratur, secundum Abbatem in cap.

lite-

literas, column.8.de restitut. spoliat.

Item carceratus adhuc detinetur in carcere pro sua expensa, vt concludit Guid.Pap.in dec. Delph. quæst.448.

Et in pluribus alijs casibus, quibus non agitur de punitione meri criminis, incarceratio locum habet ad vtilitatem reipublicæ, & non solius Regis.

Cum igitur vertatur commune negotium in vtilitatem tàm fisci, quàm ciuitatum, ideò diuisa est expensa hoc modo, quod fabrica domus carceris pertineat ad ciuitates, custodia verò carceratorum ad Regem, & eius iudices.

Nam alguazelus tenetur captos custodire, vt in l.20. ti.9.p.2.

8 *Alguazelus custodit captos.* Et sicut dominus castri tenetur ad custodiā fortalicij, vt per Iass.in l.diuortio.§. impēdia.ff. solut.matrimon.eodem modo Rex, qui est dominus carcerum, tenetur per se, & suos Iudices atque ministros ad custodiam dictorum carcerum, vt notat Gerardus in singulari.37.& subditi nec alimentare, nec captos tenentur custodire, vt probat Steph.Bertran.in 1.p.consil.17.

I Cura carcerum. Cura ergo custodiæ carcerum ad Regē pertinet: fabrica verò ad vicinos populorum, & sic onera partiuntur ad inuicem: & cùm sit negotium commune, communibus gerītur expēsis, vt vnusquisque partem suam tueatur, iuxta notata in l.quoniam liberi.C.de testibus.& in l. si irruptione.§.finali.ff.de nego.gest.& in l.3.§. 1.ff.si mensor falsum. & per Bart. in l. si postulauerit.ff.de adulr.& per Pat.de Puteo in tract. synd.in parte, accessor.

Addit quoq; lex nostra, vt sit cura iudicibus, vt intra carceres sint prisiones, & sic vt diuersa ponūtur domus carceris, & vincula carcerum. Ex quo sequitur, quod positus, atque detentus intra domum carceris, licèt dicatur captus, secundum Ang.in l.qui in carcerem, ff.quod metus causa, quem sequitur Iass.in l. si pecuniam, §.fi.ff.de condi.ob cauf.& Ant. Capic. in decisi. 144.nu.4.

Non tamen dicitur vinculatus, & sic positus *en prisiones*, nam est quid vltra capturam personæ, & eius incarcerationem.

9 *Blasphemus qualiter carceratur.* Ex quo declaratur pragmatica huius Regni * Quæ est l.5.& 6.tit.4.lib.8..Recop. * præcipiens, vt blasphemans verba iniustorum iuramētorum, de quibus in illa lege, sit per triginta dies *en prisiones*. nam non sufficeret esse intra carcerem: nam duo copulatiuè requiruntur, quod sit intra carcerem, *y en prisiones*: nam prisiones debent esse vincula, vel cathenæ, aut cippi de quibus lex nostra loquitur, dum dicit, *prisiones* in numero plurali. Si verò dixisset, *prision*, in singulari numero, intelligeretur de ipso carcere, vt probatur ex l.4.in fine, titu.29. part.7.& in l.6.eod.tit. & in l.11. & 13.& in l.8. titu. 15. eadem part. * Et vide hunc authorem infra in 2.par cap.5.num. 22. & 23. & ad tempus, quod fletit in carcere, debeat computari in his.30.diebus: tempus, inquam, quod stetit in carcere ante sententiam? & videtur, quod sic, ex dispositione, l. omnes, C. de pœnis. quæ benè videtur ad hoc facere, iunctis ijs, quæ tradit Tiraquell.de pœnis temperandis. causa.41. num.1.& 3. Et quæ iste author tradit infra in 2.par.cap.5.num.16. Tamen cogita super hoc, quia verba. d. l. Regiæ clara videntur esse in contrarium. *

Et verbum, *prisiones*, sumitur naturaliter pro cippis, atque cathenis, vel similibus: nam & sic intelligit vulgus, & naturaliter sunt verba consideranda, vt in l. fi.C. de verb. signi. & sic verba ista naturaliter, & non ciuiliter sumuntur, vt in l.fi.C.de his, qui veniā ętatis impetra. & ibi docto. & notat Alexan. vbi allegat in 4. volum.consi.4.

Ex quo infero, quòd in casu dictæ pragmaticæ contra blasphemos non sufficeret, condēnatum esse detentum intra carcerem per triginta dies, & etiam cum fida custodia: quia debet omninò detineri *en prisiones*, scilicet, naturalibus, & non fictitijs: nam veritas carcerationis consistit in facto, & non in ficto, secundum Bald.in proœmio Gregor.colum.4.& in cap.1. de constitu.column.7.& in cap.1.de his, qui feudare possunt. & colligitur ex doctrina Bart. in l.is, qui pro emptore, versi.tertiò principaliter, ff. de vsucapion.pro empto. quod potest quoque induci, *contra los que tienen presos con vna sola arropea*. Et latiùs dixi libr. secundò, cap.5. vbi vide.

SVMMARIA.

Capituli XXI.

1. *Clauium custodia ad quem pertineat.*
2. *Instrumenta posita in arca concilij an faciant fidem.*

CAPVT XXI.

In legem decimam nonam, de custodia instrumentorum reipublicæ, & eorum fide. Quæ est lex quinta, titu. 6. lib. 5. Reco. ibi. Que a lo menos tengan tres llaues, &c. *

OLim de iure communi fuit contentio, apud quem deberet esse custodia clauium alicuius reipublicæ, & portarum ciuitatis; nam nonnulli dicebant, quod apud solos iudices, argum. text.in l.officium, §.1.ff.de re mil. alij dicebant, quòd apud consules ciuitatis, vt probat Guid.Pap.in consi.1.n.4.& no- 1 *Clauium custodias.*

tat

tat Ioann. de Rip. in tracta. de pest. in secunda p.num.415.

Ius Regni. Hodie tamen ex lege nostra quantum ad instrumenta, & monumenta publica aperte deciditur in lege ista, quod clauium custodia, & instrumentorum publicorum pertinet ad iudicē, & ad alias personas in hac lege comprehensas sub tribus clauibus. Quæ claues debent esse diuersæ, vt in Clem. vna. §. sanè, de hæreticis, ibi, Erunt duo claues diuersæ, & non vniformes: & sic bona dicetur custodia, quod requirit lex ista ibi, *a buen recaudo.*

Et data forma custodiæ, vt in ista lege locus iste non minoris authoritatis erit, quàm camera Episcopalis, vel Cardinalis alicuius, vel Camerarij Papæ, de quibus loquitur Abb. in c. ad Audientiam, de præscr. & in c. post cessionem de prob.

2 *Instrumēta posita in arca concilij fidē faciūt.* Cumque ex dispositione huius legis ista arca, vbi instrumenta conseruantur, sit custodia publica, instrumenta ibi posita, maximè libri stimorum, quos vulgò padrones appellamus, faciunt fidem, & per libros ibi positos probantur census, & redditus populorum, secundum Bald. in l. exemplo. C. de probatio. per text. in l. census, ff. de probat. & notat Abb. & moderni in dicto capit. audientiam, de præscript. & per Bald. in rubr. C. de fide instum. & in l. fina. C. si sine censu, vel reliq. & Plateam in l. fina. C. de conueni. fisci debito. lib. 10. per Ioa. de Rip. in lib. respons. tit. de legib. c. 21. in fi. & Ant. Capit. in dec. 107. nu. 12. Et iure regni est tex. in l. 11.
* titu. 18. lib. 2. ordinam.* Quæ est l. 26. tit. 25. lib. 4. Recop.* Et in casu huius legis ex sola persona tabelliones *de concejo* datur fides non ex archiuo, & sic non propter locum solummodo, nam non dicitur publicus archiuus nisi cum requisitis, de quibus per Aymon. in tract. de temporum antiqu. in 1. p. vers. 4. limit. in casu tameo, quo agitur de fide horum stimorum, quæ vulgò dicuntur *padrones*, faciunt fidem.

Quod extende etiam respectu tertij, vt est videre in exemplis citatis per Bart. in l. nuda ratio, ff. de dona. & per Ias. & Io. de Rip. & DD. in l. admonendi, ff. de iureiu. nu. 132. & per Bar. in l. quædam. §. nummularios, in fi. ff. de eden.

Custodienda ergo erit ista arca diligenter, & ad vnguem seruanda huius legis forma, alioquio habentes claues puniri debent extra ordinem, vt notat Fel. in cap. cum P. tabellio. colu. 1. de fide instrum. & per Bal. in l. 1. de indic. vidui. tollen.

Quod adeò verum est, quod si huiusmodi instrumenta non sint in ista arca, continuò, & perpetuò recondita: sed alibi extrahantur, aut asportentur, & ponantur in arca ad effectum, vt fidem faciant, nullam fidem faciunt, vt omnina-tim notat Angel. in authent. de defens. ciui. in princ. col. 3. quod est notandum ad euitandas fraudes, quæ in contrarium quotidie attentantur.

S V M M A R I A.
Capituli XXII.

1 *Negligentia iudicis est dolus.*
2 *Iudex secularis quando remittat clericum.*
3 *Assassinus non gaudet priuilegio Ecclesiæ.*
4 *Clericus quando puniatur sine degradatione.*
5 *In adulterio præsumpto habet locum transactio.*
6 *Intellectus ad l. 12. tit. 22. p. 3.*
7 *Priuilegium non perditur præsumptis probationibus.*
8 *Priuilegium clericatus non perditur per solam attentationem criminis.*
9 *In grauissimis fugiens ad Ecclesiam, an gaudeat immunitate.*
10 *Inhibitio iudicis secularis qualiter facienda.*
11 *Requisita vt clericus primæ tonsuræ gaudeat immunitate.*
12 *Receptio clericatus debet esse ante delictum commissum.*
13 *Vxor clerici coniugati an gaudeat immunitate.*
14 *Sine monitione, an admittatur priuilegium clericatus.*
15 *Declaratio Bullæ Alexandrinæ.*
16 *Vestes decentes quæ dicantur.*
17 *Clericatus qualiter probetur.*
18 *Bigamus an gaudeat beneficio clericali.*

CAPVT XXII.

In legem vigesimam, de practica Bullarum Alexandri Papæ, de clericis coniugatis. Quæ est lex. 16. titul. 6. libro tertio, Recop.*

DVo præcipit lex ista curanda à correctoribus, alterum cū iuramēto alterum cum diligentia notificandum.

Primum ne ipsi correctores procurēt, vt iudices Ecclesiastici promulgādo cēsuras suæ obuiēt iurisdictioni.

Alterum, quod si absque vlla procuratione ecclesiasticus se interponat, quibus casibus non possit, notificetur regi, si non cesset.

Ratio primi est, quia procurata, & affectata prodesse non debent iudici affectanti: de quo viginti doctrinas citat Felin. in c. fi. de testib. & Cœpol. in caut. 15. & Io. de Rip. in c. cum M. de const. in fin.

Et ne iudex secretò affectet, iurare debet, vt postea culpabilis deprehensus puniatur, vt periurus: quod ex pluribus medijs corroborat Anchar. cons. 408.

Et si secundum neglexerit notificare regi, illa negligentia dolo comparatur, vt in capit. ab eo, & ibi glo. de appellatio. libr. 6. & notatur in l. man- 1 *Negligētia iudicis dolus est.*

l.mancipia.C.de seruis fugit.& in l.eos, §. final. C.de appell.& per Puteum in tracta. synd. in parte, Iudex negligens: imò contra iudicem statim obiemperantem censuris Ecclesiasticorum iudicum, vt se inhibeant, & non appellantem, & regi notificantem, oritur grauis, & sinistra suspicio occultæ fraudis in derogationem regiæ iurisdictionis, & ob id potest arbitrio iudicis puniri, vt nominatim probat Guillem. Benedict.in cap. Rainuntius.de testam.in parte Vxorem nomine.nu. 443.& in procuratore nō appellante in causa domini, notatur in l.inuitus C.de procur.

Quod procedit, quando apertè promulgantur censuræ causa impediendæ secularis iurisdictionis, & sic in casu illicito, vt probant illa verba legis, *Para que se impida la nuestra iurisdicion Regal*. Si verò Ecclesiasticus procedat in casu à iure permisso, tunc secularis iudex obtemperare debet.& bonam fidem agnoscere, nam in Ecclesiasticis maior est iudex ecclesiasticus, quàm secularis, & ideò præcipit, & ei est obtemperandum, vt in cap. si iudex laicus. de sentent.excomm.lib.6.& in cap.licet.de iureiu. eod.lib.& per hæc, & alia iura ita notat Ioann. de Rip.in suis respons.titul.de legibus capit.13. num.11.

Iudex secularis remisit clericū sine monitione ecclesiastici.

Imò etiam si nihil præcipiat iudex ecclesiasticus, nihilominus secularis iudex nemine petente debet negotium ad ecclesiasticum remittere, putà si clericus primæ tonsuræ detentus est pro crimine leui, & non atrocissimo, vel scandaloso, & ipse allegat.& probat se clericū, & petit remissionem ad forum Ecclesiæ, isto casu iudex secularis non expectatis censuris debet remittere, vt probat Feli.in cap. exceptionē col.10.de except.

Etiam lata sententia.

Quod procedit etiam post latam sententiam à iure seculari: nam cum ista declinatoria fori in hoc casu reddat iudicium retro nullum, quandocunque potest opponi, vt in ca.at si clerici. de iudicijs. Et nominatim in isto casu per plura probat Stephanus Aufr.in repetitio. Clement.1.de officio ordin.in 2. q. sub num. 20. & 0. Felin in d.c.exceptionem, sequitur Cass. in consu. Burg.rub.1.§.5.fol.49.& Socc.in 1.volu. cons.12.

Item si facta captura clerici in flagranti delicto, vbi copia ecclesiastici haberi non potest, quo casu secularis iudex capit clericum, vt cōcludit Abb.& ibi communiter DD.in cap.cum non ab homin.de iudi.& Steph.Aufr. in d. Clemen.1.de offi.ordin.in 2.q. isto casu illico faciet remissionem non expectatis præceptis iudicis ecclesiastici.

Quando est dubia probatio.

Item non solum in casibus certis debet iudex secularis obtemperare præceptis ecclesiastici iudicis: sed etiam in casibus dubiæ probationis: vt est videre in casibus quotidie in practica contingentibus.

Nam vera conclusio est, quod clericus primæ tonsuræ, si commisit crimen scandalosum, vel damnabile, vel est inclusus in profundum malorum, quia multa delicta commisit enormia, de quibus in l.final.titul. 11. part. prima, vel assasinij quo casu non debet gaudere priuilegio ecclesiæ, vel similia crimina: ob quæ habetur pro incorrigibili, vt notat Ancha.consi.128. & Cœpol.in consi.11.

Clericus qñ punitur sine degradatione.

Si huiusmodi clericum capit secularis, potest eum punire, non spectata degradatione ecclesiastici iudicis, quia illud crimen est adeò graue, quod Ecclesia non habet pœnæ impositionem condignam. Et ideo statim punit secularis secundum Abb. in cap. at si clerici. de iudic.column.16. quem sequuntur plures citando Guillerm.Benedict. in cap. Rainunti. de testament. in parte vxorem nomine, sub numer. 44.& Stephan. Aufrer.in Clement.1. de officio ordin.in prima regu.fallen.versicu.fallit. 19. & Cassane.in consuetud.Burgun.rub.1.§. 5. num. 66. & noster vere Episcopus Calagurritanus Ioan.Diaz de Luco, in pract.cano. in parte parricidæ.fol.78.& Carrerius Regin.in sua practica crim.§.homicidium el quinto, num.11. folio paru.186.

Vbi omnes concludunt, posse istud ita practicari in istis clericis primæ tonsuræ, nō obstātibus, quæ in contrarium notat Decius in dict. cap.cum non ab homine, de iudicijs: imò etiā in clerico beneficiato posse practicari concludit Ant.Capit.in dec.112.quæ est aurea.

Tamen vt iudex secularis possit hoc facere, debet crimen adeo verè, & certissimè esse probatum, quod nulla posset tergiuersatione cælari: ista enim qualitas grauitatis criminis commissi ante omnia est probanda, vt possit iurisdictio in talem clericum competere iudici seculari. In tantum quòd cum agatur de priuatione, etiam si crimen sit notorium, requiritur sententia, vt notat Bald.in cap. 1.in princ.quando domi.proprie.feud.priuetur.

Quando de delicto constat præsumptione.

Si verò præsumptiuè constat de grauitate criminis, in hoc casu iudex secularis non posset contra talem clericum procedere sub colore grauitatis criminis, quod non verè, sed præsumptè probatum est, putà quia allegantur insidiæ, & non constat de insidijs per confessionem, vel testes: sed quia visus est armatus, quo casu de rixa præsumitur cogitare, vt per glo.in l.licet, & ibi Iasso.& Doctores, C.de pact. Nam propter hanc præsumptam probationem, non dicitur constare de insidiatione: nemo enim priuatur priuilegio clericali, nisi conuincatur per veras probationes, & non præsumptas, & ita concludit Aretius in dict. cap. cum non ab homine.de iudic.quem sequitur Cassan. in consuetud.Burgund.vbi supra in fin. per text. in cap. cum inter.& ibi gloss.fina. de purga. cano. Pro quo facit, nam defectus notorius proprietatis obstat petenti restitutionem, vt in cap. ad decimas de restitu.spoliatorum, & in cap.significasti.de diuortijs, & cap. constitutum, de filijs presbyter. nam istud est verum, quando de defectu constat per veras probationes, & non per præsumptas, vt in c.porrò. de diuor. & notat Ant.Rosel.in tract.de potestat.Pap. 14. vol. tract.fol.344.col.2.

Longe enim nimis distat, an aliquid sit verè probatum, an præsumpte, nam in adulterio præsum-

sumpto habet locum transactio, & non in vero secundum Ange.in l.si maritus.§. si negauerit, ff.de adulte.

6 Et ideo crimen lenocij non committitur præsumptam, & suspectam vxorem adulterij retinendo; secus verò esset in vera adultera, vt in l.2.C.de adulterijs.Item si latam esse sententiam constat ex falsis, & apparentibus probationibus, ipso iure sententia est nulla: secus si ex præsumptis:nam necessaria est in integrum restitutio,vt concludit Zasi. per plura in sing. respons.li.1.c.13. & ita esse intelligendam puto l. 12.tit. 22.p.3.

Aurea doctrina.

Et plura iura, atque doctrinæ, quibus hæc conclusio posset fulciri, possunt videri per Ancha.in consi. 408. cuius doctrinam appellat cedro dignam Vlda. Zasi.in l.2.ff.solur. matrimo. num.10. & notat August. de Aremino in apostil.ad Angel.in tracta.maleficio.in parte quod fama, vers.quæro, an in vnum indicium, & in parte che m hai adulterato.versi.visis capitulis, & de falsitate præsumpta notat Felin. in ca. fraternitatis.de hæretic.nu.17.nisi essent præsumptiones iuris,& de iure,iuxta doctrinam Bal.in l.si is,qui adulterij, C.de adult.& Hypp. singul. 116.

Et pro crimine verè probato vera pœna imponitur, pro præsumpto verò extraordinaria, iuxta doctrinam Innoc.& DD.in cap.quia verosimile.de præsumpt.& Bald.& DD.in l.fi.C. de probat.de quo per Hyppol.in dict. singulari. decimo quinto, & per Felinum in rubrica de probat.

7

Priuilegiū nō perditur præsumptis probationibus.

Et quando agitur de præiudicio tertij, vt esset in præsenti casu, in quo iurisdictioni ecclesiæ fieret præiudicium, non potest tolli priuilegiū, vel infringi dispositio ex præsumptis probationibus,sed ex veris,& legitimis.Et ideo nō sufficit contra præstantem opem probare delictum principalis ex præsumptionibus, sed verè,& non sufficit facta confessio ex fuga, vel absentia, vt colligitur ex pluribus relatis per Felin.in cap.sicut dignum.de homici.& per Hypolit. in sua practica criminali. §. constante. & per Bart.in leg si is,qui.§.si initium.ff.de furt.& plura refert Carrerius Reginus in sua practica criminali. §.homicidium el quarto. num. 57. Cui addo Bald.in leg quamuis.C.de fideicommiss. libert. & vbi à iure vera confessio exigitur, non sufficit ficta, secundum Bald. in leg. cogi.in fin. C. de peti.hæredi. Et dixi infra. lib. 2.c.7.num.4.versi. secundò infertur,vbi vide.*

* Et valde vtilia sunt hæc ad leg.3.titu.10. libr.4. nou.Recop.*

De quodam sodomita primo genito.

Ex quo semel dicebam in practica, quod cū quidam miles accusaretur in absentia,quod cōmiserit crimen sodomiæ,dixi, quod licèt ipse posset puniri, & damnari absens, tamen bona maioratus in præiudicium successorum non possunt confiscari, nisi de crimine constet per veras probationes, secundum formam pragmaticæ huius Regni: de cuius declaratione latiùs diximus in dubijs nostris. Et id quodque notat Ioan.de Rip.in l.admonendi. ff. de iurejur. num.174.

Si ergo in crimine qualificato,cuius non habet veras probationes,secularis vult procedere, & inhibetur ab ecclesiastico, obtemperare debet, & omninò remittere ad forum ecclesiæ per supradicta.

Item & in alio casu etiam, stantibus veris probatiunibus debet remittere, quando ille clericus attentauit delictum commitere, nec perfecit: nam licèt alias regulariter à iudice omninò competente in atrocissimis delictis attentatus puniretur pœna ordinariá, vt notat Gandi. in tractatu male. in titulo de homicidio, versic. sed pone. Et concludit Angelus consil. decimo quarto. & Bal.in leg. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleric. & Felin. in tractatu de conatu,& Cassan. in consuetud. Burg. rubri.1.§.quinto,num.decimo,& Philipp. Decius in l.non vult hæres, ff.de regul.iur. & in c. 1.de homic.lib.6. & iure Regni est text. in l. 2. tit.31.p.7.

Quando attentatur crimen.

Tamen priuilegium, vel forum ecclesiæ propter solum attentatum amitti non debet, iuxta doctrinam Anani.in cap. primo, de homic.lib. 6.& doctores in cap.perpetuæ. de electio. lib.6. Et in grauioribus delictis antentatus non punitur,nisi actus attentationis sit quasi pars eius intrinseca,secundum Bald.in l.si quis non dicam. col.3.C.de episcop. & cleric.& Capitium decisio. 126. 8

9

Fugiens ad ecclesiā an gaudeat immunitate.

Item ex supradictis assero tenendum in practica, quod in grauissimis delictis fugiens ad ecclesiam, non debeat gaudere eius immunitate: vt est videre per notata à Guidone Papa in decision.Delphi. quæstione 121,& per Ioannem Fabrum in §. item lex Cornelia. instit. de publi. iudi. & per Montal.in leg.final. titu. nono, part. prima. * Neque hanc reperio allegationem. * & per Cassaneum in consuetudi. Burgund. rubric. 1.§. 5. versicul. decimus sextus.

10

Inhibitio quando promulganda.

Inhibitio autem extra causam quæstionis præiudicialis,de qua loquitur Abb. in ca.tuam. de ordin.cogn.& Federi.in consi.121, & Lap. in allega.61.& Stephan. Aufrer. in dicta Clementina vna.de officio. ordina. in vltima parte, ver. nono. semper debet esse citata parte, & præcedente causæ cognitione, alias licitè appellatur, vt concludit Alexander in 4.volum. consil.nono,præstantissime. & in 2.volum. consil. 91. & Celsus in apostill.ad Lamphrancum in c.quoniam contra, in parte,confessiones,vers.quæro aliquis accusatur. & Iass.in l.ne quicquam,ff.de offic.proconsul.num.30. & apostill.ad Bald. in authen.statuimus,C.de episcop. & cleric.& per August,Berot.quæst.77.num.4.Istud de citatione procedit, nisi quando Papa committit causam cum potestate inhibendi: nam tūc inhibitio statim sine citatione, vt per plura iura probat Aug. Bero.qu.124.

Quod procedit, etiam quando sine accusatore,& solo officio iudicis proceditur, secundum Baldum in Margari. ad Innocen. in parte, iudex, & Cœpollam in consil. 10. imo non solum citatio requiritur, sed comparitio, & persecutio, ne maneat circunducta, secundum Ioann.

Auendaño N de

de Rip. in tit. de legib. in respon. 5. Quod est notabile.

Item antequam iudex secularis remittat causam ecclesiasticò, de cognitione criminis commissi à clerico primæ tonsuræ, plura prius debet præuidere.

11 *De expositio ne Alexandrinæ.*

Primum, quod clericus ille incesserit tempore commissi delicti in habitu clericali.

Alterum, quod illud gestauerit quatuor mensibus ante commissum crimen.

Tertium, quod habitus, & tonsura decens sit. Et ita probatur in Extrauag. domini Alexand. Pap. fol. prag. 12. & seruitium Ecclesiasticum ex concil. Tridentin. sess. vigesima tertia, de reform. c. 6.

Et ista tria ponuntur ibi copulatiuè probanda pro forma, etiam si non negentur, vt est gl. in l. cum de lege. ff. de proba. & in l. eum actũ. ff. de negot. gest. in l. si verò. §. fin. ff. qui satisd. cogant.

Nam tam de iure communi, quam ex dicta Extrauag. Alexandrina, vt clericus possit gaudere priuilegio clericali, conditionaliter requiritur, quod tonsuram, & vestes deferat clericales, vt in cap. 1. de clericis coniuga. lib. 6. ibi. Si tonsuram, & vestes deferant clericales: & in Extrauaganti Alexandrina dicitur, Si tempore commissi delicti, & per quatuor menses. Ex quibus verbis colligitur, quod duo copulatiuè requiruntur, scilicet, vestium delatio, & quod ista fuerit certo, & limitato tempore. Quod tẽpus in dubio est de forma, vt per Bald. in auth. quæ supplicatio, C. de precib. impera. offeren. Si ergo istę conditionęs potestatiuæ non fuerint impletæ, non debet gaudere clericus priuilegio clericali, ex doctrina Bald. in authen. matrim, & auiæ, C. quando mulier tutel. offic. fungi. & implementum conditionis legalis probandum est ab eo, qui agit, iuxta doctrinam Bar. in l. eũ, qui ita, ff. de verborum obligat. & in §. omnium institu. de actio. per last. Et facit l. si ita fuerit, ff. de manu. testa.

Et ideò, quod clericus dicta duo debeat probare, vt gaudeat priuilegio, notat Rota in dec. 202. imò non solum hoc, sed quòd honestè clericaliter vixerit, probandum est, secundũ Alex. in 1. volum. consi. 8. Et licet ibi dicat sufficere, quod tempore commissi delicti repetiatur in habitu clericali, vt est videre in octaua colla. Hodie tamen duo copulatiuè requiruntur, alterum, quod tempore commissi delicti in vestibus, & tonsura clericali incesserit, & quod idẽ habitus continuò decens fuerit, vt in Clement. 2. de vita, & hone. clericorum, & quod per quatuor menses ante commissum delictum detulerit: & alterum sine altero non sufficit, & in limitatione quatuor mensium ista dispositio Extrauagantis est noua.

An clericus debeat habere vestes tempore delicti.

Imò si tempore commissi criminis clericus non probat clericales vestes deferre, non solum gaudere non debet priuilegio clericali, sed eum offendens non incidit in sententiam excommunicationis, secundum Bartolum, & Angelum in lege item apud Labeonem, §. si quis virgines, digest. de iniurijs. & in lege si quis ignorans, ff. locat.

Et huius dicti argumento concluditur per Ioannem de Platea, & alios in l. prohibitum C. de iure fisci. lib. 10. quod resistens nuntio, vel alguazelo, non portanti signum consuetum, quod vulgò *vara de justicia* dicimus, non incidit in pœnam: & sic limitatur text. in l. 5. titu. 12. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 5. tit. 22. lib. 8. Recop. * & ita concludit Put. in tract. synd. in parte, nuntius. *

Et ex dicta Extrauaganti Alexandrina oritur hodie apud nos notissima conclusio, quod receptio clericatus, & assumptio vestium post delictum commissum nihil proficit assumenti, quin per iudicem secularem possit puniri, & de iure communi ita concludebant docto. post gl. ibi, in cap. 1. de obligat. ad ratiocin. & per Bart. in l. 1. ff. de pœn. & plura refert cappel. Tholos. quæstio. 144. * In hoc reprehenditur vir iste à Couar. in practic. quæstio. cap. 31. num. 4. vers. ego verò, &c. sed istius opinionem tenet Anton. Gomez. 3. tom. cap. decimo, numer. 5. * 12 *Receptio clericatus post delictum.* *

Imò fortiùs probatur hodie authoritate dictæ Extrauagantis, quòd licet iure canonico suscepto ordine post delictum commissum non poterat iudex secularis tangere personam iam tonsurati, licet quòad bona posset instantiam finire, vt est communis opinio quam plures allegando, ita concludit Stephanus Aufrer. in Clementin. prima, de offic. ordin. in regula prima fallen. versic. vndecimò fallit. num. decimo nono, tamen hodie iudex secularis non solum bona, sed personam capere, atque punire potest: & in hoc est noua dispositio vltra ius canonicum, & tenenda cum à Papa lata fuerit.

Et vltra supradicta aliud quoque nouum inducit dicta Extrauagans. quia in clerico cóiugato duo copulatiuè requirebantur, quod tonsuram deferret, & vestes: in non coniugato alterum sufficiebat, vt concludit Cardinal. in cap. perpendimus. de sentent. excommunic. & Cœpoll. in consil. vndecimo, num. 42. Hodie verò sit clericus coniugatus, siue non coniugatus, sine vlla distinctione coniugij, nisi vtrumq; deferat non potest gaudere priuilegio clericali, si non sit beneficiatus, vt probatur ex verbis Extrauagantis, ibi, Huiusmodi clerici primam duntaxat tonsuram habentes, non beneficiati: ista enim exceptio beneficiati firmat regulam in contrarium, vt leg nam quod liquidè. §. fin, ff. de penu. lega. & per Decium in l. 1. ff. de regul. iur. *Quid in clerico non cõiugato.*

Item ex dicta Extrauaganti aliud nouum inducitur: nam iure communi seruus clerici, & adhuc eius vxor ex persona clerici gaudebat priuilegio clericali, vt per Bald. in leg. 2. C. de episc. & cleric. de quo per Abb. in cap. 2. de foro compet. & per Platea in l. mulieres, C. de digni. lib. 12. Hodie verò cum non possit vxor, vel seruus vestes deferre clericales in propria persona, prout exigit dicta Extrauagans, non videtur, quod gaudere possint priuilegio clericali. 13 *De vxore clerici coniugati.*

Vt

Publicatio Alexãdrinæ.

Vt autem à iudicibus secularibus possit practicari dicta Extrauag. Alexandrina, debet præcedere eius publicatio per modũ monitionis, in tribus Dominicis primis cuiuslibet Quadragesimæ, qua munitione cessante, ius commune antiquum manet illæsum: nam per non delationem habitus non perdit clericus priuilegiũ clericale, de iure diuino sibi competens, nisi sic præmonitus. Si verò factis legitimis monitionibus negligit deferre, perdit priuilegium, vt cõcludit eleganter Bald. in cap. transmissam. de electio. de quo plura bona congerit Ant. Capi. in dec. 161.

14 Et ideò trina monitio exprimitur, quod fiat secundum formam d. Extrauagantis: quia sine trina monitione non potest amitti priuilegium clericale, vt in cap. audientiam. de sent. excom. & per Abb. in cap. tuæ de aposta. & per Fulgos. consi. 157.

Et fieri debet diuersis temporibus: nam vnica pro tribus non sufficeret, vt notat glos. in Clem. 1. de vita, & honest. cler. & in c. si verò. §. 1. de sent. excomm. & in c. sine ornatu. 5. q. 4. & notat Inn. in c. ex literis. de sent. excom. & Alexand. in 1. vol. cons. 8. & Socc. in 1. vol. consi. 12. & consi. 122. volum. 4. & per Hypp. consi. 67. & Tho. Gram. vot. 33.

Synodalis monitio nõ sufficit.

Imò nec monitio per synodalem constitutionem non sufficeret, sed verbalis monitio requiritur illis tribus primis Dominicis Quadragesimæ, vt in d. Bulla Alexandrina continetur: & ita notat nominatim Hostie. in c. 2. ne clerici, vel monac. & in c. fi. de vita, & honest. cleri. & notat Matt. de Affl. in const. regni Sicil. sub rub. de aposta. nu. 12. & Cass. in consue. Burg. rub. 1. §. 5. in glo. *si la grace*, num. 72.

Et monitio ista ab alio, quàm à iudice ecclesiastico facta non sufficeret: & ita exprimitur in d. Extrauag. Alex. & ita notat Abb. in c. cum contingat. de foro comp. & Cepol. in consi. 11. num. 41.

15 *Si postea deferat vestes an gaudeat.*

Si tamen legitimis factis monitionibus, secundum formam dictæ Bullæ Alexandrinæ, clericus deliquit, & non inuento in habitu, & tõsura punitus fuerit à seculari iudice: si iterũ velit reassumere habitũ, & tõsurã, & de nouo deliquerit, non tñ poterit gaudere priuilegio clericali, quod semel amisit: & sic non obstante q̃d postea vestes, & tonsuram deferat, poterit à seculari iudice puniri: & ita colligitur ex doctrin. Inn. in c. 1. de aposta. & in c. 2. de nou. ope. nuncia. & concludit Ysern. & post eum Matth. de Afft. in rub. de apost. n. 15. & Cass. vbi sup. n. 57. & ita fuit declaratum per prælatos huius regni in declaratione, quæ incipit, *Don Ynigo Manrique*, ib. *E sean auidos por hombres merè leges, assi como si nunca fueran ordenados*. Et sic delatio vestium de nouo nihil iuuat, cum perpetuò debeant haberi pro non clericis: & ista pars videtur verior, licèt contrarium notat Montal. in l. 25. tit. 9. p. 1. & Capi. in dec. 161. nu. 5.

Vestes autem, quas dicta Extrauagans præcipit deferri, debent esse decentes, vt in Cleme. 16 *Vestes decentes.*
2. de vita, & honest. cler. & ne possit modus in arbitrãdo excedi, declaratum est in hoc regno, quis habitus sit dicens, & illa declaratio ponitur in pragmaticis huius regni, post d. Extrau. Alexandri: & incipit, *Don Ynigo Manrique*. * Quæ non inuenitur in Reco. sed est lex nouior à domino nostro Philippo I I. facta post declarationem Pij IIII. quæ est l. 1. tit. 4. li. 1. Recop. * & ibi refertur, quòd prælati ecclesiarum huius regni interuenerunt in facienda illa declaratione, siue interpretatione: nam ad eos pertinet declarare quis habitus sit decens, & illa declaratio, ita à seculari, quàm ab ecclesiastico iudice tenẽda est, vt per bona fundamẽta probat Fulg. cons. 123. & Cepol. cons. 11. num. 30. quem sequitur Cass. in consue. Burg. rub. 1. §. 5. in parte, *sin la grace* num. 58.

Consuetudo super vestibus.

Et vbi non esset facta declaratio, ibidẽ standum est consuetudini, quis habitus dicatur decens, dummodò sit distinctus ab habitu laicorum, & ideò tunc sufficit de tali habitu distincto, & consuetudinario probare, vt concludit Fulge. vbi supr. & facit quod in simili notat Innoc. in c. 1. de apostat. & apostil. ad Abba. in c. cũ non ab homin. de iudic. & notat Bald. in l. si qua per calumn. C. de episc. & cleric.

Probatio autem ordinis clericalis, & delationis vestium, cum agatur de præiudicio regalis 17 *Probatio clericatus.*
iurisdictionis, debet esse integra, & non summaria, secundum Bald. in cap. licet vniuersis. de testib. & Bellam. in dec. 91. in simili casu, & vel titulus exhibitus, vel testes sufficiunt, sicut in probando doctoratu secundum Paul. in l. si solennib. C. de fid. instr. & per plura probat Matthæ. de Affl. in const. regni Sicil. in rub. de apostat. col. pen. & Ludouic. Gom. in reg. de annali possessore q. 36. & Alex. in apostill. ad Bart. in l. Herennius, ff. de senatorib.

Bigamus.

Et probato verè titulo clericatus, si clericus effectus bigamus est, vel se immiscuit sæuis, & enormibus, non gaudet priuilegio: imò capi potest, & distringi à seculari iudice, vt in c. vnico. de bigamis. lib. 6. & in c. 1. de vita, & honest. cleric. eod. lib. & plura de hoc per Steph. Aufr. in d. Clem. 1. de offi. ordi. in 1. fallentia. num. 16.

Et quando liceat capere clericos, & ad suos 18 *Clericus quando capere liceat seculari iudici.*
mittere episcopos, vel ad curiam, ne fallat imperitorum abusus, videatur Luc. de Penn. in l. 2. C. de nauicul. non excusan. li. 11. & per Put. in tract. syndic. in parte, cleric.

Et supradictis elucescet qualis qualis doctrina in expositione d. Bullæ Alexandrinæ, & q̃n secularis in his debeat suam defendere iurisdictionem, cui onus impositum est in ista lege, & dissimulare, esset grauis culpa, sicut in alijs custodibus reperitur expressum per Io. de Platea in l. 1. C. de fundis, & saltibus rei domi. lib. 11. & in l. frumenta. C. de susceptoribus & archiarijs, lib. 11. & in l. placet. de excusatio. muner. eo. li.

Finis Primæ partis.

MANDATORVM REGALIVM, LIBER SECVNDVS.

SVMMARIA.
Capituli primi.

1 *Iudex non debet preces, nec patrocinia potentiorum admittere.*
2 *Patrocinium dupliciter admittitur.*
3 *In factis arduis præsumitur scientia, & ignorantia non creditur.*
4 *Expensæ præsumuntur factæ instante eo, cuius interest fieri.*
5 *Acceptatio donationis præsumitur, eo ipso, quod donatarius possidet partem rei donatæ.*
6 *Ius acceptandi donationem, an transmittatur, ad hæredes.*

CAPVT I.

In quo ostendimus, qualiter Corrector puniatur, si patrocinium potentiorum acceptet: & à literis eorum exoratus, iustitiam non administret in l. 21.* Quæ est l. 17. titul. 6. lib. 3. Recopil.*

1 PReces iniustæ omninò respuendæ sunt à iudicibus, idque iurât in officiorum ingressu, vt in l. 6. in versic. *la quinta*, tit. quarto, par. 3. Quod sit in contrarium rei fuerint inuenti, arbitrio iudicis syndicatoris puniẽdi sunt, tanquam huius nostræ legis transgressores, vt in cap. vides. 10. distin.

Contra inuocantes patrocinia. Iure enim communi, pœna erat statuta contra actorem, & reum, patrocinia potentiorum inuocantes, vt in l. 1. C. ne liceat potentioribus, quo in loco Paul. & Iaff. notabant illam legem facere contra procurantes literas missiuas iudicum superiorum ad inferiores: nam puniebantur ob solam impetrationem literarum, vt in lege illa continetur. De iudice autem literas, vel patrocinium sequente, & ob id ius partis peruertente nihil dicitur, sed neque crimen reputabatur, si patrocinium huiusmodi à potentiore, qui non habebat officium, impetrabatur: & ita Iaf. & alij asserunt in prima illius legis limitatione. Hodie verò ex hac nostra lege regni colligitur ex ea iniunctum fore iudicibus, ne patrocinium, vel literas acceptent: & contrariũ facientes arbitrariè ex hoc solo punientur vltra læsionem partis, contra quam fecerunt, quod esset iniustum: de qua pœna in cap. 1. de re iud. lib. 6. Quod non solum locum habet, quando à iudicibus superioribus literæ mittuntur: sed à quacunque persona, vt probât verba text. ibi, *No acepten carta, ni ruego, que les sea escritta en los casos de iusticia por persona de nuestra Corte, ni de fuera della.* *Ius Regni.*

Et aduertendum est, quod text. literas legere, & recipere non vetat, sed cum effectu preces illas sequi, accepiando cum effectu, vt in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris, & sic quãdo iudices de transgressione huius legis accusarentur in syndicatu, probandum est motos fuisse iudices ex illis literis, aut precibus, sicut in simili est, quando agitur ad rescissionem sententiæ prætextu falsorum instrumentorum, vel attestationum: nam etiam si permisceantur veræ cum falsis extra causas fisci, probandum est motum fuisse iudicem ex falsis, aliter recisio locum non habet, quia delictum non præsumitur, & sic iudex confitebitur, ex quibus motus fuit, vel quia dixit, vel quia nunc fatetur, & ita colligitur ex doctrina Bald. in lege falsam, C. si ex falsis instrument. Et facit gloss. in lege cum prætor, §. Marcellus, ff. de iudic. vbi per verba declaratur animus, & in leg. Fulcinius, §. fin. vbi gloss. ff. ex quib. caus. in poss. eatur.

Acceptatio autem, siue in hac materia, siue in qualibet alia duplex est, siue expressa, siue tacita: expressa, quando claris verbis exprimitur, vt in l. consensu. ff. de actio. & obli. & quando est acceptatio qualificata, firma manet excludendo aliud extra qualitatem, vt in l. cum prætor. ff. de iudic. & in materia acceptantis arma ad duellum, ita firmat Paulus Parif. in prima parte consiliorum, consi. 30. sub n. decimoquarto, tacita autem ipso facto, vt est videre in 2 *Acceptatio quo duplex.*

casibus,quibus non minus quis facto loqui videtur,quam verbo,vt in l.non figura.ff. de acti. & obligat.in l.certum,ff.si certum peta. in l. reprehendenda, C.de instit.& subst.& est gloss.in cap.constitutio.de sentent.excommun. lib.6. & plusquam quinquaginta casus, quibus quis factis, aut signis loquitur, posui infra in cap. 21. super expositione leg. 42. infra isto titulo mandatorum regal. * Quæ est l.33.titu.6.lib. 3. Recopil.*

Et ex omnibus illis inducitur voluntas, ex qua acceptatio actus præcedentis colligitur, quibus etiam annumerare placet alios, quibus ipso facto colligitur priuilegiorum, aut donationum regalium acceptatio,etiam si actus nullus esset, per tex. in l.fin.ff. de rebus eorum, & plura ponit Hyppol.in rubr. C. de proba. folio 35.& est textus in l.qui tutelam. §. fin. & in l. si pater,ff.de testam.tutel. & notat Decius in primo volu.consi.172. etiam si scriptura esset imperfecta probat voluntatem acceptantis,vt notat Soccin. in l. cum auus, ff. de condition. & demonst. num. 26.licet pro validitate priuilegij, aut donationis non solum acceptatio, sed sola scientia donatarij sufficit, vt in l. absente. ff.de donatio.est comm.opi.teste Iaff.in l.fi.ff.de const.princ.nu.46.& nu.51.

Et huiusmodi scientia sufficit, si tacitè, vel præsumptiuè probetur, argum. notatorum in l.de tutela. C. de integrum restitutio. & in leg. octaui C.vnde cognati.& est glo.in cap.præsentium.de testib.

Imò ipso iure præsumitur scientia in donatario, vt nominatim notat Imol. consil. 8.& allegat glos.in l.optimam,C.de contrahen.& committen.stipula.& quod notat Bar.in l. 1.eodem tit. Maximè quando tabellio loquitur in tertia persona,secundum Bal.in l.Lucius,ff.de his,qui notat.infam.

3 *Factum arduum.* Item si factum contentum in priuilegio, vel donatione fuerit arduum, vel magnum,præsumitur, & probata censetur scientia donatarij: nam in facto adeò notorio non creditur ignorantia,ex notatis per Feli.in c.in nostra. corola rio 5.de rescript.& notat Ant. Capit.in dec. 69. num.14.

Quod potest,vel ex eo corroborari, quod priuilegia, vel donationes maxime commoditatis, & splendoris vigilantissime solent procurari,& adhuc acceptari præsumuntur: & ista coniectura à solitis est non minima probatio acceptationis, iuxta latè cumulata per Iaff. in l. certi condictio.ff.si cert.pet in §.si numinos nu. 5.& Aym.conf.168.

De curiali. Item scientia priuilegij, & acceptationis præsumitur,si facta esset alicui curiali, vel familiari regis, aut illius,qui donat, vt per plura probat Aymon.Crau.in consilio. 164. incipit: de duobus. Maximè si donatarius dilectus erat à donante,eò quia multa seruitia impenderat, quorum rex debitor erat, vt autumat Guid. Pap.in consi.23.incipit, Viso facto.in col.9.versi. itte contractus.Et Io.de Rip.in lib.1.respons. c. 17. colum 4.

Diuturnitas reperit. Item ex temporis diuturnitate scientia præsumitur: vt notat Salyc. in l. authoritatem, C. vnde vi. Et Decius in 1.volum.conf. 185. colu. penult.& Aym.in lib.de temporum antiquita. in 4.p.num.131.& Anton.in cap. continebatur de his,quæ fiunt à præla.& Ioan.de Rip. in libr. 2.respons.cap.22.num. 11. & Soccin. Iun. in 1. volum.consi.76.num.52.& per Anto. Capic. in dec.4.num.29.

Item ipso facto probatur acceptatio, si priuilegium, aut donatio reperiantur in persona donatarij, aut successorum expedita in publica forma,& solutis expensis sigillorum, aut tabellionum: nam expensa illa præsumitur facta ab eo, cuius interest, & ex eo præsumitur acceptatio,vt in proprio casu notat Bal.in c.ex parte decani.de rescript.num.19. vbi si literæ reperiuntur in forma cancellariæ impetratæ,præsumitur factum ad petitionem, & cum legitimo mandato illius,in cuius fauorem sunt concessæ: & præmaximè hoc verum est, quando expeditione fiunt expensæ: nam omnis actus, in quo requiruntur expensæ, præsumitur factus instante eo, cuius interest,vt in l.si seruus,§. qui margaritam,ff.de leg.1.& notat Bart.& doct.in leg. cum seruus,ff.de verborum oblig.& in l. fin. C. de alim.pupill. præstan. de quo per Ioannem de palacio Ruuios in c.per vestras.de dona. inter vir.& vxo.in 1.notab.ad fi.§.1.fol.mihi.123. & plura cumulat Felin.in c. sicut olim.in versi. fallit quinto de re iud.& Ant.Capit.in deci. 86. nu.11.& loquendo in citatione, quòd præsumitur facta ad petitionem eius,cuius interest,quia habet expensas notat August.Beroi. in q. 39. & quod soluens expensas, videatur ratificare, notat Spec.in tit.de synd.versi.pone, quòd vniuersitas, & notat Alex. in 5.vol.conf. 157. & conf. 185.in fin.& Aymo.1.volum.consi.55. & quod possessio rei præsumatur habita, & acceptata virtute priuilegij,quando in persona donatarij, vel successorum inuenitur,probatur ex glos. in l.quædam mulier,ff.de rei vendicatio. & in l. 2. C.de acquir.possess.& notat Bald.in lib. 1.consi.190.incipit,istæ allegationes col.2. & in lib.2. conf.51.col.2.& notat Lamphran. in c. quoniã contra. de prob. in parte, testium depositione num.166.

Quomodo priuilegiũ est apud donatarium.

4 *Expēsæ priuilegiorum à quo præsumātur solutæ.*

Et ideò domini vassallorum huius regni,possidentes terras à principibus concessas videntur possidere ex isto tit. præambulo, & virtute illius acceptasse illas, vt notat Ioannes de Ripa in suis resp.sub tit.de rescr.c.2.in fin.& in tit.de const. resp.1.sub.num. 19.

Item acceptatio priuilegiorum,& donationũ eo ipso præsumitur,quòd reperitur instrumentum donationis apud donatarium, vel alium eius mandato, ex doctr. in l. cum tabernam §.idem quæsijt.in fi.ff.de pigno.& sic per ostensionem tituli probatur eius acceptatio, secundum Bal.in 5.vol.consi.380.

Item receptio priuilegiorum præsumitur facta, prout de iure huius regni fieri debet, scilicet de manu regis, vt probatur in lege vigesimasexta, titulo decimo octauo, part. 3. nam præsumi debet instrumentum deuenisse de manu eius, à quo debuit euenire, secundum Bald.

Bald. in l. generaliter quæst. 7. C. de non num. pecunia & de manu regis, qui côcedere debuit, præsumitur datum, argumento notatorum, per Bald. in l. si qua per calumniam C. de episcopis, & clericis, & per Paulum in l. Mæuia. ff. soluto. matrim. per text. in l. fin. C. de pactis conuen.

Cùm igitur rex donat priuilegium, & donatarius accipit, acceptatio donationis inducitur, vt in l. 1. C. de donatio. & eius præsentia in dubio præsumitur coram donante, licèt nihil dictum sit, & ita notat Nicolaus Boerius in decis. 352. num. 3.

5 Item acceptatio priuilegiorum, vel donationum in dubio inducitur eo ipso, quòd in aliqua parte côtentorum in priuilegio reperitur possessor donatarius: nam ex hoc apparet volûtas vtendi in totum, vt in l. is, qui vsumfructum ff. quemadm. vsusfruct. amitta. & ibi Alber. & facit l. si stillicidij 6. fin. cum l. sequent. ff. quemadmo. serui. amitta. & notat Bart. in l. 3. in fin. principij ff. de acquir. poss. & Ioan. de Ripa in cap. cum ecclesia Sutrina. de caus. poss. & proprie. num. 57.

Vtens pro parte conseruat in totum.

Et dicta acceptatio priuilegiorum non solû in persona primi donatarij locum habet, sed suorum successorum, quorum mentio habita est in priuilegio, vel donatione; nam ipsis quoque ius acquiritur vt in l. quotiens C. de dona. quæ sub modo, & notat Paul. consi. 162. incipit in causa, quæ vocatur maioris, & notat Deci. in cons. 44. col. 5. & cons. 498. col. 3. & notant communiter DD. in l. quod dicitur ff. de verb. oblig.

6 Et sic priuilegium nondum acceptatum per primum donatarium, transmittitur ad hæredes, argumento notatorum in l. non solum ff. de minor. & notat Areti. in l. si quis posthumos 9. si filium col. 3. ff. de liber. & posthum. & Socinus cons. 153. in 2. volum. num. 14. & per Decium in 2. part. cons. 239. num. 6.

Et ex supradictis patet, qualiter acceptatio tacitè inducitur vltra notata per Bart. in l. quo enim ff. rem ratam haber. & in l. si filius familias ff. quod cum eo, & ista tacita donatio non minoris effectus est, quàm vera, vt in l. cùm quid ff si cert. pet. Et supradicta conducunt in fauorem domus de Mendoça contra iniustissimam litem motam à vassallis, quorundam vallium Marchionatus de Santillana. Redeundo igitur ad materiam nostræ legis, acceptatio rogitus iniusti, qui continetur in literis missis ad iudices, obligat eos pænæ, & sola receptio literarum à curiali missarum obligat eum, vt mittat eas ad manus regis, dum tamen mittantur in forma fidem faciente, quam ponit Iass. & DD. in l. admonendi ff. de iure iur. nu. 139. aliter non sunt mittendæ, quia esset sine effectu, vt in cap. plerumque 2. quæst.

Pro fauore domus de Mendoza.

SVMMARIVM.
Capituli secundi.

1 *Fortalitia etiã in proprio solo nõ licet ædificare.*
2 *Limitatio ad l. 25. tit. fin. par. 3.*
3 *Reædificatio turris, aut antiqui fortalicij non prohibetur nisi tyranno, aut notoriè iniusto possessori.*
4 *Intellectus ad l. quicunque castellorum C. de fundis limitrofis lib. 10.*

CAPVT II.

In legem 22. de ædificatione fortaliciorum, & domorum, quas fuertes appellamus. Quæ est l. 18. tit. 6. lib. 3. Recop. & per hanc legem, & l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. correcta est l. per prouintias C. de ædificijs priuatis, & vide D. Perez in l. 7. tit. 7. lib. 4. veter. ordin.**

PRO enucleatione huius tex. præmitto, quod etiam in proprio solo non licet ædificare, quando ædificium non conuenit antiquitati aliorum ædificiorum, sed nouam formam indicit iàm in amplitudine, quàm in altitudine & fortitudine: nam in ædificijs antiquitas obseruata, spectanda est, vt in l. an in totum C. de ædificijs priua. & per plura probat, & distinguit Alberic. in l. per prouintiam C. de operibus public. & in l. opus ff. eod. tit. 2. 1

Antiquitas spectanda in ædificijs.

In dubio autem secluso peritorum arbitrio, domus, aut turris facta, & vallata muro, & circundata barbacanis, dicitur domus, aut turris fortis imminens contra quietem publicam: & hæc vitanda est, vt notat Ioan. de Platea in rubr. C. de meta. & epidimi. lib. 12. Et huiusmodi ædificia non solum antequàm fiant, sed post quam facta sunt, debent vitari, & prohiberi à iudicibus, secundùm Bald. in l. lapilli ff. de rerum diuis. quia cùm non conueniunt antiquitati ædificiorum eiusdem loci, aut prouintiæ, tanquam scandalosa ædificia vitantur: nam, vt dixi, consuetudini debent conuenire ædificia: & ad id alludunt verba text. in l. 25. titul. fin. part. 3. ibi, *Quanta acostumbraron a dexar sus vezinos.* Si ergò ex ædificio præsumitur ipso facto scandalum, iudex ex suo officio se interponet, vt euitet vt in l. si quis ingenuam 9. in ciuilibus ff. de capti. & postlimi. reuers. Et si ob id potest iudex personis libertatem adimere, & iubere, ne quis domum exeat, aut talem plateam perambulet, vt in l. fin. ff. de interdictis, & notat Barto. in l. quod iussit ff. de re iud. & notat Alberic. & Iass. in l. finali. ff. de offic. procur. multò fortiùs debet in ædificando scandalosè comprimi dicta libertas, & tanquàm quia

Qua dicatur domus fortis.

quid rixosum debet à ciuitate amoueri, argumento textus in l. si conuenerit ff. pro socio, nam ratione vitandi scandali plura permittuntur, vt in l. æquissimum ff. de vsufructu. & notat per plura Felin. in cap. nihil cum scandalo, de præscrip.

Quando perturbatur pax populi. Et quanquam esset ædificanti commodum ædificium, si tamen pax populi perturbaretur, vitandum est, vt probant illa verba. *Si perturban con ellas la paz del pueblo.* Et quia lex ita expressit, seruandum est, siue principaliter, siue secundariò pax populi turbetur: & ita nominatim loquendo in statutò contra pacis perturbatores, dicunt Bald. & Angelus in l. 1. §. huius studij ff. de iust. & iure.

Et ex ista nostra lege limitatur lex. 25. tit. final. part. 3. & aliæ leges de iure communi dicentes, quòd licitum est cuilibet in suo loco ædificare: quia limitatur, nisi sint turres fortes, aut ædificia scádalosa: nam non licet illa ædificare.

Secundò intelligitur dicta lex partitæ, dummodò solum sit proprium ædificantis, si verò sit emphyteoticum, etiam si iudex non obuiet, nec respublica conqueratur, non licet in huiusmodi solo turrim, aut castrum ædificare: & ita notat Ioannes Faber in l. per prouintias C. de ædificijs publi.

Reædificare Reædificatio verò antiqui fortalicij, aut turris, non funditùs dirutæ, non prohibetur hac lege, iuxta notata in l. 1. §. si quis ædificium ff. de noui operis nuntia. & in l. si vt proponis C. de nuptijs, & in cap. consuluit de Iudæis, & per Mathæum de Afflict. decis. 392. nisi fortè qui velet ædificare, esset tyrannus, vel nototiè iniustus possessor: quia sicut à principio posset prohiberi, ne ædificaret: ita nunc potest prohiberi, ne reædificet. Ita limitat Felinus in c. cum accessissent, col. fin. de constit. & notat Innoc. & Abb. in cap. pisanis, de restitut. spoliato. & Paul. in l. ex hoc iure ff. de iustitia, & iure num. 27. & Alexand. in apostil. ad Bart. in l. 1. §. sin autem ff. de noui operis nuntia. & ex his venit intelligenda lex. 46. in legibus Tauri. * Quæ est l. 6. tit. 7. lib. 5. Recop. * & ista lex nostra venit in confirmationem: & practicam text. in l. 7. & 8. atque 9. tit. 7. lib. 4. ordinam. * Quæ est l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. & l. 18. tit. 6. lib. 3. *mandadas guardar* per legē 6. in fine tit. 7. lib. 5. Recopil. per quas ll. correcta est l. per prouintias C. de ædificijs priuatis. Et vide suprà 1. part. cap. 14. nu. 2. * vbi disponitur, quòd sine regia licentia non licet de nouo castra, aut domos ædificare, neque occasione horum ædificiorum à viatoribus quidquam exigere vltra id, quod à tempore immemoriali solitum esset solui, & sic veniunt intelligenda illa verba, *Y sepan si se bazen fuerzas, o agrauios, de las fechas nueuamente*, & non solum intra suam iurisdictionem, hoc conspicere debent, sed etiam in locis sibi non subitis, vt probant verba huius legis, ibi, *E si en las comarcas de su jurisdicion se hiziere alguna casa fuerte, luego que lo supieren nos auisen dello.*

4 *Ius nouum.* Et licèt olim iure communi ædificare castella tantummodò esset prohibitum in limitrofis: hodie verò ex nostra lege vbique intra regnum prohibetur: & sic venit hodie intelligenda lex quicunque castellorum C. de fundis limitrofis lib. 10.

Et quanquam huiusmodi turres, fortalicia, aut domos fortes non fiant ad æmulationem alterius ciuitatis, nihilominus sine regia licentia ædificare non valent: & sic intelligitur hodie quod notat Bart. in l. opus ff. de operibus publicis, & Iass. in l. ex hoc iure ff. de iustitia, & iure, & Angelus in l. per prouintias C. de operibus publicis.

Et aduertendum est, quòd ista lex nostra loquitur tantummodò, quando vertitur quæstio de ædificando: si verò esset, an liceat inhabitare in fortalicio, ius commune seruandum est, vt liceat talis inhabitatio, nec posset allegari non vsus in contrarium: quia cùm sit actus meræ facultatis, si non probaretur acquietum esse prohibitioni, non inducitur præscriptio, iuxta notata in l. filijs C. de decurio. lib. 10. & per Abbatem in capitulo. Abbate sancti Syluani de verborum signific. Et per Felinum in cap. cùm accessissent in finalibus verbis, de constit. *An liceat inhabitare fortalicia.*

Fortalicia autem, quæ per sententiam iussa sunt destrui, & fuerunt destructa, non licebit vllo modo ædificare, vt notat Ioannes Faber in l. si seruus C. de pœnis, dixi latiùs c. sequenti. *Destructa per sententiam.*

SUMMARIUM.
Capituli tertij.

1 *Iudex sine regia licentia non potest nouum opus inchoare, extruendum publicis expensis.*
2 *Iudex potest propria authoritate reparare antiqua ædificia.*
3 *In locis non limitrofis, neque insignibus, non est necessaria reparatio murorum.*
4 *Domini castellorum, & fortaliciorum, tenentur ad eorum reparationem, & custodiam, & quid de castellis Regis.*
5 *Hodie exceptis castellis limitrofis non fit solutio salarij ad custodiam.*
6 *Reparatio murorum quibus expensis fieri debeat.*
7 *Supra muros villæ, aut ciuitatis, quando liceat ædificare.*
8 *Reparatio, aut ædificatio pontium quibus expensis fieri debeat.*
9 *Reparatio, aut ædificatio fontis quibus expensis fieri debeat.*

CAPUT III.

*In legem vigesimamtertiam, de reparatione pontium, & ædificiorum publicorum. * Quæ est l. 18. tit. 6. lib. 3. Recopil. **

PRO-

1 *Opus publicum sine regia licentia non fit.*

PRO Intellectu huius legis præmitto, quod regulariter sine Principis authoritate nemo iudicum potest nouum opus inchoare extruendum publicis expensis, vt in l. nemo, & in l. si aliquando C. de ædific. publ. Priùs enim vetera publica opera debent perfici, aut diruta, vel vetusta reparari, quam de nouo opus construi, vt in l. fin. C. eo. tit.

Quod adeò est verum, quòd pecunia legata ad nouum opus inchoandum potest legis authoritate in reparationem operum publicorũ, quæ sunt vetera, deputari, & conuerti, vt in l. fi. ff. de oper. publ.

Iudex fabricat solus ædificium necessariũ.

Ista tamen regula de non ædificando sine regia licentia, fallit, quando essent necessaria horrea, aut publica stabula: nam solus iudex suo arbitrio sumptu publico potest ea ædificare, vt in l. nemo iudicum vers. horreorum C. de ædificijs publicis. Cuius dispositio non solum in horreorum, vel stabulorum ædificatione sibi vendicat locum, sed etiam in alijs quibuscunque operibus publicis, quorum ædificationem necessitas vrgens exigat: nam præcedente de huiusmodi qualitate informatione, prout de iure debet regulariter præcedere, vt est glos. in Extrauag. ad reprimendam, in parte, per edictum in princip. quomodo in crimi. læsæ Maiesta. procedatur. Habita igitur dicta informatione, etiam renitentibus in contrarium rectoribus ciuitatis, aut loci, solus iudex potest facere ædificium necessariũ sumptu publico, per dictam legem nemo iudicum, quam sic intelligit attenta eius ratione, & non exemplis Ioannes Faber, ibi. Cuius dictum tanquàm quotidianum est aduertendum.

2 *In ædificio reparation.*

Secundò, dicta regula fallit in ædificio reparatiuo: nam illud iudex non solum sine regia licentia facere potest, reparando collapsa, vel vetustate corrupta, vt in l. intra vrbem C. de ædificijs publi. ibi. Ea tamen instaurandi, quæ iam deformibus ruinis intercedisse dicuntur, vniuersis licentiam damus. (& in l. fin. C. eod. tit. & in l. fin. ff. eod. sed si fortè iudex neglexisset, posset de negligentia iudex conueniri ad instar tutoris, qui neglexerit sarta tecta reparare, vt in l. 2. & ibi Bartol. & docto. C. de con. in publi. horre. lib. 10. & ad hoc alludunt illa verba legis nostræ, *Que vean como estan reparadas las cercas*: itaque indistinctè iudex tenetur ad raparationem horum ædificiorum.

Quomodo plus expenderetur, quàm res valet.

Quod subintelligo, si ex reparatione sequatur vtilitas: nam si fortè plus expenderetur, quàm esset vtile, inanis sumptus fieri non debet: & tali casu iudex excusatur negligentia, vt loquendo de tutore notat Bart. in l. mediterraneæ C. de anno. & tribut. lib. 10. & negligentia non nocet, vbi diligentia non sufficeret, vt in l. 2. ff. quis ordo in bonor. posse. seruetur.

Ædificia ampla inutilia.

Quod etiam corroboratur ex doctrina Ioan. Fabri. in l. omnes C. de oper. publ. vbi dicit, quòd si ædificia sunt amplissima, & magna, in quibus plus expenderetur, quàm esset valor vtilitatis, relinquenda sunt, vt funditus pereãt: & dicit, quod idem est in omnibus casibus, quibus reparatio non esset vtilis, quod satis probatur ex verbis nostræ legis, quæ dicunt, *En los lugares do fuere menester*: nam vbi non adest vtilitas, non est reparatio facienda: & ita iure communi statutum est in auth. de mandatis Principum §. si quis autem coll. 3.

3 *In locis nõ limitrofis neque insignibus non est necess. reparatio murorum.*

Ex hoc infero vnum notabile ad praxim, quod exceptis locis insignibus limitrofis huius regni Castellæ, in quibus murorum reparatio vtilis est, & necessaria in alijs villis, aut ciuitatibus, quæ sunt intra regnum istud pacis plenum, non est necessaria murorum reparatio, nisi in locis insignibus, aut in ciuitate Toletana, Segouia, & similibus; imò priùs expẽdi debet pecunia publica in alijs operibus, quã deueniatur ad murorum reparationem, vel fossarum, de quibus loquitur ista lex nostra: & dum loquitur de castellis limitrofis, istud probatur per argumentum ab speciali in l. 1. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ sunt ll. 1. & 2. titul. 5. lib. 6. Recop. & l. 7. eod. tit. quamuis aliquantulum sit mutata. *

4 *Reparatio, & custodia castrorũ ad quem pertinent.*

Reparatio autem, & custodia castellorum, aut fortaliciorum ad quem pertineat, & cuius expensis fieri debeat in regno castellæ, operæ pretium erit in præsenti capite pertractare.

Nam regulariter de iure communi, licèt habitatores, & vicini locorum sentiant commodũ ex tuta vicinitate castellorum: istud tamen est commodum secundarium, & ideò domini castellorum, & fortaliciorum, quorum est principalis vtilitas, tenebantur ad reparationem, atque custodiam, & ita notabat Ang. per text. ibi, in l. turres C. de operib. pub. vbi dicit, quod istud procedit tam guerræ tempore, quàm pacis: quod sequitur Ias. in l. diuortio. §. impendia. ff. solut. matrim. & in l. ex hoc iure col. 2. ff. de iustit. & iure, & in l. sumptus, ff. de legat. 1. & clarè Zasius in dict. §. impendia. & Gerard. sing. 37. & istam materiam elegantissimè recitat Nicolaus Boer. in decis. 212. & idem, quòd custodia castrorum pertineat ad dominos, notat Lucas de Penn. in l. 2. C. de exacto. & exec. libro 12. & Florianus in l. arbor. §. si per eundem ff. communi diuidun. & Romanus consil. 230. & Bald. in l. si ita §. dominus ff. de vsu, & habita.

Et ista resolutio de iure communi, quòd custodia castrorum pertineat ad dominos, iure quoque nostri Regni vera est, quando castra, vel castella sunt particularium dominorum: nam isti suis expensis tenentur ea custodire, vt probat text. in l. 1. titul. 18. part. 2. in versic. *E aquellos a quien los dan por heredamiento.* Et tempore guerræ, licet isti domini præmaximè sint adstricti ad custodiam suis expensis: tamẽ Rex castellę potest ponere fidas personas, atque fideles homines, qui custodiant dicta castra, & ita probat Ias. in dict. §. sumptus.

De castellis Regis.

In arcibus verò, aut castellis, quæ non sunt particularium dominorum, sed Regis Castellæ, quæ lex appellat radices regni, vt in l. 4. titul. 15. part. 2. siquidem sunt castella limitrofa,

quæ

quæ vulgò dicuntur *castillos fronteros*: horum custodia, & reparatio pertinet ad Regem Castellæ, vt in l. 1. & 7. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ est l. 2. & 3. tit. 5. lib. 6. Recopil. * si verò huiusmodi castella non sunt limitrofa, sed intra regnũ in prouintijs pacificis, ad reparationem, & custodiam talium fortalicium tenentur vicini, & non Rex: imò cura faciendi huiusmodi reparationes, ad Regem pertinet, vt probatur in d. l. 7. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 5. lib. 6. Recop. * & idem probatur in d. l. 5. tit. 28. par. 3. ibi, *O de las fortalezas, o tenencias de los castillos*: & meliùs in l. 20. titul. 32. part. 3. & huiusmodi reparatio expensis communibus ciuitatis, aut villæ facienda est, quos vulgò dicimus, *proprios de concejo*: quibus deficientibus, imponitur collecta, secundũ vires patrimonij vniuscuiusque: vt in d. l. 20. ibi, *A cada vno por lo que tuuiere*: & notat Bartol. in l. ad instructionem C. de sacrosanct. eccles. & per Alexand. in l. rescripto. §. final. ff. de mune. & hono.

5 *Salarium castellorum an cesset in pace.*

Praxis tamen circa hoc admisit, vt exceptis castellis limitrofis, & aliquibus alijs, quæ sunt intra regnũ, non fit solutio salarij, vel soldatæ ab antiquo deputatæ pro huiusmodi custodia, quia cum vigente pace cesset artium custodia, cessare quoque debet onus salarij, siue soldatæ, & ita nominatim concludit Romanus in consilio. 417. nam finita causa promissionis, finitur promissio: vt in l. planè ff. de operis liber. & in l. scio, in principio. ff. de annuis legat. & cessato nomine officij, cessat officialis, vt notat Bartolus, & Rebuf. in l. diurnos C. de frumẽ. Alexan. lib. 11. & notat Cassaneus in consuetud. Burgun. rub. 6. §. 5. in gloss. & separare nu. 9. & facit text. in l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebel. vbi finita causa dilationis, finitur dilatio, & facit quoque l. ait lex. ff. de ritu nuptia. & quod notat Ysernia in rub. quæ sint regalia. Quòd posset corroborari ex ratione text. in cap. de cætero. de sent. excommunic. & in cap. eos eod. tit. lib. 6. & quod notat Bal. in R. de consue. in fi. vbi cessante causa consuetudinis, cessat consuetudo, & plura cumulat Tiraque. in relectione cap. cum cessante causa cesset effectus.

Expensa de velas de fortalezas.

Quæ omnia conducunt, vt expensæ vigiliarum pro custodia nocturna castellorum nullo modo possint hodie exigi à vassallis, cùm cesset bellum, & timor belli, & sic causa vigilandi in tam pacifico regno: & id nominatim tenet Ysernia in rubr. quæ sint regal. num. 5. & Boerius in d. decis. 212. & plura alia, quæ contra huiusmodi impositiones fauore castellorum in grauamen subditorũ exercẽtur, notat Montal. in 2. compilatione fori, in parte, Rex Ioannes, in fin. & Caietan. in summa. in parte lex iniusta, in fine.

6 *Expensa murorum.*

Murorum autem fabrica de nouo, vel refectio, & reparatio antiquorum hoc modo soluitur: nam in de nouo ædificandis expensa fit ab vniuersitate, cui ob id præstanda est tertia pars portagiorum, quæ de nouo imponuntur, vt in l. 7. titul. 7. part. 5. ex qua lege colligitur, quod iure communi in contrarium notabat Albericus in rubr. ff. de mune. & hono. num. 13.

Et fabrica horum murorum sine æmulatione facienda est: vt in l. opus ff. de operibus publ. & ad voluntatem Regis Castellæ: vt in l. 2. tit. 11. part. 2.

Si verò agatur de reparatione murorum, vicini tenentur ad expensas; vt in l. 7. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ est d. l. 3. tit. 5. lib. 6. Recopil. * & alij, qui tempore necessitatis fruuntur refugio murorum, vt in l. 18. tit. 1. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 6. libro 7. Recopil. * & quòd ex redditibus communibus, & eis deficientibus ex collecta debeant muri reparari, est text. in l. neque splendidissimè C. de operib. public. & in l. omnes prouintiarum eod. tit. & per Lucam de Penna in l. 1. C. de expensis ludo. lib. 11.

Istud tamen limitatur, nisi reparatio esset parua: nam ad modicam reparationem murorum non omnes vicini tenentur, sed illi tantùm, qui sint proximiores habitatores circa muros: nam tales ob proximitatem habent maiorem vsum, & ita probat Ioan. de Plat. in l. per viciniam C. de excus. nemin. conced.

7 *Iuxta, vel supra muros quomodo liceat ædificare.*

Facta autem murorum ædificatione iudex curam habere debet, ne iuxta muros fiant ædificia: vt in l. 24. titul. fin. part. 3. Antiqua tamen ædificia etiam supra muros facta non debet diruere, sed sunt toleranda, & adhuc alia de nouo fieri, vbi est consuetum: vt notat Albericus in l. sacra. §. muros ff. de rerum diuis. *y assi se puede ver en vso en Toledo, Valladolid, Burgos, y Madrid*, & pluribus alijs.

Si tamen muri Principis authoritate sunt diruti, nullo modo sunt reparandi, vt notat Bart. in d. §. muros, & Faber in l. si seruus C. de pœnis, & Matth. in constitutione regni Sici. in cap. castra, & munitiones lib. 2. de quo per Ias. in l. quo minùs ff. de flumi. num. 24.

Iudex secularis an reficiat ecclesias.

Item iudex secularis non solum muros, sed ecclesias quoque dirutas potest facere reparare: vt in cap. sicut excellentiam 23. q. 4. & plura allegat Guiller. Benedictus in cap. Raynuntius de testam. in parte, si absque liberis, *lo segundo*, num. 34. Hoc tamen licèt sit pium, & iuridicum, de consuetudine non seruatur, vt notat Albericus in l. si in aliquam ff. de officio proconsul. necessitate tamen belli eminẽte, potest iudex secularis cogere ad muniendam, & fortificandam turrim ecclesiæ, vt notat Bald. in l. 2. C. de summa Trinit. & fide Catho. & facit tex. in auth. vt alearum vsus C. de relig. & sumpt. fune. ibi non solùm bella, sed res sacras ordinamus.

8 *De pontibus ædificandis.*

Pontium autem ædificatio, aut reparatio proprium Regis erat iure Partitarum in l. 1. tit. 11. part. 2. & ad pontium ædificationem tanquàm ad opus pium, & publicum possunt fundi priuatorum accipi, vt in l. 31. tit. 18. part. 3. ibi, *Que ouiesse à fazer castillo, o torre, o puente.*

Et absque licentia Regis non poterat pons priuatus ædificari, secundùm Bald. in R. ff. de rer. diuis. vers. quæro, an in aquis fluminum. Hodie verò quilibet priuatus suis expensis potest sine vlla impositione collectæ pontẽ ædificare in fluminibus publicis, vt l. 8. tit. 10. lib. 6. ordi. * Quæ est l. 9. tit. 11. lib. 6. Recop. & vide

supra

suprà 1.par.cap.12.num.13.vers. sed est aduertendum. * nam cum loca naturaliter sunt libera transeuntibus, non debet exigi *portaje*, etiam si solitum sit solui, & mutetur infrà, vel suprà locus pontis, vt notat Baldus in l.si plures col.4.C.de cond.inser.vers. vidi dubitari; & facit doctrina Bart. & Alex. in apostillis in l. 1. §.si quis interdicto.ff.de itine.actuque priua. & facit text. in l. hoc iure §.si aquam ff.de aqua quotidia. & æstiua. ibi. Quia eo loco imposita seruitus non sit,& idem probatur in simili.in
* l.10.tit.10.lib.6.ordin.* Quæ est l.7.tit 11.lib.6. Recopil.* & quod notat Bald.in l.2.C.de seru. & aqua.vers.18.& in l.3.C. de priui.fisci.

¶. Et quanquam pro reparatione pontis priuatus vellet imponere collectam, non licet, vt per totum C.noua vectig. & ob id crediderim esse correctam doctrinam Ioannis de Platea in l. 1. C.de vetera.lib.12.

Expensas pontis fabricandi quis soluat. Ad fabricam autem pontis, quæ fit à ciuitate, vel alio loco cogi possunt à domino rege populi conuicini, qui vtilitatem sentire possunt ex fabrica pontis, vt notat Albericus in R.ff. de mune.& hono.nu.23. argumento tex.in l.postquam C. de officio præfec. Afric. & in l. diuus ff.de tuto. datis ab his. Et ad hoc quotidie dantur mandata regia habita prius informatione necessitatis: & idem est in reparatione viarum: num qui iuxta possident prædia tenentur ad reparationem, vt in l. honor. §. viarum ff.de mune.& hono.& in l. ædiles ff.de via pub. & in l. si locus §.fin. ff. quemadmodum serui. amitta. & licet ista nostra lex ponat exemplum *en los caminos*, tamen idem est in callibus: nam ad iudicis officium pertinet, vt via sit recta, & secura, vt in l.nequid & ibi Bar.ff.de incendio, ruina & naufragio & per Lucam in l.ad reparationem C.de aquæductu.lib.11.

De reparatione pontis. Et facto semel ponte, si reparatione indigeat illa fieri debet, & fulciri communibus expensis seruata distinctione tex.in l. in parietis communis,& in l.in reficiendo ff.de damno infecto, & in l.si vt proponis C.de ædif.priua.& in l.si fratris §.si quis ex socijs ff.pro socio, & notat Lucas in d.l.ad reparationem, & per Cepolam in tracta. de puteo sub libro seruitutum, & per Specula. in tit. de cens.§. 1. versi. Item pone. & per Romanum in singulari. 67. & per Bal. in l. cum fructuarius ff. de vsufruct. & per Ias. in l. 2.colum.7.C.de iure emphyteo. & per Hyppolitum in sua practica.crim.§.aggredior. nu.73. & quanquam socij renuncient vsui pontis, tenentur contribuere, sicut & parrochiani pro reparatione Ecclesiæ, vt notat Abb.in cap.1. de Eccles. ædifi.

Recipiens portagium reficis pontem. Et si fortè solitum est ab antiquo solui portagium, quicunque recipit commodum portagij.tenetur ad reparationem pontis, cuius causa ob transitum soluitur, vt concludit Cepola post plures, quos allegat intracta. serui. C. de seruitute viæ num. 50. & Cassaneus in consuet. Burgun.R.1.§.4. in glo. videre num. 12. & per Ioannem de Platea in l. in omnibus C. de cursu publi.lib.12.

9 *Fons, aut puteus quibus expensis fieri debent.* Si verò agatur pro expensa pro fabrica fontis, aut putei communis expensa fieri debet à vicinis habitatoribus illius loci, quo fons, vel puteus sit, in quo primò consumentur bona communia, quæ nos vulgò, *propios de concejo* appellamus, quibus non sufficientibus, deuenitur ad collectam inter habitatores tantum illius loci, in quo fons, vel puteus fabricatur, & ita probat text.in l.20.tit.32.part.3.ibi. *Los moradores de aquel lugar*: & idem notat Guido Pap. in decisionibus Delphina qu. 444. Quod facit, vt habentes bona immobilia intra territorium, in quo sit fons, non teneantur pro fabrica contribuere, quia non sunt loci habitatores.

SVMMARIA.
Capituli quarti.

CAPVT

CAPVT IIII.

In l. 24. de exactione portagiorum, & aliarum collectarum. * *Quæ est l. 19. tit. 6. lib. 3 Recop. & vide l. 9. tit. 5. lib. 6. & l. 1. tit. 11. lib. 6. & magis l. 8. titul. 15. lib. 4. Recopilationis.* *

PRacticabilem materiam habet lex ista, quam pro tenui facultate mea breuibus perstringam, veriores conclusiones recitando: pro cuius enucleatione præmitto.

1 Quod portagium de nouo non potest nisi à principe introduci, vt in l. 1. & in toto tit. C. noua vectig. institui non poss. in auth. de mandatis principum §. sed neque coll. 3.

2 *Exactiones prohibitæ.* Imò omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ, nisi à iure permittantur, vt in cap. quia cognouimus 10. quæst. 3. vel nisi legitima consuetudine confirmentur, vt in cap. conquestus 9. qu. 3. & idem esset, si statuto à recognoscentibus superiorem secundum Innoc. in cap. 1. de excess. præla. quia recognoscentes non possunt vectigalia imponere, vt in l. vectigalia C. de vectiga. quod facit contra Barones, secundum Ioan. Fab. in l. 1. C. eod. tit. & Bald. in l. pen. C. de nautico fœnore, solus enim Rex vectigalia imponit, vt in cap. super quibusdam §. 1. de verborum, signifi. & notat Bart. & communis schola DD. in cap. 1. quæ sint regalia, & id sine legitima causa facere non potest, aliter peccaret secundum Host. in titu. de immuni. Eccle. §. à quibus in sua summa, & inter potiores causa est, vel necessitas, vel vtilitas publica, secundum Host. in dicto loco, quẽ Ioannes Fab. sequitur in d. l. 1. C. noua. vectigal. nam cessante causa cessare quoque debet portagium, vt notaui supra cap. 3. num. 5. & notat Puteus in tracta. Syndica. cap. de regum, & principum excessib. in cap. excedunt quoque, dum filias, & notat Ysernia. in titu. quæ sint regal. vers. fluminum.

3 *Qualiter vectigal tollatur.* Quinimo etiam non cessante causa potest rex ex alia noua causa pedagium tollere, vt per plura probat Cassaneus in Catalo. gloriæ mundi in 6. par. consideratio. 20. in præeminentia principis num. 128. Rex tamen neque in imponendis, neque in tollendis vectigalibus non debet vti absoluta potestate secundum Innocentium in cap. innouamus, de censib.

4 Imo in his casibus non præsumitur iusta causa in actu principis, vt bene probat Iass. in l. quo minus ff. de flumi. num. 5. & ideò quando princeps imponit vectigal, causam exprimere debet: quam si non exprimat, vel nisi ostendatur, non valet impositio vectigalis, secundum Innoc. in cap. præterea de dilatio. & Romanum cons. 493. & Oldr. cons. 326. & posset corroborari ex congestis per Felinum in cap. super literis, in decima regula de rescrip. & per Capitium decisio. 69. num. 26. cum in præsenti casu agatur de præiudicio tertij, etiam si rex dicat, quod imponit de certa scientia, nõ 5 præsumitur causa, secundum Bal. in præludijs fæudorum in versi, item dicit, & notat Aretinus cons. 5. & Alexand. consi. 23. col. fina. volumi. 5. Et Paulus in consi. antiquioris impressionis 137. Et sic venit intelligenda l. 34. titul. 18. par. 3. In solo ergò portagio in casibus à iure expressis venit principis priuilegium interpretandum de soluendo portagio, si alia causa soluendi non appareat: nam verba priuilegiorum in dubio debent esse conformia iuri communi, vt in l. ex facto. Et ibi Iass. ff. de vulg. & pupil. & Paulus in l. ex imperfecto. C. de testament. & notat Deci. in 1. par. consi. 77. col. 4. & Hyppolit. in singulari, 84.

Imò supradicta veniunt notabiliter extendenda: vt etiam si exprimatur causa imponẽdi portagium in aliquo loco: si tamen ibidem sunt alia vectigalia imposita, nisi hoc sciat, & exprimat princeps, non valet concessio noui portagij, vt notat Oldra. consi. 22. & Iass. in l. de pupillo. §. in pluribus ff. de noui operis nunciatio. & Ioannes Lup. de Palacios Ruui. in c. per vestras de dona. inter vir. & vxor. versi. 4. nota. num. 11. folio paruo mihi 164. col. 3. 6

In dubio autem in qualibet concessione portagij intelligitur de eo quod à iure est impositum, vt possit exigi, quod inuenitur in casibus sequentibus. Primus in octaua parte mercium quæ debetur à mercatoribus fisco, vt in l. omnium, & in l. ex præstatione C. de vectig. & comis. & notat Bal. in l. 3. C. de priui. fisci. 7 *Vectigalia à iure imposita.*

Quod iure regni probatur in l. 5. tit. 7. par. 5. quæ lex loquitur in portagijs ante illam legem ab antiquo impositis: secus si de nouo imponerentur, nam duæ partes debentur fisco, tertia verò pro refectione murorum, vt in l. fin. C. de vectiga. & comis. & in l. 7. tit. 7. part. 5.

Quæ iura procedunt, nisi consuetudine aliter sit interpretatum, vt in l. si publicanus §. fin. ff. de publi. & vectiga.

Secundus casus est in vectigali, vel portagio, quod à tempore immemoriali solitum est solui, quia semper ex iusta causa præsumitur interpositum ex traditis per Feli. in cap. cum à nobis de præscrip. & nominatim notat apostill. ad Abb. in cap. innouamus, de censi. in parte, sic etiam.

Quod iure regni videtur probari in cap. 20. in curijs maioriti anno 1528. * Est l. 1. titu. 11. lib. 6. Recopil. & l. 9. tit. 5. lib. 6. & l. 19. titul. 6. lib. 3. & magis vide l. 8. tit. 15. lib. 4. Recop. quæ est ista pragmat. *del año.* 1528. * Et ideò ad exigenda seruitia à subditis non sufficeret probare cursum longi temporis, sed immemorialis consuetudo exigitur, secundum Lucam de Penna in l. litibus C. de agrico. & censiti. lib. 11. & Alexand. in 2. volu. consi. 35. & notat. Thom. Grammat. in voto. 12. Et istud in iudicio peritorio

torio non in possessorio locum habet, vt in d.c. 20. * Quæ est d.l.8.tit. 15. lib. 4. Recop. * Et ex his in iudicio proprietatis videtur in exactione portagiorum corrigi, l.1.tit. 10.lib.6.ordina. vbi dicebatur, quod in præscriptione portagij quinquaginta annorum cursus sufficiebat. * Sed in Recopil. ista lex aliter habetur, vt patet in l. 1. tit. 11.lib. 6.Recopil. *

8 *Ius Regni.* Imò si quis ad leuandum partagium niteretur priuilegio regio, si illud non apparet confirmatum à regibus Catholicis, anno 1580. iuxta formam traditam in l.13.tit.10.lib. 6. ordi. * Quæ est l. 15. tit. 27. lib. 9 Recop. circa finem, ibi. *Y porque se puede mejor saber, &c.* Et l. 9. tit. 10. lib. 5. Recop. * nihil iuuat huiusmodi priuilegium: vt probant illa verba legis: *So pena que los priuilegios y cartas, y otros titulos que hasta alli no fueren mostrados, dende en adelante no ayan fuerza, ni vigor: y desde agora los damos por ningunos:* & sic sententia huius legis, quæ perpetua est, annullantur priuilegia, quæ non fuerint registrata.

Igitur habentes huiusmodi priuilegia non registrata, cautius agêt ex immemoriali cōsuetudine per testes probanda, nullatenus priuilegio portagij nō registrato minimè exhibendo, ne forte infringatur dicta cōsuetudo, cōstito de initio inualido, à quo illa præsumitur habuisse initium, vt in l. si is, cui via. in fin. ff. quēadmodum seru. amitta. & notat Paul. consi. 18. quem sequitur Feli. in c. sicut olim. de re iudi. nu. 33. & Alexan. in 4. volu. consi. 1. & Matthæus de Afflictis in decisi. 107. & Balbus in tract. præscrip. 1. par. tertiæ partis versi. 14. num. 13. & idem notat Thomas voto. 12. num. 13.

9 *An præstatio subditorū sufficiat.* Ex quo infertur, quod cum in istis impositionibus percipiendis sola immemorialis consuetudo proficiat, non sufficeret longæua subditorum præstatio, prout iure communi probat Alex. in 4. vol. consi. 124. & Balb. vbi suprà.

Secūdò infertur, quod licet dñs vassallorum non possit à subditis præscriptione acquirere ius exigendi seruitia, vt probat Cynus, & Alberi. in rubri. & in l. 1. C. quæ sit longa cōsuetudo: hodie tamē possunt acquirere, vel ex antiquissimo priuilegio in populantibus illum locum concesso, vel ex immemoriali consuetudine.

10 Et in hoc casu ex mero consensu, & non metu præsumitur illa seruitia à subditis domino soluta. * Et vide Mieres de primogenijs 2. p. q. 20. num. 55. * Nam immemorialis consuetudo pro veritate habetur iuxta notata per Feli. in c. cum à nobis de præscripr. & sic cessat, quod notat Ioan. And. in c. 1. de præscript. lib. 6. quem sequitur Iass. in §. quadrupli. Insti. de actio. col. 21. & Abb. in c. quod latenter. de regu. iur. & Guid. Pap. in consi. 1. & consi. 65. num. 4. & Puteus in tractat. syndi. in parte syndicantur officiales, si concussionem.

11 Tertiò infertur, quod cum ius cōmune resistat agētibus, vt soluatur portagiū, si inueniuntur consuetudine contra hominum transitum, qui liber præsumitur, vt in c. licet causam in fin. de probatio. ista consuetudo per plures testes, quā per duos probanda est, vt concludit Specula. in titu. de probatio. §. fina. versi. vlti. nota. quod sequitur Iass. in l. sciendum ff. de verb. oblig. num. 10.

Quartò infertur, quod cum priuilegium, aut sola immemorialis consuetudo sufficiens sit, vt introducatur portagium, sola cōuentio subditorū non sufficit, vt possit deberi ex mera obligatione: & ita notat mirabiliter Bald. in cap. si cautio in fine, de fide instrumen. licèt extra cōstitutionem portagij, aut vectigalis dominus bene possit cum subditis contrahere, secundum Bal. in l. his, quibus C. de fideicommissa. liberta. 12 *Ex obligatione subditorū non debetur portagium.*

Quintò infertur, quod licet iure communi ad obtinendū in istis impositionibus, & præstationibus contra subditos sufficiebat probatio possessionis obtenta per quadraginta annos cū expressione certæ causæ idoneæ ad exigendū, vt per plura iura probat Guido Papæ in decisioni. Delphi. q. 306. & q. 708. *Causa an exigatur.*

Hodie verò sufficit probatio immemorialis in petitorio, & quadraginta annorum possessio sine alia causæ expressione, quia iusta causa præsumitur, quod præcesserit, cōtra quam non admittitur probatio in cōtrarium, neq; allegatio erroris, sed solummodo admittitur probatio, quod non est decursum immemoriale tempus, vt notat Felinus in c. cum à nobis de præscrip. col. 2. & in c. causam, que col. 3. eodē tit. in ver. sed aduerte, quē sequitur Balbus in tractatu præscriptio. in 1. p. tertiæ partis, versi. 14. n. 22. 13

Sextò infertur, quod licet iure communi in acquirenda quasi possessione harum præstationum, vt dominus diceretur possessor, sufficiebant duæ præstationes, vt notat Roma. consi. 311. & Guido Papæ in dicta decisio. 307. in fine, & Cassaneus in consuetudi. Burgund. rub. 11. §. 2. in principio. num. 26. *An duæ præstationes sufficiant.*

Hodie tamen ex dicto c. 20. in curijs *de Madrid.* * Quæ est d.l.8. tit. 15. lib. 4. Recop. * non sufficit bina præstatio, sed requiritur quadraginta annorū possessio, & sic cessabit dispositio gloss. in c. cum Ecclesia Sutrina. de causa posse. & proprie. in parte trium, quæ tres vices requirebat in quasi possessione. 14

Septimo infertur, quod licèt de iure cōmuni dominus, qui semel habet ius seruitutis in suos vassallos, debeat cōtra dictos homines obtinere, nisi ipsi probēt libertatē, & sic in huiusmodi casu alleganti libertatem incumbit probatio, vt notat Faber in §. æque si agat, col. 6. in Institu. de actio. tamen hodie de iure regni licèt dominus sit in possessione per quadraginta annos, si ipso possidente proclament vassalli in libertatē, dominus tenetur probare, vel ex priuilegio, vel immemoriali cōsuetudine ius suū; aliàs vassalli absoluentur in petitorio, vt in dicto c. 20. *de Madrid.* * Quæ est d.l.8. tit. 15. libr. 4. Recop. * & sic intelligitur quod notat Guido Papæ in decisionibus Delphi. q. 28. 15

Octauò infertur, quod licet super imponēda collecta sit standū consuetudini, & illa seruanda sit notat Bar. in l. vna. C. de auro coronario. lib. 10. quem exponit Balbus in tractat. præscrip. in 2. parte quintæ partis q. 6. tamen vt dominus vassallorū exigat collectā à suis vassal- 16

lis, non quælibet consuetudo sed immemorialis tãtùm iuuat, vt in d.c.20. *de Madrid.* * Quæ est prædicta l.8. *

17 *De voluntaria præstatione.* Quæ supradicta sunt, quòd ex consuetudine immemoriali causatur iustus titulus ad exigēdas collectas à subditis, sunt vera, nisi actus præstationis habeat in se formam voluntariæ præstationis, & non præcisæ obligationis, vt est exēplum, *en los presentes que los vassallos suelen dar las pasquas al señor*, quia ex ipso actu oritur præsumptio iuris, quod illa præstatio non inducitur animo inducendæ obligationis in futurum. Et sic actus merè voluntarius excludit iuris necessitatem, vt est glo.& ibi DD. in l. solent §. fin.ff.de officio proconsu. & notat Bal. in l. fin. C.ne de statu defuncto.& notatur in l.cum de in rem verso. ff. de vsuris, & in l. cum de indebito.ff.de probatio.

Nam quando actus, qui solet de gratia exerceri, prout est ista doni datio, non præiudicat agenti, etiā si non præstetur, & ita notat glos. in parte temporis in c. cum Ecclesia Sutrina. de causa poss.& proprieta. & ibi Abb.in 3. notabi.

Quando est vniuersalis præstatio, vel vniformis. Quod præmaximè verū est, si ista doni datio non est vniuersaliter vniformis, sed diuersa in præstatione singulorum annorum, putà vno anno dantur gallinæ, aut perdices, altero anno dantur spatulæ porcorū, nam ex hoc actu colligitur coniectura, quòd non vi obligationis, sed ex voluntata istud præstatur, & per consequens etiam ex tempore immemoriali non inducitur præscriptio, vel obligatio: neque hoc casu locum habet dispositio.c.20.*de Madrid*, & ita colligitur ex doctrina satis notanda Bal. in l. obseruare §.non vctò ff.de officio proconsu. & Angelus in l.male agitur C. de præscriptio. 30. vel 40. annorum, & notat Iass. in l. quo minus ff.de flumini.num.28.

Et est ratio, quia cum propter liberalitatem dantis,& recipiētis non inducatur formata possessio à principio, vt in l. qui familiaritatis ff. de acquirenda possessio. sine possessione non procedit præscriptio: & huiusmodi argumento in simili casu vtitur Anchara.consi.157.

18 *Quid si fuerit pia causa.* Istud fallit nisi diuturna præstatio facta ex mera liberalitate fieret fauore piæ causæ, putà, *limosna para monasterios, ò leña que se suele dar las pascuas a los hospitales*, nam talia præstantes obligantur ex huiusmodi actu liberali ad præstandū in futurū:& ita notat Paulus de Leazar. in c.in literis,de restitut.spolia. per tex. in capit. ad Apostolicam de simo. & sequitur Hippolytus in singulari. 192. & Felinus in dicto capit. ad Apostolicam.

19 *Quando est prestatio re spectiua.* Item fallit dispositio, d. c. vigesimi in curijs, *de Madrid*, 5.vt vassalli non teneantur præstare seruitia, vel impositiones domino, etiam si probetur immemorialis consuetudo, quando immemorialis consuetudo haberet causam respectiuam ad aliquod emolumentum præstandum ex parte domini, putà vt præstentur terræ ad arandum, aut pastura pro animalibus vassallorum, aut quid simile, nam cessante domino præstare ex parte sua, cessare quoque possunt vassalli præstare seruitia, vt notat Bar. in l. cum de in rem verso. colum. fina. ff. de vsuris, pro quo tex. in l. munerum §. præterea habent quædam ff. de mune.& hono. Imò si prius soluissent vassalli, & causa redeat ad non causam, haberet locum repetitio, vt in l.eum qui §. 1. & ibi Pau. ff. de inofficioso testamen. & facit in simili tex. in l. pater §. fin. ff. de testamen. tute.

Item in alio quoque casu non iuuat consuetudo immemorialis, quando domini vassallorum prætendunt extorquere à vassallis aliqua, quæ regi castellæ debentur in recognitionem vniuersalis dominij, puta, *Si quieren que les paguen la moneda forera que se suele cobrar por el Rey de siete en siete años, è si quieren cobrar alcaualas.* Vel alia, de quibus in cap. 1. quæ sint regalia,& in l. comperit. C. de præscriptio. 30. vel 40.annorum, nam etiam si subditi sint in consuetudine soluendi aliqua de his, quæ in rationem dictæ recognitionis solui solent, non dico de alijs: non tamen possunt domini vassallorum hoc acquirere à subditis, quia sunt impræscriptibilia contra regem, vt in l.6.titu. 29. par. 3. etiam si ex parte dominorum, qui sunt incapaces, probetur immemorialis consuetudo, vt notat Bar. in l. 1. C.de annali exceptio. col. 1. & Montal. in 2. cōpila. fori, in parte rex Ioannes, *y en lo de alcaualas*, fecit l. 3. in quaterno huius gabellæ. * Quæ est l.1.tit. 18. lib. 9. Recopil. & melior l.2.tit.15.lib.4.suprà * 20 *An regalia possint præscribi.* *Moneda forera.*

Quod subintellige, nisi domini vassallorum habeant priuilegia regis ad percipiendum nam etiam in his, quæ sunt à rege inseparabilia, valet ad vitam regis concedentis, vt in l.5. tit. 15. versi. *fueras ende*, part. 2. saltim interea quod ipsemet rex non reuocauerit, vt notat Bart. in l.hostes ff.de capti.& postlimi. reuers.

In alijs autem, quæ non sunt in recognitione dominij regalis, si habetur titulus à rege, saltim inuiolatus per spatium quadraginta annorum, eius virtute valeret præscriptio, secundū Bald.in dicta l.comperit. & Alexand. in 5. volu. consil. 30. & notat Balb. in tractatu præscriptio.in 5.parte, quæstio. 7. & sic cessante errore iuris, per huiusmodi præscriptionē potest suppleri, & declarari priuilegium secundum Bald. in l. si solemnibus C. de fide instrumen. quod potest corroborari ex dicto Pauli in l. si seruitutes ff. de seruitu. vbi dicit, quod titulus inualidus dat causam præscribendi in incorporalibus sine scientia aduersarij.

Item aliud quoudianum exemplum potest poni, quo non iuuat immemorialis consuetudo dominis vassallorum, putà quando volunt percipere decimas, vulgò apud nos, *Tercias* appellatas, quæ sunt apud nos iura regalia ex concessione Papali, vt in l. 2. tit. 1. lib. 6. ordina. vbi inter iura regalia computantur huiusmodi *tercias*. * Quāuis ista lex non inuenitur in Recopil. sunt aliæ multæ, quæ probāt, *que las tercias son rentas reales*, vt patet per totū tit. 21. lib. 6. Recop. sed per l.1. ibi, est nouiter declaratum, *que basta prescripcion immemorial.* Caue ergo ab Auendaño in hoc. * De quibus loquitur Mōtal. in 2. cōpila. fori, in, parte rex Ioannes, & Ioannes de Palacios Ruuios in rubrica de donatio. 21 *Tercias.*

natio. inter virum & vxo.§.37.num.13.& Rodericus Suarez in allega.28.

22 *An cogantur subditi ire ad molendinum.* Et casu, quo istæ tertiæ non essent de regalibus, laici sunt incapaces ad percipiendum: & data incapacitate, immemorialis cõsuetudo nõ iuuat, vt in c.2.& ibi Ioan. Andre.de præb.lib.6. & dixi supra in lib.1.c.1.fol.8.col. 1. nisi allegaretur titulus habitus ante conciliũ Lateranẽse: nam tunc probata immemoriali possent laici decimas percipere, vt notat Abb. in c. continebatur, de his, quæ fiunt à præla. & alia iura refert Balb. in tractatu præscrip. in 1. parte quintæ partis principalis quæst 7.n.20 & Cassaneus in consuet. Burgun. rub.§.6.in gloss. 1. num. 35. quod facit, *para ante yglesias de montañas, y otras diezmas que lleuan caualleros.*

Extra dictos casus, & alios similes efficacissima est probatio immemorialis cõsuetudinis, nam ex ea præscribitur, quod vnus solus habeat fundum, vel molendinum, quò homines alicuius loci teneantur ire ad macinandũ, vel furnum ad coquendum panem, vel quod ipse solus sit venditor carnis in becaria publica, vt in c. significante de appellatio. & ibi Abb. & Decius, & comm. DD. de quo loquitur Matthæus de Afflit. in constitu. regni Sici. rubri. 85. in lib.1.in.e. fi. & quod ista iura possint acquiri præscriptione, notat per plura Boerius in decis. 125. & acquisito semel hoc iure in eius præiudicium, non potest nouum molendinũ, aut furnum ædificari, vt notat Rip. in l. quo minus ff. de flumini.nu.82.& in nu. 30. & ex his limitatur l.18.tit.32.part.3.de quo per Curtium in cõs.33.& per Stepha. Bertrand. in 3.par. cõs. 29.

23 Si tamen ex hoc publica læderetur vtilitas, ista acquisitio seruitutis, vt eant homines ad vnum molendinum, vel furnum, debet infringi, & naturalis libertas concedi secundum Iass. in l. quo minus ff. de flumini. nu.32. & Signor. de Homodeis consil. 91. de quo per Socinum in 2.vol.consi.272.

24 *Hospitatio.* Et idem est, quando prohibetur hospitatio, vt in l.1.in prin.ff.de nau.fœno. & notatur in c. 1.de empti.& venditio. vel si ciuitas prohibeat subditis, ne vadant in aliam prouinciam ad laborandum: nam ex hoc infringitur libertas secundũ Soci. vbi Ripa, & notat Ripa in tractat. de peste in 2.par.q.fin. & ibi allegat Ioannem Baptistam in repetitione legis omnes populi, col. 36.ff.de iusti.& iure.

25 *Derechos de sueles.* Item si dominus vellet exigere, *derechos de suelos*, à venientibus ad mercata, vel terras fitas, nam infringitur libertas, & est reprobatũ, secundum Plateam in l. 1. C. de vetera. lib. 12. & in pragm. *De los derechos de las justicias del Reyno*, in cap. *Otrosi que no lleuen derechos.* * Est l. vnica.c.fi.tit.10.lib.3.Recop. *

26 *Tabernas.* Item si dominus prohibeat, ne alij vendant vina, & frumenta, donec ipse vendiderit, per hoc quoq; infringitur libertas, vt notat Alber. in l.illicitas §.illud ff. de offic. præs. & per Pari. de Puteo in tractat. syndi. in cap. de excessibus Baronum c.excedunt.

Et notandum est, quod quando iniustè huiusmodi impositiones extorqueantur, possunt subditi de facto resistere, vt notat Lucas de Penna in l.fin. C. de superindicto lib.12.

Et vt apertiùs intelligatur mens illius capitis vigesimi, *de las Cortes de Madrid*, disponentis, quod in casibus, quibus prodest immemorialis consuetudo, debet probari, *por la manera y con las ciudades, y circunstancias, que por derecho, y leyes destos Reynos se ha de prouar.* * Hodie meliùs habetur in Recop.l. 1.tit. 15.lib.4.& clariùs, *en las Cortes de Madrid del año de 1573.* cap. 34.vt iam caueas à domino Ant.de Padilla in l.si aquã n.56. C. de seru. & aqua. * Necesse est hoc capite differere, qualiter immemorialis cõsuetudo probãda sit, & loquor de cõsuetudine, non de præscriptione, quia illud caput, *dize la costumbre*: & cõsuetudo, atque præscriptio inter se differunt, vt notat Inno. in c. cum Ecclesia Sutrina de causa posse. & proprie. & Bal. in l.2. C. quæ sit longa cõsuetudo, & in l. siquis ad declinandã C.de Episcopis, & cleri. & notatur in c.si de cõsuetud. maximè per Rochũ de Curte. 27

Igitur in probanda immemoriali consuetudine requiruntur quæ supra scribuntur lib. 1. cap.6.num.10.

Qualiter probetur immemorialis. Vide lib. 1.cap.6.num.10.

Vlterius dicendum est, quod licèt de iure nõ sit parua quæstio, an ea, quæ pertinẽt ad coronã regiam regis Castellæ, sint præscriptibilia, & possint alienari, vel præscribi tacitè, vel expressè etiam volũtate regia, quam quæstionem vltra alios, quos ibi refert Aymon in tractatu de tẽporũ antiquitate, in 4. parte sub nu. 9. & vltra tamẽ de iure huius regni vidẽdus est tex. in l. 5. tit.15.p.2.tamen in materia eorũ, qui sibi volũt vendicare redditum *de las alcaualas*, ex venditionibus, vel ex permutationibus, clarum est, quod illi redditus *de las alcaualas*, nullo tempore possunt percipi, etiam si quis alleget immemorialem consuetudinem: nam immemorialis consuetudo percipiendi huiusmodi redditum non iuuat, & vltra cedulam latam apud Cæsaraugustam, & in alijs locis huius regni, tamen hoc apertè probatur in l. 4. *en el quaderno de las alcaualas*, ibi, *Que nuestra merced es que todos paguen el alcauala, no embargante que digan que nunca la pagaron, y que estan en possession de no la pagar, y no embargante qualquier ordenamiento que sea, &c.* & ibi, *Saluosi las tales mercedes y franquezas, o priuilegios fueren assentadas en los nuestros libros de lo saluado, e sobrescrito de nuestros contadores mayores.* * Est l. 1. tit.18.lib.9.Recopil.& l.2.tit.15.lib. 4. Recop. * Nam per huiusmodi verba excluditur immemorialis cõsuetudo: quia, vt acquiratur ius percipiendi *alcaualas*, plura requiruntur. Primum forma priuilegij, in quo seruanda est forma l. 2.tit.18.part.3.cum concordantibus. Secundò requiritur non solum voluntas regis priuilegiantis, sed etiam subscriptio, quia forma dictæ l. 4. dicit, *priuilegios assentados en los nuestros libros*: nam illa forma geminata debet esse pars priuilegij, scilicet, subscriptio illa: & ita isto casu, licet immemorialis cõsuetudo habeat vim priuilegij, non tamen potest habere vim priui-

legij scripti, quia licèt vigore iuris immemorialis vim habeat priuilegij, intellectualiter, & ciuili modo, non tamen habet vim priuilegij scripti, vt requirit illa l. 4. * Quæ est d. l. n. tit. 18. lib. 9. Recopil. * Nam priuilegium ipsum debet videri, & conspici, tanquam si corpus ipsum videretur: neque sufficit tantundē intellectualiter videri, vt notat Bald. singulariter in l. legem C. locati, & loquendo de priuilegijs loquitur Felinus in c. cum venerabilis nu. 43. de exceptio. & forma specifica legis ad vnguē debet seruari, vt in l. cum hi. §. prætor. ff. de trāsactio. & latè per Felinum in cap. cum dilecta. de resc. & in dubio dicta forma legis, vt valeat priuilegiū, quod debeat inspici scriptum, & subscriptū à computatoribus regis debet videri, aliàs probatio immemorialis esset insufficiens, quia l. 4. adimit voluntatem priuilegiandi quādo ipsum priuilegium non conspicitur subscriptum à tabellionibus: & in materia *de los portazgos*, idem est dispositum per leges huius regni, vt in l. 13. titul. *de los portazgos*, libr. 6. ordina. vers. *ordenamos y mandamos*. * Quæ est l. 15. tit. 27. lib. 9. Recop. * & idem est *en las essenciones de los pechos*, vt in l. 2. versi. *Saluo aquellos que fueren saluados* tit. 4. lib. 4. ordi. * Non inuenitur in Rec. sed refertur hæc, & aliæ similes à Greg. Lopez. in l. 10. tit. 18. p. 3. in gloss. 1. Sed quod omnia huiusmodi priuilegia debeant scribi intra annum, *en los libros de lo saluado*, & quod aliàs nō valeant, sunt expressæ ll. lex. 9. tit. 10. lib. 5. nouæ Recopi. & l. 15. circa finem tit. 27. lib. 9. Recop. * & in huiusmodi exemptionibus, & immunitatibus procedendum est strictè, neque à forma dictæ legis 4. receditur iuxta latè tradita per Alexand. in 2. volumi. cons. 125. col. penult. & iste est magnus effectus ad intellectum effectus immemorialis consuetudinis in materia reddituum regalium. *Y lo mismo en las tercias que fueron dadas por los Pontifices à los Reyes de Castilla*, vt notat Belluga doctor Valentinus, & fiscalis regius in speculo principū, titu. de decimis §. videamus per totum. *Y las dichas tercias reales son hazienda propria del Rey*, vt in l. fin. tit. *de las tercias* lib. 6. ordin. * Et melius l. 1. tit. 21. lib. 9. Recop. *

Redeundo igitur ad materiam portagiorum dico, quòd in locis vbi debetur, & est iustè impositum cum qualitatibus, de quibus noster religiosissimus frater Castro notat in tractat. de lege pœnali. cap. 10. potest recuperari leuato velo, & sine libello, vt notat Bal. in cap. ad nostram el. 2. de iureiuran.

S V M M A R I A.

Capituli quinti.

1 *Crimen blasphemiæ grauissimum.*
2 *Crimen blasphemiæ à quolibet de populo potest accusari.*
3 *Punitio blasphemiæ est mixti fori.*
4 *In crimine blasphemiæ aliàs inhabiles admittuntur in testimonium.*
5 *Periurus non admittitur in testem.*
6 *Inimicus non admittitur in testem.*
7 *Minor decem, & sex annis non admittitur in testem.*
8 *Testes dubij an probent contra blasphemum.*
9 *Blasphemia quid sit.*
10 *Irreuerentia facto commissa contra Deum, est plusquam blasphemia.*
11 *Blasphemia aliquando transit in hæresim.*
12 *Iracundia quando excuset a blasphemia.*
13 *Consuetudo quando excuset à blasphemia, & num. 14.*
15 *Pragmatica de los periuros quare sic nūcupata.*
16 *Simile quid dicatur.*
17 *Pœna blasphemiæ habet locum in fœminis.*
18 *Blasphemia punitur à iudice sæculari non obstante sententia iudicis Ecclesiastici.*
19 *Ebrietas excusat à blasphemia.*
20 *Minor an excusetur a pena blasphemiæ.*
21 *Forma pœnæ cōtra blasphemātes nō mutanda.*
22 *Pœna cōtra blasphemū qualiter debeat infligi.*
23 *Pœna capturæ contra blasphemum qualiter sumatur.*
24 *Vna captura debet duos effectus operari.*
25 *Carceratio cōtra blasphemātē datur loco pœnæ.*
26 *Blasphemus non incarceretur ex solo testimonio vnius testis.*
27 *Blasphemus, qui confessus est delictum, an possit appellare.*
28 *In dubio regulariter deferēdū est appellationi.*
29 *In crimine blasphemiæ non habet locum repulsa testium.*
30 *Blasphemus non potest esse testis.*

C A P V T V.

*In l. vigesimamquintam, de punitione blasphemantium contra Deum. * Quæ est l. 20. tit. 6. lib. 3. Recopil. & adde totum tit. 4. lib. 8. noua Recop. **

PRO enucleatione huius materiæ placeat transcribere quandam resolutionem (olim iunior) à me compositam, in ciuitate nobilissima, *de Guadalajara*, quā elaboraui sub nomine nobilissimi, & in iure periti, & verè clericaliter viuentis, domini mei, *don Pedro Gonzalez de Mendoza*; filij domini mei Ducis *del Infantado*, nunc Abbatis de Santillana, & Santāder, & Archidiaconi eiusdē ciuitatis *de Guadalajara*, vbi hæ lucrubrationes fiunt.

Nemo ambigit crimen blasphemiæ grauissimū esse, vt in authen. vt non luxuriētur homines cōtra naturā §. 1. coll. 6. & glo. in c. 2. de maledicis, & notat Iass. in l. ait prætor §. iurari. ff. de 1 *Crimē blasphemiæ grauissimum.*

de iureiuran.& est tex. in c.qualis 25. distin. & in l.1.tit.28.part.7.& ob sui grauitatem reputatur crimen contra naturam, vt in l. 4. titu. 4. par.2.& cum obiectū huius criminis sit Deus, crescit crimen, vt notat Bal.in l.cum ancillis C. de nuptijs, & Decius 1.parte consi.65.

1 blasphemia est crimen publicum.

Ex quo sequitur, quòd blasphemus publicū crimen cōmittit, & eum accusans dicitur laudabile genus intentionis habere, vt notat Bal.in l.si quis in hoc genus C.de episco.& cleri. & ob id ad prosecutionem omnes indistinctè etiam infames possunt admitti, secundùm Angelum in authenti. quomodo oporteat episcopos §. fi. col.1.quem sequitur August.in apostil.ad Ang. in tracta.malefi.in parte, hæc est quædam, versic.tu autem.

Quod iure regni probatur in l.1.titu.28.par. 7. ibi, *Qualesquier que sean los que ay se acertaren los puedan prender, y acusar, testimoniar*, saltim contra viles, quos lex appellat *raez*, de quibus dixi in dictionario meo in parte *Vil.*

Dispositio in materia blasphemia latè interpretanda.

Et cum vtilitatem publicam concernat punitio huius criminis, eius dispositio debet latè interpretari secundum Bart.in l.1.§. exercitum ff.de his, qui notantur infamia, & Paulus in l. bona fides ff. depo. & Abb. in c. ex tenore qui filij sint legiti.& Bald. in l. si quis seruo. C. de furtis col.2.& Bar.in l. quemadmodum C. de agricol.& censi.libr.10. & Iasso. in l. si filius familias ff.si certum petat, & Carrerius Reginus in sua practica crimi. in prin.num.99.

2 Punitio est mixti fori.

Et propter offensam Dei punitio huius delicti est mixti fori secundum Cardi. & Anani. in cap.2.de maledicis, & Felinum, & Decium, & alios DD.in c.cum sit generale de foro compe. vers. alius est casus nu. 18. etiam si blasphemus esset Iudæus, secundùm Ancharanum consi. 15.& DD.in c.postulasti, de Iudæis, & est text. in l.34.titul.3.lib.1.ordinamen. * Non inuenitur in Recop. est verum tamen,quòd blasphemia est mixti fori, vt per Abb.in c.2.de maledicis n.9.& Greg.Lopez in l.4.tit.28.glo. 2. p. 7.*

Quod intelligo de blasphemia cōtra Deum, secus de illa, quæ contra regem committitur, nam & illa quoque blasphemia dicitur , vt in l. 1.C.si quis impera.maledixerit, & in l.3,titu. 8. lib.8.ordina. * Quæ est l.3.tit.4.lib. 8. Recop. * & talis blasphemus potest propria authoritate capi,& ad carceres duci, vt probāt verba dictæ legis ibi,*lo puedan traer a la carcel publica, y poner en cadenas.* Alij vero, qui propria possunt authoritate capi,nō ad carceres,sed ad iudicem trahi debent,vt in l.interdum §.qui furem ff. de furtis, & in l.1.C.de falsa mone.& in l.2.C. de his,qui latro. occulta. & notat Puteus in tract. syndica.in parte ceptura c.officialis,& in l.1.*de la hermandad.* * Quæ est l.2.tit.13.lib.8.Rec.ibi *entregando toda via, &c.* * & de clerico capto à seculari notat Bald. in c.1.§. si quis verò de pace iura.firmā.& probat text.in l.7.titu.14.lib.2. ordina.& in l.3.tit.5.libro 1.ordinamen.* Quæ est l.9.titu.3.libr.1.Recop. & Iulius Clarus latè in practic.crimin.§.fin.q.28.num.6.*

Et licèt priuatus capiat blasphemantem , nihilominus cū alijs poterit esse legitimus testis contra blasphemum , vt notat Ysernia in constitutio.regni Siciliæ lib. 2. cap. humanitatem fo.mihi 71.

4 Capientibla sphemantē est testis.

Imò propter grauitatem criminis blasphemiæ omnes testes admittuntur indistinctè, vt ferant testimonium, vt per bona iura probat Paris de Puteo in tracta.syndi.cap. an potestas, & notat Robertus in speculo aureo, in titulo de repulsa testium capit. decimo octauo.

Quilibet potest esse testis in crimine blasphemiæ.

Quod iure regni probatur in l.1. tit. 28. part. 7. ibi, *qualesquier que sean puedan acusar è testimoniar contra ellos*, & hoc indistinctè verū est, quādo agitur cōtra vilē, quē lex appellat, *raez*. Idem est in alijs criminibus exceptis, in quibus prohibiti testificare admittuntur , vt in c. contra Christianos,de hæret.lib.6.& in c.pagani.2. q.7.& in c.licet vniuersis, de testi. & in leg. fin. ad l.Iuliā maiesta. & sic in his criminibus non admittitur repulsa testium,sicut neque in iudicijs summarijs , & executiuis, vt notat Roma. singula.382. & Mathæus de Afflictis in decis. 351. Ex quo dico, quòd quādo agitur remedio tenutæ in maioratibus , non admittitur repulsa testium,quia iudicium est summarium, & ita debet intelligi pragmatica super hoc lata apud Maiorilum. Quod venit limitandum, nisi in testibus periuris , quia non admittuntur etiam in criminibus exceptis, vt in cap. paruuli. 22. quæst. 5. & notat Felinus in c. per tuas de simo. & in c.ex parte de testi.& Hyppolitus in l.maritus ff.de quæstionibus num. 37.& in singulari.74.& Mathæus de Afflictis in constitutioni. regni Siciliæ lib.3.tit. de periurijs col. 6. nu. 10.

5 Testis periurus non est testis.

Imò vt quis habeatur pro infami,& periuro, non requiritur de hoc sententia , imò sola confessio sufficit, & ex illa resultat infamia , vt in l. 5.tit.7.part.7.ibi,*o que lo otorgue el mismo enluyzio*,per quam legem cessat,quod aliter notabat Barto.in l.ictus fustium ff.de his, qui notan.infamia : quod mirabiliter declarat Thomasius Grammaticus in voto 3.columna octaua.

Si verò ipsemet periurus non confiteretur, sed testibus probaretur periurium , nam ante condemnationem non posset testis, vt periurus repelli, licèt in huiusmodi casu qualitas probata dicatur,secundum Bal.in l. 1. C. hæredib. instituend.col.4. versiculo quandoque,de quo per eundem Thomasiū voto.11,& voto.30. col. pe.

Ius Regni.

Tamen licet iure communi istud sit verum, iure tamen regio aliter est dicēdum, imò quòd non solum propria confessio testis,sed sola probatio ante sententiam sufficit, vt testis periurus repellatur ex l.8.titul.decimosexto par.3.

De quo vltra allegata videatur de iure communi,quod notat Bald.in l.si vteris C. de fide instrument.& Iass.in l. si duo §. fin ff. de iureiu. & quod notat Guido Papæ singul. 97.

Ex duobus testibus inhabilibus imponitur pœna extra ordinaria.

Quod supra dico admittendos testes inhabiles in hoc crimine blasphemiæ, est intelligēdum,vt ex tribus, aut pluribus fiat integra probatio ad pœnam ordinariam : si verò sunt duo testes inhabiles , imponetur solummodo pœna extraordinaria,vt notat Francis. de Aretio in c.fi.de testib.quē sequitur Ioannes Lup. de Palacios Ruuios in dispu.de hæresi.§.nu.& Iasson in

in l.cunctos populos C. de summa Trinita. & fide catho.num.51.

6 *Inimicus.* Item ista inhabilitas in testibus non debet originem sumpsisse ex inimicitia: nam inimicus in nullo casu admittitur in testem, & sic huiusmodi testes odio ipsorum repelluntur secundum Bart.in l.in quæstionibus ff.ad l.Iuliam maiesta. cuius opinio communis est, teste Felino in cap per tuas de simo. & Hyppolitus in l. 1. §. præterea ff. de quæstionibus. Et in l. de minore eodem in.num.13.

Ius Regni. Quod iure regni probatur in l.22.tit.16.par.3.& in l.6.tit.33.par.7. ex quibus legibus colligitur, quæ sit inimicitia capitalis repellens testem: nam alia minor vltra expressas in illis legibus non sufficeret, vt ibi probatur. & latiùs dixi in dictionario meo, in parte *enemigo.*

Suspectus inimicus. Per quas leges puto non sufficere suspectionem inimicitiæ ad repulsam testis, cum vera inimicitia debeat interuenire: & sic fortè non debet apud nos practicari, quod aliter notabat Felinus in c. cum I. & A. de re iu. sub nu.7.vel illud procedit, vt minus credatur his testibus.

7 Item inhabilitas testis non debet venire ex defectu intellectus, quia fortè est minor annis decem, & sex: quia maior ista ætate debet esse testis in criminalibus ad plenam fidem, vt in l. 6.tit.8 foro legum,lib.2.approbata per l. 1.vers. *è ansi declare.*tit.4.lib. 3. ordina.* Quæ est l. 21. tit. 8. libr. 4. Recopi. sed lex fori nisi per hanc relationem, quam facit prædicta lex. 2. non est in Recopilatione. * per quam limitatur l. 9. titul.16.part.3.

8 *Testis singularis an probet.* Item inhabilitas probationis non debet interuenire ex singularitate testium, putà quia vnus testis deponit, quod audiuit Petrum dicentem *no creo en Dios*, & alius deponit, quod audiuit dicentem, *por vida de Dios, o no creo en Dios, vna destas palabras, no se acuerda qual:* nã vnus testis tantùmmodò manet singularis: alter verò quia dubiè deponit, & sine affirmatione non probat, vt in c.in præsentia de probatio. & ideò potest hunc testem iterum interrogari, vt certum quid deponat, vt notat gloss. in cap. 3. §.in criminali 4.q.3.imò Antonius in cap. nihil de verborum significatione, voluit, quod testes deponentes de verbis ab alio prolatis, deberent deponere de ipsis verbis formalibus: quod sequitur Iasson. in l.7. C. de bonorum possessio. secundùm tabulas, & Felinus in c.licet ex quadam de testibus col.4.licet hæc doctrina Antonij sit nimis rigorosa, vt notat Tho. Grammat. Testes autem de auditu, si est interpositus paries,non probant isto casu, quia causa est criminalis,vt notat in simili Imola in c.1. de consue. & per Felinum in c. præterea. de testib. & per Angelum in l.non speciali.C.de testamen. aliàs si causa esset ciuilis,tale testimonium valeret,vt per Imol.in l.in summa. §. item Labeo. ff. de aqua pluuia arcen.& per Hyppolitum in rubr. C.de proba.fol.paruo.39.

Quid sit blasphemia. Præmissis his, quæ dicta sunt de probatione criminis blasphemiæ quæritur,quæ sit blasphemia, & licet possem legentes mittere ad Thomasium Grammatin decisio. Neapoli deci. 50. vbi eleganter loquitur, tamen vt rectiùs materia digeratur,diuiduo eam in conclusiones sequentes post nostrum doctorem *de Simancas*, in suis institutioni. cap. 4. & post allegationes doctoris *de Dueñas* in regula.190.

Prima conclusio est, quod blasphemia respectu Dei committitur attribuendo Deo, quæ Deo nõ cõpetunt,asserendo istud solù verbis, & non indurato animo:nam tunc hæresis esset: & hæc cõclusio colligitur ex sancto Tho. 2.2.q. 12. & 13.& in senẽtiarũ distin. 14 & notat summa Ange. in parte blasphemia, & Alberic. in suo dictionario in parte blasphemia, & elegantissimè per Soci.in 1. parte, consi. 102. & Lucas de Penna in l.si vacantia C.de bonis vacant.lib.10. & doctor Simancas in dict. c.8.nu.7. & Couarruuias in c.quamuis pactum 1.part.§.7.num.8. 9

Secunda conclusio est, quod repræsentare membra in Deo sicut in hominibus, est blasphemia, vt probat Archidia.in c. si quis per capillos 22. quæstio.1.& apostill.ad Abb.in c. 1.de maledicis, ideò iurare per membra Christi, verè est blasphemia, vt in auth. vt non luxurientur homines contra naturam §.1. coll. 6.& notat Angelus in tractatu maleficiorum in parte verba iniuriosa,ver.tu autem, & Marianus dicto consi.102.vbi extendit hoc, etiam si iocosè fiat ista repræsentatio membrorum Dei, aut eius matris.

Tertia conclusio est, quod omne turpe, seu scèleratum in contemptũ Dei est blasphemia, vt notat Angel.& Imol.in l. his verbis §. 1. de hæredi. instituen. & Ias. in l. ait prætor.§. iurari ff.de iur.iur.

Quarta conclusio magis lata est, quod omne maledictum respectu Dei, aut sanctorum, dicitur blasphemia latè sumpto vocabulo, vt notat Bar. & ibi Alexan. in apostill. in l. apud Labeonem §. ait prætor in fin. ff. de iniurijs, & DD.vbi supra.

Quinta conclusio est, quod irreuerentia facto commissa contra Deum, est plusquã blasphemia, putà,siquis proijcit lapidem contra imaginem Christi, aut eius matris, vel gladio percutit,aut radit imagines, vel spuit in cœlum in despectum Dei,& ita notat Anani. in c. 2. de maledicis, referendo Ang. in l. si ex senatu. ff. de sicarijs, vbi dicit, quòd vidit abscindi manũ eius, qui irreuerenter percussit Christi imaginem:de qua seuerissima pœna dixi in c.1.supra lib.1.col. 3. de quo per Matthæum de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ in titu. de blasphemantibus in 8, dubi. lib. 4. pro quo tex. in cap. si canonici §.fin.de officio ordi.lib.6. 10 *Irreuerentia.*

Blasphemia ex facto. Et de huiusmodi blasphemia, quæ facto fit, non loquuntur pragmaticæ huius regni; sed de blasphemantibus verbo: facto autem blasphemantes, etiam Iudæi acerrimè puniuntur, vt notat Guido Papæ in decisi.Delphi.decis.63. & per Aluaro.in vsibus feudo. c. 1. §. Gazaros, de statutis contra liberta. Ecclesiæ.

De verbis excusabilibus. Sexta conclusio est, quod proferens verba aliquo modo excusabilia, tamen semper in duriorum partem interpretanda sunt & ratione exẽpli, & venit puniẽdus qui sic locutus est, vt notat

notat Hostien. in summa de Iudæis, §. in quibus, ad finem, vbi dicit, quod pecuniariter puniuit quendam, qui dixit, malim esse suspensus, sicut ille, cum esset crucifixus circa, & ille intelligebat de alio, qui erat suspensus versus Septentrionem, & hoc dictum laudat Felinus in cap. auditis de præscription. sub num. 32. & Matthæus de Afflict. in d. titul. de blaspheman. quæst. 5. licet ipse vellet ab hoc rusticum excusare.

11 *blasphemia an sit hæresis.* Septima conclusio est, quod blasphemia transit in hæresim, quando ex mente, & voluntate profertur, & sic debet practicari, quod notat Bal. in l. accusationem, C. qui accusare non possunt, vbi dicebat, quod blasphemia erat species hæresis, & Guido Papæ in decisio. Delphi. quæstio. 63. & quando blasphemia sapit manifestam hæresim, punitio debet fieri per Inquisitores hæreticæ prauitatis, vt notat Oldr. consi. 36. in fine: & idem est iudicandum, quando aliquis solitus blasphemare fuit monitus, ne blasphemaret, & noluit desistere: nam licet ex animo non constet, an pertinaciter, vel ex errore blasphemet, nihilominus tamen propter monitionem Inquisitorum, vel iudicis competentis, ad similitudinem hæretici puniendus est, & ita post sanctum Tho. concludit Matth. in constitutioni. regni Siciliæ cap. de hæretic. num. 53. in libr. 5.

12 *Quãdo excusetur iracũdia.* Si verò de indurato animo verè, vel præsumptè non constet, sed ex iracundia, vel leuitate, aut alia qualibet inconsideratione profertur blasphemia, Inquisitores hæreticæ prauitatis solent à tali cognitione abstinere, secundum Oldrad. in dicto consi. & Ioannes de Palacios Rubios in dict. alleg. §. 4. in fin. & notat Doctor de Villadiego in tractatu contra hæreticam prauit. cap. 5. & Doctor Simancas vbi supra. num. octauo. & ita suppletur, quod notat Couarruu. vbi supra num. decimo, & 12. versicu. blasphemia verò, & Doctor Dueñas in regul. 292. in fine.

Inquisitores quãdo cognoscunt de blasphemia Non tamen negandum est, posse dominos patres Inquisitores cognoscere contra blasphemantes, & examinare quo animo prolata fuerit blasphemia, & adhuc leuiter punire, vt in simili de lamijs loquendo notat Iason. in l. huiusmodi. §. is cuius ff. de legat. 1. nam in blasphemante non semper iracundia excusat, vt notat Hostien. in summa de maledicis. §. 5. & Abba. in cap. 1. eodem titul. & Sanctus Thom. 2. 2. q. 154. artic. 7. nisi fortè tanta esset iracundia (si hoc probabile est) quod à mente alienaret secundum Hostien. vbi supra, & Abb. in cap. 1. de his, qui filios occide. & notat Dec. in leg. quicquid calore. ff. de regul. iur. & apostill. ad Abba. in cap. sicut ex literis, de iureiur. & Lanphran. in c. quoniam contra, de probatio. in part. confessiones.

13 *Cõsuetudo blasphemãdi.* Octaua conclusio sit, quod an verbum maledictum proferens contra Deum, vel sanctos, debeat, vt blasphemia puniri, consuetudo, & prauus vsus talia dicendi debet inspici. Itaque si in aliqua prouincia frequens sit vsus dicendi, *despecho de Dios, pese a Dios, no creo en Dios,* quæ verba viles homines, & trasones, atque lenones solent proferre, licet in effectu verba sint blasphemiæ, tamen punientur, vt verba malè dicta ob multitudinem hominum blasphemantium sic in illa prouintia: & ita notat Roma. in l. quoties. §. si quis nomen ff. de hæredib. institu. & Ange. in l. his verbis §. 1. eodem tit. & Felin. in proœmio Gregoria. num. 12. & Ias. in leg. ait prætor. §. iurari. ff. de iur. iur. & Alex. in apostill. ad Barto. in l. apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniurijs & Angel. in tractat. maleficiorum in parte verba iniuriosa, versi. tu autem, & Gerard. in singul. 84 & Thom. Gramm. in dicto consi. 50. & ab huiusmodi consuetudine interpretatio facta est, vt non pro blasphemijs, sed pro sceleratis, & maledictis iuramentis hæc verba sint punienda: & ita notat Bald. & DD. in l. 2. C. de reb. credi. & iu. iu. & Matth. de Affli. in constit. regni Sicil. tit. de blasphemantibus cap. 5. lib. 3.

Et hæc opinio iure nostro regio comprobata est pragmatica condita apud Vallisoletum à regibus catholicis cõfirmata, & superaddita per inuictissimum, & Christianitatis magnum exemplar Carolum Regem nostrum in curijs Toleti, anno 1525. ibi. *por vida de Dios y otras tales y semejantes palabras.* * Quæ est l. 6. tit. 4. li. 8. Recop. *

14 *Ius Regni.* Et ex huiusmodi pragm. multa de iure communi statuta immutantur, nam iure communi blasphemiæ pœna mors erat, vt in authentic. vt non luxurient. homines contra natu. collat. 6. quod practicandum erat, si reus pluries illud crimen reiterasset secundum Cynum, & Baldum, & Salic. in dict. l. 2. C. de rebus creditis, & iureiur.

Postea verò hoc immutatum est consuetudine, vt notant dicti docto. & August. refert plures in tractatu. Ange. de malefic. in parte verba iniuriosa, versic. tu autem; & sic arbitrio iudicis iure communi puniebantur blasphemantes secundum Iasso. in l. ait prætor. §. iurari. ff. de iureiurand. & in §. si quis postulante. institut. de actioni. nume. 26. & notat doctor *de Simancas* vbi supra.

Hodie verò iure regni aliter puniuntur: nam si quis commiserit crimen blasphemiæ, de quo in l. 5. & 2. titu. *de las blasfemias.* * Qui est tit. 8. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 1. & 2. titu. 8. lib. 8. Recop. * puniuntur pœna corporali ibi expressa: si verò dixerit verba expressa in dicta pragmatica, mitiùs punietur, cuius in litera exprimitur, quod causa moliendi pœnam fuit assuefactio, dum litera dicit: *Y porque la continuacion destas palabras es trahida en costumbre dañada, & ibi, è tienen ya en continuacion las dichas palabras.* * Quæ est dict. l. 6. titu. 4. lib. 8. Recopila. vbi tamen non sunt hæc verba, sed solum dicitur in principio legis, *que tienen costumbre,* &c. * & sic consuetudo fuit causa alleuiandæ pœnæ, licet regulariter assuefactio, & frequẽtia aggrauat crimen, vt in capi. admonere. 33. quæst. 2. & in cap. tres in fin. de pœni. distin. 1. Tamen pœna minoratur propter multitudinẽ delinquentium, nam & consuetudo potest inter-

terpretationem facere super pœna maleficij, vt probat Decius in 1. part. consi. 65. & nominatim probat Thomas Grammaticus in decisio. 50.

15 *Quare dicitur pragmatica de los perjuros.* Quo perpenso conditores dictæ regiæ pragmaticæ addiderunt in titu. seu rubr. *de los perjuros*, quia cum per modum iurandi, & afferendi, tam de præterito, quàm de futuro soleant homines illa verba proferre, non iuramenta sed periuria sunt censenda, vt in cap. sicut de iur. iuran. & ideo titulus *de los perjuros*, vel ideo quia non pro blasphemis, sed pro sceleratis iuramentis habentur: nam dictio, Per, addit, vt in l. urbanis. §. pernoctare. ff. de verborum sign. & in cap. cum pe. de accusatio. & notat Bald. in rub. C. de exercit. actio. & sic verba pragmaticæ appellantur periuria, idest, verba excedentia iuramenta.

Si verò quis vltra verba expressa in dicta pragmatica profert alia magis scandalosa, maiori pœna puniendi sunt ea proferentes, nam in maioribus, quàm quæ sunt expressa in dicta pragmatica, quod non mutatur de iure communi, stare censetur, vt leg. præcipimus, C. de tempo. appella.

16 *Quæ blasphemia dicantur similes.* Neque obstant verba dictæ pragmaticæ, quę dicunt, *ni otras semejantes palabras:* nam loquitur de similibus expressis in dicta pragmatica essentia, & consuetudine dicendi, & quod non sint maiora expressis: nam litera dicit tales, & sic requirit eandem quidditatem, qualitatem, & essentiam: nam similia dicuntur, quæ sunt idem in qualitate, vt notat Bald. in additio. ad Specul. titul. de disputationibus, & allega. §. si mina. & in l. 1. colu. 1. C. quæ sit longa consuet. & Abba. in cap. venerabilis de excepti. vel saltim arbitrio iudicis relinquitur, quod dicatur simile. vt notat Soccinus in dicto consilio 102.

Et sic simile dicitur, quod parem æquitatem, & rationem habet cum expressis, vt in l. si quis seruo. C. de furtis, & notat Archidiacon. in cap. quamuis. de procura. lib. 6. & Innocent. in cap. cum dilectus, de capellis monacho. Si ergo sit maior substantia in forma, & scandalo, quàm sint verba, dicta pragmatica expressa, iura communia remanent incorrecta, & sic vltra expressa in pragmaticis nihil fuit additum in cap. 69. in curijs apud Maiorium ann. 1528. * Quæ est d. l. 6. tit. 4. lib. 8. Recop. *

Et nisi in dicta pragmatica esset expressum, quod eius dispositio extenderetur contra proferentes verba similia, eius dispositio cum sit correctoria, saltim in imponenda eadem pœna, non extenderetur: vt notat Abba. in capitu. perpendimus. de sentent. excommunica. de quo per Puteum in tracta. syndi. in parte pœna. cap. quia multa: ad finem, & ex supra dictis cessat, quod sine vlla distinctione inaduertenter dicit Cels. in suo repertorio in parte blasphemia, dicendo, quò pragmatica corrigebat iura partitarum.

17 *Fœmina punitur de blasphemia.* Item aduertendum est, dispositionem dictæ pragmaticæ practicandam, non solum in masculis, sed in fœminis, vt probant eius verba ibi, *an si hombres como mugeres*, etiam si sint extranei à regno, cum sit crimen aliàs prohibitum, & grauissimum, quo casu forenses ligantur ex doctrina omnium in l. cunctos populos, C. de summa Trinit. & fide catholi. non solum si verbo dictæ blasphemiæ proferantur, sed etiam per scripturam, vbi maior arguitur deliberatio, iuxtà notata in cap. si cautione de fide instrument. nam per scripturam non minus ligatur quis excommunicatione, quàm loquela, vt est glo. in cap. constitutionem. de sentent. excommuni. lib. 6. & practicabitur dicta pragmatica.

Etiam si de crimine constet iudici incidenter, nam pœna ordinaria imponetur, nouo inchoato processu secundum Abb. in cap. cum super de confe. & in cap. causam, quæ de testibus. *Quando est stat incidenter.*

Item procedit pœna etiam si reus peccatum confessus fuerit sacerdoti secundum Felinum in cap. de his. de accusa. & Matthæum de Afflictis in dicta constitutione de blasphemantibus in princip. & noster vigilantissimus Couarruuias in lib. 2. resolutio. cap. 10. numer. 13. & doctor Septimacensis in dicto cap. 8. suarum institutio. *Quãdo blasphemus est fessus fuit.*

Et quamuis iudex in sententia minorum pœnam imposuerit, nihilominus supplenda est ex notatis per Andr de Ysernia in tit. quæ sunt regalia, in parte, & bona, colum. 4. & Puteus notat in tractatu synd. in parte pœna, cap. iuxta prædicta. *Suppletur pœna.*

Cuius contrarium, imò quod sententia ista transeat in rem iudicatam, notat Platea in lege nemo carcerem, C. de exacto. tributo, colum. 3. & Bald. in l. non dubium in 6. oppositio. C. de legi. & Nicol. Boeri. in decisio. 289. & istud credo verius, saltim vbi non est notorius iuris error in sententia. * Contrarium tenet Simancas de catholicis insti. tit. 8. nu. 5. *

18 *Quando se essit iudex ecclesia.* Item procedit dicta pragmatica etiam si primò iudex Ecclesiasticus ex officio, vel instante accusatore cognouisset, & iudicasset blasphemum: nam si leuem pœnam imposuerit, nihilominus secularis iudex se intromittet, & supplebit vsque ad debitam pœnam, notat Bald. in authent. clericus, C. de Episc. & cleric. colu. 2. & in l. 1. colum. 6. versi. modo circa hoc. C. de summa Trin. & fide catho. & plura refert Matthæ. de Afflict. in constitu. regni Siciliæ in titul. de patarenis libr. 1. num. 28. & in titu. de sacri. fol. 29. in lib. 1. & Ancharan. in c. ea, quæ de regu. iur. lib. 6. & Alexander in apostil. ad Bar. in l. cunctos popul. C. de summ. Trin. & fid. cathol. col. 4. & per Bal. in l. placet. C. de sacrosan. Eccle.

Tamen quando secularis non imposita ab Ecclesiastico pœna condigna, iterum cognoscit, mitiorem pœnam debet imponere, vt concludit Boe. dec. 289. & Rober. in Spec. aur. in 6. p. n. 97. fo. 147. & noster Cauarr. in d. cap. 10. sub num. 6.

Sed quid si aliquis punitus fuit à iudice tanquam pro prima blasphemia, & detentus per triginta dies intra carceres, & postea accusatur cri-

criminis eiusdem blasphemiæ coram eodem iudice, adiecta qualitate, quod sit secunda, & tertia blasphemia, & probatur alia vice eum blasphemasse, & punitum esse, atque petitur, quod lingua abscindatur, quæ est condigna pæna tertio blasphemantis, est dubium, an iterum puniatur non obstante priore sententia lata super huiusmodi condemnatione: & crederem, quod habet locum secunda condemnatio ex doctrina Bartoli in lege senatus, ff. de accusar.

Necessariò tamen fatendum est, quod debet minorari pœna abscissionis linguæ commutãdo eam in verecundiæ pœnam, vel similem minorem pœnam, quia cum prima pœna capturæ per triginta dies non posset repeti, vel trahi in computum cum secunda pœna, æquitate cogente, sic est in minorem condemnationem arbitrandum, notat Ang. & ibi. Alex. apostill. ad Barto. in dict. leg. senatus, & isto casu minoratur quodammodo pœna dictæ pragmaticæ regalis. * Quæ est dict. l. 6. titu. 4. lib. 8. Recop. * quod est addendum ad ea, quæ dico in c. 40. infra eodem.

19 Item sit probatur, quòd aliquis fuerit ebrius tempore, quo protulit blasphema verba, si de ebrietate constet eo modo, quo dicit probandã fore. Bald. in cap. à crapula. de vita, & honestat. clericorum, excusatur ebrius ab huiusmodi pœna blasphemiæ: vt notat Ioann. Andre. in c. 2. de maledi. quem sequitur Matthæ. in dict. titu. de blaspheman. in 4. dubi. & Felin. in cap. ex literis de tureiur. pro quibus text. in leg. omne delictum, §. vnum, ff. de re milita. De quo videatur Decius in prima parte, consilio 112. & Carrerius Reginus in sua practic. §. homicidium. 6. num. 22. doctor de Dueñas in reg. 292. num. 5.

Qñ ebrius blasphemavit.

Et licet ebrietas posset excusare iuxta distinctionem positam in dictis locis: iracundia tamen non semper excusat à pœna blasphemiæ, vt supra dixi, versi. Si verò de indurato: & qui errat, & statim se corrigit an excusetur à blasphemia, vide Alexand. in 3. vol. consi. 14. & est quotidiana decisio.

20 Sed an minor excusetur à pœna blasphemiæ ex generali dispositione legum huius regni, in eo qui sit minor decimo anno, & dimidio, videtur dicendum, quod excusetur: vt in l. 15. titul. 1. part. 1. & in l. 4. titu. 19. part. 6. & in l. 8. tit. 31. part. 7. Quod videtur limitandum, nisi huius minoris tanta fuerit malitia, quod arbitrio iudicis extra ordinem debeat puniri: vt adnotat Hypp. in minore doli capace in l. infans ff. ad l. Cornel. de sicar.

Minor an excusetur.

Si verò maior est decimo anno, & dimidio, licèt sit minor decimo septimo anno, quo casu iura huius regni præcisam necessitatem inducunt iudicibus, vt minorem pœnam imponant huiusmodi ætatis minoribus, vt in dicta lege 4. titulo 19. part. 6. ibi. *No les puedan dar tan gran pena como a los mayores*; & in d. l. 8. ibi. *Menor de diez y siete años deuen le menguar la pena*. Quæ minoratio fieri debet à iudice ex suo mero officio, etiam si à minoribus decem, & septem annorum non petatur, vt per bona iura probat Thomasius Grammatic. in voto 14. in princip. Et cum leges huius regni abnegent potestatem dictis iudicibus, ne possint maioré pœnam imponere, nimirum si ex officio id tenenantur facere: aliàs possent puniri tamquam excedentes metam potestatis: quod esset secus, si iudicis arbitrio esset commissum, vt in l. non quicquid. ff. de iudic. Et ita procedit arbitrium tributum à leg. auxilium, §. in delictis. ff. de mino. In delinquentibus verò ante decimum septimum annum propter omissionem iuris naturalis subuenitur vsque ad illam ætatem, etiam de iure communi, vt est videre in authe. vt cum de appella. cognosci. §. si vnum coll. 8. & notat Barto. in auth. de hæredi. & Falcid. §. pupillus. coll. 1. & notat apostill. ad Barto. in l. etiam, ff. de mino. His tamen non obstantibus semper crederem posse imponi huiusmodi minoribus pœnam capturę, detinendo eos per spatium triginta dierum ad cathenam intra carceres, quia cum huiusmodi pœna propriè non sit corporalis, sed tantummodo priuatiua libertatis per breue tempus, dictæ leges regiæ præcipientes, quod minoretur pœna, loquuntur eo casu, quo pœna imponenda minoribus esset criminalis corporalis, vt probat dicta lex octaua, titul. trigesimo primo, parte. 7. ibi, *quando se da juyzio de escarmiento*, nam *escarmiento* in potiori significatu pœnam corporalé significat, & quæ publicè ad exemplum aliorum debet imponi, vt alludunt verba. text. in leg. fin. titu. 31. part. 7. Si verò non deberet imponi huiusmodi pœna grauis corporalis, æquè posset imponi minoribus, sicut & maioribus; maximè in huiusmodi crimine blasphemiæ: & ita quotidie practicatur, maximè attentis verbis dictæ pragmaticæ, quæ dicunt, *las executen sin excepcion de personas de mayor ni menor condicion*. Imò in huiusmodi pœna pro blasphemia imponenda omnis spes dispensationis est sublata, vt in leg. secunda, titu. *de las blasfemias*. * Qui ex titu. octauo, * lib. octauo, ordina. ibi. *E nos no entendemos remitir la dicha pena a instãcia ni suplicacion de persona alguna*. * Quæ est l. 2. in fine titu. 4. lib. 8. Recopila. * Cum ergo nec rex vellet pœnam blasphemiæ remittere, sed neque Episcopus possit dispensare, secundum Abb. in cap. 2. de maledi. & notat Baldus in leg. accusationem, C. qui accusare non possunt, & Iasso. vbi repræhendit quandam cautelam in l. ait prætor, §. iurare, ff. de iureiura. Idem quoque prohibitum est iudicibus remittere per viam dispensationis, vt probant illa verba pragmaticæ, & huius legis, *que si despensaren con ella*: dispensatio autem est iuris communis relaxatio, vt in cap. nisi rigor. 1. quæst. 7. & solet appellari vulnus iuris, vt in cap. ipsa pietas. 24. quæst. 4. & notat Hostien. in summa de pœnit. & remiss. & ideo nullo modo à iudice potest fieri: imo indistinctè contra omnes debet huiusmodi pœna exerceri.

Opinio propria.

21 Et sicut pœna blasphemantium non remittitur, eodem modo eius forma non mutatur, vel remittitur: ex quo sequitur, quod non potest

Pœna blasphemãtium no mutatur

test iudex facere, quod condemnatus ad carceres per spatium triginta dierum, posset complere per interualla dierum, nam immutaretur forma legis, cum in dubio illud tempus debeat esse continuum, vt est gloss. in Clem. vna de in integrum restitut. & per plura probat Alex. in 4.volum.consil.9.& Felinus in procemio Gregorian.in parte rex pacificus, & probatur in l. non solum.§.annus.ff.de excus.tutorum,& in authent. de hæred. & Fal. §. si quis. ll. 1. & notat Barto. in leg. interdum. §. quotiens. ff. de publica.& vectigal.& Bald.in l. 1.C.si man.fuerit aliena.

Et nominatim loquendo de pœna, quæ certo,& limitato tempore debet impleri, quòd tépus illud debeat esse continuum, notat Socci.in 1.p.consi.33.

Tempus debet esse continuum.

Quod in præsenti casu nostro adeo verum est, quòd qui discontinuè stat, non dicitur stare in vinculis per spatium triginta dierum, quia cæpta pœna, siquid deest tota oratio, & pœnæ solutio inutilis habetur, argum. textus in l. si is,qui,§.vtrum, ff.ad l.Falcidiam,& in simili notat Ias. in l.si idem cum eodem, ff. de iuris. omnium iud.

Quod vel ex eo potest corroborari, quia sicut in debitis ciuilibus particularis solutio multa incommoda affert,nec debet admitti, vt in leg.plane.ff.fam.hercis.& in l.tutor, §.Lucius ff.de vsur. eodem modo non debet admitti in criminalibus: nam & delinquens pœnæ debitor dicitur, vt in lege imperatores, ff. de iure fisci. & per plura probat Barto. & Iasson in lege ex hoc iure,ff.de iustitia,& iure, & notat Paris de Puteo in tract.synd. in parte compositio, in fine.

22 *Captura debet esse in vinculis.*

Item infertur ex supradictis,quod non sufficeret condemnatum pro blasphemia stetisse intra carceres per dies triginta, nisi steterit captus in vinculis:nam duo copulatiuè requiruntur, vt probát illa verba, *sea preso y este en prisiones vn mes*, nam sermone Hispano ista dictio. E.vel I.copulatiua est,& vtrumq;requirit, vt in leg.14.titu.11.part.5.& in l.13.titu. 4. par. 6. oportet ergo blasphemantem debere esse captū taliter, quod possit dici *preso*, de quo mentionem facit textus in l. 8. & 9. & 11. titu. 29.partita. 7.

De iure autem communi ille quoque dicitur captus, qui ex aliquo loco ad sui libitum recedere non potest, vt notat Ange. in leg. qui carcerem.ff.quod metus cau. vbi infert, quòd si ex forma statuti aliquis debet esse captus, vel carceratus, satis est ad implementum statuti, si iudex alicui nobili assignet vnum palatium,vel ciuitatem,à qua recedere non possit: nam talis nobilis dicitur carceratus, & sic dicit hoc practicari in leg.2.C.de exhiben. reis, & hæc dicta Ange.sequitur Iasso.in leg.si pecuniam. §. fina. ff.de condi.ob causam: & idem videtur tenere Bald.in leg.fin.C.de postlimi.reuersis, vbi dicitur, quod ille dicitur detineri inuitus, cui non permittitur abire, & facit lex succurritur cum lex.sequenti.ff.ex quibus caus. maio. & in l. qui neque.ff.de verborum significat. & quod notat Imol. in l. qui à latronibus, ff. de testa. & quod notat August.de Arim.in apostil.ad Ang.in tracta.malef.in par.quod fama publica vers.quintò etiam.

Et attenta huiusmodi doctrina, & discrimine iuris inter capturam nobilis, & ignobilis, de qua in leg.fin.C.de accusa.videtur, quod si nobilis, aut fidalgus blasphemasset proserendo verba dictæ pragmaticæ, quod sufficeret assignare palatium loco carceris publici, vbi stet captus per spatium triginta dierum ligata cathena ad pedes constringendos: nam talis verè dicitur carceratus. Quod ego admitterem, si in tali palatio vltra capturam personæ assignaretur nobili fida custodia suis expensis, ne inde valeat recedere, vel cathenas tollere: nam in loco priuato assignato loco carceris, non diceretur aliter sine custodia captus, & carceratus: & ita colligo ex doctrina Barto. & Angel. in dicta l.qui carcerem. Pro quo potest induci aurea lex in leg. 4.titu.29. part. 7. vbi assignato loco priuato pro carcere alicui nobili,est imponenda à iudice custodia: & idem probatur in l.6.eodem titul. & ex serie harum legum colligitur, quod non vni, sed pluribus est hoc casu committenda custodia: imò & districtus, & ligatus debet esse talis nobilis,vel cippo, vel cathenis, vt verè carceratus dici valeat, vt notat gloss.in lege fina.C.de curiosis, libr.12. & Corsetus in singulari in parte captura. De quo per Hyppo. in sua practica criminali,§.attingam num.26.

Quãdo capiatur nobilis.

Et est non leuiter aduertendum, quod verba pragmatic.* Quæ est dict. lex.5.titu. 4. libro 8. Recop. * dicunt, quod blasphemus detineatur: *en prisiones*, non autem dixit litera, *en prision*, nam hoc nomen *prision*, sermone nostro Hispano, vt plurimum sumitur in singulari pro ipso loco carcerationis, vt probatur in dicta lege 4.titul. 29. partit. 7. ibi, *en la carcel, o en otra prision que sea bien recaudado*; & in lege quinta ibi, *meterlo ya en prision*: & in leg. 6. ibi. *de la carcel, ni de la otra prision*; & idem probatur in l.7.& ferè per omnes leges illius tit.& in l.8.tit. 15.parti.7. 23

Prisiõ quid significet.

Prisiones autem in plurali numero non locum carceris,sed ipsa vincula,quibus detinetur persona carcerati, significatur, vt sunt cippi, & cathenæ: & ita probatur in d.l.6.tit.29.p. 7. ibi, *que no puedan limar las prisiones en que cayeren*: & cum antecedens litera loqueretur de cippis, aut cathenis, has appellat *prisiones*: & idem probatur in l.13. eod.titu.ibi. *Deuen los meter en mas fuertes prisiones*: & idem probatur in l. fin. eodem titulo,& in leg octaua, titu.15. part. 7.* *
Sed contrariū posset fundari ex l.2.ti.fi.p. 7. ibi, *Y aun dixeron los Sabios, que no es suelto ni quito de prisiones,&c.* Vbi dicit lex *que esta en prisiones quien esta en carcelado*: cogita. *

Cum ergo dicta pragmatica vltra carcerationem requirat, quod persona blasphemãtis sit *en prisiones*, intelligitur,quod debet esse ligatus istis vinculis naturalibus, taliter quod euadere non possit fugiendo;non autem sufficerent vincula ciuilia,de quibus loquitur Ang. in d. l.qui

carcerem, & dixi in cap. 24. nam ista verba, *preso ó prisiones*, naturaliter, & non per interpretationem sunt practicanda. argum. text. in leg. fin. C. de his, qui ve. etatis impetra. & notat Bal. in cap. 1. de constitutio. colum. 7. & in cap. 2. in princip. de his, qui feud. dare possunt, & notat Barto. in leg. si is, qui pro emptore. versic. tertió principaliter, ff. de vsucapio. dixi supra cap. 20. lib. 1.

Et in dubio ligamen vinculorum intelligitur in forma consueta vera, & non ficta: nam simulata, & fictitia carceratio, non est carceratio, argumento textus in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pigno. actio. cum sua materia. Quod facit *contra los que están con sola vna arropea presos en lugar de grillos o cadenas*: nam istud non sufficit.

24 *Vna captura duos effectus operatur.* Et casu, quo capitur aliquis pro aliquo crimine, quod nō sit blasphemia, & interim quod cognoscitur de isto crimine, condemnatur in pœna triginta dierum ad cathenas: nihilominus vna, eademque captura operatur duos effectus, sicut & vna eademque solutio ciuilis solet operari, vt in l. in numerationibus. ff. de solutio. & notat Oldrad. consi. 50. & allegat glos. in capi. prouida. in parte continuum: de elec. lib. 6. & quod operetur istum effectum, debet à iudice exprimi, ne obstet doctrina Barto. in leg. in senatus, §. fin. ff. ad Turpilianum, vbi dicit, quod in dubio finita prima carceratione, incipit secūda. Et est omnino aduertendum in ista materia de punitione blasphemantium, quod licet regulariter carcer sit ad custodiam, & non ad pœnam, vt in leg. aut damnum, §. solent ff. de pœnis, tamen quādo punitio delicto nō expressa, at aliam pœnam à lege, vel statuto expressam, vel ex consuetudine, tunc carceratio datur nomine, & loco pœnæ, vt est tex. in l. 1. in fin. ff. de alea. & in leg. nemo, & ibi Angel. C. de aleato. libr. 10. & notat Salice. in l. 1. C. de custo. reorū. quem refert, & sequitur Angel. in tracta. maleficiorum, in parte quod fama publica, sub num. 79. & Corsetus in singulari, in parte custodia. Pro quo ego allego tex. expressum. in l. senatusconsulto cauetur, ff. de iniur. & carceratio quodammodo est tortura, secundum Bal. in l. 2. C. de episcopa. aud. col. 2.

25 *Carceratio quando sit pœna.*

Ex quo infertur, quod in casu dictæ pragmaticæ, contra blasphemantes tempus incarcerationis per spatium triginta dierum datur nomine pœnæ, & non custodiæ causa: quó fit, qd licet cum informatione vnius testis in alijs criminibus reus possit capi, & incarcerari, iuxta notata per glossin leg. 3. C. ad leg. Iuliam maiestat. & in leg. fin. C. familiæ hercis. & per Angelum in leg. item apud Labeonem. §. quo vis. ff. de iniurijs: tamen in casu dictæ pragmaticæ licēt cum informatione vnius testis possit reus ad carceres trahi, vt ab eo recipiatur confessio cum iuramento, secundum formam leg. quartæ, titu. 19. par. 7. si tamen reus negat dixisse

26 *Ex minimo testimonio an fiat captura.* blasphemiam, statim debet sub fideiussore relaxari, donec integra habeatur informatio ex testimonio duorum testium, qua possit condemnari: & prohibita condemnatione ad cerceres ex sola vnius testis depositione, prohibitum quoque est principium cap turæ, argumen. tex. in leg. oratio, ff. de sponsa: & non faciendam esse capturam ex vnius testis assertione notat Bernardus Diaz de Lugn meritissimus pastor Ecclesiæ Calagurritanæ in sua practica Canonica, in parte incarcerari, in fin. fol. 101. * Et in cap. 116. in fi. & in noua practica, quam Salcedo suam esse dixit. & in cap. 124. & faciunt hæc ad eam quæstionem, de qua supra, diximus aliqua in 1. p. c. 20. nu. 8. * & in simili notat Ysern. in const. regn. Sicil. cap. obscuritatem, fo. paruo 87.

Facta verò condemnatione contra blasphemum conuictum testibus, atque confessum, cum pœna sit certa, non licet appellare, vt in lege secunda, C. quorum appellat. non recipian. 27 *Blasphemo an liceat appellare.*

Si verò non esset confessus, sed testibus probatum esset crimen, contra quos objicitur inimicitia capitalis, vel alia obiectio, quæ sufficiat ad repulsam in huiusmodi crimine blasphemiæ, in tali casu magis dubia redditur difficultas. Nam si post appellationem cum vellet testes in secunda instantia repulsare, reus detineretur in carceribus, tempus ipsum consumeret iustitiam causæ, vt in l. fin. C. de sepulchro violato: & notat Specul. in titu. de appellatio. §. in quibus. versic. 8. & notatur in cap. si. de iudicijs, & in dubio regulariter deferendum est appellationi, vt in l. & in minoribus, C. de appellatio. & per glo. in l. qui restituere, ff. de reiuendica. & iure regni est tex. in leg. 13. tit. 23. par. 3 nisi in casibus, de quibus in leg 16. & alijs eiusdē titu. li: cùm ergò crimen blasphemiæ probatum solummodo testibus non sit exceptum, appellatione in huiusmodi processu deferendum videtur in dubio interim condemnato reo sub fideiussoribus detento. 28

In ista difficultate ego sic distinguo, nam si quidem constat de blasphemia prolata per spōtaneam, & certam confessionem capti, & condemnati, etiam si appellet, non est appellationi deferendum: & ita nominatim tenet Rober. in spec. aur. tit. de appell. n. 349. & notat Carrerius Regi. in sua pract. crim. li. 2. c. quorum appel. in prin. nu. 45.

Si verò tantummodo constat ex depositione testium, si quidem in prima instātia fuerint repulsati, & oppositæ aduersus eos obiectiones, & crimina, neque fuerunt probata, & facta cōdemnatione ex depositione horum testium, reus appellat, non est admittenda appellatio, nisi falsitas allegetur contra huiusmodi testes: quia in causa appellationis non habet locum repulsa testium, nisi quando falsitas aduersus eos opponitur, vt adnotat Matthæus de Afflict. in decisio. Neapol. quæst. 266. & Franciscus de Aretio in cap. ex parte. de testibus, & Robert. Marant. in specu. aureo, in 6 p. titulo de testium repulsa, nu. 13. & idem videtur sentire l. 18. in ll. *de Madrid.* ibi. *Para las prouar en primera ni en segunda instancia.* * Quæ est l. 1. in fin. titu. 8. libr. 4. Recop. * cuius ratio esset, quia particularis, & germana in isto crimine blasphemiæ 29 *Repulsa testium cessat in crimine blasphemia*

&

& quia in eius punitione proceditur summariè, vt supra dixi, & in summarijs non semper locum habet testium repulsa, vt notat Romanus in singulari. 183. & dixi in libr. 1. cap. 4. & multò minus habere debet in causa appellationis,& ideò conuictus per testes in prima instantia de blasphemia,non auditur appellãs, nisi qñ eos esse falsos vellet probare: nam regulariter in crimine blasphemiæ reprobatio testium locum non habet, sicut nec in crimine læsæ Maiestatis, vt notat Paris de Puteo in tracta. synd, in parte condemnatio,colum.4.& adnotat Robertus in dicto tit.de testium repulsa. num. 18. & idem notat non admittendam in causis summarijs in num.19. vbi plures authores citat, nisi in casibus,de quibus dixi supra, versi. Imò. Et cum graue sit falsitatem testium probare, ferè in nullo casu,aut saltim rarissimè possunt blasphemantes admitti ad appellandum. Si tamen iudex admiserit appellationem,grauiter punietur, & causa deuoluitur ad superiorem, vt notat Ang. in leg. constitutiones,ff. de appella. qué sequitur Augustinus de Arimino in apostill. ad Ang. in tract. malef. in part. Præsente d. Gayo, versi. quæro, an omnis iudex.

3 Et adde, quod inter alias pœnas, quas punitur blasphemus, est illa, ne fit testis, vt probat Thom. Grammat. in voto. 22. num. 6. quod latius explicat Couarruuias in cap. quamuis pactum. de pact. li. 6. p. 7. num. 12. sed tanquam infamis non repellitur, vt per Aymon. consi. 6. col. 2. 1. vol.

SVMMARIA.

Capituli sexti.

1 *Lenones expellendi à ciuitate.*
2 *Mendicantes, quos vulgus appellat baldios, expellendi à ciuitate.*
3 *Meretrices, & inhonestæ mulieres expellendæ sunt a vicinia, & nu. 4. 5.*
4 *Leprosus expellendus à ciuitate.*
5 *Lupanaria debent esse extra ciuitatem.*
6 *Infirmus peste debet expelli a ciuitate.*
7 *Rex potest expellere forenses a regno suo.*
8 *Hæreticus expellendus à ciuitate.*
9 *Excommunicatus repellendus à consortio vicinorum.*
10 *Monachus audiens leges expellendus ab schola.*
11 *Seditiosi homines expellendi à ciuitate.*
12 *Malleator expellendus a vicinia literarum.*
13 *Exercentes fœdas artes expellendi à ciuitate.*

CAPVT VI.

* *In legem vigesimam sextam * Hoc capit. 26. non inuenitur in Recopilatio. sed solum reperies. leg. 6. titul. 22. libr. 8. Recopilatio. & leg. 4. titul. 16. eod. libro. * In quo differitur de expulsione aliquorum à ciuitate.*

Dispositio huius text. fuit olim in vigilantissima obseruãtia, hodie tamé post deuictos, & fugatos Sarracenos ab Hispania nostra, antiquata est, tam obseruantia huius legis, quã pragmaticarum, quæ côditæ fuerunt apud ciuitatem Hispalensem, & Granatensem, vt patet in lib. pragmaticarum antiquarum f.6.& 7.* Quæ sunt l.2.3.& 4. tit. 2. lib. 8. Recop.* *

Ex sententia tamen harum legum colligitur, expellendos esse à ciuitate eos, cuius conuersatio Reipublicæ possit esse nociua: quod nostri correctores possunt ad praxim conuertere in casibus sequentibus. 1 *Lenones.*

Primus in lenonibus, quos vernaculo sermone, *rufianes* appellamus, nam huiusmodi homines tanquam pestiferi sunt extra ciuitatem expellendi, vt in authent. de lenonibus, §. sancimus coll. 2. & probatur in l.2.& fin. titu. 14. lib. 8. ordinam. * Quæ est l.4. titu. 11. libr. 8. Recop. * * & ibi probatur idem esse in muliere lena: dicitur autem leno, vt in l. 1. tit. 22. part. 7. & istæ mulieres tanquam falsa committentes immitrantur, & flagellatæ expelli debent à ciuitate secundum Plat. in l. cum supra C. de re milita. li. 12. De expulsione horum rufianorum loquitur gl. in l.4. ti.2. for. ll. li.4.

Secundus casus est in mendicantibus validis, quos vulgus appellat *baldios*, vt in l.4. ti.20. p.2. de quibus loquuntur capitula regni *Contra los pobres, y bolgazanes.* 2 *Mendicantes validi.*

Tertius casus est in meretricibus, & alijs inhonestis mulieribus, nam possunt expelli, ne habitent in comitatu, vel vicinia, vt in l. non aliter, ff. de vsu, & habita. & plura alia iura allegat Lucas de Penna in leg. si qua. colu. 3. C. de spectacu. lib. 11. & notat Paulus, & DD. in lege nullus hæreticus, C. de summa Trini. & fide catho. de quo per Barbat. in c. Rodulphus. de rescript. 3 *Meretrices*

Extendendum est hoc, etiam si mulier inhonesta esset maritata, & velit habitare in vicinia, consentiente marito, nam potest expelli, vt probat Matthæus de Afflictis in constitutione regni Siciliæ. tit. de prohibi. habita. inhonestarum, libr. 3. *An maritata.*

Secundò extende, etiam si talis inhonesta mulier cohabitet in sua propria domo: nam expellenda est extra viciniam, vt probat Cassane. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 5. in glo. 1. num. 57.

Quartus casus est in leprosis, nam propter côtagiosam infirmitatem separantur à conuersatione aliorum, & eijciuntur extra ciuitatem, 4 *Leprosi.*

vt

vt in c.1.de coniugio leprof. & ex hoc inoleuit practica, *que las casas de San Lazaro estan fuera de los pueblos.*

5 *Lupanaria.* Quintus casus est in Lupanaribus toleratis inter Christianos: nam ita permittitur in cap. inter opera de spõsal. nam cum in dictis lupanaribus demorẽtur inhonestæ mulieres, ne infectẽt oculos earum, quæ honestè viuunt, habitare debẽt in loco secreto, vel extra ciuitates, & ita notat nominatim Cassan. in Cõsuet. Burg. rubr. 1. §.8. in glo. 1. nu. 6. & Put. in tract. synd. in parte excidunt, & Cæpol. in tract. de seruit. rust. præd. c. de iure pascen. col. 7.

6 *Pestilentiosus.* Sextus casus est in eo, qui laborat morbo pestilentię: nam illico potest de facto expelli extra Ciuitatẽ sine vllo processu, ne inficiat alios, vt notat Ias. in l. casus C. de testamen. & Puteus in tract. synd in c. incipiente Iudicis suprema potestas, & in tract. de peste in 3. p. in prin.

9 *Forensis.* Septimus casus est, quando Rex timet, ne aliqui homines forenses, & exteri inficiãt animos subditorum: nam potest ipsos arcere à regno suo, vt notat glo. post Bal. quem allegat in l. 4. ti. 6. foro legum lib. 4. & ideo lata est pragmatica, qua Reges Catholici expulerunt Iudæos ab hoc Regno: & eadem causa posset expellere homines exercentes vsuras, vt notat Andr. de Isern. in rubr. quæ sint regalia, & notatur in tract. de peste in 2. p. vers. aggredior nu. 469. & est text. in c. 1. de vsur. lib. 6.

10 *Hæreticus.* Octauus casus in hæreticis, & Lutheranis, nã huiusmodi homines furore populari sunt à Ciuitate expellendi, secundum Guillelmum, & ibi notat Paul. in l. nullus C. de Summa Trini. & fid. Cath.

11 *Excommunicatus.* Nonus casus est in excõmunicato, qui propter vitium contagionis æquiparatur leproso, & tanquam infamis repellendus est à cõsortio, secundum Bal. in c. intelleximus de iudic. ex quo inoleuit practica, *que el juez ecclesiastico los aparta, y pone en carcel.*

12 *Monachus.* Decimus casus est in Monachis audientibus leges, aut physicã, nam expellẽdi sunt ab schola, vt in c. 1. ne clerici, vel monachi, & est glos. in c. 1. de vsur. lib 6. in parte expellant.

13 *Seditiosus.* Vndecimus casus est in hominibus seditiosis, & scandalosis; nam possunt expelli à Ciuitate, secundum formam tex. in l. 3. tit. 18. lib. 8. ordin. regal.* Sed est l. 6. tit. 22. lib. 8. Recopil. & lib. 4. ti. 16. lib. 8.* & hoc quotidie practicatur ad querelam Syndici locorum.

14 *Malleator.* Duodecimus casus est, in malleatore, vel alio quolibet Officiali, qui malleat, vel strepitum facit iuxta Ecclesias, vel Monasteria, aut iuxta domos Doctorum, vel Scholas; nam sunt expellẽdi extra Ciuitatẽ ad loco secretiora: non obstãte appellatione: & ita per plura probat Ias. & Moderniores in l. 1. ff. solut. matrim. n. 45. * Vide Anto. Gom. in l. fi. Tauri n. 17. vers. decimus casus &c.* idem extenderem ad omnes casus, in quibus publica quies prætẽderetur: & ita colligo ex rationibus Ias. ibid. & ex Platea in l. vna, C. de cust. liber. lib. 11.*

15 *Exercentes fœtidas artes.* Decimus tertius casus est in exercẽtibus artes fœtidas: quorum odor infestat nares transeuntiũ: & ita notat Cœpol. in tract. de seruitutibus sub rubr. de aere. & notat Ang. in l. 2. §. idem ait, si odore ff. ne quid in loco publ. & notatur in tract. de peste in 2. par. c. transeo ad alia remedia fol. 63. num. 74. & ne fraus fiat in huiusmodi expulsione: & an liceat in suburbijs habitare, videatur Bal. in c. significasti de rescrip.

S V M M A R I A.

Capituli septimi.

1 *Præstans auxilium post delictum commissum punitur eadem lege; sed non eadem pœna.*
2 *Receptator, qui requisitus non tradit Iudici delinquentem, punitur sicut delinquens, & tenetur ad debitum.*
3 *Delinquens potest expelli à ciuitate, etiam cum tumultu.*
4 *Receptator quando dicatur delinquere.*
5 *Iudex quando puniatur vt receptator.*
6 *Iudex an teneatur remittere delinquentem, & num. 7.*
8 *Iudex vt remittat delinquentem debet requiri in propria persona.*
9 *In contractibus habet locum remissio.*
10 *Mulier receptans maritum qualiter puniatur.*
11 *Ignorantia excusat à pœna receptationis.*
12 *Visitans, vel alimentans delinquentem in Ecclesia, punitur extra ordinem.*
13 *Pœna receptationis habet locum contra receptantes personas delinquentium.*

C A P V T V I I.

In l. vigesimamseptimam. Quæ est l. 20. tit. 6 lib. 3. Recop.* De puniendis receptatoribus delinquentium.* *

1 *Contra præstãtes opem delinquentibus.* PRO vera resolutione huius materiæ præmitto iure communi non esse indubium, præstantes opem, aut auxilium personis delinquentibus, vt euadant à punitione: quia personis tantummodo fauent, & non delinquentium criminibus puniuntur eadem lege, sed non eadem pœna: sicut ipsi principales delinquentes, & sic arbitrio Iudicis puniuntur, ex titu. C. de his, qui latron. occulta. & notat Bald. in l. 1. C. ad leg. Iul. pecul. & in l. 1. C. de Nili agge. non rumpen. & Angel. in tract. maleficior. in verbo dicto malefi-

maleficio, verſ. quæro qua pœna, & Hyppol. in l. ſi in rixa ff. ad leg. Cornel. de ſicar. num. 49. & notat Matthæus de Afflictis in Conſtit. Regni Siciliæ tit. de patare. nu. 4. & 6. & Carrerius Reginus in ſua pract. crimin. §. homicidium el 4. num. 25.

Præſtantes quoque fauorem perſonis delinquétium poſt delictum commiſſum, vt euadát à Iudice, dicũtur quoque receptatores, & arbitrariè puniũtur, vt notant DD. in l. 1. ff. de receptator. & Gandin. ſua pract. tit. de furib. & latro. num. 13. & Archid. & Dominicus in c. 2. de hæret. lib. 6.

2 *Contra receptantes.*

Receptantes autẽ malefactores in domibus, aut fortaliijs, ſi requiſiti non tradant eos Iudicibus petentibus, talis receptator propter authoritatem Iudicis excluſam, tenetur eadem pœna, ſicut principalis delinquens, vel ad debitum, ſi debitor exiſtat, vt eſt tex. in l. fin. titu. 8. lib. 8. ordina. * Quæ eſt l. 4. & 5. titul. 12. lib. 8. Recop. & l. 2. tit. 16. eod. lib. & l. 1. tit. 19. lib. 5. Recopil. *que hablan contra los receptadores.* * ibi, *Sea tenido è obligado a las penas que el mal hecor deuia padecer por ſu delito, y a la deuda que el deudor deuiere*; & cum iſta verba ſint generalia, omne genus delinquentium comprehendũt, & ſic poteſt extendi tex. in l. 1. C. de his, qui latron. occulta. ibi, Par ipſos, & reos pœna expectet, & in l. 2. eod. tit. ibi, Conuicti pœnas ſubeant competentes: & ſic ſtante requiſitione Iudicis contra receptantes, pœna iam non eſt arbitraria, ſed certa, & legalis ob grauitatem huius contumaciæ. Eſt caſus iſte Curiæ, vt de eo cognoſcatur apud curiam in prima inſtantia, non obſtante conſuetudine, aut priuilegio in contrarium.

Caſo de corte.

Item vltra dictas pœnas, ſi receptatio durauerit vltra ſpatium trium dierum, ſi receptator erat traditor, vel aleuoſus receptator, vt aleuoſus punitur, vt in l. 36. titul. final. lib. 8. ordina. * Quæ eſt l. 4. titul. 18. libr. 8. Recopilat. * & in l. 6. tit. 11. lib. 1. ordin. * Quæ eſt l. 7. tit. 25. lib. 8. Recop.

3 *Malefactor expellitur etiam cum tumultu.*

Et ex diſpoſitione harum legum Regni probatur, quod licet de iure communi dominus Caſtri, apud quem receptatur malefactor, non teneatur eum ponere in manibus Iudicis, ſed debet ipſum expellere à Caſtro ſuo, ſecundum Bald. in cap. 1. §. ſi Iudex de pace tenend. in vſib. feudor. tamẽ hodie ſecus eſt, & vltra pœnas ſupradictas ſi Dominus Caſtri renuerit, poteſt Ciuitas ipſum tumultuoſè expellere ab ipſa Ciuitate, & iſte eſt verus ſenſus, l. 3. ti. 18. lib. 8. ordin. * Quæ eſt d. l. 2. 4. & 5. tit. 12. lib. 8. & l. 2. titu. 16. lib. 8. Recop. *

In manibus autem inimici Dominus Caſtri non tenetur malefactorẽ ponere, imò tenetur ab eo in Caſtro defendere. Et iſto caſu procedit, quod notat Bald. in cap. 1. §. conuenticulas, de pac. iuram. firman. 1. col. quem corruptè allegat Matth. de Affl. in dec. 265. col. 2.

Vt ergo quis incidat in pœnas dictarum legum Regni ſola cauſa receptandi reum debet eſſe, vt euadat Iudicis manus, & ſic vt delinquens liberetur à pœna criminis, vel debitor à debito, inſtante Iudice aduerſus reum, vt capiatur, ex quo plura notata digna deduci poſſunt ad praxim.

4 Primò infertur, quod licet quis deliquerit, ſi tamen receptãs ignorat Iudicem aduerſus eum procedere, interim verè non eſt receptor, quia non facit, vt Iudicis manus ille euadat, prout requiritur, ex notatis per Luc. de Pen. in l. 1. C. de deſertor. lib. 12.

Secũdò infertur, quod ille, qui receptatur debet in effectu eſſe delinquens, idq; verè debet conſtare in proceſſu, de quo agitur, contra receptatorem, vt notat Bar. in l. ne quid col. 2. ff. de incen. rui. & naufr. ver. quæro tunc quando agitur, & dixi ſupra in lib. 1. c. 22. nu. 4.

Remiſſio delicti nõ extenditur.

Probato ergo prius, quod ſit delinquẽs, punitur receptator, etiam ſi Rex dicto delinquenti pœnam remiſerit: quia remiſſio vni perſonę facta, ad aliam non extenditur, vt notat Iſern. in cap. Imperialem in princ. de prohib. feud. alien. per Feder. Quod poſſet corroborari ex pluribus citatis per Matth. de Affl. in Conſtit. Regni Sicil. rub. de patarenis nu. 11. lib. 1.

5 Tertiò infertur, quod dictæ pœnæ receptatorum tunc demum locum habent, quando habens apud ſe delinquentem ſit priuata perſona: ſecus vero ſi ſit Iudex detinens eum intra carceres, & nolens remiſſionem facere, ex probabilibus cauſis: nam ſi malitioſè relaxaſſet, & non remitteret, & ſic delinquens euaderet impunitus: tunc Iudex, aut receptator eſſet puniendus, ſecundum Lucam de Pen. in d. l. 1. C. de deſert. lib. 12.

In leuibus ceſſat remiſſio delinquentis.

Iuſtæ autem cauſæ non remittendi delinquẽtem plures eſſet poſſunt, inter quas illa, ſcilicet, quia cauſa, & delictum eſt leue: quo caſu remiſſio ceſſat, vt in auth. vt nulli iudicum §. ſi verò coll. 9. & notat glo. in l. 1. tit. 20. lib. 2. for. ll. & DD. in c. 1. de rapto.

6 *Conſtare debet de delicto, vt fiat remiſſio.*

Secunda cauſa eſt, quando petita remiſſione delicti non ſimul mittitur informatio commiſſi criminis, quia Iudex requiſitus ſine eo, quod ſibi conſtet de delicto, remittere non tenetur, vt per plura probat Guido Pap. in deciſ. Delphina. q. 202. & Fely. in cap. fin. de foro compet. & probat Caſſan. in Conſuet. Burgund. rubr. 11. §. 1. & de iure Regni eſt text. in l. 1. tit. 29. par. 7. Quæ lex fortiùs probat, quod ad ſolas literas Iudicis requirentis, debet remiſſio fieri ſine informatione delicti, ſed ſolummodo, quod vel ſit infamatus, vel accuſatus propoſita accuſatione, ſecundum formam tex. in l. 1. & in l. 14. tit. 1. p. 7. niſi hanc legem primam ſuppleas, quod captura, & remiſſio fieri debeat, præcedente informatione; de quo per Iacobum de Belluiſo in repeti. cap. Romana §. contrahentes de for. comp. lib. 6. & per Hyppol. de Marſil. in ſua pract. crimin. §. opportune nu. 32.

7 *De vagabundo.*

Tertia cauſa ex qua remiſſio fieri non debet, eſt, quando proceditur contra vagabundum, quia vbicumque capitur, poteſt puniri, vt eſt gloſ. in l. 4. §. prætor ait, ff. de damn. infect. & notat Guido Pap. in deciſion.

202,

202.& Hyppol. consi.86.

Quarta causa non remittendi, est consuetudo præualens, ne fiat remissio: nam illa valet, vt notat Paul.in l.hæres absens §. 1. col. 3. ff. de iudicijs, & notat Roch. de Curte in cap. fin. de consuet. fol.paruo. 17.col.1.

Sed iure nostro regio hoc non procedit, neque valeat huiusmodi consuetudo, sed neque priuilegium: imò omninò est remissio facieda, vt in l. 1. & 2. tit. 17. lib. 8.ord. * Quæ est l. 2.& 3.tit.16. libr. 8. Recopil. Nam cùm omnes domini temporales huius regni subsint regi Castellæ, apud quem est suprema potestas; indistinctè debet fieri remissio ex iurisdictione vnius ad alterius iurisdictionem, vt est elegans doctrina Bal. in l. 2. in vers. sed nunquid C. de seru. fugi, & notat Angelus in auth. de testibus §.quoniam col.7.

Ex quo subinfertur, quòd siue loca sint vicina, siue non vicina, est omninò remissio facienda,& sic cessat doctrina Ang. in l. non dubium ff.de custo.& exhibitio.reorum.

Et cum supra libatis conclusionibus, & moderaminibus, debet remissio fieri, & sic sunt practicanda, quæ elegantissimè congessit in ista materia Cassaoeus in consue. Burg. in rub. 12.§.1.& Hyppol.in l.vna C. de raptu virg. ad finem,& Puteus in tracta.syndic. in parte, remissio, & Montal. in 2. compil. fori. in parte, delinquens, & dignissimus Archiep. Couarruuias in suis practicis quæstionibus cap.11.

Vt ergo iudex incurrat pœnam, & quodammodo dicatur receptator, nullam debet excusationem habere, imò & debet moneri, vt remittat, requisitus in propria persona, vt probant verba dictæ l. fin. tit. 17. lib. 8. ordinam. * Quæ est l.5.tit.12. lib.8.Recop. * ibi, *Reqeirido el dueño de la fortaleza*. Nam & ad incursum pœnæ pecuniariæ monitio in propria persona requiritur, ex doctrina Paul. & DD. in auth. hoc amplius C. de fideicommiss. & est glossa in Clementina 1. de vita, & honestate clericorum.

In contractibus autem adhuc potest practicari, quòd fiat remissio: maximè hodie, cùm
9 *Quid in contractibus.* creditor habeat ius in persona debitoris, vt seruiat cum argolla, & sic debitor quoque remitti debet, & non receptari, vt in l. 1. titu. 17.lib.8. ordin. * Quæ est l.2.tit.16.lib.8. Recopil. & l.1. tit.19.lib. 5. Recopil. * & quòd remissio locum habeat in cótractibus, facit glos. in l.1.ff. si quis in ius vocatus, & notat Abb.Felinus, & Decius in cap.1.de iudicijs, de quo in alphabeto aureo, in parte, remissio.

Quartò in materia receptationis infertur, quòd solus affectus receptandi debet mouere receptantem, vt incurrat pœnã; secus est si carnali affectu motus receptauerit: nam mitiùs punietur, vt in l.2.ff.de recepta. Et pecuniaria pœna imponi solet huic receptanti, non corporalis, vt concludit Bonifacius de Vitalinis in tract.maleficio, titul.de recept.col.1.

10 *An uxor, qua receptauit, puniatur.* Et quanquam Bonifacius ibi adnotet, vxorem delinquentis receptantem maritum debere puniri: tamen contrarium, & meliùs notat Angel. in tracta. maleficio. in parte, dicto Titio.num.25.& Alexand. in apostil. ad Bart. in d. l.2.ff.de recep.& Matthæ. de Afflict. vbi supra, & Felinus in cap. cum quidam col. fin. de iur. iur. Et quid de alio consanguineo, qui eximit à manibus familiæ consanguineum captum, videatur Ysernia in tit.de pace iuramẽt. firmant. in versi. receptatoribus, & de vxore per Carrerium Reginum sua pract. crimi. §. homicidium, *el quarto*, num. 42. * De ha materia vide Anto.Gom.3.tom.cap.3.num.50. *

Quintò infertur, quòd probabilis ignorantia, quòd ille non sit delinquens criminosus, excusat à pœna receptationis; nam vera, & non præsumpta scientia requiritur, quòd sit delinquens, secundùm Bald. in l. 2. C. de adulter.& in l.2.C.de his, qui latro.occulta. & notat Ang. in auth. de ecclesiaasti. tit. §. iubemus coll. 9.& Platea, & Lucas de Penna in l. 1. C.de deserto. lib. 12.& in l. 1. C.de colonis Tracen.lib.11. & iure regni probatur in d. l. 37. tit. fin. lib.8.ordin. * Quæ est l. 4. tit. 18. lib. 8. Recop. * ibi, *Seyendole prouado que lo sabia*. In dubio autem præsumitur ignorantia, vt probat Angel. in tract. malefici. in verb. dicto Titio. vers. quid si rem furatam, & glos. in l. 2. ff. de recepta.* Aliàs est in l.1.in glos. 1. ff. de receptatoribus.* & Roma. cons.473. 11 *An ignorãs puniatur.*

Quod autem requiratur vera scientia, intelligitur ad ordinariam pœnam ponendam; præsumpta verò, aut confusa scientia sufficit ad impositionem pœnæ extraordinariæ, vt colligitur ex exemplo de bannito in genere, vt notat Bart.in l.1.C.de colo. Illyricis, & in l. omnes de agricolis,& censi. lib.11.

Sextò infertur, quòd in receptante vera malitia, & animus receptandi debet colligi, & non alia coniectura, vt receptãs debeat puniri; quid enim si aliquis intrans domum, vel hospitiũ petit bibere, vel aliquod alimentũ, quod præstatur, maximè pretio interueniẽte; iniquũ esset hunc puniri tanquàm receptatorem, vel ferrarium, qui cum delinquentis ferro calciauit: isti enim multum absunt à receptatoribus, vt colligitur ex Bart.in d.l.omnes C.de agricol. & censi.lib. 11.& ex Alex.in apostil.ad Bart.in d.l.1.ff. de receptatorib.& in l.Seiæ.§.idẽ quæsiji ff.de fun. instr. & Soc. in cons. 262.in fin. & ex Luca de Penna in l.1.C.de deserto.lib.12.

Quod longè secus esset, si cùm esset delinquens in ecclesia, vel fortalitio, aliquis visitasset eum, vel alimenta misisset: nam debet omninò extra ordinem puniri, vt per plura probat Carrerius in l.obseruare num.130. C. quorum appella. non recipian. Et contra literas mittentes, & præstantes alimenta, videatur idem Carrerius, vbi latissimè omnia congerit, in §. homicidium, *el quarto*. 12 *Contra visitantes delinquentes.*

Septimò infertur, quòd dicta pœna receptationis locum habet contra receptantes personas delinquentium, vt probatur in d. l. 36. sæpius allegata, ibi, *Qualquier que se acogere en su casa hombre que hizo trayción.* & ibi, *Malhechores que ouieren hecho maleficio*: quod secus esset in receptãte bona fortè furata: nã tunc locũ habet

pœna, de qua in l. eos, & ibi Bal. & doct. C. de furtis, & per Hyppolit. in l. si in rixa. ff. ad l. Corneliam de sica. nu. 50. & in l. 15. qui cum telo. C. ad l. Corneliam de sica. & facit l. 18. tit. 14. part. 7.

Ex his septem illationibus manet prælibata materia receptatorum, quæ frequens est apud iudices, quos vulgus *Pesquesidores* appellat, qui aliquando iniustissimè procedunt sub colore receptationis contra aliquos: de qua materia loquitur quoque eleganter Platea in l. locorum C. de omni agro deserto. lib. 11.

SVMMARIA
Capituli octaui.

1 *Ad curiam regis, & ius iudicum pertinet, vt fiant hospitia publica.*
2 *Hospitator cogitur contra voluntatem hospites recipere.*
3 *Iudex debet taxare stabularijs præmium hospitij.*
4 *Stabularij quando teneantur de furto commisso intra domum, & num 5.*
6 *Stabularius non tenetur de delicto familiaris.*

CAPVT VIII.

In l. 28. * Quæ est l. 21. titu. 6. lib. 3. Recopil. * de stabularijs, & habentibus hospitia, qualiter vti ministerio debeant, & de solertia iudicum circa hoc.

Breues, & paruæ solent esse causæ, de quibus in isto cap. sermo fiet: ideò sub breuibus perstringam, quæ in manibus iudicum veniunt quotidie: etiam de quibus in vijs, atque plateis solēt adiri, vt decidāt.

1 Et præmitto, quòd ad curam regis, & suorū iudicum pertinet, vt fiant publica hospitia, vt est text. in l. 1. tit. 11. par. 2. Nam interest reipublicæ, vt forenses inueniant mansiones, cum huiusmodi receptacula pars sint alimentorum, de quibus per Abbatem, & doct. in cap. 1. de empt. & vend. & cum priuati non teneantur forensibus hospitia præstare, exceptis casibus, de quibus in toto tit. de metatis, & epidemeticis lib. 12. & in l. 1. §. munus hospitis ff. de mun. & hono. & in l. 1. §. 1. ff. naut. caupo. & stabul. necesse est, vt iudices curent solertissimè, vbi forenses recipi debeant, & vltra domos pro hospitibus recipiendis circa stabulariorum personas multa quoque debent animaduertere.

Forenses debent hospitari.

Primùm ne homo, aut mulier infamatæ vitæ sit hospitator: nam hoc iudex potest ex officio suo prohibere, vt notat Angel. in l. 1. ff. naut. caupo. & stabul.

Quod intelligo, quando aduersus hos vigeret specialis infamia aliquorum criminum: nā generalis præsumptio, quòd isti sunt viles, & rapaces, licèt vigeat ad hoc quod non deferatur eis iuramentum super computatione suæ personæ, quando agitur de inuestigatione rei, quæ hospiti furata fuerit, vt notat Bald. in l. 1. C. loca. tamen vt excludatur ab officio hospitandi hoc non sufficit: quia sine causa non debet quis prohiberi vti arte sua, vt in l. moris ff. de pœnis, & facit l. viuus libertus ff. de operis liberto.

2 Secundò debēt animaduertere, ne cogat cōtra voluntatē hospites recipere, nisi semel incepisset publicè habere hospitium: nam deinde cogitur hospites recipere: argum. tex. in l. verū ff. de furtis, & notat Bart. in d. l. 1. ff. naut. caupo. nisi propter multitudinē hospitantium valeat excusari, secundum Bart. in l. 1. ff. de furti. aduersus nautas, vel quòd ille, quod vult hospes fieri, sit riualdus, aut suspectus de furto: quia potest repelli, neque hospitator cogi potest eum recipere.

Imò etiam postquàm aliquis receptus est in hospitio, potest expelli ab eo, si superuenit nobilis, & insignis persona: aut ambasiator, qui recipi debet cum sua familia, excluso primo hospite, secundum Angel. in d. l. 1. ff. naut. caupo.

Hospes excluditur ex causa.

Tertiò debet aduerti, ne facta fabrica hospitij, prohibeat, vt in hoc solu hospitio, & non alibi recipiantur hospites, aut non, antequam illud hospitium sit plenum hospitibus, quia istud est contra vtilitatem publicam, quod nos vulgo dicimus *estanco*: & id nominatim tenet Paris de Puteo in tract. synd. & excedunt etiam Barones.

3 Quartò debet aduertere, ne sit in arbitrio stabularij extorquere ab hospitantibus quantū voluerit pro præmio hospitij: imò taxatio ponenda est à iudice, vt probant verba huius capitis. * Quæ est dicta l. 21. tit. 6. lib. 3. Recop. * ibi, *E se ponga tassa en ellos*: & probatur in l. 14. tit. 21. lib. 2. ordinam. * Quæ est l. 6. tit. 11. lib. 7. Recopil. & vide l. 7. ibidem, & l. 9. titu. 6. lib. 2. Recopil. * & exigētes vltra taxam, non solùm pœnis statutis debent puniri, sed tenentur in foro conscientiæ restituere, vt notat Gaietan. in summa in parte Venditio, & notat eleganter noster frater Alfonsus de Castro in lib. 1. de lege pœnali. cap. 12. fol. 97.

Et vt isti hospitantes habeant abundanter alimenta, permittitur eis, vt possint emere in grosso, & reuendere minutatim, vt notat Angel. in l. annonam ff. de extraord. crimi.

4 Quintò debent aduertere, quod tam hospitātes, quàm eorū vxores teneātur fideliter custodire res, quas hospites aduenæ intromittunt in hospitiū: quia ex ipso quòd intromittuntur, videntur eorum curam suscipere, nisi hospes posue-

Hospitātes an teneantur de furto.

posuerit res suas in euidenti loco periculoso, vt eleganter distinguit Bald. in leg. 1. & in leg. certi iuris, C. locati. Et de iure huius regni probatur in l. 7. titu. 14. par. 7. & ibi gloss. Montalui. & in l. 26. titu. 8. par. 5. quod infra declarabitur. Et quod stabularius teneatur pro periculo rerum, quæ intromittuntur, procedit etiam si protestetur in contrarium: quia cum ex necessitate officij teneatur, protestatio officio contraria nihil iuuat, ex doctrina Imo. in c. Cumana. de electio. & Felin. in cap. cum M. de constitu. col. 17. & facit quod Alexand. notat in apostil. ad Bartol. in l. fin. §. fin. ff. naut. caupo. & stabu.

Pro quo potest induci quod refert Iasso. in §. fuerat. instit. de actio. num. 106. & Ioan. de Palacios Ruuios in cap. per vestas. de dona. inter virum, & vxorem §. 14. quod pater dotans filiã, videtur de suo dotare, vt in l. fi. C. de dotis promis. cùm faciat ex necessitate paterna, licet protestetur in contrarium.

Et licet hoc verum sit iure communi, quando ipsemet stabularius, aut eius familiares rem furantur, quia tenetur pro familiari: si tamen furtum fecerit extraneus, & hospitator non sit in culpa, non tenetur soluere rem furatam, ob id tantum quòd intra hospitium fuerit posita, nisi custodiam eius stabularius, aut eius vxor acceperit, vt est text. in leg. septima, titul. 14. part. 7.

Item etiam, quando familiatis hospitatoris furatur, non tenetur stabularius, si exonerauit se à custodia, vel tradidit clauem tecæ, & in isto casu rectè intelligentibus loquitur dispositio tex. in l. 26. tit. 8. p. 5.

Si autem traderetur clauis, non capsæ, vel armarij, sed cameræ, adhuc non liberatur stabularius, quia magis videtur tradita clauis, vt res ponat hospes in abscondito, quàm vt liberetur à custodia, secundum Ang. in l. 1. ff. naut. caupo, stabularij.

Inquisitio tamen posset semper fieri contra stabularium, & attenta qualitate personarum, & indicijs, posset torqueri, iuxtà doctrinam docto. loquendo de eo, qui reperitur mortuus in domo alicuius, in leg. 1. ff. de offic. præfecti vigi. & in l. cum merces, §. 1. ff. locati. & per Angel. in tractat. maleficio. in parte, fama public. colum. 8. & in l. 2. C. de furtis, & de delicto familiaris stabularij non tenetur stabularius: putà si ille delinquat, vt notat Anania cons. 2. & Iason. in l. 1. C. de seruis fugit. num. 15. Comperto autem fure, qualiter probetur valor rerum, quæ fuerant introclusæ in arca, aut valisia, seruanda est doctr. docto. in c. si. quod metus causa, & in l. si quando, C. vnde vi. & habet locum iuramentum in litem, de quo in l. 5. tit. 11. p. 3.

S V M M A R I A.

Capituli noni.

1 *Ludus in pecunia numerata de iure Digestorũ indistinctè erat prohibitus.*
2 *Hodie non licet ludere vltra duos argenteos.*
3 *Ludentes juego de naypes, qua pœna puniantur.*
4 *Acquisita in ludo an debeant restitui.*
5 *Amissa in ludo, vsque ad quod tempus possunt repeti.*
6 *Pœna contra ludentes intra quod tempus potest imponi à iudice.*
7 *Sine informatione ludi non inchoatur processus contra ludentes.*
8 *Informatio ludi, qualis debeat esse.*
9 *Apprehensio ludentium in actu per iudicem, vel eorum ministros est vera informatio.*
10 *Sententia contra ludentem non præsumitur, nisi de ea appareat, vt apponatur secunda pœna.*
11 *Ludentes juego de dados qua pœna puniantur.*
12 *Ludentes non possunt esse testes in causa criminali.*
13 *Crimen ludi est mixti fori.*

C A P V T I X.

In legem 29. Quæ est l. 21. tit. 6. libr. 3. Reco. Et de hac materia vide Angel. de malefic. in tit. de ludo azardi, & alearũ, & ver. meditori. de malidadi. & Couarr. in regul. peccatum. 2 p. §. 4. & Auiles in c. 29. prætor. in prin. verb. juegos.*

MAteria ludorum copiosissimè congesta est per Pari. de Put. in tract. de ludo. & nonnulla eleganter addita per nostrũ fratrem Alfon. de Cast. in li. 2. de l. pœn. c. 2. Quæ tñ iure regio apud nos sunt frequẽtiora decreui perstringere in conclusionibus sequent. inter quæ videnda sunt quæ doctè, atq; religiosissimè scripsit frater Franci. de Alcocer in lib. quem composuit de ludo ann. 1558. Prima conclusio est, quod iure communi Digestorum prohibitum erat in pecunia numerata ludũ exercere, siue magna, siue parua fuerit quãtitas, vt probat tex. in l. solent, ff. de vsu aleæ, & aleato. ibi, Senatusconsul. vetuit in pecunia ludere.

Posteà iure Codicis additum est, quod neq; in rebus liceat ludere, vt in auth. alearum vsus, C. de religi. & sump. funer. ibi, Ludendo argento, apparatu, lapidibus, & auro.

Hodie verò iure regni, prohibitio ludendi in pecunia durat, si vltra duos argenteos ludatur: nam intra duos sine vlla fraude benè licet ludere, vt decisum est in curijs habitis apud Maioritum, anno 1528. cap. 116. vbi exprimitur, quod ista quantitas debet esse, vt consumatur in conuiuio.* Quæ est l. 10. titu. 17. lib. 8. Recop. *

& nouior l. 11. eod. titul. quæ tollit qualitatem, *de que sean para comer.* * & ad huiusmodi causam iure communi in qualibet summa indistinctè licebat ludere, vt in l. quod in conuiuio. ff. de vsu aleæ, & alea.

In dubio autem non probato contrario, quælibet quantitas ludi videtur ad solatium, vt præsumit benigniter Io. Faber in dicta auth. alearum vsus.

Et quia iudices auaritiæ cæcitate moti, vexabant subditos, opponendo, quòd non ludebatur pecunia, duorum regalium ad solatium, siue conuiuium: ideò lata est lex in comitijs apud Maioritum, anno 1534. cap. 63. vbi expositum est, quod vsque ad duo regalia liceat ludere: etiam si non sit ad solatium, vel comedendum. * Quæ est d. l. 11. titul. 7. lib. 8. Recopilat. * & ex his declaratur leg. 7. ti. 10. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 5. tit. 7. lib. 8. Recop. * quæ indistinctè permittebat ludi comestibilia, sine quantitatis limitatione: nam illa procedit dummodò duorum regalium non excedat quantitatem.

3 Secunda conclusio est, quod licèt iure commùni nulla possit ludentibus pœna imponi, vt in authe. alearum vsus, ibi, Nulla sequatur cõdemnatio, sed solum reddatur: hodie verò iure regni pro prima vice sexcentorum morapetinorum pœna est imposita tàm contra ludentes, quàm contra publicos ludorum receptatores, vt in leg. 1. iuncta leg. 3. & 7. titu. 10. libr. 8. ordinament. & in d. l. 7. * Redactæ sunt hæ leges ad l. 2. 3. & 5. titul. 7. libr. 8. Recop. & vide Auiles in cap. 29. prætorum. verb. *leyes.* num. 1. * fit mentio *de juego de naypes*, & permittitur cum eis ludus solatij: vetatur tamen, & prohibetur vsus *de los dados*, etiam causa solatij, & sic ista exceptio firmat regulam in contrarium, & vsus communis interpretatur vetitum esse ludum *de naypes*, sub pœna sexcentorum morapetinorum, & illa imponenda contra ludentes, & receptatores eorum. Et aleæ appellatione hoc venit, vt notat Syluestr. in parte, ludus. versi. quintò, frequentantes tamen domos ludentium, & inspectores eorum, & mutuantes ad ludendum, possunt extra ordinem puniri, vt concludit Bonifacius in tit. de ludo azardi. in fine.

4 *Lucrans in ludo sine fraude an restituat.* Tertia conclusio est, quòd lucrãtes sine fraude taxillorum, aut cartharum aliquas pecunias in ludo, ab habente liberum arbitrium ludendi, & non auaritiæ causa, sed dum luditur solatij causa, & in parua quantitate, attenta qualitate personarum, & diuitiarum suarum, si ex cõsuetudine in huiusmodi personis tolerabile est, quod non fiat restitutio pecuniarum, excusantur lusores à restitutione pecuniarum, quia talis consuetudo valet, & quia pecunia videtur donata, cum possit peti, & perdens non vult petere, & sic vti huiusmodi iure, ob quod præsumitur donatio, argu. eorum, quæ notat Rebuff. in prœem. consti. regni Franciæ. in gl. 1. nu. 47. Valet ergo huiusmodi consuetudo, ne lusores restituere teneantur lucrata à veris dominis: & ita notat Ioann. Andr. & ibi Abb. in cap. pen. de vita, & honest. cleric. & Rochus de Curte in repetitione capituli fin. de consue. in tertio notab. fol. paruo decimo quinto, & Petrus de Rauenna in tract. de ludo. versic. aduerte tamen, & Rebuff. in const. regni Franciæ in prooem. n. 56. & in Syluestrina in parte, ludos. 11. & 12. & 13. quæst.

Si tamen aliqui ludunt auaritiæ causa, tunc lusor restiruere tenetur quod lucratur, tum propter peccatum, vt notat Caietan. in summa, in parte ludus, & August. de Arimi. in tract. malefic. in parte metidore. de malidadi. in fin. aposti. * Et vide Gutierr. de iuram. confirmatorio. 1. p. c. 53. num. 2.

Tùm, quia vltra summam duorum regaliũ prohibitum est ludere, vetantibus legibus huius regni, ob quod lucrantes tenentur ad restitutionem, quia actum à lege reprobatum fecerunt, secundum Baldum in rubr. C. de cond. ob turpem, & id videtur innuere tex. in l. fi. ti. 15. p. 2. & quia lex prohibitiua, actus etiam pœnalis obligat in foro conscientiæ.

Si verò lucrum obuenit, acquirendo ex ludo cum falsis taxillis, aut carthis, tunc propter fraudem (etiam si ludus solatij causa fiat) vincens tenetur ad restitutionem lucri, secundum Bald. in d. rubr. & notat Putc. in tracta. de ludo. versic. an perditum, & Syluester vbi supr. in 13. quæstio. *Si cum falsis taxillis.*

Quarta conclusio est, quod licet amissa in ludo, vsque ad quinquaginta annos repeti possint, vt in authent. alearum vsus, C. de religio. & sump. funer. Hodie tamen parti perdenti, octo tantum dies assignantur ad repetendum parti, quibus transactis quilibet de populo agere potest, & præoccupare ius partis, vel iudex ex suo officio procedere potest, & debet, vt in l. 2. titu. 10. lib. 8. ordina. * Quæ est l. 2. tit. 7. lib. 8. Reco. * & isto casu quilibet agens pro pauperibus, faciet ista lucra eis erogari: si verò extraneus, vel iudex transactis octo diebus non præoccupauerit ius agendi, post lapsos octo dies nihilominus potest agere, & repetere qui in ludo amisit, vt est glos. in c. cupientes. §. quod si per viginti. in parte, expectati, de elect. lib. 6. * Contra tenet Auiles in cap. 29. prætorum, verb. *leyes.* nu. 5. sed verior videtur Auendañi sententia in hoc, quod per solum lapsum octo dierum victus amittit hanc prærogatiuam, vt neque alius de populo, neq; iudex se possint intromittere. * & facit text. in cap. si tibi absenti. de præben. li. 6. nam si comparet, etiam tanquam alius, iure communi auditur, neque videtur huic iuri renuntiare, iuxta ea, quæ cumulat Felin. in c. 2. de const. in 7. col. 5

Quinimò si pater non agit, & repetit a ludo amissa, filius eius etiam viuente patre poterit agere, & repetere, iuxta notata per Bal. in l. 1. in fi. C. si quid in fraudem patro.

Pœna tamen imposita contra ludentes, non potest transactis duobus mensibus exigi: nam præscribitur huic actioni criminali hoc tẽpore, licet regulariter contra, vt in l. quærela, C. de falsis. Et de hoc est decisio in comitijs apud Maioritum c. 116. anno. 1528. * Quæ est d. l. 10. tit. 7. libr. 8. Recopil. * etiam si esset notorium 6 *An præscribatur lapsu duorum mensium.*

eos

nos lusisse, secūdùm Bal. in c. fin. de offic. deleg. col. pe. num. 12. & in l. licèt de procurator. col. pen. & Hyppol. in l. fi. de iurisdict. omn. iud. col. 2. & quāuis offeratur libellus intra duos mēses: si tamen non emanauerit citatio, & intimetur, præscribitur hoc tempore, vt notat Bal. in l. 1. in prin. ff. de eo, per quem fac. erit in fin. Et adde, quod in modo probandi, quod ludus factus fuerit intra duos menses, non sufficit, si testes deponant de tempore per verbum, credo, vt probat Alex. in apostil. ad Bart. in l. quid tamen §. pen. ff. de arbitr.

7 Quinta conclusio est, quod non præcedente informatione ludi, non potest inchoari processus contra ludentes, vt in c. 71. in comitijs apud Segouiam, anno 1542. ibi, *La persona que jugare no pueda ser penada ni demandada.*

Informatio autem summaria, quæ præcedere debet, sufficit, quod vel modica sit, vt in l. 3. §. causæ ff. de Carbonia. edicto. & in l. 3. §. ibidem ff. ad exhiben. & in l. si is, à quo ff. vt in poss. lega. quæ iura in argumentum faciunt, ideoque pro informatione, vel sola fama debet præcedere, argumento notatorum per Bart. in l. congruit ff. de officio præsi. etiam si probetur per infames, vt not. Hyppolitus in l. fi. C. ad l. Corneliam de sicarijs num. 7. Item sufficit informatio per testes de auditu, quòd aliqui luserunt, argumento eorum, quæ de præsumptione probanda per audit. allegat Curtius consil. 69.

Apprehensio autem ludētium facta, vel per iudices, aut ministros est vera informatio, vt probat verba dicti c. 71. ibi. *Si no fuere tomados* nam apprehensus non solum in actu, sed in præparatorijs ipsi actui dicitur manifestus criminosus secūdum Bart. & Alexan. in l. 1. ff. de furtis: & plura de apprehensione allegat Ang. in tractatu malef. in parte Andreas armatus, & Matthæus de Afflictis in decisio, 176. & in cōsti tu. regni Sicil. rub. 10. lib. 2. in nu. 27. & Ioann. de Ripa in tractatu de peste fol. 97. col. 1.

Distat tamen, nam si iudex ipse apprehendit, statim potest ludentem condemnare in pœnam delicti, tanquam notoriè criminosum: & isto casu potest practicari glos. in cap. Deus omnipotens 2. quæst. 1.

Neque potest appellare taliter condemnatus, sicut neque conuictus, vel confessus, vt in l. 2. C. quorum appellationes non recipiantur, & in apprehenso notat Bald. in l. 1. coll. 16. C. ne ex delictis defuncto.

Si verò alguázelus, aut minister iudicis apprehenderit, quia sententiam proferre non potest, neque sine sententia pœnas percipere, solummodo potest pecuniam deponere, vt in pragma. lata Burgis fol. 174. & in cap. 72. dictarum curiarum.* Non inuenitur in Recopil. sed prouidetur clariùs, vt in l. 12. tit. 7. lib. 8. Recopil. * & de iure communi istam distantiam posset quis colligere ex notatis per Albe. in l. de sensores C. de defensf. ciuita. & in l. furti C. ex quibus cau. infamia irroge.

Si tamen dubium esset, an esset prima, vel secunda condemnatio ludi, quia in secunda & tertia grauior pœna imponitur: constare debet iudici de prima condemnatione, nam nisi præcedant primæ sententiæ, etiam si pluries luserit, non condemnatur pro secunda, aut tertia vice, non constito de prima: nam non dicitur secunda, cum prima non antecedit: & ideo plures vices sine sententia non habebuntur in consideratione, nisi in casu, quo in fraudem duorum regalium, qui ludo perdi possunt, ludentes assurgerent fingentes nouum ludum: nam nihilominus si in fine ludi vnà, & simul finiti apparet plus lusum, quàm in summa duorum regalium, puniuntur lusores, iuxtà doctri. Bar. in l. inficiando ff. de furtis, quod optimè distinguit Syluester in summa, in parte ludus 8. & 19. quæstio. * Quo modo 2. & 3. ludi condemnatio grauior esse debeat, vide Auiles cap. 29. prætor. verb. *leyes*, nu. 1. & de cautela ista, *de jugar dos reales y leuantarse*, vide eundem Auiles. c. 29. prætor. in princ. verb. *juegos* numero 5. *

Qualiter probetur, & aliqui vicibus lusterit.

11 *Dados.* Pœna autem cōtra ludentes ad equulos eburneos, quos *dados* vulgus appellat, eò quia ludentes spontè donant, quæ illi fortunæ committunt. *Y los dineros, que se pierden son dados*, acrior contra huiusmodi lusores pœna imponitur, vt in pragmatica *de Burgos*. fol. antiquioris impressionis. 174. * Quæ est l. 7. tit. 7. lib. 8. Recop. & nouior. l. 15. tit. 26. lib. 8. *

Sexta, & vltima conclusio est, quòd in genere ludorum, qui non sunt prohibiti, non contrahitur debitum, si ludatur in creditum, vt in cap. 22. in curijs habitis apud Maioritum anno 1528. * Quæ est l. 8. tit. 7. lib. 8. Recop. *

12 Et contra lusores nota, quòd cōmittunt crimen omni iure reprobatum, & præsumitur malè vti substantia sua, secundum Baldum in authent. quod locum. C. de colla. in fine. & non possunt esse testes in causa criminali, vt probat per plura Thomas Grammaticus in decis. 10. & iure regni in l. 8. ibi, *Ni tahur.* titul. 16. part. 3. si probetur, quòd sit lusor tempore testimonij, probat Aymon consil. 169. & quod crimen ludi sit mixti fori, & quod offendens habentem domum paratam lusoribus, si occasione ludi offendat, vel in domum habens, si patiatur furtum, non possit agere pro huiusmodi criminibus. * Vide l. 1. in princ. ff. de aleæ lusu, & aleatoribus. * & quod mutuanti in ludo non detur repetitio, videatur Tho. Gram. in decis. 40. vbi plura allegantur.

Lusor non potest esse testis.

13

SVMMARIA.

Capituli decimi.

1 *Bona communia reipublicæ sunt duplicis generis.*

2 *Bona communia, quæ sunt in redditibus populorum, in communem omnium vicinorum vtilitatem eroganda sunt.*

3 *Salariū correctoribus ciuitatū qualiter soluatur*

4 Popu-

4 *Populi iustè tenentur soluere salarium correctoribus.*
5 *Domini vassallorum tenentur soluere salarium correctoribus suorum locorum.*
6 *Iudices salariati non possunt sub colore, vel causa assessoriarum quidquam percipere.*
7 *Domus publica, vbi carnes, vel pisces venduntur, quibus expensis debet fieri.*
8 *Salarium medicorum, vel magistrorum liberalium artium debet solui ex pecunia communi.*
9 *Medici qualiter sunt recipiendi.*
10 *Decuriones pauperes, qui aliàs non habent aliqua bona, debent ex pecunia publica alimentari.*
11 *Ciuitas aliquando potest donare.*
12 *Ludi publici debent fieri expensis populorum.*
13 *Quæ supersunt finitis ludis, sunt reipublicæ restituenda.*
14 *Expensæ factæ in capiendo malefactorum, debent solui ex bonis ipsius.*
15 *Expensas factas ad capiendos malefactores quando teneantur iudices soluere, & numer. 16.*
17 *Ad emendum frumentum potest persona deputari, & ei salarium præstari.*
18 *Eleemosynæ, quæ ab antiquo solent dari, possunt ex pecunia publica solui.*
19 *Infantes expositi an possint ex pecunia publica alimentari.*
20 *Expensæ factæ in causa nobilitatis, debent solui ex pecunia publica.*
21 *Pecunia publica non debet consumi in erudiendis pueris.*
22 *Exactiones, vulgò dictæ seruicios reales, non debent solui ex pecunia publica.*
23 *Salarium custodibus præstandum, non debet solui ex pecunia publica, & num. 24.*
25 *Custodia, & conseruatio fructuum debet fieri expensis eorum, quorum sunt fructus, & num. 26.*
27 *Expensæ processionum non debent fieri ex pecunia publica.*
28 *Ecclesia quando possit de publico fieri.*
29 *Iudex debet exigere rationem, qualiter pecunia publica sit consumpta.*
30 *Rationes qualiter sint exigendæ.*
31 *In erogatione pecuniæ publicæ debet exprimi causa, & dies.*
32 *Erogatio pecuniæ publicæ, quæ fit minutatim, qualiter probetur.*
33 *Ratio reddenda tàm in quantitate, quàm in forma.*
34 *Camerarius publicus, vulgò dictus mayordomo de concejo, qui aliquid omisit scribere, punitur.*
35 *Visis rationibus potest ferri sententia, dicta de alcance, contra absentem.*
36 *Sentencia de alcance potest exequi non obstante appellatione.*
37 *Contra administratorem pecuniæ publicæ ex mandato, vulgò dictum libramiento, qualiter agatur.*
38 *Ratio reddita, & habita liberatione, non debet iterum reddi.*
39 *Liberatio rationem non valet, non visis rationibus.*
40 *Intrincata ratio, quæ facilè non potest intelligi, non operatur liberationem.*
41 *Liberatio retractatur ex enormissima læsione.*
42 *Ciuitas quando possit aliquid donare.*

CAPVT X.

*In legem 30. * est l. 22. tit. 6. lib. 3. Recopil. * de erogatione bonorum conciliorum, & eorum ratione reddenda.* *

OMnem rempublicam duplicis generis bona communia habere, vel ex eo probari potest: quòd quædam sunt velut in peculio, vel pecunia ipsius populi, vt in l. sed Celsus in princip. ff. de contrahen. emptio. & iure nostri regni probatur in l. 15. tit. 5. part. 5.

Quædam verò sunt in vsu publico, & communi, vt platea, theatrum, via, & similia, quæ nunquàm occupanti cōceduntur, vel quæ cœlo, terraque inueniuntur, & occupanti naturali iure conceduntur: & licet propriè non sunt rei publicæ particularium, sed totius orbis, sunt tamen in vsu publico, & occupanti conceduntur, vt in l. fin. & ibi Paulus, vbi sic distinguit ff. de vsucap.

Bona autem reipublicæ, quæ sunt in redditu, vel pecunia communi, vt serui, & molendina communis, & similia sunt velut quælibet bona priuatorum, & hæc strictissimè publica appellantur, vt in l. inter publica. & ibi glos. ff. de verb. signif. & quia verè publica non sunt, datur horum propria, & vera venditio, & locatio: quod non est in alijs, quæ sunt in publico vsu: de quibus loquitur Bald. in rub. C. de contrah. emptio. quæst. 3. & Felin. in cap. ad audientiam, de præscriptio. & Bart. in l. prohibere §. planè ff. quod vi, aut clam. & l. 4. tit. 28. par. 3. de quorum vsu abundè diximus suprà in lib. 1. cap. 4. & 10.

Nunc autem de his, quæ sunt in pecunia, vel redditibus populorum, oportet differere, de quibus vltra titulum de administra. rerum ad ciui. peti. loquitur tex. in l. 10. tit. 18. part. 3. & in l. 20. tit. fin. eadem par. & per totum titulum tertium lib. 7. ordin. reg. * Qui est tit. 5. lib. 7. Recop. * *

Hæc autem bona communia, quæ sunt in redditibus populorum in communem omniū vicinorum vtilitatem eroganda sunt: vt apertè decidunt verba dictæ l. 20. tit. fin. ibi, *Deuen ser metidas en pro comunal de toda la ciudad, o villa cuyas fueren:* & exempla communis boni ibi exprimuntur, & in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinam. * Quæ est l. 1. tit. 5. lib. 7. Recopil. * *

Et quia vltra dicta exēpla tota praxis huius expen-

expensæ, & erogationis bonorum communiũ faciendæ, pendet ab exemplis: placuit hic nonnulla, quæ in manibus quotidie veniunt ponere, in quibus si communia bona ciuitatum, aut villarum expendantur, notissimum erit ea rectè, & iustè consumere.

Primum exemplum erit, si bona, & redditus populi expendantur in solutione salarij, quod correctoribus populorum est antiquè assignatum: nam ex redditibus communibus reipublicæ id fieri debere præcipit l. 7. tit. 6. lib. 2. ordi.* Quæ est l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. *

Salaria Correctorũ qualiter soluẽda.

Cuius ratio, vel illa esse potest, quod in solutione huiusmodi salarij communis vertitur vtilitas, & ab omnibus tam nobilibus, quàm popularibus solui ob id debet, vt probat Oldrad. consi. 98. & Bart. in l. 1. C. de mune. & in quo loco lib. 10. & Alexan. in 2. vol. consi. 68. & Platea in l. 2. C. de anno. & tribu. lib. 10. & per Puteum in tract. syndi. in parte, salaria. cap. an syndicatores.

Valeret tamen præscriptio inter nobiles, & plebeios, vt huiusmodi salarium correctori soluẽdum, exigatur per collectam à popularibus, & non à nobilibus, vel exemptis, argumento notatorum in simili per Abba. in cap. dilectus in pe. col. de officio ordinarij, & per Felinum in cap. cum ex officij de præscriptionibus, & in inchirid. iudicum Ecclesia. nota. 174. & ego dixi in meis responsis cap. 16. num. 7.

Aliàs autem cessante legitima præscriptione, cum omnium vertatur vtilitas, inter omnes tàm plebeios, quàm nobiles debet collecta imponi: & id sonant verba dictæ l. 7.* Quæ est d. l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. * *Que lo paguen los que suelen pagar en todas las cosas que son pro de concejo*: & quia olim redditus deputati, vt regi nostro singulis annis dentur, sunt in communem omnium subditorum vtilitatem, vt eis rex administret per se, & per alios iustitiæ complemẽtum, & hostes Christianæ religionis, & alios valeat expellere & superare, vt probat sanctus Tho. 2. 2. q. 63. & vt maria, & terras proprias securas à latronibus, & malefactoribus habeat, aliàs tenetur soluere suis subditis, & emendare damna, & robarias factas, vt probat Bar. in l. ne quid ff. de incendio, rui. & naufra. & Ioan. de Ripa in l. quo minus ff. de flumi. col. 4. & elegantissimus Thom. Gram. in decis. 47.

Et vt tuta sint omnia, dantur redditus regibus, vt in l. 6. tit. 28. part. 3. quam benè exponit noster Licentiatus Otalora auditor regius, in tracta. de nobi. cap. 1. Ob id videbatur, quod salaria ministranda correctoribus, essent soluẽda à rege, qui dictos redditus, & omnia tributa percipit à subditis, & qui contrarium faciunt, etiam per legem ad id latam, iniquitatem committere videntur vt elegantissime videtur probare Lucas de Penna in l. annonas C. de eroga. milita. anno. lib. 12.

Et ob id nonnulli dubitant, an dicta l. 7. tit. 17. iusta fuerit, quæ contrarium decidit, scilicet, vt salaria dentur à consilijs locorum, ad quæ correctores deputantur: nam videbantur à rege Castellæ soluenda esse: nam id quoque in Inquisitoribus statutum est l. 17. tit. 17. par. 3.

Sed per dictam l. 7. * Quæ est d. l. 5. titu. 5. lib. 3. Recop. * Istud quoque de perquirentibus statutum est immutatum: nam à Republ. sunt soluenda, quoque salaria perquisitoribus data, & sic corrigitur dicta l. 17.

Et cum dict. l. 7. ordi. regia. * Quæ est d. l. 5. & adde, *de salaria de los Pesquisidores*, l. 7. in fin. tit. 1. lib. 8. Recop. * lata fuerit ad petitionem subditorum huius regni, & consuetudine inuiolabili recepta: hodie non est disputandum, an iustè fuerit lata, quia volenti, & consentienti populo non fit fraus, neque dolus: & sic non est immutandum, quod publicè, & ex voluntate populorum Castellæ receptum est, vt ex redditibus publicis fiat ista solutio correctoribus: maximè quia dum rex Castellæ sit verè dominus huius regni, vt probaui in lib. 1. cap. 1. ipse, qui dotauit Respublicas, vt habeant bona communia (de qua dotatione fit mentio in l. 4. tit. 28. part. 3.) potuit grauare, vt ex dictis redditibus soluantur salaria correctorum, & eis non stantibus, vel non sufficientibus, soluerentur per collectam: & huiusmodi collecta ad soluenda salaria correctorum, sine vllo dubio iustissimè imponitur, quando redditus regi deputati ad alia, quæ plùs vrgent, non sufficiũt: nam tunc salarium correctorum ex collecta iustè soluitur, vt probat Lucas de Penna in d. l. annonas C. de erogatio. annonæ militaris lib. 12. in col. 2.

Iusta est lex, vt populi soluãt salaria Correctorum.

Et cum d. l. 7. tit. 17. lib. 2. ordi. * Quæ est d. l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. * disponat tantummodò soluẽdum salarium ex redditibus populi, quãdo rex deputat correctorem, vt probant illa verba, *Corregidores, que nos embiamos*: sequitur, illam legem correctoriam iuris communis antiqui locum non habere, neque posse extendi ad terras, dominia ducum, vel aliorum dominorum inferiorum à rege: nam ibi non à populis ex redditibus, vel per collectam debẽt solui salaria correctoribus, vel iudicibus maioribus ab istis dominis deputandis, quia ipsi domini sunt à regibus deputati iudices perpetui illorum locorum, vt est glos. in auth. de quæstore coll. 6. & in l. 12. titul. 1. par. 2. & ipsi duces, aut alij inferiores sunt à dño rege satis competenter salariati: neque vltra possunt alia salaria à suis subditis extorquere, imò ipsemet dominus loco regis deputatus soluere tenetur salaria suis iudicibus, vel petant ipsi domini à rege, qui eos in iudices illorum locorum deputauit: & licèt in aliquibus isti domini vasallorum assimilentur regibus, tamen in salario isto exigendo, nihil eis tribuitur ex dict. l. 7.

Quod limitarem, nisi concilia horum dominorum ex immemoriali consuetudine soleant soluere aliquod salarium huiusmodi iudicibus dominorum. Nam cùm immemorialis consuetudo præsumatur iustè introducta, vt per Felinum in cap. cùm à nobis, de præscriptio. istud salarium præsumitur iustè debitum, & seruanda esset talis consuetudo ex his, qua Lucas notat in d. l. annonas: & quia inter dominos, & vassallos præsumitur impressio, & violentia,

durum

durum mihi videtur, si hoc seruaret praxis.

6 Et isti iudices sic salariati, siue à rege, siue à populis nihil possunt percipere sub colore, vel causa assessoriarum, vt est tex. in l. 13. tit. 16. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 9. tit. 5. lib. 3. Recopil. * ex qua soleo increpare abusum in contrarium, quo domini vassallorum percipiunt redditus à suis subditis: nam extorquent eorum iudices salariati ab his aliquid assessorum nomine, quod est reprobum ex d. l. Si verò non sunt salariati, ab vtraque parte debet salarium assessoriarum nomine percipi, vt est text. in l. fin. tit. 21. par. 3. quod de iure communi latè probat Puteus in d. c. an syndicatores.

De carcere Secundum exemplum est in ædificatione carceris, vel domus *del Ayuntamiento*: nam in huiusmodi negotio communia bona expendi debent, vt latiùs probaui suprà lib. 1. cap. 19.

7 *Carnicerias.* Tertium exemplum est in ædificatione veçariæ, quam vulgò *carnicerias* appellamus, vel in fabrica domus pro piscibus vendendis, aut præparandis, quam, *pescaderia*, appellat vulgus: nam cum sit à populis huius regni consuetudine obtentum, vt à sola Republ. huiusmodi vendentes carnes, pisces, oleum, & similia deputentur, vt notat Innocentius, & DD. in cap. significante, de appel. communis in hoc omnium vicinorum vertitur vtilitas, & ideò in his consumenda est expensa communis, sicut & in nauis fabrica, de qua in authen. nauigia. C. de furtis, per text. in l. fi. §. hac autem ff. de mune. & hono. & notatur in simili in l. ad instructionem C. de Sacrosan. Eccles. & horum locorum cura ad iudicem pertinet, vt in l. 1. §. cura carnis ff. de offi. præfect. vrbis.

Aposentadores. Item seruis regijs, quos vulgò, *aposentadores*, appellamus, soluitur salarium deputatum à l. 3. tit. 21. lib. 2. ordi. * Quæ est l. 2. titul. 15. lib. 3. ordin. * idque ex dictis bonis communibus: & istud est quartum exemplum.

Procuradores de Cortes. Quintum exemplum est in salario soluendo legatis ad regē à populis missis, quos dicimus, *procuradores de cortes*, argumento text. in l. legatos §. si quis ff. de legatio. & iure regni probatur in l. 1. titu. 11. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 4. tit. 7. lib. 6. Recop. in qua non dicitur, *que se de salario à estos procuradores*, solum est l. 7. tit. 15. lib. 3. Recop. *que dize que se les den posadas convenibles en la Corte.*

8 *Medici.* Sextum exemplum ponitur in salario deputando mag stris liberalium artium, vel medicorum, vel ferrariorum conductionibus, quæ ad tempus fieri solent: nam ex pecunia communi huiusmodi salaria danda sunt, vt in l. ambitiosa §. fin. ff. de decretis ab ordi. facien. & ex dictæ legis facultate, hoc soli decuriones facere possunt: quod intelligo, si non solum ab ordine decurionum, sed ab omnibus vicinis, & habitatoribus ciuitatis, villæ, aut loci fuerit approbatum, & admissum: nam id copulatiuè lex committit, vt in d. l. 1. ff. de decretis ab ordi. facien.

9 ibi sed ordini, & possessoribus cuiuscunque ciuitatis. Itaque coniunctim ordini decurionum, & vicinis commissum est medici locatio, & sic non sufficit maior pars vicinorum, sed ambo æquè, & pariter debent consentire, vt in l. si quis Titio. ff. de vsufruct. accrescen. de quo per Ias. in l. si pater ff. de vulgari, & pupillari, & potior erit conditio prohibentium, vt in l. Sabinus ff. communi diuidun. & si ipsi discordāt, iudex eliget medicum. Felinus in rubr. de treugua, & pace num. 7.

Collecta per singula capita vicinorum, vel per fumantes, vel quolibet alio modo, imponi non potest, inuitis vicinis sine regia licentia: eis autem volentibus ad istud bonum particulare omnium vicinorum bene potest imponi: & illud valebit per modū facti, vt notat Bald. in cap. venientes de iur. iur. & singuli debent sigillatim consentire: nam quod omnes tangit ab omnibus debet approbari, vt l. per fundum ff. de seruitu. vrba. prædio.

Et cum vniuersi vicini in eligendo medico debeant conuenire, vt supra dico, eius operam non solum pro tempore vnius anni, sed vltra in plures annos potest populus locare, & valebit pactum ab vtraque parte, vt notat gloss. in l. cum antiquitas C. de vsufruct. Si verò vicini suffragia, & vota non præstiterunt in locando, neque per mensem valebit locatio à solis decurionibus facta, tanquam contractus factus fuerit omissa forma dictæ l. 1. ff. de decretis ab ordi. faciend.

Omnium autem vicinorum vox in alijs magistris liberaliū artium non videtur exigi, sed tantum decurionum, vt in l. ambitiosa §. ff. eo. titulo. quamuis in salario de publico patrimonio ciuitatis soluendo, æquiparentur magistri artium liberalium, & medici, vt ibi, quamuis iustior causa medicorum videatur, cum de hominum salute agant, vt in l. 2. §. medicorum ff. de varijs, & extraordi. cognitio. & multa mala informidinem salutis humanæ committere possint, vt in l. medicus, eodem titulo. In dubio tamen præsumitur, eos bene vti officio suo medicandi: & ideò quamuis infirmus moriatur, potest ab hæredibus salarium exigere, vt notat gloss. in sum. 83. distinctio, quam corroborat Tiraquelus in tractatu de retractu conuentionali, in §. 7. in gloss. 1. nu. 10. & Henricus Ferra. in dictionari. Alberi. in parte medicus.

Facta autem locatione medici, si ille insufficiens, vel non examinatus reperiatur, poterit reprobari: nam illius maxima est culpa immiscere se officio, quod ignorat, vt l. culpa ff. de regul. iuris, & cum non possit propter imperitiam implere ex parte sua, neque populus tenetur ei salarium soluere, quod promisit, cum ob causam, quæ non impletur, promissum sit, argumento text. in l. sed & ædes ff. locati. & medicus semel approbatus, ne vita hominum periclitetur, reprobatur iterum secundum glos. & ibi Bal. in l. sed & reprobari. §. semel ff. de excusa. tuto. & notat Capitius in deci. 178. & omnis conductio medici, etiam iurata intelligitur secundum naturam contractus argumēto text. in l. quæro §. inter locatorem ff. locati. *De salario medicorum*

Et an istud salariū, quod datur medico de publico, vel percipitur minutatim, dicatur castrense, vide Montal. in l. 1. tit. 3. foro legum. lib. 3.

De

De generibus autem medicorum, & qualiter in eorum scientia vigeat plus coniectura quàm ratio, videatur per Lucam de Penna in rub.C. de professo. & medic, lib. 11. & contra extorquentes magna salaria per Ias. in §. sed istæ quidem, num. 113. insti. de actio.

10 Septimum exemplum est, quando aliquis ex decurionibus ciuitatis senio confectus, labitur in paupertatem, nam sunt ei alimenta decernenda, vt viuat ex populi pecunia, vt est text. in l. decurionibus ff. de decurio. In praxi tamen an hoc sit receptum, nondum audiui.

11 Octauum exemplum est, nam licèt ciuitas donare non possit, vt est pro regula probatum à Batt. in l. ambitiosa 1. col. ff. de decr. ab ord. facien. & per Plateum in l. pen. C. de cursu publi. lib. 12. Nuntijs tamen regis bona nuntiantibus, moderatum quid arbitrio iudicis potest donari, vt in l. vna C. publ. lætitiæ libro 11. quod vulgus noster *albricias* appellat.

12 *Iustas.* Nonum exemplum est in expẽsis ludorum publicorum, non prohibitorium, sed quorum finis est publica ciuium lætitia, vt hastiludia, de quibus glo. in l. de vsu, ff. de varijs, & extraord. cog. & alij ludi, qui virtutis experiundæ gratia fiunt, & ob exercitium militare, vt sunt *las justas*: nam hæc secundùm veterum consuetudinem, possunt in populis exerceri, vt est text. in l. 3. C. de paganis, & in l. 1. §. qui est ff. de offic. præfecti vrbis.

Ludere autem cum bestia detenta, vbi esset periculum vitæ, non licet, quanquam agitationem taurorum non increpet text. in cap. 13. in curijs apud Toletum anno 1523. * Quæ est l. 4. tit. 10. lib. 1. Recop. Et de agitatione taurorum *ay propios motus de Pio V. y de Gregorio XIII.* de quibus Nauarrus in Manuali Latino cap. 15. num. 18. & nouissimè Gutierrez in quæstionibus Canonicis, cap. 7. per totum, * tamen raró sine peccato agitantur huiusmodi bestiæ, vt colligo ex notatis in summa Syluestrina, in parte, ludus, vers. secundum omisso, & in vers. octauò quæritur, & in l. 57. tit. 5. par. 1. licèt aliter sentiat docto. de Medina in cap. de ludo. & in huiusmodi ludis publicis ex antiqua consuetudine consumpta ab vniuersitatibus dicuntur in vtilitatem communem consumi, nisi alia maior vrgeat necessitas, putà defensa terminorum, aut fabrica, & reparatio publicorum ædificiorum: nam tunc cessandum est ab huiusmodi ludis, vt in l. 1. C. de expensis ludorum lib. 11. Non enim, stante necessitate, debet respublica suum iactare, vt in l. ordinem, & ibi Platea de consul. lib. 12. sed bona communia in dictam publicam necessitatem sunt priùs consumenda: & perfecto ludo publicæ lætitiæ, quod reliquum est, debet obseruari, & vẽdi, & quod

13 inde redigitur, est pretium reipubl. tanquam ex re sua acquisitum, vt in l. solum ff. de rei vendi. & ministris, vel alguazelis nihil dandum est ex tauris agitatis, quod ex praua olim, & reproba consuetudine solebat extorqueri: & id reprobat cap. *Item que no lleuen toro, en al arancel de los alguaziles*, fol. pragmaticarum antiquioris impressionis 165. * Quæ est l. vnica, c. 6. titul. 31. lib. 4. Recop. *

De vestibus. Et ex eadem ratione, quando in principis ingressu solent vestes ex publica pecunia dari rectoribus, in honorem ipsius principis, & necessariam obuiam regi faciendum, finito ingressu debent reipub. dari; vt est glos. in l. id vestimentum ff. de peculio. Nam illæ vestes causa ingressus videntur paratæ, & cessante, atque finito ingressu, reddi debent, cùm videantur accommodatæ, vt ornatiores appareant rectores in publico coram rege suo: sicut de vestibus festiuis datis vxori à marito, notant DD. in l. si vt certo. §. interdum ff. commod. & Ioan. Lup. in rubr. de dona. inter vir. & vxor. §. 6. & in dubio huius ministerij causa vestes insolitæ sic datæ, videntur commodatæ, argum. text. in l. vxori. ff. de auro, & argent. lega. & notat Oldr. cons. 11. Imò quando alia coniectura sumi potest, vt est in præsenti casu, non præsumuntur dictæ vestes donatæ, vt in l. si cum aurum ff. de solutio. sed neque donatio præsumi potest, quia cùm ciuitas facere non potest, vt in l. præses C. de transactio. & in l. ambitiosa ff. de decretis ab ord. faciend, & sic vidi practicari in hoc regno contra rectores villæ *de Madrid*, stantè iudice huius negocij domino Licentiato Alderete, regio senatore supremi regalis consilij. cui nonclusioni potest illa doctrina accõmodari. Nam si viduæ dantur vestes lugubres, & illa transit ad secundas nuptias, vestes reddit hæredibus viri, vt notat Ioan. Lup. in d. rub. §. 11. nu. 3. quia cessante illa causa viduitatis, cessare quoque debet vestium donatio, vt probat Tiraq. in c. cum cessante fol. 4. num. 11.

Decimum exemplum est in expensa, quę fit, vt capiatur malefactor: nam solui debet primò ex bonis ipsius malefactoris, qui causam dedit expensæ, vt notat Bar. in l. lege Cornel. ff. ad Syllan. & notat Ang. in l. lege Cornelia §. liberum ff. de iniurijs, & licèt iure communi fuerit in dubium, an reus statim soluere deberet has expensas, quia fortè negat. * In l. 23. tit. 11. part. 4. * se esse reum, & innocentem, & per negationem efficitur res dubia, ideò media via electa est, vt accusator, vel ille, ad cuius instantiam captus est reus, soluat statim expensas capturæ, vel remissionis ad iudicem delicti, & postea recuperet à condemnato reo: & ita notat Ioannes de Platea in l. fin. C. de erogatione milita. anno. lib. 12. Cuius opinionem lex. 113. in legibus styli huius regni approbauit. * Non inuenitur in Recop. sed de hoc est l. 3. tit. 16. lib. 8. & l. 24. tit. 4. lib. 3. Recop. & vide Boerium decis. 303. per totum, & Couar. pract. cap. 11. num. 11. * & Puteus in tract. syndicat. in parte, carcer, in cap. an carcerarius. 14

Quam opinionem ego libenter sequerer, nisi in casu, quo reus capitur virtute sententiæ latæ contra eum in contumacia, vel eius absentia; nam tunc præsumitur reus fauore sententiæ, & cùm reus habeatur, soluet expensas causæ, & capturæ; neque antea debet audiri ex forma pragmaticæ apud Complutum. * Quæ est l. 3. tit. 10. lib. 4. Recop. & isto casu statim reus soluet expensas capturæ, & remissionis. Et de hoc

est

est decisio, quæ sic debet intelligi; & ne corrigat dictam l. stuli, & iura communia in l. 2. tit. 17. lib. 8. ord. * Quæ est l. 3. tit. 16. lib. 8. Recop. *

Item quando captura rei facta est, vt sub fida custodia mittatur ad iudicem superiorem, ad quem appellauerat, remitti debet expensis ipsius rei, vt notat Bald. & ibi apostil. in l. generaliter §. his de præsentibus C. de rebus cred. & iur. iur. quam doctrinam ornat, & sequitur Stephanus Aufre. in quæstionib. capellæ Tolosanæ q. 100. & isto quoque casu statim soluet expensas reus.

Item quando captus, vt liberiùs remissus ambulet, & quia salus eius hoc exigebat, committitur custodibus, & sine captura remittitur hoc casu: quia de capti tantummodo agitur commodo, & vtilitate, eius expensis traditur custodibus: & statim ipse soluet, & ita probat Puteus in dict. tract. syndicat. in parte, carcer. cap. an carcerarius, sicut & quando alicui timenti insidias inimicorum permittitur homines habere armatos: nam ipse, cuius vtilitas expectatur, soluet expensas, vt per plura probat Platea vbi suprà, & meliùs Petrus Gerar. in sing. 78.

Si verò in casibus, quibus reus ob delictum capitur, non habet, vnde soluat, etiam in casibus, quibus tenetur statim soluere, tunc accusator, ad cuius instantiam capitur, soluere tenetur: quia eius negotium agitur, vt in l. mulier in opus salinarum ff. de capt. & postlimi. reuers. & notat Bald. in cap. 1. hic finitur lex. in vsi. feu.

Quod iure regni probatur in d. l. 2. titu. 17. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 16. lib. 8. Recopil. * ibi, *E sino tuuiere bienes, que lo embien a costa del querelloso.*

15 *Quomodo fiunt expensa pro capiendis delinquentibus.* Si vero ad capiendos delinquentes factę sunt expensæ, vel ad eos remittēdos, neque habeat reus, vel accusator, vnde saluat expensas, tunc expensæ illius iudicis, in cuius territorio inuenitur delinquens, debet remitti, vt probat d. l. 2. * Quæ est l. 3. tit. 16. lib. 8. Recop. * ibi, *Que lo paguen los oficiales de la justicia del lugar do fuere fallado*: quam legem intelligerem, quòd fiat solutio de pecunia publica, non ex propria bursa horum officialium & iudicum, & ita notat Barto. in d. l. lege Cornelia. ff. ad Syllania. & Plat. in d. l. fin. de eroga. milita. anno. lib. 12.

16 Quod subintelligerem, nisi iudices essent perpetui, quia & ipsi percipiunt pœnas fiscales, & ob id debent ex sua bursa exbursare (vt aiūt) & soluere, vt colligitur ex his, quæ loquendo in episcopo, notat Stephanus Aufre. in dict. capella Tolosana quæst. 100. & Ias. in l. vnum. 11. ff. de iustitia, & iure.

Publica autem pecunia soluenda in dicto casu intelligitur (genio meo) non illa, quæ est in patrimonio populorum, de quo lex ista nostra loquitur, sed de illa, quæ ad fiscum pertinet, vt in l. inter publica. ff. de verb. signifi. quia hæc eroganda est ad capiendos malefactores: cum regi hoc onus incūbat, iuxta notata in l. Diuus ff. de bonis damn. & expensa quoque, quæ in puniendis malefactoribus fit, soluenda est ex huiusmodi pecunia publica, vt probat Puteus in dict. tract. in parte, carcer. cap. an officialis.

Caueat tamen iudex, ne hanc pecuniam ipse eroget proprio mādato, quia hodie non potest, cum ad solum regem spectet harum publicarum pecuniarum erogatione; & solummodò possint iudices erogare, ex mulctis, & condemnationibus ad hoc deputatis, quod nos pœnas *para gastos de justicia* appellamus, vt probat Ias. in l. 1. nu. 11. de iusti. & iur. & has pœnas, & mulctas in hoc erogare, solis iudicibus hoc non licèt, sed rectores quoque populorum debent in mandatis de consumendo subscribere, vt in cap. 38. in comitijs Vallisoleti anno 1537. *Pœnas de camara.* * Non inuenitur in Recop. sed vide l. 35. tit. 6. & l. 19. tit. 7. lib. 3. Recop. & in cap. 21. lib. 13. tit. 14. lib. 2. Recop. & l. 2. tit. 26. lib. 8. Recop. & l. 22. tit. 6. lib. 3. Recop. *

Vndecimum exemplum est in salario præstando doctori, siue aduocato ciuitatis: nam debet deputari, & solui ex ista pecunia publica, vt notat Bar. in l. 1. C. de præbend. sala. lib. 10. & idem est in similibus salarijs, quæ sine licentia regis possunt ex huiusmodi pecunia publica deputari, vt ibi notat Lucas de Penna.

Duodecimum exemplum est, si tempore carestiæ, vel abundantiæ respublica vult emere frumentum, oleum, vel quid simile, in succursum annonæ publicæ, vt ciuitas abundet; potest ad emptionem frumenti, vel ad ineundam negotiationem, personam aliquam deputare, eique præstare salarium ex huiusmodi pecunia publica, vt notat Ioannes de Platea in l. 1. C. de frument. ciuitat. Alex. lib. 11.

Decimumtertium exemplum est, nam per iura huius regni statutum est, vt in qualibet ciuitate sit sequester publicus, vt est videre in curijs habitis apud Segouiam cap. 83. anno. 1532. * Quæ est l. 15. tit. 9. lib. 3. Recopil. & facit l. 22. tit. 1. lib. 3. Recop. & l. 28. tit. 25. libro. 4. & l. 13. tit. 10. lib. 2. * Nam huiusmodi sequestrario ex pecunia publica deputari potest moderatum salarium à iudice, & concilio populi, argum. text. & ibi glos. in Clemen. 1. de sequest. possess. & fructu. & notat Angel. in l. interesse ff. de acquir. poss. 17

Decimumquartum exemplum est, in expensis, quæ fiunt in transitu regis, tàm pro ornatu viarum, & alimentorum, & hospitij regij, & ciuium, qui læti, & tripudiantes exeunt in aduentu regis, obuij illi: nam sumptus ad hoc necessarij ex huiusmodi pecunia publica consumendi sunt, argum. text. in l. nullus, & ibi Platea C. de cursu publi. lib. 12. *Depositarius.*

Decimumquintum exēplum est, in sumptibus, quæ fiunt pro amplianda ciuitate, vt sit maior numerus vicinorum: nam ex huiusmodi pecunia publica fieri debent, vt in l. cùm ratio. §. si plures ff. de bonis damna.

Decimumsextum exemplum est, nam si incarcerati famē alimentorum patiuntur, ex qua indigentia mors sequi possit, adiuuari possunt, ne moriantur de bonis cōmunibus, vt probat Par. de Puteo in tract. syndi. in parte, expēsæ c. an potestas, facit tex. in l. 2. C. de episcopal. audi.

Deci-

18 *Limosnas.* Decimumseptimum exemplum est, si concilium consueuit ab antiquissimo tempore de bonis communibus expendere in eleemosynas aliquorum monasteriorum, vel hospitalium, vel alterius rei in Christianæ pietatis splendorem, putà *en dar de comer à los clerigos, y cantores, y sacristan, que suelen acompañar en processiones fuera de los pueblos*: nam huiusmodi erogatio bonorum communium iustissima est, secũdum ea, quæ notat Barto. in l. priuilegia C. de sacrosanct. eccles. & Felinus in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. col. 29. & Ioan. de Platea in l. pen. C. de fide Instru. & iure hastæ fisca. lib. 10. & notat Roman. singul. 433. & doctor de Medina in tract. de eleemosyna. C. de quib. rebus fiat eleemosyna.

19 *Para criar niños.* Decimumoctauum exemplum erit in expensa, quæ fit ad nutriendum puerum publicè expositum, cuius mater non inuenitur: nam & iudex potest compellere diuites, vt præstent eleemosynas pro nutriendo hoc exposito, ne fame pereat, vt est glos. in c. sicut ij. 47. distin. & notat Abb. in c. si quis propter necessitatem, de furtis, & interim quod exquiruntur eleemosynæ ex bonis cõmunibus, fiet mutuũ in tam laudabile opus eius, qui se nequit saluum facere. Quod intelligo, si statim moreretur, nisi hoc fieret: nã aliter hoc ex eleemosynis, vel cõpulsione diuitiũ fieri debet, vt infra dico, & idẽ erit, si mater pueri fuerit ad mortẽ damnata: nam vt possit sententia exequi, nutriẽdus est partus de publico, vt probat Cepol. in cautela 2. quod intelligo, perquirẽdo publicè pecunias non ex bonis cõmunibus, sicut in carcerato dicit Ioã. Fab. in rub. de cust. & exhibitione reorum.

Pesquisidores. Decimumnonum exemplum erit in solutione salarij dandi pesquisitoribus: nam illud soluendum venit ex pecunia publica, in casu, & exemplo, de quo in l. 7. tit. 17. par. 3.

Para causas de hidalguia. Vigesimum exemplum est in eo casu, quo quis se nobilem, siue fidalgum asserit, vel iure sanguinis, aut ex priuilegio: nam cum suæ assertioni ius communi obstet, & nemo à muneribus immunis præsumatur, vt probat Bald. in l. non ignorat. C. qui accusa. non poss. & notat Ioan. Lup. in cap. per vestras de donatio. inter vir. & vxor. in 2. nota. vers. venio ad pulchram. nu. 34. & Couar. in lib. 1. resolutio. c. 16. & Bald. in cap. 1. §. si quis rusticus, de pace tenenda, & iure huius regni est text. in l. 2. tit. 4. lib. 4. ordin. * & l. 1. eod. tit. * Non inuenitur in Recop. * & in pragmatica *de Cordoua*, anno 1492. * Quæ est l. 8. tit. 11. lib. 2. Recop. & ad propositum magis facit l. 13. eod. tit. & libro. * hoc casu cùm intersit aliorum vicinorum reipublicæ ne grauẽtur supportãdo onera contributionũ, quæ deberẽt inter omnes vicinos diuidi, hoc negotium cùm tangat membra omnia ipsius reipublicæ, debet ex bonis communibus fieri erogatio expensarum, vt declaretur super prætensa immunitate illius, qui se asserit fidalgum: nam ista immunitas vtilitati publicæ aduersatur, vt per plura probat Ancharanus cons. 260. & ob id communibus expensis prosequi debet.

Quinimò si deficientibus bonis cõmunibus, imponenda est collecta per vicinos: ipse quoq; assertus fidalgus interim contribuet contra seipsum, & ita pulchrè notat Bald. in l. ab omnibus §. si Titio, ff. de leg. 1.

Sed quæro, cùm agatur quoque negotium regis, ne quis sit exemptus, vel immunis, quia regis interest plures habere deuotos, qui necessitatibus regijs subueniant, vt in l. 6. tit. 28. part. 3. & cũ rege, & ejus procuratore fiscali tractãda est causa nobilitatis, & exemptionis, vt in l. 8. tit. 2. lib. 4. ord. * Quæ est l. 12. tit. 11. lib. 2. Recop. * & de iure communi de isto interesse fiscali, ob quod citatur fiscus, notat Ancha. cõs. 389. & appellatur propria causa regis, vt in l. 22. tit. 9. p. 2. & notatur in meo Parisiensi, tit. de adornamẽtis nu. 19. Si ergo intantum negotiũ istud tangit fiscum, quare non contribuit fiscus in expẽsis, vt cõmunibus, & populi, & fisci fiat expẽsis, vt est glos. in l. si irruptione §. fi. ff. finiũ regund. & per Bar. in l. si postulauerit ff. de adult. & notatur in l. quoniam liberi. C. de testibus. & alibi latius dixi in lib. 1. supra c. 6. nu. 20. 20

Hoc tamen minimè obstante, expensis populorum, & non fisci huiusmodi nobilitatis causæ (etiam inuito, & nolente Concilio) debent discuti, & prosequi causam cõtra fidalgum: & rationes ponit noster Licenciatus Otalora, senator regius, in cap. 1. in pen. & vltim. col. lib. 3. sui tractatus de nobilitate, vbi videas.

Non est à ratione alienũ, vt rex, qui caput, atque defensor regni est, expensis reipubli. cuius principaliter negotium geritur, obuiet, ne in grauamen subditorum quis se immunem ab oneribus fortè iniustè, & per collusionem probet: nam inuitis, & nolentibus subditis in hoc publico negotio potest facere bona cõmunia expendere: argumento eorum, quæ notat Bar. in l. 1. §. quod si nemo ff. quod cuiusq; vniuersi. & in l. 4. § actor. ff. de re iud. nã cum respublica æquiparetur populo, rex ex suo mero officio nemine petente, eius negotia defendi iubet, & non permittere, ne re sua malè vtatur, negligẽdo, vt in sui grauamen fiant nobiles, qui verè non sunt: & prosequi faciet causam; saltim donec liqueat: liquidato autem negotio non est prohibitum agnoscere bonam fidem, vt in l. quoties, in princ. ff. de administ. tutor.

Hæc, & alia quotidiana exempla referri possunt, quibus iustè pecunia publica erogatur, secundum mentẽ huius textus, dum dicit, *De los propios solamente se gasten en cosas de prouecho comun*, & ibi, *necessarias al bien comun*: & huiusmodi cõmodi cõmunis, loquitur tex. in l. 15. tit. 4. lib. 4. ord. * Quæ est l. 19. tit. 14. lib. 6. Reco. & vide l. 17. eod. tit. * Commodũ autẽ vniuersorum neminem excludit, omnesque respicit, etiam ecclesiã, vt annotat Paulus in l. iubemus 1. & ibi Paulus C. de sacrosanct. eccles. & nomẽ vniuersos, hoc propriè significat, vt l. talis scriptura §. fin. ff. de legat. 1. & in l. quoties C. famil. herciscun. & ita in expendenda ista pecunia, commodum, & vtilitas, & necessitas inspici debent, vt probatur in l. si quis hominem, in fin. ff. ad exhiben. & in l. 1. C. vt nemini liceat in emp. spec. libro. 10. nam ratione publica damni

euitandi reputatur vtilitas reipublicæ, compellere subditos ad emendum frumentum, quod fit corruptibile, & fine spe conseruationis: & eodem fauore reipublicæ, permittitur cōmixtio corrupti cum incorrupto, vt in l. 1. C. de condi. in publicis horreis lib. 10.

Et ista dictio *tan solamente* quæ ponitur in textu, non excludit erogationem horum bonorum publicorū, non solum in causas cōmodi reipublicæ, sed in alios casus, quibus tāta, vel maior ratio insit, vt est glos. in l. ob æs. C. de præd. minor. quod per plura probat Iass. in l. 1. C. de bono. poss. contra tabul. nu. 7. & sic in casus huius erogationis sufficit, vel esse commodū, vel necessitatem publicam: nam hæc æquiparantur, vt in c. mutationis 7. q. 1. & neutrū dictione taxatiuā debet excludi, vt per plura probat Tiraquel. in tract. de retractu cōuentionali. glos. 6. num. 6. & non sunt parum aduertenda illa verba, quæ dicunt in text. *Prouecho comun*, neque dicunt, *Honra comun*: nā illud est honor, & aliud comodum, quāquam enim æquiparētur, vt in l. iusta ff. de man. vindi. & notat Bar. & Iasi. in l. vt vim ff. de iust. & iure. & idem probant text. in l. 16. titu. 1. lib. 7. ord. * Quæ est l. 1. titu. 6. lib. 7. Recopil. * ibi, *En cosas neccessarias, e prouechosas*.

Gasto de haze villas

Tamen istud est post acquisitū, & radicatum honorē: nam tunc maioris virtutis est, quā pecunia: & sicut ipsa vita potest defendi etiam manu armata: sicut & aliæ præeminētiæ defendūtur, vt est ius patronatus, & ius offerendi, & ius sedendi in ecclesia, & processionibus, de quibus dixi supra lib. 1. c. 4. sub num. 21. & pro defensione honoris liquidi, & certi, qui competit reipublicæ, licitum est pecuniam publicā consumere: nam honor ille proprium patrimonium est reipublicæ, vt in l. item si verberatum §. 1. & ibi Angel. ff. de rei vend. & est text. in l. obseruare §. antequam ff. de offic. proconsul. in vers. magni enim faciunt.

Sed verò honor nondū est acquisitus, sed cū vult pecunia acquirere respublica, sequidē continet commodum bursale, putà quia fiat liber populus à soluēdis muneribus, iustè acquiritur talis immunitas, & ob id cōsumi potest publica pecunia consentientibus exemptis, & libertas illa acquisita dicitur ex causa onerosa, neq; reuocatur, iuxta doctrinā Bald. quem omnes sequuntur in l. qui se patris C. vnde liberi. & in huiusmodi redemptione seruitiorū, vel vt vicus villa fiat, & liber à ciuitate, cui suberat, in hoc rectè pecunia publica cōsumitur, ne subditi vlterius sint obnoxij ad soluendum regi munus illud redemptum, vel ne à vico teneātur ire ad ciuitatem ad petendum iustitiæ cōplementum: quia hoc cōmodum pecuniariū continet, cùm non sine maximo incommodo quis à domo sua euocatur, vt in l. si quis ex signatoribus ff. quemadmodum testamenta aperiantur, & in hoc cōsentienti maiori parte vicinorū dabitur licencia à rege, vt conuertatur pecunia publica in hoc: si vero honor quærēdus commodum pecuniarium non contineret, sed nudam vani hominis honorificentiam, putà quod eius procurator prius loquatur coram rege, etiā si hoc posset nummario pretio acquiri, vel ius sedendi, vel portandi vexillū ante alios, in huiusmodi honorificēcijs, quæ virtute acquirūtur, non pretio, non crederem in huiusmodi velut simoniacam acquisitionē, pecuniam publicam posse consumi, quia licēt sit in honorem, coram vano vulgo: non tamen esset erogatio, *en prouecho comun de todos*, vt vult litera huius tex. & istud corroboratur ex ratione tex. in l. iniuriarū §. de honoribus ff. de iniurijs, vbi non est par ratio, conseruare honorem acquisitum, aut de nouo acquirere, vide Lucam in l. 3. C. de quibus muner. præ. lib. 10. Et aduerte, quia litera dicit, *Comun de todos*: quia non sufficeret, commodum redundare in commodum aliquorum ciuium quia omnium debet esse commodum: quia qui totum dicit, nihil excludit, vt est glos. in l. ad instructionē C. de sacrosanct. eccles. in parte, itinerū, vbi dicitur, quòd non cuiuslibet itineris refectio solui debet ab ecclesia, sed illius, per quod publicè itur: & sic commodum debet esse generale, non particulare, etiam si plurium personarum commodum respicit, vt probant inferiora verba legis, loquendo in plurali numero, ibi, *Ni de otras personas*; & idem probatur ex verbis legis 16. tit. 1. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. * ibi, *En cosas prouechosas y necessarias à la tal ciudad*: & sic erogatio horum bonorum communium, non certarum personarum, sed totius vniuersitatis commodum debet respicere: ex quo ad praxim referuntur sequentia.

21 Primò infero, quòd licèt puerorum pauperum educatio, & hospitalitas, atque eruditio honorem ciuitatis, aut populorum respiciat, vt in l. si quid relictum, & in l. ciuitatibus ff. de legat. 1. quia tamen est in commodum certarū personarum, & non in commodum vniuersale totius ciuitatis, & demorantium in ea, non potest pecunia publica in erudiendis his pueris, sed neque in alijs pauperibus consumi, sed neque in nutriendis pueris expositis: quod ægre ferunt pij fautores *de los niños de la doctrina Christiana*, inter quos elucebat pietas amici nostri doctoris Ludouici Gomez, Ducalis medici, degentis apud ciuitatē *de Guadalajara*, cuius solertia, & mansio hospitalis, & alimenta perpetua huiusmodi pueris sunt constituta: & in hoc non solùm corporum, sed animarum quoque horum puerorum se medicum solertem ostendit.

Para los niños de la doctrina Christiana

22 Secundò infero, quòd huiusmodi pecunia publica non potest cōsumi in solutione exactionum regalium, vulgò appellatæ, *seruicios reales*, nam cum illud onus respiciat solummodo certū genus hominum, quod dicimus *pecheros*, illi ex suo patrimonio soluere debent huiusmodi onera, & non ex bonis communibus, etiam locando prædia, siue terminos communes, vt dixi, sup. lib. 1. c. 4. sub num. 19.

Pechos, seruicios reales.

23 Tertiò infero, quòd salarium, quod præstari solet custodibus messium, aut vinearum vicinorum alicuis loci, non potest solui ex ista pecunia publica, nam comodum custodiæ resultat

Guardas de panes, y viñas.

sultat in vtilitatem certorum vicinorum habẽtium vineas, vel segetes, ad quos pertinet custodia suorum bonorum: vt in l. diuus ff. de vsu. & habita. & in l. quæsitum §. saltuarium ff. de fundo instructo. & est tex. in l. si à domino §. fructus ff. de peti. hæredi. & notat Bal. in l. 1. C. locati. & Bar. in l. fi. ff. de impẽs. in reb. dotal. factis, & Ange. & Alexand. in l. diuortio. §. impẽdia. ff. soluto matrimo. & licèt sit generale commodum, vel vtilitas, vt in eadem ciuitate, villa, vel loco adsit abundantia vini, & frumenti, & annonæ, vt in l. 1. §. cura carnis ff. de officio præsi. & ob id ciues compelli possunt, vt vineas, & olíueta plantent, & agros colant, vt notat Bart. in l. quoties in fine ff. ad municipa. & Floria. in l. ait prætor. §. sicut ff. de his, qui deiece. vel effude. quos sequitur Puteus in tractatu syndi. in parte, iudicis suprema potestas, sub num. 17. & de iure regni videtur text. in l. 4. & 5. tit. 20. part. 2. iuncto tex. in l. 1. titu. 11. ea. part.

24 Tamen, licèt hoc sit in vniuersum publicè vtile, & necessarium, quia aliàs regnum Castellæ deterioraretur, nisi aretur, & cultiuetur terra, & omnis ager, vt inquit Bald. in l. itẽ si fundi vsufructus ff. de vsufructu, & est text. in l. nõ intelligitur §. diui fratres ff. de iure fisci. tamen hæc vtilitas vniuersalis est secundaria, principalis verò vtilitas est priuata, & particularis, quæ resultat in commodũ ciuium, quorum est prædium, vel vinea, quæ cultiuatur, & ad quem perueniunt fructus, quorum conseruandorum causa ponitur custodia messorum, & custodientium vineas: & ideò in soluendis expensis debet haberi ratio illorum, cuius principaliter procuratur custodia, licèt secundariò redundet in commodum Reipubli. vt notat in simili Baldus in l. rogasti in prin. ff. si certum petatur, & est glo. in l. ait prætor §. 1. in parte, meum ff. de edendo, & est tex. in l. nihil §. fin. ff. de inofficio. testam. & gloss. in c. 2. in parte detrimentum, de pactis lib. 6.

Quod potest corroborari ex illa doctrina Ang. in l. nauis ff. ad l. Rhodiã de iactu. vbi dicit, ꝙ commodũ obueniens alicui in cõsequentiam, non habetur in consideratione, vt ille, qui tale cõmodũ recipit, percipiat: & ad idem posset velut nominatim citari: quod not. Bart. in l. 2. ff. admunic. & plura, quæ possent ad hoc propositum referri, notat, & cumulat Ludoui. Gomez Hispanus in regula Cancellariæ, de iure quæsito non tollendo q. 4. fol. paruo. 19.

25 Et sic, cùm commodum, proueniens ex custodia messium, vel vindemiarũ, sit principaliter concernens fauorem certarum personarum habentium vineas, vel messes, ad illos pertinẽt expensæ, quæ fiunt in custodibus, per supradicta: & per ea, quæ de mensoribus notantur in l. 1. §. 1. ff. si mensor fals. mod. dixe. & de testibus in l. quoniam libera. C. de testibus.

Et sic pro regula generali est tenendum, quòd custodia messium, & conseruatio fructuum debet fieri expensis eorum, quorum sunt fructus, vt notat Bart. & ibi Alex. in l. cum quæreretur §. fina. ff. de leg. 3. & notat Decius in cap. 2. de probatio. num. 17.

Et ob id sequitur, quòd pulsationes campanarum, quæ fiunt obsuganda nubila tempore, quo sunt fructus pendentes in agris, debẽt fieri expensis illorum, qui fructus habent, & non de bonis communibus ciuitatum, aut locorum, per supradicta.

Quartò infertur quoque, quòd si graculi, aut vermes, vel locustæ nascantur in vineis, & messibus alicuius, potest cogi, vt suis expensis capiat, & occidat locustas, vel graculos, aut vermes illos: tùm ne re sua male vtatur: tùm ne inde procedant ad aliorum vineas, & messes, & comedãt illas, & omnium vicinorũ sequatur clades, vel calamitas. Quo casu propter inficiationem aliorum possunt cogi etiam de facto, vt suis expẽsis mundent supradictam, argumento eorũ, quæ de inficiatione not. DD. in l. nullus C. de Sum. Trin. & Fide. Cath. & Puteus in d. tract. syndi. in parte, iudicis suprema potestas fol. paruo. 155. & de sterquilinio posito iuxta parietẽ alienũ, not. in l. si quando §. fi. ff. si serui. ven. & in l. seruitutes la magna ff. de seruit. vrb. prædiorũ, & quæ loquẽdo de inficiatione pestis, notat Ioannes de Ripa in tracta. de peste, fol. paruo 111. & est tex. elegãtissimus, qui ad hũc sensum trahi potest in l. si alius §. est & alia exceptio. ff. quod vi, aut clam. & in l. quemadmodum §. magistratus ff. ad l. Aquiliam, & de iure regni est text. in l. 3. titul. 10. par. 7. vbi conseruandarum aliarum ædium causa, tolluntur de facto ædes intermediæ, ne incendatur ignis in eis, & progrediatur vltrà, & consumat omnes: sic ne locustę, aut vermiculi isti vinearũ, qui vulgò dici solent *el coquo*, deuastent, & se extẽdant ad aliorum prædia, possunt cogi domini prædiorũ, vt suis expensis mundẽt fundos suos, & non expensis populorum, nisi locustæ nascerẽtur *en los baldios*, & deuastassent herbas: nam tunc *seria prouecho comun de todos* consumi tales langostas, *que estuuiessen en aquellos baldios*: & cum sint in fundis publicis, vel cõmunibus, deberent mundari expensis publicis: & deficiẽtibus facultatibus publicis debet imponi collecta iuxta patrimonium cuiuslibet, vt in l. omnes C. si sine censu, vel reliquis. 26

Quintò infertur, ꝙ expensæ, quæ quotidie fiunt in processionibus annuis, publicè euntibus vicinis ad eremitoria, quæ sunt in campestribus locis, vel ad alia loca religiosa, vt in leg. vel religionis ff. de procurato. vbi vina, & panes, & alia ad edendum consumuntur pro refectione corporis humani: nam pedestres ambulãt tam viri, quàm fœminæ, non debent fieri de publico: nã licèt hoc sit in Domini seruitium, non tamen est in commodum publicum: sed est in commodum particulare cuiuscũque, & expensa fieri debet ab his, quorum principaliter interest, argumento notatorum in l. quoniam liberi. C. de testibus, & in l. sed si hæreditas §. 1. ff. ad exhibendum. 27 *De expẽsis processionũ.*

Si tamen ex consuetudine clericis, & sacristis, & alijs gestantibus cruces in processionibus soleat dari aliquid ad comedendũ per modum Eleemosynæ de bonis publicis conciliorum,

rum, hæc laudabilis consuetudo seruanda est, argumento tex. in c. ad audientiã, de simonia: & tunc iusta est talis erogatio: vel etiam si aliqua moderatè erogantur in tripudijs, & alijs, quæ die Corporis Christi fiunt in honorificentiam solennitatis illius diei: nam huiusmodi expensæ, quamuis de bonis publicis fiant, iustè erogantur: argumento tex. in auth. de collat. §. iubemus ibi, solennitatibus, coll. 9. & id quoque generali Hispanorum cõsuetudine admissum est, quam in futurum sequendam, & adiuuandam putarem, argumento text. in l. vt prophanos C. de paganis, & templis eorum.

28 Septimò infertur, quòd si Ecclesia, & beneficiati non habent sufficientes redditus, vnde viuere valeant, & illa Ecclesia reædificatione indigeat; si vna est tantum Ecclesia parochialis, cum ius publicum cõsistat quoque in sacris, & sacerdotibus, vt l. 1. ff. de iustitia, & iure, & commodum spirituale, quod in Ecclesia percipitur, omnes tangat, in tali necessitate posset succursum præstari ex bonis cõmunibus vniuersitatis ad partẽ reædificationis ecclesiæ, ex notatis per Abbatem, & doctores in cap. 1. de ecclesijs ædificandis, & in cap. 1. de reb. eccl. non alie.

His casibus, & similibus potest pecunia publica expendi, & ea deficiente perueniri debet ad collectam inter vicinos, à qua neque clerici possunt excusari, qui etiam inconsulto Pontifice possunt exigi, & ab eis recuperari, quod eos tangit in hac expensa ob bonum commune, iuxta eleganter notata per Luc. de Penna in l. 2. C. de quibus mune. lib. 10. col. 4.

Vnum tamen aduertendum, quòd erogatio istius pecuniæ publicæ, secundùm dispositionẽ illius text. facienda est de mãdato iudicis, & rectoris ciuitatis copulatiuè, vt probant illa verba tex. *Librado de la justicia, y regidores*: & in hoc est ius nouum: nam de iure communi soli rectores erogabant sine præsidis arbitrio, licèt ipse nonnulla facere iubebat, vt in auth. de coll. §. iubemus vers. sed neque prouintiarum col. 9. not. Luc. in l. 3. C. de quib. muner. lib. 10. q. 8. & in l. si quod C. de legation. eo. lib. & per Bar. in l. 2. ff. ad municip. Hodie verò iudex in ista erogatione habet arbitrium simul cum rectoribus, vt hic patet.

29 Facta ergo erogatione pecuniæ publicæ ipse iudex debet exigere rationẽ, an benè, vel malè fuerit pecuniæ consumpta, vt probant illa verba tex. *Y las que no fueron tomadas y fenecidas las tomen*: & in hoc est ius nouum ista lex: nam olim de iure communi ista ratio exigebatur ab episcopo loci cũ quinq; primatibus, idq; fiebat singulis annis, vt in auth. de coll. vers. sed neque prouintiarũ col. 9. Hodie verò hoc cessat, & iudex ipse exigit præteritarũ consumptionum, & erogationum ante ipsum rationes, vt hic videmus, & ita practicatur, licèt aliquando hoc adimitur iudicibus ordinarijs per sacrũ Concilium regium, & committitur alicui speciali iudici, qui exigat rationes, quem vulgus appellat *Juez de cuentas de ciudad*: & ista practica fundatur ex dicta auth. de col. §. nulli verò ad fin. Regulariter autem dicta ratio exigitur per iudices ordinarios, vt hic disponitur.

Iuez de cuentas de ciudad.

Et ista ratio publicè exigenda est in publico concilio, vt notat Platea in l. securitates C. de suscep. & arca. lib. 10.

Ratio vbi debet exigi.

30 Forma autem exigendæ, & rationis dandæ per ipsum camerarium, siue rationalem publicum, & administratores reipublicæ, hæc esse debet: debet enim exhiberi liber publicus, quẽ vulgus appellat *libro del cargo*, in quo debent esse nominatim scripta omnia, quæ recipit camerarius, siue rationalis, & ex qua causa, vt in l. apparitores C. de exactor. tribu. lib. 10. & notat Bartolus, Platea, & Lucas de Penna in l. 2. C. de nauicula. lib. 11. & in ista computatione priùs fit computatio introitus, quàm expensarum, vel erogationis, vt not. glos. in l. Thais ancilla. §. libertatem ff. de fideicom. liberta. Sunt enim ista adeò connexa ad inuicem, vt nunquàm præiudicet confessio introitus, nisi acceptetur expensa, & è contrà, vt in l. cum quæritur ff. de administra. tuto. & notat Platea in l. 1. C. de apoc. publ. lib. 10. & Alex. in apostil. ad Bart. in l. si pupillus ff. de administ. tuto.

Confessio introitus non præiudicat.

31 Et in erogatione debet exprimi causa, & dies, vt in l. neminem C. de suscepto. lib. 10. neque aliter videtur perfectè reddi ratio, nisi hæc omnia clarè exprimãtur, quia non aliter bono modo comprehendi potest, an aliquid fraudis admissum sit: neque videtur reddita ratio, quæ non potest intelligi, vt in l. argentarius §. edi. ff. de eden. & ideò cum magna cautela præcipit lex ista, quod videatur expensa erogationis, dum litera dicit, *No passando en cuenta saluo de lo que se mostrare libramiento de justitia, y regidores, con cartas de pago*. Et in tantùm exigitur scriptura in ista *carta de pago*, quod à forma huiusmodi probationis non potest recedi. Et ideò non valeret probare per testes istam solutionem, vt notat Decius in 1. par. cons. 94.

Quæ apocha de recepto sufficit, quamuis sit priuata, vt notat Iass. in l. admonendi ff. de iureiuran. Et ita vtimur de consuetudine: & idẽ est ad probandum, quòd rationalis, vel camerarius publicus recepit aliquid à debitoribus reipublicæ: nam vt ipsi sint liberati à debito, vt exigatur à camerario, sufficit apocha priuata à camerario facta, quòd recepit illam pecuniam à cõmuni, cum sic de cõsuetudine obseruetur: quæ probanda est, vt notat Salyc. in l. exemplo C. de probatio. intelligendo notata in l. 2. C. de conuen. fisci debito. lib. 10. & ita notat Iass. in d. l. admonendi num. 133.

In minutis verò erogationibus sufficit liber camerarij, cum iuramentò, & ita illa est vera probatio, de qua loquitur litera istius textus, ibi, *E lo que se gastare por menudo se informen*: nã ista informatio in minutijs sufficit per librum cum iuramento, vt in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberãdi, & notatur in l. si quis pro redẽptione capt. C. de reuocan. donatio. & notat Lucas in l. 2. C. de nauicula. libro. 11. Quod procedit, si talis liber continet verisimilia, secundùm Iass. in d. l. admonendi. nu. 125. & facit 32

text.

text. in l. 25. tit. 9. par. 2. ibi, *Por alualaes de los que las recibieron*: & quod notat Felin. in cap. fin. de præscrip. in fine, & Lucas in l. fin. C. de ven. rebus ciui. in fin.

Patronus. Item ista ratio exigenda à correctore, debet esse minutatim, quid, & quantum, & in quibus rebus sit expensum: secus est in patrono ecclesiarum, qui licèt exigat rationes, illæ non debent esse minutatim, sed quomodò regantur possessiones, & quomodò prouentus expendātur, non quantum expendatur singulis diebus, in carnibus, pane, vel piscibus: ita notant docti, in cap. cùm & plantare §. in ecclesijs, de priuileg. sequitur Rochus de Curte in tract. iuris patronatus, in verb. honorificum in fin.

Et quod de mandato regis debeant istæ rationes exigi, in bonis conciliorum, locorum, & ciuitatum huius regni, viso libro registri, quod suprà nominaui *libro del cargo*, est aurea lex partitæ in l. 9. tit. 19. p. 3. & licèt de iure cōmuni reuisio harum rationum pertineat ad regem, vel ad dominos temporales, cuius est iurisdictio: tamen standum est in hoc consuetudini: vt eleganter concludit Guido Pap. in decis. Delphi. decis. 331. de quo eleganter loquitur Aymon Craueta in 2. part. consiliorum cons. 238. incipit, Diuino subsidio.

32 Et ista ratio non solùm in quantitate expensa exigenda est, sed etiam in modo conseruandi pecuniā publicam: nam si camerarius reipub. expendit pecuniam in suis proprijs cōmodis, & mercantias facit cum ea, exigenda est huius talis ratio, & venit camerarius puniendus pœna, de qua in l. 14. tit. 14. part. 7. vbi est text. expressus de ista quæstione: & vltra pœnā criminalē administrator pecuniæ publicæ poterit ad interesse (quod ius ciuile vsuras vocat) cōueniri seruata distinctione, de qua per Plateam in l. 2. C. de his, qui ex officio administrato, conueniun. lib. 10. & facit l. cùm quidam §. eos, qui ff. de vsuris, & in l. si benè collocatæ, eodem titul. & dict. l. 14. correxit notata in pœna de iure communi, in l. 1. & per totum C. de his, qui ex publ. ratio. lib. 10.

33 Item dicta ratio contra administratores reipublicæ exigitur, non solùm in supradictis, sed etiam inquirendo, an in dicto libro rationum, qui appellatur *libro del cargo*, scripserit omnes introitus, & prouentus, & pœnas pecuniarias: & alia quæ nomine reipublicæ receperit: nam si non scripserit aliqua, tenetur ad duplum eius, quod omiserit. Ita notat Platea in l. excellentia C. de erogatio. militta. anno. lib. 12. & tutor, qui surripit sibi, occultans pupillo, quæ pupilli sunt, conuenitur ad duplum, vt in l. 5. tit. 14. part. 7. & alij multi conueniuntur ad duplum: quos notat glossa in l. defensioni facultas, in parte, integrum C. de iure fisci lib. 10.

Camerarius, qui aliquid omisit, qualiter punitur. Et in administratore communi, qui omisit scribere dictos introitus, & recepta, quod conueniatur ad duplū, & non quadruplum, videtur æquius, quamuis in quadruplū condemnandū afferat Puteus in tract. syndicatus, in parte, redditio rationum, vbi eleganter sub breuibus loquitur de forma reddendæ rationis publicæ: & quia non est moris mei aliena transcribere, ibi legentur quæ his possent à lectore in proposito vltra supradicta peti, & quòd dictus camerarius communis, qui omisit scribere, cōdemnetur in duplum, tenet Cepola in auth. sed nouo iure, num. 15. C. de seruis fugit. uis.

Item viso libro rationum, & perlectis introitibus, & exitis, quæ exhibita sunt à dicto administratore pecuniæ communis, sententia diffinitiua, quæ vocatur *el alcance*, benè potest ferri contra absentem non citatum, ita notat glos. & ibi Bart. in l. 2. §. 1. ff. de administr. rerū ad ciuit. perti. quam sequuntur multi docti. quos refert Ias. in l. ne quicquam ff. de officio procons. & lega. num. 45. & facit glos. in l. 2. C. de contra iudi. tutel. & quod notat Abb. in c. cùm non ab homine, col. pen. de iudicijs, & Platea in l. fin. C. de priuil. scholar. lib. 12. & notat Iass. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. num. 23. 35 Alcance.

Et cùm lata fuerit sententia, dicta *de alcance*, à iudice illa debet statim exequi, non obstante appellatione, argumēto text. in authet. de sanctissimis Episcopis §. œconomus, coll. 9. & ibi Angel. * Idem resoluit Auiles in cap. 30. prætorum verb. *fiaças pagar*. num. 3. & Castellus in l. 27. Tauri, ante num. 21. Sed hodie *en esto de la execucion de los alcances de cuentas*, seruanda est forma del cap. 49. *de las Cortes del año de 1585.* ad quod recurre.* In cuius proposito possunt allegari, quæ notat Matthæ. de Afflictis in suis decis. quæst. 157. & noster Hispanus Iacob. *del Castillo* in tractatu de ratione reddenda, quē posuit in l. 27. *de Toro*, in suis glossis, vbi latè de ista materia, maximè in finali parte, & per Paulum in l. si cui libertas ff. de cōditon. & demonstratio. vbi de proferenda sententia à calculatoribus loquitur: & vide Plateam in l. fin. C. de debito. ciuita. lib. 11. 36

Et contra administratorem pecuniæ communis, non solùm respublica, sed ille, cui mandatū est solui, potest agere virtute mandati, in scriptis dati, quod vulgò dicimus *libramiento*: quod debet continere formā, de qua in l. ista: nā sine scriptis, mandatum ad recipiendum non probatur, vt notat Bart. in l. falsus C. de furtis, præsentato autem mādato, siquidem acceptatur solutio, nulli dubium, nisi quod debetur, vt in l. si literarū C. de solutioni. & licèt expressè nō acceptetur, sufficit acceptatio tacita, secundùm Salicetum ibi per l. si filius familias ff. ad Macedonianum: si verò non acceptetur, agendum est ordinariè contra administratorem, vt soluat de pecunia communi, qui si negauerit eam habere, fit calculatio, vt videatur, an dicat verum, argumento text. & quæ ibi notat Bald. in l. residuum C. de distractio. pignorum. 37

Et nota vnum, quod est speciale in ista materia fauore reipublicæ, quod licet regulariter in alijs vltima mora noceat; tamen si camerarius reipublicæ tenetur aliquid soluere salariato, si paratus est soluere tempore constituto, nec soluit, quia creditor non petit, si transacto tēpore petat, nō per hoc cōstituitur respublica in mora: vt in l. fortissimi milites, & ibi notat Platea C. de erogatio. milita. anno. lib. 12. quem Fauor reip.

dicit vnicum Ludouicus Gomez Hispanus in §.ex maleficijs instit.de actio.num.48.

Vassalli an tenentur rationem reddere. Item nota, quòd vassalli non poterunt habere excusationem, quo minùs ratio istorum bonorum communium reddatur domino, aut suo iudici, etiam si dicant, nunquam eam temporibus præteritis redditam fuisse: nam talis non vsus non inducit consuetudinē, quin ratio sumi possit: & ita notat per bona iura Guido Papæ in qua st. Delphi.q.631.nisi in casu, quo dominus non habet iurisdictionem, nisi in præuentione, quia si iudices ordinarij prius acceperūt rationes, & præuenerint, illi præuentioni standū est: nam semel res iudicata, & diffinita per competentem iudicem, habetur pro veritate, & nisi consuetudo sit, quod soli administratores successores exigant ab antecessoribus, vt probat Aymon.in secunda parte consiliorum 238. diuino subsidio, vide quæ dixi supra in lib.1.cap.9.

38 Data autem semel ratione per camerarium communis, si semel visis rationibus habuerit apochā, quod vulgo dicitur *fin y quito*, non tenentur idem reddere rationes: & ita notat Bart. in additio.ad Bar. in l. semel de apochis publi. lib.10.& alios allegat Decius 1.p.cōs.94. Quod intelligo, nisi allegetur error calculi iuxta notata in §.calculi.ff.de administra. rerum ad ciui. perti, & in l. vna C. de errore calcu. quia super errore calculi intra tempora ibi statuta agi poterit vt reuideatur, & veritas præualebit errori: vt in l.30.titu.11.part.5.

Et an quæ per iniustam sententiam sunt applicata remanere debeant apud rempublicam, vide Bar.in l.2.§.quod si de frumentaria ff. de administra.rerum ad ciui.perti.

Et quod Respublica habeat hypotecam in bonis sui administratoris vide tex. & ibi Plateā in l.fi.C.de debito. ciuita. lib. 11. & per Rebuffum in constitutio. Franciæ, & in tracta, de constit.reddituum arti.1.glos.14.num.29.

39 Fin y quito. Et licèt supra dixerim, semel tantum rationem administrationis dandā ab administratore, tamen si ostendatur liberatio, quod vulgò dicitur, *fin y quito*, & cōtra illam liberationem, dicatur, quod fuit data nō viso libro rationum, qui ex consequentia actus administratorij, venit ostendendus, vt inquit Bal. in rubri. C. de exercito.actio.nu.12.versi.& ideo, cum non dicatur legitimè reddita ratio, nō valet liberatio, imò administrator dicitur fuisse in dolo, & dolosa redditio rationis, & eius liberatio nullo modo valet, & plura, quæ possem allegare citat Alexander in 7. volumi. consil. 74. in causa, & lite, & notat vltra eum Bar.in l.tutor, qui repertoriū ff.de administratio.tuto.in fine, & elegantissimè notat Matthæus de Afflictis in decisi. 360.inter marcum, & facit text. in l. si quis ex argentarijs §.penultim. ff. de edend. & qui non habet hos libros, videtur in dolo, tanquam transgressor legum, vt notat Aymon consilio 163.num.13.volum.1.

Etiam si talis liberatio habeat plures renuntiationes, & pœnæ adiectiones de non contrauemendo, quia sunt ipso iure nullæ, & tanquam accessoriæ regulantur à principali, quòd nullo modo valet: vt est glos.in lege prima §.finali. ff. si quid in fraudem patroni. & est tex.in lege fin. ff.de constitut.pecu. & in l. de bonis §. primo ff. ad legē Falcidiam, & in cap. 2. de precarijs, & notat per plura Decius in l. cum principalis ff. de regulis iuris, & Socinus in l. 1. ff. soluto matrimo. num. 102.& Oldra. consi.138.

Idem est, si ostēderetur liber, & rationes præcessissent tam intricatæ, & quæ non facilè possent intelligi, nam intricata ratio non est ratio, nec data videtur: vt in l. cum seruus ff. de conditio. & demonstratio. & in l. summa cum ratione §. primo ff. de peculio: & nisi causa liberationis vera appareat, non dicitur ratio reddita, sed quædam confusio. vt in l. cum plures §. in primis ff. de administra. tuto. & notat Baldus in l.2.C.de nauicula.lib.11.& in rub. C.de fide instr.& in l.1.C.de eden.& Bar. in l. neminem C. de suscepto, & arca. lib. 10. vbi dicit, quod nisi nominatim constet, cui datum sit, & qua de causa, non poterit intelligi ratio, neque valebit liberatio, tanquam data super ignoratis, vt in l. si cum tutoribus ff. de transactioni. in l. si ignorans ff. loca. & in l. argentarius §.edi.autem ff.de eden. 40

Et quando cessat causa liberationis, cessat quoque liberatio: & infinita, quæ possent allegari, notat Tiraquellus in cap. cum cessante de appella.in verb. liberationis nu. 174. & Soci. in consi.159. versi.quarto lib.2. & nominatim loquendo de liberatione, idem probat per bona iura Aymon. 1.volumi. consilio 142. diuino subsidio. num.9.& 11.& 21.

Item etiam potest retractari dicta liberatio, vulgò dicta *fin, y quito*, si ex ea resultat enormissima læsio, ex qua de necessario resultat dolus: vt in l.si de meis §. recepisse, & in l. sed & si in seruum §.si quis iudex ff.de arbi. & vbi est enormitas in proposito, ibi resultat dolus: vt probat Bal. consil. 380. præmitto: maximè si per insidias, & persuasionem fuerit data liberatio: vt probat Corneus conf. 236. col. fi. & 258. lib. 4. consili. & probat Calcaneus cōs. 11. & cū præsumatur talis dolus ex enormissima læsione, nō valet liberatio facta, & potest retractari etiā si ei renūtiatū esset, ex notatis per Anto. de Butrio cōs.24.quæstio hæc: & notāt DD.in §. arbitrio.pro soc.& Soc.cōs.24.lib.1.& Corneus cōs. 288.lib.3. & quādo dolus, & persuasio dolosa cum læsione concurrunt in liberatione facta, eo ipso est liberatio, & diffinitio nulla ipso iure, & semper potest peti, vt ratio de nouo reddatur, argu. notatorum per Oldra. consil. 37. ad primam: quod est mirabile. 41 Retractatur liberatio.

Et tex. ibi *a quien quieren hazer gracias*, licèt regulariter ciuitas non possit facere gratiā, quia esset ambitiosum decretū, iuxta not. in l. ambitiosa ff.de decretis ab ord.faci. & in l. præses C. de transactio. tamen si aliquis seruiuit multum Reipublicæ in aliquo negotio, neque habuit conueniens salarium, & Respublica bene lucrata est, propter singularem illius industriam, & laborem, bene potest vltra paruum salarium iam præstitum, aliquid vltra remunerare, 42 Ciuitas an faciat gratias.

iuxta

iuxta seruitium meritum, & ista non erit donatio, & si eam saperet, tamen posset fieri à repu. secundum Alberic.in d.l. ambitiosa, per tex. in l.cum plures §.fi.ff.de adminiſt. Tuto. & in cap. quicumque suffragio 12. q. 2. & facit text. in l. etiam in princ ff.de manum. v n d. & sic limitarem istam nostram legem, vide Pla. in l.2.C.de decret.ab ord.fac.lib.10.

Sed an in criminalibus possit ciuitas remittere iniuriam, vel violentiam factam Reipublicæ, vide per Bal.in c.1.§.iniuria de pac.iuram.firm. in vsib.feud.col.2.& sicut tutor de morte patris pupilli non potest transigere, quando homicidium est certum, & de homicida per veras constat probationes: vt notat Gandi.in tit.de transact.sub num.23.& notat Bonifac.in tit.de pace vers. sed nunquid pupillus, in vers.sed an tutor: ita nec Ciuitas poterit remissionem facere, quádo de violentia. & iniuria liquidò constat.

Et qualiter Respublica debeat respondere Nuntijs Regis, petentibus aliqua sibi donare, per Plat.in l.1.C.ne quis liber. lib.11.& expensa.quæ fit in malos vsus, qualiter corrigatur: vide Plateam in l. ordinem C. de consu. & non spargen.pecun.lib.12.

S V M M A R I A.
Capituli vndecimi.

1 *Iudices, & Rectores, qui sibi aliquid percipiunt de bonis communibus, qua pœna puniuntur.*
2 *Officiales publici an possint aliquid percipere vltra salarium, remissiuè.*

C A P V T   X I.

In l.trigesimam. Est l.22.tit.6.lib.3. Recop.& vide quæ habes supra cap. 10. num. 16. vers. caueat tamen Iudex, &c.**

ET materia huius legis clarissima est, neque indiget alia interpretatione, nisi quod aduertãt Iudices, & Rectores Conciliorum, ne quid in suum commodum conuertãt de bonis communibus, nã vt fures pœna sepupli condemnabuntur. Cætera videantur in l. ambitiosa ff.de decret.ab ordin. faci. & in foro quoque conscientiæ idem consulo faciendum, quia contenti esse debent omnes isti Officiales salarijs secundum consuetudinẽ dari solitis, vt in auth.de defens.Ciuit.§.quia verò etiam col.3. & an Iudex, vel Officialis vltra salarium possit aliquid percipere, ego latè per quamplurimas conclusiones examinaui materiam hanc satis quotidianã in primo volumine horum manda. Regaliũ c. 2. vbi poteris videre ad plenũ, quid, & quando possit aliquid recipi, & quibus debeatur salarium præstari propter officium.

S V M M A R I A.
Capituli duodecimi.

1 *Bona ciuitatis an omnino sint locanda.*
2 *In locationibus bonorum ciuitatis debet apponi solennitas consueta.*
3 *Locatio bonorum ciuitatis semel perfecta non debet rescindi, & nu.9.*
4 *In locatione bonorum ciuitatis debet assignari dies certa, vt fiat licitatio.*
5 *Licitatio bonorum ciuitatis qualiter debeat fieri.*
6 *Licitatio faciẽda à Iudice, vel Officialibus Reipublicæ præsentibus.*
7 *Locatio bonorum debet fieri plus offerenti, tam in quantitate, quàm in qualitate.*
8 *Licitator simulatus non lucratur promissum, vulgò dictum (prometido)*
10 *Adiectio del quarto, an admittatur in locatione bonorum ciuitatis.*
11 *Intellectus ad l 76.in quaterno Gabellarum.*
12 *Ciuitas an restituatur contra locationem solenniter factam.*
13 *Licitatio bonorum ciuitatis debet fieri cum fideiussione.*
14 *Iudex reuocat locationem (bonorum ciuitatis) male factam.*
15 *Perfecta locatione competit Arrendatoribus ius in re.*
16 *Respublica potest agere contra socios in locatione bonorum.*
17 *Licitatio an habeat locum in bonis mobilibus.*
18 *Solutio facta Camerario Reipublicæ inducit liberationem.*

C A P V T   X I I.

In l.32. Est l.23.tit.6.lib.3. Recop. & l.3.& 4.tit.5.lib.7.Recop.**
De locatione bonorum Conciliorum, & de cura ponenda à Iudicibus.

QVod locentur bona, quæ sunt in redditibus, & pecunia Conciliorum, præcipit lex ista, & ne omissum fiat, quod posset augeri, & cresci in dictis locationibus, iniungit lex nostra curæ Cor-

Correctorum in illis verbis: *proueam sobre ello, de manera que no se pierda lo que se podria auer dellas.*

1 *Ciuitas an solas prædia...* Et primo, quod locentur prædia, & redditus Conciliorum, si oportuerit, & conueniēs fuerit Reipublicæ, disponit tex. in l.4.tit.3.lib.7.ordin. * Quæ est l.4.tit.5.lib.7.Recop. * ibi, *quando se oucyren de arrendar*: non enim de necessitate requiritur, quod semper fiat locatio: nā Respublica per suos Administratores posset colere prædia, publica, & fructus percipere, sicut Tutor facit in bonis pupilli: vt in l.15.tit.16.p.6.ibi: *è hazer labrar las heredades*: nam intelligitur siue per se, siue per Colonos: vtilius tamen, & conuenientiùs est ad euitandas fraudes, quod locētur prædia, & alia, quæ sunt in redditu Reipublicæ: nam segniùs gubernantur per plures communia bona, quę solent negligi: vt in l.2.C.quādo, & quibus quar. pars lib.10. ideo frequens est horum bonorum communium locatio, quæ, vt debitè fiat, attenta mente legum nostri Regni, & iuris communis multa requiruntur vltra sub hastationem publicam: nam ista est quid exclusiuum fraudis, & doli in quolibet administratore, vt probat Abb.2.p.cons.69. & Ioānes de Ripa in tit.de legibus respons.9.in tantū quod ipso iure præsumitur, quod non interuenit fraus: vt in l.32.tit.26.par.2.ibi: *por que no pudiesse en ellas ser fecho engaño*: & facit quod notat Bart. in l. 2. C. de præd.curial.& Ang. in l. pretia rerum ff.ad leg.Falcid. *(subhastatio excludit fraudem.)*

2 *Consuetum fieri seruandum in locationibus.* Primum est, quod in locatione seruetur solēnitas consueta: nam si consuetum fieri pro forma talis locationis nō fieret, nullius momēti est locatio, secundū Bar. & DD. in l.1.C.de pascuis publ.lib.11.& notat. Felyn.in c.cum M. de Cōstitu.col.3.& Bald.in rub.C.de rescin.vend.& est text.in l.1.C.si propter public.pensita.ibi.solenniter.

Secundum requisitum est, quod res locanda notificetur publicè per præconium nouem dierum ad minus, quod isti dies taxati sunt à legibus nostri Regni, per tex.in l.10.ti.15.lib.2.ord. * Est l.3.tit.5.lib.7.Rec. sed est alterata in multis. * & in l. 4. tit. 3.lib. 7. ordin. * Quæ est l. 4. tit.5.lib.7.Recop. * & de iure communi excepta venditione rerum fisci, & Ecclesiæ, vbi viginti dies dabantur, ad subhastationem: tamen in rebus aliarum Ciuitatum, & Conciliorum tempus subhastationis est arbitrarium, vt notat Bar.in l.licitatio in princ.ff.de publ. & vectig.& per Plateam in l.si tēpora C. de fid. instrumen. & iure hastæ fiscal.lib. 10.& notat Mont.in l.40. tit.5.par.5.& iure communi tractat elegantissimè Petrus Rebuffus in Constit.Franciæ in 2.to. in tract.de præconijs. Hodie verò cessat arbitriū, quia ad minus præcedere debet subhastatio nouem dierum: & si fortè plures dies dati fuerint ad subhastandum, vel q̃ cōsuetudine, vel ab statuto, aut fortè ex arbitrio Officialiū Reipublicæ: Nihilominus valebit subhastatio, quia fauor Reipublicæ est illud plus tēporis addi, & ita colligo ex Platea in l.si tempora C. de fide instrum.& iure hastę fiscal.1.col.Itaq; vltra nouem dies adhuc crederem, quod duret hodie Iudicis arbitrium ad subhastandum; sicut olim durabat, vt notat Luc.de Pen.in l.1.C.de vend. reb. Ciuit.lib. 11. & circa tempora licitationis vide quæ posui in dictionario meo Hispanico in parte *Almoneda.*

Et aduerte, quòd licet leges nostri Regni requirant fieri subhastationem voce præconis, vt in d.l.4.tit.3.lib.7.ord.* Quæ est d.l.4.tit.5.lib.7. Recop.* ibi: *por pregonero*: tamen in locis, quibus non est præco, vt sunt vici, & alia multa loca huius Regni non habentia præcones, quorum voce manifestetur locatio: in illis sufficeret per edicta posita in valuis Ecclesiæ, vel in alio loco publico manifestare locationē per ista tempora: nam ista solennitas edicti sufficit, & æquipollet voci præconis, & plus, vt est text.in l. loca. & ibi notat Plat.C.de locatio.præd.fiscal.lib.11. & per Angelum vbi de loco publico, vbi hoc notificetur, loquitur in authen.de alienatione emphyteosi §.hoc etiam collat.9.& faciunt quæ notat Robert.Marant.in Spec. aureo in tit. de citatione.

Item si est consuetum, vt cum tubis, vel sono campanarū fiat locatio, hoc non debet omitti, vt notat Bart.in l.1.C.de pasc.publ.& Bald.in rubr.C.de rescind.vend.& Fely.in c.cum M. de Constit.col.3.& facta semel locatione, etiam si magnum lucrum obueniat, non debet rescindi locatio, quia sicut si locatores essent in damno, ipsi sufferrēt eodem modo si sunt in lucro, inuidere non debemus, vt inquit Bal.in l.cū pro pecunia C.de solution. & facit quod notat idem Bal.& Ang.in l.at vbi ff.de petit.hæred.& Dec. 1.par.cons.4. 3 *Locatio an rescindatur.*

Tertium requisitū est, quod assignetur dies certus, in quo adijciatur res locanda licitanti, vt probant dictæ ll. regni supra allegatæ, ibi, *sea señalado, è assignado cierto dia*, & in d.l.10.tit. 15. lib.2.ordin.ibi, *è señale dia para el remate.* * Non inuenitur in Recop.nam alterata est, vt patet in l.3. tit. 5. lib. Recop. & vide hunc Doctorem in dictionario, verbo, *almoneda*, post principiū * ibi. *E señale dia para el remate.* Et hæ leges inter aliam formam hoc exprimūt, quod assignetur certus dies, nam ex tali assignatione colligitur vera certificatio ad licitandum, facit tex. in l.at qui aliter §.1.ff.quod vi, aut clam, & ibi probatur, quod si assignatio diei esset obscura, non valeret: de quo per Rom.in cōs.379.& per Hypolitum in rubr.de probat.fol. mihi 44. & facit l.ea, quæ §.fi.ff.de contrah.empt.

Et postquam semel assignatus fuerit iste dies *para el remate*, si aliquis fecerit licitationem, quę vulgò dicitur *postura*, postea non licebit variare in assignatione termini: quia esset in præiudiciū iuris acquisiti, ita notat Platea in l. 2. C.de fund. reip.lib.11.& Bar.in l.si tempora C.de fid.instr. & iure hastæ fisca.lib.10.in vers.5. quæro, vtrū: & quando fit in *almoneda* loquitur text. in l.32. tit.23.p.2. *Postura.*

Quartum requisitū est, quod dies, in quo fiat vltima adiectio licitanti, non sit de dictis nouē diebus datis, & assignatis à lege Regni, quibus debent fieri præconia, nā tota ista dilatio nouē dierū debet deseruire præconijs, & licitationibus

bus, quæ dilatio est legalis, & data sine ministerio hominis, qua durante nihil est innouandū, vt in l. siue pars C. de dilat. Post lapsum verò horū nouē dierum potest fieri *el remate*, in die ab homine assignato, qa ista duo, vt diuersa ponūtur in dictis legibus. s. tempus nouem dierū, & dies signatus pro re adijcienda, primum à lege declaratur, quod sit nouem dierum: alterū ab homine signandum, lapsis dictis nouem diebus legalibus, nisi aliter obseruetur de consuetudine.

6 *Licitatio fit Iudice præsente.*

Quintum requisitū est, quod licitatio fiat Iudice præsente, aut saltim Officialibus Reipublicæ interessentibus, quādo res subhastatur, aliter non valet licitatio, secundum Bal. in l. fi. C. noua vect. inst. non po. sequitur Alex. in apost. ad Bar. in l. 1. C. de fid. instrum. & iure hastæ fisc. lib. 10. & in l. licitatio in prin. ff. de publ. & vectig. & loquendo de fiscali re, quæ locatur, est text. in l. 1. C. de locat. præd. fisc. lib. 10. Istud intelligerem procedere, vt fiat de mandato Iudicis, & illorū, qui præcipiunt rem locari, aliter sufficeret præsentia, vel mandatum Iudicis in ipso remate, qui licitatio partis, quæ dicuntur, *postura*, sufficit, si fiat coram tabellione: etiam si Iudex absit, vt colligitur in simili doctrina per Plat. in l. si tēpora C. de fid. instr. & iur. hast. fisc. li. 10. post Bar. ibi. * Et est bonum verbum ad l. 4. tit. 11. lib. 9. Reco.* & fieri debet subhastatio cum publicatione veri pretij, & nō debet fingi maius pretiū cum minus offeratur: quia tunc seruandum est quod ponitur in gloss. Gregorij in l. 33. titu. 27. par. 2.

Sextum requisitum est, quod trāsactis nouē diebus, quibus res licitatur, & completo tempore adiectionis, res adiudicetur ei, qui in pretio, & cōmodo Reipublicæ alios vicerit, vt probāt verba tex. d. l. 10. num. 15. lib. 2. ordin. ibi, *è se remate en aquel que mayores precios diere.* * Non inuenitur in Recop. quia l. 3. titul. 5. lib. 7. Reco. aliter se habet, sed, vide l. 4. d. tit. 5. lib. 7. Recop.* & pondera, quia litera dicit, *precios*, non dixit *precio*, neque enim ad solum pretium nummarium attendendum, sed etiam ad quamcumque vtilitatē Conciliorū, vt de quā vtilitate, & meliore cōditione ponit exempla tex. in l. eum, qui emit. §. melior, cum duabus legibus sequentibus ff. de in diem adiect. & notat Luc. in l. congruit C. de locat. præd. ciuil. lib. 11. & Bar. in d. l. si tēpora, & pondera, quia tex. dicit *diere*, quod debet cum effectu intelligi, nā si falsus sit licitator, & in effectu nihil dat, sua licitatio dicitur impostura, & non valet, imò qui talem licitationē facit, & qui ei cōsentit, venit puniēdus: vt in l. 3. §. si quis imposturam ff. de crimine stellio. pro quo tex. in l. item quod ff. de in diem adiect. ibi, Vel falsus existat. Nam talis licitatio simulata, & falsa, nihil valet, nec liberat priorem licitantem, nec obligat ipsum, qui facit imposturā, sed pœnæ reddit obnuxium: notat sic Romanus in singulari 567. Si autē verus fuerit licitator, etiam si in præconio non fuerit dictum, quod plus offerenti daretur res licitata, sed simpliciter diceretur, *venga y recebille bien su postura*, nihilominus, daretur res licitata, si est maior, & melior licitatio, ex dispositione huius legis Regni, per quam corrigitur doctrina Bar. qui aliter distinguebat in l. si tempore C. de fid. instrum. & iur. hast. fisc. lib. 10. & Rom. sing. 755.

8 *Licitator simulatus.*

Ex hoc infertur, quod quando simulatus licitator ponit pretium, non lucratur lucrum promissum, quod vulgò dicimus, *el prometido*, nam cum licitatio, quæ est principale, non valeat, nō valebit lucri promissio, neq; aliud tale pactum, aut confessio, iuxta doctrinam Bal. in l. si absentis col. fi. C. si certū petatur, per tex. in l. fi. ff. de cōstitu. pecu. & alias infinitas doctrinas allegat apostill. ad Bal. ibi, quam vide, & facit tex. in l. 1. §. quis cum C. de latin. libert. tollen.

De licitatore supposito

Item infertur, quod si primus licitator supposuit alium, qui plus offeret, vt se liberet, non est admittendus talis secundus licitator: nisi sit idoneus ad soluēdum, & interea quod non fuerit admissus, non habet primus ius, quod admittatur, quia in effectu non dat maius pretium quàm primus: vt ista lex Regni requirit, si tamē de facto fuerit expressè, vel tacitè admissus ab Officialibus, qui faciunt subhastationem, liberatur primus, & Officiales tenentur Reipublicæ: & ita colligo ex doctrina Paul. & Alex. in apostil. ad Bar. in l. licitatio in princ. ff. de publ. & vectig. Vide in proposito huius cōclusionis tex. in l. qui per collusionem de act. emp. & vend.

Quid in foro conscientia.

Et nota, quod ista lex Regni, dicens, quod res licitata detur plus offerenti, non procedit in foro conscientiæ: quia res non debet dari plus offerenti, sed iustum pretium offerenti. Etiam si minus sit illud plus quod offertur: & contenta debet esse Respublica iusto, atq; communi pretio, & non superfluū quærere; & ita colligo ex doctrina Ang. in authen. de alienatione, & emphyteosi §. hoc etiam coll. 9. in col. 3. tamē in dubio licitatio designat iustum pretium, iuxt. not. in l. pretia rerum ff. ad l. Falc. & in l. si seruus communis ff. de cond. fur. & per Rebuff. in d. tract. de præconijs.

9 *Quis plus offerat.*

Item dicta lex Regni, quæ dicit, *que se de al que mayores precios diere*, * Quæ non inuenitur in Recop. vt habes supra num. 7. * venit intelligenda, quādo istud plus pretij offertur antequā res locanda adiudicetur, nam postquam res bene est locata, in causis Reipublicæ, non admittitur adiectio pretij, vt remoueatur res ab eo, qui locauit. & detur huic, qui addicit, tex. est in l. Lucius §. fi. ff. ad municip. & ibi glo. quæ alia iura allegat, & idem notat Bar. & DD. in l. si tempora C. de fid. instrum. & iur. hast. fisc. lib. 10. & in l. 1. C. de venden. reb. ciuit. lib. 11. & in l. cos de diuer. prædijs eod. lib. de quo per Alex. vol. 7. cons. 9. & dixi supra, & notat Plat. in l. fundi C. de locatio. præd. fisc. lib. 11.

10 *De adiectione del quarto.*

Et sic lex, *del quaderno de las alcaualas*, & alia iura huius Regni, quæ permittunt adiectionem *del quarto*, in locationibus gabellarum, habet locum, & debet regulariter tantum modo practicari in locationibus bonorum Regis nostri, & intra tempus trium mensium, & non post illud tempus, argum. text. in l. scire oportet §. consequens ff. de excus. tuto. & in l. statu liberum §. 1. ff. de excus. tutor. & plura, quæ possent referri,

no-

notat Thom.Gram.conf.78.& fic debet intelli-
11 *Intellectus ad l.76.del qaderno de alcaualas.* gi tex.in l.76.in legibus,*del quaderno de las acaualas.** Quæ eft l.7. cum multis fequentibus tit.13.lib.9. Recop.* & in folis bonis fifci practicanda eft lex illa; non tamen locum habet in locationibus aliorum bonorum Ciuitatum, & Conciliorũ, quia non habent Ciuitates fimile priuilegium cum fifco, vt in l. fimile priuilegiũ ff. ad municip. nam cum illæ leges fint priuilegiatiuæ tantum fifci, non extenduntur ad alios: vt in l.in omnibus ff.de reg.iu.& aliud eft fifcus, & aliud eft Refpublica, vt eft glof.in l.fciendum ff.de legatio.non ergo dicta adiectio *del quarto*, locum habebit in bonis rerum publicarum. Et adhuc extẽderem in gabellis, fiue *alcaualas*, dominorum huius Regni, quas ipfi percipiunt ex tolerantia, & priuilegijs Regni Caftellæ, nam cũ vtuntur eis, velut patrimonio proprio, & nõ fifcali, nõ trãfit ad dictos dominos gabellas habentes priuilegium competẽs Regi in fuis gabellis: nã iftud eft regulare in quolibet particulari fucceffore, vt in l.creditor, & ibi Paul. ff. de actio.emp.& vend.& in l.licitatio §.fi.ff.de publ. & vectig.& dixi fupra c.1. verf. nam ficut effet iurifdictio:& fic facta locatione à dominis temporalibus huius Regni fuarum gabellarum, nõ poffunt propter nouam adiectionẽ *del quarto*, auferre dictas gabellas, aut *alcaualas*, locatas à locatoribus, nifi in locatione adiecerint, quod locãt, *con las condiciones de las leyes del quaderno*:

Quid in rebus dominorum temporalium. nam tunc propter pactum partium haberet locum adiectio *del quarto*, & non folum adiectio *del quarto*, practicãda, eft fi locatio redditus Regalis fiat pro vno anno, fed pro pluribus annis, & intra tres menfes primi anni à tempore *del remate*, fieri debet adiectio; nam vna eft locatio, licet per plures annos, vt notat Bar.in l.fi feruus communis Mauij §.fi.ff.de ftipul. feruo. & notat Socc.1.par.conf.125.

Et idem effet, fi Ciuitas fua bona licitaffet cũ forma, & conditionibus, de quibus in ll.*del quaderno de las alcaualas*, nam poffet fic licitare, & aliud quodcũq; ftatutum facere, vt in locatione fuarum rerum admittatur adiectio *del quarto*, t ue alia maior, vel minor, nam tale ftatutũ valet, & tenet, & notat Plat.in l.1.& in l.fundi C.de locat.prædio.ciui.lib.11.& in d.l. fi tempora, & probatur bene in d.l.Lucius §.fi.ibi, Si nullam legem Ciuitas propriam habeat de adiectionibus admittendis:& notat Iaf.in §.fuerat inftituta de act.col. 33. & eleganter per Plat.in l. 1. C. de vend.reb.Ciuit.lib.11.

An in bonis Ciuitatum. Et cafu, quo non effet ftatutum fcriptum, fi tamen eft in cõfuetudine antiqua, vt in locationibus bonorum Ciuitatum, & Conciliorum admittatur poft perfectam locationem adiectio *del quarto*, vt in redditibus Regijs, talis confuetudo dicitur propria lex Ciuitatis, & feruanda erit, cum habeatur pro lege, & fit cõfuetudo fauorabilis Reipublicæ: & omnis locatio bonorum Ciuitatis, aut Cõcilij intelligitur, quod fiat more folito, & fecundũ ftatuta, & confuetudines locorum, & notat Plat.in l. 1. C. de pafcuis publ.lib.11. & faciunt notata in l. quod fi nolit §. qui affidua ff.de ædil.edict. & in l.nemo ff. de duob.reis. Imò fi Iudex omittat cõfuetudinem in ifto cafu locatio præfumeretur clandeftina, vt eft glo.in l.1.C.de fid.inftrum.& iur.haft.fifc. lib.10.& in fimili notat Abb.& ibi apoftill. in c.cum inhibitio.de clandeftin.defponf. in fin. & Bar.in l.fi.ff.de ritu nup.& Iaf.in l.clam poffidere ff.de acquir.poff.& cafu, quo attenta confuetudine deberet adiectio admitti, illud effet in forma per confuetudinem introducta fecundum Bal.in rub.C.de rer.permut.

Ceffante verò confuetudine, aut ftatuto de adiectione admittenda in locatione bonorum Ciuitatum eft dubium, an faltim in integrum reftitutio poffit peti aduerfus locationem, ex eo, quod de nouo maior offertur vtilitas, & pretiũ Reipublicæ:& videtur dicendum, quod fi lucrũ offertur, quod cõcedatur reftitutio: nam minor, & Refpublica æquiparantur, vt in l.Rempublicam C.ex quib.cauf.maio.& vtriq; conceditur ius reftitutionis, vt in l.fi.& ibi DD.C.de iure Reipub.lib.11. & latè per Mathæũ in prælud. Conft.Regni Siciliæ q. 5. fed propter nouam licitationẽ, quæ offertur, conceditur minori reftitutio in integrum cõtra contractum locationis, aut venditionis, vt eft tex.in l.fi fine §.quæfitum ff.de minor.& de iure huius Regni eft text. in l.5.tit.19.p.6.verf. *Otrofi dezimos*. Ergo idem videtur dicendum in Republica, quæ eft æqualiter priuilegiata. *An admittatur reftitutio.*

Hoc tamen non obftante, contrarium credo 12
verius, quia fi cõtractus fuit folenniter celebratus, & in iufto pretio, & præcedẽtibus legitimis fubhaftationibus, non debet concedi reftitutio, etiam fifco, quantò magis Reipublicæ, quæ loco priuatæ perfonæ habetur, nifi ex noua caufa caufetur læfio; & ita tenet loquendo in fifco, Albe.in d.§.quæfitum, quem refert, & fequitur Mathæus de Afflictis in fuis decifionib. d.340. vbi dicit, ita fuiffe iudicatum: de quo aliquid loquitur Rochus in cap.fi.de cõfuetudine fol. 48. non enim facilè concedenda eft reftitutio contra locationes, & contractus fobriè factos, vt in l.verum §.fciendum ff.de minorib.& in l. quod fi minor §.non femper eod.tit.& ideo Luc. de Pen.in l.cõgruit C.de locat.prædior.ciui.lib.11. dicit, quod licitationes nõ funt leuiter admittẽdæ, ne dum cõmodum quæritur, locatores mutentur:& non inueniat Refpublica, qui cum ea contrahat, & fic videtur reftitutio deneganda, nifi maximum, & magnum commodum offerretur, vt loquendo in minore fentit dict. l.partitæ.

Et iftud habetur fæpiffimè in practica in locatione, *del baftecimiento de carnecerias, y tauernas, y tiendas de los pueblos.* * Vide idem tenentem Greg.Lop.in l.5.tit.19.par.6.verbo *mas por ellas*, & Guttie. in q̃ftionibus ciuilibus ad Reco. 1.p.q.38.nu.1.cũ feq.& nouiffimè fifcalis Reg. Doctor Pefcador in l. fi tempora C.de fid.inftr. & iur.haft.fifc.lib.10.num.20.cum feq.& fuperadde l.14.& 15. tit. 9. lib. 9. Recop. Vnde iam cauebis ab Auiles, qui cõtra tenebat in cap. 32. prætorum num.11.& prædicta omnia.* *por coftumbre, fe tienen por proprios*, quia commodum, vt moderato pretio, & quotidie vendantur illa *Carnecerias.* *

ali-

alimenta, redundat in commodum singulorum vicinorum populi: & propter huiusmodi commodum vendicatum est à Republicis, vt ipsę tantummodo habeant vecarias siue *carnicerias*, vt vni detur ius vendendi carnes per annum: quod potuit cősuetudine acquiri, vt notatur in dicto cap. significante de appellatio, & ibi per Decium.

Prometido. Circa quod est notandum, quod administrātes redditus Republicarum possunt allicere Conductores dando eis, vel promittēdo certā quantitatem pecuniarū, vel aliarum rerum, ob id, quòd conducant in certa quantitate, vel in euentū alicuius conditionis, & vulgò apud nos dicitur *dando prometidor*: & istud non est propriè donatio, quæ prohibetur regulariter Administratoribus, vt in l. cōtra iuris ciuilis, & in ll. ibi allegatis per Modernos ff. de pact. & in l. præses C. de transact. & in l. ambitiosa ff. de decre. ab ord. fac. sed est donatio ob causam, velut in mercedem, & remunerationě laboris, & periculū, quod subit cōductor, in conducendo illos redditus Reipublicæ, quo casu licita est promissio, & sponsio de donādo, vt est tex. in l. 1. §. ideo, ibi, Sed magis operam beneficij ff. si mensor falsum modum dixerit.

Et videtur tex. in l. si remunerandi §. maurus ff. mand. ibi, mercedem pactus ob suam fideiussionem: & cum sit honesta causa huius promissionis, valet sponsio, vt in l. si rem §. sponsionis ff. de prescrip. verbis, & ex eadem ratione propter susceptionem periculi potest promitti, & statim dari pecunia assecuranti periculum nauium, nam valet talis promissio, vt in l. in naui Saufeli. ff. locati, & ibi notat Paul. nu. 6. quem sequitur Par. de Put. in tract. de ludo in vers. an, & quādo sit licita sponsio, & Bal. l. cunctos populos col. 6. C. de Sacrosanct. Eccles. & Ioan. Lup. in cap. per vestras de donat. inter virū, & vxor, super text. in vers. ampliari sub num. 5. & in §. 9. & ista est communis opinio, teste Decio, in prima parte cons. 115. num. 2. Et ex eadem ratione valet pactum, quod aliquid detur, eo quòd quis se obliget, vt fideiussor, vt est tex. in l. hoc iure §. 1. ff. de donation. & in l. si non rem §. fi. ff. mand. & notat Bar. & Paul. in l. antiquæ C. ad Velleia. & notat Ioan. Lup. vbi supra nu. 10.

Et ex radice eiusdem rationis, cum dare huiusmodi pecunias, vel alias res, vt aliquis fiat cōductor dictorum redditutuum, non sit mera donatio, sed ob causam datio, valet, & tenet: nam quælibet causa honesta, etiā extranea, iustificat huiusmodi promissiones, vt in l. à Titio, & ibi notat Bar. & DD. ff. de verb. oblig. & notat Socc. in c. inter dilectos de excess. prælat. & notatur in l. 2. §. circa ff. de dol. excep.

Et cum natura dat hominibus prudentiam circa futura, vt in l. si quis domum §. 1. ff. locati, & in l. Seruius ff. quod vi, aut clam, & in l. diuortio ff. de nego. gest. satis prudenter dicitur factum, si parua pecunia promissa, vel data fiāt in tuto, & securè locētur redditus populorum, datis fortè quinque pecuniarum nummis pro cētenario, vt notat Alex. in Apostill. ad Bar. in l. licitatio in princ. ff. de publ. & vectig. in parte forma, ad finē, & ex his, & alij, quæ possunt exagitari, valet promissio harum prouisionum, quæ vulgò *prometidos* dicuntur, quas dari passim admittunt leges Quaterni in bonis Regis.* Quæ est l. 22. titu. 13. lib. 9. Recop.* & in bonis Ciuitatum, & aliorum populorum est admissum in practica, & cōsuetudine, quæ tanquam vtilis, & experiētia compertum est, cessante alia fraude seruanda est, vt notat Bar. in l. 1. C. de pasc. publ. lib. 11. & cum hoc sit consuetum, & toleratum, seruandum est tanquam rationabile, ex notatis per Bal. in cap. 1. de feud. cognit. & videtur esse conforme Regiæ volūtati, argum. tex. in c. fi. de consuetud. li. 6. & in c. cum dilectio. de consang. & affin. & videtur tacitè mandatum, vt in l. hæc verba ff. de legat. 1. & in l. non rectè C. de fideiusso.

11 Septimum requisitum est, quod arrendatio, siue locatio fiat cū fideiussione de soluēdo Reipublicę pretium locationis, vt in l. prior §. prædium, & in l. fin. §. Imperatores ff. de administr. rerum ad ciuit. pertin. & si fideiussor non exigitur, Arrendantes tenentur de periculo Colonorum siue locantium: videatur Montal. in 2. compila. fori, in parte arrendare, & tex. in l. 32. tit. 27. par. 2.

Octauum requisitum est, quod locatio non fiat personis prohibitis, de quibus in l. 2. §. 1. ff. de administr. rerum ad ciuit. pertin. & in l. 1. C. quibus ad conductionem lib. 11. & in d. l. 10. tit. 15. lib. 2. ordin.* Est l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. & l. 4. & 9. tit. 10. lib. 9. Recop. & d. l. 23. tit. 6. lib. 3. Recopil.* ibi. *Tanto que no sea de los dichos Alcalder, Alguaziler, ni Regidores*, & ibi, *Mayordomo, ò Escriuano*: & idem prohibetur *à los Iurados, è à otros qualesquier Oficialer de Concejo*, vt in l. 8. tit. 3. lib. 7. ordin.* Quæ est l. 3. tit. 5. lib. 7. Recopi.* idē prohibetur, *en las personar poderosas*, vt in ista nostra lege, & in l. 13. tit. 3. li. 7. & in l. 61. *del quaderno*.* Quæ est l. 9. ti. 10. lib. 9. Rec.* & dicitur potius: & per Ioa. Fabrum in l. per diuersas C. mand. & in l. 6. tit. 1. lib. 6. ordin.* Quæ sunt d. l. 4. & 9. tit. 10. lib. 9. Recop.* & idem est in locatione *del bastimiento de carnicerias*: nam Officiales Conciliorum prohibētur, vt in c. 25. in Curijs *de Toledo* anno 1525.* Est d. l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. ibi, *Ni de las carnicerias dellas*.* & de iure communi isti, & aliæ personę prohibentur locare, de quibus in l. vnica C. quibus ad cōductio. lib. 11. & exceptis regulariter quilibet admittitur, vt in l. ad officium C. communi diuidundo, & qui prohibentur, debent habere qualitatem tempore ipso, quo locant, vt l. 2. C. de excusation. tuto. & notat Bar. in l. impuberem ff. de falsis; nam qualitas excludens debet esse tempore actus, vt notaui infra c. 20. vers. & pōderanda est litera. Ex quo sequitur, quod si iam erat *Arrendador*, non prohibetur vti arrēdatione, quia facilior est retētio, quàm acquisitio, vt in l. fi. ff. vnde liberi, & causa de præterito inspicitur, vt in l. in ratione la. 1. ff. ad leg. Falcid. §. 1. & in l. Pomponius 2. ff. de nego. gest. & lex Regni prohibet locare illum, qui est Officialis, & sic tempus verbi inspicitur.

Item licet Decurio prohibeatur conducere red- *Retentio.*

redditus suæ Ciuitatis, non tamen prohibetur retinere, vt est tex. expressus in l. Decurio ff. de Decurion. & ibi sunt Concordantes in glo. & ni mirum quia multa prohibetur à principio, quæ post recepta permittuntur, de quibus ponit exẽpla gl. in l. longa ff. de moruo inferen. & in l. si is, qui ff. de acquir. possess.

14 His octo requisitis benè impletis, locatio bonorum Conciliorum non erit irrita: & si Iudex propter negligentiam, aut partialitatem Officialium viderit malè aliquid locatum, faciet talem locationem reuocare, vt probant illa verba, *prouean sobre ello de manera que no se pierda lo que se podria auer della:* nam Officiales, qui propter negligẽtiam, aut dissimulationem non acquirunt Reipublicæ, videntur donare de bonis Reipublicæ, & debent puniri in interesse, vt in l. 2. C. de fid. instrum. & iur. hast. fisc. lib. 10. & ista appellatur velata donatio, quæ non valet, vt in l. 2. C. de decretis Decurion. li. 10. & facit tex. & ibi Plat. in l. vsus aquæ C. de fundis Reipubl. lib. 11. & contra talem negligẽtiam facit textus in l. Iudices C de annonis, & tribu. lib. 10. & contra tertios *corredores* fraudantes videtur tex. in l. 33 tit. 27. p. 2.

Et sicut iniungitur per istam legem cura Iudicibus, vt bene locentur redditus Ciuitatis, & nihil committatur, eodem modo debet esse in curia Officialibus Conciliorum, inspiciendo, quando mons publicus, aut vinea communis, vel aliqua domus locatur, vt cõductor vtatur benè, & more cõsueto re locata, & non cultiuetur per inexpertos; nam si aliquod damnũ datum fuerit, illud venit cura Iudicis per Colonos emẽdãdum, vt in l. 1. & ibi Plat. C. de mancip. & colon. lib. 11. & si in vltimo anno exfructuant nimis fundos, vel vineas, tenẽtur Coloni, vt notat Paul. in l. & hæc distinctio §. 1. ff. locati.

Et si pro reparãda re locata, necesse fuerit aliquid cõsumi, Iudex habet cum Rectoribus potestatem consumendi in reparatione rei locatæ tertiam partem emolumentorum locationis, vt in l. restaurationi, & ibi Plat. C. de diuers. prędijs vrba. lib. 11.

15 *Arrẽdator an statim habeat ius in re.* Facta tamen locatione in forma supradicta reddituum Conciliorũ, dicti Arrendatores statim dicuntur habere ius in rebus, & redditibus locatis, & tanquam procuratores cõmunis poterunt vti omni iure, Concilijs, (à quibus locãt) competente, non attento an fuerit iam datum mandatum, quod nos vulgò appellamus recaudimiento: & ita notat Bart. in l. in prouintiali §. si ego ff. de noui operis nuncia. Imò si sunt plures Locatores, & Arrendatarij, vidẽtur inuicem habere mandatum ad agendum, vt notat Ias. in l. si vnus ff. de pact. & Petr. Rauen. in Alphabeto aureo in parte gabella in fi.

Si tamen isti Locatores turbarentur in perceptione reddituum locatorum, vt eis dentur remedia possessoria, vel Iudicis officium, de quo loquitur glo. in l. Aquilius Regulus ff. de donat. non sufficeret ostendere, quod sunt in possessione percipiendi hos redditus, nisi de legitima locatione constet mõstrando titulum, vt notat Plat. in l. 1. C. de fugi. colo. patri. lib. 11.

Et nota vnum quotidianum, quod sicut socij gabellarum videntur ad inuicem habere mandatum est agendum, vt supra dixi, eodem modo, si aliquis conducit bona à communi, & illa cõmunicat socijs sine mandato Reipublicæ & sic facit sibi in illis redditibus, & vectigalibus socijs, prout quotidie fit: nam solent appellari, *compañeros en las rentas*, Respublica potest agere ad solutionem pretij locationis contra tales socios, eodem modo sicut ageret contra ipsos principales Arrẽdatarios, siue Locatores: notat Angelus singulariter in l. 1. ff. de loco public. fruen. & codẽ modo tales socij sine vlla cessione poterunt agere cõtra debitores Reipublicæ, sicut principalis Arrẽdator, vt supra dixi, quod est menti tenendum. 16 *Socij.*

Et qualiter Respublica agat contra Locatorem, si deserit rem locatam, & de nouo locatur à Republica, quod vulgò dicitur, *tornose à echar en quiebra*, qualiter agat de interesse, videatur quod allegat Ias. in l. diẽ functo. ff. de offic. Assessor. num. 34.

Et an Respublica habeat tacitam hypothecam contra debitores ex administratione, vel alio modo, vide text. in l. an Respublica, & ibi Platea, & DD. C. de iure Reipubl. lib. 11. & an constituto speciali procuratore ad exigenda debita, liberetur generalis, vide Roman. in singul[illegible]. 320.

Et nota, quod ista nostra lex, & omnes leges dicentes, quod fiat licitatio, loquuntur in redditibus Conciliorum, vt probant illa verba, *las rentas*: non autem loquuntur in rebus mobilibus, quæ venduntur in foro publico modo, in quibus nõ cadit particularis affectio: nam tales res, vt frumentum, vinum, vel oleum, aut quid mobile, possunt vendi sine licitatione, & valet venditio: & de his non loquuntur leges istius Regni, & ita colligo ex doctrina Bald. in lege prima, in fine C. si propter publicas pensitationes. 17 *Quid in rebus mobilibus.*

Et facta arrendatione Coloni debent soluere Oeconomo, siue Curatori Reipubli. & liberantur, sicut debitores pupilli soluentes tutoribus: & quamuis talis Oeconomus fugeret, vel efficeretur non soluendo, nihilominus Arrendatores soluẽtes liberantur à debito, notat Plat. in l. pro his C. de naufrag. lib. 11. 18 *Quid de soluente Camerario Reipublica.*

Et quia in ista materia subhastationis audio, quod Matthæus de Afflictis facit lecturam, & ponit triginta quæstiones in l. 1. de fide instrum. & iure hastæ fisc. lib. 10. ibi possunt perquiri quę hic desunt: nam illa lectura nondum ad manus meas peruenit.

SVM-

SVMMARIVM.

Capituli decimi tertij.

1. *Opera publica quibus expensis debent construi.*
2. *Locatio operum debet fieri cum fideiussione.*
3. *In locatione operarum non habet locum l. 2. C. de rescin. vend.*
4. *Facta locatione operis publici, an possit opus confici per substitutum.*
5. *Vicini compelluntur domos proprias Reipublicæ locare.*

CAPVT XIII.

* *In legem trigesimam tertiam.* * *Est l. 24. tit. 6. lib. 5. Recopil.* *

DE operibus publicis bene cōstruendis tractat prima pars huius legis, & q̄ curatori operis nō detur in erogationē operis pecunia, disponit vltima pars legis, quę incipit. ibi. *Y el q̄ fuere obrero, ó veedor de la obra* De prima parte, quòd opera publica debeant construi sumptibus publicis illius loci, in quo fiūt probatur in l. neminē C. de sacrosanct. Eccles. & per 1
tot. ff. de oper. publ. & debēt fieri opera necessaria, vt ista nostra lex pręcipit, nec sunt importabiles sumptus imponēdi, vt in l. Titius §. fi. ff. de excusation. tutor. & curator operū debet esse fidelis, & diligens, vt in l. si pupilli §. videamus ff. de negot. gest. & ita notat omnia ista Bald. in l. si in aliquam ff. de offic. Proconf. & cum idonea cautione sunt opera locāda, vt in l. fi. §. Imperatores ff. de administ. rer. ad ciuit. pertin. Ita quod vitium operis possit à magistro, & eius fideiussoribus exigi vsque ad annos 15. vt in l. omnes quibus C. de oper. publ. & in l. 21. tit. 32. par. 3. & ideò assumuntur de bonitate operū isti fideiussores, quibus, atq; magistris operum consulo, vt perfecto opere faciāt citare concilium, & quod videatur de mandato Iudicis opus confectū, & faciāt eum approbari pro bono opere completo, atq; perfecto, quo facto amplius non posset conueniri magister operis, neq; dicti fideiussores, vt notat eleganter Albe. in l. si pollicitus §. si quis opus ff. de pollicit. & est vna bona limitatio ad d. l. omnes, & ad d. l. partitæ.

Secundò limitantur dictę leges, nisi magister operis faceret dicta opera dietim laborādo pro certo stipendio, quod vulgò dicimus *jornal*, nam talis magister, qui quotidie sic laborando facit opus, nō tenetur postea de vitio operis: ita notat Bart. in l. ea lege §. locaui ff. locat. & idem notat Roman. in sing. 31 Ideo cōsultiùs est Reipublicæ, vt opus fiat *à destajo*, quod vulgò dicimus, nā in tali casu loquuntur dictæ leges, quod faber, atq; eius fideiussores tenentur vsq; ad 15. annos de vitio operis: idem notat Bal. in l. 2. C. loca. & Auendaño, Aymon. in singul. 80.

Et inter alia est aduertendum, quando opus Reipublicæ debet fieri in certa forma *à destajo*, vt supra dico: quod si tale opus conficiendum est *à traza*, non debetur de iure salarium magistro operis, donec ad vnguem fuerit impleta forma, vt notat Bal. in l. ædem in 4. col. C. locat. nisi ante promittatur numus: nam si non soluitur, non cogitur laborare, vt in l. si hi, qui C. locat. cū cautione tamen potest solui aliquid cōductori, vt in l. insulam §. fi. ff. locat. & notat Bal. in l. 2. C. eodem titul. facit l. qui insulam §. qui ædem ff. locati.

Et isti officiales, qui conducunt operas suas, 3
ad conficiēdum opera *à destajo*, vel in licitatione, quæ dicitur *almoneda*, non possunt allegare (vt liberentur ab obligatione) fuisse deceptos vltra dimidiam iusti pretij, de quo est apud nos decisin Regia in c. 85. in Curijs *de Valladolid* anno 1537. * Quæ est l. 3. tit. 11. lib. 5. Reco. * & de iure communi an in contractu cuiuslibet locationis habeat locum remediū l. 2. C. de rescin. vend. videatur glos. in l. si olei C. locati, & Faber in §. 1. institutа locati, & Bal. in l. si ea pactione C. de vsur.

Sed pone, quod facta locatione alicuius operis publici, magister confecit illud opus per aliū magistrum, an possit: videtur 1 quod sic, vt notat 4 *An opus publicum possit per aliū magistrum confici.*
Faber in l. antiquitas C. de vsufruct. vbi dicitur, quod ex coniecturata mente contrahentium potest quis operas præstare per substitutum, maximè si est Officialis alteri adstrictus laborare, vt sentit glo. in l. inter artifices ff. de solution. & quādo aliquis promittit operas suas, quę per alium æquè idoneum præstari possunt: isto casu liberatur per substitutum æquè idoneum opus cōficiendo: ita notat Bal. in l. si hi, cōtra quos C. loca. tamen hoc non obstāte aliter distinguerēt nam aut magister operis dixit: Promitto dare confectum tale opus, non exprimendo per me, & tunc quia non videtur eius industria electa personalissimè, sufficit dare confectum opus, non attento quis fecerit, quia solus cōsideratur effectus, vt in l. cum seruus, & in l. continuus §. item qui insulam ff. de verborum obligation. & in l. nemo ff. de duobus reis, aut opus est, in quo magis operatur industria artificis, quàm opera manualis, & tunc in dubio videtur electa industria personę, vt notat Bart. in d. l. inter artifices, & Platea in l. nullū 3. C. de Decurion. libro decimo, & isto casu compellitur factum præstare per seipsum, & præcisè compellitur seruata distinctione, quam ponit Bald. in l. vna C. de sententent. quæ pro eo, quod interest, proferuntur numero 71. maximè quia in operibus conficiendis ob piam, vel publicam causam constituendis præcise quis compellitur ad factum, vt in l. fideicommissa §. fi. ff. de leg. 3. & notat Bald. vbi supra: si verò non esset opus publicum, aut piū, velut Capella intra Ecclesiam, aut retabulum, vel Imago facienda, tūc artifex potest per alium tale opus perficere: maximè si non sit opus subtile, & ita colligo ex notatis per Bald. in l. vna §. ne autem C. de cadu. tollen. & maximè istud est asserendum, si conditio personæ artificis

erat talis, quod per alios, solebat opus conficere, vel erat consuetudo artificiũ sic conficere opera per alios: & pro hoc possunt adduci in mediũ plura, quæ notat Felyn. in c. 1. de summa Trinitate, & fide catholica, vbi plures Doctores citat, & si plura promisit opera facere, prior promissio est implenda, vt in l. operis ff. locati. Bal. in l. 2. in fi. C. eod. tit.

De armas.

Sed an illi, quorum mãdato cõficiuntur opera publica, possint facere depingere arma, & insignia in ipso opere in memoriã suam? & videtur dicendum, quod si suis sumptibus opus cõficitur, nulli dubiũ, nisi quod arma possunt ponere, vt in l. fi. de operibus public. & per Alberi. in rubr. eod. tit. & notat Bald. in l. 1. C. pro socio, & Bart. in tract. de armis. Si verò pecunia publica opus fit, nullo modo licet arma depingere particularia, vt in dicta lege finali: & in casibus, in quibus licet depingere, si quis deleuerit, aut corruperit, ad arbitrium Iudicis punitur, vt in l. qui libertatem, & ibi Bart. ff. de operibus publicis, & facit text. in l. qui statuas ff. de iniurijs. Quod facit contra delentes arma, quæ ponuntur in Cappellis Ecclesiarum, vt notat Iasson, & Ludouic. Gomez in §. pœnales institut. de actionib. nu. 5. & in tract. de seruitutibus vrbanorũ prædiorum, cap. de picturis, seu incrustationibus, & facit tex. in l. nam, & si ramos §. 1. ff. quod vi, aut clam, & nota, quod si quis assumit arma, vel nomẽ nobilioris, ille potest illa delere & prohibere, ne suo nomine vocetur, de quo vide per Guillelm. Benedict. in capit. Raynuntius de testamentis, in parte, & vxorem num. 997.

5 *An vicini compellantur locare domos Reipublicæ.*

Sed quid si Ciuitas careat nummis, quibus opera publica faciat, an possit vicinos compellere ad locandum domos proprias, quibus reconðatur frumentum publicum? aut sit carcer? & videtur, quod sic, fauore publico, argum. tex. in l. si quis sepulcrum §. 1. ff. de religios. & sumpt. funerum, & in l. lege Cornelia ff. ad Syllan. nam fauore publico cogitur quis locare domos conuenientes, quibus recipiãtur infirmi, vt per plura concludit Ioannes Franc. in tractatu de peste, vltima parte vers. sed quid si extra sub numero nono, vbi cætera possunt videri: & istud practicarem vrgente necessitate publica, & sine maximo incommodo subditi, cui res locanda auferetur.

Sed pone quod Corrector non facit opera publica, sed demolitur publica, vel priuata, an teneatur ad emendationem damni? & siquidem sine causa rationabili fecerit demolitionem, tenetur, vt priuatus, vt in l. si quis fumum §. 1. ff. ad legem Aquiliam, & l. si alius §. est & alia ff. quod vi, aut clam, si autem vt arceatur incendium, vel ex alia iusta causa Iudex fecerit illam demolitionem, cum istud faciat Iudicis authoritate, & sit casus, quod licet priuatis sua auctoritate sine vlla pœna facere demolitionem, vt in lege duodecima, titulo decimo quinto, partita septima; nulla emenda faciẽda est à Iudice, siue à vicinis illis, cuius domus demolita est, neque est quicquam à Republica soluendum, sed dãnum huiusmodi ascribitur illi, qui id patitur, & ita seruatur de consuetudine, & notat hic Albericus in lege quo naufragium §. quod Prætor ff. de incend. ruin. & naufrag. imò posset attentari, quod impensæ, quæ fiunt in diruendis domibus, vt arceatur ignis, quod debent solui ab eo, cuius domus facit incendium, qui dat causam expensis, argumento eorum, quæ in simili notantur in tractatu de peste, in tertia parte, sub numero quadragesimo nono, fol. mihi centesimo vigesimo septimo, versiculo vlteriùs quæritur: & tenet Bald. in l. apud vetustiores ff. de offic. Præfect. vigi. & qualiter Iudex compellat arcere ignem incensum, vide Alberi. ibi, & text. in l. 3. tit. 16. par. 2.

In text. ibi, *no tenga cargo de recebir, y gastar el dinero.* Videatur pro ratione text. in authentico de collatoribus §. iubemus collat. 9.

SVMMARIA.

Capituli decimiquarti.

1 *Ius collectandi, competit Regi.*
2 *Ciuitas de iure communi poterit collectas imponere.*
3 *Ciuitas non potest se congregare sine licentia Iudicis.*
4 *Ciuitas de iure Regio qualiter imponat collectam.*
5 *Ciuitas ad imponendam collectam non iuuatur consuetudine.*
6 *Ad imponendam collectam requiritur licentia expressa.*
7 *Casus, in quibus imponitur collecta sine licentia Regis, & nu. 8. & 9.*
10 *Vici an possint separari à ciuitate ad subeunda onera.*
11 *Munera personalia inter omnes vicinos debent communicari.*
12 *Pretium subrogatur loco muneris personalis.*
13 *Munera personalia non subeunt nobiles, viduæ, nec clerici.*
14 *Munera Realia qualiter soluantur.*
15 *Collecta imponitur habẽti vsumfructum, etiam si non habeat proprietatem.*
16 *Colonus, creditor, & sequestrarius possunt collectari.*
17 *Contributio hodie qualiter fiat.*
18 *Possidens immobilia in alieno territorio, an teneatur ad collectam impositam pro defensione terminorum.*
19 *In his, quæ concernunt publicam vtilitatem, tenentur contribuere aliàs exempti.*
20 *Collecta imponenda secundum consuetudinem loci.*
21 *Collecta imponitur solis habitatoribus pro refectione fontis.*
22 *Possidens bona immobilia in alieno territorio, quoad seruitia habetur pro ciue illius loci.*
23 *Asserentes se nobiles, cum non sint, qua pœna puniantur.*
24 *Intellectus ad pragmaticam de Tordesillas, latam anno 1403.*

25 Pr.

25 *Publicæ functiones non præscribuntur contra Regem.*
26 *Fidalgus, qui soluit collectas per decennium, præiudicat sibi in possessione nobilitatis.*
27 *Rectores ciuitatum tenentur soluere collectas, nec liberantur ratione officij.*
28 *Doctores an teneantur soluere collectas.*
29 *Cathedratici actu legentes, an teneantur contribuere.*
30 *Domini vassallorum an teneantur soluere collectas.*
31 *Bona hospitalium sunt libera à contributione collectarum.*
32 *Emphyteota Ecclesiæ non tenetur soluere collectas pro bonis Ecclesiæ.*
33 *Habens duodecim liberos, non tenetur soluere collectas.*
34 *Paniaguador virtute priuilegij non tenentur soluere collectas.*
35 *Matricula collectarum debet fieri coram Syndico Vniuersitatis.*

CAPVT XIV.

1 *In l. 34. de imponendis collectis. * Quæ est 25. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l. 15. tit. seq. eod. lib. & l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. * & de iure immunitatis circa collectas.*

VRgentibus bellorũ aduersus Turcas grauissimis necessitatibus, est in Regno nostro frequens vsus collectarũ: de qua materia erit sermo in declaratione huius legis, quã diuido in duas partes, in quarũ prima videndum est, quando liceat Concilijs locorum huius Regni propria authoritate indicere collectas, & quãdo sit necessarius Regis assensus, atq; licẽtia: in secunda parte quæ incidit, ibi, *E los que tuuieren cargo*, tractabitur de forma peræquandi collectas, ne vlli plusquam alij grauentur.

1 Ius collectandi est de regalibus.

Quãtum ad primam partem videtur de iure communi, quod ius imponẽdi collectas nõ potest cõpetere vniuersitatibus: quia est de Regalibus, atq; reseruatis Principi, vt in c. 1. quæ sint regali. & notat Bald. in l. etiam col. 4. C. de execution. re. iud. & facit l. 1. C. de superindicto. lib. 10. & quod notat Bart. in l. 1. §. quod si nemo ff. quod cuiusque vniuersitatis nomi. & licet istud esset indubitatũ, tamen villa, ciuitas, & quodlibet Concilium pro suis necessitatibus benè poterat imponere collectam, & ita notat Bart. in d. l. 1. C. de superindicto. & in l. 1. C. de mune. & in quo loco lib. 10. & concludit Alex. vbi multa allegat in l. si non obtulit ff. de re iud.

2 Iure communi Ciuitas pro suis necessitatibus imponebat collectas.

Imò non solum pro necessitate propriæ vniuersitatis, sed etiam pro necessitate vicorum & aliorum, qui sunt intra suam prouintiam, & territorium, hoc possunt Cõcilia facere subueniẽdo eorum necessitatibus. & omnes tenentur contribuere, vt in l. omnes C. de operibus publicis, & facit glo. in authen. quibus modis natu. effician. sui. §. si quis igitur collat. 7. & idem tenet Alex. in l. actor ff. de re iudi. & Felyn. in c. cum dilecta vers. singulari de rescriptis, & Guid. Pap. in suis decisionib. Delphin. quæstione penult. & quod pro communi vtilitate possit imponere de iure communi Ciuitas collectam sua authoritate, erat indubitatum secundum Cassaneum in Consuetud. Burgundiæ rubr. 1. § 4. in glos. & sursés sub num. 47. & Matthæus in Constitutio. Neapol. tit. de cõtumacia Vniuersitatis in lib. 1. & elegantissimè per Thom. Grammaticum consi. 69.

3 Congregatio sine Iudice est illicita.

Et licet istud erat de iure, tamen ad congregationẽ super imponenda collecta, non poterat Vniuersitas accedere, nec se cõgregare sine licentia Iudicis, aliàs illicita censebatur congregatio, & ad malum finem, & taliter se congregantes, poterant puniri, vt concludit Guido Papæ in decisio. 106. vbi sunt iura allegata: & quælibet congregatio sine Iudice est illicita, vt probat Puteus in tract. syndic. in paric. pone, quod Vniuersitas fol. 24. maximè quando vsurpatur authoritas magistratus, vt probat Aymo. 1. par. consi. 4. num. 2. vbi eleganter de materia congregationis.

4 Ius Regni.

Hodie tamen ista conclusio de iure communi, in parte approbatur, & in parte corrigitur, per istam nostram legem: & per tex. in l. 16. tit. 1. libr. 7. ordinam. * Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 7. Recopil. * nam vsque ad quantitatem trium millium marapetinorum Ciuitas sua authoritate pro necessitate propria potest indicere in subditos collectam: vltra dictam verò summam non potest sub pœna amissionis bonorũ, & hoc est regulare, quando Ciuitas, & vici subiecti faciunt vnum corpus vniuersale in contribuendo: si verò inter eos diuisa est contributio, Ciuitas de per se poterit collectare vsque ad tria millia, & vici, siue *los pueblos de la tierra*, poterunt inter se collectare alia tria millia in omnibus locis in vniuersum, non in quolibet loco; & istud probatur in ista nostra lege, ibi. *Saluo donde la tierra suele repartir por su parte*, hoc tamen in vicis debet fieri cum præsentia, & licentia Iudicum, & non alio modo, vt in l. 17. tit. 1. lib. 7. ordinam. * Quæ est l. 2. tit. 6. lib. 7. Recop. & adde c. 98. *de las Cortes de Madrid del año de* 1573. quæ addit aliquid. * & per illam legem approbatur de iure nostri regni id, quod notat Guid. Pap. in dicta decis. 106.

Et istas leges intelligerem, quod vsq; ad tria millia liceat collectas imponere, non solum per modum contributionis, sed etiam per modum sisæ, sic vulgariter appellatæ, imponendo tantum pro pondere mensuræ, panis, vini, aut carnis. vel olei, quod vulgariter, appellatur *sisa*; nam cum in effectu par sit ratio in ista sisa, quæ viget in contributione, vsq; ad quantitatem

trium milliū, idem ius debet statui, vt in c. dilecta §. 1. de cōfirmatione vtili, vel inutili, & sic limitare l. 118. in legibus *del quaderno de las alcavalas.* * Quæ est l. 16. tit. 8. lib. 9. Reco. & l. 12. tit. 11. lib. 6. Recop. * prohibens, quod non imponatur sisa, nam illud est verum vltra summam trium millium marapetinorum, secus intra tria millia, quia illud, cū sit modici præiudicij, benè licebit: & de ista contributione per modum sisæ facit mentionem glo. in Consuetud. Burgund. rub. 1. §. 4. in glo. surses nu. 48.

Item dictam legem, prohibentem collectam vniuersitatibus vltra tria millia marapetinorū, extende locum habere, atq; procedere, etiam si allegetur, & probetur, quod sit de hoc cōsuetudo immemorialis: nam per istam nostram l. 34. * Quę est d. l. 25. tit. 6. li. 3. Rec. * reprobatur cōsuetudo, vt probant illa verba, *aunque digan que està en costumbre de repartir algunos maravedis:* nam cum sit cōsuetudo per istam legem reprobata, vt not. per glo. in clemen. statutū de elect. & per Ias. in l. de quibus ff. de legibus, & per Ias. & Paul. in l. si mihi, & tibi §. fi. ff. de leg. 1. etiam si sit consuetudo præterita, quæ reprobatur immemorialis. * Sed cōtra videtur tenere ipsemet Auendañus Respon. 16. nu. 1. & seq. & per istam legem corrigitur hodie dictum Bar. in l. ambitiosa ff. de decret. ab ord. faci. vers. item an virtute, vbi dicit, quod valet consuetudo, vt pro sua necessitate possit Ciuitas imponere collectam, & multi DD. idem concedebant posse fieri ab adunantia populi generali, pro necessitate Reip. quos refert Ioan. de Rip. in tract. de peste 2. par. num. 31. fol. 58.

Reprobata consuetudinaveniis immemorialis (margin note 5)

Item corrigitur quod notat Alex. in Apostil. ad Bart. in l. 1. C. de superindicto lib. 10. vbi allegando Bald. in l. fin. C. si sine censu, vel reliquis, dicit, quod licet imponere collectam sit quid regale, tamē ius collectandi potest acquiri consuetudine: nam istud hodie cessat per nostram legem, cum talis consuetudo sit omnino reprobata.

Non tamen per hoc est negandum, quin collecta iam adquisita, & alicui debita possit ab alio præscribi: quia bene hoc licet, vt per Bart. in l. si publicanus §. in omnibus ff. de publ. & vectig. & dixi latè supra.

Item extende secundò nostram legem, quod Concilium non possit imponere collectam vltra tria millia procedere, & locū habere, etiam si sit casus, in quo Princeps aditus concederet licentiam ad collectādum, quia sola opinio, quòd Princeps solitus sit concedere, non est iusta causa, vt excusetur à pœna, quia requiritur, q; præcedat licētia expressa: & ideo non sufficit licentia præsumpta, aut cōsensus præsumptus, vt notat Ioannes in c. Abbatem de elect. lib. 6. cum quo est cōmunis opinio secundum Corsetū in singularibus suis, in parte licētia, & notat Dec. cons. 39. col. 3. & maximè hoc procedit, quia litera dicit expressa, quo casu non sufficit licentia cōiecturata, iuxta notata per Ias. in l. Prætor in princ. ff. de noui operis nunc. & cum mandatum, siue licentia de imponendis collectis pendeat à iurisdictione, & sit quid iurisdictionale,

6 *Licentia.*

vt supra dixi, non sufficit voluntas Regis tacita, sed debet esse scripta, & expressa, vt in l. 1. C. de mandat. Principum, neq; sufficeret tolerātia, de qua in l. 1. §. magistrum ff. de exercitoria.

Tertio extende istam legem procedere, & habere locum, etiam si collecta imponeretur à Concilio pro donando Principi in aduētu, vel quolibet alio casu, quo liceret donare: nam sine licentia Principis talis collecta non est imponēda, secundum Bart. in l. 1. C. de superindicto. & in l. placet de excusatio. mune. li. 10. & notat glo. Burgun. vbi supra col. 4. si enim Princeps egeret tributis, vel collectis pro subeunda necessitate, ipsemet potest ea percipere sua propria authoritate Regali, vt est text. mirabilis de iure nostri Regni in l. 1. tit. 1. par. 2. hoc tamen seruitium sine cōgregatione totius Regni, & Procuratorum non solet Rex noster percipere, & cōgregato Regno, vt Vniuersitas, omnes Procuratores solent consentire, vt saltim maior pars: & illud videtur sufficere, iuxt. notata per Guid. Pap. q. 424. & quādo Rex imponit collectā pro suis necessitatibus, illud debet esse, si alij reditus Regni non sufficiunt, de quo videatur Guid. Pap. in singul. 13.

An Rex propria authoritate percipiat seruitia Regis.

Aliqui tamē casus possunt cōsiderari, quibus licitum est sine licentia Regia imponere Collectas: quibus dictæ leges Regiæ fallunt. 7

Primus casus est, quando collecta imponeretur virtute, aut vigore iurisdictionis, sed virtute pacti, putà si plures homines se congregent, & omnes præstent mutuum cōsensum de indicēda inter se collecta ad bonum finem: nam virtute talis consensus valet pactum, & est soluenda collecta secundum Bald. in l. etiam C. de exceptione rei iud. col. pen. vers. dico ergo, & notat Guid. Pap. in decis. Delphin. quæst. penul. & facitinā qui non conuenitur ex lege ad collectas, potest cōueniri ex pacto, notat Bal. in auth. sed periculum C. si sine censu, vel reliquis, & quod pactum valeat, notat idem Bal. in c. venientes de iur. iur.

Bonus autem finis, ad quem se possunt ciues congregare, est, vt adeant superiorem pro tuenda Republica, aut euitanda oppressione: nam pro expensa consumenda potest indici collecta, & valet pactum, & licita est congregatio, notat Puteus in tract. synd. in princ. vers. pone f. 24.

Secundus casus est, quando obuenisset casus magnę necessitatis, putà pro reparatione pōtis, cuius imminet ruina propter impetū aquarū, qui fortè rueret, si Princeps adiretur pro impetranda licentia ad imponendam collectam pro exigenda pecunia necessaria ad reparationem: nā isto casu sine vllo metu pœnæ potest indici collecta, imminente dicta necessitate, argumen. text. in l. pro locis, & in l. mediterraneæ. C. de annon. & tribut. & ita in expresso notat Luc. in l. hac prudentissima col. pen. C. de quib. mune. nemi. liceat se excusa. lib. 10. nam casus tantæ necessitatis nulla lege, aut dispositione videtur exclusus, vt in c. licet de ferijs.

8 *Si periculū est in mora, imponitur collecta sine licentia.*

Tertius casus est, quando Parochiani alicuius Parochię se congregant per modum

Pā-

parochiæ, & non per modum vniuersitatis loci, & pro ornamentis emendis dictæ Parochię, aut pro fabrica campanæ cōgregant se, & indicunt collectam, & exigunt, quia istud possunt sine vlla Regia licentia facere: cum fiat virtute consensus in seruitium Dei, & non vigore iurisdictionis: & ita concludit Cassan. in Consuetudin. Burgun. rub. 13. §. 6. in glo. de porte.

9 *Vicini compelluntur ad mutuandum.*

Quartus casus est, quando non per modum collectæ, sed per modum mutui Concilium, vel let compellere suos vicinos, donec mutuent certam pecuniæ quantitatem: nam quodlibet Concilium potest hoc facere, si imminet necessitas emendi frumētum propter necessitatem famis, vel si oportet dare aliquid exercitui, vt discedat à prouintia, ne milites deprædent vicinos; nam vt tali publicę necessitati succurratur, potest Cōcilium loci, etiam recognoscentis superiorem, vt sunt loca huius Regni, cōpellere vicinos ad mutuandum, si sunt diuites, & possunt commodè mutuare, quibus postea soluetur, vel ex pecunia communi, vel ex collecta imposita authoritate Regis. Mutuum tamen sine vlla Regia licētia potest fieri, vt notat eleganter Gullielmus in l. neminem C. de sacrosanct. Eccles. & Plat. in l. 1. C. de omni agro desert. lib. 11. & in tract. de peste, per Ioā. Fran. in vltima parte fol. mihi 72. & dictis Consuetudinibus Burgundiæ in dicta rub. 1. §. 4. f. 36. in vers. sed dicimus, & istud habetur quotidię in practica, de quo vide in quęstionibus Capellæ Tholos. q. 347.

His casibus, & alijs similibus poterit practicari, quòd Ciuitas, & Concilia, atq; vicini locorum possint collectas indicere, non præcedente Regia licentia, neq; per hoc incurrunt in pœnam perditionis, vel amissionis bonorum, cessante fraude, & bona fide interueniente.

10 *El se puede apartar en los seruicios la tierra de la ciudad.*

Dicit tamen litera nostræ legis, quod vbi vici subiecti Ciuitati, aut Villæ solent per se contribuere, quòd seruanda sit consuetudo, & quod quodlibet corpus de per se potest imponere collectam vsque ad quantitatem trium millium morapetinorum; super quo oritur dubium quotidianum, an vici, quos hæc litera appellat *la tierra*, possint petere, quòd fiat diuisio inter eos, & Ciuitatem, aut Villam, cui subsunt, quātum ad onera supportanda, & soluendas collectas. Et omissis disputationibus, dico, quod diuisio, vel vnio terrarū non potest fieri sine authoritate superioris, aut virtute cōsuetudinis antiquæ, vt notat Plat. per text. ibi in l. 1. C. de metropo. Bery. eodem lib. 11. & per Paulum in l. si eadem ff. de offic. Asser. & in l. 2. tit. 1. par. 2. itaq; si de consuetudine sunt vnita in solutione dictarum contributionum, Ciuitas, aut Villa cum locis sibi subditis, standum est cōsuetudini, neq; est facilè mutanda, licet quātum ad inæqualitatem onerum adeò Respublicæ læduntur, quod viris, & viribus distituūtur, vt in l. fi. C. de offic. Præfect. Orien. & ibi notat Alberi. & per Lucam in l. omne C. de cens. & censit. lib. 11.

Diuisio vicorum à ciuitate potest fieri ex causa.

Si tamen Ciuitas, & vici subditi difficulter congregantur ad repartitiones, vel alia necessaria peræquandis oneribus, propter distantiam locorum, vel similem causam, quia forte multū distant populi inter se, vel creuit nimis vicinitas & amplitudo negotiorum, propter hoc non obstante consuetudine, potest iustissimè peti diuisio à Ciuitate, vel à vicis, & quod vnicuiq; de per se iniungantur onera, argum. tex. in l. in nomine Domini vers. interea verò C. de offic. Præfect. Præto. Afric. & ibi ad hoc notat Alberi. & est notabilis determinatio, & frequēs in practica.

Item si vni loco reuocatur immunitas à collectis, quia erat priuilegiatus, quod quando liceat, ponit Ias. in l. ex hoc iure ff. de iust. & iure num. 53. isto casu debet reduci ad vnionem, quā antiquitus habebat, de quo, si non cōstat, potest de per se ei assignari à Principe, vt contribuat, quia nemo potest ad societatem compelli.

In secunda parte literæ istius tex. multum iniungitur, quod peræquatio, siue repartitio collectarum fiat iustè, & sine grauamine subditorū, quod, quando fiat, ex sequentibus apparebit, distinguendo inter onera realia, & personalia.

11 *Munera personalia qualiter diuidantur.*

Personalia enim sunt, de quibus in l. munerum ciuilium ff. de mune. & hono. in quibus talis est seruādus ordo, vt qui semel laborauit seruiendo Reipublicæ, cum personali labore suæ personæ, non debeat semper in tali labore durare, sed diuidatur labor ponendo alios in eodem officio: ita notat Plat. per text. ibi in l. placuit C. de palac. sacri largitio. lib. 12. pro quo text. in l. æstimationem §. fi. ff. de mune. & hono. vbi probatur, quod positus in labore personali pro Republica, si non perficit negotium intra tempus datum, non cogitur semper durare, sed alius ponendus est, & sic diuidatur labor, & facit text. in l. legato ff. de vacatio. mune. & quod notat Plat. in l. ab honoribus C. de mune. & hono. inter pat. & fil. non continu. lib. 10.

12 *Pretiū subrogatum loco muneris personalis.*

Et inter alia est considerādum in istis muneribus personalibus an durēt personalia semper, vel an subrogatur aliquid loco laboris personalis, putà si Rex mādat, vt vnaquæq; Ciuitas mittat centum soldatos ex vicinis Ciuitatis, numerando summates populi nam isto casu mulieres, & aliæ personæ, de quibus in l. 14. tit. 3. lib. 4. ordin.* Quæ est l. 7. tit. 4. lib. 6. Reco.* excusantur à bello, de quibus loquitur quoque Plat. in l. apparitores C. de exact. tribu. lib. 10. & quāuis loco istius muneris personalis subrogetur munus reale, putà quia distribuitur collecta, & conducantur homines ad mittēdos eos loco vicinorū in dictam guerram; ista collecta subrogata in loco personalis collectæ, semper habet naturā collectæ personalis, nec exigetur à dictis personis, quæ sunt exēptæ à personali munere in dicto casu, vt notat Bal. in l. etiā in fi. C. de execut. rei iud. & isto casu si tali mulieri viduæ, quę exēpta est à iure à personali munere, vt in l. & qui originē §. corporalia ff. de muner. & honor. vel cæteris exemptis imponeretur dicta collecta, grauarētur nimis, & sunt à Correctore subueniendi per istam l. & istam opinionem elegantissimè decidit, prout ego distinguo cum Bald. Ioan. Franc. in suo notabili tract. de peste in 2. par. vers. sed quæritur sub num. 435. & finitur vera decisio in vers. discussa sub nu. 150. & notat Plat. in l. indictiones C. de annon. & tribu. lib. 10.

13 *Hydalgos, y exemptos an cogãtur ad custodiã messium & bestiarum.*

Et ista quæst. solet esse quotidie in practica, quando per statuta, *ò costumbres se le suelen guardar las bestias por concejo, y los puercos, y los panes è viñas*, à qua custodia licet personæ viduarum, & fidalgorum, & clericorum sint exemptę in personalibus, tamen tenẽtur contribuere in expensis, quæ fiunt ponẽdo alias custodias, quia in his omnibus particulare cõmodum principaliter vertitur, vt dixi supra c. 10. in l. 30. vers. infertur etiam, & dato, quod esset commodum commune, magis videtur onus impositum ratione rerum, quàm personæ: & ideo habentes res, quæ custodiuntur personaliter, tenẽtur cõtribuere, & ita colligerẽ ex Alberi, in rub. ff. de mune. & hono. nu. 18. & quando casus obuenerit cogẽdi clericos ad huiusmodi collectas, quibus tenentur, vt possit secularis sine metu excõmunicationis ipsos cogere ad soluendum, sumi debet cõsilium ex doctrina Bal. in auth. sed periculũ C. si sine censu, vel reli. licet aliter videatur decidere idem Bal. in l. administrationem C. de sacrosanct. Eccles. & in dicto tract. de peste sub num. 456.

14 *Munera realia qualiter imponantur.*

In realibus verò muneribus, quæ ratione bonorũ imponũtur, de quibus per tex. & ibi Bar. & DD. in l. rescripto §. fi. ff. de mune. & hono. & per Ias. in l. placet C. de sacrosanct. Eccles. de iure huius Regni per sentẽtias latas in supremo Concilio video certam tassam vsque ad quãtitatem octogẽtorum millium marapetinorum, & non supra imponi pro medietate, *de la dicha quantidad que se dize cañama.* De iure verò cõmuni talis collecta imponebatur iuxta vires singulorum itaq; si multum erat in bonis, crescebat multum collecta ratione patrimonij cõtra dominium, vt in l. omnes C. de oper. publ. & est communis doctrina Bar. & aliorum DD. in l. 4. §. actor. ff. de re iudi. & in l. ad instructionem C. de sacrosanct. Eccle. & probatur in l. 2. §. vicinales ff. ne quid in loco publ. & notat Abb. in c. nõ minus col. 3. de immun. eccles. & bona considerantur quo ad ęstimationem immobilia attento redditu, vt in l. si quos C. de rescind. vend. & in l. 2. C. de præd. nauic. lib. 11. & notat Plat. in l. 1. C. de censi. & censi eod. lib. & cum ista onera sint impendia fructuum, vt in l. neque ff. de impend. in rebus dotali. fac. attenta qualitate fructuum debet considerari valor rerum, vt imponatur collecta iuxta valorem fructuum, & rei fructificãtis, & ita debet intelligi tex. de iure huius Regni in l. 20. tit. fi. par. 3. ibi. *Pechar comunalmente cada vno por lo que le viniere:* habere

Valor bonorum qualiter considere[n]tur.

15 autem quãdo quis dicatur, vt imponatur collecta, nõ solum in possidente proprietatem ratione dominij intelligendum est, vt possit collectari, sed etiam si solum habeat vsumfructum; nã pro eo soluet collectas, vt in l. quæro ff. de vsufru. lega. & per Alex. in 5. vol. cõs. 4. & isto casu fructus cõsiderãtur ratione publicę vtilitatis nõ deductis expensis, vt notat Paul. in l. fructus ff. soluto matrimonio, de quo vltra Modernos ibi scribit eleganter Matthæus de Afflictis in decisionibus suis decis. 252. & quod vsufructuarius soluat collectas probatur, vt in l. Iulianus §. hæres ff. de legatis primo, de quo bene loquitur Soccinus consil. 217. intellige tamen quod tenetur à tempore, quo percipit fructus, & non ad præteritas collectas, licet nonnulli voluerunt contrarium asserere, contra quos tenet Cassan. in Consuetud. Burgund. rub. 4. §. 6. in glo. & supportet.

Iuros.

Item, ille, qui solum possidet annonas ciuiles in aliquo loco, quod nos possumus exemplificare, *en los que tienen juros reales, situados en rentas de algunos pueblos:* nam ibidem tenentur ratione illius redditus soluere collectas, & istud est notabile verbum ponẽdo in practica, quod notat Lucas de Penna in l. fi. C. de fundis limitrofis lib. vndecimo, & eadem ratione idem asserendum censeo in possidentibus *censos al quitar, ò perpetuos.* Ca. 15.

16 *Colonus, creditor, sequestrarius an collectentur.*

Item Coloni, item Pastores, item Creditores ratione pignorum, & missi in possessionem ex primo decreto, item sequestrarij, & similes personæ possunt collectari ratione bonorum, quæ tenent, & eis à fructibus eorum fruuntur, ideo debent sustinere pro his collectas: & plura iura hoc probantia, quæ possem referre, ponit elegãtissimè Lucas in l. hac prudentissima C. à quibus mune. & pręsta. nemi. liceat se excusa. lib. 11. vbi hæc, & alia in materia possunt videri, & in pecuniam habẽte otiosam, per eumdem in l. 1. C. de prædijs, & omnibus rebus nauicul. lib. 11. & per Plat. in l. indictiones C. de annon. & tribu. lib. 10.

17 *Ius Regni.*

Ista tamen conclusio, quòd vnusquisque debeat cõtribuere secundum valorem bonorum, immutata est per Consuetudinem ferè in omnibus locis istius Regni, quia solent contribuere por cañamas, vsq; ad certam tassam bonorum, ne diuites supportẽt ferè omnia onera; quæ cõsuetudo, vbi non grauantur aliqui, neque mittuntur querelæ, seruãda est, si verò nonnulli vicini dicunt eam grauosam in cõtributione seruitiorum regalium, vt emendentur grauamina, & fiat iustè contributio: data est hodie forma per capitulum 100. in Curijs *de Valladolid*, anno 1537.* Quæ est l. 3. tit. 14. lib. 6. Reco. * vbi videatur forma.

Et si non esset istud capitulum, ego in forma cõtributionis inspicerem causam, an illa cõcernat contributionem respectu personarum, an respectu patrimonium, & attenta causa facerem formam contribuendi pro dicto seruitio, ex dicta causa oblato, & non sufferrem, quod sarcina potentiorum, & ditiorum ad inferiores, & pauperes transferretur, vt in l. 1. C. de censi. & censi. lib. 10. & singulis annis facerẽ matriculam possessorum bonorum, quòd vetus matricula, & solutio extimorum præteritorum non includit nominatum, semper esse possessorem, vt notat Paul. in l. si pater C. de act. emp. & vend.

18 Dubium tamen est, an habẽtes possessiones, & bona stabilia in alieno territorio, teneãtur ad collectam, quæ deficiẽtibus bonis cõmunibus imponitur, pro defensione terminorum: quorũ pastu habentes dicta bona immobilia fortè non fruuntur, quia demorantur in alio territorio, & propter distinctionem terminorum, quilibet populus fruitur suo pastu.

Et

Et videtur dicendum, quòd habentes dicta bona teneantur pro rata ad contributionem collectæ ratione bonorum impositæ, vt est textus in l. omnes C. si sine censu, vel reliquis: nam litera dicit: Omnes pro his agris, quos possidet, publicas pensitationes agnoscant, id est, solitas solui, vt ibi exponit gloss. & sic ex illo textu notat Baldus ibi, quod possessor fundi debet soluere collectas: quod debet intelligi, quãdo percipit fructus, nam aliàs percipiens fructus, etiã si sit vsufructuarius soluit collectas, vt supra in leg. quæro, ff. de vsufruct. lega. notat Bart. & ibi plura refert Alexander in apostill. in l. nec stipendium ff. de impen. in rebus dota. factis, & loquendo in emphyteota possessore Alexander in quinto volumine consi. 4. & Decius in prima parte consil. 156. Item onera patrimoniorũ à possessoribus patrimonij soluenda sunt, vt in lege prima §. patrimoniorum ff. de muneri. & honori.

Possessor collectatur. Quod in tantum procedit, quòd etiam alienigena, qui aliquid possidet in aliena territorio debet onera patrimonialia sustinere, modò illa indicantur ratione possessionis vt in l. rescripto §. finali. ff. de muneri. & honori. & in l. prima, & secunda C. de anno. & tribu. libro decimo, & est gloss. in rubrica de mune. patr. & in dicta lege secunda, vbi dicit, hoc procedere etiam in possidẽte mobilia, vt putà quia fœnus exercet, vt in l. filij §. fi. ff. de muneribus, & honoribus, & notat doctissimus auditor Otalora cap. 1. st. b nu. 6. imò & pro solutione harum collectarũ n bona possessorum sunt tacite à iure obligat i, vt in l. prima, & secũda C. in quibus cau. pignus, vel hypote. taci. contra. & in l. aufertur §. fiscus ff. de iure fisci. & iure regio est textus in l. vigesima quinta, titul. decimotertio part. 5. & notat Anto. de Fano in tractatu de pigno. in 4. membro.

19 Et quæ supra dicta sunt intantum procedunt, & sunt vera, quòd in contributionibus, & collectis, quæ respiciunt publicam vtilitatẽ, & communem quales sunt munire vias, reficere muros, fontes, & pontes, ac defendere terminos populorum, & his similia, clerici, & Ecclesiæ tenentur conferre sicut cæteri, etiam nobiles, vt in l. 1. titulo *de los perlados y clerigos*, lib. 1. ordinam. * Quæ est l. 11. titu. 3. lib. 1. Recop. & l. 4. ibidem * & in l. 15. tit. 4. *de los excusados* libro. 4. ordinam. * Et lege 17. titulo 14. libro. 6. Sed parum facit: magis faciunt duæ leges præcedentes. * & notat eleganter Ripa in suis responsis, titul. de rescriptis num. 10. & cum principaliter hæc sint munera patrimonialia, ab his nemo excusatur, & sic non attẽditur exemptio, vel fauor personæ, sed res ipsæ, quarum causa soluuntur retributiones vt notat Bartol. in l. rescripto. §. sciendum ff. de muneribus, & honoribus, & notant moderniores in l. ad instructionem C. de sacrosanctis Ecclesijs. Item pro ista parte facere videtur decisio Guidonis Papæ numero septimo, vbi ipse notat, quòd forenses possidentes bona immobilia in alieno territorio tenentur ratione bonorum cõtribuere pro fortificatione castri, aut villæ, licet ibi non foueant domicilium, ex eo quòd dicta fortificatio, & refectio concernit commune omnium bonum: & idem notat idem Guido Papæ, & latius in quæst. 372.

Et quando onera sunt patrimoniorum, ad quoscunque bona transeunt sequitur onus collectæ, vt l. apud Iulianum §. hæres ff. de legatis primo, & plura iura, quæ possem referre, notat Matthæ. de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ lib. 3. rubrica 5. cap. 2. & per Ioannem de Ripa lib. 2. responso. cap. 22. & plura alia possem in corrobaratione huius partis referre, quæ notat Montaluus in l. 7. titu. 11. lib. 2. foro legum & per Matthæum de Afflictis quæstio, 95. & per Socinum in secũda parte consil. 217. & per Cassaneum in consuetudine Borgundiæ rubrica 9. §. 18. in glo. taliable,

Supradictis tamen minime obstantibus in quæstione nostra aliter puto distinguendum, & primo inspiciendum est, an habentes alibi domicilia sint consueti contribuere pro defensione terminorum, nam valet consuetudo, vt alibi demorans teneatur contribuere pro bonis alibi sitis: etiam si dubitetur, an collecta imponatur pro rebus, an personis ratione rerum, & ita notat Alexander in apostill. ad Bartol. in dicta lege fina. §. secundum, & notat Bal. in dicta lege fina. C. si sine censu, vel reliquis extendendo valore de hoc priuilegium sub nemero 3. & Guido Papæ in quæst. 372. & Montaluus in dicta l. 7. titul. vndecimo. lib. 2. foro legum. 20 *Consuetudo expectatur in ponenda collecta.*

Cessante verò priuilegio, aut speciali consuetudine, quæ de sui natura debet restringi, de iure distinguendum est, siquidem in causa, quæ vertitur, agitur de proprietate terminorũ, quia alter ex concilijs litigantibus dicit vsque vnam leucam, vel alterum spatium terræ esse suum proprium, & non illius populi, qui habet occupatum, in huiusmodi casu, cum termini proprietas pertineat principaliter ad conciliũ, quod possidet, & illius habitatores, & commorantes cum laribus, & vxoribus suis: de qua habitatione facit mentionem textus in l. si quis à liberis §. domum ff. de liberis agnoscendis, & in l. final. titul. 31. partit. 3. & ad commorantes, & habitatores pertineant termini, vt in l. 4. tit. 28. partita tertia, defensio terminorum debet fieri expensis ibidem commorantium, cum ad eos tantum res pertineat, ideo eorum expensis debet defendi, vt in l. si irruptione §. ad officium ff. finium regun. & in l. sed hæreditas §. plane, ff. ad exhiben. & per Bart. in l. si postulauerit ff. de adulterijs, & per Iassonem in l. prætor. §. etiã ff. de edend. per Felinum in cap. quia indicante de præscriptio. & per Bal. in l. 1. C. de relatio. Itaque res propria debet proprijs expensis defendi, etiam si inde resultasset commodum forensibus ibidem aliquas possessiones habentibus: nam interesse secundarium non habetur in consideratione, sed quod principaliter agitur, vt est gloss. in cap. secundo de pactis lib. 6. in parte detrimentum, & ibi ponit concordantes Georgius Natau.

Et ex huiusmodi ratione, quando imponitur collecta pro vijs reficiendis, aut pro fontibus, 21 *Quis soluat collect.*

Nam pro refectione fontis.

bus, vel similibus ædificijs, quibus principaliter vtuntur habitantes in loco, vbi fit talis refectio, in huiusmodi casu solummodo commorantes in loco, & non forenses debent collectari pro huiusmodi operibus; & iste est verus intellectus text. in l. 30. tit. fina. part. 3. & quod istud pertineat tantummodo ad habitantes notat Guido Papæ in decisione 444. & sic in tali casu forenses ratione bonorum nihil debent omnino contribuere. Et ad huiusmodi opera principaliter sunt deputata bona communia, vt in l. quinta tit. 28. par. 3. & in ca. trigesimo. supra *en estos capitulos de corregidores*.

Et deficientibus dictis bonis communibus, si perueniatur ad collectam, illa debet imponi tantummodo inter eosdem commorantes, & non ratione bonorum; quia principaliter imponitur personis pro rebus, vt probatur in d. l. 20. tit. fin. par. 3.

Et collecta, quæ subrogatur, debet diuidi inter easdem personas, quæ tenerentur ad onus, & non ad bona aliorum debet extendi secundum Bart. in l. 1. col. 3. C. de mulie. & in quo loco lib. 10. & plura refert Ripa in suis responsis cap. de rescriptis responso. 20. num. 3.

Si verò non ageretur de proprietate terminorum, sed de iure pastus, vel alterius seruitutis, isto quoque casu est distinguendum; nam si quidem pastus pertinet ad vicinos, & commorantes eiusdem loci, ad eos tantùm pertinet defensio sui iuris, & inter eos imponenda est collecta, vt notatur in l. ab omnibus ff. de legatis primo.

Si vero ius pastus non solum morantibus, & habitatoribus loci commune est, sed habentibus bona stabilia inter territorium, vel aliorum populorum vicinis, putà *a los de toledo vn suelo*; isto casu si deficiũt bona communia ipsius populi, & deuenitur ad collectam, illa soluenda est ab omnibus habentibus ius pastus, quorum mera facultas pascendi diminuitur, si plures alij vtantur pastu, ideo ab his sunt soluendæ litis expensæ, qui iura communia tuentur, vt est textus & ibi Baldus in l. ex parte ff. familiæ herciscundæ, & notatur in l. cum duobus §. fin. & ibi glos. allegat concordantes ff. pro socio. & hoc casu crederem viciniores, qui frequentiùs vtuntur pastu, esse in aliquot plus collectandos tanquam ad quos maius commodum, quàm ad longe positos perueniat. argumento text. in l. omnes, & in l. pro locis de anno. & tribu. lib. 10.

22 Quæ supradicta sunt, vendicant sibi locum, quãdo agitur de contributione, & collecta pro defensione terminorum: si verò ageretur de soluẽdo tributo, aut indicto, vel superindicto, vel seruitio regio, tunc habẽtes bona tenentur contribuere pro rata bonorum, quæ in territorio possident, vt in pragmatica *de Madrid*, quæ tantum loquitur in rege, & ideo ad iura ciuitatis tuenda non debet extendi, quia non simile priuilegium habet ciuitas cum fisco, vt in l. non simile ff. ad munici. & in l. Anthiochẽsium ff. de priuileg. credi. & respectu regis Castellæ, cuius est regnum, habens bona in aliquo territorio, pro quibus tenetur subire collectas, habetur in hoc pro ciue illius territorij, vt per Feli. in cap. quoniam de officio. ordi. col. 1.

Si verò ageretur de defensione tàm proprietatis termini, quàm iurisdictionis, isto casu & ciuitas, & dominus particularis eius, qui non sit rex, tenetur contribuere, iuxta ea, quæ dixi in isto libro meo. cap. 4.

Item, vt se eximant multi ab huiusmodi cõtributionibus, & sibi, atque posteris fidalgorum, siue nobilium nomen relinquant, solent fraudulenter cum concilijs, & aliquando cum solis præquatoribus conuenire, vt extra genus hominum contribuentium relinquantur; quibus cum resistat ius commune, facilè potest à iudicibus obuiari: vt ne talia fiant in necem, & damnum Rerum publicarum, summa ope, & vigilantissimo studio intendendum est; nã cum apud nos Castellanos nobilitas tempore adquiratur, multi propter ignauiam incolarum populi habetur inter nobiles, atque fidalgos, quorum origo fuit ex hominum genere infimo, ne dicã infami, & cum non possit probari propter temporum obumbrationem, par est, ac si proponi non potuisset, vt dicit gloss. in l. qui habebat. ff. de manumi. testamen. quam dicit mirabilem Alexander in secundo volumine consil. 107. & Iasson in l. qui Romæ §. duo fratres nu. 17. ff. de verborum obligatio. & facit text. in l. si quis seruum §. si inter duos ff. de lega. 2. & in l. habere licere ff. de euictio.

Et an nobiles propter magnam necessitatem regis possint collectari, videatur Cassaneus in catalogo gloriæ mundi, in quinta parte, in 30. consi. num. 119. excellentia principis; quis autem dicatur nobilis apud Hispanos, videatur text. & ibi glos. in l. 6. tit. 9. part. 2.

Præcauendum ergo est, ne simulatè aliqui extra matriculam, quæ vulgò padron appellatur, relinquantur immunes, nemini enim est immunitas concedenda, & falsarij possunt dici qui simulatè non scribunt in dicto *padron*, siue matricula: contra quos inuehit textus in l. 1. & ibi Platea. C. de immuni. nemi. conceden. libro decimo. & in l. si quis C. de cursu publi. libro duodecimo, & contra notarios gloss. in l. 1. C. de cens. & censi. libro vndecimo. Imò asserens se nobilem, & exemptum, cùm non sit, & resistens soluere in tributis regalibus, incurrit pœnam, de qua in l. 24. titul. 4. libr. 5. ordin. * Non inuenitur in Recopil. sed in casu simili, *del que se llama Licenciado, no siendolo*, vide l. 5. in fine tit. 7. lib. 1. Recop. & in materia hac vide l. 2. tit. 7. par. 7. * & adhuc tanquam falsarius debet puniri, qui se dicit nobilem, cum non sit, & extraordinaria pœna propter solam nominationem, vt concludit Cassaneus in consuetudin. Burgundiæ rubrica 6. §. 4. gloss. se parte, & faciunt quæ de se nominante doctorẽ, cum non sit, notat Baldus, & doctores in l. sub prætextu C. de sacrosanctis Ecclesijs, & apostill. allegat Bar. in l. eos §. fin. ff. de falsis, & quod sit pœna extraordinaria, propter nominationem, notat Baldus in cap. nõnulli 1. col. de rescriptis, & Felinus in cap. tertio loco, de probatio. & videatur Guido Papa, quæstione octuagesima nona,

Pœna contra asserentes se nobiles cùm non sint.

nona, & glossa legis primæ C. de priuilegijs schola. libro duodecimo. Imò siquis plebeius permittat se ad aliquod officium eligi, tanquã fidalgus, cum non sit, venit propter talem simulationem puniendus, vt in lege secunda C. si seruus, aut libertus ad decurio. aspi. libro decimo, de quo loquitur eleganter Rodericus Suarez in allegatio. 12.

Quãdo dixit non soluit collectas,

Et licèt de iure cõmuni qui diù stetit, quòd non soluit collectas, si super hoc inquietatur, potest se nominare nobilem, siue fidalgum, & petere à iudicè, ne quid contra eum moueatur, collectando eum, vt in expresso notat Iacobus Rebuffus in l. viris C. de magis. scrinio. libro 12. & quòd taliter grauatis consulatur officio iudicis, notat Baldus in l. qui ad ciuilia. C. de appellatio. & Iasson in l. fina. in fine ff. de constitutio. princip. & ex hoc potest fundari quædam pragmatica huius regni, condita *en Tordesillas* per regem Henriquum anno. 1403.* Quæ est l. 9. tit. 11. lib. 2. Recopil. & vide Couar. lib. 1. variarum c. 16. num. 11.* vbi datur facultas quibuscunque iudicibus inferioribus, quòd si aliquis cum patre, vel cum auo simul fuerit per totam vitam in aliquo loco, vel prope in comarca in possessione nobilitatis, quòd idem iudex potest sua authoritate reddere pignora, si qua fuerint capta, tanquam non esset fidalgus, & propter hoc iudex non incurrit pœnam. Sed istud est verum, si ipse iudex ex suo officio, vel concilium, aut quilibet alius tacuerit: nam si fortè aliqua moueretur quæstio, vel contradictio, nullo modo iudices inferiores se possunt intromittere in talibus causis nobilitatis, sed nihil innouando debent remittere ad iudices *de los hijos dalgo.* & iste est verus sensus illius pragmaticæ, in illis verbis, *Pero es mi merced, que si alguna contradicion les quisieredes, ò quisieren poner alguna persona contra lo en esta mi carta contenido, que no conozcades dello, sino que lo vengan a demandar ante los mis Alcaldes de hijodalgo, porque ellos lo ayan.* Ratio est, quia multa, quæ propria authoritate possunt fieri, non licet, si fiat resistentia: vt quando Princeps concessit licentiam intrandi possessionem, valet, si non fiat resistẽtia, secundùm Alexandrũ, vbi alios allegat in l. iustè possidet. ff. de acquirenda poss. Ex hac tamen l. & ex l. 6. tit. 2. libr. 4. ord.* Quæ est d. l. 9. tit. 11. lib. 2. Recop.* probatur quòd diuturna possessio in vna persona illius, qui se dicit nobilem, aut fidalgum, non sufficit, vt tueatur in possessione, sed requiritur copulatiuè continuata possessio patris, vel aui: tamen in pragmatica *de Cordoua* requiritur in possessorio continuata possessio trium personarum, vt probant illa verba, *Por la qual prouanza parezca, como seyendo casado, è biuiendo sobre si y su padre, y su abuelo, todas tres personas estuuieron pacificamẽte en reputacion è possession de omes hijosdalgo.* Quæ pragmatica lata est anno 1492. fol. mihi 153.* Quæ est l. 8. titu. 11. lib. 2. Recop.* Et idem probatur in principio illius pragmaticæ, ibi, *E como ellos son tenidos de prouar de tiempo immemorial, a lo menos de padre, y de abuelo, y del que contiende,* & ibi, *Se requiere que aya prouanza de todas tres personas:* & sic videtur quòd illud, quod notat Iacobus Rebuff. procedat, nullo stante cõtradictore: tunc enim iudex potest tueri istum, qui est in quasi possessione, non cõtribuendi, dummodò non sit possessio à se solùm, sed à patre, vel auo: & in quantum exiguntur plures personæ, est ius nouum, & alludit, atque declarat quod notat Aristotel. in 2. lib. Rethoricæ, vbi dicit, quòd nobilitas est maiorum claritas, & honorabilitas progenium. Et in 4. Politicorum dicit, quòd nobilitas est virtus, & diuitiæ antiquæ: nam nobilitas non nascitur in ictu oculi, vt notat Baldus in §. alia in præludio feudorũ: quid autem sit nobilitas, & qualiter de iure communi probetur, vnde per Guido. Papæ in consilio 217. & ista antiquitas generis declaratur his legibus, vel quòd si immemorialis, aut saltim quantum ad possessorium descendens ex consuetudine, & in possessione habita cum patre, & auo: qui enim in tali possessione descendente ab his personis reperitur, potest petere, vt tueatur in possessione, neque fiat contra eum nouitas, vt in l. scimus §. caueant de agricol. & censiti. libro vndecimo, & notat Platea in lege prima C. de magist. scrinio. libro duodecimo, & nisi taliter continuata possessione probetur, prout in dictis legibus regijs continetur magis acquisita per diuersitatem personarum ascendentium, quàm per solam personam illius, qui se dicit nobilem, in dubio non præsumitur nobilitas, nec fidalguia, vt notat Bald. in c. 1. §. si quis rusticus. de pace tenenda, & eius violato, & in l. non ignorat. C. qui accusa. non possunt, & probatur in dicta pragmatica, ibi, *Pues el derecho resiste à su possession:* & ideò non iuuaret, quòd se quis diceret nobilem, & probaret possessionem in sua persona: quia posset esse principium possessionis in posteros suos, si non turbatur sibi, tunc nihil iuuat: & licèt iure cõmuni non soluens collectas per quadraginta annos sit tutus, vt tradit per multa Boerius in decis. 246. tamen iure Castellæ hoc non sufficit, & licèt de iure communi possit esse nobilis ille, qui secundùm consuetudinem loci reputatur nobilis, vt notat Bartolus in l. 2. C. de digni ta. libro 12. & in l. 1. C. de mulier. & in quo loco eodẽ libro, & Paulus in consil. 126. primo volumine, in noua impressione, de quo benè loquitur glossa in l. 50. in regul. Cancellariæ: tamen in nostra Castella non facit nobilem sola reputatio, sed possessio maiorum, aui, & patris, & in persona istius, qui se asserit nobilem, seruata distinctione dictarum pragmaticarum, imo sola reputatio nobilitatis vana semper habetur, & parui momenti, vt notat Lucas in l. mulieres, versiculo nono, ex cõmuni opinione C. de dignita. libro duodecimo. Imò licet sit verum quod per famã probatur nobilitas personæ, vel an descendat ex alio genere personarum, vt notat Baldus in l. prouidendum C. de postul. & in l. 1. C. de testi. & sequitur Hyppolitus in l. de minore §. plurium num. 88. ff. de quæstionibus. Hodie vero in persona auorum, & proauorum sufficeret fama cum alia posses-

Ius Regni.

Nobilitas quid sit.

sione

sione patris, & filij suismet cùm quo agitur, secundum formam pragmaticarum regni: sed quando vltra reputationem concurrit tam diuturna possessio, seu consuetudo non soluendi gabellas, cùm publicè imponerentur vicinis populi, eo ipso quòd vniuersitas relinquebat istos immunes, scilicet, patrum, & auum, videtur perdere in eos, & in posteros ius collectandi, vt notat Platea in l. 1. C. de exactione, & translatione milit. anno. lib. duodecimo, & Comitatensis præscribit quòd sit cuius secundùm Bart. in consil. 172. & ob id dicti nobiles sic relicti videntur præscribere contra fiscum, & vniuersitatem, vbi demorantur, & licèt ipsi nihil faciant, tamen actus reipublicæ, quod scribuntur alij vicini, & isti omittuntur, habetur pro vera possessione propter patientiam reipublicæ, & præscribunt, licèt sciant se teneri ad collectas, vt per Boerium decis. 246. nu. 4. & propter actum soluendi collectas, quas alij soluunt pro istis omissis extra matriculam: & ille actus solutionis collectarũ: non est gratuitus, vel spontaneus, ideò inducit obligationem in futurũ contra soluẽtes, vt semper soluãt regi pro istis exemptis, & inducitur munus à rege non singularibus personis, sed toti vniuersitati, & populo, vt notat Platea in l. actores C. de exactio. tributo. libr. 10. & inter populum vnum genus hominum præscribit libertates contra alium,

25 *An publicæ functiones præscribantur.* Est enim doctrina notabilis, quod licèt iura principis, & publicæ functiones non possint præscribi, vt in l. comperit. C. de præscription. 30. vel 40. anno tamen istud est verum, vt id, quod præscribitur, adimatur regi, istud enim fieri non potest, tamen quod certum genus hominum præscribant, quod alij homines integrè soluant fisco dicta sua iura, & collectas, & quod ipsi sint exempti in solutione partis eis tangentis, bene potest adquiri cõsuetudine, & præscriptione, & ita charitatiuum subsidium, & procuratio legatorum, & alia, quæ non sunt præscriptibilia, possunt per alios præscribi taliter quod non fiat præiudicium illis, quibus ista debentur, dum tamen solutio oneret tantummodo certos homines, vt eleganter concludit Ioannes de Liniano in cap. accedens, de præscriptio. quem sequitur defendendo à Cardinale, & Abb. qui contrarium volunt asserere, Felinus ibi sub nu, 6. versiculo cæterum, & attenta ista doctrina satis commodè potest affirmari, quod fidalgui possunt acquirere consuetudine, quod ipsi sint exempti à contributionibus regalibus, & eas soluant alij vicini tributarij nisi in initio possessionis fidalgorum vitium probaretur, putà quia per violentiam, vel fauorem aliquorum potentum istud fuerit toleratum: nam talis vitiosa possessio non iuuat, vt probant dictæ leges regni, & notat Ancharanus in cõsilio 260. Vitium tamen non præsumitur nisi probetur, ideoque fidalgus tuetur in dicta possessione, non probato ex aduerso vitio initio, aut mala fide, quæ in tam diuturna possessione paternæ, & auitæ libertatis cum lapsu maioris temporis quàm viginti annorum non præsumitur, sed bona fides, iuxta singularẽ doctrinã Bart. in l. fin. C. vnde vi, quem sequitur Matthæus in suis decisionibus, decisio. 374. & possunt adduci in medium quæ notat Guido Papæ, decisione. 316.

Aduertẽdum est semper, quòd fidalgus, qui est in ista possessione, & permittit se pignorari, & soluit collectas per decennium, preiudicat sibi: quia licet quando aliquid adquiritur consuetudine, vt est ista possessio nobilitatis, tantum tempus requiratur ad perdendum quantum fuit necessarium ad adquirendum, vt per glos. in cap. cum de beneficio, de præbend. libro sexto. tamen istud procedit, nisi res reducatur per contrariam consuetudinem ad ius commune, vt est glossa in cap. finali de consuetudine. libro sexto: & notat Ballamera decisione. 1. & Felinus in cap. cum accessissem, de constitutio. columna. 20. & cum reducatur hæc res ad ius commune, sufficiunt decem anni. 26

Item nonnulli volunt se eximere à contributione collectarum, ea ratione, quia sunt officiales regij, & isti durante vita sua gaudebunt exemptione, non tamen transibit immunitas ad filios, quia cessat non durãte officio, propter quod illa concedebatur, vt est textus in lege decimatertia titulo 4. lib. 4. ordinam. * Quæ est l. 18. titulo 14. lib. 6. recopil. * vxor tamen vidua gaudebit immunitate, qua vir eius defunctus fruebatur propter officium, vt dicit dicta lex, & in hoc est casus, vbi pater maius priuilegium transfert ad vxorem, quàm ad proprios filios, & gaudet vxor priuilegio mariti, etiam si priuilegium sit exorbitans, de quo per Bart. in l. quotiens C. de priuileg. scholar. libro duodecimo, & per Felinum in cap. super eo, de testibus, & per Plateam in lege in filijs C. de decurioni. libr. 10. & per Socinum primo volumine consiliorum, consil. 12. num. 18. *Officiales del Rey.*

Item alij, eò quòd sunt *Regidores, ò iurados de los pueblos*, volunt se eximere à contributione collectarum, & exceptis *los jurados de Seuilla*, de quibus loquitur l. 16. titulo 4. libr. 4. ordinam. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est melior l. noua 11. titul. 25. libr. 4. Recop. & vide Otaloram 4. par. cap. 2. num. 8. * omnes alij iurati, aut rectores locorum huius regni nõ excusantur à contributione collectarum ratione officiorum, vt eleganter notat, Aoge. in l. ædiles ff. de via publica, & Lucas de Penna in lege prima C. de immuni. nemini. conceden. libro decimo: & glossa in l. si quis §. honorem ff. de muneribus, & honoribus, licet Bartol. teneat ibi contrarium, & Guido Papæ quæstione 398. de quo vide Plateam, post gloss. in l. actores C. de exacto. tribu. libro decimo, & Boerium decisione 246. 27 *Regidores.*

Item clerici coniugati volunt se excusare à contributione collectarum, contra quos est textus in l. 33. titu. 4. lib. 4. ordina. & in l. 13. titulo *de los perlados*. libr. 1. ordinam. * Est l. 2. tit. 4. lib. 1. Recop. nouior istis, * & quod notat Guido Papæ in decisio. Delphi. quæst. 383.

Item alij volunt se eximere à contributione, quia sunt doctores, sed in nostro regno clare 28 *Doctores.*

deci-

decisum est, quod nisi in Salamanticensi, aut Vallisoletensi, aut collegiati in Bononiensi, aut Complutensi studio fuerint graduati non gaudent immunitate, vt in cap. 126. in curijs *de Madrid* anno 1534. * Est l 8 & 9. titu. 7. lib. 1. Recopil. * & quæstiones de iure communi, quibus quæritur, an licentiatus gaudeat priuilegio doctorum, debent in Castella nostra practicari de graduatis in dictis studijs, & non in alijs, de quo vi. Gui. Papæ in decisi. Delphi. q. 390. & dum lex regni dicit, quòd bachalaurei contribuant, datur intelligi, quòd doctores, & licentiati non debent contribuere: & an licentiatus gaudeat priuilegio doctoris, vide per Ioannem de Ripa in l. centurio. numero 18. ff. de vulgari, & pupilla. & an bachalaurei aduocati gaudeant immunitate gabellæ, vide Baldum in l. aduocati C. de aduocatis diuerso. iudic. & Puteum in tractatu Syndica. in parte gabella nu. 319. & ibi dicit de iudicibus, & casus, quibus de iure bachalaurei non contribuunt, de quibus loquitur l. 20. titulo quarto lib. 4. ordina. videatur ibi, * Est l. 2. tit. 14. libr. 6. Recop. & vide circa eam Greg. Lopez in l. fin. titu. 10. par. 2. in gloss. magna circa finem, * & in l. aduocati, & ibi Baldus C. de aduoca. diuerso iudic. & exempti propter artem non gaudent illi, qui nomine tantum, & non re exercent officium, videatur Bart. in l. semper §. fina. ff. de iure immuni. & in l. fina. ff. de excusation. tutorum, & in rubrica C. de nauicula. & ibi Alexander in apostil. vbi dicit, quòd nec gaudet seruiens per substitutum, vide Bart. in lege prima C. de tyroni. lib. 12. & vide l. 1. titulo quinto lib. 4. ordina. * Est l. 2. in cap. 8. tit. 20. lib. 5. Recop. *

29 *Catredaticos.* Item, alij doctores legētes actu, & exercitio in studio Salmanticensi, aut in alio approbato à iure, non est negandum, nisi quòd non tenentur contribuere per tex. expressum in l. 8. tit. 11. par. 3. & notat Guido Papæ quæstione 388. Neque obstat dictum cap. *de Madrid*. 126. quia non loquitur de doctoribus actu legentibus, vt l. semper §. negotiatores ff. de iure immunitatis, sed de illis, qui sunt tantummodo doctores, & obtentu doctoratus volunt se excusare: non tamen loquitur de doctoribus legentibus in scholis, nam fauore lecturæ, & scholarium liberantur à contributione: & istud priuilegium inclusum in corpore iuris non videtur per generalia verba illius capituli *de Madrid* derogatū. Vide tamen quæ notat glo. noua Gregoriana in l. fina. tit. 10. partita. 2. vbi ponit praxim.

Estudiantes. Item alij volunt se excusare à contributione, quia sunt scholares, qui nullo modo valent se à tali contributione liberare, nisi sint clerici primæ tonsuræ, non tenētur contribuere, vt in l. 13. tit. 3. lib. 1. ordina. * Est nouior. l. 2. tit. 4. lib. 1. Recop. & facit l. 1. titu. 14. lib. 6. Recop. & l. 8. tit. 7. lib. 1. * & notat Guido Papæ in quæstione, 383. & facit text. in cap. Ioannes de clericis coniuga. & text. in cap. vno §. in cæteris, eodem tit. lib. 6. & ratio huius vltra dicta iura potest esse, quia clerici primæ tonsuræ, vel in minoribus ordinibus constituti non ligantur statutis, aut constitutionibus laicorum, de quo plura, quæ possem referre, notat Rochus in cap. fin. de cōsuetud. fo. mihi 66. Videatur in proposito Antonius Corsetus in singulari in parte gabella, vide Plateam in l. 2. C. qui ætate lib. 10.

Ordenados ad titulum patrimonij. Item alij nituntur se excusare à contributionibus bonorum, donando ea filijs suis, vel alijs in titulum patrimonij, vel similem causam: nā talis donatio omnium bonorum est suspecta, tam contra successores, quàm contra fiscum, si transferuntur in personam exemptam, vt in l. omnes §. Lucius ff. de his, quæ in frau. credito, iunctis notatis per gloss. in l. qui testamentum ff. de probatio, & idem est, si non omnia bona, sed quasi omnia donauit, vt notat Baldus in l. 1. quæstio. 3. C. si quid in fraud. patro. & in l. si vnquam C. de reuocandis donatio. & notat Alexander in primo volumine consi. quinquagesimoquinto, & quando donatio tendit in præiudicium tertij, vt est in præsenti causa, & casu, etiam si donetur sub colore consanguinitatis non valet donatio, & præsumitur fraudulenta in præiudicium tertij, notat Paulus in cōsilio 65. incipit, super isto puncto. & notatur per Bar. in l. post contractum ff. de donatio. & ideò vt euitentur inter patres, & filios istæ donationes fraudulentæ, vt euitētur collectæ, lata est lex. 212. *del estylo*, quæ dicit, quòd sub colore tituli patrimonij, vel simili non detur filio, nisi quantum posset ex hæreditate percipere, quod est apud nos valor legitimæ, & tertij, & quinti, & vltra non liberabuntur bona donata à contributione, imò recipientes donationem, vel venditionem in fraudem fisci, & collectarum, debent talia bona perdere, & confiscantur, vt in l. 1. C. vt nemo ad suum patroci. susci. lib. vndecim. & Bart. in l. cum contractibus C. de iure fisci. lib. 10. & in l. fi. §. memoriales C. de petit. bon. subla. eodem libro. & istud est quotidianum in practica, quod commendat alia iura allegando Corsetus in singulari. in parte gabella. & practica procedendi contra donantem in fraudem, ponitur in lege sexta, titulo nono, libro quinto ordina.

30 *Señores de vassallos.* Item alij volunt se excusare à contributione, cum hominibus tributarijs, eò quia habent vassallos, licèt ipsi non sint de genere nobilium, & siquidem contributio est in reparation [illegible], vel fabricam pontium, aut murorum, vel similium operum, domini vassallorum non possunt se à contributione excusare cum vassallis, imò contribuent, sicut & ecclesia, & clerici, & alij nobiles, & fidalgui cōtribuunt, & ita notat Lucas in l. hac prudentissima C. à quibus muneribus nemi. liceat se excusare lib. 11. in quæstione 19. Si verò contributio est pro seruitio regio, vel in similem causam domini vassallorum, etiam si non sint de genere nobilium, non teuentur contribuere, quia vassallos habere est dignitas, vt notat Bald. in cap. 1. §. marchio. colum. 4. qui feudum dare possunt. Pro quo solet ponderari textus in cap. Abbate sancti syluani, in fine, de verborum significatione: & ista dignitas est tantæ potentiæ, quòd liberat dominum vassallorum à contributione, vt cōcludit Guido Papæ, licèt supra dicta nno alle-

ges

get in decisio. Delphina. q. 385. sed illa loquitur in feudalibus. * Et in sing. 486. & Tiraq. de nobilitate cap. 7. num. 2. * & durum esset hoc in practica, licet idem notat Albericus in l. 1. §. fi. ff. de aqua quotidia. & æstiua, & Boerius decisione 246. de quo videatur Bertrandus in consilio 141. in prima parte.

81 Hospitale. Item alij volunt bona excusare, eo quod sunt alicuius hospitalis, & dicunt, quod non debent describi, nec pro his contribuere: & bene dicūt si verè sunt hospitalium, nam eorum bona pari gaudent priuilegio, cum bonis ecclesiæ, vt notat Baldus in l. omnes §. præterea nullus C. de episcopis, & clericis, quem sequitur Alexander in secundo volumine consi. 9. & ideo bona hospitalium libera sunt à communibus, vt eleganter concludit Felinus in cap. de quarta, de præscriptioni. num. decimo, & idem dicerem in bonis fraternitatum secularium, si illa bona, & eorum fructus cōsumuntur in hospitalibus, & pijs negotijs, nulla admixta profanitate, nam si in conuiuijs, vel in agitandis tauris cōsumerentur talia bona, & fructus eorum, crederem, Cofradias. quòd cum tale collegium confraternitatis sit seculare, & profanum, vt notat Baldus in authentica hoc ius porrectum, colum. secunda C. de sacrosanctis Ecclesijs, & Paulus in l. collegium C. de hæredibus instituendis, quod eius bona non sunt libera à muneribus, sicut & cætera bona laicorum, nisi fortè maior pars esset hominum fidalgorum in illa tali fraternitate: nam isto casu propter maiorem numerum exemptorum totum collegium reputatur nobile, & propter communionem laicorum non sunt exempti quā tum ad illa bona collegialiter communia liberaretur à muneribus propter exemptos socios, & confratres: & in isto casu practicarem, & non alio gloss. in l. 1. C. de mune. non conti. inter patrem, & filium libro decimo. * Alias in gloss. verbo fratribus in l. fi. eo. titu. * quæ dicit, quòd socius gaudet immunitate in bonis propter communionem socij exempti, de quo loquitur Hyppolitus in singulari. 180. & refert, & sequitur Cassaneus in consuetudin. Burgūdiæ rubrica 1. §. 4. in glo. pour. De armas. num. 59. aliàs extra istum casum durum esset in nostra Hispania practicare exemptionem ratione societatis, aut communionis, licèt in modo, & forma diuidendi collectas debeat attendi, an patrimonium sit in communi, aut diuisum, aliter enim patri viuo, aliter viduæ, aliter filijs simul habentibus mortuo patre imponitur collecta, vt Platea in l. fi hi, qui C. de filijs famil. & quemadmodum pater pro his tenea. lib. 10.

Capellanias. Item alij volunt excusare bona, ne imponatur collecta, quia dicunt ea data in seruitium Dei, cum onere dicendi aliquas missas, quod vulgò dicimus *bienes de capellanias*, & ista censentur bona profana, si non sint auctoritate episcopi instituta, & omnia seruiant pijs causis, vt notat Guido Papæ in decisione Delphina. quæst. 187. ideò talia bona eximi non debent ab onere collectarum, vide text. in l. 1. §. fin. ff. ad l. Falcidiam: sed istud limita in notabili casu quem notat Ancharanus in consilio 129.

Item alij volunt eximere dicta bona, dicendo, quòd illa sunt fabricæ ecclesiarum, & quòd non tenentur ad munera tanquam sint ecclesiastica, & benè dicunt, nisi in casibus, quos notat Felinus in capit. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutio. num. 77. & nisi in casibus, quibus clerici tenentur, de quibus Abb. in cap. non minus versi. fin. de immunitat. ecclesiarum, & Boerius in decis. 246.

Item alij dicunt, quòd habent bona in censum, vel emphyteosim ecclesiæ, vel monasteriorum, quorum est directum dominium bonorum, & ideo dicunt, quòd pro huiusmodi bonis non tenentur soluere collectas, & allegant Bart. in l. priuatæ C. de excusatio. munerum lib. 10. vbi dicit, quòd emphyteota ecclesiæ pro bonis non tenetur subire onera collectarum, licèt de consuetudine seruetur contrarium Perusij: & idem in emphyteota priuilegiati tenet Bal. in l. 1. col. 1. C. de iure emphyteo. Tamen contrarium notat Angelus in consil. 206. incipit pro decisione, & Felinus in cap. ecclesia sanctæ Mariæ num. 99. de constitutio. vbi dicit, quòd in emphyteota ecclesiæ ratione valoris, quē habet iure proprio in bonis emphyteoticis tenetur ad collectas, & munera, & ista opinio viget in practica, & est tenenda. Vide Rochum de Curte in cap. fin. de consuetudi. fol. 50. & Iasso. in l. 1. C. de indicta viduita. tollen. in fin. & Yserniam in titu. quæ sint regalia in parte & plaustrorum. 82 Cēsualistas de iglesias.

Item alij volunt se eximere à collectis, eo quia sunt pauperes: pro quibus est gloss. in l. omnes la. 1. C. de annonis, & tribu. lib. 10. quam sequitur Iasso. in l. 4. §. actor. ff. de reiudica. & illa paupertas tam in personalibus, quā in patrimonialibus excusat, si sit paupertas intolerabilis, putà quia oporteret dictum laborare, & victum quærere: ita intelligit Baldus in l. etiam ad finem C. de executio. rei iudica. & Platea in l. fin. C. de his, qui nume. libero. lib. 10. & Baldus in authenti. defuncto. col. fina. C. ad Tertullia. & notat Gerardus singulari. 3. & apostol. ad Abba. in cap. licet de censibus: pro quibus est tex. in l. 2. versi. *Otro si el que fuesse tan pobre*, ibi, *que no pudiesse guarescer sino por obra de sus manos*, titulo 17. part. 7. isti enim pauperes excusantur à dictis muneribus, vt in l. cura, §. inopes ff. de muneri. & honori. pro quo est gloss. in l. paupertas de excusatio. tutorum, à qua habuit ortum dict. lex. 2. tit. decimo septimo, part. sexta, de quo per Barba, in cap. significātibus, de officio delega. & per Lucam in dict. l. fin. C. de mune. & in quo loco. Pobres.

Item alij propter vilitatem personarum excusantur à collectis, vt sunt meretrices, quæ opera vilissima suarum personarum dictum laborant, vt victum quærant, vt notat Angel. in authen. de lenonibus colla. 2. & notat Petrus Rauena in alphabeto aureo in parte gabella. Meretrices

Item alij volunt se eximere ex eo quia habent duodecim liberos, & allegant pro se tex. in l. si quis decurio. C. de decurio. lib. 10. & quod ibi 83 Habentes duodecim liberos.

ibi notat Bart. & Platea: & licèt aliqui dicant, quòd excusat numerus sexdecim liberorum,& non minor, tamen contra vtramque opinionē dicit tenendam de consuetudine Guido Papæ in quæstionibus Delph.q.401.& glo.in consuetudinibus Burgun.fol.37.col.3.maximè dum à rege per sententiam non conceditur exemptio, & immunitas. De qua immunitate concedenda non iudicabunt alij iudices, nisi fiscales, & citato fisco,cum de eius agatur præiudicio, pro quo facit l.2.tit.4.li.4.ordi.* Alias l.8. tit. 2. lib. 4.vet.ordi.& est l.12.tit. 11.lib.2.Recop. & vide Otaloram de nobilitate 1.part.tert.partis principalis cap. 9. num. 2. * & l. siquis decurio. loquitur in decurionibus perpetuis, vt per Boe, in decis.256.

Item alij volunt se eximere eo quia sunt forenses, contra quos respectu bonorū quæ habent in territorio, est pragmatica *de Madrid* ann.1415.lib. pragmaticarū fol. mihi 65. * Est l.5.tit.9. lib. 7. Recop. & vide istum authorem resp. 16. per totum, & l. 20. titu. 32. par. 3. vbi Gregorius verbo *por lo que ouiere*, * & pro ea est quæstio decisa, de qua tractat Bar.in rub.de muneribus,& in quo loco li.10.& in l.rescripto, & ibi Alexan. §. fin. ff. de muneri. & honori. & per Bal.in l.etiā C.de executio. rei iudi. & per Bart.in l.cum neque C.de incolis lib. 10. & per Alexan.vbi plura allegat.in 2. volumine consil. 68. & per Guido Papæ in suis decisionibus Delph. decis.7.& per Montal. in 2. cōpila.fori, in parte domicilium, & in l.7.tit.2.lib.2.fori.

34 *Pani aguados,* Item alij volunt se excusare à muneribus virtute priuilegiorū, eo quia sunt *paniaguados*, quos licet virtute priuilegiorum excusare, vt in dictis priuilegijs continetur, dum modo nō sint de maioribus tributarijs, siue *pecheros*, sed de mediocribus,vt in l.3.tit.4.lib.4. ordi. & seruata forma l.11.titu.eod.* Vide l.22. & 23.titu. 14.lib.6.Recop.quæ leges sunt nouiores,&corrigunt hic allegatas * & iustū est, vt electio sit de mediocribus,argum.tex.in l.qui lācem ff.de auro, & argento lega. & in l. legato generaliter ff.de legat. 1. vbi mediocritas complectitur, & in l.siquis argentum §.1. C. de donatio. & tales excusati à muneribus nunquam intelliguntur ab officijs excusati, vt notat Platea in rubric. C.de vacatio. mune. publ. lib. 10. & quia datur certus numerus ad excusationem, seruanda est forma priuilegiorū, nam vltra numerum nominati non gaudent exemptione, vt notat Albericus in l. eos C. de officio magistri mili. videatur Bart.in l.ei,qui ff. de iure immuni. & ibi dicit,an vicinis de nouo venientibus possit cōcedi immunitas,ne soluant collectas,& in l. vacuatis C.de excusatio, nemini cōcceden. lib. 10.

In his omnibus casibus, & similibus aduertendum est à iudice,ne sequatur aliquod grauamen in cōtributione collectarum:& quādo exhibentur priuilegia aliquorum locorum super non soluendis collectis, ea debent strictè interpretari:nam huiusmodi priuilegia sunt restringenda, ne vnus pro alio grauetur, & ita notat Platea in l. actores C. de exacto. tributo. lib. 10.& subsistente maxima necessitate, priuilegia non valent, quod notat Paulus in l. diuus ff.de peti. hæredita.& ibi Curtis in apostill.

Item est notandum, quando fit repartitio collectarū per singulares personas populi soluēdas, quòd ad æstimanda eorū bona non sunt singulæ personæ vocandę,sed præsente syndico vniuersitatis, vel alia persona publica, de mandato iudicis fit æstimatio, & repartitio in singulas personas,& illud dicitur *padron:* ita notat Platea in l.indictiones C.de annonis, & tribu. lib.10.& illud debet exhiberi à collectore, quādo exigitur pecunia à vicinis, ne exigatur vltra modum, & videant,an sint grauati, & ita notat Platea in l.omnes 1.C.eodē tit.& in l. apparitores,de exactori.tribu.eo.lib. nam si sunt grauati,possunt iudicis officium tales grauati implorare, vt tollatur grauamen, vt in dicta l. indictiones: & in l.qui grauatos C.de censi.& censi. lib.11. vbi post annum elapsum à tempore collectæ impositæ,qui dicit se grauatū,nō auditur; intra annū verò,etiam post quinque dies datos ad appellādū,benè auditur, vt ibi, & notat Bar. in l.forma §.fi.ff.de censi.& Iass. in l. prætor ait §.fi.ff.de noui operis nuncia. Annus autē currit à die publicationis matriculæ repartitionis, vt notat Alber.in rubrica ff. de muneribus, & honoribus col.fi.Reuisio autem huius grauaminis quandocunque debet fieri,illud fit per eosdem peræquatores, sine nouo processu, vt notat Bar. in l. per hanc C. de tempori. apellatio. & peræquatores,qui semel tassauerunt,non debēt propria authoritate mutare tassationem, sed de mandato iudicis, quia aliter inciderent in crimen, vt in simili notat Platea in l. 1. C. de meta.& epedi.lib.12.

35 *Ad repartitionē collectarum qui sunt vocādi.*

S V M M A R I A.

Capituli decimiquinti.

1 *Acta iudicialia debent fieri coram tabellionibus de numero ciuitatis,& num.2.*
3 *Tabellio subrogatur loco alterius, vrgente necessitate.*
4 *Tabellio potest recusari,vt suspectus.*
5 *Tabellione recusato debet alius de numero associari.*
6 *Tabellone associato, quis teneatur soluere salarium.*
7 *Tabellio de concejo an cōficiat acta iudicialia.*

CAPVT XV.

*In l. trigesimamquintam. * Quæ est l. 26. tit. 6. lib. 5. Recop.* de tabellionibus ciuitatum, coram quibus debent acta iudicialia fieri.*

IN prima parte huius legis disponitur, quod acta iudicialia debent fieri coram tabellionibus numeri cuiuslibet loci, & non coram alijs, vt probant illa verba *los fagatodos ante los escriuanos del numero de la ciudad, o villa donde vuieren de conoscer*, & ibi, *è no tomen otro ningun escriuano*, & iusta fuit dispositio huius text. nam dato certo numero
1 personarum, quarum industria actus debet fieri, esset in derogationem suæ præeminentiæ, quod alius extra numerum admitteretur, ad illum actum exercendum. Et non solum contra præeminentiam, sed etiam contra commodum
2 pecuniarium ratione sportularum, ita notat Felin. in cap. cum omnes, de constitutio. sub numero 18. ver. tertiò fallit, idē notat Boerius in decisio. 258. numero 12. & quando vsus alicuius rei certus deputatur, illi tantum, & non alij vti debent: vt in l. quicunque, & ibi Bald. C. de operi. publicis, & in l. 2. titulo 1. libro 7. ordinam.* Lib. 2. titul. 1. libr. 7. Reco.* & publica versatur vtilitas, quòd acta fiant per tabelliones de numero, & non per alios, vt faciliùs inueniantur ab his, ad quos pertinent, nec habeāt necesse forinsecos tabelliones adire pro scriptis argumento text. in l. prætor ait §. fi. ff. de edendo ibi, hoc enim primò delinqui, qui aliò instrumentum transtulit, imò si ex aliqua causa de contentis in hac lege acta facta fuerint coram extraneo tabellione, cessante illa causa totum processum dabit iudex tabellioni ex numero, cui voluerit gratificare: vt probant verba istius Libi se remita, & notant Platea, & Bal. in l. 1. §. cōsules ff. de officio cōsu. in secunda lectura per tex. in l. quæsitū ff. de tutelis, & regula est, quòd vnus notarius non potest se intromittere de officio alterius notarij, sed vnusquisque contentus esse debet vti notariatu in loco sibi permisso, & non vsurpet alium: vt in l. quicunque C. de execu. & exactio. libr. 12. & notat Bal. in l. repetita. C. de episco. & clericis, & multas alias leges, & iura, quæ possem referre in corroborationem istius conclusionis, ponit Lucas de Penna in d. l. quicunque.

3 Ex quo potest dici, quod etiam si iudex vellet ex consensu partium assumere notarium, apud quem fiant acta iudicialia, exclusis notarijs de numero, quod non posset hoc facere: & ita tenet Boerius in decisio. 258. sub nu. 21. quod per istam nostrā legē extra locū bāchi iudicialis possunt tabelliones extranumerarij facere fidē, & non ad banchum iudicis, quia specialis in illo loco prouisio tabellionum excludit alios: vt in l. doli clausula ff. de verbo. oblig. per quod patet, quod non valeret prorogatio, vt in tali loco quamuis ad acta iudicialia, vt possint fidem facere, & ita concludit Bal. in d. l. repetito, & idē notat in l. 1. C. de sportu. vbi dicit, quod si alius scribit acta, quā ille, qui debet scribere, acta non faciunt fidem: argumento text. in l. in fraudem §. quotiens ff. de iure fisci, de quo per Bald. & docto. in l. testamenta omnia C. de testamentis, per quā videtur, quòd ista acta, quæ fierent coram istis tabellionibus, qui non sunt de numero, si sunt iudicialia, etiam de consensu partium, nullam fidem faciunt, saltim in præiudicium tertij, nā quoad ipsos consentientes, si confessi fuerint illud instrumentum, præcisè valebit confessio, & vim instrumenti habet secundum Bald. in l. fi. C. de edict. diui Adria. tollen. sub num. 40. & facit text. in l. fin. C. de fideicommissis, vbi dicitur, quòd vbi est confessio non est necessaria scriptura.

An alius tabellio sumatur de consensu partium.

Imò fortiùs est tenēdum, quod etiā ex causa necessitatis propter absentiam, vel infirmitatē tabellionis, coram quo acta iudicialia sunt cœpta, si alius tabellio debet deputari, vt perficiat acta, prout licet, vt concludūt omnes docto. in d. l. 1. C. de sportulis, per tex. in l. 1. ff. de officio consu. tamen iste tabellio subrogandus in processu loco absentis, vel impediti, debet esse eiusdē numeri, cuius erat impeditus, & extra numerum non potest subrogari, etiam si esset tabellio regis, de quo est text. in l. 43. in legibus *de Madrid. sobre la orden iudicial ponderando* text. ibi, *Pongan otro sufficiente de los escriuanos del audiencia, escogiendolo el mismo escriuano impedido.** Quæ est l. 29. tit. 25. lib. 4. Recop.* & sunt multæ leges prohibentes, quod tabellio substitutū habeat vt ex l. 6. tit. 2. lib. 7. Recop. & faciunt l. 18. & 19. titu. 3. eodem lib. 7. & sunt de hoc duæ pragmaticæ nouiores prima *de 17. de Enero de 1590.* & secunda pragmatica est *de 14. de Iunio de 1590.* quas vide * & faciunt notata per Matthæum in decis. 6.

5 An ex causa necessitatis.

Ex quo infertur, quòd gloss. in auth: de hæredibus, & Falcid. §. si verò absint, in verb. inuētariū, quæ dicit, quòd scriptura inuentarij per vnū cœpta, potest ex causa necessaria per aliū perfici, quod intelligatur, quòd ille alius debet esse tabellio de numero, cum inuentarium debeat robur assumere à iudice, coram quo authoratur, & perficitur, vt in lege tutores, & ibi glossa C. de administ. tuto.

Secundò infertur, quòd si notarius, corā quo pēdet processus, impeditur per recusationē partis, & sic solus non potest actu cōficere sine adiuncto tabellione, quia notarius benè potest recusari, vt suspectus, vt est glo. in auth. de triente, & semisse §. illud, colla. 3. idem Boerius in dicta dec. 256. & notat Bal. in l. apertissimi C. de iudicijs, sequitur, Lāfrancus in c. quoniā contra falsam de probatio. in parte recusationes, & in parte interlocutoriæ nu. 28. & Bal. in c. sanè de officio dele. & de iure nostri regni est text. in arāzelio *de los escriuanos*, in capit. incipiēti. *Por sentar la recusacion.** Quæ est l. vnica titu. 27. lib. 4. Recop. in versi. *Por assentar la recusacion, &c.** vbi dicitur, quod tabellio potest, vt suspectus recusari: & valet recusatio, & est tāti effectus, quod si post recusationem acta non appareant subscripta ab vtroque tabellione, nullam fidē faciūt, vt notat Bal. in l. si quis ex argentarijs §. 1. ff. de edendo, & sequitur Decius in consi. 35.

4 Notarius recusatur.

Nā isto casu, quādo talis recusatio proponitur cōtra notariū, adiūctus tabellio isti recusato associandus debet esse de numero, & nō ex-

tra numerum per dictã legem, quia illi, qui nõ sunt de numero, nullã possunt fidem facere in judicialibus: & ideo non possunt adiungi, sed adiunctus socius debet esse de numero, & alter sine altero non scribet, licèt processus, & acta causę debeãt esse apud primũ notariũ recusatũ cum sit antiquior in illa causa, argumento tex. in l. fi. ff. de fide instrumẽto, & in l. si quæ sunt ff. familiæ hercis. & quæ notat Felinus in cap. 1. de maiori. & obed. & in cap. quoniam contra falsam, de probatio. colum. 5.

Tertiò infertur, quod si ex mandato, vel prouisione regali debet fieri aliqua probatio corã duobus tabellionibus à partibus nominãdis, ꝙ isti nominãdi debẽt esse de numero, cũ illæ attestationes sint de actibus iudicialibus, & recipiuntur virtute mandati iudicialis, nisi in locis, vbi vnus tantùm tabellio est *de concejo*: nam solet adiungi alius tabellio regis, vt coram ambobus fiat probatio.

Quartò infertur, ꝙ si à tabellione, qui sit frater agẽtis, vel accusatoris, aut cõsanguineus, aufertur processus in totũ secundũ formam text. in c. 84. in curijs *de Segouia*. anno, 1532. * Quæ est l. 7. tit. 25. lib. 4. Recop. * tali casu debet processus dari tabellioni, qui sit de numero, & non extra numerum: & hoc est clarissimum.

Et in proposito istarũ illationũ quæritur, si tabellio de numero associatur, quis eis subministrabit salariũ pro labore illius causæ: & nonnulli dicunt, quòd soluet ille, qui recusauit, tanquam dederit causam istis expẽsis: argumento text. in l. sed etsi hæreditas §. proinde ff. ad exhiben. Ex quo tex. probatur, ꝙ ille soluet expẽsas, qui petit actum fieri: de quo plura tradit Ias. in l. prætor ait §. etiam ff. de edendo, & ego dixi supra, maximè quia videtur versari circa vtilitatẽ huius recusantis tãtũ, cũ tabellio associatus sit tiriaca aduersus venenũ primi tabellionis recusati, vt suspecti. Et cum sit huius vtilitas, ipsi tãtum videtur incumbere solutio expensarum, licèt secundariò resultet alteri parti vtilitas: vt in l. quoniã liberi. C. de testibus. Quæ secũdaria vtilitas non habetur in consideratione: vt per glos. in c. 2. de pactis in 6. & glos. in l. denuo quoq; ff. de re iudi. aliàs si vtriusq; esset principalis vtilitas, vtraque pars solueret expẽsas, vt in l. sed & loci. §. sed si mensor. ff. si mẽsor falsum modum dixerit: & sic ista consideratione nonnulli videntur asserere, quòd iste, qui recusat, soluet expensas, alij dicũt, quòd recusans non dedit causam recusationi, sed ipsemet tabellio recũsatus, qui cùm sit parti suspectus, dat causam recusationi, & ille recusans authoritate iuris petit associari aliũ tabellionẽ. Et cum iuste id petat, actus à lege permissus, nõ debet sibi esse onerosus, aut grauosus, & sic videtur, quòd expensa sit potiùs scribenda ipsi tabellioni recusato, quàm parti recusanti. Tertij dicũt, & fortè meliùs, quòd iste tabellio associatus, nullũ debet habere salariũ: turpe enim esset ei salarium accipere pro negotio, cui tenetur assistere, cum sit de numero tabellionum, qui de necessario venit associandus, vt suprà dixi: & qui salarium recipit pro negotio, ad quod tenetur, malè facit, vt in l. 3. ff. de conditio. ob turp. causam. Et etiam si sponte daretur salarium, non potest recipere, vt notatur in l. inuitus ff. de regulis iuris. Cessante ergo salario expẽsæ, quæ sunt dandę à parte, tam pro registro, quàm pro transumpto, quod debet esse signatum signo vtriusque notarij, vt probat Guido Papæ decis. 122. erunt communes inter ambos tabelliones, & à die associationis diuidẽtur: quia deinde est prothocolum commune. Et cùm incidãt in communionem, emolumẽta debent diuidi inter socios rei communis, vt in l. quibus casibus ff. pro socio. & sic labor scribendi debet inter ipsos diuidi, & alter sine altero non scribet, argumento textus in l. vnica ff. de officio consul. Et facta probatione, si vnus ex his tabellionibus moritur, non potest alter solus signatũ dare transumptum, imò loco demortui deputatur alter iudicis authoritate, qui cum viuo signet, secũdùm formam traditam per textum, & doctores in capitul. cùm P. tabellio. de fide instrumentorum. Et quòd vterq; tabellio debeat subscribere, & inter eos fiat diuisio sportularum, est text. in l. si quis ex argentarijs §. cogetur ff. de edendo. & in l. quædam §. nummularios ff. eodem tit. & quod dico in sportulis diuidendis inter istos duos tabelliones, idem dicerem in duobus iudicibus, si alter recusatur: nam socius, cùm sit ordinarius in illa causa, habebit expensas cum socio communes, & pœnæ iudicibus applicatæ diuidentur inter eos, & fiet æqualiter diuisio. Et ita semper practicari feci in ista materia, licet nonnulli iudices imperitissimi faciunt dare integras sportulas vltra hoc salarium vtrique tabellioni, adiuncto, quòd certè nulla lege (iudicio meo) cauetur. Sed id facit argutia, atque cupiditas tabellionũ, qui vt plurimum in exigendis salarijs metas rationis excedunt, vt in cap. statutum §. notario, de rescriptis lib. 6. & quod vnus ex duobus tabellionibus supradictis non possit ingrossare scripturam, tenet Guido Papæ quæstione 122. suprà allegata, & glos. in cõsuetud. Burgund. rubr. 1. §. 6. in glos. 1. nu. 48.

Quãdo iudex procedit ex officio.

Sed pone, quòd cõmisso aliquo crimine, iudex inquirit ex officio corã vno tabellione *del numero*. Et facit capturam, aut sequestrũ, & procedente iudice ex mero officio coram illo tabellione, superuenit accusator, & vult corã alio tabellione querelare, & causam prosequi, an possit, cùm fortius sit ius accusatoris, quàm iudicis procedẽtis ex officio? & videtur, quòd licèt respectu rei accusati, & ipsius accusatoris maius sit istud ius: tamen respectu tabellionis, cui ius est quæsitũ ex sua diligẽtia, atque industria, non est tantæ potentiæ, quòd possit priuari processu, in quo cœpit prescribere, ex beneficio text. in l. 1. C. de sportulis, vbi hoc notat Bald. & docto. Neque fit iniuria accusatori, cùm possit eum tabellionem, qui incepit, recusare, & dato socio processus, procedit sine vlla suspicione: cùm enim tertius venit ad causam, & auditur non mutatur tabellio, imò auditur in eo statu, quo est processus, vt in c. fi. vt lite pẽdente li. 6. & non permittat iudex, vt super vno crimine,

vel negotio plures diuisim fiant processus, sed vnus tantùm ventiletur, vt in l. prætor edixit, §.si mihi ff.de iniurijs, & in l. cum duobus §. si plures ff. pro socio, & in l. quidam æstimauerunt ff.si certum petatur.

Sed an tabellio publicus *de concejo* possit acta iudicialia conficere? & dico, quòd non, sed illa tantùm, de quibus in aranzelio *de los derechos de escriuanos de concejo.* * Quì est titulus 26.lib.4.Recop. * imò si alia faceret acta, illa nullam haberent fidem: quia tabellio ad certos actus deputatus, vt est iste, in alijs non facit fidem, secundum Bald.in l. Imperator, ff. de statu hominum, & notat Alexander in 4. volu. consil. 1. num. 8.

SVMMARIA.
Capituli decimisexti.

1 *Tabellio tenetur ad custodiam protbocoli, cuius debet copiam facere.*
2 *In sententia requiritur subscriptio iudicis, & tabellionis.*
3 *Iudex tenetur imponere pœnam à lege statutam.*
4 *Pœna legis æqualiter implenda inter nobiles, & ignobiles.*
5 *Pœna consuetudinaria, vel statutaria à iudice implenda.*
6 *In pœnis legalibus cessat iudicis arbitrium.*
7 *Qui non habet in bonis, quando luat in corpore.*
8 *Ex contumacia non imponitur pœna amissionis causæ.*
9 *Iudex non potest recedere ab ordine in impositione pœnæ.*
10 *Coram principe omnis pœna est arbitraria.*
11 *A pœnis legalibus quando liceat iudici recedere.*
12 *Lata culpa in impositione pœnæ corporalis non æquiparatur dolo.*
13 *Ex præsumptionibus non imponitur pœna corporalis.*
14 *Paruitas rei est iusta causa minorandi pœnam.*
15 *Ex consuetudine potest pœna mutari in mitiorem.*
16 *Pluralitas filiorum est iusta causa minorandi pœnam.*
17 *Vbi pœna minoratur, potest imponi mitior pœna corporis afflictiua.*
18 *Infamia æquiparatur pœnæ corporali.*
19 *Vbi pœna est minoranda ex aliqua causa, illa debet esse minor in eodem genere, & qualitate.*
20 *In criminalibus an habeat locum compromissum.*
21 *Intellectus ad l.22.tit.1.part.7.*
22 *Extensio ad l.22. tit.1.part.7.*
23 *In causis minimis non requiritur, quod scribantur acta in processu, sed sola sententia.*

CAPVT XVI.

In legem 36. * *Est l. 27. tit. 6. lib. 3.* * *Recopil.* * *de forma condendi acta processus, & ne fiat dispensatio à iudicibus circa pœnarum impositionem.*

QVATVOR disponit lex ista primùm instruit iudices, & tabelliones circa opus processus consistentis in papiro: & ordinem actorum in eo describendorum. Secundò, instruit iudices, quòd subscribant sententijs simul cum tabellionibus, & faciant diligenter custodire processus. Tertiò præcipit iudicibus, vt à forma legum regni non discedant, neque dispensent contra formam. Quartò præcipit acta iudicialia confici in scriptis, & audire etiam in summarijs legitimas probationes.

De primo statutum erat olim in authentic. de tabellionibus §.finali.col.4. & de conseruandis prothocolis in l.8.tit.19.par. 3. Et in tantum curæ debet esse tabellioni custodia prothocoli, quòd ex sola negligentia custodiæ potest extra ordinem puniri, vt notat Felinus in cap.cum P. tabellio.de fide instrumen.tenetur enim tabellio ad custodiam prothocoli, cuius debet copiam facere, cùm opus fuerit, vt probat, verba istius textus, ibi, *Para en todo tiempo dar cuenta dellos*: in tantum quòd tabellio malitiosè occultans prothocolum, & negans se fuisse rogatum, punitur de falso, vt notat Ioan. An. in additio. ad Specul. titul. de fide instrumentorum §. instrumentum in principio, quem sequitur alios allegando Felinus in cap. accipimus, de fide instrumento; sub num. 16. & multa alia, quæ de torquendo notario, quando dubitatur de fide sui instrumenti quæ possem referre, notat Bald. in rubrica C. de fide instru. nu. 28. & Lanfran. in cap. quoniam contra falsam de probatio. in parte, instrumentorum productiones num.28.

Et inter alia disponit lex ista, quòd sententia debet habere subscriptionem iudicis, & tabellionis, vt probant illa verba, *Las sentencias que dieren, assi ciuiles, como criminales, sean firmadas del, ó de sus oficiales, que las dieren, é del escriuano ante quien passaren.* Et iste est vnus casus, in quo requiritur de necessitate subscriptio, siue firma. Secundus casus est in omnibus mãdatis, & prouisionibus regalibus, de quibus in l.24.titul.3.lib.2.ordina. * Quæ est l.10. tit.4. lib.2.Recopil. * nam in illis omnibus requiritur regia subscriptio, siue firma per Plateam in l.pen.C.de diuersis officijs lib.12. Tertius casus est in venia criminũ, quam rex alicui indulget, quia illa vltra regiam subscriptionem, debet esse subscripta subscriptione vnius prælati, &

2 *De subscriptione sententiarum.*

Casus in quibus de necessitate requiritur subscriptio.

& vnius nobilis, & trium doctorum, vt in l. secunda, & tertia tit. 11. lib. 1. ordina. Quartus casus est in omnibus contractibus, nam qui se obligat, debet subscribere, aut testis pro eo, vt in pragmatica *de Alcala, sobre las ordenanzas de los escriuanos.* * Quæ est l. 13. titu. 25. lib. 4. Recopil. * ibi. *E si las partes las otorgaren, las firmen de sus nombres*: & istud procedit quando scriptura est plublica coram tabellione: nam si est prima scriptura, quam vulgò appellamus *conocimiento*, non requirit subscriptionem, vt notat Bart. in l. cum tabernam §. 1. ff. de pignorib. & Iasso. in l. admonendi ff. de iureiurand. numero 88. & facit textus in l. 118. titul. 18. part. 3. Quintus casus est in receptis sportulis ratione instrumentorum confectorum, nam tabellio debet subscribere, quod, & quantum pro sportulis receperit, vt in pragmatica *de Alcala,* anno 1498. fol. 62. * Quæ est l. 6. titu. 25. lib. 4. Recopil. * Sextus casus est in prothocolis, atque registris tabellionum, nam debent subscribi, vt in cap. 31. in curijs *de Toledo,* 1525. * Quæ est l. 12. tit. 25. lib. 4. Recop. * Septimus casus est, in testamento in scriptis, nam debet subscribi tàm à partibus, quàm à testibus secundùm formã textus in l. 3. *de Toro.* * Quæ est l. 2. tit. 4. lib. 5. Recopil. * In testamento verò nuncupatiuo, quod vulgò appellamus *abierto,* non requiritur subscriptio partis, vel testis pro eo, nam sola voluntas testibus probata sufficit, secundùm formam sext. in l. 5. titulo *de los testamentos* libr. quinto ordina. * Quæ est l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil. * nam dicta pragmatica *de Alcala,* requirens subscriptionem partis, vel testis, loquitur in contractibus, & non in testamentis, & si tabellio errat in casu pragmaticæ, punitur in partis interesse: in testamentis verò si errat, non ponendo integram solennitatem, punitur vt falsarius, vt in l. iubemus §. 1. C. de testamẽtis, & sic leges requirentes subscriptionem, locũ habent in testamentis in scriptis, non in nũcupatiuis. Octauus casus, in quo requiritur subscriptio, est in casu tex. in l. 51. tit. 19. lib. 2. ordina. scilicet in libellis: nam debent subscribi ab aduocatis. * Quæ est l. 1. tit. 16. lib. 2. Rec. & vide Ant. Gome. in l. 2. Tauri. nu. 6. vbi dicit, ꝙ hoc procedit in omnibus tribunalibus. * Nonus casus est in casu textus in l. scripturas C. qui potiores in pignore habeãt; & in l. 114. tit. decimo octauo par. 3. & in l. 31. tit. 13. p. 5. Decimus casus est, in casu tex. in l. contractus C. de fide instrumento. Vndecimus est in casu textus in l. 2. C. de conueni. fisci. debito. lib. 10. Duodecimus casus est, vt operetur confessionẽ de super contentorum, requiritur subscriptio, vt in l. fideiussores §. 1. ff. de pignoribus, & per Fabrum in §. 5. institut. de litera. oblig. Alios casus possem perquirere, & hic addere, sed istud potius esset laboriosum, quàm subtile, curiosus lector poterit perquirere, & addere, maxime casum l. 30. supra eodem & 42. infra eodẽ: & quãdo preiudicet subscriptio, vide per Felinum in capit. quoniam contra falsam de probatio. num. 44.

In tertia parte præcipit lex ista iudicibus, ne à forma legis recedant in pœnis, vel similibus faciendis, vetatque iudicibus dispensationem, nisi in casibus à iure permissis. Et ratio huius est, quia iudex non debet esse lege clementior, vt in authentico de iudicibus §. oportet collatio. 9. & iniuriam legi facit iudex, qui pœnã ab ea statutam non imponit, imò ipse punitur vt infamis, vt in l. seruos C. de vi. publi. & in l. fi. C. ne sanctum baptis. & in capitulo vt clericorum, de vita & honestate clericorum, & eadem pœna venit puniendus, quam dissimulauit imponere, vt in dicta l. fina. & istud procedit si dolosè iudex dissimulauit imponere, vt ex ista le. colligitur, & notat Andreas de Ysernia, vbi eleganter in titulo, quæ sint regalia in verbo, & bona committentium, & ibi dicit eleganter, quòd quando pœnas iudex remittit dolosè, ipse pati debet eandem pœnã, quam reus esset passurus, & ideò si manus abscinditur ei, qui deberet mortem pati, debet iudex eadẽ pœna mortis puniri. Et istud dictum tanquam verissimũ, & notabile sequitur Puteus in tractatu syndica. in parte pœna, in cap. iuxta prædicta quæro, & ibi dicit, quòd ita fuit practicatum tempore Regis Caroli: & idem tenet glossa in cõsuetudin. Burgundiæ, rub. 1. §. 5. in gloss. arbitrariæ, num. 24. & quando liceat minoribus iudicibus à pœnis legum recedere, vide Dominicum à Soto in libro de iustitia & iure lib. 5. cap. 4. & ibi eleganter loquitur, prout est de more huius viri.

Pœna legis imponenda

Et præmaximè istud est tenẽdum, & practicandum quando iudex procederet ad petitionem partis accusantis: nam tunc nullo modo potest mutare pænam legalem, & licèt pœna monorari aliquando possit ex causis, de quibus in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui notantur infamia: tamen istud est quando procederetur ex officio iudicis, non instante legitimo accusatore, vt notat Hostiensis in c. in archiepiscopatu de rapto. & sequitur Hyppolitus in sua practica crimin. in parte constante numero 34. & idem tenet Ioannes Faber, referẽdo Hostiensem in summa in §. 1. institut. de publicis iudicijs col. 2. & istud probatur in l. 3. titul. 22. part. 3. quæ dicit, posse remitti pœnam propter paupertatem: nam loquitur de pœna quæ applicatur fisco, non partii vt probant illa verba: *Que pechasse a la corte del Rey.* De mulcta autẽ, quæ posset propter paupertatẽ remitti, satis clarum est, vt notat Barto. in l. illicitas §. fin. ff. de officio præsi. Multum enim interest inter pœnam delicti, & contumaciæ, vt notat gloss. in cap. cupientes §. verum, in parte suspensos, de electio. libro sexto, & in c. statutum §. insuper, de rescriptis eodem libro, & per Iasso. in l. properandum §. sin autem C. de iudicijs, & quo iure ista remissio propter paupertatem fit, vide Robertum in Speculo aureo. titulo de sententia numero trigesimo primo.

Itaque stante accusatore, iudex omnino sequi tenetur pænã à lege impositam. Idem tenet Lucas in l. 1. C. de desertori. libro duodecimo, columna vndecima, & maximè aduertat, quòd etiam quando procedit ex inquisitione,

& officio in delictis grauissimis, & enormibus, quòd potest iudex, si vult, à pœna ordinaria non recedere, & ita notat Abb. in cap. cum super de confessis, numero decimo. licèt non sit negandum, quòd etiam in istis potest minorem pænam imponere, vt ibi notat Abb.

4 Item, pœna à lege taxata in tantum est à iudice sequenda, quod etiam propter nobilitatem personarum non licet dictam pœnam mutare, sed eadē pœna pariter nobiles & ignobiles puniuntur, vt notat Bald. in l. nemo clericus C. de sacrosanct. Ecclesijs, quod est maximè practicandum, quando proceditur ad petitionem accusatoris, vt supra dixi: & ita intelligit Bolognmus in consilio suo. 37. & per glo. in cap. in singul. 89. dist. & per Matthæum de Afflictis in decisione vlti.

5 *Pœna consuetudinaria ponenda.* Item, non solum in pœnis legalibus hoc tenendum est, vt supra dixi, sed etiam in consuetudinarijs, vel statutarijs: nam ab istis sicut à legibus non licet recedere in ordinarijs, neque in extraordinarijs criminibus, vt notat eleganter Bal. in cap. 1. de constitutio.

Item, si iudex transgreditur in pœnis imponendis formam legis, eò ipso præsumitur in dolo: vide tex. in l. iubemus in fin. C. testamentis. Et tanquàm dolosus debet puniri, vt notat Bald. in primo volumine consi. 233. & sequitur Hyppolitus in sua practica crimina. §. successiuè num. 9. & punitur, vt per glos. & ibi DD. in l. 1. C. de desertori. & occultato. lib. 12. Si tamen iudex expresse dicit, quòd alterat pœnam iuris, præsumitur iusta causa motus secundùm Specula. in tit. de accusato. §. 1. versiculo quid si iudex, & sequitur Felinus in capit. qualiter & quando, de accusat. num. 45.

Item dicit Bald. in l. fi. C. de probatio. quòd siue sit excedendo, siue sit diminuendo, iudices debent esse contenti pœnis legalibus, prout scriptæ sunt, & ita eas imponere, & sequitur Hyppolitus vbi supra in fine, & facit glos. in c. fina. de iure patrona. & multa, quæ possem allegare. scribit nouissimè Tiraquelus in tractatu de pœnis, vbi hæc latiùs scripsit.

6 Item, eo quia à pœnis legalibus non est recedendum, cōcluditur per Hyppolitum, & DD. vbi suprà, quòd vbi à lege pœna est imposita, ibi non habet locum . & cessat iudicis arbitriū, & idem tenet Bal. in l. obseruare §. proficisci. ff. de officio præsi. versiculo 25. & Iasso. in l. more ff. de iurisdictione omnium iudicum, & Felinus in capit. inter cæteras col. 5. de rescriptis.

7 Item vbicunq; pœna est certa, & à lege taxata, si quis est pauper, non habens vnde soluat, etiam cameræ regis, debet in corpore luere, & sic loco pœnæ legalis, & ordinariæ subrogatur corporalis pœna: si verò pœna esset extraordinaria, vel aliqua mulcta imponenda, qui non habet in bonis, non luet in corpore, sed propter paupertatem potest pœna remitti: & ista est elegans doctrina Bar. in l. illicitas §. 6. ff. de officio præsi. & secundum istam distinctionem est intelligendus tex. in l. 3. tit. 22. part. 3. & sic intelligitur tex. in l. quicunque C. de seruis fugiti. & videatur apostill. ad Abba. vbi sequitur Bar. in cap. Odoardus de solutio.

Item, in tantum est pœna à lege statuta sequenda, quòd si non stante causa, vt propter immanitatem criminis, vel similem, de quibus per DD. in cap. 1. de constitutio. si iudex addit pœnam pœnis iam impositis à lege, est quid de restabile, & multum reprobandum, vt notat Hyppolitus in consil. 21. sub num. 48. & facit text. in l. at si quis §. diuus ff. de religio. & sump. fune. & quod notat Bal. in l. 1. C. de sacrosf. Eccle. *De immunitate criminis.*

Item, in tantum supra dicta sunt vera, quòd non solum in pœnis legalibus certis non est recedendum à tramite legis, sed in arbitrarijs quoque non debet esse iudex nimis gratiosus vt notat Bald. in l. si fugitiui. num. 7. C. de seruis fugiti. quia per minimam pænam non purgatur magnum crimen, vt in lege prima C. de sportul. *Iudex non sit nimis gratiosus.*

Item, non solum in criminibus à pœnis legalibus non recedet iudex, sed in punienda quoque contumacia modum quoque seruabit, nec se in tantum extendet, quòd in amissione totius causæ puniat cōtumacem: ita notat Bal. in l. & in multis C. de appellatio. & quòd notat Ancharanus in cap. constitutus de fide iusso. & Ange. & Imol. in l. cum stipulatus sum mihi ff. de verborum obligatio. 8 *Pœna amissionis causæ non ponenda.*

Item, à pœnis legalibus adeò non est recedendum, quòd si fortè iudex recedit, & minorem (sine causa) pœnam imponit, sententia est ipso iure nulla, & idem iudex, qui eam tulit, posset reuocare, vt dixi supra in cap. 5. in materia blasphemiæ, versiculo, Octauo extende, vbi poteris videre casum singularem, in quo iudex potest minorare pœnam.

Item, non solum ab impositione pænarum non est recedendum, sed neque ab ordine imponendi, ne illudatur, putà si alicui debet manus abscindi, & postea ipse debet suspendi, vt moriatur, nam non debet prius mori, & postea manus abscindi, sed prius est manus abscindēda, & postea mors infligenda: ita notat glo. & ibi Batt. in l. omnes iudices C. de dilatoribus, lib. 10. & sequitur Corsetus in singulari suo, in parte, pæna, & ideo qui debet concremari, intelligi debet, quòd crenietur viuus, & non mortuus, vt in l. vniuersæ C. vbi causæ fiscales, & in l. qui ædes ff. de incendio, ruina & nauf. ibi vinctus, verberatus, igni necari iubetur. 9 *Ordo in pœnendis pœnis seruandus.*

Item, insolitas pænas iudex non imponit, vt notat Angelus in l. incredibile C. de pœnis, & de iure huius regni expressè vetantur imponi pęnæ, de quibus in l. 6. titulo 31. pàr. 7. Vide Puteum in tracta. syndica. in parte pęna cap. an iudex, & per Iasō in l. si quis mihi bona §. 1. ff. de acquiren. hæredita num. 50. *De pœna insolita.*

Item, iudex non solum debet esse conformis legibus, quæ appellantur inexorabiles, vt in l. fin. C. de tabula. lib. 10. sed etiam ab ordine imponendi pęnas à lege statutas, nullo modo licet iudici recedere: & ideo executio pænarum in causis criminalibus debet palam fieri, & non in oculto, putà nocturno tempore, vel intra carceres, quia cum punitio fiat in totius populi exemplum, si quod notum, & publicum esse debet, *De ordine.*

debet, fieret secretum, præsumeretur contra Iudicem, & veniret in syndicatu arbitrariè puniẽdus, ita notat Guillelmus Benedictus in repetitione capituli Raynutius, de testamen. in parte Mortuo itaque testatore la. 1. sub nu. 107. pro quo tex. in l. fi. tit. 31. p. 7. & in tortura imponenda ordinarius quoque processus seruabitur: neque ex summaria informatione imponetur, nisi ab istis Dominis maioribus Iudicibus de Curia, cùm agitur cõtra insignes malefactores, vt notat Matthæus in decis. 391. & Thomasius in voto. 3.

10 *Corã Principe omnis pœna est ex traordinaria.* Nonnulla alia iura possem hic citare contra Iudices recedẽtes, à pœnis legalibus, quę per Doctores ponuntur in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui notantur infamia, & in l. & si seuerior C. eod. tit. & per Luc. de Penn. in l. 1. C. de deserto, & occult. lib. 12. vbi videantur: & hic est notandum, quòd coram Principe non est dare pœnam ordinariam: imò omnis pœna est arbitraria, vide Bald. in l. 1. col. 6. C. de summa Trin. & fide Cathol. num. 7. & vbicumque in pœnæ impositione additur perpetuò, in tãtum est sequẽda pœna, quòd adimitur dispensatio: notat glos. in c. cupientes §. verum de elec. lib. 6. in parte, perpetuò.

11 *Quando recedatur à pœnis legalibus.* Et licet supradicta vera sint, tamen à iure aliquando data est facultas Iudicibus recedendi à pœnis, in legibus expressis: & si vult, his casibus potest moderare dictas pœnas: si verò non vult, id quoque poterit, neque ob id in syndicatu conuenietur. vt in l. non quicquid, & ibi Paul. ff. de iud. notat Salyc. & Fulgos. in l. & si seuerior C. de his qui notantur infam. & sequitur Felyn. in c. qualiter, & quando 2. de accus. sub nu. 43. vbi dicit, quòd si Iudex non vult moderare pœnam, non potest appellari ab eo: aliquando autẽ præcisa ponitur necessitas minorandi pœnas, vt est in minore decimo, & septimo anno: de quo dixi supra c. 5. in tract. de blasphemia vers. tertiò fallit in minore: & ex illo casu patet, quòd si in delicto commisso deficit ille dolus, qui communiter in illis delictis solet interuenire, est iusta causa minorãdi pęnã, vt notat Bal. in l. & si seuerior C. de his qui notãtur infam. in vers. ex prædictis, & Alex. in 2. vol. conf. 144. de quo, & qualiter minor puniatur, videndus est Dec. in l. ferè in omnibus ff. de regulis iuris, & Hyppol. in l. si quis te C. de sicar. Item si punitur crimen culpa commissum, & non dolo, de necessitate minoratur pęna: vt est tex. in l. 3. tit. 31. parti. 7. nam homicidium culpa commissum morte non punitur, vt in l. si putator, & in l. item Mella in princ. ff. ad leg. Aquil. & per Bal. in l. 1. C. vnde vi, & plura iura, & DD. quæ possem referre, allegat Hyppol. in l. 3. §. Diuus Adrianus ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in l. 1. C. eod. tit. & istud est verum, etiam si culpa esset lata, nam cum requiratur dolus ad imponẽdam pœnam corporalem, in huiusmodi pœnæ corporalis impositione culpa lata non æquiparatur dolo: vt est glos. & ibi cõmunis opinio Doctorum in l. in actionibus ff. de in litem iuran. & tradit Cæpoll. conf. 36. & Bald. in l. quicũque C. de seru. fugit. & Bar. in l. quod Nerua ff. depos. & notatur in l. Cornelia

12 ff. ad leg. Cornel. de sicar. extẽdentes iura huius Regni, quod delicta culpa cõmissa, & non dolo, puniuntur arbitrariè, & non corporaliter, lata est l. 4. & 5. tit. 8. par. 7. quæ dicit, quòd homicidiũ cõmissum ab eo, qui non vult se iuramento purgare, quòd non dolo fecerit, punitur arbitrariè, duabus ex causis, vel quia creditur occidẽtem esse in culpa, vel quia præsumitur dolus, & sic condemnatio in nullo horum, duorum casuum potest esse corporalis: nam in culpa patet per supradicta, si verò cessat culpa, & præsumatur dolus, ex præsũptionibus nõ potest quis puniri criminaliter, vt notat Innocẽtius in cap. quia verisimile de præsumpt. & Bald. in l. fi. C. de probat. & per infinita iura id cõprobat Hyppolit. in sua pract. crim. §. quoniam nu. 31. & in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar. num. 57. Et ex hoc oritur alia causa minorãdi pœnam, à lege statutã, scilicet quando deficit probatio vera, & cõdemnatur aliquis præsumptionibus, vt notat glos. in c. inter sollicitudines de purg. canoni. & sequitur Ias. in l. si quis mihi bona §. sed quid si mandaui ff. de acquir. hæred. & notat Fely. in c. qualiter, & quando de accus. nu. 39. Si verò omnino cessat culpa in occidẽte, quia cũ esset amicus occisi, gessit actũ in loco solito, & in forma solita: & hoc non obstante, secuta est mors, & damnũ tertio, tali casu in nihilum tenetur, qui fecit actum, ex quo hoc fuit secutum, & ita disponitur in d. l. 4. tit. 8. p. 7. & in l. 5. tit. 13. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 13. tit. 23. lib. 8. Recop. * & in l. 6. tit. 15. p. 7. & cum cessante dolo, aut culpa, illa, quæ cõtingunt, videãtur casu potius accidisse, & casualiter, non nocent agenti: vt in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar. Et ideo occidẽs in ludo solito pugnantem secum, liber est à pœna ne dum mortis, sed à quacũque alia, vt per plura iura cõcludit eleganter Socin. in primo volumine cõsiliorum conf. 16. & Cæpol. in cautel. 2. nisi ludus esset impellendo alium, vt solet cõtingere *en los que burlan con armas, ó luchan*, quia qui alium occidit in tali ludo punitur arbitrariè, vt in l. 6. tit. 15. p. 7. in alio verò genere ludi, cum sit liber à pœna criminali, etiam est liber à dãmo pecuniario: & ideo vxor, aut filij hominis occisi non possunt petere damna hominis mortui, quæ sequuntur, eò quia quis caret eius operibus, vt in l. fi. ff. de his qui deiec. & effud. de quo plura, quæ posset referre, allegat Matthæus in Constit. Reg. ni Sicil: æ in c. incip. qui de alto. lib. 3. & istud procedit, & est omnino verum, si etiam in dicto ludo nihil sit culpæ admixtum: nam si quid esset, licet parum, & leue, ob id veniret extraordinariè puniendus, & in dãnis cõdemnandus, vt est exemplum in eo, qui tempore carnispriuij cum spingarda percussit alium papiro effecto, nam licet id soleat fieri illo tempore, non tamen immittendo contra personam: & aliquando visum est ex hoc mortem contigisse, & ideo fuit in culpa qui tale quid cõmitit, & ita exemplificat Puteus in tract. synd. in parte pœna, c. tu qui vadis in fi. & ibi in c. anteriori, loquitur elegãter de ista materia. Pater ergo ex supradictis, quod delictũ culpa commissũ non punitur ordinaria pœna legis, sed mitiùs

alia

alia pæna,& idem est,quando non ex veris probationibus, sed per præsumptiones constat de crimine,idq;de necessitate fieri debet,& notabilissimum exemplum de occidente aliquem culpa,& non dolo ponit Thomasius Gramm.in vot.23.vbi vide,& alia cõsilia, quæ allegat Dec. in l.ferè ff.de reg.iur.

14 *Paruitas rei.* Item alia causa minorandi pœnã, à lege statutã, est paruitas rei, in qua delictum est commissum,licet qualitas aggrauans pœnam omnino conueniat,puta statutũ est de iure huius Regni per tex. in l. 74. *del estylo*, ꝙ ille, qui fecerit furtum interuenientibus qualitatibus, de quibus in d.l.quod etiam pro primo furto debeat morte affligi;ponamus,quod aliquis fecerit furtum alicuius vestis, vel alterius rei parui valoris, interueniẽte tamen qualitate effractionis, vel aliqua, de qua in d. l. an isto casu debeat mori qui tale crimen commisit,& est dicendũ, quod non imò propter paruitatem rei furatæ recedendũ est à pœna mortis,& alia mitior est imponẽda, & ista est causa recedendi à pœna in l.statuta, & ita notat Romanus, & alij plures DD. quos refert,& sequitur Hyppol.in sing.182.& in l. 1. §.Diuus ff.ad leg.Cornel.de sicar,num. 5. & tenet Matth.de Afflict.in Const.Regni Sicil.f.83. col.3.& Andr.de Isern,tit.de malefic. clandesti. f.33.& ista est vna singularis limitatio ad l.styli, & ad l.18.tit.14. p. 7. ibi dum dicit, *deue morir*, nam illa procedit, si furtum rei non sit paruæ quantitatis:nam paruitas incendij est iusta causa minorandi pœnam mortis contra incendiarios:vt notat Bal.in l.data opera C. qui accusar, & facit, ꝙ notat Augusti. in Apostill. ad Ang. in tract.malefic.in parte, & vestem cœlestem sub nu.13. licet propter modicitatem rei non recedatur à iure communi:vt in l.quamuis ff.vt in poss. lega.illud est verum in ciuilibus, secus est in criminalibus, ex ista doctrina.

Nobilitas. Item de eo, qui Nobilis est, & diu seruiuit Reipublicæ, quod sit causa minorandæ pœnæ, videatur Thom.Grammat.in decis.23. vbi mirabiliter.

Item, incestus crimen commissum sub figura matrimonij punitur mitiùs: vt in l. si adulterium §.incestum,& §.fratres ff.de adulter.

Item,falsificans literas Iudicis iniustas mitiùs punitur,c.olim ex literis,& ibi Abb.de rescript. Item in delictis carnis mitiùs agetur, vt notat Bal.in c.at si clerici num.11.de iudic.

Magnitudo pœnæ. Item,in causa minorandi pœnam posset esse damnum maius pœna, quod posset sequi, si ad vnguem pœna imponeretur, vt putà, si aliquis cõdemnatus est amputatione manus;& est adeo puer,aut senex,quod si amputaretur manus propter debilitationem virtutis in complexione suæ personę,sequeretur statim mors facta dicta amputatione manus,nam cõstito de hoc,potest Iudex ex dicta causa,vel alia infirmitate debilitãte,vel differre executionem pœnæ, vel in aliã cõmutare:&ita notat,& tenet Saly.in l.quicũq; C.de seru.fugitiu.quem sequitur Petrus de Rauenna in Alphab.aureo,in parte,Iudex:dicit tamen, quod si Iudex non vult hoc facere, quod non cogitur,tamen loquendo in prægnante,cuius partus debilitaretur,aliter notat Bar.in l.imperator ff. de statu homin. imò quod debet expectare, & idem notat Cæpol.in caut.2.

Affectus. Item iusta causa minorãdi pænam est, quando lex punit affectum,ac si delictum esset consumatum,vt est de iure Regni in l.2.ti.13.lib.8. ordinam.* Quæ est l.2.tit.23.lib. 8. Recopil. & vide l.2.tit.31.p.7.vbi Gregor.verb.*O estãdo armado*,& Anton.Gomez.3.tom.c.3.num.5.vers. si vero tantum & num.30. ver. hodie tamen, &c. * In casu illius legis potest Iudex ex potestate sibi à lege commissa, minorem pœnam, & non mortis imponere,sed si non vult,non tenetur secundum Salicetum,& Bal.in l.is, qui cum telo, C. ad legem Corneliam de sica, quem sequitur Feli.in tract.de conatu in fi.& Matthęus de Afflictis, in decis. 276. & Tho. Gramm. in voto. 8. & per Matthæum in constit. regni Siciliæ rub.11.lib.1.num.3.

Item,aliam causam minorandi pœnam vide per Alexandrum in 2. volu. consiliorum consil.140.

Ætas. Item, in causa minorandi pœnas potest esse ætas,magisterium,cõiunctio,nobilitas, & multitudo,& cõsanguinitas,aut necessitas,vel ebrietas,& alia multa, quæ elegãter compilauit Put. in tract. syndi. in parte pœna cap. incipienti, Quot sunt,quæ faciunt.

15 *Consuetudo.* Item consuetudo potest mutare pœnam legis in mitiorem,vt notat Bald.in l.data opera col.4.C. qui accus. nõ poss. & ita practicatur in lenis,siue alcahuetas,quę de cõsuetudine flagellantur cum mitra, cum deberẽt mori, vt in l. fi. tit.22.p.7.& idẽ quod Bal. notat Fely. allegando Abb.in cap.qualiter, & quando, de accusat. num.38.

16 *Pluralitas filiorum.* Item, si condemnatus habet plures filios infantes,qui mortuo patre,ipsi famæ necarentur: quia nõ habẽt, vnde possint ali,nisi ex paternis operibus, ob id est iusta causa cõmutandi pœnam corporis debilitatiuã,vt pater possit laborare, & filios alere, & ne sequatur ex ista pœna punitio alicuius tertij,ita notat Puteus in tract. syndic. in parte pœna cap. quid si per statutum ad finem.

Iracundia. Item,iracundia orta aliter,quàm ex facto offensi, est iusta causa alleuiãdi pœnam, vt notat Roman.in l.cum mulier ff.solut.matr.& Felyn. in c.dilecti filij de excep. & plura refert Thom. Gram.vot.23.

Item, iusta causa minorandi pœnam est, si quis diu stetit intra carceres,vt est tex. in l. omnes C.de pænis.

Honestas personæ. Item si persona est honesta, & non assueta delinquere, vt in l. post idoneum C.quib.mod. infam. irrogetur, & notat Thom. Gram. in d. voto 23.col.fi.

Magna peritia artis. Item,iusta causa minorãdi pœnas, est peritia maxima alicuius artificis, vel magna dignitas personæ, putà quia Rector alicuius Ciuitatis, qui diu seruiuit Reipublicæ, est cõdemnatus ad mortẽ, nã cõsulitur Princeps, iuxta notata per Cæpol.in 2.caut.vbi latè de materia,& interim his casibus differtur executio, & excusatur Iudex,maximè si nõ castigauerit potẽtes,vt notat

glos.

glos.in Consuetud.Burgund.rubr.1,§.5.in glos. arbitrariè nu. 32.

Dignitas personæ. Item propter dignitaté personæ leuius mortis genus potest infligi, & sic nobiles decollantur, viles suspenduntur, notat Bal.in l.data opera in princ.C.qui accus.non poss. vide tex. in l. 8.tit.31.p.7.& glo.in c.quisquis 2.q.8.

Administratio. Item, alia causa differendi pœnam de iure admissa, licet de consuetudine non seruata, est, si condemnatus teneatur minoribus de tutela, aut mercatoribus de mercantia, vel alia administratione reddere rationem: nam interim dum reddit, detinetur condemnatus intra carceres, vt in l.1.& ibi Ang.C.de bon.proscript. & in l.interdum ff.de publ.& vectig.& Cœpol.in d.cautela & Ias.in l.seruus vni ff.de leg.1.

Excessus se defendendo. Item iusta causa minorandi pœnam, est, si quis modum excedat se defendendo, vt notat Ioan.in c.significauit de pænit.& remiss.& alias plures authoritates allegat Hyppol.in l. 15. qui aggressorem C.ad leg.Cornel.de sicar. nu.151. & in singul.100.& hic hoc est aduertendum ad vnum, quod notat Abb.in c. significasti de homicid.qué sequitur Matthæus in lib. Constitu. Regni Siciliæ rub.11.nu. 18. & quando excedi tur modus, ex proposito moderatur pæna, Alex. in 2.vol.cós.140.& Hyppol.in sua pract. §.quoniam nu.93.

Amicitia. Item, amicitia Iudicis est causa minorádi pænam, vt est glo.in c.nisi de offic. Legati, sed illá reprobat Barbat.per multa iura, practica tamé (proh dolor) est cum glos.

Consummatio actus. Item causa minorandi pœnam est actus non consumatus, cum agitur de pœna corporali, vt probatur in l.1.§.fin.ff.de extraord.crimin.& est notabilis doctrina Bal.in l.data opera nu.77. C.qui accus.non poss.de quo videatur glos.in Const.Regni Sicil.rub.11.lib.1.col.2.

Bonus finis. Item iusta causa mitigádi pœnam, est, bonus finis in exercéte actum: vt putà, aliquis vt faceret quédam dormire, vel iocosè fatuizare, dedit poculum, ex quo mors secuta est, qui si malitiosè dedisset teneretur pœna mortis, vt in l. si quis aliquid §.abortionis ff.de pænis, si tamé iocosè, vel ad bonú finem probetur dedisse, mitiùs punietur, vt in l.3.§.sed & senatus ff.ad leg.Cornel. de sica.& notat Hyppol.in l.lege Cornel.C.eod. ti.& in practica criminali §.vlterius, & ibi ponit alios duos casus quotidianos, in quibus mitigatur pæna mortis, quia præcessit culpa, & non dolus, & practicatur *en los ofiziales que bazen andamos, por verse fiestas, que si se caen, y matan algunos*, punitur extra ordinem Officialis, & nó pæna mortis, & sic quando crimen committitur præter opinionem committentis, nihilominus punitur, maximè quádo actus est culposus, vt in dictis exemplis, de quo loquitur Dec. in 2.par.cons.9.& in l.ferè ff.de reg.iur.

Minor probatio. Item iusta causa minorádi pœnam est, si quis occidat adulterum, quem non potest verè probare adulterum, sed præsumptè, vt in exemplo, de quo per Puteum in tract.syndic.in parte Officialis offensa cap. 1.

Ebrietas. Item iusta causa minorádi pænam à lege statutam, est ebrietas, aut somnum, vel furor, vt in clemen.vnica de homicid.& in c.aliquis 15.q.1. Quod est verum, nisi furiosus commiserit aliquod maximum delictum atrocissimum, nam non obstante furore punitur pæna ordinaria. Et ita practicatum fuit, quádo furiosus percussit apud Barchinonam Catholicum Regem nostrum Ferdinandum, nam furiosus percussor fuit occisus, & ita refert, & per bona iura comprobat Hypolitus in l.1.sub num.47.ff.ad leg. Cornel.de sicar.& de ebrietate videatur tex. in l.5.tit.8.p.7. & delinquere per ebrietatem, lata culpa est, secúdum Bal.in l.data opera col.2. C. qui accus.non poss.

Sola cófessio. Item sola confessio, qua reus dicit, Occidi, sed ad meam defensionem, quam non probat, est iusta causa minorandi pænam, nam si aliter non cóstat de homicidio, vel alio delicto, non potest imponi pæna mortis secundum Abb. & Felyn. in c.auditis de præscrip.& Hyppolit.sua practic. crimin.§.postquam num. 24. & isto casu posset practicari doctrina Ang.& Paul.in l.1.§.fin.ff.si pars hæredit peta. & ibi est notab. Apostil. ad Paulum.

Nouiter vicinus. Item, si exterus deliquit contra leges Regni, in quo de proximo intrauit, de æquitate pæna remittitur, secúdum DD.in l. cunctos populos C.de summ.Trini.& fid.Cathol. & notat Isern. in rubr.quæ sint regal. col. 3. Item quando Iudex Ecclesiasticus prouocat, & cognouit de crimine, & punit, si secularis de eodem cognoscit, minoranda est pæna, ita Boer.in decis.289.Item si captus amore virginis delinquat, punitur mitiùs, vide Aymon.de tempor.antiq.fol.18.col.4. num.46.Item crimine non liquide probato, minuitur pæna secundum Put. in tract. syndic. in parte compositio. num. 5. Supradictæ, & aliæ potissimæ in iure nostro causæ reperiuntur, ex quibus pæna legis ordinaria non imponitur, & ita practicatur tex.in l.hodie ff.de pænis, & in his omnibus casibus, licet Iudici aliam pænam imponere, quàm eá, quæ in lege exprimitur: & licet Hyppol.de Marsil.in l.1.C.ad leg.Cornel. de sicar.num.61.& in pract.crimin.§.quoniam num.96. dicat, quòd quando ex aliqua causa ætatis, vel simili pæna corporalis commutatur, quod debet commutari in relegationé, vel pecuniariam, & non corporalem, argum.text. in l. si adulterium cum incestu §. Imperatores ff. de adulter. Tamen ista sua determinatio non est vera: imò tenédum est, quod potest imponi alia minor pæna, etiam corporalis eiusdem generis: & ita tenet Bald.in l.penu.C.de nautico fæno, & in l.3.C.de prob.& notat Fely.in c.qualiter, & quando el 2.de accus.num.35.& notatur in tract.gabellarum p.7.q.5.& Salyc.in l.1.C.de rapt.virgi.& Gand.in tit.de homicidiis. & Angel.in §.interdum instit.de furt. & in omnibus his locis dicitur, quod si minoratur pena afflictiua, alia minor in eodem genere, etiá afflictiua corporis potest imponi, & sic qui debet mori, potest truncari manu, vel percuti flagello, aut mittitur perpetuò ad galeras, & ita practicatur, & idem notat Paul.in 2.vol.cons.36.in noua impressione. 17 *In quo genere pæna fit commutatio.*

Neque obstant fundamenta Hyppol. nam tex.

Responsiones ad Hyppolitum. tex.in §.Imperatores,non dicit,quod pęna mortis ei,qui iusto dolore motus occidit vxorem adulteram,mutetur in pecuniariam,sed adhibita distinctione personarum,an sit occisor humilis,vel non,dicit,quod sufficit, si relegetur,& relegatio perpetua est pæna infamię,vt notat Bar. in l.eius §.fi.in fi.ff.de testam.& cum imponatur pœna infamatoria, vt in l.ad tempus ff. de Decurionibus,talis censetur punitus pœna corporali,nam infamia pœnæ corporali ęquiparatur,
18 cum inducat verecundiam,vt in l. pecuniæ ff.de alimen.& cib.leg.& sic in effectu in casu dicti §. Imperatores, pæna corporis afflictiua imponitur,& non inducit litera præcisam necessitatem illam imponendi,sed dicit litera,quòd sufficit,si illam imponat, non tamen negatur, quin aliam sufficientē valeat quoq; imponere, licèt sit corporalis,& quod in litera non tollitur stare censetur; imò cum lex illo casu subroget pœnam, non licet aliam imponere, secus si lex non subrogasset.

Ad l. qui ædes. Item, non obstat text. in l.qui ædes, & in l. si fortuito.ff.de incend.rui.& naufra. quia in casu illarum legum,vbi cessante dolo,debet propter culpā extraordinaria pæna poni,non potest esse corporalis,vt supra dixi,versicul.& licet,& ideò leuior pęna imponitur,quàm corporalis: vt probant verba dictæ legis,qui ædes,ibi leuius castigatur,& de iure huius regni interpretatum est, q; istud leuius intelligatur in relegatione quinque annorū,vt in l.5.tit.8.& in l.6.tit.15. par.7. & cum dicta lex qui ædes loquatur in delictis, culpa,& negligentia commissis, non potest adduci in argumentum, ad probandum, quòd in alijs delictis dolo cōmissis, quibus à iudice minoratur pæna,debeat fieri commutatio in relegationem,vel pecuniariā penā, quia istud nullo modo probat dicta l.Imò Bald. in l. data opera. C.qui accusare non possunt,in 2.col.dicit,quod dictæ leges, qui ædes, & l. qui fortuito, non loquuntur de necessitate in pæna corporali mortis,vel mutilationis membri, sed in alio genere pænæ corporalis benè loqui possunt. Et attento isto intellectu Bald.qui dicit, eas loqui posse de pæna corporali,clarum est, quod probāt cōtrarium eius,ad quod eas allegauit Hyppol.cum commutatio pænæ mortis,potest fieri in corporalem,vel magnam pecuniariam,ex dicto intellectu Bal. qui est directè contra dictum Hyppolitum.

Item,non obstat text.in l. si quis in graui §. t, vers.si maritus vxorem ff.ad Syllan.& in l.Grachus C.ad leg.Iul.de adulter.& in l.1,§.fin. ff.ad leg.Cornel.de sicar.vbi si maritus occidit adulteros non occidendos,punitur,vel exilio,vel relegatione secundum distinctionem illarum legum,& sic pæna mortis commutatur in relegationē,vel exilium,quod est minor pæna, & non imponitur corporalis:quia respōdeo, vt dixi ad §. Imperatores, quem supra allegaui, vel quod illa iura loquuntur in casu suo, quando pæna mortis minoratur,ex eo quod prouocatus quis à iusto dolore,fecit homicidium, non enim talis dolor potest facilè temperari,vt in l.neque in ea ff.de adulter. in fin.ideo in eo casu relegatio,vel exilium imponitur, & nō alia pæna corporalis, & cum authoritate legis in eo casu sit pæna cōmutata,non licet aliam imponere: vbi verò lex non subrogaret expresè pænam loco maioris pænæ,non est negandum,quin possit minorari, in eodem genere:& sic imponi corporalis pæna ex doctrinis supra allegatis:& quod imponatur relegatio, quando iusto dolore quis deliquit, & non alia pæna , etiam de iure istius Regni, est exemplum in l.14.tit.17.p.7.

Quinimò si quis consideraat benè mentem legum Regni huius, illæ non negāt, posse pænam minorari, quando minoranda est in eodem genere,sed solum dicunt,non debere imponi tantam pænam in quantitate , secus in qualitate; nam illa non excluditur, vt probatur ex. l. 4.tit. 19. p. 6. ibi. *No les deuen dar tan gran pena como a los mayores*, & sic quantitas pænæ vetatur, qualitas verò non excluditur,nisi à lege reperiatur exclusa,vt est in legibus, quas pro se allegat Hyppol.nam si benè aduertat quis,id quod notat Abb.in c.2.de delict. pueror. non debet alia pæna imponi ei,cui ex causa ętatis,vel simili minoratur: sed eadem pæna à lege statuta punitur, minorata tamen, prout Iudicis arbitrio visum fuerit: & sic eadem debet esse qualitas pænæ, si potest minorari, & non eadem quantitas, quod esset satis diuersum secūdum doctrinam Hyppolit. videatur Oldr.in cons.fin.

Itē non obstat alia ratio, quam ponit Hyppolit.in l.1.C.ad leg. Cornel, de sicar. vbi dicit, quod quando minorari debet pęna mortis,non potest infligi pæna abscissionis, membri: nam istæ pęnæ æquiparantur, vt in auth. de collat. §. prohibemus collat.9.& citat Alex.idem tenentem in 7.vol.cons.55.quia licet sit verum, quod pæna mortis,& abscissionis membri,æquiparētur,istud non est in quātitate,neque in qualitate pari: nam clarum est, quod maius est mors totius hominis,quàm membri abscissio, cum mortuo homine separetur animus à corpore; *Pœna mortis & abscissionis æquiparantur.* in altero verò quando membrum absciditur, nō separatur,sed vnus homo manet,nisi sit membrum principale sublatum, vt est cor,caput, iecur, stomacus,vel similia membra, quibus, vel altero ex his abscissis,homo moritur: & dato casu,quod manus sit abscissa, & dicatur illa mortua,illa talis mors est illius membri tantummodo,& sic est mors partis,& nō mors totius, quæ sunt inter se multum diuersa: & æquiparatio, de qua in d.§.prohibemus,est quātum ad abnegationem iurisdictionis , vt illam in casu mortis, vel membri abscisionis,non possint exercere Locumtenentes ; nam horum cognitio data est tantum Iudicibus principalibus,& abnegata vicem gerentibus, & non abnegantur æqualia, sed vt maius, & minus, & sic inter se mors, & membri abscissio non æquiparantur: sed in cognitione pariter denegātur vicem gerētibus, & sic iste §.prohibemus, nihil iuuat Hyppol.

Neq; obstat consilium Alex.qui ideò in casu, 19
de quo loquitur,non debebat membrū ascindi, quia crimen non erat dignum ea pæna ; & sic not.dicit in proposito Hyppol.id, quod allegat Alexander.

Per

Per supradicta patet, quod fundamenta, qui-
bus motus fuit Hyppol. non probant suam cō-
clusionem, & non obstante suo dicto, quando-
cumque minoranda est pœna ex aliqua causa,
illa debet esse minor, in eodem genere, & quali-
tate pœnæ, licet in quantitate non debeat esse
tanta: maior autem pœna, quæ in lege exprimi-
tur, vel par, nunquā est imponenda, si deceditur
à pęna legali, & peruenitur ad Iudicis arbitriū,
vt est glos vnica in iure in c. inquisitionis, in par
te, alioquin. de accusation. quā sequitur Felyn.
in c. ex literis num. 21. de constitution. & Alex.
in dicto volum. 7. cons. 55. & sic intrepidè tenerē
contra opinionem Hyppol. licet cum eo teneat
per sua fundamenta Thom. Gramm. in vot. 23.
nu. 20. nihil tamen allegat, quod adstringat in
proposito. & glo. idem tenet in Consuet. Burgu.
rub. 1. §. 5. in glo. arbitrariè num. 22.

Causa exprimenda.

Sed aduertendum tamen est, quod quoties-
cumque Iudex ex causa noluerit minorare pœ-
nam à lege statutā, debet causam inserere, & si
opus fuerit probare, atq; verificare, vt notat Bal.
in c. 1. de constit. & plura iura. & DD. quæ pro
hoc possem allegare, notat glo. in Consuet. Bur-
gund. rub. 1. in glo arbitrariè num. 33.

Quando iudex minorat sine causa.

Sed ponamus, quòd Iudex sine vlla causa
minorauit pœnam à lege impositā, & timet, ꝙ
de hoc cōuenietur in syndicatu, quod remediū
pro Iudice? & respondeo, quod fisci nomine, cui
pœna applicatur pecuniaria, vel nomine Reipu
blicæ, cuius interest, petatur in integrum restitu
tio aduersus sententiam: & Iudex tenetur resti-
tutionem impartire, & de nouo causam iudica-
re, ita notat eleganter Angel. in l. quid ergo §.
quamuis ff. de his, qui not. infam. in colu. 2. Vel
ageretur de nullitate, vt supra dixi in vers. Item
à pœnis legalibus.

Item, cum non est accusator, promptior de-
bēt esse Iudex ad mitigandam pœnam, vt notat
Angelus in l. si adulterium cum incestu §. ince-
stum ff. de adulter.

Quando desistit accusator.

Sed quia supra dixi in principio huius mate-
riæ, quod Iudice procedēte ex officio, potest mi
norare pœnam: quæro, an idem sit, stante legiti-
mo accusatore, qui desistit à causa, an ex eodem
processu possit Iudex procedens ex officio pœ-
nam à lege ordinariam imponere? & nonnulli
asserebant, quod non poterat infligi pœna ordi-
naria per tex. in l. 22. titu. 1. p. 7. ponderando illa
verba *vala para quāto no recebir porende pena en
el cuerpo el acusado*, & sic asserebant ex istis ver-
bis: ꝙ facta transactione super crimine inter ac-
cusatorem, & accusatum, quod non debeat reus
condemnari corporaliter. Sed hoc non obstante
tenendum est contrarium. Et vt corruat funda-
mentum eorum, qui contrariū asserebant, præ-
mitto, quod cōmisso aliquo crimine, partes non
possunt inter se conuenire per viā arbitrationis,
vel ex causa trāsactionis, taliter ꝙ negotiū dif-
finiatur, & fisco preiudicetur, & Iudex non pro-
cedat ex suo officio, vt est tex. clarus de iure hu-
ius Regni in l. 24. tit. 4. p. 3. vbi dicitur, quod ne-
gotium criminale non potest committi in arbi-
tros, *para difinillo*, vt probant verba illius legis
in princ.

Et idem est in transactione, nam arbitramē-
tum est quędā transactio, vt in auth. vt differen-
tes Iudices coll. 7. licet impropriè vt notat Bart.
in l. quod si Ephesi §. fin. ff. de eo, quod cert. lo. &
sic d. l. partitæ loquitur in transactione: & dispo-
nit, quòd, vt finiatur crimē per transactionem,
vel compromissum, nullo modo potest fieri: & 20
hoc est, quod dicitur, quod de crimine non valet
compromissum: vt in l. non distinguemus ff. de
arbitris, & notatur in l. consensu C. de Episcop.
Audi. & remissio partis non tollit ius Reipubli-
cæ, aut fisci, vt in l. 1. §. neque adeò ff. de iniur. &
in l. iurisgentium §. si paciscar. ff. de pact. & licet
hoc sit verum, quod per compromissum, aut
transactionē non extinguatur pœna criminis;
tamen in casibus, quibus de crimine licitum est
trāsigere, facta trāsactione, pars accusans exclu-
ditur, & Iudex ex suo officio causam prosequi
potest, & crimen punire, & istud dicit d. l. 22. tit.
1. par. 7.

Sed quia transigendo cum accusatore, dato
aliquo pretio, prout fuit in d. l. partitæ pōderā-
do illa verba, quæ dicūt, *Pechādo algo, porque no
anden mas adelante en el pleyto*, reus, qui præstita
pecunia trāsigit, videtur crimen, de quo accusa-
tur, confiteri: vt est text. in l. quoniam ff. de his,
qui notan. infam. & de iure istius Regni est text.
in l. 5. tit. 6. p. 7. ibi, *Ca semeja que otorga aquello de
que lo auie acusado, pues que assi pleytea sobre ello*:
& istud *pleytea* significat, idest pactum facit, &
notatur in l. furti §. quid ergo ff. de his, qui notā.
infam. Cum ergo aliter transigens videatur cō-
fiteri crimen, fuit dubium, an vltra infamiæ pæ-
nam, quàm incurrit sic transigendo, debeat pro-
pter dictam fictam confessionem, corporali pę-
na puniri: si crimen est tale, quod meretur pœ-
nā corporis: & d. l. partitæ 22. determinat, quod
non stāte vera probatione criminis, propter istā
fictam confessionem, quæ resultat ex trāsactio-
ne, nō possit reus criminaliter in corpore puni-
ri. Et istud est quod in prima parte decidit litera
dicendo: *Vala para quanto no recebir pena en el
cuerpo el acusado*: & est ratio huius legis; nam cū
deficiat vera probatio, & adsit præsumpta tātū-
modo, quæ est dicta ficta confessio, ex fictis, &
præsumptis probationibus non potest imponi
pœna corporalis: vt notat Innoc. in c. quia verisi
mile de præsumpt. & plures Auctores allego su- 21
pra in vers. Et licet supradicta: & istud est, quod
apertè decidit d. l. Regni dum dicit *Para quanto
no recebir porende pena en el cuerpo*; nam etiam
si ex forma legis potest procedi cōtra crimino-
sum in absentia, & cōdenari ad mortem, prout
est de iure huius Regni in pragm. *de Alcala*, cō-
tra absentes lata.* Quę est l. 3. tit. 10. lib. 4. Reco. *
* sola ficta confessio, quæ oritur ex fuga, vel ab-
sentia, non est sufficiens causa, vt condemnetur
etiā absens in pœnis corporalibus, nisi de deli-
cto essent aliæ probationes: ita probatur in l. rap
tores in verb. conuicti, & ibi post legitimas pro-
bationes, iure cognitas C. de Episcop. & Cler. &
notat Spec. & ibi Io Andr. in tit. de accus. 4. p. §. fi.
vers. sed pone. A. fuit accusatus, & notat Oldrad.
in cons. 65. & plures alios DD. refert, & sequitur
Hyppol. in l. vnica C. de rapt. virg. num. 129. &
in

in ſua pract.crim.§.poſtquam nu.48.& ibi dicit quod ratio huius concluſionis eſt,quia ex fictis, aut præſumptis probationibus nõ poteſt imponi vera pœna corporalis delicti : & iſta ratione expreſſum eſt in dicta Pragmatica Regni contra abſentes , quod ad hoc, vt reus abſens poſſit condemnari, vt confeſſus in delicto, debet eſſe vera probatio criminis: aut vltra fugam debet eſſe alia probatio, quæ ſufficeret ad torturam. Pro quo ponderanda ſunt illa verba; *E ſi por el dicho proceſſo pareſciere que ay prouanza baſtante,para le condemnar, ò que de mas de la fuga,ay tal prouanza,ò informacion que baſte para poner à tormento al que anſi fuere accuſado, o llamado.* Itaque ex his probatur,quod etiam cõtra contumaces,& abſentes ſola ficta probatio non eſt ſufficiens ad condemnationem corporalem, quantò magis non deberet ſufficere cõtra præ-
22 ſentes reos, & ideo dicta trãſactio, quæ eſt ficta confeſſio in caſu dictæ legis 22,tit.1.p.7.non eſt ſufficiẽs,vt poſſit ob eam tantũmodo reus condemnari corporaliter:ex quo infert d.l.22.quod in caſibus,quibus non venerit imponenda dicta pęna corporalis,ſed pecuniaria,aut relegationis in tali caſu ex ſola trãſactione,ex qua oritur dicta cõfeſſio ficta,poſſet à Iudice ex officio pręcedẽte imponi pæna ordinaria:quia cũ ſit habitus pro cõfeſſo in crimine,vt probãt illa verba legis *Por razon de tal auenẽcia como eſta , dezimos que ſe da por fazedor del yerro, por razon de la auenencia,* ſequitur,ꝙ poteſt imponi pæna,dũmodo non ſit corporalis.Pro quo ponderãda ſunt verba legis in verſ. *Pero ſi la accuſacion fueſſe hecha ſobre yerro alguno,que fueſſe de tal natura , è que no mereſcieſſe muerte,ni perdimiento de miembro, mas de pecho, o deſtierramiento,puede le condemnar el Iuzgador de la pena que mandan las leyes;* itaq;ex iſta parte legis,vbi põderatur genus pænę,an illa eſſet pecuniaria,vel relegationis,& nõ corporalis,apertiſſimè colligitur, ꝙ in prima parte legis ideo non fuit impoſita propter trãſactionem pæna corporalis, quia iſta requirit veras probationes;pecuniaria verò, aut relegationis non veras, ſed fictas , aut præſumptas tantũ requirit probationes:& ideo ſufficit,vt imponatur ficta probatio,quæ ex trãſactione oritur, & iſtud eſt ꝙ diuerſificat inter primũ caſum,& ſecundum illa dictio *pero*,quæ ponitur in d. l. 22.

Et quia tam in primo caſu illius legis , quàm in ſecũdo propter fictã confeſſionem, quæ oritur ex tranſactione, reus habetur pro confeſſo; & ob id poteſt condemnari; nihilominus tamẽ reus,qui tranſegit,ne condemnetur à Iudice ex officio præcedente, poteſt probare ſuam Innocentiã,probãdo,ꝙ non ſit reus,neque ab illo eſt crimen illud commiſſum,nam contra fictam confeſſionem poteſt error probari : & admittitur cõtra talẽ confeſſionẽ probatio in cõtrariũ, vt eleganter concludit per multa iura Aretinus in conſ.147.& Bald.in l.1. C. ne ex delictis defunctorum,loquendo in hærede,qui probat cõtrarium contra confeſſionem defuncti , & Auguſtin.in tract.maleſic.in parte, etiam veſtem cœleſtem num.18.& Iaſ.in l.ſi is,qui C. qui teſtament.facere poſſunt,& Hyppolit.in l.1.§.fin. ff.de quæſtion.& in pract.crimin.§. poſtquam nu.47.& iſtud eſt,quod d.l.22. diſponit in verſ. *Pero ſi eſte que fizo la auenencia, pechando a ſu contendor,lo fizo ſabiendo que era ſin culpa,& por tollerſe del enxeco de ſeguir el pleyto. tuuo por bien de pecharle algo,ſi eſto pudiere prouar,no deue recibir pena ninguna :* & ſic ex iſta lege probatur, quod contra confeſſionem à lege indictam, admittitur probatio in contrarium,quod tenet, & diſputat Imol.in l.fi.§.illud ff.de appell.& Anton.in c.fin.colum.fin de confeſſ. Conſtito igitur de innocentia rei, tranſactio , aut ficta confeſſio non nocet,neque in crimine,neque in infamia.

Item,ex mente d.l,22.tit.1.p.7.infertur,quod 23 *extenſio ad l.22.tit. 1. partit. 7.*
ſi vltra confeſſionem,quæ reſultat ex trãſactione,eſſent aliæ probationes,etiam ſemi plenæ,ꝙ non purgata innocentia per probationem in contrarium: Iudex,qui procedit ex officio poſſet reum tranſigentem condemnare corporaliter. Et habita integra probatione , maximè in delictis grauibus,poteſt imponere pœnam à lege ordinariam:nec alleuiabitur,neq;commutabitur,licèt deſiſtat accuſator,& ita colligo ex doctrina Abb.in d.c.cum ſuper,de confeſſis col.3. num. 10. & per ſupradicta remanet elucidatus intellectus d.l.partitæ, in cuius intellectu multi vſque ad hæc tempora oberrauerunt, noſtra tamen interpretatio eſt tenẽda, vt viget in practica.

In quarta parte huius noſtræ legis diſponitur quod acta iudicialia ſcribãtur:& concordat tex, in c.quoniam contra de probation, cuius materia benè,lateq;cõmentata eſt ibi per Scribentes, maximè per Felyn.& per Lanfran. qui repetit literam illius text.

Hodie tamẽ limitata eſt lex noſtra per tex.in c.60.in Curijs *de Madrid* anno 1534. * Quæ eſt l.16.tit.9.lib.3.Recop.* nam in cauſis quatuorcentorum morapetinorum,& infra,non requiritur,quod ſcribãtur acta,ſed tantummodo debet ſcribi ſentẽtia,vt obſtat iudicatum,ſi ageretur iterum,vt ibi dicit litera, & quia licet cauſæ ſint breues, nihilominus requiritur aliqualis fides actitatorum ſecundum Bal.in d.c.quoniam contra de probation. colum. antepen. & notat Felin.in cap.Eccleſia ſanctæ Mariæ , de conſtit, col.22.in fi.

Et antequã iſta lex Regia ſuper iſtis caſibus, & cauſis breuibus lata eſſet, ſemper conſulebã, quod in cauſis,quę vertuntur coram Iudicibus ruralibus non requirebatur forma proceſſus,ex notatis per Alex.in 2.vol.conſ.61.cætera videãtur in auth.niſi breuiores C.de ſentent.& interlocut.omn.iud.qui tex. locum habet etiam in criminibus,vt notat Bar.in l.leuia ff.de accuſ.& videatur in propoſito text.in auth.de mandatis Princip.§.ſit tibi coll.3.

SVM.

SVMMARIA
Capituli decimiſeptimi.

1 *Cauſæ criminales quæ dicantur.*
2 *In criminali, etiam vrgente cauſa neceſſitatis, non fit commiſſio receptionis teſtium.*
3 *In criminalibus quando poſſit fieri commiſſio receptionis teſtium.*
4 *Princeps in criminalibus poteſt committere receptionem teſtium.*

CAPVT XVII.
** In l. trigeſimam ſeptimam.* Quæ eſt l. 28. tit. 6. lib. 3. Recop.* Qualiter commiſsio teſtium fiat in criminalibus, & ciuilibus cauſis.*

PRohibet lex iſta commiſſionem teſtium fieri in cauſis criminalibus, aut ciuilibus grauibus, concordat text. in l. 27. titu. 16. par. 3. vbi declaratur, quod cauſæ criminales iſto caſu ſunt, in quibus mors imponi po-
1 teſt, aut mutilatio membri, vel relegatio perſonæ. Tamen illa lex loquitur, quãdo mittebãtur literæ iuſtitiæ ad Iudicẽ, vbi teſtes erant, vt ipſe examinaret: iſta verò noſtra lex loquitur, quãdo commiſſio receptionis fiebat Tabellioni cauſæ, & in eodem loco demoranti, & vtrumq; vna, & eadem ratione prohibetur: nam Iudici de cauſa cognoſcenti teſtes ſunt perſonaliter præſentandi, ſi cauſa eſt criminalis, vt in auth. apud eloquentiſſimum C. de fid. inſtrum. quod commiſſum erat ſiue Tabellioni, vel Iudici alterius territorij cauſa committeretur. Et ideo prohibentur dictæ commiſſiones, & ſi paſſim à lege permitterẽtur tales fieri commiſſiones, ſequuntur ex hoc infinita incommoda, quorum nonnulla ponit noſter Bernard. Diaz Epiſcopus Calagurritanus in ſua pract. canon. in parte habita informatione fol. 97.

1 Cauſæ criminales quæ dicantur.

Et in d. l. Regia 27. probatur vnum, quod eſt Correctorium aliquarum opinionum de iure communi, quod licet ſit verum, quod in caſu neceſſitatis poteſt fieri commiſſio teſtium, etiã in criminalibus de iure communi, vt quãdo teſtes ſunt in alieno territorio, vt notant Cyn. & Iacob. de Arenis, & Bal. in d. auth. apud eloquẽtiſſimum; nam ex neceſſitate fit licitum, quod de iure aliàs erat illicitum, vt in l. 1. §. 1. ff. de officio eius, cui mand. eſt iuriſdict. vbi cauſæ meri imperij committuntur propter abſentiam, de quo benè loquitur ibi Alex. & ſic ne delicta maneant impunita, videbatur dictis Doctoribus poſſe fieri commiſſionem teſtium Iudici alterius territorij: maximè ſi hoc Iudicis arbitrio videtur, cui committitur, ſecundum Alberi. poſt Odofre. in d. auth. apud eloquentiſſimum, de quo per Capyc. in deciſ. 90. tamen per d. l. partitæ, etiam in iſto caſu neceſſitatis non eſt committendum Iudici alterius territorij, vt examinet teſtes, ſed illi venire debent perſonaliter ad Iudicem cauſæ, pro quo verba tex. ibi, *El por ſi meſmo reciba los teſtigos, y no otro*, & eſt exceptio ad caſum ſuperioris legis, & iſtud tenebat de iure communi Dynus in l. 2. §. ſi publico ff. de adulter. vbi per tex. in auth. de collatoribus §. iubemus colla. 9. vbi tenet, quod Iudices per ſeipſos debẽt facere inquiſitionem de maleſactoribus committeutibus crimen, ex quo mors, vel membri abſciſſio ſequi poſſet. Et quod dicta teſtium debeant recipi ab habẽte iuriſdictionẽ in cauſa, notat Bald. per tex. ibi in l. 2. C. de iure fiſci lib. 10. licet contrarium dicat eſſe in pract. propter dictam neceſſitatem, & ita aſſerit in d. auth. apud eloquentiſſimum, tamen multum aſtringit contrarium d. l. partitæ, vt nullo modo debeat alter Iudex examinare teſtes in cauſa criminali, niſi ille, qui de cauſa cognoſcit, & denegat poteſtatem alteri Iudici illa lex Regia, & ſic videtur, quod teſtes aliter recepti non faciant fidem, quia factum contra legem non valet, vt in l. nõ dubium C. de legib, & in proprijs terminis ita notat Andr. Iſern. in Conſtit. Regni Siciliæ lib. 1. rub. 51. & probat l. 17. in legibus de *Madrid*, in fine. * Non inuenitur in Recop. ſed eſt l. 28. tit. 6. l. 3. & l. 15. tit. 6. lib. 2. Recop. & l. 7. tit. 1. lib. 8. & vide Greg. Lopez in l. 26. ti. 16. p. 3. verb. *Eſcriuano*, vbi deplorat miſeriam horum temporum, & Couarru. lib. 2. var. c. 13. nu. 10. *

Neque videtur excuſare conſuetudo contraria, quæ viget in practica ſecundum Bal. vbi ſupra, quia non valet conſuetudo, vt in cauſa criminali poſſit fieri commiſſio teſtium, vt ſentit glo. 2. in cap. teſtes 4. q. 9. quã refert, & ſequitur Abb. in c. cõſtitutus de fideiuſſoribus, & Felyn. in c. cum cauſam de teſtib. num. 21. & attendens quàm periculoſum ſit, in cauſa criminali committere examinationẽ teſtium, etiam ſi illi degant in aliena prouintia dicit Lanfrãc. in c. quoniam contra, in parte teſtium depoſitiones ſub num. 19. quod licet propter neceſſitatem poſſit fieri commiſſio teſtium, quando illi degunt in aliena prouintia, tamẽ, quod meliùs foret, ſi Iudex cauſæ mittat literas Iudici, vbi teſtes degũt, ꝙ mittat tales teſtes ad ipſum, vt ipſemet examinet, & videat, quo calore, vel colore deponãt, vt in l. 3. §. 1. ff. de teſtib. & in l. de minore §. tormẽta ff. de quæſt. Et iſtud vidètur de neceſſitate approbare d. l. partitæ, tamen Felyn. in d. c. cum cauſam n. 24. ſequitur opiniones DD. tenentiũ, quod poſſit exigi officium Iudicis degentis in aliena prouintia, vbi eſt teſtis, qui ipſum examinet, & mittat eius dictũ ad Iudicẽ, qui de cauſa cognoſcit, & idem notat in c. quoniam contra ſub nu. 49. & elegãter Bald. in c. ſi qui de teſtib. & facit ꝙ notat Bar. poſt glo. in l. ſcire oportet §. oportet ff. de excuſ. tuto.

Cõſuetudo vt fiat commiſſio teſtiũ non valet.

Sed hoc non obſtante multum aſtringit in contra-

contrarium d.l.partitæ, prohibens commissionem testium in criminali causa, in eodem casu, quo DD.loquũtur. Et nescio, quomodo Hyspani nostri Iudices non obseruãt d.l.partitę, sed sequũtur practicam, quam referunt DD. de iure communi, & sic rescribunt Iudicibus, vbi sunt testes, vt eos examinẽt in qualibet causa, & nisi ista practica vrgeret, clarum est, quod Iudices taliter committẽtes examinationem testium in criminalibus, venirẽt puniẽdi, vt factum fuit in Iudice Perusino, de quo loquitur Ang. in auth. de testib. §. & quoniam coll. 7.

Et omissa practica iudicũ, est seruãda dispositio d.l. partitæ, quod non possit fieri cõmissio testiũ in criminali, ne dum Iudici alterius prouincię, sed neq; Tabellioni proprio, vt nostra lex disponit, sed istud fallit in casibus sequentibus.

9 *Cõmissio testium quãdo fieri possit in criminalibus.*

Primò fallit, si causa criminalis nõ esset talis, in qua veniret pęna mortis, aut abscissionis mẽbri imponẽda, vel relegationis, sed esset istis minor pœna; nam in tali casu, bene põt fieri cõmissio testiũ sine vlla pęna, & ita colligitur ex d.l. partitæ, vt notat Paul. in l. Iudices C. de fid. instrum.

Quando causa ciuiliter intentatur.

Secundo fallit, si causa criminalis ciuiliter intentaretur; nã tunc cum cesset pœna corporalis, & relegationis, indistinctè potest fieri commissio, vt colligitur ex dictis locis.

Quando ciuilis est ardua.

Tertiò fallit in causa ciuili, etiam ardua, si testes sunt in alio territorio: nam in arbitrio Iudicis cognoscentis de causa est, an velit scribere Iudici, vbi sunt testes, quod eos examinet, & sigillatos mittat, quia hoc licitè potest Iudex facere secũdum Paul. in d.l. Iudices, neq; in causa ciuili hoc vetat d.l. partitæ, quę in criminalibus causis tantum loquitur, non in ciuilibus, imò in istis indistinctè permittit, quòd fiat commissio testium, scribendo ad Iudicem, vbi degunt testes, & ista lex nostra, quæ prohibet commissionem in ciuilibus fieri in causa ardua, loquitur cũ ipso Tabellione causæ arduæ, quæ vertitur corã eo, quia cũ cesset necessitas, quæ cõstringit mittere ad Iudicẽ alterius prouinciæ, per consequẽs debet cessare facultas cõmittendi ipsi Tabellioni, imò Iudex ipse per se examinabit testes sub pęna hic cõtenta, nõ tamẽ loquitur nostra lex, quãdo testes examinãdi sunt in alieno territorio, ad quod necesse est mittere, & sic quod non mutatur stare cẽsetur, vt in l. cum dotẽ ff. solut. matr. & in l. si verò §. de viro ff. eod. tit. solut. matr.

Quartò limito, quod commissio testium non habet locum in causa criminali, est verum, quãdo testes sunt examinãdi super ipso crimine, secus est, si deberent examinari in aliquo articulo incidenti extra criminis probationẽ, puià super verificatione instrumẽti, in causa præsentati, aut super ætate probanda, quod incidit in cognitione causæ criminalis, quia in tali articulo fit examinatio testium per commissionẽ, argum. eorum, quæ notat Bal. in l. si ex causa §. nunc videndũ ff. de minori. vbi dicit, quod licet minori non concedatur restitutio aduersus delictum, tamẽ si lædatur in aliquo articulo causæ incidenti, datur restitutio; nam multum inter ista interest, & sic licet in causa criminali principaliter probationem criminis tangente, non fiat commissio testium; potest tamen fieri super articulis, & probationibus incidentibus, nam idem est, quando incidenter, & non principaliter ageretur de crimine, vt notatur per Anchar, in c. 2. §. testes, de testibus lib. 6. & Fely. in c. cum causam de testib. num. 23. & facit, nam aliter iudicatur de periurio super principali, aliter super accessorio, vt per Hyppolit. in l. 1. §. præterea num. 31. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in l. eos ff. de fals. & vltra hoc pro mea ista opinione potest põderari tex. in c. vt officium §. præterea de hæret. lib. 6. ibi, Ipsum cõtingentibus; nam secus si non contingat crimen.

Quintò fallit, si personæ testium infirmitate, aut senectute grauantur, taliter quod non possunt ad Iudicẽ venire, quia propter talem necessitatem fit commissio, vt examinentur testes etiam in criminalibus, dummodo prius Iudex interloquatur per suam declarationem, eos esse impeditos, senes, aut valetudinarios, prout dicit agendũ Bal. in c. si qui testium, de testib. Et idẽ est, si testis esset persona multum honorata, vel egregia, nam commissio sui testimonij faciẽda est, etiã in criminalibus, vt notat Anchar. Domin. & DD. in c. 2. de iudic. lib. 6. & Fely. in d. c. cum causam nu. 22.

Sextò fallit, nisi cõmissio in criminalibus fieret de consensu partium, quia valet, & tenet, ita cõcludunt DD. in auth. apud eloquẽtissimum, & Fely. vbi supra.

Septimò fallit, quãdo esset tanta dignitas Iudicis, vt non deceret ipsum accedere ad testes, etiam intra territorium, nam valet commissio, vt notat Anchar. & DD. in c. 2. de iudic. lib. 6.

Octauo fallit, si multitudo, & varietas negotiorũ grauat iudicem, nam propter talem multitudinem potest committi receptio testium, vt in l. 1. §. huius rei ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. & notat Lanfranc. in d. c. quoniam cõtra, in parte testiũ depositiones sub nu. 16. & in dubio præsumitur, quod Iudex propter talem varietatem negotiorũ fecerit cõmissionem, & sic excusatur à pęna, de qua in ista nostra lege, vt notat Fely. in d. c. cũ causam sub n. 30. & sic lex nostra, quæ dicit puniendũ Iudicem, debet intelligi, si cõmissiones testiũ in his causis prohibitis sine causa contra eũ probata, fecerit, aliàs causa in dubio præsumitur, vt notat Capy. in dec. 90.

Nonò fallit, si cõmittatur, vt instrumentum in causa criminali ponatur in publicam formã; nam hoc potest cõmitti, cessat enim ratio, quæ est in testibus, in quibus inspicitur, quo colore deponãt, & ita tenet Anto. per tex. ibi in c. cõtingit de fid. instr. & refert, & sequitur Belenz. n. in Apostill. ad Abb. vbi tractat de materia in c. 1. de testib. cogend. & sic ponderandũ in nostra lege, inquantum dicit testigos, quia secus est in instrumentis exemplandis in publicã formam.

Decimò fallit in Principe tàm Ecclesiastico, quàm seculari, nam ipse cõmittit receptionẽ testiũ in qualibet causa, siue ciuili, siue criminali, & ista est cõis opinio DD. in d. auth. apud eloquentissimũ, & per Fely. in d. c. cum causam, iste tñ cui cõmittitur, non potest subdelegare, quia eius videtur electa industria in isto casu secundum DD.

4 *Princeps in criminalibus committit receptionem testium.*

vbi ſupra, & in clem. 1. de offic. Deleg. & iſtud, quod dico in Principe, intelligendum eſt in ſua propria perſona Regia, nã Iudices maiores eius, vt ſunt *los Alcaldes de la caſa, y Corte de ſu Mageſtad, y Cancilleria*, per ſe debent examinare teſtes in criminalibus, vt in l. 17. in legibus *de Madrid, ſobre la orden Iudicial:* vbi dicitur, quod ſaltim vnus ex eis debet examinationem facere, & teſtes aliter recepti nullam fidem faciunt.* Non inueniuntur in Recop. ſed eſt l. 28. tit. . . . lib. 3. Recopil. & l. 15. tit. 7. lib. 2. Recop.*.

Vndecimò fallit in cauſa matrimoniali, in quã, ſi aliquando contigerit, Iudicẽ ſecularẽ cognoſcere, vt poteſt in caſu, de quo per Fely. qui allegat Abb. in c. ex literis de ſponſa. in c. 2. de deſponſal. nu. 28. in tali caſu poteſt in cauſa matrimoniali fieri commiſſio teſtium, vt per plura iura, loquendo in Eccleſiaſtico, cõcludit Lapus in alleg. 46.

His vndecim fallentijs præſtringitur iſta materia, & in eiuſdem fallit iſta lex noſtra, vt eius pœna non poſſit imponi cõtra Iudicem authoritate iuris facientem commiſſiones in dictis caſibus ſupra notatis.

Et vbicumque negotium criminale arduũ, ſiue ciuile pendeat coram Iudice, conſilium eſt, vt in examinatione vltra ſuam perſonam, adhibeat Iudex ſecum alios viros probatæ fidei, qui aſſiſtant examinationi teſtiũ, & ita notat Bald. in l. nullum col. 2. C. de teſtib. & facit tex. in c. vt officium 6. verum de hæret. lib. 6. & per Bar. in rubr. de controuerſ. inueſtit. col. 2.

Cætera ad iſtam materiam conducentia videantur per DD. in c. cum Bertholdus de re iudic. & per Matthæũ in Conſtitu. Regni Siciliæ rub. 51. & per Hyppol. in l. 1. verſ. 7. ff. de quæſt. & per Thom. Gram. in vot. 3. & per Iaſ. in repet. l. admonendi num. 212. de iur. iuran. ff.

S V M M A R I A.
Capituli decimi octaui.

1 *Tabelliones, qui aliquid percipiunt vltra taſſam, qua pœna puniantur.*

C A P V T X V I I I.
In trigeſimam octauam. * *Quæ eſt l. 29. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l. 15. tit. 25. lib. 4. Recopilat.*

MAteria huius legis inſtruit Tabelliones, qualiter debeant mittere proceſſus, & inſtrumẽta ſignata, qui ſi huius legis formam omiſerint, puniendi ſunt arbitrariè, quando non eſt facta exactio pecuniæ: ſi verò aliquid percipitur, pœna quadrupli imponẽda eſt: & quia eſt clara materia, nõ indiget interpretatione, ſed an eadem forma ſeruanda ſit, quãdo interponitur prima, vel ſecunda ſupplicatio, vt proceſſus debeat tranſmitti clauſus, & ſignatus, crederem, quod non, quia originalis proceſſus ſolet videri, cum ſecunda ſupplicatio interponitur corã eiſdem Iudicibus, proſecutio fit coram Iudicibus, quibus cõmittitur à Rege, aliàs quæ dicta ſunt in appellatione, deberent dici in ſupplicatione, cuius materia; quia quotidiana eſt, placuit hic nonnulla differere in capite propriu de ſecunda ſupplicatione, vt infra patet.

S V M M A R I A.
Capituli decimi noni.

1 *Tabelliones non debent exigere ſportulas ab vniuerſitatibus.*
2 *In his, quæ concernunt vtilitatem Concilij, Tabellio non exigit ſportulas à Conſilio.*

C A P V T X I X.
In l. trigeſimam nonam de ſportulis Tabellionum. * *Quæ eſt l. 30. tit. 6. lib. 3. Recop.* *

LEx noſtra prohibet Tabellionibus ſportulas exigere ab vniuerſitatibus, ſiue pro inſtrumentis extraiudicialibus, ſiue pro actibus iudicialibus, vt probant illa verba *de las eſcripturas, y proceſſos que ante ellos paſſaren:* & per iſtam legem corrigitur quod erat de iure cõmuni: nam ſtatutum erat, quod Reſpublica ſolueret expenſas, ſicut vnus priuatus ſoluere ſolet: nam cũ vniuerſitas loco vnius perſonæ habetur, nimirũ ſi vt vna perſona ſoluat ſportulas, vt in l. mortuo ff. de fideiuſſor. & ita notat in expreſſo Plat. in l. fi. C. de re milit. lib. 12. in §. vt autẽ, vbi reprobat opinionẽ illorũ, qui dicunt, duplices ſoluẽdas expenſas à Republica, quia de iure communi ceſſante conſuetudine, ſimplices, vt in ſingularibus perſonis eſt ſtatutum, ſunt ſoluendæ: & iſtud debet ſic practicari, præter quam in cauſis Conſiliorũ, vbi ſunt Tabelliones, nam attento fauore Conſilij illius loci, vbi exercent Tabelliones iſtud officium, tenentur gratis exercere acta, & inſtrumenta Conciliorum, per iſtam noſtram legem. In cauſis ergo vertentibus corã eiſdem Tabellionibus, quæ ſint aliorum Conſiliorum, ſeruabitur dictum Ioa. de Plat. vt ſimplices tantum exigantur expenſæ, niſi in ſola præſentatione inſtrumentorum iudicialium, nam ibidem exigẽtur duplices, p tex. in Aranzelio *de los eſcriuanos del Reyno.* * Quæ eſt l. vnica tit. 27. lib. 4. Rec. in

Reſpublica ſimplices an ſoluat expenſas.

verſ. *de preſentacion de qualquier eſcritura, &c.* * in alijs veró caſibus ſimplices exigentur ſportulæ, vt in auth de Sanctiſſimis Epiſcopis §. ſportularum coll. 9. niſi ſit vniuerſitas multum, vt in d. l. fi. §. vt autem, & contra Notarios plus nomine ſalarij exigẽtes, maximè à pauperibus, à quibus nihil exigitur, vt in auth. de mandatis Principum §. ſit tibi coll. 3 & per Gerard. in ſing. 73. inſurgit ponendo pœnas Luc. de Pen. in l. mediterraneæ C. de annon. & tribu. lib. 10.

Quid ſit locatio. Et crederem, quod iſta lex noſtra prohibens exigi pecunias à Conſilijs, pro ſuis inſtrumẽtis, aut proceſſibus, quod habeat locũ: & debet practicari, etiam ſi Tabellio habeat tabellionatum per viam locationis ab aliquo Domino temporali, cuius eſt iuriſdictio populi, ad quẽ ſpectat ponere Tabelliones; nam ſolent locare, & accipere pecunias, vt permittãt Tabellionibus exercere officia illa, quod an ſit licitum, ſatis latiùs alibi examinaui. Siue ergo iſta arrendatio, ſiue locatio de iure fiat, ſiue de facto, dico, quod talis Tabellio non poteſt quidquam exigere in cauſis Conſiliorum, vbi eſt Tabellio pro ſcripturis, aut proceſſibus: nam Dominus vaſſallorũ, qui locauit officium, ſi per ſe exerceret, tenetur ſeruare leges noſtri Regni, & ſic iſtam l. vt in l. 5. tit. 4. lib. 1. ordin.* Quæ eſt l. 5. tit. 1. lib. 2. Recop. * Si ergo Dominus non poſſet exigere, multò minus ille, cui ipſe dat exercitium officij, neque enim poteſt plus iure trãsferre, quàm ipſũ Dominum vaſſallorũ conſtat habere, vt in l. tradítio ff. de acquir. rer. dominio, & nemò poteſt dare ius, quod non habet, & ſucceſſor eiuſdem iuris eſt, cuius anteceſſor, vt in l. hæredem ff. de reg. iur. Imò Dominus, qui ſimpliciter facit locationem officij, videtur dare taliter, quod iura Regni ſeruentur à locatore: & ſic ille, qui locat, non poteſt virtute arrendamenti ſe eximere ab obſeruantia legis noſtræ; nam illicita non vidẽtur permitti, aut committi. Imò contractus videtur celebratus, vt leges, & conſuetudines iuſtè ſeruentur, vt per Bar. in l. nemo ff. de duob. reis, & per Iaſſo. in l. certi condictio §. ſi nummos ff. ſi cert. pet. & ſic Dominus vaſſallorũ in dicto cõtractu arrendamenti, non videtur committere ꝙ exigatur à Cõcilijs, in caſu huius legis ſportula, etiam ſi ex cauſa onerosa, & non lucratiuo titulo exerceat Tabellio ſuum officium: & iſta eſt veritas, & ſic feci ſemper practicare, dum etam Iudex Dominorum domus de Mendoza.

Dicit tamen litera huius noſtræ legis, ꝙ ſportula carthatum, ſiue proceſſus, non eſt exigẽda, *de la parte del conſejo*, in quo videtur litera ſignificare, quod non tota ſportula pertineat ad Cõſilium, ſed quod alius quoq; tenetur contribuere: circa quod diſtingue, quod ſi inſtrumentum integrè pertineat ad Concilium, putà, quia eſt aliqua ſcriptura ad probationem iurium Concilij, ſuper emptione, aut venditione ſibi facta, aut ſuper probãdis terminis, vel ſimilibus negotijs, in tali caſu ſolum Cõcilium ſoluere deberet expenſas cartharũ, tàm prothocolli, quàm trãſumpti, nam ſecũdum naturã eſt, vt ſentiat onus expenſarum, qui ſentit commodum inſtrumẽti ſuper credito conſecti: tàm pro regiſtro, quàm pro trãſumpto, quia de ſolo commodo, & ſecuritate creditoris tractatur: & ita notat Albert. in l. diſſolutè C. de condict. ex lege. allegat tex. in l. cos §. interdicta C. de vſur. & cũ ſequitur Cæpola in tract. de ſimulatio. cõtractus verſ. ſexta præſumptio eſt n. 41. Et iſto caſu, quãdo expenſa concerneret tota Concilium totum, nihil debet expenſarum nomine Tabellio percipere, ex diſpoſitione huius legis: ſi verò proceſſus, aut inſtrumẽtum, quod conſitetur, concernit cõmodum cõmune, tàm Concilij, quàm alterius priuati, quia cautio eſt communis, ita expẽſa debet eſſe cõmunis, vt notatur in l. quoniam liberi de teſtib. & glo. in l. ſi irruptione §. fin. ff. finium regũd. in tali caſu priuatus ſoluet expẽſas pro ſua parte, & Concilium erit liberum, & frãcum pro ſua parte ex diſpoſitione iſtius literæ, quia cum ſit priuilegium legale attributum tantum Concilio, ad aliũ non extẽditur, vt in l. quia perſonale ff. ſolut. matr. Nec iſto caſu iuuat communio, iux. ea, quæ notat Iaſ. in l. ſi emancipati C. de collat. & in propoſito huius legis, quãdo debitor teneatur ſoluere expenſas inſtrumenti, vide in queſtionib. Capel. Tholoſ. q. 47. & nota, ꝙ inſtrumentum celebratum in publico Concilio valet ſine teſtibus ſecundum Hyppol. in ſingul. 56.

CAPVT XX.

In l. 40. & 41. * *Quæ eſt l. 31. tit. 6. lib. 3. Recop.* *

DE materia harum duarũ legum tractatum habemus ſupra in 1. vol. horum mãdatorum Regaliũ: Ideó vidẽda ſunt ibi ſcripta, neque eſt opus longiori interpretatione, ſolummodo enim notandum eſt, quod vt poſſibile fuerit, vitanda eſt datio Iudicum commiſſariorum, de quibus iſtæ leges loquuntur, cõtra quos clamat Luc. de Pen. in l. ſi vacantia C. de bonis vacan. lib. 10.

CAPVT XX.

In l. 42. * *Quæ eſt l. 33 tit. 6. lib. 3 Recopil.* * *De portatione ſignorum, quæ vulgò,* vara de juſticia, *appellantur.*

PRo vera enucleatione huius noſtræ legis præmitto, quod inſignia aliquando ſunt ſignificatiua ordinis, ſiue dignitatis perſonæ, aliquãdo ſunt ſignificatiua officij dignitatis perſonalis, vt ſunt inſignia Proconſulis, vt in l. i. ff. de offic. Proconſ. & pallium Archiepiſcopi, *De ſignis & inſigniis.*

vt

vt in c.1.de autho.& vsu pallij, portatio anulorũ, & celebrare in pontificalibus signũ est Episcopale, & ideo potest eo vti Episcopus extra suam prouintiam, vt in clement. Archiepiscopo de priuileg.& ibi glo. cõmuniter approbata. Item nouitius solet gestare habitum diuersum à professo, vt in c. pen. de regular. Itẽ præpositus sacri cubiculi habet insignia vt in l.1.C.de Prępos. sacr.cubic.lib.12.Item seruus à libero, vt in l.1. §.qui pileum C.de lati.libert. tollen. Itẽ meretrices aliquãdo distinguũtur habitu à veris matronis, vt in l. Item apud Labeonẽ §. si quis virgines ff.de iniur. Item fabricenses, vt in l.stemmata C.de fabricens.lib. 12. Item clerici distinguũtur habitu à laicis, vt in c. si Iudex laicus de senten.excommun.lib.6. & in cap. duo sunt 12. q.1.de quo per Bal.in proœmio Greg. colum.5. Item Iudæi distinguuntur per habitum à Christianis, vt in l.8.& 37.tit.3.lib.8.ordinam.

* * Non reperitur in Recop. *Por que los Iudios, y Moros, se mandaron echar destos Reynos por la ley* 2.cum seq.tit.2.lib.8.Reco.& sic istæ leges, quæ loquebantur, prȩsupposito, quod erant in Regno, sint sublatæ à compilatoribus.* & in c.in nonnullis de Iudæis, & in l.1.C. de Episcopal. Audien. Itẽ per signum, vel sigillum cognoscitur voluntas alicuius, vt in l.ad testium ff.de testam.& in cap. post cessionem de probat. de quo meliùs quàm alibi per glos.in consuetud.Burgun.in cõclusione libri, glos. fin. Item per mercũ cognoscitur, cuius sit vala mercãtiæ, vt notat Bal.in l.1.& fi. C.pro socio.& in auth.dos data C.de donat.ante nupt.Item per signaturã positam ligno acquiritur possessio, vt in l.quod si neq; ff.de peric. & commod.rei vend. Item per arma cognoscitur genus, & vnde quis descẽdat, qui talia gestat, secundum Bald. vbi supra, cum distinctione, de qua per Bart.in tract.de insignijs, & armis.Item per mercũ cognoscitur, cuius sit animal, notat Luc.& Plat.in l.stemmata, & notat Bald. in sua pract.sub rubr.de extra.quæstionib.c.17. & notat Puteus in tract. syndic. in parte præceptum vers. probatio, vbi eleganter loquitur. Et idem

Auibus. est in Auibus, puta Falcone, vel similibus, vt notat glo.in cõsuetud.Burgun.rub.13.glo.1. nu.9. Item per campanile positũ in Ecclesia, probatur, quod in ædificatione interuenis authoritas Episcopi, notat Anchar.in c.nemo. de consecr. dist.1.& Ioan.de Selua in tract.de benefic.Item

Taja. signũ taliæ, quod vulgò appellamus *taja*, arguit probationes, vt notat Dyn.in l.non solũ §. sciẽdum ff.de nou.oper.nunc. & sequitur Puteus in dicto tract.in parte Iudex, c.Iudex, qui admisit, & signo quis loquitur, vt in l.j.ff.ad leg.Iul.Maiesta.ibi.Signum vè dederit. Item signo fit iniuria, vt in l.1.C.nemi.licere alia rei signum.Item signo Crucis ante delatæ significatur dignitas Patriarchalis. Item signo monstratur quoq; dignitas Regalis, vt in l.2.tit.3. lib. 3. ordinamen.

* * Sed in Recopil.est l 8.tit.1.lib.4.Recopil. quæ hoc benè probat, & l.1. post medium titu. 10. lib.5.Recop. * & in l.1.C.de vesti.oloue. lib.12. Item, signo significatur Auctor oparis, vt in l.fi. ff.de operib.publ. Itẽ signo statuæ significatur honor alterius, vel dedecus, vt in l. statuas ff.de acquirendo rerum dominio. Item signum limitis est signum restrictiuum, vt in l. in agris ff.de acquiren.rerum domin. Item signo traditur possessio, vt in c.2.de consuetud.Item clausura ianuarũ Ecclesiæ, & celebratio voce submissa, signa sunt interdicti Ecclesiastici, vt in cap. alma mater de sentent. excommun. lib. 6. Item dissigillatio scripturæ, signum est reuocatæ voluntatis in scriptura contentæ, vt in l.Tribunus ff. de milita. testamen. Item fuga cum gladio euaginato. signum est delicti commissi, vt per Gandin. in tract. de indic. & præsumpt. Item locutio, & simultanea comestio signum est reconciliationis, & remissæ iniuriæ, vt notatur in §.fi.instit.de iniur. Item denegatio communis loquelæ, & salutationis signum est inimicitiæ, si antea solebat salutare, vt est glos. in cap.Adrianus 63. distin. & sequitur Felyn. in procemio Gregoriano num.19. Item baculum curuatum, quod gestant Episcopi, signum est coarctatæ iurisdictionis, notat Felyn.allegando Sanctum Thomam in rubr. de constitutio. in 2. colum. Item signatura gratiarum Apostolicarum significat concessionem gratiæ, licet sit informis, notat Fely. in dicta rubrica de cõstit. colum. fin. Item signum Notarij significat absolutam perfectionem scripturarum ab eodem confectarum, & ne vertantur in dubium, non licet Notario formam signi sui mutare, vt notat Bald.in proœmio C.& sequitur Felyn.in proœmio Gregorian.num. 38. Item clauium traditio signum est traditæ possionis, vt in l. clauibus ff. de contrahend. emption. Item traditio instrumenti signum est traditæ possessionis, vt in l.1.C.de donation. & in l. 17. in legibus de Toro. *

* Quæ est l. 1. tit. 6.lib. 5. Recopil. Vide Molin.lib.4.de primog.c.2.ex principio.* Item datio arrarum signum est initæ venditionis, vt in l.contractus C.de fid.instrumen.& in l.quod sæpe ff. de contrahend. emption. & in §. item si pretium institu.de empt.& vend. Item subscriptio scripturæ signum est consensus, vt in l.si fideiussor §.1.ff.de pignorib. dixi supra in principio cap.16.in l.36. Item degustatio, signum est traditionis in re vendita, vt in l.quod sæpe §.1.ff. de contrahen.empt.Item alienatio rei legatæ, signum est reuocatæ voluntatis, vt in l.fideicommissa §. si rem ff. de leg. 3. Item installatio signum est adeptæ possessionis in prælatura, vt notat Bal.in l.2.C.de seruit.& aqua. Item traditio rei donatæ inter virum, & vxorem, signum est ad irreuocabilitatẽ donationis, vt in l. Papinia. ff.de donat.inter vir.& vxo.Item acclamationes alicuius plorantis, vel dicentis, Succurrite, succurrite, signum est illatæ violentiæ, aut oppressionis, vt in c.nõ satis, & ibi glo.34.q.2. & notat Gerar.in singul.8.& Bald.in c. cum in terra de elect.& notat Hypp.in l.furẽ ff. ad leg. Cornel. de sicar.& Bal.in l.j.C.de collus.detegẽ. & facit l.121.in ll. *del estylo*. Itẽ ploratio pueri signũ est occisionis, si reperiatur postea occisus vide Put. in tract.syndic.in verb tortura c. mãdauit Rex n.29.Itẽ mutua cohabitatio inter virũ, & mulierem signum est matrimonij, cum distinctione, de qua per DD.in c.illud de præsumpt. Item lon-

longa cohabitatio filij seorsum à patre signum est emancipationis, vt in l. 1. C. de patria potestate. Item cohabitatio, & promiscuus vsus rerum inter fratres, signum est societatis, iuxta late notata per Bald. Ias. & DD. in l. 1. qui testam. fac. poss. Item appositio lignorum in flumine publico, vbi erat clusa, aut molendinum, quod destructum fuit, signum est continuatæ possessionis, vt notat Angel. in l. fi. ff. de vsucap. de quo loquitur elegãter Ias. in l. quominus ff. de fluminibus num. 97. Item subarratio signum est cõsensus matrimonialis in cap. tuæ de despons. impube. glos. in c. tenor de re iud. Item locutio secreta ad aurem, secuto statim delicto, signũ est præsumpti mandati, cum distinctione, de qua per DD. in l. si quis mihi bona §. iussum ff. de acquir. hæred. Item basia, & tactus mamillarũ præludia, & signa sunt veneris, vt in l. 1. ff. de extraord. crimin. Item habere arma ad latus, signum est rixæ, vel mali animi, glo. in c. licet de pactis, Abb. in c. continebatur de cler. percusso. Item varietas signũ est mendacij, vt in l. qui falso, vel varie ff. de testib. Itẽ linteamina sanguinolenta signa sunt virginitatis, glo. in c. hæc imago 33. q. 5. Item falsitatis signa ponũtur in c. licet de crim. fals. & signa timoris in c. super eo. de renunc. & in c. cum locum de sponsal. & in c. 2. de restit. spol. Itẽ signa infirmitatis, & vitij ponũtur in animalibus, per tex. l. in ędiles, & in pluribus alijs ff. de ædil. edict. Item traditio anuli signum est licẽtiæ ad adipiscẽdam possessionem, de quo plura iura in Apostil. ad Dyn. in c. 1. de reg. iur. lib. 6. in parte Addetur tex. & faciẽs signũ ad furtum, fur est, vt in l. saccularij §. fin. ff. ad leg. Iul. pecu. De signis videatur tex. in l. 24. & 25. tit. 26. p. 2. Item vestis lugubris signum est tristitiæ, vt in l. decreto C. ex quib. caus. infam. Item signum fugæ est causa capturæ, sicut fuga ipsa, de quo per Hyppol. in sing. 43. Item interpositio manus supra manus, signum est obediẽtiæ, secundum Innoc. in c. olim inter. de restitut. spoliat. Item signum est canicies senectutis, notat Angel. in auth. de quęstori. & Felyn. in c. quoniã frequenter in princ. vt lite non contest. col. 5.

Multa alia exempla de signis, siue ab animatis, siue ab inanimatis rebus descẽdentibus, possem referre, & solum retuli, quæ inter scribendum se memoriæ offerũt: ex quorum relatione patet, quantum operetur signum, maximè quãdo concernit dignitatem personæ, quo licitum est vti, etiam intra alienum Episcopatũ, aut territoriũ, vt notat Abb. in c. 1. vt lit. pend. in c. antiqua de priuileg. & de huiusmodi signis nõ loquitur nostra lex, prohibẽs, ne Correctores permittant infra sua territoria, gestare virgas iustitiæ: itaq; licet Marchio, aut Dux in territorio Regis appellet se Marchionẽ, vel Ducẽ, & gerat insignia denotantia dignitatẽ Ducatus, aut Marchionatus, non debet hoc prohiberi à Iudice: sed si ille, vel quilibet alius vellet virgam Iustitiæ deferre intra Regium territorium, prohibendus est; nam deferre virgam Iustitiæ, cõcernit administrationem iustitiæ, & est signum habentis ibi iurisdictionem, & vnus modus, quo probatur iurisdictionis exercitiũ est, per vexillum iustitiæ ibi delatũ, vt notat Puteus in tract. syndic. in parte iurisdictio, & qui publicè talem virgam iustitiæ gestaret, præsumeretur Iudex: nam hoc præsupponit officium Iudicis, cum administratio sit effectus causæ præcedentis: & ista sunt ad inuicem connexa, & inseparabilia vt notat Bal. in l. 2. C. de seruit. & aqua nu. 48. & licet gestatio istius virgæ iustitiæ sit actus discõtinuus, cum exerceatur solo hominis facto, argumento tex. in l. foramen C. de seruit. vrba. prędio. & notatur in l. seruitutes *la grande* ff. de seruitut. Tamen posset induci præscriptio contra Dominum Regem, si permitteretur gestari in illo loco, ideo prohibẽdus est à Correctore, etiã de facto, frangendo virgam extraneam: nam sic potest propulsari violentia, vt in l. quemadmodum §. 4. ff. ad leg. Aquil. & in l. si vitem §. qui ad ianuam ff. quod vi, aut clam. & multa, quę velut in proprio casu possem allegare, ponit Oldrad. in cons. 82. dixi alibi in 1. par. horum mandatorum Regalium.

Item, si virgam iustitię extraneam licitum est frãgere, multo magis licebit, si extraneus Iudex vellet furcam erigere: nam & illa manu armata potest demoliri, nam per istam furcã significari intenditur efficaciùs, quod territoriũ, vbi furca erigitur, pertinet ad alium; nam furca permanens iurisdictionem demonstrat, vt notat Ioan. Faber in §. retinendæ nu. 23. instit. de interdict. delatio autem virgę potest esse tẽporalis, & momentanea: & si hæc debet resisti per nostram legem, multò magis furcarum erectio, vt in auth. multò magis C. de sacrosan. Eccles. 3 *Furca potest demoliri.*

Et in tantum virgæ delatio est significatiua iurisdictionis, quod si quis resistit portãti illam virgam, vim cõmittit; nam in dubio præsumitur Iudex, vel Alguazelus, dũmodo signũ, siue vara, aut virga habeat formam cõsuetam, vt in l. 2. in fi. ff. de seru. fugit. & quàmplura iura, quæ possem allegare, ponit Put. in tract. synd. in parte mitiùs, & per Plat. in l. prohibitum C. de iure fisci lib. 10. 4 *Virga delatio signum est iurisdictionis.*

Pœna autẽ in syndicatu contra Iudicem, qui dissimulauit alienam virgam deferri intra suũ territorium, est arbitraria, quia dissimulat quod iure vetitũ est, notat Luc. in l. nullus C. de cens. lib. 10. & istud delictũ grauiùs reputatur in Correctore, quã in alio, notat Luc. in l. 1. C. vt nemo ad suum patroc. lib. 11. & ex dissimulatione huiusmodi sequitur violatio pacis, nã ille, qui defert virgam, conturbat omne corpus, cum suo non contentus officio vsurpat alium, vt notat Luc. in l. quicumque C. de exact. & execut. lib. 12. & in c. prælatum 90. dist.

CAPVT XXII.

In l. 43. Quæ est l. 32. tit. 6. lib. 3. Recopilationis.**

LEx ista in sua decisione habuit originem ab his, quæ de iure cõmuni notat Ioa. de Plat. in l. fi. §. vt aut omnifariã C. de re milit. lib. 12. & de materia

sportu-

sportularum executionum aliqua dixi supra in primo volumine horum mandatorum regalium, ad l.10. cap. 17. ibi videantur. Solummodo adde, quòd si Alguazelus incipit facere executionem contra debitores, & eam non prosequitur, vel habet mandatum ad capiendum aliquem, & non capit, quòd propter talem negligentiam potest talis Alguazelus puniri, iuxta notata per Plateam in l.nullus fabricensium, C. de fabricen. libro duodecimo, & notat Puteus intractatu syndicatus.

S V M M A R I A.
Capituli vigesimi tertij.

1 *Quando dicatur aliquos negocium tangere.*
2 *In causa propria non est necessaria iudicis recusatio.*
3 *Consultor non debet esse suspectus.*
4 *Rector ex facto expellitur à concilio.*
5 *Rectores ciuitatum qui præstant votum, dicuntur testes.*
6 *Interesse secundariò non habetur in consideratione.*
7 *Qualitas requiritur tempore actus.*
8 *Recusatio rectoris non probatur iuramento proponentis.*
9 *Iudex ordinarius potest recusari vt suspectus.*
10 *Iudex delegatus potest recusari, vt suspectus.*
11 *In notorijs non habet locum recusatio.*
12 *Recusatio respicit futura, non præterita.*
13 *In recusatione iudicis requiritur iuramentum.*
14 *Iudex recusatus tenetur sibi assumere socium.*
15 *Socius assumendus expensis recusantir.*
16 *Recusatio iudicis in prima instantia, durat in secunda instantia.*

C A P V T XXIII.

In legem quadragesimam quartam. * *Quæ est l.34.titul. 6.lib.5. Recop.*

VTilissima est dispositio huius legis, vt ea, quæ in congregatione conciliorum proponuntur sine vlla suspicione concordentur, & ordinētur, & ideo illi, quos negotium tangit, statim exire debent extra contionem, & locum, vbi initur concilium. Dicitur autem tangere, vel cum ipsosmet rectores, aut officiales in concilio assistentes negotium tangit, aut cum alios tangit illis coniunctos, vt ex cōsanguinitate, aut amicitia, vel alia iusta causa recusandi, vt in simili probat l. quominus ff. de fluminibus: & quod admissis istis suspectis, fuerit ordinatum, nullum est ipso iure. Et istud est, quod in effectu decidit lex ista, ex qua colligitur, quòd regula, de qua in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictione omnium iudicum, quæ prohibet, aliquem in sua causa iudicare, & si contra facit, quod iudicat est nullum, vt in l.10. tit. 4. part.3. ibi, *non puede ni deue oyr pleyto sobre cosa suya.* Et cum abnegatur potestas iudicandi, iudicium est nullum, vt in l. non dubium C. de legibus, & notat Speculator in titul. de officio assessorum in fin. & sic contra iudicem in causa propria non est necessaria recusatio, vt concludit apostilla, vbi plura allegat in practica exceptionum Yberti. de Bonacurso, titu, quibus modis examen iudicis declinetur, in parte, aduocatus: ita sicut iudicare prohibetur in propria causa, eodem modo votare prohibetur, etiam cum alijs in propria causa, & si aliter factum fuerit, quod ordinatum fuerit in tali consilio, est nullum ipso iure, sine vlla propositione recusationis, per istam legem, ibi, *è los auctos que se hizieren contra esto no valan*: itaque dicta lex, qui iurisdictioni, quæ loquitur in iudicio, potest extendi ad vota consiliorum per istam legem, cuius in hoc plures possunt assignari rationes, inter quas illæ potissimæ sunt, quia si permitteretur huic votare, etiam cum alijs in propria causa, posset suo voto suspecto alios trahere in suam sententiam, vt notat glos. in cap. secundo, de arbitris libro sexto, & sic vna via permitteretur quod alia prohibitū est contra textum in l. scire §. primo ff. de tutoribus, & curatoribus dat ab. Item sicut iudex non debet esse suspectus, eodem modo neque consultor esse debet, vt in cap. statutum §. assessorem, de rescriptis libro sexto, satis autem esset consultor suspectus in isto casu, si votaret in sua causa, imò etiam si non præstet votum, neque loquatur verbum, sola præsentia reddit totum actum nullum, vt patet ex ista l. ideò prohibetur assistere, dum negotium tractatur, imò statim potest de facto expelli extra concilium, quia qui non possunt ibi assistere, vt est iste talis, de facto, & cum violenta resistentia tàm à iudice, quàm ab alijs consiliarijs sunt expellendi, vt est textus satis notabilis in lege secunda titu.1.libro septimo ordina. * Quæ est l. 2. titu. 1.lib.7. Recopil. * ibi, *Que resistan a los que contrario quisieren hazer y que lo non consientan*, & cum iste rector, vel consiliarius de consilio in sua, vel amicorum, aut consanguineorum causa priuetur à lege nostra suo voto, & sua personali assistentia, redigitur ad instar priuati: & cum sit priuatus expellendus à concilio, & sic conuenit ad literam dispositio dictæ legis secundæ tit. 1. lib.7.ordina. * Quæ est d. l.2.tit. 1. lib.7. Recop. * & crederem vnicam sufficere monitionem, vt exeat quo nolente sit expellendus, vt est glossa in clementia prima de hæret. in parte requisierint.

Et in tantum crederem locum habere supra dicta, & huius legis dispositionem, quòd etiam consentiente iudice, & alijs consiliarijs, non potest iste rector, aut consiliarius in sua causa votare, aut assistere votantibus: quia publica

vtili-

1 Quando dicatur negotium tangere.

Ad l. quia iurisdictioni.

2 In causa propria non est necessaria recusatio.

3 Consultor non debet esse suspectus.

4 Ex facto quis expellitur.

vtilitas vertitur in negotijs, quæ intra conciliũ tractantur: & negotium non tangit solas personas aliorum consiliariorum consentientium, & sic non renuntiant cõsentiendo iuri suo, sed iuri reipublicæ, quod non licet: vt in l. ambitiosa ff. de decreti. ab ordin. faciend. & in l. præses C. de transactioni. & in l. nemo ff. de pactis, & ideò non solum illi de cõcilio, sed quilibet alius posset opponere & allegare, quòd actus gestus intra concilium, illo, quem tangebat negotium præsente, est vt nullus, vt, in simili casu notat Angelus in authentico, vt iudices sine quoquo suffragio. §. itaque Deo columna 2. & ideò seruanda est dispositio huius legis, quæ in dubio inducit formam ad validitatem actus, & ab ea non est recedendum, etiam de consensu aliorũ: & casu, quo possit talis consensus valere, quod non admitterem, vnius contradictio sufficeret ad annihilationem illius consensus, vt est doctrina Collecta. in cap. scriptum, de electio. & notat Iasso. in l. iurisgentium §. hodie ff. de pactis, & Abba. in cap. constitutus de appellatio. & Alex. in apostil. ad Bartolum in l. quod mator. ff. ad munici.

5 *Votātes dicuntur testes.* Item ex alia potissima ratione non debent esse præsentes intra concilium illi, quos tangit negotium votandũ per concilium, quia illi, qui representant populum, & in concilio præstant sua vota, sunt testes in illo casu, de quo præstant votum, vt notat Felinus in cap. causam, quæ de officio delegat. sed pars, contra quam, vel pro qua deponit testis, non potest esse præsens, quia testes debent in secreto deponere, vt in l. nullum C. de testibus, & in cap. venerabili. eodem titul. vbi glossa in parte sigillatim, dicit idem seruandum in votis canonicorum, quod in teste, vt secretò talia vota præstentur, quod non esset, si pars, quam negotium tangit, præsens esset: nam non adesset in actu votando plena libertas, si pars principalis ibi adesset, ideo expellendus est à concilio, sicut repellitur doctor suspectus scholari, qui vult doctorari, vt in dicto c. causum, quæ & notat ibi Felinus in principio: sicut enim præsentia consanguineorum in aliquo actu præstat libertatem, vt est glossa in l. Polla. C. de his, quibus. vt in dig. & tenet Bal. in l. fiou. C. si quis alium testa. prohibue. ita assistētia alicuius, vt in isto casu, operatur, vt non videatur plena libertas in votando ab alijs conciliarijs habita: & ideo excluditur iste, quem negotium tangit.

6 *Quãdo tangit negotiũ secundariò.* Sed aduerte: quia tunc demum excludendus est, quando negotium tangit istum, qui est de concilio principaliter, & indiuiduè, vt probant illa verba textus, *que particularmente toque:* secus verò esset, si tangeret secundariò, & non principaliter: quia illud interesse secundarium non habetur in cõsideratione, vt iste excludatur à concilio, argumento notatorum per glossam in cap. secundò, in parte detrimentum de pactis, libro sexto, vbi dicitur, quòd principale fundamentum est in consideratione, & non quod euenit in consequentiam, aut secundariò: ad idem est textus, & ibi doctrina Angeli in l. nauis ff. ad legem Rhodiá. de iactu, & plura iura, & doctrinæ, quæ possem referre, ponuntur per Ludouicum Gomez Hispanum in sua solẽni glossa ad regulas Cancellariæ, super regula de iure quæsito non tollendo in quæstio ne 4. fol. 19. & facit l. si nihil §. fin. ff. de inoffic. testam.

Et ponderanda est litera, quæ dicit, *que toque*, per verbum præsentis temporis: itaque tempore illo, quo negotium tractatur in concilio, debet tangere istum, contra quem obijcitur, neque sufficit, quod ante illud tempus tetigerit, vel quod suspicetur in futurum tangere, sed particulatim requiritur, quòd tempore obiectionis tangat, vt in l. 2. §. aduersus ff. ne quid in loco publico. quem text. ponderat Bart. in l. quominus ff. de flumini. quæstione 5. & facit, illa regula, quam tradit, & comprobat Iasso. in l. 1. C. de testament. in principio, vbi dicit, quòd qualitas admittens, vel excludens aliquem, debet esse, & interuenire tempore actus: itaque quádo cogitur, vt excludatur ista persona, quæ est intra concilium, non solùm sigillatim, & particulatim est probandum, qualiter negotium tangat eum, quod & in specie est allegandum, & probandum, vt notat Bar. & ibi Iass. per plura sub num. 6. in dicta l. prima C. de testamen. sed quod illud tangat tempore, quo actus geritur per istam, legem, & hoc liquidato, resultauit iusta causa excludendi à concilio, & non aliter, & quòd tempus actus cõsideretur, facit, quod notat Angelus in lege si in rem ff. de rei vendicatione. 7

Item non solùm quando negotium tangit ipsammet personam, quæ est intra concilium, excludendus est, sed quando tangit tertium consanguineum, vel amicum: nam eodem modo excludendus est: & consanguineum, de quo litera dicit, *tal deudo*, intelligerem non solùm consanguinitate, sed etiam affinitate coniunctum: nam cum sint alij consiliarij in concilio, quorum voto causa decidatur, repellendus est tanquam suspectus iste, qui est consanguinitate, aut affinitate coniunctus illi, cuius tractatur negotium, vt est glossa notabilis communiter approbata in cap. accedens primo, vt lite non contestata, & adhuc extenderem ad coniunctũ cognatione spirituali illi, cuius negotiũ tractatur: nam ista cognatio fortior est, quàm carnalis, vt notat Baldus in l. siquis alumnam. C. de nuptijs, & ideò vnus non potest esse testis pro alio secundum Baldum in l. prima C. de accusationi, & in l. parentes C. de testibus, sequitur Puteus in tractatu syndicatus in parte suspicio, & facit textus in cap. diligenter 3. quæstione 5. & in cap. absens 3. quæst. 9. & ex ista ratione, quia magnus amicus æquiparatur consanguineo, argumento textus in l. in testamento ff. de fideicommissarijs libertatibus, & glossa, & ibi Bald. in l. si iure C. de testamen. manumiss. & in l. 1. §. ait prætor ff. de postulan. sicut in causa cõsanguinei, aut coniuncti repellitur ista lege, vt non assistat intra concilium, eodem modo repellitur consiliarius in causa amici magna amicitia coniuncti: & ita sunt intelligenda illa verba textus, *ò tal amistad*, & ne exemplis arctaretur

Quid si negotium tangit tertiũ.

ctarctur regula istius textus, processit vltra lex ista, dicendo, quod qualibet causa, ex qua quis posset iustè recusari, ex eadem excludendus est à voto intra concilium, vt probant illa verba tex. ibi. *O razon por cuya causa deua ser recusado.* Causæ autem recusationis quàm plurimæ reperiútur in iure, quarum nonnullas ponit Puteus in tractatu syndicatus in parte suspicio, & Lanfrancus in cap. quoniam contra, in parte recusationes, de probatio. & per Philippum Francum in cap. postremò. de appellatio. & ex illis quæcunque fuerint sufficientes, vt recusetur iudex, ex eisdem recusari poterit iste, ne votet, aut stet intra concilium cum alijs votantibus, per istam nostram legem.

Super quod est aduertendum, quòd licèt regulariter suspicio probetur per iuramentum proponentis suspicionem, tamen in casu huius textus recusatio non probatur solo iuramento, imò requiritur probatio causæ recusationis, quia est regula, quòd quando à lege requiritur, quod allegentur causæ recusationis, non solum allegatio, sed & probatio vltra iuramentum requiritur, vt notat Bald. limitando illum text. in l. apertissimi C. de iudi. in versiculo, Quintò quæro, quem sequitur ibi Salice. & Iasso. & expellere aliquem à concilio, est verecundia, & quando tale præiudicium infertur, verè probanda est causa recusationis, vt notat Paulus in l. si suspecta. ff. de inofficio. testamento. & facit lex si creditores ff. de priuilegijs credito. & in casu istius textus requiritur allegatio causæ, ergò probatio quoque debet interuenire de dicta causa, an sit sufficiens, vel non: & idem est in recusatione proposita contra vnum ex iudicibus audientiæ regiæ, vt probatur in l. 3. tit. 5. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 1. tit. 10. lib. 2. Recop. * & in istis casibus fallit regula textus in l. 1. eiusdem tituli, quæ dicit, recusationem posse solo iuramento probari: nam illud est in casu illius legis: secus est, si vnus ex conciliarijs etiã concilij cuiuslibet populi recusetur: nam recusatio probanda est per istam legẽ. Et quia materia recusationis est quotidiana in practica, cũ tàm iudices, quàm notarij sæpissime recusentur, libuit hic glossam addere ad dictam l. 1. tit. 5. lib. 3. ord. * Quæ est, l. 1. titu. 16. lib. 4. Recop. & adde in materia recusationis Greg. Lopez in l. 22. titul. 4. par. 3. verbo *por si mismo*, & Couar. in practica. quæst. cap. 26. per totum. *

Et primò dicit illa lex, Si *alguna de las partes allegare, que ha por sospechoso al alcalde:* probatur ibi, quod ordinarius iudex, quem lex ibi appellat *alcalde*, potest recusari, vt suspectus: & istum, quem dixit *alcalde*, appellat iudicem eadem lex, ibi *Tome el juez consigo por compañero*, & ibi, *è el juzgador, y el hombre bueno:* itaque ex his verbis probatur, quòd omnis, cui potest cõuenire nomen iudicis, potest recusari secundum formã huius legis: ex quo sequitur, quòd non solùm iudex ordinarius, sed delegatus potest recusari secundùm formam illius legis, quam seruare tenentur, siue sit delegatus ad vniuersitatem causarum, qui ordinario cõparatur, vt per gloss. in cap. cum causam, de appel-

Delegatus.

latio siue sit ad vnam causam tantum: nam vterque iudex delegatus potest recusari, vt in cap. suspicionis de officio delegati, & nota hic, quòd si dato iudici socio, facta recusatione non esset sufficienter prouisum, iudex in totum tollitur per recusationem, ne de causa cognoscat, nec datus socius: de quo vide Bart. in l. ex quacunque in fin. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Item arbiter iuris potest recusari, licèt non possit arbitrator, vt notat Guillelmus, & doctores in l. si quis ex consensu C. de episcopa. audientia. Ista tamen lex nostra non loquitur de isto arbitro, licèt eius forma sit in eo, sicut in ordinario seruanda, nam arbitria redacta sunt ad instar iudiciorũ: in delegato verò iudice, quòd forma huius legis sit seruanda, exponitur in l. 3. eiusdem titu. 5. * Quæ est d. l. 1. titu. 16. lib. 4. Recop. * in finalibus, verbis, ibi, *que se guarden en los juezes delegados.* Item ex hoc sequitur, quòd cum ista lex loquatur in iudicibus, siue ordinarijs, siue delegatis, quòd non habebit locum in assessore: nam licèt assessor recusetur: vt in cap. statutum 9. assessorem de rescrip. lib. 6. tamen ille in totum à consulratione causæ repellitur vt in l. 2. tit. 21. par. 3. non tamen datur sibi socius, prout in ista l. disponitur. 10

Item infertur, quòd dicta lex prima loquitur in eo, qui potest esse iudex causæ: nam huic dabitur socius, secus si iure adimitur tali iudici integræ causæ cognitio: nam expressa, & probata causa recusationis nullo modo poterit de causa cognoscere, vt est text. in l. 1. C. si quacũque prædi. potesta. & in l. si quis pro locatione C. de appella. & notatur in casu textus in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictio. omnium iudicũ, vel quando iudex fuit in illa causa aduocatus: nam ratione præcedentis aduocationis nec poterit de causa cognoscere, vt in l. eos in prin. C. de appellationibus, & notat Bal. in l. apertissimi C. de iudicijs, neque si fecerit, erit liber à crimine, vt in l. 10. titu. 4. part. 3. & per illam legẽ, cũ denegatur tali iudici iurisdictio, si protulerit sententiam, illa erit nulla, neque est opus recusatione: de quo eleganter loquitur Apostillator in practica Vberti. titu. quibus modis examen iudicij ordina. declinetur, in parte Aduocatus.

Quando quis non potest esse iudex.

Item ex dicta lege prima infertur, quòd l. non loquitur in executore mero: nam cum ille non sit iudex, minimè potest recusari, vt in cap. nouit de appellatio. & ibi gloss. & docto. & notat Bart. in l. si quis 9. 1. ff. de pœnis.

Executor merus an recusetur.

11 Ex ista illatione executoris subinfertur alia, quod iudex in notorijs negocijs, putà in executione, quæ mandatur fieri alicuius sententiæ, vel contractus guarentigij, vel recognitæ cedulæ, vel in delicto notorijs non potest recusari, quia ibi iudex est executor tantum, iuxta iuris sententiam, neque requiritur ordo iuris, vt in cap. euidentia de accusatio. & in cap. quoniam, de filijs presbyterorum, & in cap. Deus omnipotens 2. q. 1. & cum pœna est certa, iudex est executor, ideo non recusatur, de quo per Romanum in consilio. 535. & notat gloss. in dicta practica. Vberti. titul. de recusatione in gloss. non recusatur, & quod notat Apostilla. ad Domi-

An recusetur iudex in notorijs.

Domini.in cap.1.de pœnis lib.6. & in cap. 1.de officio delegati lib.6.

Quando constat euidenter. Exhoc infertur primò, quòd si de iustitia vniuspartis constat per rei euidentiam, quòd altera pars non poterit iudicem recusare,ne iudicet virtute talis euidentiæ, quia hic nulla timetur subornatio iudicis, cum dicta rei euidentia inducat notorium, vt plura iura, quæ possem referre in probationem huius conclusionis vltra text.in l.si irruptionem §.final. ff.finium regundo. ponit Hyppolitus in repetitione rubricæ C.de probatio. versicu. modò restat videre super probatione, quæ fit per rei euidentiam.

Secundò infertur, quòd si pœna est certa à lege statuta, vel poni consueta, si iudex vult eam imponere, aut saltim condemnare delinquentem in illa, quia commisit crimen notorium nulla exceptione velandum, in tali casu non habet locum recusatio, tunc quia esset notoriè calumniosa, & per consequens non admittenda, vt appellatio, vt notat Bal.in l. 1. in vers. modò quæro C. ne ex delictis defunctorum: tunc etiã quia in delictis huiusmodi notorijs ordo iuris est non seruare ordinem, secũdùm Baldum in cap. ad nostram 3. de iureiurand. & plura, alia quæ possem allegare, ponit Hyppolitus in dicto loco in probatione per notorium.

12 *Super facto praeteritis non fit recusatio.* Tertiò infertur, quòd in actis factis à iudice non habet locum recusatio, sed in fiendis de nouo, in quibus iudex posset nocere: itaque recusatio respicit futura acta, in quibus vertitur causæ cognitio, non tamen respicit præterita, quæ constant tantum in reali executione, & hoc est, quod dicimus, quòd executor non recusatur, vt in dicto cap. nouit. & est simile in noui operis nunciatione, vbi nunciatio respicit opera fienda, non iam facta, vt in l. 1. §. 1.ff.de noui operis nunciatio. ex quo sæpè dixi in practica, quod si iudex bona fide sumpsit sibi assessorem, qui postquam viderit processum, misit iudici sententiam in causa recitandam à iudice, quo cognito pars aliqua ex litigantibus recusat iudicem, vel assessorem, ne pronuntietur illa sententia, quod non obstante huiusmodi recusatione, quod non retrotrahitur, nec respicit præterita, poterit illa sententia iam scripta, & per consultorem iudici missa, licitè proferri, & declarari à iudice: in qua declaratione facienda non assumit sibi socium secundum formam dictæ l.1. quia qui declarat nihil agit, vt in l.hæredes palam. §. sed si notam ff.de testam. & in declaratione non requiritur causæ cognitio, vt in cap. venerabilem §. denuntiatoris exercuit officium, de electio. licèt facti citatio requiratur: vt per Felinum in cap. Rodolphus, de rescriptis, & istam rationem, ob quam executor non recusatur, ponit Abb. in dicto cap. nouit. de appellatio.& in iudice, qui pronuntiat sententiam de consilio assessoris non recusati est alia, quia iste, qui iudicaturus est, iam non poterit occultè nocere, quod timetur in iudice suspecto, sed tantùm se refert ad voluntatem ab alio scriptis explicatam, vt in l. asse toto. ff. de hæredibus instituend. & ideò ipse non recusatur, quia non habet voluntatem propriam, neque assessor, qui protulit sententiam in scriptis, ibique votum suum explanauit tempore habili, quo non erat recusatus. Et ideò initio expectato poterit illa sententia explicari, neque est alius assessor consulendus, cum in isto negotio iudex ipse non dictet sententiam proprio arbitrio, sed alterius voluntatem in illo casu exequatur, vt in dicto c. nouit.de appellatio. & minister potius explicandæ illius voluntatis, quàm iudex sit censendus. * Et facit l. 6.tit.10.lib. 2. Recop. ibi, *Y mandamos que firmada la sententia. &c.* *

Notoria iniuria. Quartò ex supradictis infertur, quòd si iudex notoriam iniuriam sibi, vel officiali suo factam vlciscitur, in casu, quo pœna est à iure certa, atque ipse potest de causa cognoscere juxta notata in l.qui iurisdictio.ff.de iurisdictio. omnium iudicũ, & in cap. 1. de pœnis lib. 6. & per Puteum in tractatu syndicatus in parte iniuria officialis cap, an si officialis in fin. in tali casu iudex etiam in causa propria non poterit recusari, cum potius sit executor, quàm iudex: & ita notat Innocen. in cap. ex parte 2. de verborum significatio. & Abb. & DD. in dict. cap. nouit.

In arbitrarijs. Quintò infertur, quòd vbicunque iudex suo arbitrio nocere non potest, ibi non potest recusari: ex quo inferunt aliqui, quòd iudex post conclusum in causa non recusatur, quia acta faciunt notorium, & nihil vltra debet audire, & cessant allegationes iuris, & facti, ideò nec recusatio venit alleganda, & istam conclusionẽ notat Abb. in capit. auditis, de procurato. & in cap.2. de ordi.cog.colum. 6. Sed in hoc contraria opinio verior est, imò quod admittitur recusatio post conclusum in causa, quia adhuc iudex nocere potest: & ita tenet Abba. in cap.1. de mutuis petitioni.num.10. & in cap. pastoralis in versiculo item requiritur, de exceptio. & Domini in cap.iudex,de officio delega.lib. 6.& Felinus in dicto cap. pastoralis, versiculo excipiuntur: & istam opinionem videtur comprobare text.in l.22.in legibus *de Madrid* de ordine iudicorũ. * Quæ est l.4.tit. 10. lib. 2. Recop. * & istud viget in practica, de quo vide Angelum in rubrica instituta de exceptio.col.29.

Aduertendum tamen est, quòd in casibus, in quibus contra iudicem admittitur recusatio, vt illa valeat, plura requiruntur.

Primum est, quòd recusatio proponatur in scriptis, vt notat Abba. in cap. quoniam contra falsam, de probatio. & ibi Lanfrancus in parte, recusationes, pro quibus tex. in l.2.titu. 21.par.3.ibi, *dad nos lo por escrito.*

Secundum est, quòd suspicio proposita, etiã sine causæ expressione probetur iuramento, 13 *An requiratur causa expressio in recusatione.* nam de iure ciuili non requiritur in recusatione iudicis causæ expressio, vt in l. apertissimi C. de iudicijs, & in dicta l. 1. ibi, *Alegare, que ha por sospechoso al alcalde, è jurare*, iam sola allegatio suspicionis sine causæ expressione requiritur, & ista erat communis opinio secũdum doctores in l.quia poterat ff.ad Trebellianum,

num, & quod suspicio solo iuramento probetur, notat Speculator in titulo, de recusatio. §. qualiter, versiculo quid si præsumptio. & notat. Bart. in consilio 104. & idem est in suspicione notarij, vt notat Alexand. in consilio 104. volumine 5. & ita notat Hippolytus in rubrica C. de probatio. in probatione, quæ fit per iuramentum, in versiculo item est alius casus, pro quo text. in l. 22. titu. 4. part. 3. & per ista corrigitur, quod notat Paulus in l. ante litem in fin. verbis ff. de procuratoribus, vbi tenet, quòd in recusatione causa est alleganda, licèt iuramẽto possit probari quia, vt vides, causæ expressio non requiritur per supradicta, & cum tractetur de leui præiudicio, nimitum si probatio suspitionis possit per iuramentum fieri, vt in l. Thesaurus ff. ad exhiben. & in terminis notat Felinus in capitu. quæ in ecclesiarum, de constitutio. col. 16. & istud iuramentum, cum sit de forma probationis, crederem præstandum, etiam si non petatur à parte, vel iudice, & sic intelligo l. 22. titulo 4. part. 3.

Tertium, quod requiritur est, quod recusatio dirigatur contra certam personam iudicis, vel assessoris: nam generalis recusatio iudicum, vel literatorũ alicuius loci non valet, & tanquã vaga, & incerta non debet admitti, notat Paulus in l. sed & si. §. cũ vir. ff. de conditioni. & demonstrationi. & ibi notat Bald. quod est notabile, quia quotidie erratur in practica: in hoc videatur Puteus in parte suspicio, num. 7. & Petrus Rebuffus in tractatu de recusatio. art. 9. gloss. 5. nu. 46. * Et est in tertio tomo ad regias constitutiones, & superadde Decium in cap. 1. de iudicijs, num. 17. vbi quod in dubio generalis recusatio est in fraudem, & adde Cabalinum in milleloquio. 2. part. concl. 868. & denique adijcias, *que en el capitulo 18. de las cortes de Madrid del año de 1583. se pidio, que no se admitiessen recusaciones generales, y se respondio, que esto estaua bien proueydo por derecho.*

Ex hoc infertur, quòd si in casu dictæ l. 1. quando in causis criminalibus debet eligi duo rectores associandi iudici, velit quis omnes illos, qui sunt de collegio, siue concilio recusare, vt suspectos, quòd talis recusatio omnium de concilio non valet, & ea non obstante poterunt elegi duo, qui videantur non suspecti, & iudicent in causa illa: & ita tenet Puteus allegando Raynerium: & Baldum in dicto tractatu syndicatus, in parte suspicio. num. 7.

14 *Factum à iudice recusato non valeat.* Proposita ergo recusatione personæ, aut per procuratorem mandatum habentem ad iurandum, iudex non debet vlterius in causa procedere, nisi facta associatione, secundum formam dictæ l. primæ. Quod si fecerit, nulliter procedit iuxta notata in l. quia poterat ff. ad Trebellianum, & iustè potest interponi à tali iudice recusatio, procedente appellatione, etiam si nõ sit à sententia diffinitiua ista appellatio interposita, vt notat elegans lex de iure nostri regni in l. quarta titulo decimosexto libr. tertio ordina. * Quæ est l. 4. tit. 18. libr. 4. Recopilat. * vt ergo cesset grauamen seruatur in associando, vt procedatur in causa forma huius legis: nam in causa ciuili assumetur bonus vir ad arbitriũ iudicis, vt probant illa verba, *tome consigo el juez vn hombre bueno por compañero*, & in dubio quilibet homo præsumitur bonus, nisi contrariũ probetur, vt in capitulo fin. de præsumptio. sed in casu dictæ l. primæ non solùm bonus homo absque suspicione assumendus est, sed vt sit socius, vt probant illa verba text. *por compañero*, quod dupliciter potest intelligi, vel quod sit eiusdem conditionis, vt est ipse iudex: nam si iudex fuerit literatus, iste quoque debet esse literatus, argumento societatis ineundæ, quia in dubio vtriusque socij æquæ partes esse debent, vt in l. si non fuerint ff. pro socio, quæ æqualitas tam in capitali, quàm in lucro, & damno est intelligenda, secundum gloss. ibi, & Baldum in l. prima quarta quæst. C. eodem titulo. Quòd si non assumatur literatus, supplenda est imperitia literarum istius socij per assessorem literatum, sicut imbecillitas minoris suppletur per curatorem, & imperitia iudicis per assessores: vt in l. hoc edictio. ff. quod quisque iuris, & ita adiuncta persona assessoris æqualiter poterit causa per istos socios determinari.

Vel aliter potest hoc intelligi, quod sit socius siue *compañero*, scilicet, quod mediante iuris dispositione communicetur inter istas iurisdictio ordinaria, & sic vterque simul habet ordinariam iurisdictionem, vt notant docto. in authent. si verò C. de iudicijs, & facit quod notat Bar. in l. duo iudices ff. de re iudica. & Paulus in l. cum furiosus ff. de iudicijs, & facta associatione iam illud negocium dicitur ad vtrumque iudicem pertinere, vt notat Abb. in c. non potest de re iudica. & Felinus in cap. ex parte de constitutio. in fi. cum ex verbis dictæ legis primæ colligatur, quod vterque simul debet de causa cognoscere, & pronuntiare, vt probant illa verba, *para que libren el pleyto ambos a dos de consuno*, & quia iurisdictio, quæ primò cõpetebat soli iudici, attribuitur de nouo ab illa lege duobus, scilicet iudici recusato, & socio, ideo vterque iurat administrare iustitiam, vt probant illa verba, *è el juzgador, y el hombre bueno que ansi fuere tomado, juren*, & si discordant in iudicando, nihil videtur inter eos iudicatum, vt in l. duo ex tribus ff. de re iudic. & in l. Pædius §. fin. ff. de arbitris, notat Baldus in authentic. hodie, in fine principij C. de appellatio. & Felinus in cap. cum omnes num. 18. de constitutio. & ideo in tali discordia adeundus est iudex superior, nec socius poterit subdelegare causam, nec alij loco sui committere: argumẽto glo. in l. 1. C. ne liceat potentio. & quod notat Paul. in l. dies §. 1. ff. si quis cautio. & non solum quando in causa ciuili discordant iudex, & socius, hoc seruandum est, sed etiam in causa criminali, quando duo deputantur, *que esten con el alcalde a oyr y librar el pleyto*, nam licet sint duo socij, & iudex persona vna, tamen votum duorum non præualet voto iudicis, imò duo reputantur in voto pro vno, & iudex pro alio, nec duo habent maiorem potestatem, quàm vnus, de quo plura, quæ in corroborationem huius conclu-

munt, & iustissima fuit huius legis dispositio, cum enim istę pœnę fiscales sint de patrimonio regis, vt in tit. quæ sint regalia: & notatur in l. mulctarum C. de modo mulctant, & tanquam fructus iurisdictiunis regię pertineant ad regē, vt in l. fin. & ibi Bart. & doctores, custodia, atque dispositio, & erogatio dictarum pœnarum voluntate regia fieri debet, nec iudex habet mandatum ad erogandum, sed ad condemnandum, quod excedere nequit, vt in l. diligenter ff. mandati, & sic forma custodiendi has pœnas est de sola regis voluntate, qui liberum in re sua habet arbitrium vt in l. in re mandata C. manda. & licet quando ex causa res aliqua custoditur, aut sequestratur, donec domino reddita sit, iudex potest apud semetipsum eam deponere, vt est gloss. notabi. in l. apud senatusconsultum §. fin. ff. qui satisdare coguntur: tamen in pœnis fiscalibus, quæ sunt reddendæ nostro regi, talis depositio apud iudicem fieri non potest, neque apud suos officiales per istā nostrā legem, quod expressum est in illis verbis, *Que vos ni vuestros oficiales no las podays gastar, ni tomar en ninguna manera*: nam ex hoc etiam sequestrum vetatur, & quælibet alia receptio quouis quęsito colore cum enim in suos vsus occultat officialis istas pœnas, furi pœnæ se obstringit. argumento textus in §. item lex Iulia peculatus insti. de publicis iudicijs, & in l. 14. titulo 14. par. 7. & apertius probatur in ista lege, ibi, *que las paguen con las setenas*: sed istud procedit quando ex forma colligitur, quòd iudex vult illas habere nomine proprio in suam vtilitatem, vt probant illa verba ibi, *E si el corregidor cobrare las dichas penas por via directa, o indirecta*, nam *cobrare*, intelligitur nomine proprio, vt in l. & magis ff. de solutio. & data forma apud quem sit pecunia publica, si illa non seruetur, fraus præsumitur, vt notat glos. in l. 1. C. de fide instrumen. & iure hastæ fisca. libr. 10. & sic præsumenda est contra iudicem legis formam non seruantem, nisi manifesta coniectura sumi possit, quòd ex causa legitima has ipsemet acceperit pecunias, vt in l. item veniunt §. amantem versi. eos ff. de petitio. hæredita. in negocium regio seruitio necessarium, & quod dilationem non capiat, nam vrgente necessitate, si in illud negocium istam pecuniam expēdat, necessitas facict sine crimine id quod alias est prohibitū, vt in l. tutor qui repertoriū ff. de administratio. tuto. & ab effectu colligitur, quòd iudicis animus non est intercipiendi pecunias, sed erogare, & ideò ista mitior cōiectura sumitur, vt in l. meritò, ff. pro socio, & quod aliàs rex esset concessurus, vrgente casu necessitatis non est omnino reprobatum, quòd à iudice regio dispensetur, vt in l. si hominem ff. mandati. & facit glos. in c. tempora pœnitudinis 26. quæstio. 7. & faciunt quæ notat Rochus in c. fi. de consuetudi. fol. paruo. 27. & facit tex. in l. de pupillo §. si quis riuos versi. præterea ff. de noui operis nuntia. quod intrepide tenendū censeo, si ista pecunia consumenda sit modi., ex notatis per Plateam in l. finali. C. de his qui ex publico. colla. & in l. præcipit. C. de cano. lar-

Pœnæ fiscales sunt de patrimonio regis.

Pœnæ fiscales an deponātur apud iudicem.

Quando vrget necessitas.

gitionum lib. 10. Cessante igitur ista necessitate, nullo modo potest corrector istas pecunias pœnarum fiscalium accipere, etiam data negligentia in tabellione, cui commissum est ab ista lege, vt pecunias recuperet & obseruet: quia illa verba posita in ista lege, quæ dicunt, *por via directa, o indirecta*, hoc prohibent, operantur, quòd etiā data negligētia iudex nō accipiat pecunias, vt notat eleganter Albericus in l. nec quicquam in princip. ff. de officio proconsul.

Et in quantū ista litera dicit, via directa, probatur hoc, quòd etiam palam & publicè non potest iudex accipere istas pecunias sub titulo mutui, vel alio modo, quia ipsi iudici prohibitum est accipere, vt hic & in l. 1. & 2. & per totū C. de his quæ ex publica collatio. illata sunt, non vsurpand. lib. 10. & ipse officialis receptor prohibetur quoque istam pecuniam mutuare, vt in l. 1. C. de his qui ex publi. ratio. lib. eo. 10. & sic nullo modo etiam publicè licebit iudici hanc pecuniam accipere, sub pœna hac lege expressa, nec tabellio potest dare, vt probant illa verba, *no acuda, ni consienta acudir con ellas a otra person a alguna*. 2

Pecunia publica nō mutuo danda.

Item in tantum seruāda est forma huius legis, vt ista pecunia condemnationum esse debeat apud tabellionem concilij, quod iudex nō potest deputare alium receptorem apud quem sit illa pecunia: tum ne præeminentia istius tabellionis publici minuatur: tum etiam ne forma legis subuertatur, & ita ferè in proprio casu notat Platea in l. præcipit. num. 7. C. de canon. largitio. libro 10. Cum igitur sint periculo huius tabellionis pecunię harum mulctarum, siue condemnationum fiscalium exactio, ipse potest opponere, ne alij fiat solutio nisi ipsi, cum habeat mandatum ab ista lege, qui postquàm acceperit pecunias, debet illas seruare, & habere in promptu, nec potest in mercantias conuertere, vt in l. in medium, & ibi Platea C. de suscepto, & arca. lib. 10. imò si de facto conuertit, & lucrum aliquod ex eisdem perceperit, tenetur in foro conscientiæ restituere, vt notat Platea in l. 1. C. de auri publi. persecuto. lib. 10.

Item non solum istas pecunias fisci iudex accipere non debet, vt in ista lege & in authentico de collato. §. iubemus, versiculo sed neque, collatione 9. sed nec illas quæ in aliquem vsum sunt deputatæ, non potest in alium conuertere, quia esset mutare sententiam, quod soli principi permittitur. Tum etiam quia esset contra text. hoc prohibentem in l. fina. C. de his qui ex publi. collatio. lib. 10. & notat Bart. in l. legatum ff. de administratione rerum ad ciuitat. pertinen. & istud est quod sonāt verba istius legis, ibi, *E que se gaste en aquello para que fue aplicada, y no en otra cosa*: itaque semel facta declaratione à iudice, in quod opus, siue publicum, siue priuatum debeat erogari pecunia condēnationis arbitrariæ, non licet variare: & in condemnatione vnum semper est necessarium, quòd medietas pœnæ ipso iure censetur cameræ regiæ applicata, siue hoc iudex exprimat, siue non, quia sine potestate ac ministerio 4

iudicis hoc datur à lege Toleti, de qua facit mentionem ista nostra, & illa est 48. tit.fin. lib. 8.ordina. * Quæ est l.2.titu.26. lib. 8. Recopil. * Itaque hodie iudices in dimidia tantùm partem pœnarum habent arbitrium, alia verò medietas danda est tabellioni concilij, tanquam publico receptori, ab ista nostra lege deputato, indeque solutio fieri non debet virtute regij mandati, donec computo recepto, secundum formam huius legis fuerit renunciatum regi: & ita videtur intelligenda lex 49. tit. finali. lib. 8. ordin.* Quæ est l. 1. tit. 26. lib. 8. Recop. * ibi, *Pero tenemos por bien que lo que estos juezes y alcaldes juzgaren, que nos lo embien a mostrar, è no se faga execucion dello hasta que aya nuestro mandado*: hoc tamé non viget in practica, quia quotidie virtute mandatorum regalium fit solutio harum condemnationum pecuniarũ, seruata forma text.in c.82.in curijs *de Segouia* anno 1532.quæ mandata non dantur nisi pœnis iam exactis, vt in cap. 49. in eiusdem curijs. * Hæ leges non inueniũtur in Recopil.quia omnia ista sunt alterata per nouam legem, *del año de* 1552.quæ est l.13.tit.14.lib.2.Recop.sed redolet *à estas leyes* la l.66.tit.4.lib.3.Recop. * & sic post agnitam condemnationem à fisco, vt notat Bar. in l. 1. §. an bona ff. de iure fisci. & per Alexand.in apostill.ad Bart.in l. 1.C.de bonis vacantibus lib.10.

Medietas pœnarum applicanda cameræ. Quod autem dixi, medietatem pœnarum esse arbitrariam, intellige, nisi aliter sit à lege expressum, à cuius forma non est recedẽdum, & in septupli condemnatione, quòd sit illa cameræ regiæ omnino applicanda, expressum est in pragmatica regum Catholicorũ, super cõdemnationibus regni Granatæ, lata anno 1499. folio pragmaticarum 89.* Quæ est l.12.tit.26. lib.8.Recop. & li.11.tit.6.lib.3. Recop.& sic in similibus legibus est asserendum, vt probatur in l.49.infra isto titulo. * Quæ est l.11.tit. 6.lib. 3. Recop. * & ex illa lege probatur, quòd licèt aliàs iudex, qui sibi vsurpat aliquam partẽ pœnarum regalium debeat in septuplo condẽnari, vt in ista nostra lege, ibi, *que lo pague con las setenas*: tamen si quod iudex acceperit, fuerit ex condemnatione septuplarum, quæ pro furto solent imponi, non punietur iudex intercipiens in septuplo, sed in quadruplo, vt probant verba dictæ legis 49. ibi, *se lo hagan restituyr con el quatro tanto*, & cum illa sit specialis pœnæ impositio in illo casu, præualet generali, de qua in ista lege. *Setenas.* Et addendum est hodie in materia, quod pœnæ applicatæ in opera publica non debent à iudice solo erogari sine mandato rectores concilij, vt habetur in pragmatica, siue capitulo nono curiarum *de Valladolid*, anno 1337.in cap. 38.* Quæ est l.18.titu. 5.lib.3. Recop.*

CAPVT XXV.

* In l. 46.* Est l. 40. titul. 6. lib. 3. Recopila.*

ISTA lex non legitur, quia clarissima est eius dispositio, seruandaque à iudicibus ad vnguem, maximè cum passim in stampis possint habere ista capita regia, vt illa perlegant.

SVMMARIA

Capituli vigesimi sexti.

1 *Fornicatio vtroque iure tam diuino quàm ciuili prohibetur.*
2 *Concubinatus punibilis vtroque foro.*
3 *Fornicatio simplex extra concubinam non est punibilis in foro seculari.*
4 *Fornicatio simplex quando dicatur concubinatus.*
5 *Fornicatio simplex qualiter puniatur.*
6 *Concubinatus qualiter puniatur.*
7 *Concubina clerici potest per iudicem secularem puniri.*
8 *Mulier maritata qualiter puniatur ex concubinatu.*
9 *Monitio debet esse in personam non ad domum.*
10 *Pœna concubinatus non habet locum contra concubinam clerici prima tonsuræ.*
11 *Quid in cõcubina commendatarij ordinis sancti Iacobi.*
12 *Pœna concubinatus an habeat locum in sponso per verba de præsenti.*
13 *Appellatione concubinæ venit concubina clerici retenta extra domum.*
14 *Concubinatus qualiter probetur.*
15 *Publici concubinarij qui dicantur.*
16 *Concubinatus non porrigitur ad præsentia.*
17 *Concubinarius non potest esse testis.*
18 *Concubinarius non potest repelli ab officijs.*

CAPVT XXVI.

In l. 47.* Quæ est l. 36. titu. 6. lib. 3. * Recop.* de punitione fornicationis, & concubinatus.

LIcet de punitione publicorum criminum possent hic non nulla referri, tamen de blasphemia, atque de ludo supra dixi nonnulla ad praxim conducentia, cæterisque criminibus relictis ad fornicationis atque concubinatus crimen referam, quæ in huius nostræ legis intellectum potiora sunt, eaque diuidam per conclusiones, vt

vt faciliùs memoriæ valeant commendari in ordinem sequentem.

1 *Fornicatio prohibita.* Prima conclusio est, quòd fornicatio non solùm iure diuino prohibita est, & contrarium asserentes sunt hæretici, vt in clementina ad nostrum §. 7. de hæreticis, sed etiam iure ciuili prohibetur, nam & leges nouæ talem fornicationem prohibent, vt in authentico de lenonibus, versiculo mulieres collatio. 3. & in cap. 1. de filijs natis ex matrimo. ad morganat. contract. vbi dicitur, quod fornicatio est peccatum, & idem probatur in authentico, Scenicæ mulieris, colla. 5. & in authentico quibus modis naturales efficiantur legitimi §. illud collatione 6. & pro his ego allego text. in l. fin. C. communia de manumi. in fine.

Ex hoc sequitur, quòd licèt olim de iure ciuili concubinatus esset admissus, vt per totum ff. & C. de concubina. tamen hodie damnatus est concubinatus, vt notat glossa, & ibi Bar. in l. penultim. ff. de concubina. & in l. in liberæ ff. de ritu nuptia. & est textus in capi. primo 32. quæstione 1. in capit. concubinæ 32. quæstione 2. & concludit Felinus in cap. cum sit generale, de foro competent. numero decimotertio, vbi dicit istam esse communem sententiam, etiam attenta dispositione iuris ciuilis noui: & idem alios citando comprobat doctissimus Couarruuias in lectura quarti, in prima parte cap. 4. fol. 5.

2 *Punitio concubinatus prohibitur, & punitur vtroque foro tam ecclesiastico, quàm seculari.* Infertur ex hoc, quòd cum ex sententia vtriusque iuris sit prohibitus concubinatus, quòd criminosi poterùt tam per ecclesiasticos, quàm per seculares iudices puniri de crimine cócubinatus, & sic erit mixti fori, vt notat Hostiensis in cap. lator, qui filij sint legiti. & Antonius in c. cum sit generale, de foro competent. licèt non id vsquequaque placet Abb. tamen Hostiensis, & Antonius sequuntur elegantem glossam in pragmaticis sanctionibus titulo de concubinarijs, in part. pertinet, & Boerius in decisionibus suis, decisione septuagesima secunda, in prima parte, vbi vide.

3 *Punitio simplex.* Item fornicatio simplex adhuc erit punibilis per vtrosque iudices, hoc modo: nam si non cadit in nomen stupri, aut adulterij, vel incestus, sed solutus cum soluta fuerit fornicatus, siquidem furtim, aut secretò commissum fuerit, nullo modo in foro seculari, aut ecclesiastico punitur, licèt sit peccatum quòad Deum, & cum lege aliqua non damnetur talis coitus, dicitur inpunibilis, vt notat Barto. in l. fina. col. 2. ff. de his, quibus, vt in dig. occulta enim iudicio Dei sunt relinquenda, vt cap. si omnia 6. quæst. 1. & facit textus in capit. tuæ de clericis peregri. & in lege trigesima tertia tit. 6. par. 1.

Si verò solutus habeat publicè fornicationé cum aliqua soluta meretricali modo semel, aut bis publicè ad eam accedendo, idem est dicendum, quòd ista fornicatio meretricalis, non sit punibilis lege exteriori, secundùm Barto. vbi supra.

4 *Quando soluta fornicantur.* Si enim fornicatio, etiam inter solutos sit adeò consueta, & infamata, quòd illa soluta, ad quam solutus accedit, dicatur concubina illius soluti, & ita nota habetur in vicinia, vel populo, isto casu propter consuetudinem, & diffamationem fornicatio transit in concubinatum, & isti tales tanquam publicè peccantes licèt soluti, possunt extra ordinem mitiùs puniri, maximè præcedéte monitione, ne sint publicè concubinarij: ná propter inobedientiam expressi præcepti non erit absonum eos puniri extra ordinem, cum suo malo exemplo prouocent alios ad peccandum: & ista ratio colligitur ex textu in capit. præcipuè, vndecima quæstione tertia, vbi pellex Lotharij fuit excómunicata, & ipse Lotharius monetur, ne eam habeat sub eadem pœna, & cù non cóstet Lotharium eo tempore habere vxoré, est ibi textus, quòd soluti propter concubinatum possunt extra ordinem puniri, licèt pœna ibi imposita sit medicinalis, & cum habere concubinam publicè sit res mali exempli, & perniciosi, non est toleranda, vt in l. exemplo C. de probatio. & in l. si quis aliquid §. abortionis ff. de pœnis, & cum lex iubeat honestè viuere, vt in l. iustitia §. iuris præcepta ff. de iustitia, & iure, & pudicitia seruanda est, vt in l. si disceptetur, vbi pupillus educa. debeat, & Reipublicæ interest homines honestè viuere, vt in authentico de nuptijs §. quia nos collatione 4. ideo contra hoc offendens rempublicam non debet esse impunitus.

Item si peccans non vult desistere à peccato ad denunciationem iudicis ecclesiastici, potest excommunicati, & officio, atque beneficio priuari, & habetur, vt gentilis publicè peccans, & ita notat Abba. & doctores communiter in cap. nouit. de iudicijs, numero quadragesimosexto. Si ergo isti publici concubinarij durant in suo crimine, non est dubium ab ecclesiastico iudice eos, posse puniri: quòd si ecclesiasticus non præuenit, quis dubitat, nisi quòd idem possit iudex secularis temporales pœnas imponendo, & suam prouinciam malis hominibus purgando, & ne delicta fiant inquirendo, vt notat Bal. in authentica. ad hæc in fi. C. de vsuris, & in l. 2. C. si mancipa. ita fuerit alienatum, ne prostitu. & ne aliquis peccet, iudex potest prohibere, vt notat Abba. in c. tuas dudum per textum ibi de vsuris, imò si ecclesiasticus iudex incæpisset cognoscere de huiusmodi crimine, & alio quouis, quod esset mixti fori, in quo esset locus præuentioni data negligentiam, vel dolo iudicis ecclesiastici in non procedendo, potest secularis procedere, nec tali casu censetur ecclesiasticum iudicem præuenisse, vt per bona iura concludit Stephanus Aufreri. in clementina 1. de officio ordina. in quarta regula fallent. num. 48. 5

Iudici ergo seculari non est negáda monitio, vt quis honestè viuat, vt in §. iuris præcepta instituta de iur. natural. gentium, & ciuil. & ideo dicit Alberic. in l. iustitia §. iuris ff. de iust. & iur. quòd iudex potest sub pœna subditis præcipere, ne habeát cócubinas, & saltem ad euitandam oblocutionem, & detractionem hominum est satis rationabile hoc fieri, vt in cap. monasteria 2. 18. quæstione secunda, & contra inhonestè publicè viuétes post monitionem sanctum,

V 3 tuitum.

iustumque reputabitur procedere: nam qualitas continuati criminis aggrauat peccantem, vt in capit. primo de cleri. percusso. in quo plura allegat Rochus in cap. fina. de consuetudi. & vt euitetur scandalum Reipublicæ inter Christianos iudex prohibebit hos concubinatus publicos, etiam inter solutos: quia licèt iura huius regni de huiusmodi concubinatu non loquantur, iura tamen communia canonica & ciuilia hoc damnant, ideo factum reprobatum pœna arbitraria venit puniendum, vt in lege prima ff. de iure deliberandi, & in capitul. de causis de officio delegati, & plura, quæ possem referre, notat Decius in consilio 170. in principio, & satis reprobatum est, nam cum homines debeant honestè viuere, ad hoc possunt iudicis officio compelli, vt notat Paulus in l. ex ea parte §. mulier. ff. de verborum obligation. & sequitur Ioannes Lupus in repetitione capi. per vestras §. vigesimoprimo. numero decimo, de donationi. inter virum & vxorem, & ideo non accedere opinioni nostri Didaci de Couarruuias in lectura quarti, secunda parte cap. octauo numero decimoseptimo, in fine, fol. 105. vbi notat coitum inter solutum lege matrimonij, & castitatis cum soluta eiusdem conditionis non esse damnatum foro seculari: nam si publicus fuerit coitus, & concubinarius, damnabilis est per supradicta, in secreto verò coitu placet mihi illius sententia, & sic potest intelligi. l. secunda, titulo decimo quarto, par. 4. quæ alludit ad iura ciuilia antiqua in sua decisione, permittente concubinatum inter solutos: sed meam opinionem approbat procemium eiusdem tituli, & concordat cum iure canonico huc vetante.

6 *Pœna concubinatus.* Secunda conclusio est, quòd licèt in solutis cócubinarijs pœna possit esse extraordinaria, vt supra dixi, tamen in concubina vxorati, & clerici, aut religiosi pœna est certa, & non arbitraria: nam quod de iure cómuni erat arbitrarium, hodie est ordinarium, atque certum, punitur enim publica concubina dictarum personarum in marca argenti applicanda, vt in lege vigesimatertia, & vigesimaquarta titul. tertio libro primo ordina. & in lege trigesima titul. decimoquarto, libro secundo ordinamen. & in lege quarta, titul. decimoquinto libro octauo ordinament. & vltra marcam punitur in anno relegationis, vt in lege quadragesima prima, in legibus *de Madrid*, sans circa ordinem iudiciarium seruandum. * Istæ leges sunt recopilatæ in l. 1. cum sequentibus tit. 19. lib. 8. Recop. Sed quid *de los amancebamiẽtos de los no casados*, & quod sit illicitus, vide latè Couarru. 4. prima parte in cap. 4. in princip. nu. 8. & quomodo *procedatur contra ellos apercibiẽdoles primero*. Vide in concilio sancto Tridẽtino Sessione 24. de reformatione matrimonij cap. 8. quod est semper præ oculis habendū. * Ipse verò laicus vxoratus punitur in quinto bonorū non excedente decẽ mille morapetinos, applicãdo, vt in lege tertia, titul. decimoquinto, libro octauo ordinã. * Quæ est l. 5. titul. 19. lib. 8. Recop. seu quid in concubinatio non vxorato, sed dispon sato, vide Auendañum responso. 10. per totum. * & hoc, quando vxoratus habet concubinam extra domum, quia si relicta vxore propria, cohabitat intra domum cum concubina, amittit medietatem bonorum applicandorum cameræ regiæ, vt in l. octaua titul. final. libro octauo ordinament. * Et l. 6. titul. 19. libro 8. Recopilation. * & adhuc vltra istam pœnam erit infamis, & à testimonio, & alijs legitimis actibus repelletur: nam sic habetur qui duas concubinas habet, multò magis qui vxorem, & concubinam simul habuerit, & ita practicarem, quod notat Baldus in l. secunda C. de incestis nuptijs, quem sequitur Alexander in apostilla ad Barto. in l. prima ff. de his, qui notantur infamia, & Petrus Rauena in alphabeto aureo, in parte concubina.

Clerici verò concubinarij per seculares iudices non puniuntur, quia non sunt de suo foro, puniuntur tamen per ecclesiasticos iudices pœnis, de quibus loquitur bene noster Bernardus Episcopus Calagurritanus in sua practica canonica, in parte concubinarij, & quia ibi allegantur iura, & alij auctores, sat erit eum legere, & per glossam in pragmaticis sanctionibus titulo de concubinarijs per totum.

Tertia conclusio erit, quòd licèt ex processu causato, siue ordinato per iudicem secularem infametur clericus, cum procedatur cótra concubinã eius, cum pellicis crimen non possit detegi, quin clericus quoque, cũ quo deliquit manifestetur: nihilominus tamen iudex secularis potest cótra tales cócubinas procedere, valẽtes leges seculares hoc præcipiẽtes, cũ principaliter cótra personas seculares, & eorum, concubinas sint statutæ, & nó cótra clericos, sitq; principale propositum attendendum, dummodo agatur contra concubinas manifestas, quia contra occultas non potest procedi, ita cócludit Anchara. per bona fundamenta in regula ea, quæ, de regulis iuris in versiculo vigesimoquartò quæro, & consilio 196. quem sequitur Felinus in capit. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitutio. numero 102. & in cap. si concubinæ de sententia excommunicatio, & in capit. cum sit generale, de foro cópetenti. & Muntaluus in secunda cópillatione fori in parte concubinę: hoc quoq; plures allegando sequitur Boerius in suis decisioni. decisio. 73. in 1. parte, & ista ratione expressum est in ista lege, ibi, *Ser manceba publica de algun clerigo*: nam cótra secretas concubinas non potest procedi, tam ex mẽte iuris cómunis, quàm ex verbis istius textus, & aliarum legum huius regni, & concludit Ioannes Lupus in repetitione cap. per vestras §. vigesimoprimo, numero duodecimo, de donatio. inter virum & vxorem, & quòd concubina clerici possit per secularem iudicem puniri, non ineleganter concludit Vldaricus Zasius in suis singularibus responsis cap. 17. 7 *Contra concubinas clericorum.*

Quarta conclusio est, quòd non tantùm cótra concubinam solutam alicuius clerici, aut vxorati, vel religiosi potest procedi, vt supra proxima conclusione dixi, sed etiam contra

illam

illam, quæ habet maritum, & est publica concubina clerici, religiosi, aut vxorati, dummodo sit retenta in domo: nam propter publicitatem criminis, & quia in domo retenta est publicè, datur facultas iudicibus, quod non obstāte matrimonio possint tales concubinas punire, & ita cōtinetur in pragmatica catholicorum regum Ferdinandi, & Elisabeth, condita in *villa de Madrid*, anno 1502. folio mihi pragmaticarū 79. * Quæ est l. 3. titul. 19. lib. 8. Recop. * ponderando illa verba, *Quando alguna de las dichas mugeres estuuieren en casa de los dichos clerigos, y beneficiados*: licèt enim iure regio non liceat adulteram accusare, nisi soli marito, istud est de crimine adulterij, de concubinatus verò crimine non est vetitum stantibus duabus illis qualitatibus, quòd sit publica concubina, & retenta in domo, quarum altera deficiente, non licebit de huiusmodi concubinatu procedere: quia vtrumque copulatiuè requiritur, & per modum conditionis in lege supradicta: & qualitas attribuens iurisdictionem probanda est, vt per Bart. in lege prima §. quod autem ff. ne quid in flumi. public. & notat Decius in cōsilio. 13. & Felinus in c. auditis de præscriptionibus colum. decimaquarta, & Iasso. in lege vt vim in principio ff. de iustitia, & iure, & in l. nō solum §. sed vt probari. ff. de noui operis nuntiatio. & licèt in lege siue pragmatica illa ponatur exemplum in retenta in domo clerici, illud est causa frequentiæ, nam idem esset, si in domo religiosi, aut vxorati detineretur, cum sit eadē causa prohibitionis, & secundum supradicta sunt intelligenda quæ notat Ioan. Lupus in cap. per vestras de donationibus inter virū, & vxorem §. vigesimo primo sub num. 22.

Quādo vxorata est cōcubina. Nunc tamen censeo semper aduertendum in isto casu, nam si ista vxorata concubina sit vxor alicuius personæ nobilis, aut alterius hominis, qui eius sit conditionis, vt si sciret vxorem accusatam de concubinatu, vel occideret eam, vel amasium, iudex procedat in causa secreto modo, nec causam condemnationis exprimat in sententia: nam idem sequeretur effectus ex secreto processu, qui possit sequi ex publico, & ita consulit faciendū, quando proceditur contra clericum concubinarium, noster episcopus Calagurritanus in sua practica canonica, in parte adult[illegible]ij, & est salubre cōsiliū.

Quādo est suspecta. Quinta conclusio est, quòd non solùm contra publicam concubinam alicuius clerici retētam in domo licitum est iudicibus secularibus procedere, vt supradixi, sed etiam contra eam, quæ non sit publica concubina, est tamen persona suspecta, & retenta intra domum clerici; nam contra istam talem suspectam de crimine potest iudex procedere, monendo prius, vt demoretur extra domum clerici intra certū tempus, quo elapso, propter cōtumaciam expressi præcepti, & propter vehementem suspicionem potest cōdemnari, vt concubina clerici, & istud disponitur in dicta pragmatica regum catholicorum, in versiculo *è porque esta prohibido que los clerigos*, & facit capit. secundum de cohabitatione clericorum, & mulierum. Sed aduertet quia illa pragmatica loquitur, quando ipsemet iudex fecerit monitionem: nam monitio iudicis habet vim trinæ monitionis, vt in lege secunda C. quo modo, & quando iudex, & notat glossa in cap. consuluit. de officio delegati. & ista monitio debet esse specialis in persona ipsarum concubinarum, nec sufficeret generalis monitio, vel ad domum, vbi concubina habitat, sed in propria persona requiritur, vt probant illa verba pragmaticæ, *à las tales mugeres*: & nisi hæc præcedant, non habet locum dispositio istius pragmaticæ, & plura iura, quæ in comprobationem possem referre, citat glossa in pragmaticis sanctionibus titul. de concubinarijs in parte monere, & in parte dimittit.

Item talis mulier vel debet esse suspecta, & infamata de crimine concubinatus, vel eius cōditionis, contra quā apud graues iusta debeat criminis haberi suspicio: de prima, scilicet infamata debet esse illa, contra quam testes deponerēt esse infamatam de crimine fornicationis cum clerico, debentque testes deponere aliquas præsumptiones, vel coniecturas, ex quibus dicta infamia originem traxit, nam sine istis infamia simpliciter probata non esset infamia, vel suspició, sed vana vox populi, de qua non est curandum, vt in l. decurionum C. de pœnis, & notat Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstioni. & Salicetus in l. ea quidem C. de accusationi. & per Innocen. in cap. cum oporteat, eodem titu. de secunda scilicet de illa contra quam iusta posset haberi suspitio, notatur par totum titulum de cohabitio. clericorum & mulier. Sed de iure huius regni satis expressum est in personis, quæ non possunt cohabitare clericis, de quibus in l. 37. & in l. 38. tit. 6. par. 1. contra quas cum iure habeātur suspectæ, potest iudex secularis procedere eas monendo vt non cohabitent clericis, quo spreto possunt eas vt concubinas punire per dictam pragmaticā, in cuius practica iudices exoro, vt sine vllo liuore procedant, nec bonum statum clericorum absque rationabili causa non infament.

Sexta conclusio est, quòd in materia ista de cōcubina clerici, appellatione clerici non venit ille, qui est ordinatus in prima tonsura tātùm, quia licet appellatione clericorum veniant huiusmodi tonsuram primam habentes, vt in authentica presbyteros C. de episcop. & clericis, & dicantur habere ordinem, vt in cap. cum contingat de ætate, & qualitate, & non tantùm latino sermone, sed etiā nostro Hispano appellatione *de clerigo* venit ille, qui est *de corona tan solamente*, vt in l. 1. titu. 6. partita prima, & quāuis in concubinatu non solum sacros ordines habentes veniunt, vt in c. si autē clerici, de vita, & honestat. clericorum; tamen in ista materia, vt aliqua dicatur concubina clerici, vel ille debet esse in sacris ordinibus constitutus, vel si est in minoribus, vt est tōsuratus, debet saltim esse beneficiatus, nam in istis posuit tantùm prohibitionem dicta pragmatica regū Catholicorū, cōdita in Madrid dicto anno 1503. * Quæ est l. 3. titul. 19. lib. 8. Recop. * ponderando eius 10 *Appellatione clerici qui veniāt.*

V 3 verba,

verba; ibi, *Por que algunas mancebas de los dichos clerigos y beneficiados:* & ibi, *Quando algunas de las dichas mugeres estuuieren en casa de los dichos clerigos y beneficiados,* & sic vtrunque requirit textus ille, quòd sint clerici, & quòd sint beneficiati, & sic alterum tantùm non sufficeret, vt in l. si plures ff. de conditio. institutio. & ita in expressis terminis notat Ioannes Lupus in cap. per vestras de donationi. inter virum, & vxoré, §. 21. sub num. vigesimoprimo, licèt in quantú ibi dicit, quòd natus excoitu cum illo, qui est in minoribus constitutus, non legitimatur per sequés matrimoniú, non benedicit: nam legitimatur omnino, secundum Ioannem Andre. in regula sine culpa de regul. iu. col. 8. & Bald. in c. 1. §. naturales si de feudo fuerit controuersia, in vsibus feudor. & sic increpat Ioanné Lupú noster Couarruuias in lectura quarti. 2. part. cap. 8. §. 2. sub num. 5. fol. 92. sua tamen opinio Ioannis Lupi, quòd clerici debent esse beneficiati, vt concubina possit puniri pœnis ordinarijs, vera est, comprobataque ex verbis dictæ pragmaticæ, & faciunt notata per DD. maximè Hostien. in c. 1. ne clerici, vel monachi, vbi dicitur, quòd sicut clerici in sacris non se immiscent secularibus, est idem in beneficiatis.

11 *Concubina commendatoris.*

Et an idem sit practicandum, si aliquis sit commendator sancti Iacobi de spata, & habeat cómendam intitulatá authoritate magistri maioris ordinis, & sit clericus primæ tonsuræ, an dicatur ex hoc beneficium habere, vt possit appellari clericus in minoribus beneficiatus, ad hoc, quod eius concubina tamquam sit clerici beneficiati possit puniri dictis pœnis. * Et vtilia sunt hæc ad l. 7. titul. 8. lib. 5. nouæ Reco. * & videtur dicédum, quod, vt habeat locum dicta pragmatica, beneficiatus debet esse verus intitulatus, & non commendator: nam commendator non est prælatus intitulatus, sed procurator, vt est glos. in cap. nemo deinceps verb. commendare, de electi. commendatarius verò est velut perpetuus depositarius, vt in l. commendare ff. de verborum significatio. & in l. Lucius ff. deposit. & sic sola detentatio est penes depositarium, vt est glo. in c. si confiteri extra de accusationi. & non verus titulus beneficij: nam titulus est apud alios, qui dicuntur rectores beneficiorum, & commendatarij vtuntur tantum modo fructibus, & emolumétis temporalibus, & administratio spiritualium est apud rectoré intitulatum, qui præfigitur authoritate ecclesiastica, commendatarius verò authoritate magistri, & sic verè non potest dici beneficiatus, saltim ecclesiasticus: de quo crederem loqui iura, & leges prohibentes aliquas non debere esse concubinas clericorum, habentium beneficia: nam licet commendatores habeant reditus ecclesiasticos, tamen non habent titulum, aut beneficium ecclesiasticum, & sic non possunt appellari beneficiati, & per consequens habebuntur in ista materia pro clericis secularibus primæ tonsuræ, etiam si habeant commendam, & ideo isti præceptores militum sancti Iacobi de spata non cadunt sub reseruatione Papali, vt notat gloss. in regula cancellariæ 8. & 33. & in 9. regula, & quod commendatores sancti Iacobi magis accedant laicis, quàm clericis, & religiosis, videatur Montaluus in l. fin. tit. 1. lib. 2. foro legum.

De clericis pensionar.

Et pari ratione dicerem, quod ille, qui est clericus primæ tonsuræ, & habet pensiones aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum, quòd non dicitur beneficiatus, vt concubina eius puniatur tanquam concubina clerici beneficiati: quia titulus beneficij est apud alium, licet ipse fruatur pensione ratione fructuum, propter quod etiam supportat onera cum intitulato: & plura iura, quæ possem allegare, notat Decius in consilio 156. & idem est, in clerico primæ tonsuræ, habente tertias, & alia iura ecclesiastica, quia non ex hoc dicetur beneficiatus, licèt habeat emolumenta beneficiorum, siue redditUum ecclesiasticorum.

De commendatoribus sancti Ioannis.

Quod dixi de commendatoribus non extéderem ad illos, qui sunt cómendæ sancti Ioannis Rhodij, quia isti ex constitutione sui ordinis sunt professi, & religiosi voto adstricti: & possunt dici fratres, licèt causa militiæ contra Turcas, & Sarracenos arma bellica non deposuerunt, vt notat Cassaneus in consuetudini. Burgundiæ, rubrica 3. §. 5. sub numero 18. idem sentit *en los de Alcantare* Oldra. consil. 93. colu. 3. in princip. & ideo horum cócubinas ego punirem pœnis, quibus puniuntur aliæ concubinæ fratrum professorum, & religiosorum, de quibus iura istius regni loquuntur: non tamen est negandum, commendatores quoque sancti Iacobi non esse veros religiosos, vt concludit Couarruuias in lectura quarti, in 2. part. cap. 3. fol. 24. vide Bellugam in Speculo principum cap. 1. rubrica 7. num. 7.

12 *Casado.*

Item in ista materia appellatione *de casado* venit ille, qui duxit vxorem per verba de præsenti, licèt non sit velatus in facie Ecclesiæ, vt in l. 47. *de Thoro.* * Quæ est l. 8. titul. 1. lib. 5. Recop. * & licet iste, qui præstitit consensum per verba de præsenti, vulgari sermone hispanorum sponsus appelletur, & mulier dicatur sponsa: tamen verú est matrimoniú de præsenti, vt in specie denotat Io. Lupi. decanus Segouiensis, in tractatu de matrimonio & legitima, in princip. vers. ex quibus infertur: quáuis ergo quis non sit velatus, nec seorsum habitet in domo propria cum vxore, appellandus est *casado*, iuxta notata per docto. in rubrica de spósali. & plura alia, quę possem citare, notat noster vigilantissimus Couarruuias in lectura quarti. c. 1. Si ergo aliqua fuerit cócubina illius, qui sponsatus est per verba de præsenti cum ea, cú qua potest esse matrimoniú, punietur pœnis, de quibus in legibus huius regni, quia verum est eam esse concubinam hominis habentis vxorem, quod aliter esset dicendum, si esset sponsus de futuro: nam talis non potest appellari *casado*, licet dicatur *desposado* etiam latino sermone per supradicta. Et vt latiùs fulciatur ista conclusio vltra Felinum in cap. tertio loco, de præsumptio. vide quæ scripsi latissimè in 1. volumi. horum mandatorum regalium, in responsis ibi positis responso. 10. per totum.

Septima

Septima conclusio est, quod in ista materia appellatione concubinæ, quam leges nostræ *Manceba* appellant, venit illa quam clericus, aut vxoratus, vel frater religiosus tenet in sua domo, siue extra domũ luxurioso affectu, ita tamé quod cum ea carnaliter commiscetur, & de consuetudine constat, & diffamata est in sua, vel cõcubinarij vicinia, & istam ego dicerem publicam concubinam; nam hoc appellat publicum, l. 20. tit. 4. p. 1. si de publicitate constat per legitimos testes deponentes de dicta diffamatione, aut de rei euidentia, & de frequenti, & mutua conuersatione, & frequentia suspectæ amicitiæ, & plura iura, ex quibus hoc probatur, ponit Io. Lup. in c. per vestras de donat. inter vir. & vxor. §. 21. sub nu. 12. & licet ibi videatur requirere in dicta sua determinatione, quod vltra cõuersationem clerici, & concubinæ illa recipit à clerico alimenta, vel alia necessaria, vt dicatur publica concubina, hoc non crederem esse necessarium; nam cõcubinatus ex luxurioso affectu, & commixtione causatur, vt in §. fi. instit. de nupt. ibi; Ad quam pater cõsuetudinem habuerat, & in §. nec non, instit. de hæred. quæ ab intestat. deferuntur. Quandocumque igitur constiterit de isto luxurioso affectu, & cõmixtione probatus est concubinatus, & si istud publicum fuerit, est punibile penis legalibus huius Regni, aliter impunitus esset concubinatus publicus, si ipse cõcubinarius nõ præstat aliméta, & sic daretur via, vt passim quis haberet concubinas; nam probata datione alimentorũ, & vt plurimum istæ cõcubinæ non recipiunt ista aliméta, sed ea præstat suis concubinarijs: si autem neuter daret alteri, nihilominus probatus est concubinatus: fatendũ tamé est apertiùs istud præsumédum, si mulier recipit alimenta à concubinario: nam à communiter accidentibus amasij præstant alimenta, & alia dona suis cõcubinis, & probatio à communiter accidentibus maximè in criminibus, quæ occultè perficiũtur, valet, quòad adiuuandã criminis præsumptioné, vt est glos. in l. neq; natales C. de probatio. & per Hyppolitũ in singulari. 1. & facit l. si pactũ in fi. ff. probatio. & meliùs de probatione criminis occulti per Thomasium voto. 3. & sic probata fama concubinatus, & liquidato, quòd clericus frequéter intrat in domũ mulieris, & ibi inuicem ambo aliméta recipiũt, indubitatè probatum erit crimen, vt ipsa possit puniri tanquam publica concubina: & istud voluit nobis significare Ioann. Lupus, non tamen negat, quin etiã probetur cõcubinatus, quãuis de perceptione alimentorũ non constet. Potior tamé ac certior modus, ex quo resultat probatio concubinatus, est quando clericus habet cõcubinam in sua domo, & ex ea genuit filium, & ista dicitur publica concubina, vt est tex. in l. 43. tit. 6. part. 1.

Manceba. 11

De probatione concubinatus.

14 Item si habeat eam extra domum, per vehementem opinionem vulgi, stantibus alijs cõiecturis, inducitur certitudo, vt notat Paulus in l. si posthumus §. finali. ff. de liber. & posthum. & Baldus in lege neq; natales. C. de probationi. & quãdo testes deponétes de concubinatu, dicunt in suo testimonio: Omnes de vicinia dicũt, istud sufficit cũ alijs adminiculis ad talé probationé, vt notat Abb. in c. cum dilectus de purgatio. canoni. & debét testes cõcludere in suo dicto; quod iste cõcubinatus innotescit pluribus de vicinia, vel populo: nam ex hoc resultat, quòd sit crimé manifestum, vt notat Bart. in l. hæredes palam, in princip. ff. de testame. notat Baldus in l. 1. C. de collusione detegenda, & quamuis aliquid colligatur coniecturis, nihilominus manifestum est, vt notatur in l. licet ff. de leg. 1. & notat Abbas in capit. 1. de clericis non residenti. Et licèt testes in suo testimonio deponerent, dicendo vnus, quòd vidit clericum alimenta præstantem cõcubinæ, alius, quod vidit eos dormiẽtas in eodem lecto, & alij testes deponant de infamia viciniæ, & quod viderunt eum sæpe intrantem in illius domum, ex hoc probatum est crimen concubinatus, nec singularitas actuũ, de quibus testes deponunt, nocet probationi huiusmodi, cum omnes tendant ad vnum, & eundem finem. scilicet ad probandum istum esse concubinarium: & loquendo de manifesto vsurario, ita concludit Bald. in l. 1. sub nu. 14. de testament. & ibi sequitur Moderniores, & ex natiuitate filij probatur patris incontinentia, vt in cap. proposuisti 82. distinct. sicut in simili dicimus, quod ad probandum matrimonium non requiruntur verba, vt est communis opinio in cap. tuæ de sponsalibus: si tamen verba exprimuntur, illa est efficacior probatio & certior, secundùm Imolam, & DD. ibi, & eodem modo in concubinatu potior probatio erit alimentorum exhibitio.

De probatione præsumpta.

15 Sed in vera, siue præsumpta probatione concubinatus semper debet esse probatio concludens, istos esse publicè concubinarios: publici autem sunt, qui aut per confessionem in iudicio legitimè factam, aut per euidentiam probationis, quæ nulla possit tergiuersatione celari, constat illos esse notoriè cõcubinarios: & istud notorium, quãdo sit dignum dicta publicitate, relinquitur iudicis arbitrio, cum à iure non sit expressum, arguméto eorum, quæ de notorio notat Ioan. Fab. in procemio Institutionũ, in versic. protestatur, & Speculator in tit. de notorio crimine. §. iam de notorio. Neq; putandum est, istud crimen manifestum concubinatus requiri esse limitatum respectu apprehensionis concubinariorũ in ipsomet actu fornicationis, aut in his, quæ tali crimini proxima sunt: quia tũc requiretur apprehensio clerici, & cõcubinæ in ipsomet crimine, sicut dicitur de latrone in l. fur manifestus ff. de furtis: sed requiritur, quod concubina stet publicè parata ad cõcubitum cum tali clerico: nam ex hoc habetur pro eius publica concubina, si illud, quòd sit parata, obuenit ex præterita, & anteriori cõsuetudine intrandi clericum cum illa, vel illam ad domum clerici accedendi, vel ad alias partes, & loca adhoc conueniẽtia, & istud sonant verba legum nostri regni dicentia, *por cada vez que fuere hallada estar con clerigo por su manceba*, & alibi, *contra la muger que publicamente estuuiere por manceba de clerigo.* sufficit enim, quod sit ad illud concubitum velut meretrix in postribulo, vel vsurarius ad bancum, vt in l. palam in prin. ff. de ritu nupt.

nupt.& in c.quamquam de vsur.lib.6. itaque actus concubinatus sufficit, quod sit cõtinuatus respectu aptitudinis, & ita cócludit glo. in pragmaticis sanctionibus tit. de cõcubinarijs, in parte, euidentiam.

Et caueant clerici, habentes has cõcubinas, ne sint de mulieribus publicè meretricantibus interuẽtu pecuniæ, vt sunt stantes in lupanario, vel illæ, quas vulgò dicimus *rameras*: nam tunc si has tales habent in cõcubinas, vt lenones, siue *rufianes*, crimen istud excedit cõcubinatum, vt in l.4.ti.14.lib.8.ordin.* Quæ est l.4.tit.11.lib.8. Recop. *Y la pena destos se aumentò por la ley* 5. & 10.eod.tit.& lib.* Si vero non habẽt, vt lenones, nihilominus quamuis illa cõcubina furtim, vel publicè alios admittat, si tamẽ clericum habet, vt amasium, cuius domum illa intrat, vel ille illius cõcubinæ, & dormiunt simul, priuatimque cõuersantur, taliter quod publice dicitur, illam esse publicam concubinam talis clerici, vel vxorati, nihilominus, vt concubina erit punienda: nec video causam dubitationis, quam scripsit in hoc Ioa.Lup.in d.c.per vestras §.21.in finalibus verbis.

Rameras.

Et aduertant testes deponẽtes de huiusmodi cõcubinatu, quod concludãt, quis alium teneat: nam si concubina tenet clericum, aut vxoratum in domo sua, eiq; præstat necessaria, & facit expensas, debent testes deponere, ne conuincantur de periurio, quod ipsa tenet eum, & ita notat in Specul.Ioa.Andr.in tit.de cohabit.cleric.& mulier.& sequitur Hyppol.in repet.rubr.de probation.fol.paruo 42.

Item semper cõcludant in suo testimonio de reputatione populi, aut viciniæ, cõcludẽtes, qualiter illi habentur pro concubinarijs; nam publice dicitur aliquis excommunicatus, qui pro excommunicato reputatur in populo, seu vicinia, vt est glo.in c.exceptionem de exception. & facit tex in c.fælicis de pœnis lib. 6. & quod notat Ioa.Lup.in d.c.per vestras §.21.num.16.& cum agatur de probando, velut manifesto, & non de notorio, ideo talis exigitur probatio, vt in l. ciues.& incolæ, & ibi glo.C.de appell.

16 Octaua conclusio est, quod ita Iudex potest procedere contra concubinam, si tempore incępti processus aliqui sint in ipso crimine concubinatus, nec sufficit, ꝙ anno præterito fuerint in concubinatu, aut mensibus præteritis, nisi eo tempore, quo Iudex procedit, reperiantur in ipso crimine: pro quo sunt ponderanda verba legũ istius nostri Regni, de quibus supra dixi, in quantum expressis verbis dicunt, *Por cada vez que se la fallaren*, & ibi, *No sea osado de tener, ni tenga*, & ibi, *e qualquier que la tuuiere*, & ibi, *Fuere fallado alguna muger ser manceba*: itaq; leges ista per verba de præsenti, requirunt, quod initio, & tempore, quo Iudex procedit, sit concubina clerici, aut coniugati ista mulier, nec sufficit, quòd ante illud tẽpus fuerit, aliud enim est per verbum præsentis temporis dicere, *No tenga, vel tuuiere, vel fuere fallada*, & aliud est dicere, *Huuiere tenido, vel sido*, & sic de præterito, quod enim in præsenti requiritur, non verificatur in præterito, vt concludit Bar.in l.4.§.prætor vers. sed quid si maiore ff.de damn.infect.& quando lex punit continuationem, & apprehensionem de præsenti, vt est in punitione cõcubinatus per dictas leges, nisi illa qualitas inueniatur tẽpore initiati processus, nõ sufficit de præterito fuisse, nam leges nostri Regni, & animũ continuatũ, & factum requirũt, & illud esse de præsenti, aliter non datur locus Iudicibus ad procedẽdum: & ita in simili notat Bar.in l.eũ, qui §.in popularibus ff.de iur.iur. & vbicũque requiritur apprehensio tempore processus, aut per manum Iudicis, vel Ministri, non sufficit probatio criminis de præterito, & plura iura, atque doctrinas, quas possẽ referre, ponit Ias. in l.1.ff.de acquir. possess nu.87.& Ang.atq; August.in tract.maleficiorum, in parte, dictus Andreas armatus num.7.

Quo tempore debent concubinarij apprehendi.

Et quia mala consuetudo hominis præsumitur continuata, cum semel malus semper præsumatur malus, vt in c.semel de regul.iur.& in l.si cui §.ijsdẽ ff.de accus.probato, quod semel fuerint isti concubinati publicè, præsumitur, quod hodie sint in eodẽ genere mali, atque peccato, quia non est facilis mutatio malæ vitæ in bonã, & ideo semel concubina, præsumeretur concubina, nisi clarissimè vitæ emendatio probetur, vt quia illa iam habet maritum in legitimo matrimonio coniunctum, vel quia intrauit monasterium, vel in continua societate honestissimarum matronarũ demoratur; nam ex tali cohabitatione præsumitur prior malus status mutatus, nam propter desistentiam ab iniquo viuẽdi genere, & reuersionẽ ad bonum, fingetur quis noua persona, vt elegãter scribit Roma.in cons. 236. Et in dubio si ista mulier probasset, ꝙ per tres annos proximè præteritos, benè, atq; honestè fuit cõuersata, exclusa amicitia, & familiari conuersatione clerici, aut vxorati, nõ præsumeretur continuatus cõcubinatus, vt est tex.& ibi notat Ang.in auth.de monachis §. huic autẽ collat.2.nam præsumptio, quæ oritur ex isto honesto genere viuendi, excludit præteritæ malæ vitæ præsumptionẽ, vt in c. ferrum 50. dist. & per Fely.in cap.cũ deputati de iudic. & facit, quod eleganter notat Ioa.Faber.in §, scortis instit. de inoff.testam. ista enim præsumptio, quæ oritur, ex præsenti bona vita, excludit anteriorẽ præsumptionẽ, quia non sunt paris potẽtiæ, si enim essent pares, tãtum valeret vna ad offendẽdum, quantum alia ad excludendum, secũdum Bald. in l.Sabinus ff.cõmun.diuid. & mitior præsumptio in paritate pręualeret, & staręmus pręsumptioni, de præsenti posse esse.

Mala consuetudo præsumitur continuata

Nona conclusio est, quod concubinarij, non solũ pœnis legalibus expressis supradictis legibus huius Regni puniẽdi sunt, sed vltra illas, facta probatione, resultant alia genera pœnarum, atque grauaminum contra cõcubinarios: inter quas est & illa, quia non possunt esse testes, tum quia perseuerantes in peccato publico non sunt legitimi testes, vt in cap. testimonium de testib. quod exemplificat in practica Lãfran.in c. quoniam contra in parte testium depositiones nu. 123.de prob.& facit glo.in l.3.§. lex Iulia ff. de testib.& Felyn. notat in d.c. testimonium vers. 17

Concubinarius an sit testis.

tertiò

tertiò nota, & per Feder. de Sen. in cós. 120. tum quia iura nostri Regni hoc expresse disponunt, *En los amancebados*, vt est tex. in l. 8. tit. 16. p. 3.

Item si vxor stipulata fuerit à viro pœnam aliquam si concubinam habuerit, & ille habeat, committitur pœna, & valet stipulatio, vt est tex. aureus, & ibi DD. in l. ex ea parte §. mulier ff. de verb. oblig. notat Ioa. Lup. in d. c. per vestras §. 21. sub nu. 6. & Bal. in c. 1. vt lite non contest.

Vxor concubinarij. fugit, sine pœna à domo mariti.

Item si maritus habet cócubinam in hoc punitur, vt vxor non solum debitum coniugale possit iustè denegare, sed potest fugere à domo viri, nec est ei restituenda, donec dimittat concubinam: & ita notat Ioan. Lupus vbi supra, num. 8. & idem eosdem authores allegando notat glo. in pragmaticis sanctionibus, in parte, reprehensibilis, & notat Bal. in c. 1. vt lite non contest. 1. col.

18 *Cócubinarius repellitur ab officijs.*

Item publicus concubinarius repellitur ab officijs, seruata distinctione, quam ponit glo. in dictis pragmaticis sanctionibus, in parte, inhabiles, nec præstat votum in electionibus, vt notat Innoc. in margarita, in parte fornicator, & idem Innoc. in c. sicut de cohabit. cleric. & mulier. & concubina nó potest esse testis pro amasio, sicut nec vxor. vide Bonif. de Vitalinis in tract. malefi. in tit. de testib. nu. 11.

Item filius ex concubina clerici, in sacris ordinibus constituti, in hoc punitur, vt nec patri, nec matri succedat, vt in l. 9. Tauri. * Quæ est l. 7. tit. 8. lib. 5. Recopil. * & illa non solum in concubinario coitu, sed etiam in quouis alio, etiam vnico loquitur, vt filius talis clerici, odio patris, neque matri, neque patri nullo modo succedat: licet natus ex clerico in minoribus, etiam beneficiato, possit succedere, vt concludit cótra Rode. Suarez noster Couar. in lectura quarti, in 2. par. c. 8. §. 5. sub num. 17. de qua materia ante eum benè loquitur, & idem concludit glos. in pragmaticis sanctionibus, in parte Arcere, vbi plura iura allegantur.

Item sicut talis filius non succedit patri, eodem modo neque parentes eisdem, vt concludút DD. cómuniter in dictis locis, & Azo. in summa C. de legit. hæred.

Item si maritus, relicta vxore, cohabitat concubinæ, vel etiam non vult redire ad vxorem, non solum Iudex Ecclesiasticus potest adire super reintegratione, & restitutione, quasi possessionis matrimonij, sed etiá Iudex secularis, qui potest sponsum, & maritum compellere, vt cohabitet vxori, & est ad hoc competens Iudex, vt concludit Abb. in c. ex literis de sponsalib. sequitur Felyn. in c. præterea eod. tit. sub nu. 28. & Stephan. Aufrer. in clem. 1. de offic. Ordin. in fallentia, ad quartam regulam sub nu. 25.

Si concubina fit hæres.

Item si concubina fuerit instituta hæres, præteritis, vel exhæredatis fratribus, poterút fratres querelare testamentum, vt concludit Ioa. Lup. in cap. per vestras de dona. inter vir. & vxo. §. 9. in conclusione sub num. 11. & aliqua in materia concubinarum, vide per Hyppol. in l. patre ff. de quæst.

S V M M A R I A.
Capituli vigesimi septimi.

1 *Crimen periurij est mixti fori.*
2 *Quid sit periurium*
3 *Periurium committitur in omittendo.*
4 *Periurium præsumptum non est punibile.*
5 *Periurium an sit crimen publicum.*
6 *Frangens fidem an puniatur de periurio.*
7 *Pleito omenaje qualiter recipiatur.*
8 *Periurus qua pœna puniatur.*
9 *Quando liceat venire contra proprium iuramentum.*
10 *In periurio requiritur dolus.*
11 *Quando cessat pœna periurij,*
12 *Vniuersitas obligatur iuramento.*
13 *Lex prima de los perjuros habet locum in quasi contractibus.*
14 *Iudex periurus incurrit infamiam.*
15 *Iudex an compellat relaxare iuramentum.*
16 *Periurium quis teneatur probare.*
17 *Periurus circa positiones qualiter puniatur.*
18 *Testis periurus qualiter puniatur.*
19 *Corrumpens testem, vt falsum deponat, punitur pœna falsi.*
20 *Pœna falsi an habeat locum, vbi alia pœna imponitur ab statuto.*
21 *Falsus testis in criminalibus qua pœna puniatur.*
22 *Declaratio ad l. fi. de Toro.*
23 *Declaratio ad l. 3. titul. de los falsarios lib. 4. fori.*
24 *L. fi. de Toro an habeat locum in corrumpente testes.*
Periurium omni lege probibetur.
25 *Corruptio testium qualiter probetur.*
26 *Testis sibi contrarius an reducatur ad concordiam.*
27 *Testi periurio qualiter succurratur.*
28 *Rusticitas an excuset à periurio.*
29 *P[illegible]rus impropriè dicitur hæreticus.*
30 *Testis periurus non gaudet nobilitate personæ ad vitandam torturam.*

C A P V T XXVII.

In l. 48. de punitione falsorum testium, & qualiter periurium cómittatur.

Quæ est l. 57. tit. 5. lib. 2. Recopilat. & l. 4. & 7. titul. 17. lib. 8. Mas no estan puestas estas leyes en el *tit. 6. lib. 3. Recopil.* donde estan los Capitulos de los Corregidores, *loquuntur tamen istæ leges ad propositum, & materiam*

huius

huius Capitul. in lege tamen 36. titul. 6. lib. 3. Recopil. est vnum verbum contra testes falsos. *

VT in exactissima cura, atque diligentia sit Iudicibus punitio falsorum testium, cómédat lex ista, & nimirum, cum periurium sit lege diuina prohibitum, vt in cap. non peierabis 22. q. 4. & in cap. quicunque 7. q. 1. & in cap. 1. de crimine falsi, & ideo in iure crimen periurij reputatur atrocissimum, vt notat Bal. in l. 1. C. de sepulchr. viol. Imò reputatur grauius crimen, quàm homicidium, vt in cap. ille 22. q. 5. & ideo periurium appellatur grande scelus, vt in cap. si. 2. q. 1. & dicitur detestanda belua, & de rebus humanis eximenda, vt in cap. homines 22. q. 2. & ideo amissione vitæ punitur periurus, sicut alij grauissimi criminosi, vt in c. Rex debet 23. q. 5. cũ enim Deus videatur Auctor illius, actus, in quo iuratur, vt notat Bal. in l. si quis maior C. de trãsact. qui mentitur peierando, illudit Christum, & ideo grãde crimen committit, dignum Dei, & Principis secularis indignatione, vt in d. l. si quis maior, & ob id crimẽ periurij ab vtroq; Iudice, tàm Ecclesiastico, quã seculari punitur, vt notat Io. And. in c. licet de iur. iur. lib. 6. quẽ sequitur Alex. in Apostil. ad Bar. in l. omni noua tione C. de sacrosan. eccles. & notat Guid. Pap. cons. 29. & licet dicat tantum crimen Ecclesiasticũ, Roman. in cons. 512. quem refert Couar. in lectura quarti in prima part. cap. 7. in fi. num. 20. fol. 49. tamẽ mixti fori esse crimen apertiùs authoritate dictorum Doctorũ comprobatur, quibus assentio, & idem notatur in quæst. Delphin. q. 78.

1 *Periurium mixti fori.* Nisi intelligas, quod periurium pertineat ad forum Ecclesiæ, respectu pœnitẽtię, vt in c. omnis, & in c. noua de pœniten. & remiss. vel quãdo ageretur de remissione vinculi iuramẽti, nã Iudex laicus non potest remittere iuramentũ, nisi principaliter concerneret vtilitatem suam, vt in c. 1. de iur. iur. & in c. 2. de sponsalib. Si tamen facto iuramento ageretur de transgressione, tàm secularis, quàm ecclesiasticus est Iudex, vt de ecclesiastico patet in c. nouit de iudic. & de seculari patet in cap. lex debet 24. q. 5. & vt iuramentum seruetur, accumulatur forum foro, vt in c. cũ C. laicus de for. comp. lib. 6. & ad obseruantiam potest laicus per Ecclesiasticum Iudicem compelli, vt in cap. licet de iur. iur. lib. 6. & notat Abb. & DD. in c. cum sit generale de foro competenti.

2 *Periurium quid sit.* Est autem periurium affirmatio mendacij, interposito iuramento, vt notat Bal. in l. fi. C. de rebus creditis, & de iur. iur. & notat Raynerius in summa, de iuramento, & periurio §. 5. & Sanctus Thomas in 2. 2. q. 98. & ideo periurus dicitur nequiter decipere credentes, vt in c. 1. 22. q. 1. & in cap. homines 22. q. 2. & quando aliquis propter periurium aduersarij, aut falsum testimoniũ testium, de quibus lex nostra loquitur damnificatur, dicitur pati casum fortuitum: est enim tale falsum testimonium casus fortuitus, vt notat Bald. in l. qui fortuitus colum. 2. C. de dignor. act. sicut, & de iusta sententia notatur in l. fin. ff. de adminis. tuto.

Et non solum ex affirmatione resultat periuriũ, vt dixi, sed ex dolosa taciturnitate resultat quoque periuriũ, si testis interrogatus dixisset se ignorare quæ apertè sciuit, quia præsens fuit, & vidit, nam hic testis non affirmat mẽdacium, sed tacet quæ verè sunt affirmanda: propter naturam officij. Et propter huiusmodi dolosam taciturnitatem dicitur commissum periurium, vt notat Ang. in auth. de testib. in prin. collat. 7. & est tex. in l. presbyteri C. de Episc. & Cler. & in l. 1. tit. 7. p. 7. per Felyn. in c. 1. de testib. cogen. nisi aliqua iusta subsit ratio, qua se posset excusare testis, qui nihil se scire affirmauit, vt quia de nocte casus contingit, vel in multitudine hominũ: quo casu præsens esse potuit, & ignorasse quæ facta sunt, vt in l. si cum exceptione §. in hac ff. quod metus causa, vbi est glo. De quo loquitur elegãter Cœpol. in caute. 231. & Thom. Gram. in vot. 21. & Bal. in c. 1. §. 1. quid sit inuestitura, & an sola præsentia probata sufficiat, vt probetur periurium, notat Ias. in rubr. C. de in ius vocan. 3

Et non solum testis, qui tacet veritatem, dicitur periuriũ committere, vt dixi, sed Tabellio, qui iurauit rectè suum exercere officium, si cælat prothocolum, & dicit, se nõ fuisse rogatum, cum fuerit, est periurus: & adhuc in crimẽ falsi incidit, vt notat Bal. in l. eum, qui C. ad leg. Cornel. de fals. nisi fortè instrumentum esset antiquo tempore initum: nam propter tẽporis diuturnitatem, præsumitur ignorantia, maximè in Tabellione bonæ famæ, vt notat Ioann. And. in addit. ad Specul. tit. de instrum. editio. §. 1. in prin. & sequitur Rabena in Alphab. aureo, in parte notorius, & Roman. in sing. 371. 4

Quod autem dixi ex affirmatione falsa, vel dolosa taciturnitate nasci periurium, intelligo de vero periurio, non tamen negandũ est, quin præsumptũ periurium nascatur quoque ex nõ verisimili depositione testis: qui enim verisimilia non deponit, præsumitur falsum asserere, vt notat Baldu. in l. 1. C. de seru. fugit. & sequitur Matthæus de Afflict. in decis. 345. & isto quoq; casu præsumitur periurium, licet ob id, quod sit præsumptum non est punibile, sicut periurium verum, vt ibi notat Bal. & est doctrina omnium post Innoc. in c. quia verisimile de præsumpt. *Affirmatio falsa.*

Non tamen debet Iudex secularis faciliter præsumere periurium, & super eo declarare: nam tunc istud licet, cum clarè constat de periurio: si verò dubiũ est, non potest secularis declarare periurium, vt notat Alexan. per bona iura in l. fin. ff. de crimine stellionatus, in Apostill. ad Bart.

Item olim de iure communi, cum crimen periurij esset priuatum, nemo poterat accusare, nisi ille, cuius intererat, vt in l. fin. ff. de crimine stellionatus, & notatur in l. 1. ff. de iur. iuran. nisi crimen coram Iudice committeretur, vt in

Loud-

l.nullum C. de testib, & sic non facilis dabatur aditus infamandi homines de periurio: hodie vero iure nostro Regio saltim contra testes falsos deponentes, quilibet de populo potest accusare, & indistinctè admittitur tanquam in crimine publico, vt in l.1.iuncta l.5.tit.7.par.7. in alijs vero periurijs vltra testes forte iura communia remanent incorrecta, vt in l. præcipimus in fi. C. de appel.nisi vt infra subijciam, & sic intelligenda est l.16.tit.11.p.3.

5 Aliquando tamen ratione qualitatis admixtę, periurium est crimen publicum, & cuilibet datur accusandi facultas, vt si quis falsum testimonium deposuit, & iterum in eodem casu videretur esse contestis, mutato nomine, & vestibus adiuit Iudicem, & iterum falsum deposuit, nam isto casu propter admixtam falsitatem, in mutatione nominis, quæ hoc casu committitur, vt in l. falsi nominis, & ibi glo. & Bart. quilibet poterit istud crimen falsi accusare, vt in l.2. & 6. titul.7. par.7.

Item vbicumque Iudici constat de periurio testes siue admixtum crimē publicum falsi, siue non habeat admixtum, sed sit simplex periuriū, poterit talem testem ex suo officio punire, vt in l.fi.tit.16.p.3. & in l.28. tit.1.p.7. dum tamen de nouo inchoetur processus contra talem testem; nam sine nouo processu, punitio non fiet, vt probant verba d.l.fi. ibi: *De suo oficio les puedan demandar*, itaq; petitio prius contra testem est dirigenda, atq; eius audienda defensio, antequam condemnetur de falso, & ita tenet Abb.in c.2.de ordin.cognatio.col.12. idq; per plura iura corroborat Hierony.Cuchalon.in tract.malef.Angel. in parte, nec non ad quærelam, in fi.

Et licet in reprobatione testium, si crimen probetur, non possit à Iudice contra testem imponi pœna corporalis, aut pecuniaria, vt in l.fin. tit.1.p.7.tamen ista lex non procedit, si periurio testis probato, repellatur á testimonio, nam vltra reprobationem poterit quoq; testis puniri ex Iudicis officio, pœna condigna, vt in dicta l.fin. tit. 16.par.3. ibi, *Darles pena segun entendieren que merecen.*

Clericus periurus. Quod intellige, nisi testis sit clericus, quia hunc non poterit secularis Iudex, etiam ex suo officio punire, quamuis in suo iudicio falsum deposuit, & ista est communis opinio ex sententia plurimorum Doctorum, quos refert noster Bernardus Diaz de Lugo, Episcopus Calaguritanus in sua practica Canonica in parte falsi testimonij rei.

Et periurium non solum interposito iuraméto tactura sacrorum, aut per religiosæ rei affirmationem interuenientem committitur, iuxta notata per Innoc. & DD. in cap. & si Christus de iur.iuran. & per Cardin.in clem. 1. §.porrò de

6 *Quid si fides interponatur.* hæret.sed quando fides interponitur inter Christianos, si illa frangitur, frangens fidem, vt periurus punitur, vt notat Ioan.& Hostiens.in c. quærelam ne prælati vices suas, & alios refert istam opinionem sequendo Felyn.in c.quærelam de iure iuran. & dictus D.Bernardus Diaz in dicta practica, in parte, ac periurij, nam interpositio bonę fidei iuramento æquiparatur, vt in c.ad audientiam quod metus causa, & sicut iuramētum representat maiorem, ita interpositio fidei, vt hortatur in quæstionibus Capellę Tholosanæ q.382 & ita intelligerem auth.sacramenta puberum C.si aduersus venditionem, & ista ratione fractor fidei in promissione interpositæ punitur, vt periurus de iure communi, licet extraordinem, & non pœna ordinaria, si sacra non tanguntur, & in isto casu, quando interponitur in contractu siue promissio ne bona fides, putarem intelligendam l.26.tit.11.p.3. quæ dicit: *Que si alguno biziere pleyto omenaje para cumplir alguna cosa, que si lo falleciere, es porēde perjuro*, nam *pleyto omenaje* secundum consuetudinem Hispanorum solet interponi positis palmis intra palmas nobilis recipientis promissionem, quæ interpositio est signum humilitatis, & obedientiæ ex parte promittentis, vt notat Innoc.cap.olim inter, de restit.spoliator.& istis palmis interpositis, & permissio homagij habet in se quoddam genus humiliationis, & seruitutis, vt notat glo. in l.si vsusfructus legatus ff.de vsufruct.& ideo per procuratorem non interponitur, vt notat Bal.in l. 1.ff. de acquir.rer.domin.in fi. & hæc procedunt dicendo per hæc verba, *Doy mi fe, y palabra, haziendo como hago pleyto omenaje, como cauallero, y hombre hijo dalgo, segun fuero de España de cumplir, ò hazer guardar tal cosa*: & casu quo hæc verba ponerentur, clara, atque rationabilis est decisio illius legis, cum facta mentione interpositionis fidei, si frangitur promissio, incurrit periurium, sed quia illa lex de fidei interpositione nihil dicit, imó nec in l.2.tit.5.par.7. vbi interponitur *forma del pleyto omenaje*, & in l.5. titul.15. par.7.& per Bal.in c. 1.quo tempore miles, & in c.1.§.fin.per quos fiat inuestitura, & per Thom. Gram.in vot.10.col.3. & per text.in l.4.titul.25. par.4.& ideo quod sit periurus per solam interpositionem verborum *del pleyto omenaje*, videtur satis nouum, attenta mente iuris Canonici, atq; Ciuilis, quia sola tactura palmarum, etiam interposita fide non est sufficiens, vt quis condemnetur pœna ordinaria periurij, licet sufficiat ad extraordinariam pœnam, vt per bona iura concludit Matth.de Affl.in Constit. Regni Siciliæ rubr.55.sub num.11. quanto ergo minus sola promissio hominis ad hominem etiam tactis palmis in *forma de pleyto omenaje*, non debet sufficere ad pœnam periurij, de quo in d.l.26. & ideo, vel illa intelligenda est, quando interponitur bona fides, vel quod frangens *pleyto omenaje*, sit periurus, id est promissionis solemnis fractor, non tamen reatum periurij incurrit. Vel *pleyto omenaje* dicatur publica fides, vt notat Antonius Nebrissensis suo dictionario verb. *omenaje*, quā frangens sit periurus, & tenet Oldrad. consi.93. *Plēyto omenaje.* 7

*Tu adde, *en materia de pleyto omenaje* sequentia: primo l.4.tit.26.par.4.& l.25.tit.16, par.3, & Couarru.in c. quamuis pactum 1.par. §. t. nu. 1. in vers.qualiter autem homagium, & c.& Greg. Lopez in l.26.tit.11.par.3.verb. *o le ficiere pleyto* & D.Padil.in l.si quis maior num.36.C. de transactio.Pinell.in l.2.de rescind.vend.3.par. cap.1. nu. 13. & Peralta in l. vnum ex familia in princ. nu.23.ff.de legat.2. vbi tenet quod qui contra homa-

homagium aliquid facit, peierat, & vide nouissime Gutierez in auth. sacramenta puberum C. si aduersus vendit. nu. 148. & bene Mendoça de pactis lib. 1. cap. 6 q. 6. nu. 12.*

8 *Pœna periurij.* Vt liqueat ergo pœna se periurantis attenta mente legum huius regni in concordantia iuris communis, sic est distinguendum: nam aut quis est periurus, vt persona principalis, & non accessoria, & siquidem iuramentum non respicit alterius damnum, aut interesse, vt est in eo qui iurauit non comedere carnes quas postea comedit, & isto casu periurus nullam pœnam in foro iudiciali incurrit, vt notat glo. in l. 2. C. de rebus creditis, & iur. iur. & ista est communior opinio contra Alex. dico contra Angelum ex relatione Ias. in l. si duo §. fin. ff. de iur. iur. & ista erit prima conclusio.

Quod extenderem, non solum quando sibi ipsi iurat, vt in exemplo supra posito, sed etiam quando alteri iurat ex eius voluntate, vt est in iuramento á parte parti delato, vel á iudice parti, vt in d. l. 2. C. de rebus creditis, & iur. iurand. & de iure Regni est tex. in l. 26. tit. 11. par. 3. in princ.

Quando iurat non ludere. Et istud subintellige, quando iuramentum litis decisiuum defertur á parte parti, quod esset secus si cum parte etiam in solum præiudicium iurantis esset iuramentum interpositum: puta si ad instantiam amici, cuius nullum vertitur præiudicium, aliquis iurat non ludere, nam licet ludendo solius lusoris vertatur præiudicium, & nō amici, ad cuius instantiam iurat; nihilominus frangens tale iuramentum, periurus est: quia accessit promissioni validæ, vt notant Bart. Paul. Ias. & DD. in l. ex ea parte §. mulier ff. de verb. oblig.

Quando est periurus in contractu. Secunda conclusio in ista materia sit, quod ille qui iurat alteri in illius commodum, aut interesse, si non adimplet iuramentum, incurrit periurium, vt in l. si quis maior. C. de transact. etiam si non dolo, sed culpa interueniente, iuramētum non impleuerit, secundum Ias. ibi, & in l. qui iurasse ff. de iur. iuran. & vltra pœnas infamiæ, & amissionis actionis, & aliarum, de quibus in d. l. si quis maior, quam benè declarat Anchar. in cons. 148. periurus in contractu amittit omnia bona, vt est text. in l. 1. tit. 6. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 1. titul. 17. lib. 8. Recop. quæ declarat quod hoc procedat in contractibus in quibus potest poni iuramentum. * & durius punitur iurans, & periurans in contractu, quam extra contractum, ex causis de quibus per Bal. in c. testimonium nu. 6. de testib. & ideo omnium bonorum amissione ponitur in d. l. 1. *de los perjuros*, * Quæ est d. l. 1. tit. 17. lib. 8. Recop. * quæ loquitur in iuramento de futuro: in iuramento de præterito cessat infamia, vt in glo. & ibi communis opinio in l. Lucius ff. de his qui notantur infam. & glo. in l. quæ sub conditione in princip. ff. de conditio. institu.

Quando nō valet contractus. Quam legem intellige quando conuentio, seu contractus in quo imponitur iuramentum, est validus, nec contra bonos mores, aut in alterius detrimentum, & sic lex illa loquitur de huiusmodi contractu obligante animam iurantis, vt probant verba legis ibi, *en peligro de sus animas:* si ergo contractus nō valeret, ex sex causis quas notat Bal. in l. si ad excludendum C. de reb. cred. & iu. iur. vel ex similibus in illis casibus contrauenients contractui, non est periurus, nec habet in eo locum pœna de qua in d. l. 1. Itaque licet quis propria authoritate contraueniat huiusmodi contractibus, in casibus quibus licet propria authoritate contrauenire, de quibus p Innoc. & DD. in c. venerabilem de elect. non habebit locū pœna d. l. 1. tanquam iurans contrauenire contractibus iuramento vallatis: non est tamen isto casu negandum, quin iste qui iurauit illicitè, debeat puniri, saltem extra ordinem, vt est aurea lex 11. in fi. tit. 11. par. 3. & in c. tua nos de iu. iur. & quando quis contrauenit contractui iurato propter impedimentum iuris, á quo affectus est ipse contractus, habent locum supradicta, vt in l. non dubium C. de legib. idem est si quis contrauenerit, aut non impleuerit contractum iuratum, propter impedimentum naturæ, siue propter impedimentum personæ, à quo præstitum est iuramentum, vel cui iuratum est: & exempla quæ possem referre, ponuntur iura Regio in l. 27. tit. 11. par. 3. & de iure communi illa exempla, & alia in praxim vtilissima ponuntur per Matthæum de Afflict. in Constitu. Regni Siciliæ rubr. 55. sub num. 18. Itaq; in istis exemplis pœna d. l. 1. *de los perjuros*, locum non habet: & idē adnotat Ias. in §. item si quis postulante de action. num. 68. & per Alex. in Apostil. ad Bar. in l. continuus §. illud ff. de verb. oblig.

Item lex prima *de los perjuros* loquitur quando dolo, vel culpa, siue faciendo, siue committendo contrauenit quis contractui iurato, vt probant illa verba, *quebrantare, ò no guardare*: itaque contrauētio dolosa, aut culpabilis propter latam culpam exigitur, vt pęna locū habebeat: de dolo patet, vt in d. l. si quis maior, & notat Bal. l. obseruare §. proficisci ff. de offic. Proconsf. & per Alex. in l. si. ff. qui satisd. cog. & idem in l. qui iurasse ff. de iur. iur. de culpa tenet Bal. & Albaro in c. licet si de feud. fuer. controuers. inter Domin. & agna. in vsib. feud. hoc tamen quantum ad pœnam, & reatum periurij, maximè in causa d. l. 1. *de los perjuros*, vbi pœna est amissio omnium bonorū, confirmat Ias. in d. l. qui iurasse, cuius opinio mihi in casu isto videtur æquissima: & sic dicta verba, *quebrantare, ò no guarde*, intelligerem frangēdo iuramentum directè, vel indirectè, ex dolosa tamen intentione. 10 *Dolus, vel culpa requiritur in contrauentione iuramenti.*

Quando iusta causa interuenit. Si ergo iusta causa motus non implet contractum iuramento vallatum, non habet locum pœna d. l. 1. quia qualibet causa colorata excusat à *dolo*, vt per multa iura notat Alex. in 2. vol. cons. 119. & in 5. volu. cons. 75. nec periurus dici potest qui ex tali causa deserit iuramentum, vt est glo. in l. fi. ff. qui satisd. cogant. & in l. si libertus iurauerit ff. de oper. libert. & per Bal. in c. ex literis de Constitu. & per Ias. in d. l. si quis maior in 3. & 4. col. Et eadem ratione debitor qui non soluit vsuras, licet in effectu sit periurus, vt in c. debitores de iu. iur. tamen ex iusta causa, re ipsa quæ resultat non soluendo vsuras, euitat infamiā notat Fely. in c. testimonium de testib. sub nu. 20.

Item

11 *Effectus requiritur in contraueniente.*

Item lex prima *de los perjuros*, locum habet, quando cum effectu ille qui iurauit cõtrauenit contractui: itaq; non ſufficit cœpiſſe contrauẽtionẽ, ſed requiritur cõſummatio, vel per actũ contrarium, vel per lapſum termini, vel alio quouis modo, ex quo conſtet cum effectu, iurãtem impleuiſſe iuramentum: quia dict. lex. 1. imponit pœnam amiſſionis bonorum, per verbũ præteriti tẽporis, & ipſo iure, vt probant illa verba *por el miſmo hecho ayan perdido y pierdan todo ſus bienes*: & quando lex ſic loquitur per verbũ præteritũ, aut præſentis tẽporis, ipſo iure pœna infligitur: vt eſt gloſ. in l. in criminali. C. de iuriſdicti. omn. iudi. & notat Bart. in l. exat. ff. quod metus cauſa. & Ang. in authen. de hæredibus & falcidia. §. ſi quis coll. 1. & quando ipſo iure pœna imponitur, requiritur cõſummatio actus, vt in cap. perpetuo. & ibi Domini. de electio. lib. 6. & plura alia notat Felin. in tractatu de conatu, verſic. fallit quarto: & vltra conſummationem requiritur declaratio, ſecũdùm Felinum in cap. Rodulphus de reſcrip. & per Iaſſonem in l. 3. §. quod autem ff. quod quiſque iuris.

Item dicta lex prima procedit & locũ habet quãdo contrauẽtio aduerſus cõtractum iuratũ facta fuit, vt in totum abſorberetur effectus cõtractus: & id ſonant illa verba, *que quebrantarẽ, ó no guardaren*: ſecus ſi differretur effectus dicti contractus iurati, vt eſt quando impetratur dilatio ad ſoluẽdum intra longius tempus ex reſcripto principis, de quo in l. quotiens, & in l. vniuerſa. C. de preci. imperatori offerend. nam contrauentio iſta, tum quia non eſt contra contractum, tum quia fit authoritate regia, facit vt qui ea vtatur, non dicatur contra iuramentum venire, & ſic ceſſet pœna dictæ l. primæ *de los perjuros*: de quo poſſunt plura iura videri per Decium in 2. parte conſi. 352.

Quãdo non ſoluit coactus.

Item ex eadem cauſa dicendum eſt, pœnam dictæ legis primæ ceſſare, ſi coactus quis à rege non ſoluat prout promiſit: quod practicatur quotidiè apud Hiſpalenſem ciuitatem, cum aurũ ab Indis tranſmiſſum, promiſit quis, aut iurauit ſoluere alicui, apud Hiſpanos degenri. nã ſi tale aurum ſequeſtretur à rege, ille qui non ſoluit. minimè incurrit periuriũ, & idem eſſet ſi à iudice cõpelleretur, vt in d. l. 27. tit. 11. part. 3. dummodo coactus proponat coram iudice, qualiter ipſe iurauit ſoluere, & petat ſibi dari facultatẽ ſoluẽdi, nam ſi hoc non obſtãte ſuperior cogit, tunc verè dicitur cõpulſus, & nõ aliter, & ita probatur in l. ait prætor §. permittitur ff. de minori & in l. 2. in princ. & ibi notat Paul. ff. de iudicijs, & idem Paulus in l. 1. C. ſi aduerſus ſolutio. & in l. certum §. ſed an in ipſos ff. de confeſſis, & notat Paulus in l. parentes C. de teſtibus, & Decius in conſi. 25. & ſic intelligo notata in quęſtionibus Capellę Toloſanę. q. 42.

Quando dicatur coactus.

In dubio autem rex, aut iudex inferior non videtur per ſuum præceptum velle caſſare, aut differre obligationes iuramento vallatas, niſi de iuramento ſpecificam faciat mentionem: vt eſt gloſſ. notabilis cap. cum non deceat, de electio. lib. 6. quam commendat, plures autores Auendaño.

referendo, Matthæus de Afflictis, in deciſ. 5. & probatur per gloſſ. in auth. ſacramenta puberum C. ſi aduerſus venditio.

Ex quo inſero vnum, iudicio meo, menti tenendũ, ad euitandas malitas debitorũ degentium intra archiepiſcopatum Toletanum. Nã attributum eſt priuilegium archiepiſcopo Toletano, vt volẽtes locare reditus Eccleſiæ, iura, ſiue reditus archiepiſcopatus, poſſint tutè accedere, & ambulare intra certum tempus, quo durante, non poſſint capi ob debita, & iſtud ſolet vulgò appellari *mandamientos de rentas*, quibus tuti ſæpè eluduntur creditores, & vtinã id non fieret malitioſè à debitoribus: & vt cũque, ſit, dico ꝙ ſi debitor iurauit ſoluere debitũ, nõ poteſt ſe excuſare quin capiatur, vt ſoluat virtute dicti priuilegij regij, in tutamen arrendatorum conceſſi; nam illud non extẽditur ad debita iurata, ſed ad alia quæ non ſunt iuramẽto vallata, per dictã glo. & loquendo in literis de ſaluo conducto, ita in expreſſo notat Guillelmus Benedictus in cap. Raynuntius de teſtamen. in parte teſtamentum nu. ſol. 19. 189. *Seguro para arrẽdar rentas del arçobiſpado de Toledo.*

Item dicta lex prima non procedit in eo, qui ad certum tẽpus promiſit ſoluere, & lapſo termino, antequã accuſetur ſoluit: nã non eſt periurus, vt notat glo. in c. apud miſericordiam 32. q. 1. item ſi per fidelem nuntiũ miſit pecuniam, & non fuit ſoluta, excuſatur, vt diſtinguit Felinus in cap. teſtimonium, nu. 23. de teſtibus. *Quando labitur tempus ad ſoluendum.*

Itẽ dicta lex prima *de los perjuros* loquitur, quãdo ille qui cõtrauenit, eſt ipſemet qui iurauit: ſecus ſi eius hæres contrauenerit: nam licèt effectus iuramenti, & cõtractus trãſeãt ad hæredes, tamẽ quia ipſi hæredes non iurauerunt, non incurrunt periurium, vt notat Innoc. cuius opinio eſt cõmunis, in cap. veritatis de iur. iur. & ita in ſpecie notat Matthęus in dicto titu. de periurijs lib. 3. in conſtitutionibus regni Siciliæ.

Et idem putarem dicendum in iuramento præſtito ab vniuerſitate, iurat enim vniuerſitas, 12 *Quando iurat vniuerſitas.* vt notat Bald. in l. generaliter in princ. C. de rebus creditis, & iu. iur. nam ſi ciues ficto modo obligantur per iuramentum ab adminiſtratoribus, & ſoli ipſi adminiſtrantes ligantur iureiurando, & alij ciues ficto modo cõtraxiſſe vidẽturicur non idem dicemus in iſtis quod in hæredibus dicit Innocen. in d. c. veritatis quẽ cõmendat Bal. in l. 1. C. de rebus creditis, & iur. iuran. & Paul. in l. fin. ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt vi eximat, & Feli. in c. quæ in eccleſiarum col. 23. de conſtitutio. & in c. cum ſit generale nu. 9. de foro cõpetent. & quod vniuerſitas iuret, vide Iaſ. in auth. ſacramenta puberũ. num. 64. C. ſi aduerſus venditio. ſed hoc non obſtante, quod iſta lex prima quæ loquitur in perſona, habeat locum in vniuerſitate, tenet Iaſ. in l. ſi quis maior. nu. 7. C. de tranſactioni.

Item lex prima *de los perjuros* propriè loquitur, quãdo iuramentũ interponitur ſuper contractatu, & eſſet ſecus ſi interponeretur ſuper teſtamẽtis, aut alia diſpoſitione ſui natura reuocabili: nã reuocãs non incurrit pœnã huius legis primæ, loquẽtis in contractibus, & rationibus, & iure relato per Iaſ. in auth. ſacramenta *Quãdo iurat non reuocare teſtamentum*

X pube-

puberum C. si aduersus venditio. num. 68. & Ysernia in cap. 1. §. sacramenta sub num. 46. in vsibus feudorum.

Quando quasi contrahitur.

13 Item dicta lex prima, quæ loquitur in contractibus, locum habet in quasi contractibus, nam est doctrina generalis, quod vbicunq; tractatur de obseruantia iuramenti, debet extendi & est fauorabilis, & non pœnalis: vt est glos. in c. Sciant cuncti. de electio. & ista est cõmunis opinio, vt notat Ias. in authenti. sacramenta puberũ C. si aduersus venditio. nu. 72. & idem notat in l. siquis maior. C. de transactio. in princi. & regula quæ habet, quòd lex pœnalis, quæ loquitur de cõtractibus, non extenditur ad quasi cõtractus, vt est glo. in c. decet de immunita. ecclesia. lib. 6. & notat Abb in c. qua fronte de appellatio & Ias. in l. mnre. ff. de acquirend. hæredi. procedit, vbi non interponitur iuramentum, nam eo interposito, lex non est pœnalis, sed fauorabilis: ideo ad quasi contractum extenditur: & contractos, Hipano sermone significat tam nominatos, quam innominatos, de quibus in l. 5. tit. 6. par. 5.

Quãdo iuratur super exercitio officij.

Hoc autem quod dixi, pœnam extendi, ad quoscunque cõtractus, intelligo verum, si non cadunt in nomen officij, nam ibi specialis pœna est interposita à iure, cui standũ est: & ideo si tutor qui in creatione sui officij, iurauit vtilia facere, & inutilia pretermittere, vt in auth. vt hi qui perhibent obligatas se habere res minorũ §. fi. coll. 6. contra iuramentũ aliquid fecerit, licèt quantum ad damnũ minoris, obligetur ex quasi contractu, vt in §. tutores quoque Instit. de obligatio quæ ex quasi contractu nascũ. tamen si vt suspectus talis tutor remouetur ab officio, non punitur propter periuriũ in amissione omnium bonorum, vt in d. l. 1. sed est infamis & condemnatur in damno minoris, vt in l. fin. tit. 18. par. 6. iuncta l. 9. tit. 16. ead. part. vbi dicitur, qualiter debeat tutor iurare.

Quãdo iurat iudex.

14 Et idem dicendum puto in iudice qui in introitu officij iurauit administrare iustitiã: nam valet argumentũ de tutore ad iudicem vt notat Paul. in l. iusiurandũ §. defensor. ff. de iur. iurãd. Nã si malitiosè iudex fecerit cõtra iustitiam, incurrit infamiam, & venit officio priuandus: vt tradit Bal. in l. si ad excludendã C. de rebus creditis, & iureiurãdo, & est text. in l. 23. tit. 22. p. 3. facit l. quod ait §. miles ff. de his qui notãtur infamia. Si verò pretiũ accepit vt iudicaret, punitur iudex pœna l. fi. tit. 22. p. 3. & idẽ dicerẽ in alijs officialibus publicis, vt sunt saltuarij, quos vulgò *guardas de mõtes, ò terminos* appellamus; de quibus loquitur l. 32. in fi. tit. 2. p. 3. nã si probatur falsum retulisse, prout potest probari ex doctrina Abb. in c. cõtinebatur de sponsali. impube. propter periuriũ sunt infames, & possunt officio priuari, & pecuniariter puniri, prout infra subijciã, non tamẽ in amissione omnium bonorũ sunt condẽnandi: & idem dicerẽ in tabellionibus qui in sui officij creatione iurãt fideliter exercere officiũ: nã si rogati nolũt exercere, incurrũt periurium, vt notat Hostiens. in summa. tit. de fide instrumento §. ex quibus vers. & hi qui. & sequitur Cardin. in clem. 1. ver.

Custos montium.

Tabelliones

dandũ de iureiurand. & Deci. in l. inuitus ff. de regul. iur. & Feli. in c. quoniã contra falsam de probationi. col. 3. nã isto casu talis tabellio posset extraordinem puniri, & fortè officio priuari, non tamen amittit medietatem bonorum, saluo casu in quo falsitatis crimen commiserit, nam ibi aliter est dicendum.

Quãdo super retractu.

Vbicunque ergo non cadit quasi contractus in nomen officij, pœna dictæ legis primæ *de los perjuros* locum habere potest, si per modũ promissionis iuretur de futuro, & nõ aliter, ex quo semel dixi, quòd ille qui in iudicio iurauit, quod rem patrimonij, vel auolengi quam volebat retrahere, sibi, & non alteri retrahebat: quòd si postea conuinceretur de periurio, quod licèt illud iuramentum non interposuerat in contractu, sed in quasi contractu (in iudicio enim quasi cõtrahimus) quod in tali crimine non solũ in missione actionis, sed in alijs pœnis extra ordinem punietur, in omnium bonorum perditione non posset talis periurus condemnari, ex dispositione dictæ legis primæ, *de los perjuros*. Hoc tamen non extenderẽ ad occultantem bona, vel æstimationem eorum in fraudẽ contributionũ regaliũ, vt in l. 128. *del estylo*, quia in duplo tantùm contributionis punietur: neq; erit infamis, cum iuret de facto proprio de præterito vel præsenti, & non de futuro, vt est glos. in l. Lucius ff. de his qui notantur infamia, & ibi communis opinio doctorum.

Quando se periurat vitando contributionẽ.

Quãdo contrauenitur effectus iuramenti.

Item dicta lex. 1. *de los perjuros* loquitur in casu, quo quis contraueniret ipsemet cõtractui *juramento vallato*: secus est, si cõtraueniret effectibus ex contractu iurato resultãtibus in fauorẽ tertij: nã propter contrauentionẽ, cum tertio non incurritur periuriũ: vt si inita venditione, aut permutatione cũ iuramẽto, noluerit quis soluere gabellã, quæ *alcauala* debetur gabellario, ex dispositione legis primæ *en el quaderno de las alcaualas*. * Quæ est l. 1. tit. 17. & l. 1. tit. 18. lib. 9. Rec. nam per hoc vendẽs, aut permutãs non dicitur frangere contractũ iuratũ, quia solutio *del alcauala*, nõ est cõtractus, sed effectus resultãs ex cõtractu: & effectus & causa diuersa sunt, vt in c. cum cessante de appellationibus notat Bal. in l. cunctos populos in 8. col. C. de summa Trinitate, & fide catholica.

Quãdo contrauenitur qualitati.

Ex hoc quoq; potest inferri, quod pœna dictæ legis primæ *de los perjuros*, locũ non habet, si quis cõtraueniat non contractui iurato, frangendo eius effectũ in totum, sed in aliqua eius qualitate: nam contraueniens tali qualitati, quę non imminuit contractũ non punietur amissione bonorum, ex doctrina Bart. & Pauli in l. eũ qui ff. de iur. iurand. in quæstione illa, qua dubitatur quæ sunt quæ faciant crescere pœnam per inficiationem, negando factum.

Quãdo cõtractus non est acceptatus.

Item dicta lex. 1. tit. *de los perjuros* procedit, & locum habet, quando contractus, super quo interponitur iuramentũ, est certus: nã si esset incertus: & à nullo acceptaretur tanquam nudus, contractus esset nullus, & per consequẽs, si facto postea contractu cõtraueniret iurans, non esset periurus, ad quod potest induci doctrina Bal. in c. veniens de iur. iuran. quẽ sequitur Ias.

in

in l.duobus §.fin.ff.de iur.iurand. vbi tradendo intellectum glo.in c.licet de iur.iuran.lib.6.dicit, quod faciens iuramentum generale de non alienando, dicitur nudam promiſſionẽ, & animæ acceptam feciſſe, & idem ſentit Ioã.Fab.in auth.ſacramenta puberum C. ſi aduerſus venditio. vbi dicit, quòd diſpoſitio illius auth. locũ nõ habet, quãdo minor iurauit non cõtrauenire cõtractui, quia vt iuramentum repræſentet eum maiorẽ, iuramentũ debet eſſe eſpeciale, & idem notat Yſernia in c. 1. §. item ſacramenta puberum in vſibus feudorum num.42.

Quando cõtractus eſt reſpectiuus.

Item dicta lex non procedit in contractibus reſpectiuis, in quibus ſi altera pars frangit iuramentum, aut fidem, non eſt alter periurus, ſi contraueniat, vide Bald. in cap. peruenit el 2. extra.de iure iurand.

Sed qualiter ſupradicta lex prima *de los perjuros*, poterit practicari, cum in contractibus nequeãt interponi iuramẽta per laicos, obſtãte diſpoſitione tex.in l.6. tit. 1.lib. 3. ordina. & in pragmatica *de Madrid*, condite anno 1502. * Quæ eſt l.11.cũ ſeq.ti.1.lib.4.Rec.* Quas Rex Caſtellæ in tutamen propriæ iuriſdictionis, ne laici iurãdo efficerẽtur fori eccleſiaſtici, potuit iuſtè ſtabilire vetãdo ſubditis, ne alienã iuriſdictionẽ directè, vel indirectè prorogẽt ex doctrina Bar.& moder.in l.1.§.& poſt operis ff.de noui ope:nũtia.& Pau.in l.1.C.vbi de crimin. agi oporte.in proprio caſu loquẽdo, ita notat Guillel.Benedi.in repetitione cap. Raynuntius de teſtamen. in parte duas ſub num. 247. & facit quod notat Pute.in tracta.ſyndic.in c.de exceſſi Baronum. Cum ergo dictæ leges concernãt propriam defenſam regiæ iuriſdictionis, & nõ æmulationẽ, eccleſiaſticæ iuriſdictionis, nemini dubium eſſe debet, eas iuſtiſſimè conditas ex generali ratione tex.in l.1.§.denique ff.de aqua pluuia arcenda. & in l. altius C. de ſeruituti. & aqua.& in l.cum eo. ff. de ſeruitutib. vrbanorũ prædiorũ, & per hoc ceſſant notata per Abba. in diſputa. quæ incipit, ſtante ſtatuto.

An in contractibus interueniat iuramentũ.

Cum ergo ex diſpoſitione dictarum legum iuramentum non interueniat in contractibus, quomodo in praxim veniet diſpoſitio dictæ legis primæ, *de los perjuros*. * Quæ eſt d.l.1. titu. 17 lib.8.Recopil. * In quo dicerem multipliciter dando reſponſum.

Quod licet leges regiæ vetent interponi iuramenta in contractibus, ſi tamen fuerint, quãuis de facto interpoſita, iudex eccleſiaſticus poteſt adiri, vt compellat ſeculares iudices ad obſeruantiam contractuũ, in quibus tale interuenit iuramentum, & ſic exequentur tales contractũs: ita notat Alexan.in quarto volumine cõſ. 39.& Bal.in l.1.in fin.C.de rebus creditis, & dicta compulſione interueniente aduerſus iudices ſeculares poterit practicari: pœna dictæ l. 1. *de los perjuros*. * Quæ eſt d.l.1.titul. 17. lib.8. Recopil. *

Item aliter & ſecundo modo poterit practicari dicta pœna in caſibus in quibus licitũ eſt laicis interponere iuramenta in cauſis ſpiritualibus, & in compromiſſis, & in alijs ad ſuam validitatẽ hoc exigẽtibus, de quibus in pragmatica regia condita in Talauera, ſol. mihi 172. * Quę eſt l.12.tit.1.lib.4.Rec. * & per doctorẽ de Segura in repetitione l. 1.ff.de acquiren.poſſeſſio. Vbicũque ergo à lege regia permittitur iuramentum interponi, ibi contra veniens punietur pœna, de qua in dict. l.1.Si verò de facto iuramentum interponatur, contractus non debet exequi: vide Rodericum Suarez in l.poſt rem ff. de re iudica.limita. decima.

Cauſa relaxandi iuramentum.

15 Et vbicunque de facto extra caſus permiſſos in dicta pragmatica *de Talauera* fuerit iuramẽtum interpoſitum, poteſt iudex ſecularis adiri, vt compellat illum cui iuratum eſt, vt iuramentum relaxet: quia contra legem prohibentem fuit interpoſitum: & ita notat Federicus de Senis in conſil.262.& Abb.in 2.volumi. conſil.107.& Alexan.in quarto volumi. conſilio 39.& Abb.in cap.peruenit el.2.de iur.iuran.

Quãdo mulier contraxit ſine licentia viri & iurauit.

Et per hoc dicerem, quod licèt mulier, quæ contraxit ſine licentia mariti, & iurauit, poſſit ligari iuramento, quod non admitterem: quia iuramẽti interpoſitio illo caſu eſt nulla, vt notat Arias in l.52.*de Toro*, ſub n.84.& Matthęus de Afflictis in deciſ.260.& Lucas in rub.de decretis ab ordine faciẽd.lib.10. & plures allegãdo, idem comprobat noſter Couarruuias in lectura quarti c.7.§.1.in 2.parte n.3.fol.72. tamẽ licèt iuramentum ligaret, poſſit ſecularis iudex adiri, vt cõpellat ad relaxandum eum cui iuratum eſt: de quo vide Socinum in conſil.239.

16 Sed cui incumbit probatio periurij in caſu dictæ legis primæ, *de los perjuros*? * Quæ eſt d. l.1.tit.17.lib.8.Recop.* & in hoc dubio reſpõdeo ex doctrina Bal.in l.actor.in fine C.de probatio.nam ſi aliquis iurauit ſoluere in paſchate, & ego creditor accuſo debitorem de periurio, certè non oportet me probare niſi ſolam promiſſionẽ, ex qua reſultat lapſus temporis, quia cum ſit mihi obligatus, in obligatione præſumitur perſeuerantia, & ideò niſi debitor probet ſoluiſſe, conuictus eſt de periurio. ſi verò non creditor, ſed alius tertius accuſat periurium, cũ ſolum periurium ſit fundamentum ſuæ intentionis, denuntians debet hoc probare, etiam ſi conſiſtat in negatiua, quia agens neque reſpublica non habent aliud fundamentum, niſi negatiuam, ex qua reſultat periuriũ, & ita notat Innocẽt.in c.ſuper his de accuſationi.& Cynus in l.2.C.de iure emphyteotico, quem ſequitur Matthæus de Afflictis, in conſtitutio. regni Siciliæ rubric.55.lib.3.num.17.

Ius accuſandi an cõpetat tertio.

Et quia Bal.ſentit in dict.l.actor, etiam tertiũ poſſe accuſare de periurio, in contractu cõmiſſo, dicas illud eſſe verum, ſi negotiũ ſuper quo iuramentum interponitur eſſe tale, quod reſultaret punitio publici criminis, vel quid ſimile, vt ſi reſpublica ex fractione iuramẽti læderetur, tunc enim propter admixtionẽ reipublicæ, ad contractũ inter priuatos, non ſolum cõtrahenti, ſed cuilibet tertio daretur ius accuſandi, ex notatis per Caſſaneum in cõſuetudinibus Burgũdiæ rubri.10.§.fi. ſub n.17. ſi verò ſolũ in cõtractu verteretur commodum pecuniarium particulare, ei tantum competit ius accuſandi, cuius intereſt, & ita notat Yſernia

in tit. de pace iuramento firmand. §. item sacramenta puberum, sub num. 41. in vsibus feudorum, & sequitur Cassaneus in dicto loco n. 19.

Pœna periurij in iudicio. Tertia conclusio in ista materia periurij, est quod periurus in iudicio, non punitur tam graui pœna, sicut periurus extra iudicium in contractibus, vt supra dixi, nam periurus in iudicio, aut istud crimen committit in causa, circa primum caput iuramenti de calumnia, in quo iuratur, ne aliquid in causa petat malitiose, & deinde, si dum petit, constat de malitia, nō debet audiri, vt in c. cōstitutus, de in integrū restitut. & in c. suscitata & ibi per Innocētiū eod. tit. & in c. post electionem de concessio. præbend. & in l. si seruus C. de his qui ad ecclesias confugi. & per Felinū in c. de cætero, de re iudicata. *De periuro contra iuramentum calumniæ.*

Si verò periurat in tertio capite illius iuramenti, quo promittitur non corrumpere iudicem, aut aduocatum, tali casu habent locum pœnæ, de quibus in l. seruo inuito. §. cum prætor ff. ad Trebellia. & in l. 1. C. de pœna iudicis qui male iudicauit, & per Bar. in l. 1. §. fin. ff. de calumniatoribus: si verò fallendo partem periurauit, habet locum etiam de dolo actio, vt in l. si legatarium ff. de dolo.

Si verò periurus fuerit in quarto capite illius iuramēti de calumnia in quo iuratur, non vsurū se falsis instrumētis, si postea vtatur, habent locū pœnæ de quibus in l. 2. C. si ex falsis instrumētis & in l. 2. C. de fide instrumentorū, & per Matthæū de Afflict. in decisionibus suis quæst. 24. & extra istos casus periurus in iuramento calūniæ non punitur, vt in l. 136. in legibus *del estylo*.

17 *De periuro in positionibus.* Si autem non in iuramento calūniæ, sed in responsione positionum pars principalis deierauit, omissis opinionibus antiquorū, hodie iure nostro regio, siquidem est actor amittit causam, si verò reus fuerit, habetur pro cōfesso, vt in l. 13. in legibus *de Madrid*, circa ordinē iudiciarium litis. * Quæ est l. 2. in fine tit. 7. lib. 4. Recopil. & iunge l. 2. tit. 17. lib. 8. Recop. & super adde d. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. veteris ordin. columna 917. ex princip. & per seq. columnā. * & istud additur per illam legem, *allende de las otras penas*: aliæ autem pœnæ sunt, de quibus lex illa facit mentionem, scilicet, quòd puniatur arbitrariè de iure communi, vt concludit Bald. in repetitione l. secundæ ff. de iureiurando, & in l. si duo. §. fin. ff. eod. tit. quem refert Rodericus Suarez in lectura l. secundæ titu. *de las juras* lib. 2. foro legū, in versiculo ad vnum aduerte. Et istud procedit, non solùm si in toto negando reperitur periurus, sed etiam in parte, putà si negauit debere centū, & probatur debitor in quinque notat Bartol. in l. siquis cum totum ff. de exceptio. rei iudicatæ, & apostilla in quæstionibus Capellæ Tolosanæ quæstione 208. & Alexan. in quarto volumine consiliorum consi. 114. col. 3.

Item iure quoque regio talis periurans in cruce, & euangelijs punietur in sexcētis marapetinis, vt in l. 10. titu. *de las penas* libr. 8. ordinamen. * Quæ est d. l. 2. titu. 17. libr. 8. Recop. * & secundū istam doctrinam intelligo puniendum eum, qui iurat tempore quo petitur executio debiti, secundùm formam text. in l. 8. tit. final. libr. 5. ordinamen. * Quæ est l. 9. titul. 21. lib. 4. Recop. * Quæ supradicta sunt intelligo quando ipsa pars principalis deierauit, secus si eius procurator ex notatis per Antoni. Capitium in decisio. 67.

De periuro in causa criminali. Quæ dicta sunt intelligo, quando deierauit respondendo positionibus in causis ciuilibus, si verò interrogatus de crimine cōmisso deierauit in criminali causa, & conuincitur de mendacio, & quòd commisit crimen, quod negauerat tali casu, propter huiusmodi periurium, metu aut periculo pœnæ commissum, quoad forū iudiciale, talis periurus non punitur ex doctrina Alexan. in apost. ad Bart. in l. 1. ff. de bonis eorum qui mortē sibi consciuerunt, & hoc refert Rodericus Suarez in dicto loco, & hoc video vigere in practica, & idem videtur sentire Bald. in l. 2. C. de iuramento calumniæ, vbi dicit, licitum esse reo in causa criminali se defendere etiā per calumniam, licèt aliter sentiat Salicetus in l. 2. §. quod obseruari. C. de iurament. calumni. & quia dicti doctores, asserentes istum per iurū in criminali non debere puniri, non distinguūt, an corporalis vel pecuniaria pœna veniat imponenda, nec nos distinguere debemus, vt in l. 2. ff. de officio præsidis.

De periuro non redeūdo ad carcerem. Si verò non in dicenda veritate superiurauit in causa criminali, sed cum promisisset quòd rediret ad carceres, quibus tenebatur, & iurauit, nō tamē postea rediijt, an in tali casu incurrat periuriū, & an debeat puniri, notat glo. in clemētina pastoralis, de reiudica. quę glo. qualiter sit intelligēda, notat Felinus in c. 1. de cōstitutioni. sub nu. 44. & Alexand. in apostilla. ad Barto. in l. lege Cornelia ff. ad Sillanianū, & per Iasso. in l. si duo §. si. ff. de iureiuran. & per Couarruuiam libro primo resolutionum cap. 1.

Quarta cōclusio est, quòd periurās in causa, nō vt principalis persona, sed vt accessoria, & sic vt testis, variè punietur ex subiecta causa, in qua falsum deposuit: nam pro regula est, quòd falsus testis in causa ciuili punitur pœna falsi, vt in l. 1. §. 1. & ibi Bar. & Hyppoli. ff. ad legem Cornel. de falsis, & ita pœna falsi iure regio est de portatio, vel in insulā, vel ad galeras, vt in l. 1. in verf. *e aun la face*, iuncta l. 6. tit. 7. par. 7. Ex quo resultat quoque pœna infamiæ, vt notat glos. in c. querelam de iureiurando, & in l. 5. titul. 6. partita 7. & vltra pœnam criminis potest quoque talis testis ciuiliter condemnari in interesse partis, quam suo testimonio læsit, vt in c. 1. de falf. & in c. sicut, de testib. & in l. qui nomine ff. de falsis Bal. in l. presbyteri. C. de episcopis & cleric. & in l. 26. tit. 11. par. 3. & in l. 13. tit. 8. lib. 2. foro leg. & de istis pœnis loquitur textus in l. fi. in fine in legibus *de Toro*. * Quæ est l. 4. tit. 17. lib. 8. Recop. quā dicit, esse in practica Gre. Lop. in l. 26. tit. 1 r. p. 3. verb. *o lisiado*, & est videdus Peguera qui hoc ipsum affirmat in decisionibus Cathaloniæ, decis. 19. per totam, maxime num. 5. * 18 *Testis periurus qualiter punitur.*

Et extende, quòd non solum iudex, qui de causa cognoscit, potest dictum falsum testem

puniri

punire pœnis supradictis, si coram eo falsum deposuit, sed etiam si de commissione sua coram alio falsè deposuit, etiam extra territoriū iudicis de causa cognoscentis: nam cum effectus iuramenti porrigatur ad tribunal, & territorium iudicis qui de causa cognoscit, poterit ipse iudex causæ contra talem testem procedere, notat Bald. in l. neganda colum. 6. C. qui accusa. non possunt, quem refert Hyppolitus in repetitione l. fina. ff. de iurisdictione omniū iudicum num. 145. pro quo iure regio est text. in l. *Otrosi mandamos que el juez, o receptor* in pragmaticis *de Alcala*, *sobre la orden judicial.* * Quæ est l. 8. tit. 6. lib. 4. Recopilat. ibi. *Y si lo contrario hiziere, &c.* * Et idem notat Ferrariens. in sua practica, in forma depositionis testium in parte falsitate: & quòd dicta pœna in causa ciuili puniatur falsus testis, locum habet si testis sit liber, si autē sit seruus, talis seruus falsus testis morte puniendus est, vt in l. 6. tit. 7. par. 7. ibi. *Si fuere sieruo deue morir por ello.*

Quid si pecuniam acceperit vt deponat verum.

Quod autem dixi, testem puniendum pœna falsi, si cum effectu probatur deposuisse, & mendacium dixisse, si verò & deposuit, & pecuniam acceperit, vt deponeret quod in effectu deposuit, & cum veritate, & absque vllo mendacio, isto casu testimonium est nullum, & propter corruptelam, punitur arbitrariè, vt in * l. 115. in legibus *del estylo.* * Quæ non inuenitur in Recopilat. sed semper attende ad d. l. 8. tit. 6. lib. 4. Recop. ibi. *Y mandamos a las partes, &c.* * quæ lex vtrumque casum decidit, sed si publicè data est pecunia, & non secretè, testimonium valet ex dicto Bal. in c. fi. de appella. cuius cōtrarium, videtur asserere Lanfrancus in cap. quoniā cōtra, de probatio. in parte testiū depositiones num. 139. & istud verius, quia lex styli non distinguit, & in quantum ista lex dicit puniendum testem arbitrariè, & non pœna falsi, approbat quod notat Decius in c. 1. de testibus, contra cōmunem opinionem, dicētem, debere punire pœna falsi, vt notat Barto. & Hyppolitus num. 7. in l. 1. ff. de falsis, & Iasso. in l. diuus num. 27. ff. de re iudica. & nota, quòd corrumpens testem vt falsum deponat, punitur pœna
19 falsi, notat Felinus in cap. fin. de testib. cogend. & notat in proposito quòd ex testimonio inualido, contrahitur reatus periurij, vt in cap. tua nos, & ibi Bald. de iureiurando, & Iasso. in §. si quis postulante instituta de actionibus.

Quādo testis deierauit in accessorijs.

Item supradicta intellige, quando testis falso deposuit circa merita causæ principalis, in quo negocio ipse est testis, si verò deponit falso, circa accedentalia, & qualificātia testis personam, vt quia cum esset consanguineus, & posset testificare, illo casu id negauit, vel cum esset pauper, dixit se diuitem: isto casu, non periurus pœna falsi ordinaria, sed alia extraordinaria, & arbitraria minori puniēdus est, qui mendax est, vt notat Iacobus Butricarius in l. Lucius ff. de his qui notantur infamia, cui adiungit concordantes Hyppolitus in singulari. 76. cui ego addo singularem doctrinam Innocentij, in c. fraternitatis de hæreticis, quē sequitur Bellamera in decisione 47. & Iasso. in l. 1. §. hoc autem ff. de noui operis nuntiatione, & Gerardus in singulari. 80. & Alexāder in quinto volumine consilio 88. col. 4. & quod notat Oldradus in consilio 37. & gloss. in l. 28. tit. 16. partit. tertia, & quòd notat Didacus à Castillo in l. final. *de Toro* in glossa 1. versiculo, sed pone, & Felinus in dicto cap. fraternitatis, & Decius in prima parte consilio 100. sub num. 4. & limita per Bald. in c. 1. de controuersia inuestituræ in vsibus feudorum in versiculo, si autem iurauit, & in l. pe. C. de transact. & ibi apostilla.

Item quod dixi habere locum pœnam falsi, intellige, nisi contra periurantes in illa causa fuerit aliqua pœna particularis imposita, ex dispositione alicuius statuti à rege cōfirmati ponentis pœnam contra testes se periurantes, & in illo casu, vt sunt statuta super probandis dānis montium, messium, aut vinearum: nam tunc cessant pœnæ legales, & illæ statutariæ debent tantùm imponi: notat in simili Hostiens. in cap. relatum, ne clerici, vel monachi, & sequitur Iasso. in §. item siquis postulante nu. 78. instituta de actionibus, nam dispositio huius legis generalis, non extēditur ad casus, in quibus est lex & pœna particularis, vt per multa notat Iasso. in l. sciendum ff. quia satisdare cogant. & in l. 1. §. sed & si mihi ff. de verborum obligationibus, & per Felinum in cap. 1. de rescriptis colu. 4. & per Baldum in lege prima C. de suis & legitimis hæredib. 20

Quando est pœna imposita ab statuto.

Si verò testis, non in causis ciuilibus, aut ciuiliter intentatis (de quibus supra dixi) sed in causa criminali capituli falsum deposuit, tali casu falsus testis puniendus est, ad similitudinē supplicij, vt est casus in l. 1. §. 1. ff. ad l. Corneliā de sicarijs, & Baldus & Salicetus in l. 2. C. de rebus creditis & iureiurando, & in c. 1. de pace tenenda, & eius viola. per Bald. in vsibus feudorum, notat Iasso. in dicto §. item si quis, num. 64. & Capella Tolosana in decisio. 17. & Guido Papæ in decisio. 44. vbi eleganter loquitur, & in consilio 89. & idē notat Cassaneus in cōsuetudinibus Burgundiæ rubr. 10. §. fina. sub nu. 39. vbi dicit, quòd ex lege Francorū nouissimè statutum est, quòd testis falsus, siue sit causa criminalis, siue ciuilis puniantur eadem pœna qua puniretur ille contra quem deposuit, si verum esset eius testimonium: tamen iure nostro regio in causa tantum criminali, vbi expectatur pœna corporalis, punitur falsus testis similitudine pœnæ qua punitetur ille contra quē deposuit, si verū esset eius testimonium, & hoc disponit dicta l. final. *de Toro*, * Quæ est d. l. 4. tit. 17. libr. 8. Recop. * per quam approbatur opinio iuris communis, & quod notat gloss. in c. rex debet 23. quæst. 4. & facit lex saccularij ff. de extra ordinarijs criminibus, ibi, quia ipsa res mortem comminatur, & per Felinum in cap. sicut de testib. in vltimo notabili. 21

Ad l. fin. in legibus de Toro. Quæ est d. l. 4. ti. 17. libr. 8. Recopil.

Ex lege Francorū.

Et nimis necessarium fuit statuere quod dicta lex finalis disponit: nam ante illam multi ex nostris tenebant, quòd tunc demum falsus testis debeat similitudine supplicij puniri, quādo reus contra quem deponebat, moriebatur, aut patiebatur membri abscissionem: quod

 si

si hoc non interueniebat, non poterat infligi similitudo supplicij, de quo est textus in l. 26. tit. 11. par. 3. ibi, *Si por su testimonio mentiroso fue alguno muerto, o lisiado, que reciba el mismo otro tal pena*: itaque in casu quo iam erat illata pœna, loquitur illa lex partit. Item dicta lex loquitur de læsione, & min me declaratur de quo genere læsionis, ideò lata fuit dicta lex finalis *de Toro*, in qua dicitur, quòd etiam si mors nõ fuerit secuta, si tamẽ ex falso testimonio posset sequi, eadem est testi infligenda, & istud sonãt illa verba legis *de Toro*. * Quæ est d. l. 4. tit. 17. lib. 4. Recop. * ibi. *Merecia pena de muerte, o otra pena corporal*, & ibi, *Como se le deuiera dar à aquel, ò aquellos, contra quien depuso, siendo su dicho verdadero, caso que en aquellos cõtra quien depuso, no se execute la tal pena*: itaque sufficit, potentia, & attentatus deductus ad actũ proximum, licèt non fuerit secus effectus pœnæ: nã crimen testis ex sua parte consummatum fuit, & in his atrocioribus hoc sufficit, etiam quoad pœnam ordinariam, iuxta notata in l. si quis non dicam rapere C. de episcopis & clericis, & per Felinũ in tractatu de conatu, & iure regni est elegans text. in l. 7. tit. 8. par. 7. & in l. 12. in modo eodem titu. & per Thomasium Grammaticum in voto 3. & quod iste talis conatus tam perfectus & formatus, in genus criminis puniatur in teste, approbatur quod notat glos. in cap. 1. de crimine falsi. & Bal. in l. 1. C. de sepulchro violato.

61 Ex hoc potest inferri, quòd dicta lex finalis *de Toro*. * Quæ est d. l. 4. tit. 17. lib. 8. Rec. * non solum procedit, & habet locum quando agitur contra rèum præsentem, sed etiam quando agitur contra reum absentem, cum possit in absentia condemnari corporaliter, & dari pro inimico ex dispositione legum huius regni, & per consequens possit sequi pœna corporalis: ideò testis falsus in tali processu similitudine pœnæ venit puniendus, quia lex finalis *de Toro* non considerat ad punitionem testis effectum sententiæ, sed depositionem falsi testimonij: & ista ratio viget tam in processu agitato in præsentia, quàm in absentia, & in vtroque casu viget dolus & malitia testis, & ideo idem debet reputari delictum, & cum agatur de puniendis delictis, illa lex finalis *de Toro*. * Quæ est d. l. 4. tit. 17. lib. 8. Recop. * reputatur fauorabilis, & per consequens extendenda, vt notat Paulus in l. bona fides ff. deposi, & per Rochum laiè in repetitione cap. 6. de consuetudi. foli. paruo. 35. & licèt regula sit, quòd ex sententia lata in absentem, non fiat præiudicium tertio, & in l. præsens C. de pignoribus, & per Hyppolitum in singulari. 4. tamen hic nocet simul cum falso testimonio.

Effectus sententiæ non consideratur.

Infertur secũdo, quòd si testes deposuit nulliter, taliter quod eius testimonium non potest nocere reo, siue præsenti, siue absenti, quòd in tali casu non habet locum similitudo supplicij, de qua in dicta l. final. *de Toro*. * D. l. 4. tit. 17. lib. 8. Recopil. * quia illa considerat, quod aliquis posset lædi ex testimonio huius testis, & ita notat ibi glossa Didaci del Castillo in parte *contra alguno*: puniatur tamen isto casu talis testis extraordinariè, vt ibi notat gloss. & Angelus in tractatu malefico. in parte falsario, colum. 3. n. 21. & Felinus in c. 1. de præsumptio. & Ancharranus in consil. 24. & Hyppolitus in dicta l. prima §. 1. ff. ad legem Corneliam de sicarijs, sub num. decimoquarto, & Socinus in consilio 103.

Quid si testis nulliter deponat.

Infertur tertio, quòd si ex falso testimonio non læditur, aut non potest lædi persona, sed fiscus contra quem deposuit testis in fauorem personæ, quòd in tali casu non loquitur dispositio dictæ l. final. *de Toro*. D. l. 4. tit. 17. lib. 8. Recop. * & sic non imponetur similitudo supplicij sed alia pœna extraordinaria, vt notat Hyppolitus in l. 1. §. præterea ff. ad legem Corneliã de sicarijs, ponderando textum ibi, & idem notant Alexan. in 7. volumine consil. 55. & Thomasius Gramaticus in voto 5.

Quãdo falso deponit cõtra fiscũ.

Infertur quartò, quòd si vnus tantum testis falso deposuit in causa criminali, neque sit cõtestis, taliter quod ex duorum testimonio possit puniri reus morte aut pœna corporali, quòd tali casu vnus testis solus falsus, cuius testimonium de iure non sufficit ad condemnationem, non potest puniri similitudine supplicij: & sic vrget ratio dictæ legis finalis *de Toro*, in casu quo propter testimoniũ huius falsis testis posset condemnatio sequi, vt quia erat alius testis, & fortè verus: si vero falsus detegitur, nã tunc similitudo supplicij locum habet, si verò vnicus & testis, licèt possit sufficere ad torturam, vt per gloss. in l. 1. C. ad l. Iuliam maiestatis, tamen ad condemnationem minimè sufficit, & ideo alia pœna extraordinaria locum habet, & non similitudo pœnæ: nam sententia dict. l. fin. *de Toro*, spectanda est, quæ non potest verificari si vnus tantùm testis deposuit, vt probatur in simili in l. fin. in principio. ff. qui petan. tutores, & facit textus in cap. tua, de homicidio. vbi testimonium vnius, qui non sufficiebat ad condemnationem, non prohibet à promotione ordinum, & pro ista conclusione potest adduci quod notat Ancharranus in consilio 24. quem sequitur Felinus in capi. fraternitatis, de hæreticis in fine: & sic videtur practicanda dicta l. *de Toro*, quando testimonium sufficeret ad cõdemnationem, & non ad præsumptionem, vel indicium, quo casu falsus testis extraordinem punitur, vt notat Socinus in consilio 104. & etiam intelligerem, nisi vnus testis sæpe dixit testimonium, mutatis vestibus, quia tanquam pluries periurus punietur: vide per Boerium in decisio. 253. & licèt iste intellectus videatur aplaudere, tamen crederem, quòd licèt ex vno teste non possit reus condemnari, quia tamen dicta l. fin. *de Toro* punit factum, vt in l. quid ergo §. 1. ff. de his qui notantur infamia, & per testem non stetit, quominus iste ex suo dicto puniretur, videtur quod iste testis debeat puniri pœna dictæ l. fin. *de Toro*.

Quid si vnus testis tantum reperitur periurio.

Opinio propria.

Infertur ex eadem ratione & quinto, quòd si postquàm testis falsè deposuit contra aliquẽ, & fuit condemnatus, veniam impetrauit à rege, & sic pœna non fuit imposita, sed remissa,

Quid si pœna fuit remissa.

nihilo

nihilominus tamen si testimonium fuisset falsum, detegitur quia posset illi pœna imponi, nisi princeps remisisset, cuius voluntas impossibilis reputatur, tamen dictus testis ordinaria & illa eadem pœna suplicij punietur qua reus fuit condemnatus, non obstãte dicta remissione, & ita notabiliter tenet Angelus in lege final. C. de accusationi. per quod elegantissime illuminatur intellectus dictæ legis finalis *de Toro*.

Quando culpa detegatur. Infertur & sexto quòd dicta lex finalis *de Toro* locum habet quando testis deposuit dolose, & sic dicit text. *falsamente*: secus verò si lata culpa falsè deposuisset, nam pro crimine culpa commisso similitudo supplicij non imponitur quando illa est corporalis: & ista est opinio communis omnium DD. in l. in actionibus ff. de in litera iurando, & notat Paulus in l. 2. ff. quod quisque iuris, col. 2. Practicanda ergo erit ista lex finalis *de Toro*, quando dolosum, & malitiosum fuit testimonium testis certi, & ideo dicit litera *algun testigo*: neque enim in crimine vagari debet circa personam falsi testis & ita notat Bal. in l. 1. colum. 4. C. de furtis, & in l. duobus §. fin. ff. de iureiurando, & an culpa sine dolo sufficiat ad incurrendum periurium, notat Ias. in l. qui iurasse ff. de iureiurãdo.

Et cum d. l. finalis *de Toro*. * Quæ est d. l. 4. titul. 17. lib. 8. Recop. * sit lex noua & specifica, disponens debere imponi contra falsos testes similem pœnam, quæ ipsi reo contra quem deponunt imponeretur, non detecto periurio, sequitur hodie quòd pœna l. 3. titul. *de los falsarios*, lib. 4. foro leg. * Non inuenitur in Recopilat. imò est expressè correcta per l. 7. titu. 17. lib. 8. Recopilation. per quam cessant omnia quæ hic dicuntur. * quæ dicit, *que al falso testigo le han de quitar los dientes, o quintar*, secundum literam corruptã, quod illa lex casu quòd probetur in vsu, cum sit lex fori, quòd debet practicari in causis criminalibus in quibus non imponitur pœna ordinaria à dicta l. fin. *de Toro* expressa, sed extraordinaria, & illa potest esse dentium truncatio: & de iure communi lingua falsi testis perforanda erat, vt dicit gloss. in l. omnes C. de delatoribus libr. 10. & ego nunquã isto casu practicarem legem fori, nisi in casu quo ipsemet testis ore proprio fatetur falsum deposuisse testimonium, & sic non sufficeret eum esse testibus conuictum, nisi sit quoque confessus, vt probant verba eiusdem l. ibi. *Y el dixere despues que nego la verdad, è dixo falsedad*, nam & de iure communi reperitur, quòd abscinditur lingua ore proprio confesso crimine, vt notat glo. 1. in cap. de latori. 5. quæst. 6. licet tex. non repugnet, quin confesso, & conuicto simul caput amputetur: & multum interest an quis tantum sit conuictus testibus, an & confessus simul, vt in l. 2. C. quorum appellatio. non recipiantur, & sic testis, qui ore proprio confitetur se falsum deposuisse, punietur per modum pœnæ extraordinariæ, vbi corporalis pœna locum habet in truncatione dentiũ: qui dentes maxima pars sunt loquelæ secundum medicos, & cum illo membro, vt potissima parte, deliquerit testis, falsum deponendo testimonium, nimirum si in illo membro, quo cum deliquit puniatur, vt notat Bal. in l. 3. C. de seruis fugitiuis, & quod notat apostilla. ad Abb. in cap. ego enim de iur. iurando, & vltra istum casum non practicarem pœnam, ex dispositione dictæ legis fori.

23 *Declaratio ad l. fori.*

Sed an consulens, vel mãdans iurare falsum, debeat puniri pœna de qua in dicta l. finali *de Toro*? & videtur quòd sic, vt in dicta l. 3. tit. *de los falsarios* libr. 4. fori, in finalibus verbis: & ibi notat gloss. Montalui. Sed contrarium crederem, quia pœna dictę l. finalis *de Toro*, loquitur in persona testis falsum deponentis, & vltra personam dicti testis non debet extendi, & ita notat Salicet. in l. vnica. C. de raptu virginum, vbi istam quæstionem tangit, & melius per Matthæum de Afflictis in constitutionib. regni Siciliæ, lib. 3. rub. 55. in quæst. 12. & in decisionibus suis quæst. fin. num. 6. 24 *Contra cõsulentes in crimine periury.*

Quid si quis vtitur falsis testibus, aut instrumentis à procuratore suo presentatis, qua pœna puniatur, videatur Antonius Capitius in decisi. 67. & de corrumpente testem, vt falsum dicat, vide Felinum in cap. fin. de testibus cogend. punietur ergo periurare faciens testem pœna relegationis, aut deportationis in insulã in casu dictæ legis finalis *de Toro*, & sic dabitur pœna ordinaria, de qua in l. 6. tit. 7. par. 7. vel alia extraordinaria, vltra casum dictæ legis finalis *de Toro*, & sic potest practicari dicta lex fori, hoc disponens: & istam pœnam imponerem instruenti testi, vt falsum deponat, siue testis deposuerit, siue non deposuerit: quia sufficit ad perfectionem instruentis consiliũ præstitisse, de quo est tex. in l. 1. tit. 7. part. 7. *otrosi dezimos que qualquier, ome, que muestra malciosamente*, & ita tenendum est, licet de iure communi, isto casu pœna tantum extraordinaria esset imponenda, cum ex consilio nemini fuerit damnum illatum, & ita notat Feli. in tracta. de conatu. vers. fallit secundo, & eadem pœna dictæ l. 6. venit puniendus, qui dedit pecuniã testi, ne veritatem deponat in testimonio, vt probatur in d. l. 1. in vers. *esso mesmo faze*: sed vt verum dicatur, dare testi pecuniam publicè, & non secretè, bene licitum est: vt eleganter concludit Bal. in cap. final. de appellatio. sequitur Augustinus in apostil. ad Ange. in tractatu maleficiorum, in parte falsario num. 20. Testes tamen arbitrarie punientur, vt supra dixi per l. 115. in legibus del Estylo. * Quæ non reperitur in Recop. * & tene quod primum dixi, ibi in vers. quod autem.

Item corrumpens testem, non amittit causam, sed ille qui acta causæ corrumpit, amittit causam, vt notat Bart. in l. in fraudem §. quotiens ff. de iu. fisci. cuius opinio communis est secundum Alex. & Ias. in l. diuus ff. de re iudicata. & Deci. in cap. cum venerabilis, de exceptio. num. 30. & Hyppolitus in rub. C. de probatio. num. 158. *Contra corrumpentes testes.*

Hic nota, quod tentans corrumpere testem, punitur sicut tentans iudicem corrumpere, vt in l. imperatores ff. de iu. fisci. Bal. in auth. sed

nouo

nouo iure C.de pœna iudicis, qui male iudicauit, & apostil. ad Abb.in cap. fraternitatis de testibus, & quid si minatur testes aliquis, vide Angel.in l.2.C.ad l.Cornel.de falsis vide l.1.ad fin. tit.6.part. septima, idem notat apostill. ad Abba.in cap.i.de testibus,in princip.& qui subornat testes non excusatur,licèt nòn vtatur attestationibus, vide Boerium in decisio. 319. pro quo textus in dicta l.1.ad finẽ tit. 7. par.7.

Qui testes suuornat.

25 Et quia sæpissime ista corruptela testium fit secreto modo, & non sunt testes, qui de datione pecuniarum, aut alterius doni possint deponere, est notandum, quòd si testis solus productus ab eo contra quem deposuit, aut occultauit, veritatem dixerit, qualiter Titius corruperit eum pecunia, plena est talis probatio contra corrumpentem, vt talis testis nullam fidem faciat, & istud notat singulariter Baldus in capit. 1. in secunda col. si de inuestitura lis oriatur inter dominum & vasallum, quem sequitur Felin. in cap.licet causam col.5. de probatio.& Hyppolitus in l.lege Cornelia ff.ad legem Corneliam,& de sicarijs num.3. & in singulari.112. & Stephanus Aufrerius in tractatu de reprobatione testium,sub num.79.potuit enim talis testis,deponens de facto proprio, inualidare suum testimonium in preiudiciũ eius, qui eum corrupit, cum ista inualiditas aliter innotescere non potuit, & conscientia probatur confessione, de quo Hyppolitus in consil. 61. sed in præiudicium eius qui talem testem corrupit,talis probatio non valet, nisi ad inquirẽdum contra corrumpentem, sicut in alijs casibus, in quibus ex confessione socij proceditur ad inquisitionem contra socium: & ita in expressis terminis notat Matthæus de Afflictis in constitutione regni Siciliæ, lib. 1.rubric. 27.sub nu. 49. & est verbũ multum ad praxim conducibile, & ad torturam sufficeret contra corrumpentem,vt concludit Boerius in decisio.319.nu. 5. Facit, nam assertio notarij quòd instrumentum sit falsum, sibi præiudicat, non parti. vide Boerium in decisio.255. in fine, & plura concilia diuersorum doctorum, quibus hæc conclusio comprobatur: quod confessio testis, valet ad inquirendum contra corrumpẽtem cumulantur per gloss. in consuetudinib. Burgundiæ rub.1.in princip.in glos.& Droitz. num.16.& Hippolytus in consilio 78.num.18. & per Thomasium Grammaticũ in voto 11.& per Iasso.in l.1.ff.de ferijs, & per Decium in 1. volumine consi. 189. num. 6. & per Angelum in l.& si certus ff. ad Syllanianum, & vide Augustinum Beroium quæst.58.

Corruptela testiũ qualiter probetur.

Aduerte, nam quæ dicta sunt de punitione testis,locum habent, quando verè constat de periurio testis: si verò præsumptiuè constat de periurio, vt quia testis deponit de negatiua, in tali casu non habent locum dictæ pœnæ ordinariæ à lege, sed testis, de tali negatiua deponens, suspectus est de periurio: & potest extraordinem puniri, vt notat Iasso.in l.1.§.1.si quis ius dicenti non obtempe. num. 13. facit quod notat Baldus in l. presbyteri. in vltima col. C. de Episcopis & clericis, & sequitur Hyppolitus in repetitione rubricæ C. de probatio. num. 58.

Quando de periurio constat præsumptiuè.

Item omne testimonium non verisimile, est suspectum de falso, & ita notat Abba. in cap. quia verisimile de præsumptio. colu.vltima. & plures alios allegat Hippolytus in consilio 78. sub num.31. & ideo testimonium illorum qui verisimiliora deponunt, sequendum est,vt in l. 40. titul. 16. part.3.& Felinus in cap. in nostra de testib. de quo per Baldum in l. scripturæ C. de fide instrumentorum, & per Decium in 1. parte consilio 100. colum.5.

Quãdo testes deponit non verisimile.

Item si testis non affirmat, sed vacillat, præsumitur periurus, & aliquando torquetur, vt notat Gandinus in tit.de quæstionibus num. 8. & in l. fin.tit.16.part. 3. aliquando punitur, vt in l.qui falso ff.de testib.

26 Et contrarians sibi ipsi, nunquàm reducitur ad concordiam, sed punitur de falso, vt notat Angelus post Bar. in tracta.maleficiorum,in parte, falsario num. 27. & sic est intelligenda lex noua *de Alcala* cõdita anno 1503.super ordine iudicij. * Non inuenitur in Recop. nisi forsan sit l.2.in finalibus verbis titul.7. libr. 4. Reco. * videatur Hyppolitus in singulari. 103.

27 Quę supradicta sunt de testibus periuris puniendis,locum habent quando clara constat de periurio, aut præsumptiue ad pœnam extraordinariam, vt supra dixi: si verò testis negat ita deposuisse, prout à tabellione scriptum est, licèt inter partes quarum in causa deposuit,stãdum est testimonio, si tabellio est bonæ, & integræ famæ, iuxta notata per Abba. & DD. in cap.ad audientiam de præscriptio.& in l.15.tit. 18. part.3. Tamen propter solum dictum notarij iste testis non potest criminaliter puniri, vt notat ibi Abb.in 2.col.allegando Specula. & plura alia allegat Thomasius Ferrarius in cautela. 26.& istud dicit bonum remedium ad liberandum testem à pœna periurij: idem notat Imola in clement. 1.de hæreticis, vide Romanum in consi.372.

Quãdo testis negat ita deposuisse.

Item nota, quod tunc demum falsus testis punitur de periurio, si falsus reperitur, in eo quod principaliter vult dicere suo testimonio, secus si in eo de quo non agitur principaliter, & ita notat Ias. in l. siquis neque causam num. 6.ff.si certum putatur, & statutum loquens de puniendis testibus, habebit locum etiam in producente vnum testem: videatur Iasso. in l. singularia num.8.ff.si certum petatur.

Quãdo reperitur periurus in incidentibus.

Item contrarij testes an sint periuri, notat Decius in 1. par. consi. 100.per totum.

28 Item si testis rusticus,casu fortuito,& non ex sagacitati, vel malignitate falsum deposuit, & sibi ipsi contrarius est, quia caret dolo eius testimonium,nullatenus debet puniri, & in hoc debent multum iudices aduertere, vt notat Angel. in authent. de testibus §. 1. collatio. 7. de quo dubitat Ias.in l. siquis id quod ff. de iurisdictio.omnium iudi. sed Angelum sequitur Socinus in l. si is qui ducenta §.vtrum ff. de rebus dubijs,& ibi dicit,quòd si testes dixit se scire, & probatur auditus, quòd excusatur à falso,de quo & plura ex quibus testis liberatur à periu-

Quid si deponit non malitiose.

periurio, videantur per Romanũ in conſ. 301.

Sed ne fallat doctrina Angeli intelligenda eſt, quãdo ruſticus falſè depoſuit per errorem, qui error potius præſumitur in ruſtico quàm in alio: ruſticitas enim, licèt excuſet à dolo præſumpto, non tamen à dolo vero, & ſic probata falſitate in ruſtico, niſi ex aduerſo error probetur punienda eſt, neque ſola ruſticitas excuſat, & ita intelligit dictum Angeli Belenzinas in apoſtill. ad Abb. in cap. cum olim de rerũ permutatione, & comprobat plures doctores allegando tractatus de peſte in 2. parte num. 208. fol. paruo.77.

Et qualiter quis excuſetur, nolens vti teſtimonio falſorum teſtium, vel quos habet ſuſpectos falſo depoſuiſſe, vide per Matthæum de Afflictis in deci. 189. & quando ſecularis iudex poſſit punire falſos teſtes laicos, qui falſo depoſuerunt coram iudice eccleſiaſtico, antequam ipſe eccleſiaſticus puniat, vide par Matthæum vbi ſupra, quæſtione 219.

Et pro generali regula eſt tenendum, quòd vltra pœnas ſupradictas cõtra periurantes ſtatutas, quicunque fuerit inuentus falſò iuraſſe ſuper ſancta Dei Euangelia, & ſuper Crucem copulatiuè non credens fidei habetur; & vltra aliaa pœnas punitur in ſexcentis marapetinis, in cameram regiam dandis; & iſto caſu loquitur text. in l. 10. tit. *de las penas* lib. 8. ordinamẽtorum. * Quæ eſt l. 2. tit. 17. lib. 8. Recop. * ſi tamen illa tactura crucis, & euangeliorum non interuenit, lex illa non loquitur, neque eius pœna, & ſic eſt in omni caſu, in quo tactura requiritur, vt notat Yſernia in cap. 1. §. item ſacramenta, de pace iuramento firmanda in vſibus feudorum facit gloſ. in cap. vt circa. de electio. lib. 6. in parte corporali. & per Abb. & Feli. in cap. tuis quæſtionibus de teſtibus, & per Bal. & ibi apoſtil. in l. 1. C. ſi aduerſus venditio.

29 *An periurus dicatur hæreticus.* Et quia lex illa decima. tit. *de las penas*, dicit, *no cree en la fè*, intellige, quòd talis periurus dicatur impropriè hæreticus, quomodo ſimonia dicitur hæreſis, & excommunicatus dicitur hæreticus; nam iſti omnea operantur ſicut ſi contra fidem ſentirent, & ſic periurus dicitur hæreticus, ac ſi contra fidem ſentiret deierando, & iſta interpretatio colligitur ex tractatu Gundiſalui de Villadiego contra hæreticam prauitatem, quæſt. 1.

Item vltra ſpecificas pœnas, de quibus in legibus huius regni ſupra citatia, periurus incurrit vndecim genera pœnarum, quaa elegãter collegit Caſſaneus in conſuetudini. Burgũdiæ rubr. in fine & quia ibi ſeriatim poſſunt videri nolui tranſcribere, & an periuro ſit interdictum matrimonium, vide glo. in cap. mulieri de iureiurando, & in cap. ſicut extra de ſponſalibus.

Quas pœnas incurrit periurus. Sed ad imponendas pœnas contra teſtes falſos, atque periuros iudex debet ſingulatim facere proceſſum, nec putet quod ſententia lata contra producẽtem falſos teſtes præiudicat teſtibus, neque è contra, vt notant Bart. Baldus & Angel. in l. Lucius ff. de his qui notantur infamia, & ſequitur Angelus in tractatu maleficiorum, in parte falſario, num. 26. & quando vno libello plures teſtes poſſunt accuſari, vide Bald. in apoſtilla ad Speculatore tit. de accuſatore in princ. in apoſtilla in parte 9. fin.

Et ſemper eſt aduertendum, quòd teſtis periurus, quantumcunque ſit emendatus de crimine, in nullo caſu, etiam excepto non admittitur in teſtem, de quo vide Felinum in cap. teſtimonium de teſtibus num. 19. & per Stephanum Auſrerium in tractatu de reprobatione teſtium nu. 81. tabellio tamen bene poteſt creari, vt notat Iaſſo, in l. ex hoc iure ff. de iuſtitia, & iure num. 51. & in l. Barbarius Philippus nu. 58. ff. de officio præſidis.

Vltimò notandum eſt, quòd accuſatus de periurio non gaudet nobilitate, ſiue fidalguia, & ſic poterit torqueri, ita colligo ex Luca de Penna in l. mulieres col. 3. C. de dignitatibus lib. 12. quod corrobora ex notatis per Matthaũ in ſuia deciſionibus, in quæſtione vltima, per quod limito l. 4. tit. 2. lib. 4. ordina. * Quæ eſt l. 4. tit. 2. lib. 6. Recop. * videatus quoque Lucaa de Penna in l. penult. C. de veteranis lib. 12. 30

CAPVT VIGESImum octauum in l. 49.

ISTA lex non eget interpretatione, quàm & eius materiam explanaui aliби, in primo volumine horum mandatorum, ibi dicta ſat ſint in cap. 7. & cap. 18. num. 2.

SVMMARIA

Capituli vigeſimi noni.

1 *Vſura eſt crimen mixti fori.*
2 *Vſura probatur per teſtes ſingulares.*
3 *Vſura probatur per teſtes alias non legitimos.*
4 *Vſurarius an poſſit torqueri.*
5 *An in contractu ſocietatis poſſit interuenire vſura.*
6 *An in contractu ſocietatis valeat pactum, quòd ſocius teneatur probare amiſſionem capitalis per veras probationes.*
7 *Caſus fortuitus in ſpecie probandus.*
8 *In cauſa vſuraria ſententia non tranſit in rem iudicatam.*
9 *Vſura an prohibeatur in teſtamento.*
10 *Confeſſio teſtatoris in teſtamento, an probet debitum.*
11 *Declaratio ad l. 3. tit. 8. lib. 3. ordinamenti.*
12 *Confeſſio teſtatoris iurata, an præiudicet filijs in legitima.*
13 *Confeſſio teſtatoris iurata, an valeat in fauorem incapacis.*
14 *Cõfeſſio dotis receptæ, à marito facta, an valeat.*
15 *Confeſſio in teſtamento facta, habet vim ſemiplenæ probationis.*
16 *Filius poteſt reuocare confeſſionem patris.*

CAPVT

CAPVT XXIX.

*In l. 50. *Non reperitur ad literam in Recop. sed est l. 36. tit. 6. lib. 3. Recopil. mentionem faciens de cura habenda à iudicibus circa punitionem vsurarum, & facit hoc caput ad totum titul. 6. lib. 8. Recop.* de vsura & qualiter committatur.*

TRIA iniunguntur iudicibus per hanc legem, solerti diligentia punienda: primum est blasphemiæ crimen, de quo est tractatum supra in capite quinto: alterum est crimen ludi, de quo veriores retuli conclusiones supra in capite nono. Tertium est vsurarum crimen, de quo elegantissimè tractatum fecit Laurentius de Rhodulphis, & casus quibus licitè interesse & aliud lucrum vltra sortem sine crimine potest percipi, compilauit Cassaneus in consuetudinibus Burgundiæ rubri. 4. §. 23. & aliqua bona retulit Ioannes Lupus in repetitio. cap. per vestras de donatio. inter virum, & vxorem à §. 8. vsque ad finem operis, & per summistas, tanguntur infinitæ quæstiones, in quibus & vsura committitur, & percipi potest, quorum verba nec sententias minimè est necessarium hic trãscribere, solùm ergo referam, quæ ad intellectum legum huius regni, quæ de vsuris loquuntur, sunt potiora.

1 Et inter alia est, quod crimen vsurarum, licèt sit ecclesiasticum, vt notat glo. in cap. 1. de officio ordinarij tamen & per iura ciuilia, & secularia potest vsurarius puniri criminaliter, vt notat Corneus per plura iura in consil. 19. volu. 3. & noster Fortunius Garcia, in tractatu de vltimo fine illatione 5. ad fin. & istud sequitur Couarruuias in lectura quarti in 2. parte cap. 6. in prin. num. 19. licèt contrarium teneat Decius in consil. 170. & ob id optime statuta est lex. 1. tit. 2. lib. 8. ordina. * Quæ est l. 4. titu. 6. lib. 8. Recop. * qua vsurarius punitur amissione quantitatis mutuatæ, & applicatur accipienti ad vsurum, & similem quantitatem soluit in pœnam diuidendam, vt in l. fin. eod. titu. & odio fœneratorum fit inquisitio, vt in cap. ad nostram de iureiurãdo, & ibi Innocentius & Bal. in cap. 1. §. iniuria col. pe. de pace iuramento firmanda in vsibus feudorum.

Vsura crimen mixti fori.

De quo crimine vsurarum tunc iudex laicus cognoscit, quando nulla oritur dubitatio in iure, an sit ille casus vsuræ, sed facti tantùm probatio exquiritur, aliàs iudex ecclesiasticus tantùm cognoscit, & ita colligitur ex Paulo, & alijs doctoribus in l. Titia ff. solut. matrimonio. per Felinum in cap. cum sit generale, de foro competenti. maxime in 4. col. Vide Baldum in cap. 1. §. similiter de controuersia inuestituræ in vsibus feudorum, & per Mathæum in constitutionibus regni Siciliæ rubri. de vsuris in ptinc.

Item lex secularis bene potest præsumere à iusta causa præsumptioné ex qua resultet probatio, an aliquis cõtractus sit in fraudem vsurarum, vel quod præsumatur vsurarius, & ita notat Abb. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ col. 8. de constitutio. & ibi Felinus, & notat Montaluus in l. 6. tit. 2. lib. 4. foro legum.

2 Qua ratione propter difficultatem probandi contractus vsurarios, aut initos in fraudem vsurarum iustissimè dict. l. 1. tit. 2. lib. 8. ordin. * Quæ d. l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. * potuit statuere, quod per tres idoneos testes, licèt singulares in testimonio, posset probari quis vsurarius: nam vsura etiam ex coniecturis probatur, vt notat Deci. in 1. part. consi. 18. vbi plura allegat, & idem notat Platea in l. fin. C. de vsuris fiscalibus libr. 10. & notat eleganter Iasso. in l. licet imperator in colum. 2. ff. delegaris 1. & in l. siquis ex argentarijs §. prætor ait ff. de edendo, & notat Mathæus de Afflictis, vbi disputat, an singulares testes sufficiant in probanda vsura, in constitutionibus regni Siciliæ lib. 1. tit. de vsurarijs sub num. 19. fol. 32. & ibi concludit, condemnatum fuisse vsurarium ex depositione trium testium singularium contra vsurarium, deponentem de facto proprio, non tamen possunt isti tales quidquam commodi ex dispositione tali percipere, vt notat Bal. in l. dictantibus C. de testa. de quo per Felinum in cap. personas de testibus, & id quoque disponit dicta lex regni nostri.

Vsura probatur per testes singulares.

Et quamuis iure communi non esset minimum istud dubium, an per singulares testes probaretur quis vsurarius, vt disputat Bal. in l. 1. C. de testamentis, & tangit in l. 1. C. de probatio. tamen hodie iure regni clarum est, quòd quantum ad ius fisci, per tres testes singulares de facto proprio deponẽtes probatur quis vsurarius, dum tamen testes illi tres sint omni exceptione maiores, vt probẽt illa verba legis, ibi, *Seyendo las personas tales que entienda el que lo ouiere de juzgar que son de creer.*

Ex quo sequitur, quod si aliquis ex dictis testibus patitur exceptionem, non facit fidem etiam in crimine vsurarum, in quo multũ operatur iudicis arbitrium, vt notat Bald. in l. cum allegas C. de vsuris colu. 3. allegat Innocent. in cap. cum oporter de accusatio.

Secundo infertur, quòd quando probatio in crimine vsurarum fit per singulares testes deponentes de facto proprio, admittitur contra testes repulsa & reprobatio testium, etiam in causa vsurarum: secus verò esset, si duo ex his saltim conuenirent, & essent contestes in eodé facto, nam etiam si aliàs paterentur exceptionem, tamen non repellentur in causa vsurarũ probãda propter difficultatem probationum, probantis excogitatis fraudibus fœneratorum, ita notat Ioan. Andr. in cap. ex literis, de iureiuran. t. quem sequitur Alexan. in 3. volumi. consi. 46. Si verò sint testes omnino singulares, procedit d. l. regia, vt non admittantur nisi

sint

sint idonei, & exceptione maiores, ne aliàs duo concurrant specialia: primum quod testes singulares probent: alterum quòd probent etiam si sint inhabiles, quæ duo specialia vitanda sunt ne concurrant in l.1.C.de dote cauta. non nu.

Vbicunque igitur duo testes concurrunt cótestes, in probando crimine vsurarum, licèt ob aliquam exceptionem in alia causa repellantur, in ista tamen causa non repelluntur, ex doctrina Bald. in rubr. de officio iudicis in decretalibus, vbi dicit quod per coniecturas in tali crimine fit probatio: quod est verum, nisi testes isti sint inimici, quia isti nullatenus admittuntur, vt latius dixi supra cap. 3. vers. cæteri verò testes, & adhuc probatio per coniecturas admittitur propter difficultatem, vt in simili notat Antoni. in cap. veniens de testibus, & Hippolytus in singulari. 1.

Tertiò infertur ex eadem lege regia, quod quando per testes singulares de facto proprio deponentes fit probatio, etiam in negotio cuius natura non patitur alias probationes haberi, propter sui difficultatem: tamen inhabiles vt sint testes non admittuntur: quod non est parui momenti, propter ea que notat Hyppolitus in singulari. 73.

Item vnus testis de facto proprio deponens, etiam in isto crimine vsurarum, quamuis alia indicia concurrant, non probat contra vsurarium, vt notat Iaſſ. in l.cũ filius familiàs seruũ num. 17. ff. de verborum obligatio. contra Paulum in l. quicunque C. de seruis fugitiuis. Procedit ergo dicta lex regia quando tres testes habiles simul concurrunt deponentes singuli de facto proprio, nam minor numerus non sufficit, & per tres quantum ad ius fisci probatur crimen, vt pœna dictæ legis applicáda fisco, & denuntiatori imponatur: si verò pars vult lucrari id quod datum est sibi sub vsuris, probatio est aliter legitimè per duos ad minus testes facienda, vt in l. vbi numerus ff. de testib. & tũc in specie, & specifice debet probari contractus vsurarius, vt notat Felin. in cap. licèt ex quadam col. penult. de testibus, & sic omnis dolus specificandus est, vt notat Bellamera in decisio. 111.

Et cum iure nostro regio pœna corporalis contra vsurarios non imponatur, etiam si sint indicia contra reum de crimine vsuræ, non potest ad torturã deueniri, vt in specie notat Angel. in disputatione sua, incipienti Astensis miles, quem refert, & aliter de iure communi intelligit Socinus in 3. volumine consi. 219. Ad credendum tamen probationi cótra vsurarios facilior & promptior debet esse iudex quàm in alijs causis, vt in specie notat Alexand. in 3. volum. consil. 62. Si tamen plura essent indicia, & plures coniecturæ, etiam si non sint tres testes de facto proprio, licèt singulari contra vsurarium deponentes vt in d. l. regia disponitur nihilominus per dicta indicia, & coniecturas probatur quis manifestus vsurarius, vt per plura comprobat Barba. in rubri. de fide instrumento, & sequitur alios allegando Hyppol. in repetitione rubricæ de probationi. folio paruo, 36. vbi tractat materiam earum quæ sunt difficilis probationis & eleganter per Abb. in primo volumine, consi. 42.

5 In materia ista vsurarum, quæritur de quæstione. Aliquis sub contractu honestæ societatis dedit pecuniam mercatori, & conuentũ est, quòd super lucro stetur dicto iurato ipsius mercatoris; est dubium, an valeat istud pactum, & an sit contractus vsurarius? & omissis quæ in vtramque partem possunt adduci decisiue procedendo, videtur distinguendum: nam siquidem est contentio inter ipsos socios, quia qui dedit pecuniam vult resilire à pacto, dicendo quòd non valuit, & quòd fraudabitur à mercatore in lucro; & isto casu dicendum est quòd valuit pactum, vt stetur dicto alicuius, & standum est postquam iurauit, vt in l. generaliter C. de rebus creditis & ista est communis opinio contra Bar. secundum Alexan. ibi & in l. fin. ff. de p rætorijs stipulationi, & idem notat in 2. volumine consi. 67. & Matthæus de Afflictis in decisione 91. & cum mercator iuret, & de facto proprio deponat, & aliæ coniecturæ concurrant, standum est suo dicto, vt in l. quæro ff. de ædilitio edicto, & per glo. in l. quicunque C. de seruis fugitiuis, & sic vbicunque tale pactum procedit, & mercator iurat, qualiter capitale fuit amissum, standum est eius dicto, & id præiudicat danti pecuniam, nisi contrarium probare voluerit, probando qualiter non verè, aut non verisimiliter ille iurauit, nam regula est, quod licèt aliquid relictum sit alterius iuramento, intelligitur si beneiurauit, atque arbibratus fuerit, vt est glos. in l. pe. ff. de arbitris, & notatur in l. societatem §. arbitrorum ff. pro socio. & in l. si libertus ff. de operis libertorum, & in cap. Quintauallis, de iur. iurando vera enim, vel verisimilia sunt inter socios tractanda, & quæ talia sunt, fidẽ faciunt in suis libris, aut scripturis relata, & non alia, vt notat Bal. in rubri. C. de fide instrumentor. num. 35. nec iuramentum debet esse vinculum, vt iniqua agantur aut credantur, si probari possint, prout licet ex notatis per Abba. in capit. continebatur, de desponsatio. impuber.

Vsura sub co'ore societatis.

Si verò non est contentio inter ipsos socios de effectu dicti pacti, & an sit standum iuraméto mercatoris sed accusatur à fisco qui dedit pecuniam, & percipit lucrum: nam dicitur, quòd malignè tale lucrum percepit ad solam relationem mercatoris iurantis, se lucratum fuisse tantum quolibet anno: nam propter illam solam asseuerationem non videtur quòd talis lucrum possit accipere: confessio enim, etiam corã ecclesiastico, vel seculari iudice facta, quòd aliquid sit lucrum vltra mutuum, vel quod sit capitale, cum non sit, non immutant, quin talis contractus sit in fraudem vsurarum, vt notat Bal. in l. 1. C. de collusione detegenda: nam confessio, aut pactum partium non mutat ea quæ concernunt prætorum imperium, vt in l. iurisgentium §. si pacisc. ff. de pactis, & in l. ius publicum, eod. tit. notatur in l. nemo potest ff. delegatis 1. cum ergo istud lucrum debet probari ne fraus præsumatur

quia

quia in casibus quibus fraus præsumitur, veritas probanda est, neque sufficit sola partium confessio, vt in l.qui testamentum ff.de probationib.& facit quod notat Bal.in l.cum allegas colum.3.C.de vsuris, in vers. sed pone statuto: & cum ista datione lucri sub colore societatis posset interuenire fraus, quia in effectu non lucratur mercator, & ne reddat pecuniam,cōfitetur lucrum vbi non est,& ita concludit Decius in l.cuius per errorem ff. de regul. iuris, & videtur, quòd ista confessio in præiudiciū tertij,& sic iuris fiscalis non videtur sufficere, vt in l.Seia mancipia.ff.ad Velleianum,& notatur per gloss.in l.pen.C.de fideiussorib. & facit elegans tex.in l.si non fort: m §.si quis falso. ff. de condictio,indebiti.vbi dicitur,quòd illud quod soluitur, ne quis indebito putatiuo vexaretur, tanquàm indebitum censetur: eodem modo quod mercator soluit sub nomine lucri, ne pecunia auferatur, non est lucrum sed vsura censenda, maximè quia talia soluentes videntur oculos sibi erui.vt per glo.in l.1. ff. de solutionib.& notat Bal.in l.indebitas C.de vsuris, quod potest confirmari: nam etiam extra istā materiam in qua tam grauis potest vsurarum interuenire suspicio, non statur simplici iuramento alicuius, nisi in minutis, aut in his quæ verisimilia sunt: itaque iuramentum & declaratio debet habere formam veritatis, & iuramento informi non statur, vt notatur in l. fi.§. licentia.C.de iure deliberan. & in l. si quis pro redemptione captiuorum C.de reuocandis donatio.& in l.nulli. C. de episcopis & clericis,& in l.sumptus C.de administratio.tutorum, & in alia materia per Bart.in l.cum quis decedens §. 1. ff.delegat.3,& ista pars, scilicet quòd non sit standum dictæ confessioni mercatoris dicentis, illud esse lucratum, ne malignetur in fraudem vsurarum, videtur tenenda ex dicto Bald. in c. tuis de testib.vbi dicit, Quæro an valeat pactū quod de interesse stetur simplici verbo creditoris,& dicit quòd si est interesse de præsenti, valet; de futuro verò non valet,ne detur materia malignandi, & idem videtur dicere in cap. 1.§. similiter de controuersia inuestituræ, in vsibus feudorum, vbi dicit, quòd non valet confessio super interesse, præcedente mutuo, quia illa posset esse in fraudem vsurarum.

Opinio propria.

Supradictis tamen minimè obstātibus,aliter puto dicendum in dicto casu:nam aliud est darè pecuniam sub nomine lucri, & velatur contractus propter exquisitam societatem, aliud est dare pecuniam propter ipsammet societatem, interueniente contractus veritate,quia in primo casu sola occasio consideratur inter partes,vt recipiens pecuniam dare posset lucrum danti: in secundo casu, veritas contractus atq; dubius eius euentus in societate spectatur, & ita colligo ex doctrina Bald.in l.vna C.si seruus extero se emi mandauit, in finalibus verbis in primo casu, quia occasio est illicita, cum quæritur color: in exigēdis vsuris cōtractus, & est reprobatus, & percipiens pecuniā sub nomine lucri, vsurarius est censendus, quia color fuit quæsitus in extorquēdis vsuris, & non veritas cōtractus verę societatis, quę debet esse vt lucrū diuidatur, de qua societate loquitur text.in c. per vestras,de donationib.inter virū & vxor. quia tamē fiscus,aut accusator fundat se in fraude, probare debet fraudē, vt in l.qui dolū ff.de probatio. itaque probandum est, quòd si dans pecuniam dixerit mercatori in principio contractus:Licèt ineatur contractus societatis, tamen semper dabis decem pro centenario in singulo anno, sub nomine lucri, nam hoc probato, constat de simulatione contractus, & per consequens lucrum perceptum est vsura,& percipiens tanquam vsurarius punietur, & si fortè tam aperta probatio super lucro percipiendo non habetur, crederem quod sufficeret probare,quòd mercator petierit pecuniam mutuatā à creditore, ille que renuerit, dicēdo non possum mutuare, quia pecunia mea reddere mihi decem pro centenario singulo anno debet, si vis ad censum, hoc pacto dabitur,& cum mercator non haberet sufficiētes possessiones, quorum reditus sufficiant ad constitutionem census, dixerit hoc propalando,detur in societatē. Nam idem lucrum reddet, quia & si nihil respondeat creditor, inito statim & in continenti contractu societatis, præsumitur ex prima requisitione, vel quòd sit mutui contractus, vel quòd sit census sine constitutione bonorum quorum reditus vendantur, & non vtendo postea mercator in negotiatione dicta pecunia, sed in alias suas necessitates conuertendo,idque clare constet, quod non negociatur lucrum, postea acceptum,præsumitur vsura, & ita colligitur ex doctrina Abb.in cap. ad nostram in fine de emptio. & venditio. vbi post Hostiens. dicit, quòd ex prima requisitione colligitur,an cōtractus fuerit mutui, vel verè pignoraticius, & idem notat Bald. in l.si patruus C. communia vtriusque iudicij,& in l.2.C.ad Velleianum & in l. emptione C. plus valere quod agitur, quam quod simul, & in l.cum allegas in 3. colu.C.de vsuris,& notat Ange. in l. si quis cum aliter ff.de verbor.obligationib. & facit text. in l.4.§.si ab ignoto.ff.de manumissionibus.

Si vero neque vera probatione, neque præsumpta potest constare de supradictis, si lucrū percipitur præcedente contractu societatis:potius videtur perceptum propter contractum societatis præcedentem, quàm ex alia illicita conuentione, & ideo conuentio excusat à crimine, & in dubio delictum non præsumitur, sed societas, & illa est causa proxima lucri, & non alia fraus, quia non præcedente à principio aliqua simulatione, ista est mitior pars, vt contractus excuset à maleficio, & veritas patēs ex contractu excludit suspicionem & fraudē: quæ fraus & simulatio est in specie probanda: & quod in principio interuenerit, vt in dict. §. si ab ignoto, & notat Iass.in l.nemo potest, nu. 50. ff.delega.1.

Non recipientes lucrum, etiam vniforme singulis annis sub nomine præcedentis societatis,sunt absolute damnandi tanquam vsurarij, quia etsi amissio capitalis allegaretur, à lucro abstinerent, & iacturam capitalis soluerent, ex

lege

lege contractus: & cùm mercator hanc iacturam non proponit, in dubio non præsumitur amissio capitalis in toto neque in parte, vt notat Bal.in l.2.C.de sententijs quæ sine certa quantitat. proferunt, & Ioan.Lupus in cap.per vestras de donationibus inter virum & vxor.§.11.sub num. 12. & stante capitali saluo ex negociatione illius, potest lucrum quod offertur percipi,& non potest appellari lucrum vniforme, quod variatur & potest variari ex l. contractus, vt in l.si non sortem §. libertus, & ibi per Ias. num.13.ff.de condi. indebiti.

Neque obstat quòd illud lucrum percipitur ante reuisam rationem societatis, computando an sit lucrum,vel amissio capitalis: nam licèt sit verum, quod durante societate, cessante pacto,in contrarium non possit quis ante reuisam rationem capitale saluũ percipere, vel lucrum habere,istud procedit,& est verum inuito altero socio: & ita loquitur Ioannes Lupus in dicto §.nu.13. si tamen à socio sponte lucrũ offertur,nihil obstat quin illud possit percipere.

Et præmaxime istud erit licitum, si socius lucrum percipiens paratus est semper, vt ratio reuideatur,& cõputetur an lucrũ sit,nam nihil nomine lucri percepisse videtur, cum sit paratus reddere liquidato quod nõ sit lucrũ:itaque animus & dubius euentus facit vt nullatenus dicta perceptio lucri vsura sit censenda, & cum id soleat esse sic in consuetudine: nam taliter consuetum est fieri contractus,& percipi lucra propter societatẽ, dicta consuetudo excusat à crimine,vt in specie notat Bar.in l. quid sit fugitiuus §.apud Labeonem ff.de edilitio edicto, & Bald.in l.vna sub num.39. C. de his qui pœnæ nomine, & facit textus & glossa in l. si pignore §.fin. ff. de pignoratitia actione.

Valet pactũ vt non probata amissione detur statim capitale.

Ex hoc infertur,quod potest à principio societatis fieri conuentio, vt finita societate, nisi probetur statim amissio capitalis, propter casum fortuitũ,saltim intra decem dies,quæ dantur in probãdis oppositionibus quod possit accipi capitale in societate positũ,& possunt allegari notata per Alexand. in 2. volumi. consil. 157.Neque istud erit vsura, aut illicitum, quia si capitale saluum præsumitur, quo vsque per veras probationes cõstet, quod amissum redijt ad suũ dominum,nõ est aliquod lucrũ,aut vsuram percipere.& postea reuisis rationibus, potest socius soluere iacturam, si qua probetur: & præmaxime istud erit sine vllo vt aiunt scrupulo, si à percipiente capitale ante reuisam rationẽ ablata cautio fuerit desoluenda amissi capitalis parte,si istud liquidabitur: nam in negotijs incertis talis cautio sufficit, & valet, vt in l. statuliber si rationem, & in l. seruus in fine ff. de statuliber. quæ iura sunt elegantissima in istam decisionem, & in simili quæstione notat Angelus in l. 4. §. ait prætor ff. de re iudica. & Bal. in l. si residuum C. de distractione pignorum, & Alexand.in apostilla ad Bart. in l.finali.ff.de distractio.pignorum.

Nec debet iniustum videri, vt fiat executio contra socium pro capitali integro, antequam inde soluatur amissio capitalis,quia vt dixi, ista executio sortitur effectũ,quãdo statim nõ constat de capitalis amissione,& stante incertitudine,non est inconueniens, quòd ante omnia qui posuit pecuniam, suum capitale ad euitandas fraudes, & malitias mercatorum dicentium se perdidisse capitale,cum non perdũt:& ista executio, vt redeat capitale statim ad dominum, magis est ad cautionẽ & securitatẽ, ne propter malitias & subterfugia mercatorum sit apud eos capitale, quàm vt lucrum, aut vsura indebite percipiatur: & vti huiusmodi cautionibus ob securitatem capitalis non est illicitum, vt notat Ioannes Lupus in dicto §.11. sub num.8. & dato quod in effectu grauaretur à quo exigitur, cum re vera aliquid sit amissum,vel fortè totum istud, non est vsura, quia dicta cautio non interponitur vt sit semper capitale saluum, quo casu esset illicitum, sed vt sit saluum ad tempus, interim quod eius probatur amissio, vt temporale grauamen, etiam si esset in effectu, est modicum & parui momenti,nec debet in consideratione esse, vt in l.quotiens, & in l. vniuersa.C.de precib.imperato. offerend. & sicut conuenitur, vt statim soluta societate integrum capitale redeat ad dominũ, eodẽ modo manet apud mercatorẽ interim totum lucrum, & istud esset mercatori vtile,& ob istam vtriusque incertam vtilitatem valet dicta conuentio, vt in l.de fideicommiss.C.de transactionib.

Itẽ supra dictæ conclusioni non videtur obstare, in quantũ dico posse recipi lucrũ à mercatore,non reuiso per libros eius qualiter tale lucrum obuenerit, si dicatur quòd dicti mercatores non negociantur cum dictis pecunijs, sed vel conuenerunt eas in emptiones prædiorũ,vel in alia ipsis tantũ vtilia, & sic lucrum quod postea soluitur,magis videtur vt vsura sine præcedente negotiatione datum, quam ob causam negotiationis, & per consequens videtur illicitum: nam ad hoc facilis est responsio, si enim mercator ob segnitiem,vel negligentiã,aut voluntate atque dolosè non conuertit pecunias in negotiationes, tenetur ad soluendũ interesse,vt in l.socius socio.ff.pro socio & in l. si fratres §. siquis societatem ff. eodem tit. & in §.fi. institu. pro socio.& notat Bal.in rubri. C. pro socio in fi.& in l.de illo.§.fi.eod.tit.& notat Alexand. in 2.volumi.consi.133.& iure regio est tex. in l.7. tit.10. part. 5. cum ergo ad interesse conueniri possit socius & illud percipi iure ciuili, atque canonico, vt notãt doct.in cap. cõquestus de vsuris, nimirum si cui daretur actio, competat retẽtio,& exceptio in lucro percepto:nam si istud interesse debetur,etiam si finita societate socius vtatur pecunia, vt in l. socio. §. 1. ff. pro socio, multo melius debebitur, si pendente societate, vteretur dicta pecunia, eam in proprios vsus cõuertendo,& sic iustè dictũ lucrũ percipitur, dummodo socius fuerit mercator, aut negociator, cui culpa posset imputari, & in isto exemplo, loquuntur iura de materia ista disponentia.

Item non videtur obstare, quod recipiens lucrum non perquisiuit à mercatore socius fuerit vsus pecunia, vel non: quia siue vsus

fuerit, potest habere interesse, vt dixi si non fuit vsus, nihilominus propter negligentiam potest interesse percipi, vt dixi, & si hæc duo non attendantur, nihilominus socius qui vsus fuit mea pecunia potest nullo præcedente pacto remunerare, & illa remuneratio vtroque foro iuste percipitur, vt notat Bal. in l. 1. C. pro socio, in q. 10. & per Paul. & doct. in l. rogasti. §. si. ff. si cert. petat & cum iuste percipiatur, fiscus, nec alius non habet ius accusandi, hoc tamen procederet intrepide, si post solutam pecuniã datam ad negociationẽ daretur istud interesse, nam licèt perciperetur ex doctrina Paul. in l. si ob turpem in fine ff. de condictio. ob turpem causa.

Sed an valeat pactũ in dicta societate, quòd mercator in amissione capitalis teneatur casum fortuitum probare per veras ac legitimas probationes, in lucro verò percepto in negociationibus stetur suo simplici dicto cum iuramento, nam istud pactum quotidie ponitur in conuentionibus societatis.

Et in ista quæstione videtur dicendũ, quòd licet regulariter inter socios non possit fieri cõuentio, vt alter lucrum totum, alter damnum totius societatis percipiat: vt in l. si non fuerit §. si. ff. pro socio. & per gloss. in c. plerumque 14. q. 3. & notat Bal. in l. 1. C. pro socio. q. 8. quia sicut damnum, ita & lucrum inter socios debet esse commune. Tamen in modo probandi lucrũ, & damnũ capitalis, bene potest esse diuersitas inter socios, & illud valebit, nã potest esse conuentio, vt si amittatur capitale, illa amissio probetur per certum genus probationis: & nõ valet alia probatio, & idem in lucro. Nã licet verum sit, quod duo testes regulariter in quolibet negocio faciant probationem, vt in l. vbi numerus ff. de testibus: tamen bene potest fieri conuẽtio inter partes, ne de aliquo negocio fieri possit probatio nisi per quinque testes, & alia probatio quam contenta in conuentione non valebit: ita per multa iura concludit Alexand. in 2. volumine consi. 157. & alia allegat Matthæus in præludijs constitutionum regni Siciliæ quæstio. 9. ad finem.

Et non solùm in numero testium, sed in tẽpore potest fieri conuentio inter partes, vt nisi casus fortuitus contingens in amissione capitalis, probetur intra certum tempus, puta per viginti dies, postquam contigerit lapso illo tempore amissio dicti capitalis, sit periculo solius socij mercatoris amittentis, & illo casu præsumitur eius tantum culpa amissum capitale, secundum Alexan. vbi supra.

Cum ergo de iure socius mercator qui habuit capitale, si dicat amisisse, debet probare casum fortuitũ, vt in l. si creditor, & ibi glo. C. de pignorati. actio. & iure regio probatur in l. 20. tit. 13. par. 5. & in l. cum duobus §. quidam sagariã. ff. pro socio & ibi Bar. & in l. sociũ §. socius eodẽ tit. & Bal. in l. si patruus col. 2. C. cõmunia vtriusque iudicij, nam probatio faciẽda est ab eo qui dicit rem amissam, vt in l. 7. tit. 10. par. 5. Si quod de iure est, vt probet socius mercator casum fortuitum, deducitur in pactum, vt debeat legitimè probare, & non per iuramentum, talis conuentio iuri consona omnino est: & per consequens admittenda.

Probato autem casu à socio mercatore, eo ipso probatum est, quòd sua culpa casus non interuenit, si ab altero socio non est probatum, quod sua, mercatoris scilicet, res amissa sit, nõ tenetur: culpæ autem probatio debet esse aut de leui, vel de lata, quia leuissima non sufficit, & ita probatur in l. socius socio. ff. pro socio. & glo. in l. si creditor C. de pignoratitia actio. & in l. 7. tit. 10. par. 5.

Ex hoc sequitur, quòd valet pactum, vt socius mercator teneatur probare amissionem capitalis, & quod id sua culpa nõ interuenerit, cum enim apud socium mercatorẽ semel fuerit capitale, præsumitur quod id saluũ habet, nisi ex aduerso amissio probetur, iuxta doctrinã Pau. & doct. in l. nõ ignorabit. C. ad exhibe.

Et cum valeat istud pactum, vt socius mercator debeat probare amissionem, & quòd non sua culpa interuenerit, non sufficit ad probationem quòd testes dicant, quò diuiderũt eum semper perdere in mercantijs, quia præsumitur sua culpa nisi ab eo diligentia probetur, quòd fecit illud, quòd diligentes homines solent, sicut in tutore qui bona fide negociabatur, cui non imputatur culpa amissionis, vt in l. si res pupillares ff. de administratio. tutorum, sequitur Ioan. Lupus in repetitio. cap. per vestras de dona. inter virum & vxo. §. 7. allegat legem si pignus C. de pignoratia actio. & facit l. si insolita. ff. de nego. gestis.

Imò casus fortuitus in specie probandus est, vt est cõmunis opinio docto. in l. qui fortuitis, C. de pignoratitia actione: & probat tex. in l. fistulas §. frumenta. ibi de niuibus ff. de cõtrahen. emptio. imò talis qualitatis casus probãdus est, qui nullo consilio præuideri potuit, vt in l. 2. §. granum vers. si eo tempore ff. de administratione rerum ad ciuitatem pertinent, imò diligentia talis probanda est, quam Barto. notat. in l. 4. in prin. ff. nau. caupones, stabula. & nisi hoc probetur, condemnandus est socius qui dicit amissum capitale.

Casus fortuitus probandus in specie.

Ex supradictis resultat, qualiter lucrum inter socium & mercatorem ex honesta societate possit percipi, ne sit vsurarium: cætera pacta qualiter valeant, & sint ineunda, videantur in tractatu de societate.

Et inter cætera notãdum semper est quod in casu vsuraria sententia nunquam transit in rẽ 8
iudicatam, vt notat Alber. in rub. C. de vsuris, sequitur Ias. in l. 1. §. procurator. ff. si quis ius dicenti non obtemperaue. & an mutuare frumentum tempore quo valet decem, & recipere tẽpore quo valet viginti, sit vsura: vide Ancharra. in cap. si quis clericus 14. quæstione 4. & Alexand. in 2. volumine consi. 61.

Et quia sicut per modum contractus prohibetur vsura, eodem quoque modo prohibetur 9
per vltimã volũtatem: nõ enim potest testator permittere, vel percipere solutionem vsurarũ si quantitas legata non soluitur, vt notant doc. in l. C. de his quæ pœnæ nomine, & ff. eo. tit. neque

Vsura prohibetur in vltima voluntate.

que confessioni suspectæ testatoris standum est in ista materia, cum vsuræ sint omnino prohibitæ, non enim confessio testatoris semper est lex, neque est seruanda, vt patet in conclusionibus sequentibus.

10 *An confessio in testamento probet debitũ.*

Prima conclusio est, quòd confessio testatoris in testamento facta, in dubio non probat debitum super quo est facta, vt in l. Lucius §. quisquis ff. delegatis 2. & notat Bar. in l. cũ quis decedens §. codicillis ff. deleg. 3. & Bal. in l. rationes C. de probationibus, & Abb. & communiter doc. in cap. fin de successionibus ab intestato. Bal. & Salicet. in l. generaliter C. de non numerata pecunia. Feli. in cap. si cautio. de fide instrumentor. num. 24. * Vide Ant. Gomez in 1. tomo cap. 12. num. 81. * & ista opinio est communis, vt notat Lanfrancus in c. quoniã contra. de probatio. in parte confessiones, nu. 47. & de ratione huius conclusionis videatur Matthæus de Afflictis in decisione Neapolitana 168. vbi de materia ista tractatur.

Secunda conclusio est, quòd confessio testatoris licèt non probet debitum ex sola vi ipsius confessionis tamen si ex modo confitendi colligitur quòd testator voluit contrahere, valebit in vim contractus & confessionis inter viuos: potest enim in testamento fieri contractus, vt in l. hæredes palam §. fi. vbi glo. ff. de testamentis, ideo facta cõfessione testatoris, & acceptatione secuta, præiudicat testatori, vt notat Bar. in d. §. codicil. in vers. prædicta vero, & Bal. in d. l. rationes ad finem C. de probatio. & Abb. in d. cap. fin. de successio. ab intesta. & iure regio

11 id probatur in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. * ibi, *en qualquier manera que parezca que vno se quiso obligar à otro*, & ibi, *pareciendo que se quiso obligar por contracto, ò en otra manera*, nam ista manera potest intelligi & verificari in testamento, quo cõdito potest sequi postea acceptatio à parte antequam testamentum reuocetur, vt probant verba eiusdem legis dicentia, *ò que fue el contracto, ò obligacion entre absentes*: non enim dicit absenti, quia duorum consensus requiritur, & sic lex loquitur in plurali numero, ex quo innuit quòd requiritur acceptatio, vt in l. consensu ff. de actio. & obligatio. & notat Bal. in rub. C. de dotis promissione, & Felinus in cap. si cautio. de fide instrumen. num. 37. & nu. 22. vbi allegat Salicet. in l. generaliter C. de non numerata pecunia.

Tertia conclusio est, quòd si tẽpore quo testator in testamẽto promittit soluere illud, iurat illud, iuramentũ præiudicat cõfitenti taliter quòd ex eo probatur verum debitum, & conualescente postea testatore poterit conueniri virtute illius clausulæ iuratæ, vt notat Bart. in d. §. codicillis, & Feli. vbi plura allegat in d. cap. si cautio, num. 25. & in cap. olim in 4. colu. de rescriptis.

12 *Confessio iurata à præiudicem testatoris.*

Hoc intellige, quod dicta confessio iurata præiudicat ipsi testatori tantum, non tamen probat in præiudicium tertij: ex quo asserendũ est, quod si pater præiudicat filio in legitima, non valet confessio: quia iuramentũ patris non confirmat contractum in præiudiciũ filiorum vt notat Bal. in l. 1. in versi. vtrum iuramentũ C. de inofficio. donatio. sequitur Roderic. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias*, lib. 3. foro ll. folio 14. & in specie notat Specul. in tit. de cõfessioni. §. nunc vidẽdum, vers. sed nũquid patris: refert Alexand. in apostil. ad Bart. in l. gerit colu. 6. ff. de acquirend. hæredita. sequitur Ias. in l. si arrogatòr. ff. de adoptioni. col. 9. Quod subintellige, si patris & filij persona talis sit vt fraus præsumi debeat, vt notat Abba. in c. pe. de re iudica. vel si præiudicium esset in magna quãtitate, puta vltra tertiũ & quintum inter liberos, & vltra quintũ respectu extraneorum, & ita potest colligi ex Alexand. in volumi. 5. consi. 143.

De venditione facta filio.

Ex supradictis infertur, quod si pater vendidit rem alicui ex filijs, cuius venditio posset esse alijs filijs præiudicium in legitima, quod non sufficit vt de numeratione constet quod pater confitetur sibi pretium nnmeratum, nisi de reali atque actuali constet numeratione: ita notat Plat. in §. si quis in fraudẽ insti. de actionib. & Cepola in cautela. 21. sequitur Ias. in d. l. si arrogator col. 9.

Tertio infertur, ex supradictis, quod si pater confiteatur in contractu vel testamento, quòd res aliquæ sunt emptæ ex propria pecunia filijs suis, illa confessio nihil probat nisi per veras probationes constet: notat Bal. in l. iubemus C. ad Trebelli. sequitur Ias. in l. 1. C. de officio eius cui mandata est iurisdictio. num. 60. & Deci. in consi. 184. in 1. volu. & facit text. in l. 3. titu. 14. part. 3. Decius tamen in 1. part. consi. 96. in fine tenet, quod sufficit quod iustificetur ex verisimilibus probationibus: & facit quod notat Roderi. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias* lib. 3. foro ll. vers. 2. limita, & bene intelligenti idem probat l. 3. tit. 14. par. ibi, *ò mostrasse*.

De confessione mariti.

Quartò infertur, quòd si maritus constante matrimonio cum vxore secunda, cõfitetur vẽdidisse filio primi matrimonij aliquã rem, eiusque pretiũ recepisse; per istam solam confessionem non probatur numeratio in præiudicium vxoris quæ habet medietatẽ in re illa meliorata alienata: & ita concludit Ioan. Lup. in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 66. col. 4.

Quinto ex supradictis infertur, quod cũ sit omnino necessarium iuramentum vt valeant dicta in testamento in vim contractus, quòd vrgente dicta necessitate, potest tale iuramentum recipi à notario sine vllo metu l. 6. titu. 1. libro 3. ordina. & est bonum exemplum in illa materia, & est addendum ad ea quæ dixi supra cap. 27. in vers. sed qualiter.

Quãdo testator iurat quod aliquis non sit debitor.

Quæ supra dicta sunt, quòd confessio iurata præiudicat confitenti, cum moderationibus supradictis, habent locum, si quis confiteatur se esse debitorem alicuius, vel recepisse aliquid in præiudicium tertij: si verò testator diceret, quòd alius non erat suus debitor, & illud iurasse, & sic legasset in testamento liberationem, statim præiudicat ista confessio iurata & competit liberatio absenti, & neque ipse testator si vixerit, neque eius hæredes poterunt contra istam confessionem iuratam venire, ne-

que debitum à debitore exigere: nam ex tali confessione iurata inducitur iuris liberatio, vt notat Ang. in l. idem in duobus §. fi. ff. de pactis, & ideò valet etiam in fauorem absentis, licet Bar. aliter sentiat in l. non solum §. liberationis verba ff. de liberatione legata, & ita per plura concludit Feli. in cap. si cautio. de fide instrumétorum, nu. 32. & iure regni probatur in l. fi. tit. 18. part. 3. ibi, *O jurare que no le deuie mas*: & si iure nostro, eo ipso quòd quis contrahit, volendo se obligare absenti, obligatur, multò magis volendo liberationem dicto absenti præstare, valet liberatio: quia fauorabilior est liberatio quàm obligatio, vt in l. Arrianus ff. de actio. & obligat. & in l. tale pactum ff. de pact. & in l. fi. C. de conuenien. fisci debito. libr. 10. & quod notat Felin. in cap. 2. de fide instrumentorum.

Et in materia liberationis iuramentum interpositum habet vim dictionis taxatiuæ, & sic paria sunt dicere: Titius debet mihi decem tãtùm, vel dicere: Iuro Deum quòd Titius mihi decem debet: nam etsi non addat Tantum, videtur additum propter iuraméti interpositionem, notat Paulus in l. rationes C. de probationibus.

Quæ supra dicta sunt, quod confessio iurata in qua testator constituit se debitorem alicuius, non præiudicat creditoribus, vel filijs in legitima, procedit nisi testator exoneratione conscientiæ diceret, & iurasset quòd est debitor vsurarum, vel quod fraudauit aliquem in contractu, vel quid simile: nam talis confessio iurata pro exoneratione conscientiæ præiudicat, vt ipse confitens, vel eius hæredes possint ad restitutionem male ablatorum conueniri.

Hæres conuenitur super confessione defuncti. Nam si ex confessione criminis confessati hæres potest conueniri ad pœnam criminis, vt notat Bald. in l. vna C. ne ex delictis defunctorum, & Bar. in l. eius qui delatorem ff. de iure fisci. & Specula. in titul. de accusatio. in §. 1. multò magis videtur quòd possit conueniri ad restitutionem rei ablatæ: & quòd possit conueniri notat Abb. in c. fin. de successio. ab intestato, & de iure canonico idé notat Feli. in c. si Cautio. de fide instrumentorum nu. 27. & in c. olim de rescriptis nu. 8. & Lanfrancus in cap. quoniã contra falsam de probationi in parte, confessiones nu. 50. Et licet in casu quo testator dixerit extorsisse vsuras, non valeat illa confessio, vt ex illa viuens posset conueniri, quando sine iuramento confitetur, vt notat Abb. Antoni. & communiter doct. in locis supra allegatis, nisi à parte vel notario fuerit acceptata: tamen si iuramentum interuenit, semper præiudicat, & mortuo testatore, tenentur hæredes in vim contractus, & non vi relicti, & ita melius quã alibi concludit Feli. in d. c. olim de rescriptis & Robertus in speculo aureo in tit. de confessione num. 16. Cuius conclusio vel ex hoc quoque potest corroborari; nam cum confessio de restituendis vsuris fit in fauorem animæ, prius atque facilius debet talis confessio admitti: nã tutor, debitum vsurarium quod pupillo debetur, potest remittere, vt notat glos. in l. præsens C. de transactionib. & filius familias sine licentia & iussu patris potest donare pro restitutione vsurarum, vt notat Alexãd. in l. filius familias ff. de donatio. nimirum, si cum hoc admittatur contra regulas iuris communis ratione vsurarum restituendarum, admittatur quoque dicta confessio de restituendis vsuris, etiam in præiudicium filiorum.

Ex hoc sequitur, quid in casu quo testator iussit restituere vsuras, idque iurauit, cum hoc habeat vim contractus, & non relicti, quod ille cui iussit testator fieri restitutionem, habebit actionem ad petendum testamentum à tabellione, vt possit testatorem conuenire: quod facere non posset, si iuramentum non esset interpositum: quia tunc cum illa dispositio haberet vim relicti, non posset viuente testatore illud testamentum peti: & ita intelligitur doctrina Bald. in l. si quis ex argentarijs §. ex hoc ff. de edendo sequitur Felinus in cap. olim. nu. 8. de rescriptis.

Super dicta locum habent quando testator alicui personæ, vel loco iussit restitui male ablata, secus esset si generaliter dixerit se fuisse vsurarium: nam ista confessio neque in vim contractus neque in vim relicti valet, licèt fauore animæ valeat, vt fiat arbitraria restitutio ex doctrina Bal. in l. 1. col. 2. C. de falsa c. adiect. leg.

Quæ dicta sunt, limita nisi ista confessio iurata, quouis titulo, vel colore expresso fuerit facta in fauorem alicuius incapacis ex naturali affectione, putà in fauorem filij spurij, vel alterius incapacis, cui non potest relinqui, & relictum facit suspectum naturalis affectio: nam talis confessio nihil probat ex doctrina Bart. in l. cum quis decedens §. Titia. ff. de legatis 2. & Bald. in l. 1. C. de falsa causa adiecta lega. per text. in l. qui testamentum ff. de probationib. & in l. 3. titul. 14. part. 3. de quo per Robertum in speculo aureo titu. de confessione num. 8. 13 *Quando est in fauorem incapacis.*

Ex quo infero, quòd si pater confiteatur se vendidisse rem aliquã filio spurio, nihil probat talis cõfessio facta in fauoré incapacis extra alimentorum relictum, vt notat glo. in d. l. qui testamentũ, & Ias. in l. si is qui col. 3. ff. de vulgari & pupillari: si tamé fieret legatũ filio spurio tãquam debitum ex causa venditionis valet legatum, quia falsa causa non vitiat legatum, vt in l. demonstratio. ff. de conditio. & demonstratio. in specie notat Bald. in l. 1. C. de falsa causa adiecta legato. & sic respectu alimentorum verificabitur legatum, vt in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium, & in l. 10. *de Toro*. * Quæ est l. 8. tit. 8. lib. 5. Recop. * *Quãdo confitetur in fauorem filij.*

Secundo infero, quod si maritus confitetur se habuisse centum ex causa dotis, vel causa mutui ab vxore sua, & ita iurauit, non ob id debetur ista dos, vel mutuũ tanquã debitum, & ideò ipse testator viuens non poterit ab vxore conueniri, quia præsumitur fraudulenta confessio, cum inter virum & vxorem non habeat locũ donatio: eo tamé marito mortuo, si interuenisset traditio, valeret donatio, vt in l. Papinianus ff. de donati. inter virũ & vxoré saltim vsque 14 *Quãdo maritus confitetur recepisse dotem.*

vsque ad quintam partem bonorum iure nostro regio: cessante verò traditione, dicta confessio, neque in vim relicti, nec in vim contractus valet, vt notat Bar. in l. cum quis decedés §. Titia. ff. delegatis 3. & Lanfrancus in dicto cap. quoniam contra, in parte confessionis nu. 51. Quod subintelligerem, nisi vera cedula, vel instrumentum priuatum præsentetur ab vxore, de recepta dote, concordans cum mariti cófessione: nam tunc dos recepta probatur omnino ex l. si ego §. dotis ff. de iure dotium, & hoc quotidie contingit inter rusticos.

Tertio infero, quòd si maritus in testamento confitetur promisisse arras, debet probari promissio intra decimam bonorum, secundum formam legis fori, aliàs non valebit confessio in vim debiti, licèt possit valere in vim relicti vsque ad quintum.

Quarto infero quod si maritus confitetur se promisisse, cum esset senex, vxori iuueni, vel nobili, cum ipse esset plebeius, aliquam quantitatem, in compensam senectutis, aut nobilitatis, quo casu valet promissio, vt per glo. & doct. in l. si voluntate C. dotis promissione, & notat Ioannes Lupus in rubri. de donatio inter virum & vxorem §. 3 t. in text. §. 9. tamen si non probatur, quod illa confessio interuenerit tempore contracti matrimonij, per solam confessionem testatoris, non probatur contractus, licèt in vim relicti quantum ad quintum valeat legatum. Si verò probaretur promissio non ex quinto, sed ex corpore hæreditatis, tanquam debitum extrahetur istud legatum, vt in l. vxori. ff. de auro & argento legato.

15 *Confessio patris fauore filij semiplene probat.*

Intellige tamen, quod licèt dicta confessio patris iurata in præiudicium tertij, non probet, vt supra dictum est, & in l. Seia mancipia. ff. ad Velleianum, istud est verum quoad plenam probationem, secus est quoad semiplenam: quia adhibito vno integro teste, concordanti cum testatoris confessione, erit vera probatio, vt notat Bal. in 1. C. de furtis col. antepe. nu. 20: quem sequitur Pau. in l. quibus diebus §. qui dotalem ff. de conditio. & demonstratio. & videatur Felinus in d. cap. si cautio. num. 30. item vltra semiplenam probationem dicta confessio operatur interrumptionem præscriptionis secundum Bald. in dicta l. 1. C. de furtis.

16 *Filius reuocat confessionem patris.*

In omnibus tamen casibus, quibus semiplenè, aut plenè posset dicta confessio præiudicare, potest filius hæres ratione proprij præiudicij reuocare confessionem patris, docto de errore, & ita per multa iura concludit Matthæus de Afflict. in decis. 233. & non solum reuocare, sed facta condemnatione à iudice super restituendis vsuris virtute confessionis à defuncto factæ, potest hæres à tali condemnatione appellare, vt notat Ioannes Andreas in additionibus ad Speculum in titu. in quibus causis, & ex quibus causis appellari possit, in principio.

Si tamen pater iurauit, quòd donabat virtute debiti, cui tenebatur propter seruitia, aut benemerita, & illa in tali confessione specificauerit in indiuiduo, talis confessio probat benemerita præcessisse, vt notat Iaf. in repetitione l. frater à fratre col. pen. ff. de conditione indebiti. Semper tamen qui agit virtute dictæ confessionis à defuncto factæ, dicitur agere ex causa lucratiua, vt notat Bal. in l. vna, col. 10. C. de confessis.

Et non solum dicta confessio testatoris non præiudicat filijs in legitima, vt supra dictum atque probatum est, sed neque respectu aliméntorum, quæ filijs debentur, & ita in specie notat eleganter Ioannes Faber in l. si quis C. de bonis proscriptorum.

Ex supra dictis patet, quando in materia vsuraria, siue extra eam sit standum confessioni testatoris: furis autem confessio, qui confitetur fecisse furtum, quando præiudicet hæredibus, vide per Angelum in tractatu maleficiorum in parte vestem cœlestem, vers. quid si fur. num. 18.

S V M M A R I A

Capituli trigesimi.

1 *Falsè fabricans priuilegium qualiter puniatur.*
2 *A præcepto recognoscendi non habet locum appellatio.*
3 *Instrumentum recognitum quando possit exequi.*
4 *Recognitio instrumenti debet esse expressa.*
5 *Recognitio non probatur testibus.*
6 *In executiuis non habet locum reconuentio.*
7 *Restitutio in integrum, non impedit executionem.*
8 *Restitutio in integrum impedit executionem in causa criminali.*
9 *Nullitas an pediat executionem.*
10 *Ex contractu tacito non habet locum executio.*
11 *Declaratio ad l. 3. tit. 12. libr. 3. ordinamenti.*
12 *Princeps etiam ex causa non potest rem alieri auferre.*
13 *Declaratio ad l. 4. tit. 13. lib. 3. ordinamenti.*
14 *Præscriptio decenij non currit contra Ecclesiam.*

C A P V T XXX.

In l. 51. Quæ est l. 37. titu. 6. lib. 3. Recop.* de examinatione bullarum, ac literarum sedis Apostolicæ, & de his qui falsis priuilegijs vtuntur & eorum punitione.*

CORrectoribus iniungitur in l. ista ne permittant quæstores, & eleemosynas petentes id facere, nisi examinatis literis apostolicis, quarum virtute id faciunt, hoc enim statutum esse per bullam Apostolicam asserit lex ista, & quamuis Papa id non concessisset, quilibet Episcopus in sua diœcesi potest statuere, quòd nullæ literæ Apostolicæ mandentur executioni, nisi prius præsententur sibi, vt per eum videantur, an in eis sit aliquod vitium falsitatis, vt notat Abb. in cap. cum ex eo de pœnitentijs & remissionib. Cauere tamen debet Episcopus ne in fraudem, aut cupiditatis causa id faceret: nam saperet inobedientiam, & rebellionem contra sedem Apostolicam. Hodie verò in casibus lege ista expressis, vltra examinationem Episcopi, debet Nuntij Apostolici & aliorum hic contentorum approbatio interuenire, ne falsæ literæ publicentur: quæ literæ, si falsæ inuentæ fuerint, vtentis eis debent vt falsarij puniri, vt in cap. tuarum, & ibi glos. de priuilegijs, de quo per Lupum in allegatio. 18. & in cap. ad falsariorum in fin. de crimine falsi. & per Matthæum de Afflict. in deci. 21. Est tamen bulla Leonis decimi Papæ, prohibens fieri examen literarum donec in possessorio sortiantur effectum, & illa seruatur.

Fabricantes verò falsè priuilegia principum,
1 *Falso fabricans priuilegium morte punitur.* morte debent affici: si verò non principis scripturas falsauerit sed alicuius priuatæ personæ, siquidem ille qui falsauerit cum sit priuatus, signauerit vt tabellio, morte quoque debet affici: si verò cum fuerit tabellio, & priuatus ab officio signauerit, habetur vt priuatus, & eadem pœna punitur: si verò verus est tabellio, & falsum conscripserit instrumentum, punitur pœna manus, & ista omnia resoluuntur ex doctrina Bal. in l. data opera. vers. dubitatur. de eo. C. qui accusare non possunt, & ex Hyppolito in l. 3. in princip. ff. ad l. Cornel. de sicar. & iure regni probatur in l. 16. tit. 19. par. 3. & in l. 6. tit. 7. par. 7. de quo per Felin. in c. cum olim de rescript. & per Thom. Grammaticum in votó. 25. & per Hyppolit. in singulari. 35. & de modo probandi vide Decium 1. volum. consi. 189.

Vt ergo oculari inspectione, quæ omne genus probationis vincit, deprehendatur, an sint falsæ literæ Apostolicæ, exhibendæ sunt personis hac lege contentis, vt ipsi videant & approbent, vel cognita falsitate reprobent secundùm formam traditam in cap. licet ad regimen. de crimene falsi. & iste est vnus modus recognoscendorum instrumentorum, & alius traditur in l. 1. ff. quemadmodum testament. aperiantr. & in l. de his ff. de transact. & ista exhibitio fit ad euitandum delictum in futurum, ne falsæ bullæ prædicentur, vel ad puniendum crimen præteritæ falsitatis.

2 *De instrumentis priuatis recogniti.* Aliquando tamen apud nos exhibita apocha aut instrumento priuato, fit recognitio in iudicio, vt inde oriatur creditori ius agendi via executiua contra recognoscentem, & ideo lata est lex finalis in curijs *de Madrid* anno 1534. * Quæ est l. 5. titul. 21. lib. 4. Recop. * quæ dicit, *Que los conocimientos recognoscidos por las partes se executen como contractos guarenticios*: itaque ex huiusmodi oculari instrumenti inspectione, vel recognitione in iudicio oritur ius agendi via executiua: ad quem modum recognoscendi possunt adduci verba tex. in cap. Romana §. contrahentes in versi. clericos, de foro competenti, lib. 6. & melius quæ notat Matthæus in decisione 181. & per Bal. in authentic. contra qui propriam in fin. C. de non numera pecunia & ista recognitio fit lecta prius scriptura, vt in l. hac consultissima §. at cum humana. C. qui testament. facere possunt & in l. 1. §. inter filium ff. de falsis, & quod cogatur quis recognoscere, est text. in l. cum ab initio. ff. quemadmodum tastamen. aperiantur, & melior text. bene inductus in l. 1. §. igitur princeps ff. de ventre inspiciendo, & à præcepto de recognocenda scriptura non potest appellari secundum Bal. in 4. volumi. consil. 335. & Robertus in speculo aureo titul. de appellatione num. 350. & an recognitio facta per procuratorem non habentem mandatum, noceat, vide Ias. 1. volu. consil. 47.

Intellige tamen, quod scriptura priuata, recognita secundum formam illius capituli, habet executionem paratam, quando recognitio scripturæ fit simpliciter cognoscendo, vt in scriptura continetur: nam illa dictio, re, non sine magno mysterio addita est habet enim significare reiterationem veteris actus, vt notat Lucas in l. 3. C. de diuersis prædijs vrbanis, lib. 11. si ergo contenta in carta simpliciter non recognoscuntur, non dicitur vetus actus, aut prima confessio reiterata, ergo non videtur recognitum instrumentum, & per consequens non potest habere locum via executiua licet via ordinaria agi possit: & id potest corrobarati ex notatis per Bal. in 5. volu. consi. 180. 3

Quando impugnatur instrumentum. Secundo requiritur vltra reiterationem primi actus, quòd cognitio instrumenti sit clara, & non impugnetur: nam si impugnatur, & de impugnatione legitimè constat, dictum instrumentum non potest exequi: quia isto casu non est indubita confessio, prout dictum capitulum exigit, & per consequens non est exequenda, vt notat Rodericus Suarez in l. post rem ff. de re judicata fol. 106. vbi plura allega. Item causa debet præcedere, vt in l. huiusmodi ff. quando dies legati cedat.

Quid si sit recognitio non lecto instrumento. Tertio requiritur, quòd dictum instrumentum sit prius lectum, nam si non legitur, licèt recognosceretur signum, siue firma, non diceretur instrumentum recognitum, & per consequens exequi nullo modo posset, & ita per plura concludit Matthæus de Afflict. in constitut. regni Siciliæ lib. 1. rubr. 93. num. 8. & quod dicitur, quod ille qui recognoscit signum siue firmam, vulgò sic appellatam, videtur virtualiter totam scripturam recognoscere; procedit, & locum habet quando talis scriptura fuerit lecta, & ita intelligo quæ notat Angelus in l. stipulatus §. Grisogonus ff. de verbor obligatio. quem sequitur Fel. in c. 3. de constitutionibus n. 4.

Quarto

Recognitio sit certa.

Quarto requiritur, quod recognitio sit formis & certa, vt ex ea scriptura præsentata certum quid colligatur: nam informis recognitio, neque iuramentũ informe non probat, vt notat Bald. in l. generaliter C. de non numerata pecunia. in versi. secũdo quero. Item debet esse recognitio debiti, & non confessio, quòd præcesserit obligatio, vel instrumentum de ea: nã hoc non potest exequi secundum Angelum in l. fideiussor. C. de fideiussoribus, & sequitur Hyppolitus in suis singularibus singulari. 135.

4 *Recognitio debet esse expressa.*

Quinto requitur expressa recognitio dicti instrumenti, nec sufficeret tacita, putà si præsentaretur ipsi, vel in iudicio, & qui subscripsit sileret, nam illud silẽtium est signum mutum, & cum non loquitur, nihil significat, nisi saltim nutus interueniat, vt notat Bal. in cap. 1. ad finem de fide instrumentorum, quem sequitur Felinus in cap. 2. eodem titul. & isto casu silentium nihil probare videtur: si verò vltra silentium præcesserit iussus iudicis iubentis fieri recognitionem instrumenti, & citatus in persona noluisset comparere, in tali casu contumacia, siue silentium illius qui tacet, iussus à iudice vt respondeat, illi debet esse nociua, vt videatur confiteri instrumentum, vt in l. de ætate §. qui tacuit ff. de interrogato. actionib. per quẽ text. probatur, quòd ille qui vocatur ad essentiendum alicui actui, vel contradicendum, si tacet, videtur actui consentire, vt notat Abb. in cap. vestra de locato. & alia cõpilat conuenientia in hoc Matthæus in constitutionibus regni Siciliæ, in præludijs q. 2. ex quo patet, quòd iste qui vocatus à iudice vt recognoscat instrumentum, noluit comparere, aut contumax fuit in respondendo, videtur, fateri dictum instrumentum, nam contumacia interpretanda est, prout magis præiudicet contumaci, vt notat glo. in l. quamdiu ff. de acquirenda hæreditat. & in c. 2. de confessis. lib. 6. & notat Abba. in c. non ne de præsumptionib. & Bar. in l. 2. C. quando fiscus vel priuatus, facit in ratione suæ decisionis textus in l. si quid possessor. §. sed etsi ff. de petitio. hæredita. & nominatim ita vidi postea scriptum per nostrum vigilantissimum Didacum de Couarruuias in lib. 2. resolutionũ cap. 11. imò quòd quis teneatur venire ad recognoscendũ, est text. in l. 1. §. igitur princeps, ff. de ventre inspiciendo. Videatur Rebuffus in constitutionibus Franciæ, in tractatu de chirogra. recogni. in præfatione num. 26.

Recognitio fieri debet ab eo qui subscripsit.

Sextò requiritur, quòd recognitio fiat ab eo qui subscripsit, nec sufficeret, si aliquis dixerit, Recognosco instrumentum à me subscriptum, mandato Titij se obligantis: nam si Titius nõ confiteiur, quod ipse mandauit, non præiudicat recognitio tertij se subscribentis mandato alterius: ita colligitur ex Imola in consilio 91. quẽ refert Hyppolitus in rub. C. de probationib. fol. 34. Item probatur in dicto cap. fin. *de Madrid*, dum dicit *reconoscidos por las partes*: itaque ipsius partis principalis requiritur approbatio, & recognitio, vt instrumentum priuatũ habeat executionem paratam, non autem sufficit tertios confiteri.

Ex quo infero, quòd licet instrumentum trino teste notatum habeat vim publici instrumenti, quamuis sit priuata scriptura, vt in l. scripturas C. qui potiores in pignore habeantur, & in l. 31. titul. 13. part. 5. illud est verum, vt fidem faciat, non tamen vt possit exequi, nisi à parte recognoscatur secundum formam istius capituli *de Madrid*: & quia executio est restringenda, vt in l. minor viginti quinque annorum ff. de minoribus. 5

Secundo infero, quòd si duo testes inscripti in scriptura priuata, deponerent in negotio, quòd per duos testes posset probari qualiter ipsi subscripserunt, & recognoscunt sua signa siue firmas, licet talis scriptura priuata, adhibita ista recognitione, fidem faciat, vt in l. 114. tit. 18. par. 3. vers. *Esso mismo dezimos de la carta que no fue fecha*, & in l. 118. eo. titul. vers. *mas si la negare*: tamen cum dicta scriptura non fuit à parte recognita, non potest exequi, sed via ordinaria iuris agendum est.

Duo testes probant recognitũ instrumentũ.

Et in ista materia est aduertendum, quòd licèt testes duo, qui viderunt scribi instrumentum priuatum, probent, est verum, si agatur de probando contractu mutui, vel commodati, vel de simili contractu temporali: si verò ageretur de probanda venditione, aut alio contractu perpetuo, tales testes deponentes pro huiusmodi scriptura priuata, licet coadiuuent eam, vt semiplenam, vel saltim præsumptionem faciant ad probandum, non tamen plenè probant dicti testes, neque in re tãt præiudicij probare plenè possunt, nisi de ipso quoque cõtractu venditionis, aut alio perpetuo deponerent testes, dicendo, qualiter ipsi viderunt partes conueniri in re vendita atque eius pretio: tunc enim probatur contractus ipse venditionis, & illud sufficit, vt in authent. de instrumẽtor. caut. & fid. §. si tamen quisquis coll. 6. ibi Adijciatur instrumento credulitas, aut præsentia testium, coram quibus initus est cõtractus, & ita notat Ias. in l. admonendi. ff. de iur. iur. num. 88. in vers. & mirum videtur, notat Bar. in authent. si contractus C. de fide instrumentorum, & per Abb. in cap. 2. eod. titu. in omnibus locis distinguunt doct. dicendo, quòd aliud est de instrumento, aliud de contractu deponere: & per ista intelligitur mirabilis lex regia 114. titul. 18. part. 3. vbi ista nostra conclusio probatur.

Septimò requiritur, vt dictum capitulum *de Madrid* locum habeat, quòd recognitio fiat ab eo qui legitimam habeat personam in iudicio comparendi, nec enim aliter valet iudicium, aut præiudicat confessio, vt notatur in l. si curatorem C. de integrum restitutio, & in l. clarũ C. de auctori. præstant. Item iudicis quoque tribunal competens esse debet, vt in cap. at si clerici de iudicijs, & instrumentũ habeat causam debiti: nam causa requiritur etiam in guarentigio, vt in l. 3. §. circa ff. de doli exceptio. & in l. 118. tit. 18. part. 3. & nota. Alexand. in apostilla ad Barto. in l. nuda ratio. ff. de donatio. & Hyppolitus in rubri. C. de probatio. fol. 20. & per Bar. in l. 3. §. fin. ff. si quis cautionibus, & Rebuf-

Rebuffus in constitutionib. regni Franciæ in 1. articulo glo. 9. num. 25. Aduertendum tamen, quòd si adultus sine curatore recognoscit istã apocham debiti, iudex potest præcipere quod exequatur, nec requiritur curatoris auctoritas, ex notabili doctrina Paul. in l. certum §. in pupillo. ff. de confessis, & quod notat loquendo in filio familias Guido Papa in quæst. 410.

His septem concurrentibus in recognitione instrumenti priuati facta in iudicio, statim potest tale instrumentum exequi, ac si esset contractus gautentigius exequibilis secundùm formam text. in l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordin.* Quę est l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. * & quòd exequatur, vt talis contractus est ius nouum, & operatur, vt non aliæ contra confessionem, siue recognitionem admittantur exceptiones, nisi quæ in illis legibus sunt expresse probandæ intra tempora ibidem statuta, nec admittitur appellatio, quæ valeat executionem suspendere: & licèt regulariter confessus qui condemnatur, possit à iudicis præcepto appellare si allegat errorem confessionis, vel probabiliter suam confessionem exponit, & declarat, vt notat Bal. in l. 1. in fine C. de litis contestatio. & Paulus in l. si debitori. ff. de iudicijs, tamen hodie non admittitur etiam dicta appellatio, vt per eam suspendi valeat executio dicti instrumenti recogniti: imò data cautione proceditur ad realem executionem, non obstante appellatione, & istud est quid hodie attribuitur instrumento recognito, quod æquiparatur contractui guarentigio, vt in l. 1. ff. de legat. 1.

Ex quo sequitur, quòd facta recognitione dicti instrumenti, fit statim executio, etiam si recognoscens reconueniat aduersarium, nam in dicto indicio reconuentionis summario non admittitur talis reconuentio, vt notat Bar. in authen. & consequenter C. de sententijs & interlocutio. omni. iudicum, & Abb. in cap. 1. de mutuis petitionib. & in specie ita concludit idẽ Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutioni. col. 9. constat enim omne iudicium executiuum summarium esse, vt notat Bart. in l. litibus C. de agricolis & censitis lib. 10. & Paul. in l. si cui legatum ff. de conditio. & demonstratio. per text. in l. à diuo Pio. §. si super rebus ff. de re iudicata, & cum facta recognitione instrumenti statim iudicis officio fit executio, clarum est quòd in omnibus casibus in quibus agitur iudicis officio, non habet locum reconuentio, vt notat glos. in l. sed & si restituatur ff. de iudicijs, & sic concludendum est, quòd semel in iudicio facta recognitione instrumenti priuati, non suspenditur executio: & ita notat Baldus in l. final. C. quibus ad liberta. proclama. non licet.

Recognitio minoris habet executionem paratam.

Secundo infertur, quòd facta semel recognitione instrumenti priuati alicuius debiti à minore in indicio, etiam non interueniente curatoris authoritate, debet tale instrumentũ executioni mandari, non obstante quòd petatur in integrum restitutio contra instrumentum, & eius recognitionem: quia licet sit verum, quòd in integrum restitutione petita, nihil innouandum sit, vt in rubro & in nigro. C. & ibi Bart. & Bald. concludant, in integrum restitutionem suspendere executionem, per text. in l. defendente ff. de auctorita. tuto. & in l. si causa cognita. C. de transactio. & ista est communis opinio, vt notat Alex. contra Bar. in l. 4. §. condemnatũ ff. de reiudica. & apostilla in practica Vberti. de Bonacurso titu. de impedimen. quæ ex causa nullitatis in parte in integrum: idque iure regni comprobatur in l. 2. tit. 25. part. 3. in vers. *otro si dezimos*, & quòd talis in integrum restitutio sit admittenda & suspendat executionem notat Rodericus Suarez in l. post rem, in vers. sed pro euidentia ad fin. ff. de re iudica. allegat. Bal. in l. in causæ 1. ff. de minorib. tamen licet istud si verum iure communi atque partitarũ, tamen attenta hodie lege 4. tit. 8. lib. 3. ordin. * Quæ est d. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop.* quæ loquitur de forma exequendorum, instrumentorum guarentigiorum quæ seruãda est in istis priuatis instrumentis recognitis, illa lex dicit, quod vltra exceptiones ibi comprehensas non admittatur alia defensio, nam si defensio denegatur: sequitur quod excluditur id quod iudicis officio expeditur, vt est in integrum restitutio: iudicis enim officium appellatur defensio, vt notat Bar. in l. 1. §. patui refert ff. quod vi aut clam. & ideo dicit Angelus in l. plane ff. de petitione hæredi. quod negata defensione non potest iudicis officium implorari: ex quo necessario sequitur quod nec restitutio concedi. Et quòd non concedatur notat Abb. in cap. ex parte 2. de officio delega. & Salicet. in l. ita nobis C. de adulterijs, & Felinus in rubri de exceptio. & Ias. in l. vbi pactum C. de transactio. & notat Hyppoli. in l. vnica. de raptu virgi. num. 169. an restitutio in integrum impediat executionem sententiæ.

Et facit expressa decisio Angel. in l. 1. C. quãdo prouocare non est necesse, & in l. fin. C. si ex falsis instrumentis, quem refert & sequitur Lanfrancus in cap. quoniam contra de probatio. in parte exceptiones in primo, vbi dicit, quod propter in integrum restitutionem non impeditur executio sentẽtiæ, licet debeat cautio præstari quòd concessa restitutione restituentur omnia quæ virtute sententiæ habentur.

Et pro corroboratione huius partis facit, nã restitutio competit minoribus, & similibus personis de iure speciali, vt per totum C. de in integrũ restitutio. & in cap. 1. de officio iudicis: Si ergo iure speciali debet nasci istud beneficium, sequitur quòd id quod de iure speciali competit, non habetur in cõsideratione, donec existat atque concessum sit, vt in l. 4. §. 1. ff. de fideicommissa libertati. & notat Bart. in l. 2. de senten. pass. & in l. inter stipulantem §. sacram, versi. oppono. ff. de verborum obligatio. & notat Ias. in l. post rem ff. de re iudica. & sic multum distat, impetratam esse in integrum restitutionem, vel pendere litem circa eam, quæ nisi causa cognita impetrari nó valet, vt in l. omnes ff. de in integrum restitutio. & sic propter solam petitionem restitutionis in integrum

non

non debet suspendi executio, nec debet haberi in consideratione donec competat: & ita cõcludit Antonius de Tremo. in practica exceptionum tit.de impedimentis ex causa nullitatis in parte appellatum. Cuius opinio fulciri potest ex eo quod dicit glo.in l.fin.C.de fide instrumento, vbi dicitur quòd petita in integrum restitutione lis non dicitur viuere, licèt viuere speretur,& nunquam debitum dicitur in effectu debitum quòd per in integrum restitutionem petitur, vt notat glo. in l.fin.§. fin. ff. de cõdictio in debiti.* Iam vides quod iste author sit in ea opinione,quod restitutio non impediat viam executiuam: & idem tenuit in repe. l. 4. & 5.tit.de las exceptiones num. 44. & idem tenet Couarru.pract.quęst.cap.25.num.7.& Cabalinus in milleloquio,2.part.concl.775. Guido Papæ decis.215. num. 7.& benè Franciscus Marcus in decisionibus suis 2.par.decis.53. per totam. Quod ego probo, si per viam ordinariã intentata sit restitutio: secus si in ipsa via executiua & sit adęò clara, vt possit in diebus à lege statutis liquidari: & sic concordabis Padillam in l.si causa cognita.n.5.& 6.C. de transat. & alios dicentes quòd restitutio impediat viam executiuam,impedit enim quando in via executiua opponitur, & liquidissimè probatur in temporibus à lege statutis.*

Ex hoc sequitur,quòd licet petita in integrũ restitutione, quando grauamen est irreparabile, & quodammodo videtur esse incarceratio, quod si reus contra quem petita est executio sententiæ, nondum præstiterit fideiussorem, quem vulgò appellamus *de saneamiento*,de iure communi post petitionem restitutionis in integrum, non incarcerabatur, vt notat Bal. in l.1. C.in integrum restitutione postulata nil noui fiat, quem laudat Rodericus Suarez in l. 1. tit. *de los gouiernos*, foro ll.lib.3.quæsti.4. tamen hodie non obstãte dicta petitione restitutionis, in carcerabitur, donec dictum præstet fideius-
8 sorem: & quod notat Bal. posset adhuc practicari in causa criminali capitali, quo casu petita restitutione non exequetur sententia, cum illa sit irreuocabilis executio:& ista defensio non videtur per vllam legem sublata,vt notat idem Bal.in l.§.sui ff.quod quisque iuris, & sequitur Hyppoli.in l.vnica.C.de raptu virgi.nu.169.

Ius regni. Secundo infertur, quòd licèt de iure cõmuni erat speciale, quòd sententia princeps posset exequi, non obstãte quòd fuerit petit à aduersus eam in integrum restitutio, vt notat Iasso. & communiter doctores in d.§.condemnatum ff.de iudicijs: tamen hodie attento iure nostro regio, est generale, vt per petitionem in integrum restitutionis executio cuiuslibet sententiæ non suspendatur.

Tertio infertur, quod licet iure communi, quando executio petebatur virtute trium sententiarum, non suspendebatur per petitionem restitutionis in integrũ, vt notat Bald. in l. vna C.ne in vna eademque causa liceat tertio prouoca. tamen hodie generale est, quòd non suspẽdatur executio, etiã si vnus sentẽtiæ vel cõtractus guarẽtigij tãtũm fuerit executio petita.

Supra dicta tamẽ omnia ego limitarem,nisi statim, vel saltim intra decẽ dies datos ad probandam exceptionem oppositam, non constaret de lęsione super petitione restitutionis in integrum, nam si causa restitutionis est euidens intra dicta tempora probata, ista talis bene impedit executionem, vt notat Bar.in l.defendente ff. de authorita. tutorum, & idem concludit eleganter Matthæus de Afflictis in decisioni. Neapolitanis decis.356.Euidenter autem dicitur constare, si vel ex actis constat, vt in cap. cum olim de priuilegijs, vel si iam est impetrata, ante executionem petitam, nam res iudicata pro veritate habetur.

Iustissimum enim videtur in causa quo sen- 9 *Nullitas an impediat executionem.*
tentia vel contractus reducitur ad non esse virtute restitutionis in integrum,quod de tali nullitate opponi possit, aut impediatur executio: quia de huiusmodi sententijs aut contractibus nullis, non loquuntur iura quæ præcipiunt fieri executionem, vt notat Angelus Aretinu. in l.1.§. 1. ff. à quibus appella non licet, & Guido Papæ in decisione 38.& Petrus Ferrariensis sua practica forma 26.& Paulus in l.1.§. de pupillo.& in l.fi.ff.de constitu. pecunia.& Bal. in l.si absentis, in fi.C. si certum petatur, & in l. generaliter 1.col.C.de episcopis & clericis, & in l. 1. C. si à non competen. iudi. & quando instrumentum quod exequitur est inefficax, aut nullum, loquitur Bal.in l.fin.§. in computatione C.de iure deliberandi,& in l. hac edictali C. de secundijs nuptijs, & per supradicta clare patet an restitutio in integrum petita suspendat executionem.

Item aduertendum,quod dictum capitulum 10
final. *de Madrid*.* Quæ est d. l. 5.titu.21. lib.4. Recop.* præcipiens quod instrumentum recognitum exequatur: procedit quando fit executio contractus expressi in dicto instrumento, secus si ageretur virtute contractus taciti resultantis ex dicta recognitione: vt putà si quis conduxit fundum certa pensione in annum colendum, & de soluenda pensione fecit priuatum instrumentum, transacto anno mansit in fundo: ex quo videtur pro alio anno tacitè reconduxisse, vt in l. item quæritur §. qui impleto. ff. locati. tamen si colonus non vult soluere pensionem illius secundi anni, & fit recognitio instrumẽti anterioris anni huius tamen instrumenti virtute non potest agit via executiua pro pretio, & summa tacitæ reconductionis, quia prima pensio non est inclusa in primo instrumento executiuo, & sic non potest executiue agi: ita eleganter notat Bal.in l. etiam C. de fideicommissis,sequitur glo. in l. 20.tit.8.par.5. & sic licèt sit verum, quòd non solum contractus principalis,sed etiam tacitus habet executionem paratam, vt notat Bal.in l.ad probationem num.1.C.de probationib.& in l. fin. C.de fideicommissis, & per Hyp pol. in rubri. C. de probationib.fol.paruo.19.& notat Ias. in §. fuerat col.26. instit. de actionib. tamen est verum durante eodem cõtractu principali: tunc enim tacitus accedens tanquam accessorius sequitur naturam principalis, & si principalis cõtractus non

quia in casibus quibus fraus præsumitur, veritas probanda est, neque sufficit sola partium confessio, vt in l.qui testamentum ff.de probationib.& facit quod notat Bal.in l.cum allegas colum.3.C.de vsuris, in vers. sed pone statuto: & cum ista datione lucri sub colore societatis posset interuenire fraus, quia in effectu non lucratur mercator, & ne reddat pecuniam,cōfitetur lucrum vbi non est,& ita concludit Decius in l.cuius per errorem ff. de regul. iuris, & videtur, quòd ista confessio in præiudiciū tertij,& sic iuris fiscalis non videtur sufficere, vt in l.Seia mancipia.ff.ad Velleianum,& notatur per gloss.in l.pen.C.de fideiussorib. & facit elegans tex.in l.si non fort: m §.si quis falso. ff. de condictio,indebiti.vbi dicitur,quòd illud quod soluitur, ne quis indebito putatiuo vexaretur, tanquàm indebitum censetur: eodem modo quod mercator soluit sub nomine lucri, ne pecunia auferatur, non est lucrum sed vsura censenda, maximè quia talia soluentes videntur oculos sibi erui.vt per glo.in l.1. ff. de solutionib.& notat Bal.in l.indebitas C. de vsuris, quod potest confirmari: nam etiam extra istā materiam in qua tam grauis potest vsurarum interuenire suspicio, non statur simplici iuramento alicuius, nisi in minutis, aut in his quæ verisimilia sunt: itaque iuramentum & declaratio debet habere formam veritatis, & iuramento informi non statur, vt notatur in l. si.§. licentia.C.de iure deliberan. & in l. si quis pro redemptione captiuorum C.de reuocandis donatio.& in l.nulli. C. de episcopis & clericis,& in l.sumptus C.de administratio.tutorum, & in alia materia per Bart.in l.cum quis decedens §. 1.ff.de leg.3,& ista pars, scilicet quòd non sit standum dictæ confessioni mercatoris dicentis, illud esse lucratum, ne malignetur in fraudem vsurarum, videtur tenenda ex dicto Bald. in c. tuis de testib. vbi dicit, Quæro an valeat pactū quod de interesse stetur simplici verbo creditoris,& dicit quòd si est interesse de præsenti, valet; de futuro verò non valet,ne detur materia malignandi, & idem videtur dicere in cap. 1.§. similiter de controuersia inuestituræ, in vsibus feudorum, vbi dicit, quòd non valet confessio super interesse, præcedente mutuo, quia illa posset esse in fraudem vsurarum.

Opinio propria. Supradictis tamen minimè obstātibus,aliter puto dicendum in dicto casu:nam aliud est dare pecuniam sub nomine lucri, & velatur contractus propter exquisitam societatem, aliud est dare pecuniam propter ipsammet societatem, interueniente contractus veritate,quia in primo casu sola occasio consideratur inter partes,vt recipiens pecuniam dare posset lucrum danti: in secundo casu, veritas contractus atq; dubius eius euentus in societate spectatur, & ita colligo ex doctrina Bald.in l.vna C.si seruus extero se emi mandauit, in finalibus verbis in primo casu, quia occasio est illicita, cum quæritur color: in exigēdis vsuris cōtractus, & est reprobatus, & percipiens pecuniā sub nomine lucri, vsurarius est censendus, quia color fuit quæsitus in extorquēdis vsuris, & non veritas cōtractus verę societatis, quę debet esse vt lucrū diuidatur, de qua societate loquitur text.in c. per vestras,de donationib.inter virū & vxor. quiatamē fiscus,aut accusator fundat se in fraude, probare debet fraudē, vt in l.qui dolū ff.de probatio. itaque probandum est, quòd si dans pecuniam dixerit mercatori in principio contractus:Licèt ineatur contractus societatis, tamen semper dabis decem pro centenario in singulo anno, sub nomine lucri, nam hoc probato, constat de simulatione contractus, & per consequens lucrum perceptum est vsura,& percipiens tanquam vsurarius punietur, & si fortè tam aperta probatio super lucro percipiendo non habetur, crederem quod sufficeret probare,quòd mercator petierit pecuniam mutuaā à creditore, ille que renuerit, dicēdo non possum mutuare, quia pecunia mea reddere mihi decem pro centenario singulo anno debet, si vis ad censum, hoc pacto dabitur,& cum mercator non haberet sufficiētes possessiones, quorum reditus sufficiant ad constitutionem census, dixerit hoc propalando,detur in societatē. Nam idem lucrum reddet, quia & si nihil respondeat creditor, inito statim & in continenti contractu societatis, præsumitur ex prima requisitione, vel quòd sit mutui contractus, vel quòd sit census sine constitutione bonorum quorum reditus vendantur, & non vtendo postea mercator in negotiatione dicta pecunia, sed in alias suas necessitates conuertendo,idque clare constet, quod non negociatur lucrum, postea acceptum,præsumitur vsura, & ita colligitur ex doctrina Abb.in cap. ad nostram in fine de emptio. & venditio. vbi post Hostiens. dicit, quòd ex prima requisitione colligitur,an cōtractus fuerit mutui, vel verè pignoraticius, & idem notat Bald. in l.si patruus C. communia vtriusque iudicij,& in l.2.C.ad Velleianum & in l.emptione C. plus valere quod agitur, quam quod simul, & in l.cum allegas in 3. colu.C.de vsuris,& notat Ange. in l. si quis cum aliter ff.de verbor.obligationib. & facit text. in l.4.§.si ab ignoto.ff.de manumissionibus.

Si vero neque vera probatione, neque præsumpta potest constare de supradictis, si lucrū percipitur præcedente contractu societatis:potius videtur perceptum propter contractum societatis præcedentem, quàm ex alia illicita conuentione, & ideo conuentio excusat à crimine, & in dubio delictum non præsumitur, sed societas, & illa est causa proxima lucri, & non alia fraus, quia non præcedente à principio aliqua simulatione, ista est mitior pars, vt contractus excuset à maleficio, & veritas patēs ex contractu excludit suspicionem & fraudē: quæ fraus & simulatio est in specie probanda: & quod in principio interuenerit, vt in dict. §. si ab ignoto, & notat Iass.in l.nemo potest, nu. 50. ff.de lega.1.

Non recipientes lucrum, etiam vniforme singulis annis sub nomine præcedentis societatis,sunt absolute damnandi tanquam vsurarij, quia etsi amissio capitalis allegaretur, à lucro abstinerent, & iacturam capitalis soluerent, ex lege

lege contractus: & cum mercator hanc iacturam non proponit, in dubio non præsumitur amissio capitalis in toto neque in parte, vt notat Bal. in l. 2. C. de sententijs quæ sine certa quantitat. proferunt, & Ioan. Lupus in cap. per vestras de donationibus inter virum & vxor. §. 11. sub num. 12. & stante capitali saluo ex negociatione illius, potest lucrum quod offertur percipi, & non potest appellari lucrum vniforme, quod variatur & potest variari ex l. contractus, vt in l. si non sortem §. libertus, & ibi per Ias. num. 13. ff. de condi. indebiti.

Neque obstat quòd illud lucrum percipitur ante reuisam rationem societatis, computando an sit lucrum, vel amissio capitalis: nam licèt sit verum, quod durante societate, cessante pacto, in contrarium non possit quis ante reuisam rationem capitale saluũ percipere, vel lucrum habere, istud procedit, & est verum inuito altero socio: & ita loquitur Ioannes Lupus in dicto §. nu. 13. si tamen à socio sponte lucrũ offertur, nihil obstat quin illud possit percipere.

Et præmaxime istud erit licitum, si socius lucrum percipiens paratus est semper, vt ratio reuideatur, & cõputetur an lucrũ sit, nam nihil nomine lucri percepisse videtur, cum sit paratus reddere liquidato quod nõ sit lucrũ: itaque animus & dubius euentus facit vt nullatenus dicta perceptio lucri vsura sit censenda, & cum id soleat esse sic in consuetudine: nam taliter consuetum est fieri contractus, & percipi lucra propter societatẽ, dicta consuetudo excusat à crimine, vt in specie notat Bar. in l. quid sit fugitiuus §. apud Labeonem ff. de ædilitio edicto, & Bald. in l. vna sub num. 39. C. de his qui pœnæ nomine, & facit textus & glossa in l. si pignore §. fin. ff. de pignoratitia actione.

Valet pactũ vt non probata amissione detur statim capitale.

Ex hoc infertur, quod potest à principio societatis fieri conuentio, vt finita societate, nisi probetur statim amissio capitalis, propter casum fortuitũ, saltim intra decem dies, quæ dantur in probãdis oppositionibus quod possit accipi capitale in societate positũ: & possunt allegari notata per Alexand. in 2. volumi. consil. 157. Neque istud erit vsura, aut illicitum, quia si capitale saluum præsumitur, quo vsque per veras probationes cõstet, quod amissum redijt ad suũ dominum, nõ est aliquod lucrũ, aut vsuram percipere. & postea reuisis rationibus, potest socius soluere iacturam, si qua probetur: & præmaxime istud erit sine vllo vt aiunt scrupulo, si à percipiente capitale ante reuisam rationẽ ablata cautio fuerit de soluenda amissi capitalis parte, si istud liquidabitur: nam in negotijs incertis talis cautio sufficit, & valet, vt in l. statuliber si rationem, & in l. seruus in fine ff. de statuliber. quæ iura sunt elegantissima in istam decisionem, & in simili quæstione notat Angelus in l. 4. §. ait prætor ff. de re iudica. & Bal. in l. si residuum C. de distractione pignorum, & Alexand. in apostilla ad Bart. in l. finali. ff. de distractio. pignorum.

Nec debet iniustum videri, vt fiat executio contra socium pro capitali integro, antequam inde soluatur amissio capitalis, quia vt dixi, ista executio sortitur effectũ, quãdo statim nõ constat de capitalis amissione, & stante incertitudine, non est inconueniens, quòd ante omnia qui posuit pecuniam, suum capitale ad euitandas fraudes, & malitias mercatorum dicentium se perdidisse capitale, cum non perdũt: & ista executio, vt redeat capitale statim ad dominum, magis est ad cautionẽ & securitatẽ, ne propter malitias & subterfugia mercatorum sit apud eos capitale, quàm vt lucrum, aut vsura indebite percipiatur: & vti huiusmodi cautionibus ob securitatem capitalis non est illicitum, vt notat Ioannes Lupus in dicto §. 11. sub num. 8. & dato quod in effectu grauaretur à quo exigitur, cum re vera aliquid sit amissum, vel fortè totum istud, non est vsura, quia dicta cautio non interponitur vt sit semper capitale saluum, quo casu esset illicitum, sed vt sit saluum ad tempus, interim quod eius probatur amissio, vt temporale grauamen, etiam si esset in effectu, est modicum & parui momenti, nec debet in consideratione esse, vt in l. quotiens, & in l. vniuersa. C. de precib. imperato. offerend. & sicut conuenitur, vt statim soluta societate integrum capitale redeat ad dominũ, eodẽ modo manet apud mercatorẽ interim totum lucrum, & istud esset mercatori vtile, & ob istam vtriusque incertam vtilitatem valet dicta conuentio, vt in l. de fideicommiss. C. de transactionib.

Itẽ supra dictæ conclusioni non videtur obstare, in quantũ dico posse recipi lucrũ à mercatore, non reuiso per libros eius qualiter tale lucrum obuenerit, si dicatur quòd dicti mercatores non negociantur cum dictis pecunijs, sed vel conuenerunt eas in emptiones prædiorũ, vel in alia ipsis tantũ vtilia, & sic lucrum quod postea soluitur, magis videtur vt vsura sine præcedente negotiatione datum, quam ob causam negotiationis, & per consequens videtur illicitum: nam ad hoc facilis est responsio, si enim mercator ob segnitiem, vel negligentiã, aut voluntate atque dolosè non conuertit pecunias in negotiationes, tenetur ad soluendũ interesse, vt in l. socius socio. ff. pro socio & in l. si fratres §. siquis societatem ff. eodem tit. & in §. fi. institu. pro socio. & notãt Bal. in rubri. C. pro socio in fi. & in l. de illo. §. fi. eod. tit. & notat Alexand. in 2. volumi. consi. 133. & iure regio est tex. in l. 7. tit. 10. part. 5. cum ergo ad interesse conueniri possit socius & illud percipi iure ciuili, atq; canonico, vt notãt doct. in cap. cõquestus de vsuris, nimirum si cui daretur actio, competat retẽtio, & exceptio in lucro percepto: nam si istud interesse debetur, etiam si finita societate socius vtatur pecunia, vt in l. socio. §. 1. ff. pro socio, multo melius debebitur, si pendente societate, vteretur dicta pecunia, eam in proprios vsus cõuertendo, & sic iustè dictũ lucrũ percipitur, dummodo socius fuerit mercator, aut negociator, cui culpa posset imputari, & in isto exemplo, loquuntur iura de materia ista disponentia.

Item non videtur obstare, quod recipiens lucrum non perquisiuit à mercatore socius fuerit vsus pecunia, vel non: quia siue vsus

que confessioni suspectæ testatoris standum est in ista materia, cum vsuræ sint omnino prohibitæ, non enim confessio testatoris semper est lex, neque est seruanda, vt patet in conclusionibus sequentibus.

10 *An confessio in testamento probet debitū.*

Prima conclusio est, quòd confessio testatoris in testamento facta, in dubio non probat debitum super quo est facta, vt in l. Lucius §. quisquis ff. de legatis 2. & notat Bar. in l. cū quis decedens §. codicillis ff. de leg. 3. & Bal. in l. rationes C. de probationibus, & Abb. & communiter doc. in cap. fin de successionibus ab intestato. Bal. & Salicet. in l. generaliter C. de non numerata pecunia. Feli. in cap. si cautio. de fide instrumentor. num. 24. * Vide Ant. Gomez in 1. tomo cap. 12. num. 81. * & ista opinio est communis, vt notat Lanfrancus in c. quoniá contra. de probatio. in parte confessiones, nu. 47. & de ratione huius conclusionis videatur Matthæus de Afflictis in decisione Neapolitana 168. vbi de materia ista tractatur.

Secunda conclusio est, quòd confessio testatoris licèt non probet debitum ex sola vi ipsius confessionis tamen si ex modo confitendi colligitur quòd testator voluit contrahere, valebit in vim contractus & confessionis inter viuos: potest enim in testamento fieri contractus, vt in l. hæredes palam §. fi. vbi glo. ff. de testamentis, ideo facta cōfessione testatoris, & acceptatione secuta, præiudicat testatori, vt notat Bar. in d. §. codicil. in vers. prædicta vero, & Bal. in d. l. rationes ad finem C. de probatio. & Abb. in d. cap. fin. de successio. ab intesta. & iure regio
11 id probatur in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. * ibi, *en qualquier manera que parezca que vno se quiso obligar à otro*, & ibi, *pareciendo que se quiso obligar por contracto, ò en otra manera*, nam ista *manera* potest intelligi & verificari in testamento, quo cōdito potest sequi postea acceptatio à parte antequam testamentum reuocetur, vt probant verba eiusdem legis dicentia, *ò que fue el contracto, ò obligacion entre absentes*: non enim dicit absenti, quia duorum consensus requiritur, & sic lex loquitur in plurali numero, ex quo innuit quòd requiritur acceptatio, vt in l. consensu ff. de actio. & obligatio. & notat Bal. in rub. C. de dotis promissione, & Felinus in cap. si cautio. de fide instrumen. num. 37. & nu. 22. vbi allegat Salicet. in l. generaliter C. de non numerata pecunia.

Tertia conclusio est, quòd si tēpore quo testator in testamēto promittit soluere illud, iurat illud, iuramentū præiudicat cōfitenti taliter quòd ex eo probatur verum debitum, & conualescente postea testatore poterit conueniri virtute illius clausulæ iuratæ, vt notat Bart. in d. §. codicillis, & Feli. vbi plura allegat in d. cap. si cautio, num. 25. & in cap. olim in 4. colu. de rescriptis.

12 *Confessio iurata à præiudicem testatoris.*

Hoc intellige, quod dicta confessio iurata præiudicat ipsi testatori tantum, non tamen probat in præiudicium tertij: ex quo asserendū est, quod si pater præiudicat filio in legitima, non valet confessio: quia iuramentū patris non confirmat contractum in præiudiciū filiorum, vt notat Bal. in l. 1. in versi. vtrum iuramentū C. de inofficio. donatio. sequitur Roderic. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias*, lib. 3. foro ll. folio 14. & in specie notat Specul. in tit. de cōfessioni. §. nunc vidēdum, vers. sed nūquid patris: refert Alexand. in apostil. ad Bart. in l. gerit colu. 6. ff. de acquirend. hæredita. sequitur Ias. in l. si arrogatór. ff. de adoptioni. col. 9. Quod subintellige, si patris & filij persona talis sit vt fraus præsumi debeat, vt notat Abba. in c. pe. de re iudica. vel si præiudicium esset in magna quātitate, puta vltra tertiū & quintum inter liberos, & vltra quintū respectu extraneorum, & ita potest colligi ex Alexand. in volumi. 5. consi. 143.

De venditione facta filio.

Ex supradictis infertur, quod si pater vendidit rem alicui ex filijs, cuius venditio posset esse alijs filijs præiudicium in legitima, quod non sufficit vt de numeratione constet quod pater confitetur sibi pretium numeratum, nisi de reali atque actuali constet numeratione: ita notat Plat. in §. si quis in fraudē insti. de actionib. & Cepola in cautela. 21. sequitur Ias. in d. l. si arrogator col. 9.

Tertio infertur, ex supradictis, quod si pater confiteatur in contractu vel testamento, quòd res aliquæ sunt emptæ ex propria pecunia filijs suis, illa confessio nihil probat nisi per veras probationes constet: notat Bal. in l. iubemus C. ad Trebelli. sequitur Ias. in l. 1. C. de officio eius cui mandata est iurisdictio. num. 60. & Deci. in consi. 184. in 1. volu. & facit text. in l. 3. titu. 14. part. 3. Decius tamen in 1. part. consi. 96. in fine tenet, quod sufficit quod iustificetur ex verisimilibus probationibus: & facit quod notat Roderi. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias* lib. 3. foro ll. vers. 2. limita, & bene intelligenti idem probat l. 3. tit. 14. par. ibi, *ò mostrasse*.

De confessione mariti.

Quartò infertur, quòd si maritus constante matrimonio cum vxore secunda, cōfitetur vēdidisse filio primi matrimonij aliquā rem, eiusque pretiū recepisse; per istam solam confessionem non probatur numeratio in præiudicium vxoris quæ habet medietatē in re illa meliorata alienata: & ita concludit Ioan. Lup. in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 66. col. 4.

Quinto ex supradictis infertur, quod cū sit omnino necessarium iuramentum vt valeant dicta in testamento in vim contractus, quòd vrgente dicta necessitate, potest tale iuramentum recipi à notario sine vllo metu l. 6. titu. 1. libro 3. ordina. & est bonum exemplum in illa materia, & est addendum ad ea quæ dixi supra cap. 27. in vers. sed qualiter.

Quādo testator iurat quod aliquis non sit debitor.

Quæ supra dicta sunt, quòd confessio iurata præiudicat confitenti, cum moderationibus supradictis, habent locum, si quis cunfiteatur se esse debitorem alicuius, vel recepisse aliquid in præiudicium tertij: si verò testator diceret, quòd alius non erat suus debitor, & illud iurasse, & sic legasset in testamento liberationem, statim præiudicat ista confessio iurata & competit liberatio absenti, & neque ipse testator si vixerit, neque eius hæredes poterunt contra istam confessionem iuratam venire, ne-

que debitum à debitore exigere: nam ex tali confessione iurata indicitur iuris liberatio, vt notat Ang. in l. idem in duobus §. fi. ff. de pactis, & ideò valet etiam in fauorem absentis, licet Bar. aliter sentiat in l. non solum §. liberationis verba ff. de liberatione legata, & ita per plura concludit Feli. in cap. si cautio. de fide instrumẽtorum, nu. 32. & iure regni probatur in l. fi. tit. 18. part. 3. ibi, *O jurare que no le deuie mas*: & si iure nostro, eo ipso quòd quis contrahit, volendo se obligare absenti, obligatur, multò magis volendo liberationem dicto absenti præstare, valet liberatio: quia fauorabilior est liberatio quàm obligatio, vt in l. Arrianus ff. de actio. & obligat. & in l. tale pactum ff. de pact. & in l. fi. C. de conuenien. fisci debito. libr. 10. & quod notat Felin. in cap. 2. de fide instrumentorum.

Et in materia liberationis iuramentum interpositum habet vim dictionis taxatiuæ, & sic paria sunt dicere: Titius debet mihi decem tãtùm, vel dicere: Iuro Deum quòd Titius mihi decem debet: nam etsi non addat Tantum, videtur additum propter iuramẽti interpositionem, notat Paulus in l. rationes C. de probationibus.

Quæ supra dicta sunt, quod confessio iurata in qua testator constituit se debitorem alicuius, non præiudicat creditoribus, vel filijs in legitima, procedit nisi testator exoneratione conscientiæ diceret, & iurasset quòd est debitor vsurarum, vel quod fraudauit aliquem in contractu, vel quid simile: nam talis confessio iurata pro exoneratione conscientiæ præiudicat, vt ipse confitens, vel eius hæredes possint ad restitutionem male ablatorum conueniri.

Hæres conuenitur super confessione defuncti.

Nam si ex confessione criminis confessati hæres potest conueniri ad pœnam criminis, vt notat Bald. in l. vna C. ne ex delictis defunctorum, & Bar. in l. eius qui delatorem ff. de iure fisci. & Specula. in titul. de accusatio. in §. 1. multò magis videtur quòd possit conueniri ad restitutionem rei ablatæ: & quòd possit conueniri notat Abb. in c. fin. de successio. ab intestato, & de iure canonico idẽ notat Feli. in c. si Cautio. de fide instrumentorum nu. 27. & in c. olim de rescriptis nu. 8. & Lanfrancus in cap. quoniã contra falsam de probationi in parte, confessiones nu. 50. Et licet in casu quo testator dixerit extorsisse vsuras, non valeat illa confessio, vt ex illa viuens posset conueniri, quando sine iuramento confitetur, vt notat Abb. Antoni. & communiter doct. in locis supra allegatis, nisi à parte vel notario fuerit acceptata: tamen si iuramentum interuenit, semper præiudicat, & mortuo testatore, tenentur hæredes in vim contractus, & non vi relicti, & ita melius quã alibi concludit Feli. in d. c. olim de rescriptis & Robertus in speculo aureo in tit. de confessione num. 16. Cuius conclusio vel ex hoc quoque potest corroborari; nam cum confessio de restituendis vsuris sit in fauorem animæ, prius atque facilius debet talis confessio admitti: nã tutor, debitum vsurarium quod pupillo debetur, potest remittere, vt notat glos. in l. præsens C. de transactionib. & filius familias sine licentia & iussu patris potest donare pro restitutione vsurarum, vt notat Alexãd. in l. filius familias ff. de donatio. nimirum, si cum hoc admittatur contra regulas iuris communis ratione vsurarum restituendarum, admittatur quoque dicta confessio de restituendis vsuris, etiam in præiudicium filiorum.

Ex hoc sequitur, quid in casu quo testator iussit restituere vsuras, idque iurauit, cum hoc habeat vim contractus, & non relicti, quod ille cui iussit testator fieri restitutionem, habebit actionem ad petendum testamentum à tabellione, vt possit testatorem conuenire: quod facere non posset, si iuramentum non esset interpositum; quia tunc cum illa dispositio haberet vim relicti, non posset viuente testatore illud testamentum peti: & ita intelligitur doctrina Bald. in l. siquis ex argentarijs §. ex hoc ff. de edendo sequitur Felinus in cap. olim. nu. 8. de rescriptis.

Super dicta locum habent quando testator alicui personæ, vel loco iussit restitui male ablata, secus esset si generaliter dixerit se fuisse vsurarium: nam ista confessio neque in vim contractus neque in vim relicti valet, licèt fauore animæ valeat, vt fiat arbitraria restitutio ex doctrina Bal. in l. 1. col. 2. C. de falsa c. adiect. leg.

13 *Quando est in fauorem incapacis.*

Quæ dicta sunt, limita nisi ista confessio iurata, quouis titulo, vel colore expresso fuerit facta in fauorem alicuius incapacis ex naturali affectione, putà in fauorem filij spurij, vel alterius incapacis, cui non potest relinqui, & relictum facit suspectum naturalis affectio: nam talis confessio nihil probat ex doctrina Bart. in l. cum quis decedens §. Titia. ff. de legatis 2. & Bald. in l. 1. C. de falsa causa adiecta lega. per text. in l. qui testamentum ff. de probationib. & in l. 3. titul. 14. part. 3. de quo per Robertum in speculo aureo titu. de confessione num. 8.

Quãdo confitetur in fauorem filij.

Ex quo infero, quòd si pater confiteatur se vendidisse rem aliquã filio spurio, nihil probat talis cõfessio facta in fauorẽ incapacis extra alimentorum relictum, vt notat glo. in d. l. qui testamentũ, & Ias. in l. si is qui col. 3. ff. de vulgari & pupillari: si tamẽ fieret legatũ filio spurio tãquam debitum ex causa venditionis valet legatum, quia falsa causa non vitiat legatum, vt in l. demonstratio. ff. de conditio. & demonstratio. in specie notat Bald. in l. 1. C. de falsa causa adiecta legato. & sic respectu alimentorum verificabitur legatum, vt in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium, & in l. 10. *de Toro.* * Quæ est l. 8. tit. 8. lib. 5. Recop. *

14 *Quãdo maritus confitetur recepisse dotem.*

Secundo infero, quod si maritus confitetur se habuisse centum ex causa dotis, vel causa mutui ab vxore sua, & ita iurauit, non ob id debetur ista dos, vel mutuũ tanquã debitum, & ideò ipse testator viuens non poterit ab vxore conueniri, quia præsumitur fraudulenta confessio, cum inter virum & vxorem non habeat locũ donatio: eo tamẽ marito mortuo, si interuenisset traditio, valeret donatio, vt in l. Papinianus ff. de donati. inter virũ & vxorẽ saltim

vsque

vsque ad quintam partem bonorum iure nostro regio: cessante verò traditione, dicta confessio, neque in vim relicti, nec in vim contractus valet, vt notat Bar. in l. cum quis decedés §. Titia. ff. delegatis 3. & Lanfrancus in dicto cap. quoniam contra, in parte confessionis nu. 51. Quod subintelligerem, nisi vera cedula, vel instrumentum priuatum præsentetur ab vxore, de recepta dote, coocordans cum mariti cõfessione: nam tunc dos recepta probatur omnino ex l. si ego §. dotis ff. de iure dotium, & hoc quotidie contingit inter rusticos.

Tertio infero, quòd si maritus in testamento confitetur promisisse arras, debet probari promissio intra decimam booorum, secundum formam legis fori, aliàs non valebit confessio in vim debiti, licèt possit valere in vim relicti vsque ad quintum.

Quarto infero quod si maritus confitetur se promisisse, cum esset senex, vxori iuueni, vel nobili, cum ipse esset plebeios, aliquam quantitatem, in compensam senectutis, aut nobilitatis, quo casu valet promissio, vt per glo. & doct. in l. si voluntate C. dotis promissione, & notat Ioannes Lupus in rubri. de donatio inter virum & vxorem §. 31. in text. §. 9. tamen si non probatur, quod illa confessio interuenerit tempore contracti matrimonij, per solam confessionem testatoris, non probatur contractus, licèt in vim relicti quantum ad quintum valeat legatum. Si verò probaretur promissio non ex quinto, sed ex corpore hæreditatis, tanquam debitum extrahetur istud legatum, vt in l. vxori. ff. de auro & argento legato.

15 *Confessio patris fauore filij semiplene probat.* Intellige tamen, quod licèt dicta confessio patris iurata in præiudicium tertij, non probet, vt supra dictum est, & in l. Seia mancipia. ff. ad Velleianum, istud est verum quoad pleoam probationem, secus est quoad semiplenam: quia adhibito vno integro teste, concordanti cum testatoris confessione, erit vera probatio, vt notat Bal. in l. 1. C. de furtis col. antepe. nu. 201 quem sequitur Pau. in l. quibus diebus §. qui dotalem ff. de conditio. & demonstratio. & videatur Felinus in d. cap. si cautio. num. 30. item vltra semiplenam probationem dicta confessio operatur interruptionem præscriptionis secundum Bald. in dicta l. 1. C. de furtis.

16 *Filius reuocat confessionem patris.* In omnibus tamen casibus, quibus semiplenè, aut plenè posset dicta confessio præiudicare, potest filius hæres ratione proprij præiudicij reuocare confessionem patris, docto de errore, & ita per multa iura concludit Matthæus de Afflict. in decis. 233. & non solum reuocare, sed facta condemnatione à iudice super restituendis vsuris virtute confessionis à defuncto factæ, potest hæres à tali condemnatione appellare, vt notat Ioannes Andreas in additionibus ad Speculum in titu. in quibus causis, & ex quibus causis appellari possit, in principio.

Si tamen pater iurauit, quòd donabat virtute debiti, cui tenebatur propter seruitia, aut benemerita, & illa in tali confessione specificauerit in indiuiduo, talis confessio probat benemerita præcessisse, vt notat Ias. in repetitione l. frater à fratre col. pen. ff. de conditione indebiti. Semper tamen qui agit virtute dictæ confessionis à defuncto factæ, dicitur agere ex causa lucratiua, vt notat Bal. in l. vna, col. 10. C. de confessis.

Et non solum dicta confessio testatoris non præiudicat filijs in legitima, vt supra dictum atque probatum est, sed neque respectu alimẽtorum, quæ filijs debentur, & ita in specie notat eleganter Ioannes Faber in l. si quis C. de bonis proscriptorum.

Ex supra dictis patet, quando in materia vsuraria, siue extra eam sit standum confessioni testatoris: furis autem confessio, qui confitetur fecisse furtum, quando præiudicet hæredibus, vide per Angelum in tractatu maleficiorum in parte vestem cœlestem, vers. quid si fur. num. 18.

SVMMARIA

Capituli trigesimi.

1. *Falsè fabricans priuilegium qualiter puniatur.*
2. *A præcepto recognoscendi non habet locum appellatio.*
3. *Instrumentum recognitum quando possit exequi.*
4. *Recognitio instrumenti debet esse expressa.*
5. *Recognitio non probatur testibus.*
6. *In executiuis non habet locum reconuentio.*
7. *Restitutio in integrum, non impedit executionem.*
8. *Restitutio in integrum impedit executionem in causa criminali.*
9. *Nullitas an pediat executionem.*
10. *Ex contractu tacito non habet locum executio.*
11. *Declaratio ad l. 3. tit. 12. libr. 3. ordinamenti.*
12. *Princeps etiam ex causa non potest rem alteri auferre.*
13. *Declaratio ad l. 4. tit. 13. lib. 3. ordinamenti.*
14. *Præscriptio decenij non currit contra Ecclesiam.*

CAPVT XXX.

In l. 51. Quæ est l. 37. titu. 6. lib. 3. Recop.* de examinatione bullarum, ac literarum sedis Apostolicæ, & de his qui falsis priuilegijs vtuntur & eorum punitione.* *

CORrectoribus iniungitur in l. ista ne permittant quæstores, & eleemosynas petentes id facere, nisi examinatis literis apostolicis, quarum virtute id faciunt, hoc enim statutum esse per bullam Apostolicam asserit lex ista, & quãuis Papa id non cõcessisset, quilibet Episcopus in sua diœcesi potest statuere, quòd nullæ literæ Apostolicæ mandentur executioni, nisi prius præsentẽtur sibi, vt per eum videantur, an in eis sit aliquod vitium falsitatis, vt notat Abb. in cap. cum ex eo de pœnitentijs & remissionib. Cauere tamen debet Episcopus ne in fraudem, aut cupiditatis causa id faceret: nam saperet inobedientiam, & rebellionem contra sedem Apostolicam. Hodie verò in casibus lege ista expressis, vltra examinationem Episcopi, debet Nuntij Apostolici & aliorum hic contentorum approbatio interuenire, ne falsæ literæ publicentur: quæ literæ, si falsæ inuentæ fuerint, vtentis eis debent vt falsarij puniri, vt in cap. tuarũ, & ibi glos. de priuilegijs, de quo per Lupum in allegatio. 18. & in cap. ad falsariorum in fin. de crimine falsi. & per Matthæum de Afflict. in deci. 21. Est tamen bulla Leonis decimi Papæ, prohibens fieri examen literarum donec in possessorio sortiantur effectum, & illa seruatur.

1 *Falsa fabricans priuilegium morte punitur.*

Fabricantes verò falsa priuilegia principum, morte debent affici: si verò non principis scripturas falsauerit sed alicuius priuatæ personæ, siquidẽ ille qui falsauerit cum sit priuatus, signauerit vt tabellio, morte quoque debet affici: si verò cum fuerit tabellio, & priuatus ab officio signauerit, habetur vt priuatus, & eadem pœna punitur: si verò verus est tabellio, & falsum conscripserit instrumentum, punitur pœna manus, & ista omnia resoluuntur ex doctrina Bal. in l. data opera. vers. dubitatur de eo. C. qui accusare non possunt, & ex Hyppolito in l. 3. in princip. ff. ad l. Cornel. de sicar. & iure regni probatur in l. 16. tit. 19. par. 3. & in l. 6. tit. 7. par. 7. de quo per Felin. in c. cum olim de rescript. & per Thom. Grammaticum in votó. 25. & per Hyppolit. in singulari. 35. & de modo probandi vide Decium 1. volum. consi. 189.

Vt ergo oculari inspectione, quæ omne genus probationis vincit, deprehendatur, an sint falsæ literæ Apostolicæ, exhibendæ sunt personis hac lege contentis, vt ipsi videant & approbent, vel cognita falsitate reprobent secundùm formam traditam in cap. licet ad regimen. de crimine falsi. & iste est vnus modus recognoscendorum instrumentorum, & alius traditur in l. 1. ff. quemadmodum testament. aperiant. & in l. de his ff. de transact. & ista exhibitio fit ad euitandum delictum infuturum, ne falsæ bullæ prædicentur, vel ad puniendum crimen præteritæ falsitatis.

2 *De instrumentis priuatis recogniti.*

Aliquando tamẽ apud nos exhibita apocha aut instrumento priuato, fit recognitio in iudicio, vt inde oriatur creditori ius agendi via executiua contra recognoscentem, & ideo lata est lex finalis in curijs *de Madrid* anno 1534. * Quæ est l. 5. titul. 21. lib. 4. Recop. * quæ dicit, *Que los conocimientos recognoscidos por las partes se executen como contractos guarenticios*: itaque ex huiusmodi oculari instrumenti inspectione, vel recognitione in iudicio oritur ius agendi via executiua: ad quem modum recognoscendi possunt adduci verba tex. in cap. Romana §. contrahentes in versi. clericos, de foro competenti, lib. 6. & melius quæ notat Matthæus in decisione 181. & per Bal. in authentic. contra qui propriam in fin. C. de non numera pecunia & ista recognitio fit lecta prius scriptura, vt in l. hac consultissima §. at cum humana. C. qui testament. facere possunt & in l. 1. §. inter filiũ ff. de falsis, & quod cogatur quis recognoscere, est text. in l. cum ab initio. ff. quemadmodum tastamen. aperiantur, & melior text. bene inductus in l. 1. §. igitur princeps ff. de ventre inspiciendo, & à præcepto de recognocenda scriptura non potest appellari secundum Bal. in 4. volumi. consil. 335. & Robertus in speculo aureo titul. de appellatione num. 350. & an recognitio facta per procuratorem non habentem mandatum, noceat, vide Ias. 1. volu. consil. 47.

3 Intellige tamen, quod scriptura priuata, recognita secundùm formam illius capituli, habet executionem paratam, quando recognitio scripturæ fit simpliciter cognoscendo, vt in scriptura continetur: nam illa dictio, re, non sine magno mysterio addita est habet enim significare reiterationẽ veteris actus, vt notat Lucas in l. 3. C. de diuersis prædijs vrbanis, lib. 11. si ergo contenta in carta simpliciter non recognoscuntur, non dicitur vetus actus, aut prima confessio reiterata, ergo non videtur recognitum instrumentum, & per consequens non potest habere locũ via executiua licet via ordinaria agi possit: & id potest corrobarati ex notatis per Bal. in 5. volu. consi. 180.

Quãdo impugnatur instrumentum.

Secundo requiritur vltra reiterationem primi actus, quòd cognitio instrumenti sit clara, & non impugnetur: nam si impugnatur, & de impugnatione legitimè constat, dictum instrumentum non potest exequi: quia isto casu non est indubita confessio, prout dictum capitulum exigit, & per consequens non est exequenda, vt notat Rodericus Suarez in l. post rem ff. de re iudicata fol. 106. vbi plura allega. Item causa debet præcedere, vt in l. huiusmodi ff. quando dies legati cedat.

Quid si sit recognitio non lecto instrumento.

Tertio requiritur, quòd dictum instrumentum sit prius lectum, nam si non legitur, licèt recognosceretur signum, siue firma, non diceretur instrumentum recognitum, & per cõsequens exequi nullo modo posset, & ita per plura concludit Matthæus de Afflict. in constitut. regni Siciliæ lib. 1. rubr. 93. num. 8. & quod dicitur, quod ille qui recognoscit signum siue firmam, vulgò sic appellatam, videtur virtualiter totam scripturam recognoscere; procedit, & locum habet quando talis scriptura fuerit lecta, & ita intelligo quæ notat Angelus in l. stipulatus §. Grisogonus ff. de verbor obligatio. quẽ sequitur Fel. in c. 1. de cõstitutionibus n. 4.

Recognitio sit certa.

Quarto requiritur, quod recognitio sit formis & certa, vt ex ea scriptura præsentata certum quid colligatur: nam informis recognitio, neque iuramentũ informe non probat, vt notat Bald. in l. generaliter C. de non numerata pecunia. in versi. secũdo quero. Item debet esse recognitio debiti, & non confessio, quòd præcesserit obligatio, vel instrumentum de ea: nã hoc non potest exequi secundum Angelum in l. fideiussor. C. de fideiussoribus, & sequitur Hyppolitus in suis singularibus singulari. 135.

4 *Recognitio debet esse expressa.*

Quinto requitur expressa recognitio dicti instrumenti, nec sufficeret tacita, putà si præsentaretur ipsi, vel in iudicio, & qui subscripsit sileret, nam illud silẽtium est signum mutum, & cum non loquitur, nihil significat, nisi saltim nutus interueniat, vt notat Bal. in cap. 1. ad finem de fide instrumentorum, quem sequitur Felinus in cap. 2. eodem titul. & isto casu silentium nihil probare videtur: si verò vltra silentium præcesserit iussus iudicis iubentis fieri recognitionem instrumenti, & citatus in persona noluisset comparere, in tali casu contumacia, siue silentium illius qui tacet, iussus à iudice vt respondeat, illi debet esse nociua, vt videatur confiteri instrumentum, vt in l. de ætate §. qui tacuit ff. de interrogato. actionib. per quẽ text. probatur, quòd ille qui vocatur ad essentiendum alicui actui, vel contradicendum, si tacet, videtur actui consentire, vt notat Abb. in cap. vestra de locato. & alia cõpilat conuenientia in hoc Matthæus in constitutionibus regni Siciliæ, in præludijs q. 2. ex quo patet, quòd iste qui vocatus à iudice vt recognoscat instrumentum, noluit comparere, aut contumax fuit in respondendo, videtur, fateri dictum instrumentum, nam contumacia interpretanda est, prout magis præiudicet contumaci, vt notat glo. in l. quamdiu ff. de acquirenda hæreditat. & in c. 2. de confessis. lib. 6. & notat Abba. in c. non ne de præsumptionib. & Bar. in l. 2. C. quando fiscus vel priuatus, facit in ratione suæ decisionis textus in l. si quid possessor. §. sed etsi ff. de petitio. hæredita. & nominatim ita vidi postea scriptum per nostrum vigilantissimum Didacum de Couarruuias in lib. 2. resolutionũ cap. 11. imò quòd quis teneatur venire ad recognoscendũ, est text. in l. 1. §. igitur princeps, ff. de ventre inspiciendo. Videatur Rebuffus in constitutionibus Franciæ, in tractatu de chirogra. recogni. in præfatione num. 26.

Recognitio fieri debet ab eo qui subscripsit.

Sextò requiritur, quòd recognitio fiat ab eo qui subscripsit, nec sufficeret, si aliquis dixetit, Recognosco instrumentum à me subscriptum, mandato Titij se obligantis: nam si Titius nõ confitetur, quod ipse mandauit, non præiudicat recognitio tertij se subscribentis mandato alterius: ita colligitur ex Imola in consilio 91. quẽ refert Hyppolitus in rub. C. de probationib. fol. 34. Item probatur in dicto cap. fin. *de Madrid*, dum dicit *reconoscidos por las partes*: itaque ipsius partis principalis requiritur approbatio, & recognitio, vt instrumentum priuatũ habeat executionem paratam, non autem sufficit tertios confiteri.

Ex quo insero, quòd licet instrumentum trino teste notatum habeat vim publici instrumenti, quamuis sit priuata scriptura, vt in l. scripturas C. qui potiores in pignore habeantur, & in l. 31. titul. 13. part. 5. illud est verum, vt fidem faciat, non tamen vt possit exequi, nisi à parte recognoscatur secundum formam istius capituli *de Madrid*: & quia executio est restringenda, vt in l. minor viginti quinque annorum ff. de minoribus. 5

Secundo insero, quòd si duo testes inscripti in scriptura priuata, deponerent in negotio, quòd per duos testes posset probari qualiter ipsi subscripserunt, & recognoscunt sua signa siue firmas, licet talis scriptura priuata, adhibita ista recognitione, fidem faciat, vt in l. 114. tit. 18. par. 3. vers. *Esso mismo dezimos de la carta que no fue fecha*, & in l. 118. eo. titul. vers. *mas si la negare*: tamen cum dicta scriptura non fuit à parte recognita, non potest exequi, sed via ordinaria iuris agendum est.

Duo testes probant recognitũ instrumentũ.

Et in ista materia est aduertendum, quòd licèt testes duo, qui viderunt scribi instrumentum priuatum, probent, est verum, si agatur de probando contractu mutui, vel commodati, vel de simili contractu temporali: si verò ageretur de probanda venditione, aut alio contractu perpetuo, tales testes deponentes pro huiusmodi scriptura priuata, licet coadiuuent eam, vt semiplenam, vel saltim præsumptionem faciant ad probandum, non tamen plenè probant dicti testes, neque in re iãt præiudicij probare plenè possunt, nisi de ipso quoque cõtractu venditionis, aut alio perpetuo deponerent testes, dicendo, qualiter ipsi viderunt partes conueniri in re vendita atque eius pretio: tunc enim probatur contractus ipse venditionis, & illud sufficit, vt in authent. de instrumẽtor. caut. & fid. §. si tamen quisquis coll. 6. ibi Adijciatur instrumento credulitas, aut præsentia testium, coram quibus initus est cõtractus, & ita notat Ias. in l. admonendi. ff. de iur. iur. num. 88. in vers. & mirum videtur, notat Bar. in authent. si contractus C. de fide instrumentorum, & per Abb. in cap. 2. eod. titu. in omnibus locis distinguunt doct. dicendo, quòd aliud est de instrumento, aliud de contractu deponere: & per ista intelligitur mirabilis lex regia 114. titul. 18. part. 3. vbi ista nostra conclusio probatur.

Septimò requiritur, vt dictum capitulum *de Madrid* locum habeat, quòd recognitio fiat ab eo qui legitimam habeat personam in iudicio comparendi, nec enim aliter valet iudicium, aut præiudicat confessio, vt notatur in l. si curatorem C. de integrum restitutio, & in l. clarũ C. de auctori. præstant. Item iudicis quoque tribunal competens esse debet, vt in cap. at si clerici de iudicijs, & instrumentũ habeat causam debiti: nam causa requiritur etiam in guarentigio, vt in l. 3. §. circa ff. de doli exceptio. & in l. 118. tit. 18. part. 3. & nota. Alexand. in apostilla ad Barto. in l. nuda ratio. ff. de donatio. & Hyppolitus in rubri. C. de probatio. fol. 20. & per Bar. in l. 3. §. fin. ff. si quis cautionibus, &

Rebuf-

Rebuffus in constitutionib. regni Franciæ in 1. articulo glo. 9. num. 25. Aduertendum tamen, quòd si adultus sine curatore recognoscit istã apocham debiti, iudex potest præcipere quod exequatur, nec requiritur curatoris auctoritas, ex notabili doctrina Paul. in l. certum §. in pupillo. ff. de confessis, & quod notat loquendo in filio familias Guido Papa in quæst. 410.

His septem concurrentibus in recognitione instrumenti priuati facta in iudicio, statim potest tale instrumentum exequi, ac si esset contractus gaurentigius exequibilis secundùm formam text. in l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordin.* Quę est l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. * & quòd exequatur, vt talis contractus est ius nouum, & operatur, vt non aliæ contra confessionem, siue recognitionem admittantur exceptiones, nisi quæ in illis legibus sunt expressè probandæ intra tempora ibidem statuta, nec admittitur appellatio, quæ valeat executionem suspendere: & licèt regulariter confessus qui condemnatur, possit à iudicis præcepto appellare si allegat errorem confessionis, vel probabiliter suam confessionem exponit, & declarat, vt notat Bal. in l. 1. in fine C. de litis contestatio. & Paulus in l. si debitori. ff. de iudicijs, tamen hodie non admittitur etiam dicta appellatio, vt per eam suspendi valeat executio dicti instrumenti recogniti: imò data cautione proceditur ad realem executionem, non obstante appellatione, & istud est quid hodie attribuitur instrumento recognito, quod æquiparatur contractui guarentigio, vt in l. 1. ff. de legat. 1.

Ex quo sequitur, quòd facta recognitione dicti instrumenti, fit statim executio, etiam si recognoscens reconueniat aduersarium, nam in dicto iudicio reconuentionis summario non admittitur talis reconuentio, vt notat Bar. in authen. & consequenter C. de sententijs & interlocutio. omni. iudicum, & Abb. in cap. 1. de mutuis petitionib. & in specie ita concludit idẽ Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutioni. col. 9. constat enim omne iudicium executiuum summarium esse, vt notat Bart. in l. litibus C. de agricolis & censitis lib. 10. & Paul. in l. si cui legatum ff. de conditio. & demonstratio. per text. in l. à diuo Pio. §. si super rebus ff. de re iudicata, & cum facta recognitione instrumenti statim iudicis officio fit executio, clarum est quòd in omnibus casibus in quibus agitur iudicis officio, non habet locum reconuentio, vt notat glos. in l. sed & si restituatur ff. de iudicijs, & sic concludendum est, quòd semel in iudicio facta recognitione instrumenti priuati, non suspenditur executio: & ita notat Baldus in l. final. C. quibus ad liberta. proclama. non licet.

Recognitio minoris habet executionem paratam.

Secundo infertur, quòd facta semel recognitione instrumenti priuati alicuius debiti à minore in iudicio, etiam non interueniente curatoris authoritate, debet tale instrumentũ executioni mandari, non obstante quòd petatur in integrum restitutio contra instrumentum, & eius recognitionem: quia licet sit verum, quòd in integrum restitutione petita, nihil innouandum sit, vt in rubro & in nigro, C. & ibi Bart. & Bald. concludant, in integrum restitutionem suspendere executionem, per text. in l. defendente ff. de auctorita. tuto. & in l. si causa cognita. C. de transactio. & ista est communis opinio, vt notat Alex. contra Bar. in l. 4. §. condemnatũ ff. de reiudica. & apostilla in practica Vberti. de Bonacurso titu. de impedimen. quæ ex causa nullitatis in parte in integrum: idque iure regni comprobatur in l. 2. tit. 25. part. 3. in vers. *otro si dezimos*, & quòd talis in integrum restitutio sit admittenda & suspendat executionem notat Rodericus Suarez in l. post rem, in vers. sed pro euidentia ad fin. ff. de re iudica. allegat. Bal. in l. in causæ 1. ff. de minorib. tamen licet istud si verum iure communi atque partitarũ, tamen attenta hodie lege 4. tit. 8. lib. 3. ordin. * Quæ est d. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop.* quæ loquitur de forma exequendorum, instrumentorum guarentigiorum quæ seruãda est in istis priuatis instrumentis recognitis, illa lex dicit, quod vltra exceptiones ibi comprehensas non admittatur alia defensio, nam si defensio denegatur: sequitur quod excluditur id quod iudicis officio expeditur, vt est in integrum restitutio: iudicis enim officium appellatur defensio, vt notat Bar. in l. 1. §. parui refert ff. quod vi aut clam. & ideo dicit Angelus in l. plane ff. de petitione hæredi. quod negata defensione non potest iudicis officium implorari: ex quo necessario sequitur quod nec restitutio concedi. Et quòd non concedatur notat Abb. in cap. ex parte 2. de officio delega. & Salicet. in l. ita nobis C. de adulterijs, & Felinus in rubri. de exceptio. & Iaf. in l. vbi pactum C. de transactio. & notat Hyppoli. in l. vnica. de raptu virgi. num. 169. an restitutio in integrum impediat executionem sententiæ.

Et facit expressa decisio Angel. in l. 1. C. quãdo prouocare non est necesse, & in l. fin. C. si ex falsis instrumentis, quem refert & sequitur Lanfrancus in cap. quoniam contra de probatio. in parte exceptiones in primo, vbi dicit, quod propter in integrum restitutionem non impeditur executio sentẽtiæ, licet debeat cautio præstari quòd concessa restitutione restituentur omnia quæ virtute sententiæ habentur.

Et pro corroboratione huius partis facit, nã restitutio competit minoribus, & similibus personis de iure speciali, vt per totum C. de in integrũ restitutio. & in cap. 1. de officio iudicis. Si ergo iure speciali debet nasci istud beneficium, sequitur quòd id quod de iure speciali competit, non habetur in cõsideratione, donec existat atque concessum sit, vt in l. 4. §. 1. ff. de fideicommissa libertati. & notat Bart. in l. 2. de senten. pass. & in l. inter stipulantem §. sacram, versi. oppono. ff. de verborum obligatio. & notat Iaf. in l. post rem ff. de re iudica. & sic multum distat, impetratam esse in integrum restitutionem, vel pendere litem circa eam, quæ nisi causa cognita impetrari nõ valet, vt in l. omnes ff. de in integrum restitutio. & sic propter solam petitionem restitutionis in integrum

non

non debet suspendi executio, nec debet haberi in consideratione donec competat: & ita cōcludit Antonius de Tremo. in practica exceptionum tit. de impedimentis ex causa nullitatis in parte appellatum. Cuius opinio fulciri potest ex eo quod dicit glo. in l. fin. C. de fide instrumento, vbi dicitur quòd petita in integrum restitutione lis non dicitur viuere, licèt viuere speretur, & nunquam debitum dicitur in effectu debitum quòd per in integrum restitutionem petitur, vt notat glo. in l. fin. §. fin. ff. de cōdictio in debiti.* Iam vides quod iste author sit in ea opinione, quod restitutio non impediat viam executiuam: & idem tenuit in repe. l. 4. & 5. tit. de las excepciones num. 44. & idem tenet Couarru. pract. quest. cap. 25. num. 7. & Cabalinus in milleloquio. 2. part. concl. 775. Guido Papæ decis. 215. num. 7. & benè Franciscus Marcus in decisionibus suis 2. par. decis. 53. per totam. Quod ego probo, si per viam ordinariā intentata sit restitutio: secus si in ipsa via executiua & sit adeò clara, vt possit in diebus à lege statutis liquidari: & sic concordabis Padillam in l. si causa cognita. n. 5. & 6. C. de transat. & alios dicentes quòd restitutio impediat viam executiuam, impedit enim quando in via executiua opponitur, & liquidissimè probatur in temporibus à lege statutis. *

Ex hoc sequitur, quòd licet petita in integrū restitutione, quando grauamen est irreparabile, & quodammodo videtur esse incarceratio, quod si reus contra quem petita est executio sententiæ, nondum præstiterit fideiussorem, quem vulgò appellamus *de saneamiento*, de iure communi post petitionem restitutionis in integrum, non incarcerabatur, vt notat Bal. in l. 1. C. in integrum restitutione postulata nil noui fiat, quem laudat Rodericus Suarez in l. 1. tit. *de los gouernos*, foro ll. lib. 3. quæsti. 4. tamen hodie non obstāte dicta petitione restitutionis, incarcerabitur, donec dictum præstet fideiussorem: & quod notat Bal. posset adhuc practicari in causa criminali capitali, quo casu petita restitutione non exequetur sententia, cum illa sit irreuocabilis executio: & ista defensio non videtur per vllam legem sublata, vt notat idem Bal. in l. 6. sui ff. quod quisque iuris, & sequitur Hyppoli. in l. vnica. C. de raptu virgi. nu. 169.

8 Secundo infertur, quòd licèt de iure cōmuni erat speciale, quod sententia princeps posset exequi, non obstāte quòd fuerit petitā aduersus eam in integrum restitutio, vt notat Iasso. & communiter doctores in d. §. condemnatum ff. de iudicijs: tamen hodie attento iure nostro regio, est generale, vt per petitionem in integrum restitutionis executio cuiuslibet sententiæ non suspendatur.

Ius regni.

Tertio infertur, quod licet iure communi, quando executio petebatur virtute trium sententiarum, non suspendebatur per petitionem restitutionis in integrū, vt notat Bald. in l. vna C. ne in vna eademque causa liceat tertio prouoca. tamen hodie generale est, quòd non suspēdatur executio, etiā si vnus sententiæ vel cōtractus guarētigij tātùm fuerit executio petita.

Supra dicta tamē omnia ego limitarem, nisi statim, vel saltim intra decē dies datos ad probandam exceptionem oppositam, non constaret de læsione super petitione restitutionis in integrum, nam si causa restitutionis est euidens intra dicta tempora probata, ista talis bene impedit executionem, vt notat Bar. in l. defendente ff. de authorita. tutorum, & idem concludit eleganter Matthæus de Afflictis in decisioni. Neapolitanis decis. 356. Euidenter autem dicitur constare, si vel ex actis constat, vt in cap. cum olim de priuilegijs, vel si iam est impetrata, ante executionem petitam, nam res iudicata pro veritate habetur.

Iustissimum enim videtur in causa quo sententia vel contractus reducitur ad non esse virtute restitutionis in integrum, quod de tali nullitate opponi possit, aut impediatur executio: quia de huiusmodi sententijs aut contractibus nullis, non loquuntur iura quæ præcipiunt fieri executionem, vt notat Angelus Aretinu. in l. 1. §. 1. ff. à quibus appella non licet, & Guido Papæ in decisione 38. & Petrus Ferrariensis sua practica forma 26. & Paulus in l. 1. §. de pupillo. & in l. fi. ff. de constitu. pecunia. & Bal. in l. si absentis, in fi. C. si certum petatur, & in l. generaliter 1. col. C. de episcopis & clericis, & in l. 1. C. si à non competen. iudi. & quando instrumentum quod exequitur est inefficax, aut nullum, loquitur Bal. in l. fin. §. in computatione C. de iure deliberandi, & in l. hac edictali C. de secundis nuptijs, & per supradicta clare patet an restitutio in integrum petita suspendat executionem. 9

Nullitas an impediat executionem.

Item aduertendum, quod dictum capitulum final. *de Madrid.* * Quæ est d. l. 5. titu. 21. lib. 4. Recop. * præcipiens quod instrumentum recognitum exequatur: procedit quando fit executio contractus expressi in dicto instrumento, secus si ageretur virtute contractus taciti resultantis ex dicta recognitione: vt putà si quis conduxit fundum certa pensione in annum colendum, & de soluenda pensione fecit priuatum instrumentum, transacto anno mansit in fundo: ex quo videtur pro alio anno tacitè reconduxisse, vt in l. item quæritur §. qui impleto. ff. locati. tamen si colonus non vult soluere pensionem illius secundi anni, & sit recognitio instrumēti anterioris anni huius tamen instrumenti virtute non potest agi via executiua pro pretio, & summa tacitæ reconductionis, quia prima pensio non est inclusa in primo instrumento executiuo, & sic non potest executiue agi: ita eleganter notat Bal. in l. etiam C. de fideicommissis, sequitur glo. in l. 20. tit. 8. par. 5. & sic licèt sit verum, quòd non solum contractus principalis, sed etiam tacitus habet executionem paratam, vt notat Bal. in l. ad probationem num. 1. C. de probationib. & in l. fin. C. de fideicommissis, & per Hyppol. in rubri. C. de probationib. fol. paruo. 19. & notat Ias. in §. fuerat col. 26. instit. de actionib. tamen est verum durante eodem cōtractu principali: tunc enim tacitus accedens tanquam accessorius sequitur naturam principalis, & si principalis cōtractus non 10

non valeret, per consequens nec tacitus, vt in l.cum vnus in prin.ff.de bonis auto.iudic.possi. Si verò primus contractus spirauit, licèt manendo in eadem conductione tacitus nouus consensus accedat, non sequitur naturam primi contractus tanquam accessorius ad eum,& sic via executiua nō potest agi,sed ordinaria,& ita notat Rebuffus in constitutionibus Franciæ, in tractatu de literis obliga.arti.1.glo.9.

11 *Lapsus decenij an impediat executionem instrumenti recogniti*

Item dictum capitulum *de Madrid* procedit si non sunt iam transacti decem anni à die confecti instrumenti priuati,quando dies interponitur, potest enim confici sine die, vt in l. cum tabernam §.idem quæsijt ff.de pignori.& notat Platea in l. 1. C. de apochis publicis lib. 10. & Bal.in rub.C.de fide instrumētorum versi. vissoi nam si lapsi sunt decem anni, & instrumentum non continet hypothecam, præscribitur debito per lapsum decem annorum, vt in l. 3. tit.13.lib.3.ordin. * Hæc lex non inuenitur in Recop. Imò est correcta per l.6.titu. 15. lib. 4. Recop. * Illa enim præscriptio habet vim soluti debiti, vt in l.si pupillus in fine ff. de administratio. tutorum & per Fel. in cap. ad aures de præscriptionib. & habetur pro veritate, vt notat Bal. in 2. volum. consi. 21. & habet vim pacti, vt notat Matthæus de Afflictis in decisio. 139. Si ergo ex inspectione instrumēti hoc colligitur, & opponitur, non debet fieri dicti instrumēti executio, etiā si vocetur qui scripsit coram iudice, & recognoscat subscriptionem: quia qui non potest conueniri, non sibi præiudicat recognoscendo, vt inquit Bal. in cap. statuimus num. 12.de officio delegati per dictam l. 3. quæ lex potuit constitui, & est bona, licèt non æqua, vt notat Bal.in rubri. de constitutio. in princip.de cuius legis dispositione multi dubitant, dicentes non posse debitorem actioni personali præscribere,cum sit in mala fide,qua interueniente præscriptio non procedit, vt in cap.possessor.de regulis iuris in 6.vbi est glossa, quòd in ista materia standum est iuri canonico, cum vertatur materia peccati, nec seruandæ sunt leges disponentes posse præscribi actioni personali: & ista est communis opinio secundum Abbat. & DD.in cap.fina.de præscriptionib.& dicit cōmunem Baldus in tractatu præscriptionum in 2. parte tertiæ partis q. 13. & Loazes in tractatu super matrimonio reginæ Angliæ in 2.dubio in 3.fundamento pro parte negatiua folio 23. & sic concludunt cōtra Bar. in l.sequitur §.si viam ff.de vsucapion.

Imò attenta ratione naturali, qua mediante debitor cum mala fide nullo modo potest præscribere, etiam si lex ciuilis, aut statutum admitteret præscriptionem, non est debitor tutus in foro conscientiæ, & per ecclesiasticum iudicem posset compelli ad soluendum debitum, non obstante quòd creditor in foro seculari nō posset audiri, & sic notat Felinus in cap. fin. de præscriptionibus num. 7. & in dicto tractatu præscriptionum in 2.parte tertiæ partis q. 10. & non solum vbicunque est mala fides non est præscriptione iudicandum, sed vbicunque est præsumptio malæ fidei: quia cum præscriptio talis appelletur iniquum præsidium, vt notat Bal.in l.1.C.de præscriptione 30. vel 40. annorum restringenda est, vt in cap.odia, de regul. iu. lib. 6. facit glo. in authent. vt Ecclesia Romana colla.2.

His tamen non obstantibus, dicta lex regni permittens præscriptionem videtur omnino seruanda, & rationabilis, ex causis sequentibus.

Prima est, quia lex ciuilis potest ex causa rationabili elapso aliquo tempore præsumere cōtractum simulatum, vel inanem, & propter huiusmodi præsumptionem creditor agere non poterit virtute talis contractus, vt notat Bar. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure, versi.ecce alia dicit statutum, & notat Abba. & Felinus in 4.limitatione in dicto cap. fina.de præscriptionib. & ideò si homines in aliqua prouincia propter eorum frequentem malitiā solent vti contractibus manibus, propter dictā malitiam vsitatam potest lex statuere,ne lapso aliquo tempore vtatur quis contractu: nam præsumit solutionem, & ita notat plures allegando Felinus in dicto cap.fina. num.7. & ista ratione mouetur dicta l.3. * Quæ non inuenitur in Recopil.Imò est correcta per l. 6. tit. 15. lib. 4. Recopil. * dum dicit, *Suele acaecer que siendo las deudas pagadas, à quien eran deuidas, que ellos, o sus herederos las demandan despues de luengo tiempo à los deudores, ò a sus herederos, porque no pueden prouar la paga por muerte de los testigos, o por ser perdida la carta de pago, han de pagar lo que no deuen*, & sic lex ista ad dicendum quòd lapso decennio non petatur debitū, fundat se in malitia hominum, & valet argumentum à communiter accidentibus pro iustificanda lege, vel statuto, vt notat Abb.in cap. cum contingat. de iu.iurando, num.21. & in ista ratione potest fundari dispositio dictæ legis, quæ licèt omnino attenta subtilitate iuris canonici in materia præscriptionum non potest iustificari de iure, tamen semper seruatur de facto, vt lapso decēnio non audirentur creditores debitum petentes, & etiam notat Felinus in dict.cap. fin.vers.demum. Circa prædicta vide Carolum Rui. cons.26.num. 4. & nu. 26.volum.3.

Secunda ratio qua potest iustificari dispositio illius legis 3. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est correcta per l.6.tit.15. lib. 4. Reco. * est, quia lex illa non inducit præscriptionem cum mala fide, permittendo debitoribus, vt præscribant debita, neque in tota lege est vllū verbum præscriptionis, licèt per errorem lex illa situetur sub titu.de præscriptionibus: imò lex illa dirigit verba sua ad debitores,& præcipit quod non audiantur creditores lapso decēnio: & hoc permissum est in odium negligentiæ in non petendo: sicut permittitur audientiam denegare contumacibus: & istam rationē assignat Pau.de Castro in l. hæc autem iura. ff. de seruituti.vrbanor.prædiorum, & in l.sequitur §. si viam ff. de vsucapio. & idem tenet Alexan. in consili. 218. volumine 6. & Cassaneus in consuetudi.Burgundiæ rubric. 14. §. 8. sub

sub num. 10. & quod rex potuit facere quod denegaretur audientia, videantur plura per Thomasium Grammaticum consilio 100. num.47.

Hic tamen rationi videtur obstare, quia licet creditor non audiatur, debitori tamen non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, & sic non praescribit: & ita per plura arguit Mathaeus de Afflictis in constitutionib. regni Siciliae rubri. 31. in 3. notabili lib. 3. & sic ratione peccati non potuit lex vetare quin iustitia ministretur, & sufficit quòd adsit aequitas iuris naturalis vt iustitia ministretur. Sed ista lex regni ex causa publicae vtilitatis potuit introducere, quòd lapso decennio in foro seculari non administretur ista iustitia, sed in ecclesiastico, & ita notat Bal. in cap. 5. §. siquis per triginta, versi. sed quaero nunquid si de feudo fuerit controuersia. in vsibus feudorum: nec debitor praescribere valeat, & sic notat Innocentius in cap. quę in ecclesia cum de constitutio. & non videtur bene dixisse Michaelem Cifontaneũ, qui dixit, hodie cum mala fide procedere praescriptioné in l. 63. *de Toro*: nam illud dictum omnino falsum est: & eodem morbo laborat quod notat Rodericus Suarez in l. post rem, in versi. sexto principaliter ff. de re iudic. * Sed certè dicta horum doctorum vera sunt si intelligantur de praescriptione viae executiuae quae potest praescribi etiam mala fide per lapsum, decennij vt notat Anto. Gomez in l. 63. Tauri, num. 1. versi. & adde, &c. *

Tertia ratio potest assignari ex his quae notat Montal. in cōpilatione fori, in parte praescriptio, vbi dixit, quod dicta lex tertia condita fuit, non obstāte mala fide debitoris, propter publicam vtilitatem, vt patet ex ratione in l. ipsa expressa, ne debita scilicet exigerentur: bona enim fides non patitur vt bis idem exigatur, & sic publicè fuit vtile mè tam ponere creditoribus, vt sua debita exigant, & ex causa publicae vtilitatis potuit dominum auferri, vt in l. item si verberatum §. 1. ff. de rei védicatio.

12 & in l. Lucius ff. de euictionib. Sed huic rationi videtur posse responderi, quòd princeps etiam ex causa publica non potest rem auferre, nisi vel in poenam criminis, & illa dicitur solutio debiti, ad quod se obligauit delinquens delinquendo, vel soluto bono cambio, vt notatur in prooemio Digesti veteris, & in l. venditor. §. constat. ff. communia praediorum, & in cap. quae in ecclesiarum, de constitutionibus. Cum ergo nihil compensetur creditori in debito super quo denegatur audientia, consequens est, principem ob hoc etiam fauore publico non potuisse ius quaesitum in debito tollere creditoribus.

Opinio propria. Quarta ratio assignanda ad dictam legem tertiam ex nostra opinione atque arbitrio est, quòd dicta lex non permittit praescriptionem cum mala fide, sed citat atque monet omnes creditores vt intra decem annos sua debita petant, quibus elapsis denegat audientiam non petentibus sicut contumacibus denegatur, vt in l. sed & si per praetorem §. sed si dum decreto. ff. ex quibus causis maiores: & alios decem casus ponit Albericus in l. insiurandum, & ad pecunias §. ait pretor. ff. de iureiurando, & cum monitio legis sit citatio peremptoria, vt in l. Titia. §. imperator. ff. delegat. 2. & per multa cōcludit Matthaeus in constitutioni. regni Siciliae, in 2. libro. in cap. incipit si accusatorem, nimirum si lapso decennio non audiatur, & amittat actionem vt probant verba dictae l. 3. * Non inuenitur in Recop. sed est correcta per l. 6. tit. 15. libr. 4. Recopi. * ibi *pierda la demanda, y no sea oydo sobre ella*: potest enim lex facere, vt nō possit aliquo amittat actionem, & quod naturalis obligatio quae oritur ex actione de iure ciuili tollatur, vt notat Bald. in l. bene à Zenone in prin. C. de quadrien. praescriptio. licèt in statuto sentiat aliter in l. omnes in 2. col. C. de praescriptione 30. vel 40. annorum glo. vero, & Bart. in l. 1. §. fin. ff. rem ratā haberi dicit quòd obligatio naturalis manet inefficax, & idem notat Balbus in tractatu praescriptionem in 1. parte q. 6. & sic mediante dispositione dictae legis regiae ius agendi amittitur per lapsum decennij, & manet obligatio inefficax, non tamē praescriptum est. Ex quo sequitur, quòd lapso decennio, facta solutione non datur condictio indebiti, vt in l. naturaliter ff. de conditio. indebiti.

Et licèt huic opinioni possit obijci, quòd iura denegantia actionem propter contumaciā, loquuntur quando aliquis est contumax praecepto hominis, & nō edicto legis: durius enim agitur cum homine quam cum lege, quia respondetur, quòd non agens intra tempus à lege datum, ius amittit, & efficacius ac si ab homine esset tempus assignatum: vt in l. properandum C. de iudicijs, & per totum titulum C. vt intra certum tempus.

Item si quis obijciat, quòd contumacia, licet sit digna vt denegetur audiētia: illud est verum ad tempus, non tamen perpetuò, vt notat Bal. in l. consentaneum C. quomodo & quando iudex, & in l. & in multis C. de appellationi. sed in d. l. 3. semper denegatur ius agendi, ergo non videtur esse propter contumaciam: nam ista responsio vera est, neque enim ibi sola contumacia, imò magis nimia negligentia in non agendo videtur, & casu quo esset contumacia in monitionem legis commissa, nimia contumacia potest esse causa, vt perpetuo denegetur audientia, vt in l. Fulcinius §. fin. ex quib. cau. in possessio. eatur, & sic audientia venit deneganda in causa dictae l. 3. ex supra dictis rationibus.

Neque obstat l. 4. quae sequitur in eod. titu. * Quae isto modo non reperitur in Recop. Imò omnia ista cessant per d. l. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. & per l. 1. & 2. & l. 19. titu. 21. lib. 4. Recop. ibi, *sin citar à la parte, &c.* & dicit, quòd lapso decennio non fiat executio contractus, nisi prius debitor citetur, & audiatur, nam videtur innuere lex illa, quod illo citato, fiat executio transacto decennio, quia ex dicta l. 1. nullatenus potest andiri, nec debet sumi argumētum à contrario sensu, ex dicta l. 4. * Non inuenitur in

in Recop. est sed correcta per l. 6. tit. 21. lib. 4. Recop. * cum per anteriorem legem reperiatur contrarium statutum, imò per dictam legem 4. statuitur, quòd licet ex l. 4. titul. *de las exceptiones y defensiones* lib. ordina. 3. * Quæ erat l. 1. tit. 21. lib. 4. Recop. * certæ tantum exceptiones veniant admittendæ, contra instrumenta publica, tamē per dictam l. additur alia, scilicet exceptio præscriptæ actionis: quo casu si iudex viderit lapsa esse decennij tempora, potest ex suo officio non audire creditorem, tanquam ille agat sine actione, iuxta notata per Bart. in l. eum qui ita §. fin. ff. de verborum obligatio. & per Ias. in §. omnium insti. de actionib. & per eundem in l. vbi pactum C. de transactio. & si hoc posset ex officio, multo magis poterit ad petitionem debitoris opponentis nā illo opponente, conueniunt illa verba l. 3. *no sea oydo sobre ello*, & ideo vt possit opponere, iubetur in d. l. 4. * Quæ non inuenitur in Recop. * quòd citetur debitor, nec fiet executio, etiam si contractus sit talis, qui habet executionem paratam: & ita ista lex ampliat superiorem.

Quinta ratio potest addi ad dictam l. 3. quā notat apostilla in quæstioni. Capellæ Tolosanæ q. 74. sed illa non placet, quia cum debitor sciat se debitorem, est in mala fide, & vbicunque à lege permittitur præscriptio, est interueniente bona fide, nec aliter sunt verba generalia interpretanda vt notat Iasso. in l. non dubium C. de legib. num. 36.

Commodum autem quod à lege regni datur contractibus publicis, & instrumentis recognitis vt possint exequi, quod de iure communi non est, vt in l. minor viginti quinq; annis §. si fideicommissum ff. de minorib. & notatur per Iasso. in l. fi. C. de edicto diui Adrian. tollen. illud commodum & priuilegium talibus contractibus attributum bene potest per alias leges regias tolli, si non agatur intra certum tempus, vt notat Bar. in l. planè ff. quod cum falso tutore & Imola in cap. fin. de præscriptio. & Balbus in tracta. præscriptionum in 2. par. 3. partis fol. 47. & ideo ius exequendi, attributum à legibus huius regni, perditur per lapsum decem annorum, & ista fuit ratio. ad l. 63. in legibus *de Toro*. * Quæ est d. l. 6. titu. 15. lib. 4. Recopila. quæ omnia innouauit. * Post datum verò à iudice ius exequendi in personalibus, durat vtrumque iunctum simul, per viginti annos propter calorem iudicialem: ius verò exequendi antequam attribuatur à iudice, durat decennio in personalibus: & illud videtur dicere lex illa, & pro intellectu dicti Bar. in dicta l. planè, videatur quod notat Rodericus Suarez in l. post rem ff. de re iudica. in versiculo sexto principaliter.

Sed aduerte, quod dicta l. 3. permittens dictam præscriptionem, non loquitur quando debetur res propria, sed quando debetur aliquid actione speciali, vt probant illa verba, *alguna accion, ò demanda*. * Quæ non inuenitur in Recopila. sed est correcta per l. 6. tit. 15. libr. 4. Recop. * de quo eleganter loquitur Felinus in c. nonnulli de rescriptis in versic. vbi verba.

Quando opponitur compensatio.

Item dicta præscriptio debiti non procedit in casu quo debitor posset contra creditorem opponere compensationem: nam tali casu creditor non dicitur negligens, & per consequens non currit præscriptio, quæ curreret ex die quo creditor solueret, quod posset compensari, quia tunc cessante compensatione currit præscriptio, vt notat Ancharra. in cons. 5. & Feli. in cap. ex transmissa. in fine de præscriptionib. & glos. in consuetudinib. Burgundiæ rubric. del censes fol. 353. col. 1.

Item in actione qua quis agit vt retrouendatur res, cum sit realis, non præscribitur nisi per triginta annos, etiam si fuerit interpositum iuramentum, de quo est videndus Balbus in dicto tracta. præscriptionum 4. par. in quæstio. 3. & ibi istam asserit esse communem opinionem doctorum.

Item dict. l. 3. * Quæ non inuenitur in Recop. * non est practicanda in obligatione personali fideiussorum, in qua præscriptio principalis fideiussori non prodest, de quo per Bal. in l. tam mandatori col. fin. C. de non numerata pecunia, & in dicto tracta. 2. part. num. 13.

Item dicta l. 3. non haberet locum si debitum iam præscriptum iubeat testator soluere: nam vt legatum debetur, secus si testator iuberet debita soluere, quæ nō debētur præscripta, vt notat Bart. in l. legaui. ff. de liberatio. legata. per text. in l. si is qui §. Flauius ff. de solutionibus.

Quando pars debiti soluitur, cessat præscriptio.

Item dicta l. locum non habet si pars debiti soluatur, nam in altera parte non soluta non habet locum præscriptio: vt putà, si aliquis debet singulis annis centum, & singulo anno soluit quadraginta: nam in alijs quinquaginta non habet locum præscriptio, vt in l. 1. is cui vsus fructus ff. quemadmodum vsusfructus amitta. & notat Paul. in l. si prius nocturnæ ff. de aqua pluuia arcend.

14 *Quid in redhibitoria.*

Item dispositio dictæ l. 3. * Quæ non inuenitur in Reco. * non habet locum si actio fuerit talis naturæ, vt attenda ea non daret decem annis, sed minore tempore finiatur, vt est actio redhibitoria, vel quanto minoris, vel actio ad petendum seruitia, quæ durat tantum tribus annis, vel actio retractus, *del tanto por tanto*, quæ durat nouem diebus, vel aliæ actiones his similes: nam istæ non durant decem annis, sed minore tempore præscribuntur: & sic practicanda est dicta lex in actionibus quæ durāt decem annis, vel vltra: & ita colligitur ex Pau. in l. cum post ff. quando actio de pecu. anna. sit.

Item dicta l. 3. * Quę non inuenitur in Recopil. * non habet locum si ante completam præscriptionem ecclesia, vel ecclesiastica persona succedat creditori: nam perfici pręscriptio cōtra ecclesiam non potest virtute huius legis, in cuius verbis generalibus ecclesia non comprehenditur, vt eleganter per bonas rationes comprobat Felinus in cap. ecclesia sanctæ Mariæ de constitutionibus colum. 43. & per Abba. in 2. parte consi. 14.

Quid si debitum desc-

Item dicta l. regia locum non habet, si id quod debetur, descenderet ex vsuris debitis, vel ex simili

emdit ex usuris. simili causa, nam licèt Episcopus constitutionem faciat, vt tale debitum exigi non possit, lapsis tribus aut decem annis, talis constitutio non valeret, tanquam in præiudicium animarum, & ita notat Bal. in proœmio Gregoriano in parte rex pacificus num. 34. Ex quo crederem, non esse obseruandam constitutionem Archiepiscopatus Toletani, dicentis, vt lapsis tribus annis, non posset decimæ peti.

Quando est iuramentũ. Item dicta l. 3. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est d. l. 6. titu. 15. lib. 4. Recop. & adde Gutierrez de iuramento confirmat. 3. par. cap. 1. num. 18. * non habet locum si in contractu, contra quem præscriptio decennalis prætenditur, esset interpositum iuramentum in casibus vbi poni potest, de quibus dixi supra cap. 27. nam propter iuramentum, non currit illa præscriptio, vt notat Iass. in l. is qui temporali. ff. de iure iurand. col. 1.

Item dict. l. loquitur & est practicanda, in casibus quibus ex vtraque parte nata est obligatio, & ita intelligit statuta concordantia, cũ dicta l. Bal. in sua lectura institu. de obligatio. in fine principij.

Item procedit, etiam si nata esset obligatio, non tamen posset agi propter pactũ, nam præscriptio non currit ex notatis per Paul. in l. naturaliter ff. de vsucapionib.

Extra istos casus & similes putarem practicandam dictam l. 3. per iura atque rationes supra allegatas. * Sed iam nullo modo eam practicabis, nisi iuxta terminos l. 6. titul. 15. libr. 4. Recopil. *

Vbicumque ergo constat, debitum esse præscriptum, recognitio instrumenti priuati non habet paratam executionem, nam licèt subscribens se, videatur recognoscere, atque fateri contenta in instrumento, vt in l. Gaius ff. de pignorati. actio. & in l. fideiussor. §. 1. ff. de pignorib. & per Alex. in 2. volu. consi. 147. & in 4. volu. consil. 91. tamen isto casu, videtur recognitum debitum, vt præscriptum, & negare scripturam manu conscriptam, esset crimen periurij, & vltra hoc negans scripturam punitur, vt per Ba'. in authenti. contra qui propriam C. de non numera. pecunia.

Cessante igitur præscriptione, & alijs legitimis exceptionibus, cedula in iudicio per partem recognita, habet executionem paratam, & de iure communi idem notabat Cassaneus, post Matthæum de Afflictis in consuetudinib. Burgund. rubri. 10. §. 12. in glos. an parte, & facta recognitione, licet in dubia appellatione in strumenti conuentat instrumentum priuatum, vt notat Bald. in l. 1. C. de iuramen. calumu. tamen hodie, si est recognitum, propter illam qualitatem recognitionis, appellatione instrumenti comprehenditur priuatum recognitum, licet non per hoc habeat hypothecas, vel alia priuilegia tributa instrumentis guarentigijs, vt in l. repetita. ff. de fide instrumentorum: solùm ergo habet ius executiuum, & alia quæ ratione caloris iudicialis competere possunt: & ita intelligerem dictum capitulum finale in curijs *de Madrid*, & facit gloss. in auth. generaliter Auendaño.

C. de Episcopis & clericis, & quod notat Matthæus de obligatione apud acta in decisi. 30. & 337.

Redeundo igitur ad propriam materiam text. nostri, dico, quòd eius dispositio locum habet, non solùm in bullis, sed etiam in alijs literis atque regijs rescriptis quæ emanant à Papa, vt notat Albericus in l. officia C. de officio quæstoris.

CAPVT XXXI.

In l. 52. Quæ est l. 38. titul. 6. lib. 3. Recop. *

DE materia huius legis sunt plura iura, & leges huius regni, de quibus in titu. 9. lib. 6. ordina. regul. * Est titulus 18. lib. 6. Recop. * & inter alias leges illius tituli, præmaxime debet in mente esse l. 36. * Quæ est l. 27. titu. 6. lib. 3. Recop. * nam in puniendis illis criminibus illa lex illuminat animos iudicum.

SVMMARIA

Capituli trigesimi secundi.

1 *Crimen sortilegij qua pœna puniatur.*
2 *Diuinatores seu sortilegi qua pœna puniantur.*

CAPVT XXXII.

In l. 53. Est l. 7. titu. 3. lib. 8. Recopilationis. *

PVniendos esse diuinatores, atque sortilegos præcipit lex ista: & summa cum ratione, nam & crimen istud, non solùm à iudicibus ecclesiasticis, sed etiã à secularibus debere & posse puniri (cum sit mixti fori) notat Abba. in cap. cum sit generale, de foro competent. & in cap. 1. de sortilegis, & ibi communiter sequuntur moderni, & Stephanus Aufrerius in repetitione Clementinæ primæ de officio ordinarij in 4. regula fallentiarum, sub num. 16. De quo crimine iudices non solùm ad petitionem denuntiatorum, sed etiam ex officio debent procedere, inquirendo & puniendo, vt in l. 9. titu. 1. lib. 8. ordina. & in l. 1. titu. 4. eodem libr. & in pragmatica regis Ioannis fol. 2.* Sunt hæ leges 5. & 6. titu. 3. libr. 8. Recop. * vbi contra iudicem dissimulantem 1 *Crimen sortilegij est mixti fori.*

Z

lantem imponitur pœna amissionis officij, cuius iudicis negligentis cumulat pœnas Ias. in §. præterea institu. de actionibus. Inquisitores verò de his sortilegis, nisi hæresim sapiant manifeste non se intromittunt, vt in cap. accusatus §. sanè de hæreticis lib. 6. Quod procedit in foro seculari, in pœnitentiali verò foro possunt de his quoque pœnitentiam imponere, vt notat Felin. in dicto cap. cum sit generale col. 5.

Pœna autem contra sortilegos de iure communi imponitur in titu. de maleficis & mathema. licèt de consuetudine pœna fustigationis imponi solet, vt notat Romanus in singulari.
a 660. hodie verò iure nostri regni, imponendæ sunt pœnæ, contra diuinatores laicos, de quibus in titu. 23. part. 7. vbi exempla horum criminum, elegantissimè explicantur, & has pœnas imponendas dicit, & comprobat. l. 1. tit. 4. lib. 8. ordina. * Quæ est l. 5. titu. 3. lib. 8. Recopil. * & consulentes, atque his diuinatoribus credentes, vt hæretici sunt habendi, puniunturque pœnis de quibus in l. 6. titu. fin. lib. 8. ordina. * Quæ est l. 5. in fin. titu. 3. lib. 8. Recop. * Clerici verò diuinatores puniuntur pœnis, quas bene conscripsit noster Bernardus Diaz in sua practica canonica; in parte sortilegi, & ibi refert authores istam materiam explanantes, & per Montaluum in secunda compilatione fori, in parte diuinatores.

Reliquæ duæ leges huius tituli claræ sunt, neque vlla indigent interpretatione, ideoque finem impono huic operi, in quo si quid minus benedictum conscriptumve fuerit inuentum, id primo correctioni sanctæ matris Ecclesiæ, deinde arbitrio cuiuslibet melius sentientis subijcio. Parcant igitur dignissimi lectores, siquid neglectum inuenerint, nam fretus benigna lectione iuris professorum, in tam amplo atque vasto scriptorum pelago iactatus, fluctibus opinionum, excogitatisque plurimorum allegationibus fractus ad sacra vatum carmen affero nostrum.

LAVS DEO.

AVISO

AVISO DE CAZADORES Y CAZA.

ORDENADO POR EL DOCTOR Pedro Nuñez de Auendaño: Letrado de don Yñigo Lopez de Mendoza tercero deſte nombre, Duque del Inſantado.

CON NVEVAS ADICIONES.

EN MADRID, En caſa de Pedro Madrigal.

Y EN NAPOLES,

Impreſſo de nueuo por Tarquinio Longo, año 1619.

CON LISENCIA DE SVPERIORES.

A DON IÑIGO LOPEZ DE Mendoza, Duque del Infantado, Marquez de Santillana, Conde de Saldaña, y del Real de Manzanares, &c. El Doctor Pedro Nuñes de Auendaño, perpetua felicidad.

PROLOGO.

LAS Obras y hechos de los principes y grandes señores suelen ser tan ymitados y venerados, que muchas vezes las gentes inferiores defienden lo que hazen con la autoridad que se da à semejantes obras de los que son mayores. Por lo qual es necessario que los señores assi ordenen su vida publica, que sea exemplo para combidar con ella à los menores, porque hagan la propia muy buena, assi publica como secreta. Y tal ha de ser la vida del señor, para que pueda juzgar y condenar la mala del que es subdito, que otro no puede condenar al señor en sus obras, cosa de lo que el señor condena en las agenas; porque en otro manera juzgando los vicios agenos, daria el señor sentencia contra si mismo. Y para euitar esto conuiene que el señor florezca en virtudes cada dia, teniendo tan buen estado de vida, como lo tiene su subdito el mejor dia.

Y SI por caso los hechos de los señores son justos, pesados y medidos cõ la razon, y el vulgo por no entenderlos cae en error, y blasphema de lo justo, y contradize lo virtuoso y santo; para sujetar los tales maldizientes y murmuradores, necessario es sacar armas spirituales, y mostrar razones escritas con que el vulgo y los ignorantes queden postrados y confusos, y dende en adelante, si quieren, desengañados: y considerando esto conociendo la rectitud, con que vuestra señoria tiene ordenada su vida, de lo qual nace verdadera ordẽ para bien viuir los que la quisieren imitar, en sola vna cosa conuiene satisfazer al vulgo ignorante que suele detractar y murmurar, assi contra vuestra señoria, como cõtra otros señores y caualleros deste Reyno, reprouando el exercicio que se suele tener de la caça. Vnos tratan contra este hecho diziendo que ocupados los señores en caçar fallecen algo en la gouernacion de sus vassallos, que es el oficio principal en que Dios tiene puesto à vuestra señoria, y à los otros principes y grandes señores: otros murmuran diziendo que los gastos de la caça son muchos, y querrian que los señores no fuessen prodigos en esto: otros dizen que la caça y animales que los señores tienen en sus bosques y dehesas, destruyen la heredades y terminos y hazen otros daños. De lo qual todos afirman que son deu-

dores los señores: y cada vno les condena como le parece: y para conuencer los errores que en esto puede auer, y porque absolutamente no se juzge contra los hechos de vuestra señoria, ni de otros principes que vsan caçar y tienen bosques y dehesas de caças y caçadores, pareciome escriuir en lengua Castellana lo que en diuersas leyes y derechos, Canonicos y ciuiles, y por algunos Doctores Theologos y Canonistas he hallado escrito: con cuya autoridad podra ser prouable mi parecer a cerca de como el vso y exercicio de la caça es licito, y como es acto natural, y que absolutamente no se puede reprehender; y como vuestra señoria, y los de mas señores y Caualleros lo deuen vsar: porque entẽdidas las calidades cõ que la caça se deue exercitar, y la obseruancia que dellas vuestra señoria haze, quede justificado el exercicio de caça en que vuestra señoria entiende, y otros Señores y Caualleros deste Reyno.

Y NO se juzgara por temeridad, escriuir el letrado de caça: porque pudiera lo ser, si la materia de que yo escriuo tratara de donde son los buenos girifaltes, ò Neblis, ò Halcones, y como se an de ceuar, y como se ha de lãçar el Halcõ à la caça, o como ha de salir de la muda, o de otros actos semejantes destos, porque es ageno a mi habito y professiõ sabello, ni vsallo. Empero ansi como vna cosa es la guera y el ordenar de las batallas y esquadrones: y otra cosa es el saber quando y en que casos es licito vsar de la guerra, y contra que personas: porque lo primero pertenece à los capitanes ordenallo. y lo segundo à los letrados y jurisperitos dicernillo. Por el semejante en esta materia de caça à vuestra señoria y otros señores y Caualleros pertenece por si y por sus caçadores saber con que aues y con que perros y con que tiempo se à de caçar: y a los letrados toca saber quando sin offensa de Dios y del proximo se pueda esto hazer.

BIEN conozco que la razon de todo ello la prudencia de vuestra señoria lo alcãça. empero las autoridades cõ que se pueda prouar, es cosa en que no se suelẽ exercitar vuestra señoria, ni los otros señores y Caualleros de nuestros tiẽpos: y es negocio proprio de los que viuimos en la professiõ de las letras legales: y como en este habito sea yo vno de los que à vuestra señoria siruo, zelando su seruicio en algunas pocas horas que para esto procure desocuparme, ordene por sus capitulos esta breue resolucion de como se ha de vsar de la caça. Y segun dize Seneca en la Epistola à Lucillo: Por esto me huelgo de saber, porque sea yo parte para referir à otro aquello mismo que yo se. Yo digo que por esto doy gracias à Dios de auer trabajado en esta professiõ legal en que me exercito: porque pudiesse affectar y dessear y seruir à vuestra señoria con esta breue escritura en la materia presente. Y lo mismo entiendo hazer con el fauor de vuestra señoria en lo mas que se ofreciere en esta su gran casa y estados: los quales con larga y alegre vida y permanente salud y entera felicidad Nuestro señor ensalze y prospere hasta la fin.

El Doctor Nuñez.

COMPENDIO Y RESOLVCION, EN QVE SE eſcriue, como ſe puede licitamente vſar de la caza.

PARA conocer perfetamente como ſe deue vſar de la caça, y los caſos en que ſin pecado ſe pueda caçar: conuiene ſaberſe ante todas coſas que quiere dezir caça, y quantas maneras ay de caçadores.

Quanto a lo primero, digo que eſte nombre Caçador, es Arabigo: quiere dezir en lengua Caſtellana, Sujetador. E anſi los Arabigos ſuelen llamar a los ſeñores que tienen ſujecion ſobre hombres Cacies, que quiere dezir Sujetadores, y de aqui ſe deriuo eſte nombre, caça, que quiere dezir, ſujeta.

1 Y ſegun el efeto del officio de los caçadores muy conuenientemente ſe dizen, Sujetadores, porque a modo de guerra ſujetan las aues, y beſtias fieras, y en lengua Latina ſe llaman venatores, de los quales (ſegun diſpoſicion de derecho Canonico, y Ciuil) 2 ay quatro maneras de caçadores.

La primera manera [a] de caçadores ſe toma por los que oprimen y ſujetan los hombres: y a eſtos la ſagrada Eſcritura, y los derechos llaman venatores: y la caça deſtos ſe llama opreſſiua, y tuuo principio dende Nemroth 3 edificador en Babilonia, el qual la ſagrada Eſcritura llama, Robuſtus venator. Y deſta manera de caça opreſſiua que pertenece propiamente a los Reyes cuyo oficio es regir, y tratar batallas, y guerrear, no ſe tratara en eſta preſente eſcritura.

4 La ſegũda manera de caça ſe llama [b] adulatoria, la qual vſan los truhanes, o chocarreros, y los otros hombres que traen

In hac materia venationis, vide omnia recolligentes & multo exactius tractantes quàm noſter hic auctor, Couarr. in regula peccatũ 2. par. §. 8. per totum, & Nauarrum in ſumma Latina c. 17. nu. 120. cum multis ſequentibus, & Sotum de iuſtitia & iure, lib. 4. quæſt. 6. art. 4. col. 5. ex verſi. pari fermè modo eſt de venatione arbitrãdum, &c. & Medinam in Codice de rebus reſtituendis q. 12. & ex nouiotibus, vide Magiſtrum Ludouicum Lopez in ſumma quam appellar Inſtructorium conſciẽtiar. cap. 147. & 148. & Magiſtrum Aragon. 2. 2. q. 62. art. 3. pag. 235. col. 1. vſque in finem. Et melius ibidem Magiſter frater Michael Salom, in Controuerſia. 3. & 4. & Magiſter Corduba in quæſtionario Hiſpano. q. 119. & 120. & 121.

1 Hoc poreſt colligi ex ſententia text. in l. 20. titu. 5. part. 2. Alij dicunt quod caça dicitur à capiẽdo, ſed in ſermone Hiſpano hoc nõ placet.

2 Ibi (quatro maneras) de quo videatur glo. in cap. qui venatoribus 86. diſtin. & in cap. 1. de clerico venatore.

a Has ſpecies venationum poſuit Couarr. in lib. de remedio de jugadores, vulgo nuncupato. fol. 31.

3 Ibi (Nemroth) nam dicitur Geneſis cap. 10. Nemroth ipſe cœpit eſſe potens in terra, & erat robuſtus venator coram Domino, & idem refertur in cap. non eſt 6. diſtin.

4 Vitium iſtud adulationis ſpecies eſt proditionis, dum aliud verbis dicitur, aliud mente concipitur, vt dicit Bart. in l. reſpiciendum §. delinquunt ff. de pœnis: & ideo adulator proditor dicitur ſecundum Pau., C. de ſtatuis & imaginibus in fine, & cum ſit nomen verbale ex pluribus actibus colligitur, vt notatur in rubr. de procura. per Abb. & per Bart. in l. ſeruis legatis ff. de legatis 3. & in l. 1. & ibi glo. ff. de tributoria.

b Plurimum diſtat paraſitus qui facetijs reddit alacres audientes ab adulatore, qui nota indiſtinctè dignus eſt: paraſitus tamen qui honeſtè vtitur officio, non peccat, ſecundum D. Thom. 2. 2. quæſt. 168. articu. 3. de quo per Couarru. in d. tract. cap. 3. & per Greg. in l. 12. tit. 10. part. 1. lit. d.

por

por oficio con palabras de burlas y adulacion caçar los fauores, y los dineros, y haziendas de otros hombres. Y porque estos mostrãdose mas ingeniosos y sabios que los otros hombres, con sus persuasiones, o desuerguenças, comprimen a que les den sus dineros, llamanse venatores: y la caça destos contiene en si vna manera de coaccion, tal que con ella a manera de animales brutos, o de hombres insensatos, son caçadas las voluntades de otros hombres racionales como ellos: y por estos les conuiene este nombre, 1 Venatores. Y como esta manera de caça por la bondad de Dios en este Reyno de Castilla este algo oluidada, no se tratare della en esta escritura.

LA tercera manera de caça llamauase Arenaria: la qual se vso en tiẽpo de los Gentiles, entre los quales auia hõbres que publicamente en las plaças peleauan con bestias brauas indomitas, y procurauã de las sujetar con sus fuerças corporales, y llamauanse estos, Venatores arenarij; porque tratauã de sujetar estas bestias publicamente en campo con arena para esto allegada: cuyo oficio, interueniendo precio por lo hazer, era 2 infame. Esta manera de venacion entre los Christianos vsase poco, por ser pecado ponerse a tal peligro de muerte: pero a semejãça della algunos chocarreros vsan traer biuoras y otros animales, paraque les muerdan en sus personas, y muestranse al pueblo hinchados y tumulentos, y hazen la prueua de la triaca, y con esta manera engañan algunas gentes, y les caçan sus dineros: la qual caça es illicita extorsion, y deuenla prohibir las justicias; y desta caça no se 3 tratare en esta escritura.

LA quarta manera, a de caça es, la que se dize saltuosa, que se exercita en los cãpos y seluas, y otros bosques; tomãdo con ella bestias fieras a que llaman saluages: y del vso desta caça ha de ser la propia materia de que se ha de tratar: la qual materia no esta copilada (aunque en derecho 4 comũ y leyes deste reyno se trata en diuersas partes) la qual caça para se vsar sin vicio, ha de ser como se declara en lo siguiente.

COSA muy cierta es, que la caça de las aues y bestias saluages, y pesca b de la mar y de los rios publicos, que es cosa perteneciente à los hombres por derecho natural, y de las gentes, en tal manera que por este mismo 5 derecho, quanto el

1 Ibi (este nombre) vt in cap. donare. 86. dist Imo. post. glo. in Clemen. ne in agro. §. porro de statu monachorum, & in c. nõne 37. distin.

2 Ibi (era infame) vt in l. 2. §. eos ff. de his qui notan. infa. & in l. 4. titu. 6. part. 7. nam de iure Cano. vbi esset periculum mortis, etiã vt experiãtur virtutes corporis, nõ licet se exponere, etiã si sit forma exponens, si fortè incideret in promptũ mortis periculũ: vbi ne dũ corpus, sed anima posset periclitari. notat Abbas in cap. 1. de clerico venato. & an agitare tauros, & videre eos liceat sine peccato. vide per Bernar. Diaz de Luco Hispanum in sua practica crimi. Cano. in parte publicis spectaculis.

3 Ibi (deue) vt in l. 10. tit. 16 part. 7.

a Huius generis venationis meminit l. 20. titu. 5. part. 2. vbi qualiter Reges ea vti deceat vide.

4 Ibi (aunque en derecho) vt in l. 1. C. de venatione ferarum. lib. 11. & in cap. 1. de clerico venato. & in Clemen. 1. §. porrò. de statu. monacho. & in cap. 1 §. nemo re tia. de pace tenenda, & eius viola. & in l. 20. titu. 28. part. 3. & in l. 3. ff. de acqui. rerum domi. & in §. illud instit. de rer. diuis. & per Guillelmũ Benedict. in repetitione cap. Rainun. de testamen. in parte & vxorem nomine A de lasiam num. 867.

b De iure piscãdi, vltra Xnarez alleg. 16. vide Decium consilio 27. parte 2.

5 De quo est text. in l. 3. ff. de acquiren. rerum domi. & in §. feræ. insti. de rerũ diuisione, & in l. 16. tit. 28. part. 3. & facit Regum 3. cap. 4. & Gene. cap. 27. & per Rodericum Xuar. in allegat. 16. & cum adquiratur dominium rei venatæ, ideò venatores de venatione tanquam de re propria soluere tenentur decimam. & collectam, adhibita distinctione, de qua per Lucam de Penna in l. 3. C. de quibus muneribus & præstationibus nemini liceat se excusa. lib. 10. quæst. 13.

to el hombre caça de aues, o bestias fieras, lo haze suyo, y de su señorio: y como señor puede vsar dello a su voluntad, assi como de cosa que naturaleza le dio: y luego que Dios crio los hombres les pertenecio este derecho de sujetar las bestias y aues: ora las quieran caçar en sus heredades, ora en las agenas; y por esto el derecho de caçar es publico, y muy antiguo, pues nacio con la mesma naturaleza, y es comũ assi a los Reyes como a los inferiores señores: ansi a los ricos, como a los pobres, porque todos hazen suya la dicha caça que licitamente toman, como adelante se dira.

ESTE derecho de 1 caçar las dichas bestias, y aues, y peces, es tan proprio de los hombres, que ningun Emperador, ni Rey, ni otro Principe inferior no lo puede quitar, ni vedar a los subditos, y si lo quita, o veda sin causa, [b] haze fuerça, y violencia, y peca mortalmente, y la prohibicion y vedamiento no vale: porque en las cosas naturales y derechos de las gentes primeuos, la voluntad de los principes puede muy poco, sino ayuda la razon: por lo qual no es licito vedar, ni prohibir este derecho; el qual se dio a los hombres primero que vuiesse Reyes, ni Principes en el mundo.

1 ITEM, la costumbre [c] o estatuto absolutamente no puede introduzir que los hombres no puedan caçar, 2 ni pescar en terminos de alguna ciudad, o villa; porque, si la ley escrita no lo puede vedar, tampoco lo puede la costumbre, o estatuto que es menos: porque seria contra derecho natural, y en detrimento de la propria libertad.

3 EMPERO dado caso que por derecho natural, y de las gentes, el derecho de caçar sea tan perpetuo (como de suso digo) los Emperadores, y los [d] Reyes con causa pueden limitar, y acortar este derecho a las gentes, para que en algunos casos no se pueda caçar por los hombres, y tal limitacion, y moderacion vale, y se ha de guardar.

4 Y como quiera que los Reyes de Castilla no reconozcan Emperador, ni superior en lo tẽporal, y sean auidos por Emperadores en su Reyno, mirãdo el bien publico del, han prohibido y vedado la caça en todos sus Reynos de Castilla en los casos siguientes.

[a] Vt in l. quod in litore ff. de acquir. rerum domi. ibi, vt ea quæ primum natura prodita sunt.

1 Ea, quæ sunt de iure gentium, Princeps sine causa tollere non potest: de quo per Felin. vbi plura allegat, in cap. quæ in ecclesiarum, de constitu. ideò Princeps nõ potest hominibus prohibere venationem, & contra faciens, infert violentiam, vt notat Host. & Anto. in cap non est de voto, & Matthæus de afflict. in constitu. regni Siciliæ lib. 3 in constit. incipienti scire volumus, & princeps sine causa violans ius possitiuum, peccat: de quo vide quæ allegat Roder. Xuarez in l. quoniam in prioribus C. de inoffi. test. fol. 65.

[b] Tenet Hostien. in c. non est, de decimis, & Thomas Gramma. deci 67. num. 11. & Præpos. in c. ius naturale distinct. 1. vbi rectè intelligitur secũdum cuius intelligentiam intelliges Boerium deci. 352. cuius dictum alias non procederet.

[c] Consuetudine tamen potest venatio prohiberi secundum Medi. de restitu. q. 12. fol. 45. post Fabrum in §. feræ. de rerum diuis.

2 De quo vide per Rochum de Curte, in cap. fin. de consue. fol. mihi 45.

3 Communis opinio est doct. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de const. & in c. quę in ecclesiarum eo. tit. & ibi per Feli. in 8. col. ver. tertia conclusio.

[d] Imperatores & Reges perpetuò, domini tamen inferiores ad tempus iusta de causa possunt prohibere venationem: nec ex hoc dicendum erit iura naturalia tolli, quia ius naturale non præcipit venationem, sed permittit: & permissum iure naturali potest prohiberi ab Imperatore iusta de causa, vt bene se habet glo. cap. qui venatoribus 85. dist. tradit Caie. in opusc. 17. cap 12. ver. 4. Siluester. in summa. verb. venatio. & Medina, vbi supra.

4 Vt in cap. Adrianus 63. distin. & in l. 5. tit. 2. partita 2.

1 EL primero caso es, quando alguno quiere caçar ossos, o puercos, armando cepos grandes en los montes, de tal manera que por estar ocultos pudiessen caer hombres en estos cepos. Esta caza por obuiar al peligro " de los hombres es prohibida y vedada, no por la cosa que se caça, que las dichas bestias licitamente sin pecado se pueden caçar, empero es illicita la tal caça " por razon del instrumento: de manera que despues de caçada la caça es justa: empero el armar los cepos, y estar armados, es lo vedado, y defendido.

2 EL segundo caso es, quando la caça se haze con a redes, o con otros armadixos, y llamo armadixos lo que el vulgo llama porança porque la interpretacion destos vocablos grosseros pende de la interpretacion del vulgo que los inuento. E ansi la caça de qualquier genero que sea, tomandose con redes, o armadixos, es prohibida por la prematica fecha en Burgos, año de mil y quinientos y catorze.

EL tercero caso es, quando con fortuna de nieue alguno caza liebre, o perdiz; porque la caça destos animales en los dichos tiempos esta prohibida absolutamente, ora sea con armadixos, ora en otra qualquier manera de caçar: y ansi es ley desto, en el titulo de las penas, ley. 39. libro octauo de las ordenanças Reales.

EL quarto caso es, quando la caça se haze con escopeta, o con arcabuz, o con qualquiera manera de yerua: porque esta caça por razon del instrumento esta vedada, con pena de diez mil marauedis contra los que caçaren, o tuuieren yerua: de lo qual su Magestad hizo leyes en las [b] cortes de Valladolid, año de treynta y siete cap. 28. La razon fue, porque el trueno huyenta la caça muy lexos.

3 EL quinto caso es, quando se ordenasse prohibicion de la caza de algunos animales por se hermar, vsando para los caçar otra manera de las que no son prohibidas: porque sobre lo vedado no ay porque prohibir de nueuo: pero si con algun cebo, o por otra manera se caçasse tātas perdizes, o liebres, que se hermasse o destruyesse la caça en la tierra: siendo esto verdad por dichos de sabios caçadores, por la misma razon que con nieue se prohibe la caça de liebre o perdiz; por essa misma se puede vedar todo genero de caça, y esta prohibicion es por la vtilidad publica, y ha se de guardar y cumplir.

4 EL sexto caso es, quando la caça es de palomas, porque estas

1 Videatur text. in l. 14. titu. de las penas, lib. 8. ordinamentiorum. * quæ est l. 6. titu. 8. lib. 7. recop. * & corrigitur text. in c. 1. §. si quis rusticus de pace tenenda, & eius violato. in vsibus fendo. videatur text. in l 7. titu. 15. part. 7. " L. 6. titu. 8. libr. 7. recopil. " L. 3. titu. 8. libr. 7. & l. 4. ibi.

a Videatur pragmatica; condita Burgis anno. 1514. & cap de Madrid anno. 1528. num. 165. & de iure communi tex. in cap. 1. §. si quis rusticus, de pace tenē & eius viola. & quod notat Guido Papæ. q. 218. & Cepola. in tracta. de seruitu. c. de venatione numer. 21. & in ordinationibus ordinis S. Iacobi cap. 67. a Et vide Lucam de Penna in l. 2. C. de pas. pub. lib. 10.

b Est l. 4. titu. 8. lib. 7. Recopilation.

3 De quo videatur, doctrina Rebuffi. in l. vna C. de venatione ferarum libr. 11. & ibi ponitur exemplum contra venantes perdices cum instrumento ronæ, quid vulgo appellatur buey de perdizes. * Cuius etiam meminit Cassaneus in consuetu. Burg. fol. 370. num. 30. tit. de venatione. *

4 Hoc notat Dynus, in §. pauonum insti. in. de rerū diuisione, & Guido Papæ quæst. 218. per l. 22. titu. 28. part. 3. & quod committatur furtum quādo sunt mansuetæ. videatur Cepola in cap. de colombario. in tracta. de seruituti. * & in c. de venatione.

estas no se pueden caçar vna legua en torno do ay palomares: de lo qual inserta vna ley, ay cartas y prouisiones del Consejo Real: y los que caçan estas palomas en los palomares, por derecho hazen hurto, y como ladrones pueden ser condenados.

EL septimo caso es, quando la caça se hiziesse dentro de los bosques de su Magestad, ansi como el Pardo y Aranxuez, y otros tales, 1 como son los de Buytrago, que son de los Duques del Infantadgo, o en otras qualesquier dehesas vedadas, ansi de señores, como de concejos: porque dentro destas, ni en los confines dellas do ande la caça, no es licita caçarla, ora sea como esta prohibido por las leyes del Reyno, ora como esta permitido: porque en ningun caso ausente ni presente, la guarda de tal bosque, o dehesa, no es licito entrar a caçar la caça, porque es egena. Y los priuilegios destos bosques, o costumbres han de ser guardados: porque la dicha costumbre siendo inmemorial, o el priuilegio ha sido bastante para limitar en aquellos lugares dehesados el derecho de caçar: y lo mismo es quanto a la pesca de los rios, que si alguno tiene alguna parte vedada por costumbre, no es licito pescar en ella.

EL octauo caso es, quando estando presente el señor de la heredad, aunque no sea dehesa quiere alguno entrar a caçar en ella, contra voluntad del señor de la heredad; porque no lo puede hazer, y le puede ser defendida la entrada, aunque sea 2 con mano armado: y este es vn caso en el qual aunque el caçar no lo pueda nadie quitar principalmente, empero [a] incidentemente puede prohibir la caça, vedando la entrada de la heredad do se ha de caçar.

EL noueno caso es, quando alguno esta caçando en viña, o en heredad de otro, y sobreuiene su dueño, y le prohibe, y defiende que no caçe, y le requiere que salga de su heredad, porque es obligado a salirse, y no puede caçar: y si de hecho caça, haze fuerça y injuria al dueño de la heredad, y puede por ello ser acusado criminalmente: y lo que caçare en este caso, y en el caso de antes, no lo haze suyo el caçador: y aunque por derecho comun huuo [b] sobre esto duda, empero es oy sin duda por las leyes deste Reyno. [c]

1 Ista solent appellari biuaria, quia circundantur muro, vel aqua, vel sepe, & ibi ferè sunt inclusæ, notat gloss. in l. vsufructuarium ff. de vsufructu. & quando ista debeant conseruari, videatur Guillelmus in cap. Raynuntius, in parte vxorem A de lasium numer. 875. & qualiter ius prohibẽdi venationem, vel piscationem adquiratur, videatur text. in l. si quisquam ff. de diuersis & tempora. præsc. & in l. fin. ff. de vsucapio. & in l. iniuriarum §. fin. ff de iniurijs, & per Fabrũ in §. flumina. insti. de rerum diui. & per apostoli. ad Dynum in procemio de regu. iuris, & ibi dicit, quod de consuetudine generali permittuntur garenæ. vide text. in Clemen. 1. §. porrò. de statu monacho.

2 Ita probatur in l. 3. §. 1. ff. de adqui. rerum domi. & in l. 16 titu. 28. partita. 3. & vide Thom. Gramma. deci. 67 num 9 potest enim dominus prohibere ne quis intret in sua nemora. vt in d. l diuus ff. de seru. rust. & contra intrantem. cõpetit ei actio iniuriarũ l. iniuriarum §. fina. ff. de iniur. & §. apum. insti. de rerum diuis. cap. omnes dist. 1. & sic poterit custodes ponere, vt l. si ita legatus §. si dominus ff. de vsu. & hab. ex quo infertur, quod imposita pœna contra venantem, non poterit soluta pœna, venari inuito domino. ex glo. in cap. nihil. verb. ætatis, de elect. & in cap. cum dilecti. nec obstabit. l. venditor. §. constat. ff. communi præd. quia ibi erat consuetudo. vel saltem tacitus consensus, & sic Consultus ibi pretium & non pœnam appellauit.

[a] Vt glo. in dicta l. Diuus ff. de seruit. rustic.

[b] Vt in dicta l. Diuus.

[c] L. 16. tit. 28. part. 3. quam tamen intellige cum Medina de restitu. cap. 12. & Couuar. in d. cap. peccatum, & sic concordabis. vt etiam sentit Padilla in l. per agrum C. de seruitut.

EL decimo caso es, quando el vezino de vn pueblo va a caçar en termino de otro pueblo: porque dado caso que no caçe con arma dixos, ni contra los otros defendimientos de las leyes 1 del Reyno, empero por causa de la distincion de los terminos entre los pueblos, no es licito entrar à caçar en termino ageno de otro pueblo.

EL vndecimo caso es, quando alguno quisiesse caçar palomas mansas, o las otras aues, y bestias mansuetas: porque la 2 caça destos animales es vedada, en tanto que quien las caça puede ser condenado de hurto.

EL duodecimo caso es, quando alguno entra a caçar la bestia o aue que estaua ya tomada, o enlazada por obra de otro Caçador, porque como la diligécia del primero fue causa de prenderse, la caça ha de ser deste, y 3 no del que la quiso despues tomar, y esto se vsa en Castilla l. 17. tit. 4. lib. 3. for.

EL decimotercio caso es, quando alguno se auezindo en el pueblo haziendo promessa que no caçaria, ni pescaria en el termino de aquel pueblo: porque este tal pacto y promessa es obligatorio, y no puede caçar el que ansi se obligasse, aunque la obligacion se huuiesse hecho 4 en fauor de particular persona, el qual le diesse a otro alguna tierra o casa, cõ condicion que no caçasse en los terminos de aquel lugar: porque el otro por ventura quiere tener la caça mas a su voluntad para caçar la solo, y como quiera que esta obligacion y concierto vale, no se puede caçar en contrario de lo concertado.

EL decimoquarto caso es, quando en cierto tiempo del año, ansi como en tiempo 5 de cria de la caça, ò en otro semejante estuuiesse vedada la caça por ordenança confirmada del Rey: porque sin confirmacion las ordenanças de los pueblos de Castilla, no son obligatorias: y especialmente en esto de la caça esta ansi proueydo que se confirmen las ordenanças. Otros [a] mas casos ay en que no es licito caçar, de que adelante se hara mencion. En todos los quales esta limitado el derecho de las gentes primero, que puse por regla que permite a cada vno caçar libremente: lo qual se ha de entender, saluo en los casos susodichos, donde esta prohibido a cerca de lo qual se preguntan las cosas, y dudas siguientes.

PRIME-

1 Videatur text. in l. 4. tit. 28. par. 3. Et Baldus in l. si quis non dicam rapere. in 3. col. C. de Epis. & clerici. vbi de distinctione terminorum.

2 Videatur text. in l. 22. & 23. tit. 28. par. 3.

3 Videatur text. in l. 20. titu. 28. part. 3. in fine, & §. illud inst. de rerum diui.

4 Videatur text. in l. vend. tor. ff. communia prædi. & in l. libertus negotiatorius. ff. de oper. liber & Paul. in l. quoties ff. de seruitutibus.

5 Videatur cap. 28. en las cortes de Valladolid año de 37. * Est l. 2. & l. 8. titu. 8. libr. 7. Recop. * Et e. Otrosi que vera en los capitulos de corregidores. * Quæ forsan hodie est l. 14. titu. 6. lib. 3. Recop. nam non reperitur alia in Recop. ni en los capitulos de los Corregidores que hable desto, & tu vide materia de qua in hoc numer. 24. D. Ant. de Padilla in l. per agrum nu. 8. C. de seruitutibus & aqua. * Et an statuti requiratur confirmatio, vide Paul. in l. priuatorũ. in fi. C. de iurisd. omnium iudi. Et an populus statuat cum impositione pœnæ, vide Platezm in l. 1. C. de vsuris fiscali. libr. 10. vide in proposito Bal. in l. ex placito. in 3. colum. C. de rerum permu.

a Hoc non est, vt patet in l. 8. in fi. titu. 8. libr. 7. Recop. & vide l. 8. titu. 1. lib. 7. & l. 4. tit. 14. lib. 8 & l. 8. tit. 8. lib. 7. Recop. & vide Auendañum. 1. par. cap. 19. num. 3. & Gutierrez de iuramento confirm. 1. par. cap. 38. num. 1. cum sequentibus.

PRIMERA DVDA.

SI Alguno quebrantando [a] qualquiera delos catorze casos susodichos caçasse, si por venir contra el derecho y leyes del Reyno que lo prohiben, peque mortalmente, pues la razon y leyes sobre que se funda la prohibicion de la dicha caça, son generales y razonables, comunes a todos, y fauorables para la cosa publica, pues se trata que la caça no se hierme.

1 A ESTA duda se responde, que si la materia sobre que las leyes humanas disponen contiene grauedad y cosa muy vtil o necessaria a la republica, en este caso regularmente la transgression obliga a pecado mortal: y ansi es arbitrario quando obligue a pecado, atenta la materia sobre que dispone: empero si la prohibicion es sobre cosa de poco o leue perjuyzio, assi como parece esto de la caça en esta materia de caça, ora la caça este prohibida por sola ordenança de los pueblos, como se dize en el decimoquarto caso, si la tal ordenança no esta confirmada por el Rey, la transgression de la ordenança, o estatuto de los pueblos en esta materia no obliga a pecado mortal: ni tampoco los preceptos, ni mandamientos de los señores o juezes seglares: pues la materia no esta vedada por derecho diuino o canonico.

EMPERO si la ordenança esta confirmada por el Rey, mediante aquella confirmació ha de ser auida por mandamiẽto Real. Y las leyes y mandamientos Reales dados con deliberacion, regularmente segun la materia obligan a pecado mortal, con la distinció puesta por el nueuo Espejo de conciencia en el capitulo diez y ocho: pero en esta materia de Caça por ser de la calidad que digo, aunque se vaya contra ley Real no obliga a pecado mortal: y esto [b] se entenderia mas claro quãdo la dicha ordenança, o ley Real no solamẽte prohibe y veda, 2 empero si demas de la prohibicion passa adelante imponiẽdo pena temporal a quien la quebranta, en este caso de la misma intencion del Rey que haze la ley se colige, que no quiere que la ley obligue a pena eterna, saluo à la pena temporal puesta en la ley: y en tal caso es mas claro que la transgression, no obliga [c] a pecado mortal al que caça contra el vedamiento dela ley, saluo q̃ deue la pena que especialmente fue impuesta por la ley: y la especial prouision de pena deroga à la ge-

a Vide Turrecrema. in c. qui venatoribus & cap. Esau. dist. 86. & Medi. de resti. cap. 12.

1 Quando transgressio legis secularis obliget ad peccatum mortale, videatur Siluester in summa in parte inobedientia & per Imo. in c. cum contingat. de iureiuran. & per Feli. in c. nam & concupiscentiam, de constitu. nu. 13. & ibi per Decium & per Feli. in cap. per tuas. de simonia. & in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. num. 39. & per eundẽ Siluestrum in suma in parte Præcepti trãsgressio. & in dubio ex lata prohibitione legum secularium nó debet induci peccatum mortale, ne laqueus multiplicatus contra animas censeatur: Ita notat Caietanus, vbi supra, & in quæstionibus multipliciter decisis de transgressione præcepti etiam diuini, non facilè debet in re modica induci peccatum mortale, vt est glo. in cap. capellanus de ferijs, & ibi notat Io. And. & Anto. & sequitur Iass. in l. diẽ functo. n. 84. ff de officio assessorum. * Est omnino videndus D. Thomas 2. 2. q. 108. artic. 4. & 1. 2. q. 69. art. 4.

b Vide Castro de lege pœnal. lib. 1. cap. 9.

2 Istud notat Ioan. post Hosti. in c. relatum, ne clerici, vel monachi. & apostill. ad Bar. in l. prætor ait §. 1. ff. de noui operis nuntiatione.

c Vt tamen in hoc non erres, vide Cast. de lege pæn. cap. 8. ver. 1.

neral que el derecho pone, y no obliga la transgressiõ a pecado mortal, saluo si deliberadamente quisiesse alguno quebrãtar la ley por solo menosprecio della, y de su buen fin: porque este contempto obliga a pecado: y pues las leyes del Reyno que vedan la caça imponen contra los quebratadores [1] pena de destierro, y dineros: dellas mismas se colige que su transgression, no obliga a pecado mortal, ni tal intencion tuuo el Rey que las hizo. Empero por la transgression parece que alomenos obligan a pecado venial.

1 Vide Castro de leg. poen. fol. 81. & Medi. de restitu. q. 12. in fine ne indistincte autorem intelligas.

SECVNDA DVDA.

SI dado caso que no peca mortalmente: el que caça contra el vedamiento o prohibicion de las leyes deste Reyno, si alomenos quanto al fuero de la conciencia, los tales caçadores sean obligados a pagar las penas pecuniarias que los dichas leyes ponen: y si los confessores las han de mandar pagar a los penitentes que confiessan auer caçado en los casos no permissos.

1 A la qual duda se responde, que las dichas penas pecuniarias pues no estan puestas, ipso iure, no obligan en el fuero de la conciencia, y los que se confiessan no las han de pagar, ni los confessores lo deuen mandar.

2 EMPERO si el confessor hallare por declaracion del penitente que por sentencia esta ordenado en la pena pecuniaria que las leyes del Reyno ponen contra los que caçan contra la prohibicion de las mesmas leyes, a le mandar que la restituya, porque en este caso, mediante la sentencia justa, la pena es obligatoria en el fuero de la conciencia.

1 De quo videatur glo. in c. fraternitas 12. q. 2. cum qua est communis opinio secundum Feli. in cap. 1. de constitu. col. 12. videatur in simili. tex. in l. fi. titu. 14. & tit. 15. lib. 2. ordina. * L. fin. del titu. 14. lib. 2. ordi. est hodie l. 21. titu. 23. lib. 4. Recop. sed est correcta illa lex vet. ord. in hoc quia noua lex Recopilationis non obligat in conscientia ante cõdemnationẽ. Vide Couarr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 8. nu. 10. versi. sed si lex adderet poenam, &c. Altera l. fin. tit. 15. lib. 2. ordi. non inuenitur in Recop. *

2 Notat Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 42. arti. 3. notat Felin. in cap. 1. de constitu. in 2. limi. ad glo. in c. fraternitas. Et in cap. audiuimus de simonia.

TERCERA DVDA.

SI el que caça contra la prohibicion de las leyes en los casos susodichos, si alomenos ya que no deua la pena, quanto en conciencia: si la caça que toma la haga suya, o si es obligado a la dar al fisco, o a los pobres como persona que ilicitamente la caço:

Para

Para determinacion desta duda, se han de distinguir tres casos.

EL primero caso es, quando la caça se toma en los montes publicos, contra alguno de los catorze casos de susodichos: y en tal caso este caçador incurre en la pena puesta por la ley; pero la caça que toma, haze la suya: ansi, porque las leyes no dizen que pierda la caça, como por auer puesto pena especial sobre acto, que era en comercio de los hombres: porque el caçar de su naturaleza es licito, como de suso queda dicho: y el que exercita acto contra prohibicion de ley que pone otra pena, no todas vezes es el acto 1 nullo, lo q̃ no seria en los que caçassen contra costumbre, o prohibicion de sentencia, o priuilegio, porque estos no hazen la caça suya.

EL otro caso es, quando la caça se toma en heredad, o viña, o huerta agena contra voluntad del dueño, el qual prohibio al caçador que no entrasse a caçar en su heredad, 2 o le requirio despues de entrado que se saliesse: y en este caso sino se quiso salir, y caçò algo en la heredad contra la voluntad del señor della, esta caça es agena, y pertenece al señor de la heredad, y no la haze suya el caçador, antes se ha de restituyr al señor de la heredad, como cosa que espressamẽte le aplica la ley.

EL tercero caso es, quando algun caçador la caçasse en bosque, ò en soto, o dehesa agena, cuyo fruto principalmente consiste en caça, ansi como son los bosques Reales, y el bosque de Buytrago, y los de Heras, y otros tales que ay en diuersas partes del reyno: cuya caza es principalmente para deleyte de los señores dellos: y en otras partes para grangeria, como son muchos sotos de conejos en el reyno de Toledo, los quales se venden, y arriendan por grangeria la caça dellos: 3 y si desta tal caça alguno caçasse, absente, o presente el señor, o la guarda del soto, es obligado a la pagar y restituyr la tal caça, porque no la haze suya: y los cõfessores la deuen mãdar restituyr, como al que hurta frutos de heredades agenas, o peces de los estanques agenos, do los señores los tienen inclusos y encerrados. Esto se ha de entender quando el bosque esta cercado: porque si no estan inclusos los bosques, o dehesas, el que caça incurra en la pena de la ley del reyno, o costumbre de la dehesa.

1 Videatur in simili Bal. in l. 2. C. de sacrosanct. eccles. & text. in l. qui fundum. §. qui sciens ff. de vsu capione pro empto. & Pau. in l. si ab eo. ff. de vsucapionibus. & quod notat apostill. ad Dynum in procemio de regulis iuris. * & Præpos. in c. ius naturale distinctione 1. *

2 Videatur text. in l. 16. tit. 28. part. 3. & * vide supra nu. 19 & quæ ibi scripsi.

3 Pro ista decisione facit text. in l. Itẽ veniunt §. aucuporum, & in l. vsufructuarium ff. de vsufruct. & ibi notat Alberic. quod si venario fundi stat in fructu, non licet eam capere, & per hoc intelligitur text in l. venationem, ff. de vsuris, & facit text. in cap. 1. §. piscationum redditus, quæ sint regalia, in vsibus feud. & quod notat Ang. in §. feræ. insti. de rerum diuisione: videatur text. in l. 6. titu. 28. partita. 3. & glo. in l. Diuus ff. de seruitutibus rusti. prædiorum. * Vide Cassaneũ in cõsue. Burg. fol. 374. Contrariam tamen opinionem, imò quod si fundus non sit vallatus, ita quod non possint animalia exire, venator in conscientia non teneatur ad restitutionem, tenet Couarru. in d. reg. peccatum, & Medina in d. cap. 12. vbi asserit solum teneri ad restitutionem illius interesse, quod poterat lucrari dominus. si venator ibi non venatus fuisset: quod verius puto.

QVARTA DVDA.

SI dado caso que los que caçan, o pescan en los dichos bosques, o tablas de rios agenas, no hagan suya la caça, o pesca que alli toman: pero si la dicha caça sale de los dichos bosques, y dehesas, y se anda por los montes publicos, y comunes: si andando en estos lugares la podra alguno caçar: y si los señores de las dehesas podrá acusar estos caçadores.

Para determinacion de lo qual se han de distinguir los casos siguientes.

EL primero caso es, quando alguno entrasse en la dehesa, o bosque dode estan los cieruos, y los gamos, o puercos, o liebres, y alli vsasse de tal arte que espátasse la caça, y la hiziesse huyr hasta que saliesse fuera del bosque, o dehesa, a los montes publicos. Y en este caso, el que cōprime a que huyga la caça, en tal manera ha de ser punido, si se caça, y toma, como si caçasse dentro de la dehesa, o bosque, porque en la dehesa empeço a caçar, y seguir la caça. Y atento el principio y malicia de este caçador, lo que ilicitamente començo, haze todo el acto reprouado: y por tanto, lo que desta manera caça no lo haze suyo, y puede ser acusado de la pena, segun el priuilegio, o costumbre del bosque, o dehesa: aunque caçasse cō arte no reprouada, de las contenidas en las leyes del reyno; de que se hizo mencion de suso; pero no basta hazer huyr la caça, porque ha de ser tomada con efecto, para que aya lugar la pena del priuilegio, o costumbre del bosque. 2 Y presumese que la caça que se toma, es del bosque, si en tiempo despues de huyda, se tomo en lugar proximo, y poco distante a la dehesa.

EL segundo caso, quando el caçador se pusiesse cerca de la dehesa, o bosque, y alli derramasse ceuo, o reclamasse con syluos, o reclamos, o vsasse de otra manera de chucheria, y cosas cō que la caça saliesse prouocada cō esto al mōte publico, y alli la matasse, o caçasse el caçador: porque, no obstāte que el lugar para la caça fue licito, empero la manera es illicita, en tāto que 3 ha de ser punido este caçador, como si dētro de la dehesa matasse los venados, o otro qualquier genero de caça: porq̃ aquel se dize caçar en la dehesa, o bosque, cuyos efectos virtualmēte entrā en la dehesa a mouer la caça, aunque el cuerpo del caçador no entre, pues la causa se ha de considerar virtualmēte.

EL tercero caso es, quādo la caça se sale de la dehesa por solo su

Vide Couar. & Medina, vbi supra, & Anto. a Corduba. quæst. 119. & 120 & 121. in summa.

1 Videatur tex in §. interdum, institu. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. & in l. si ē Mela. §. Item cū eo. ff. ad l. Aquiliā. & in l. 1. § sed & si instigatu ff. si quadru. paupe. fecisſ. dicatur, & quod notat Bart. in l. quod ait lex. §. 1. ff. ad l. Iul. ā. de adulter. js. & l. 24. titu. 15. part. 7.

2 De ista præsumptione videatur text. in l. si creditores §. fin. ff. de priuilegijs creditorum. & quod notat Bar. in l. cum ita § 1. ff. de fund. instruct & in l. 2. ff. de officio. præfec. vigilum. Bar. in l. post contractum ff. de donatio.

3 Pro ista quæstione facit in argumentum text. in l. 2. §. idem ait, si odore ff. ne quid in loco publico. & ibi probatur quòd solus odor in alienū immissus mouet rem, & pro eo datur actio ac si corporaliter in alienum immitteretur: de quo tractat Cepola in tracta. de seruituti. vrba. prædio. cap. de fumo. & text. in l sicuti. §. Aristo. & §. finali. ff. si seruitus ven. ideo ponentes cimina in columbarijs, puniuntur, vt notat Cepola. in c. de columbaria, & sonitus lasciuus monet naturaliter feras. ideò prohibitus videtur, considerato effectu & initio.

ſu inſtincto natural ſin arte de caçador q̃ la quiera llamar fuera de la dehesa: y en eſte caſo la caça puede ſe caçar, no ſe tomãdo cõ redes, ni con otros armadixos vedados por las leyes del reyno: porque el lugar do ſe toma es mõte publico, y el derecho natural da licentia para caçar, con tãto que la caça ſe comience y acaba en el mõte publico: porque ſi a caſo el caçador començaſſe a ſeguir eſta caza en los montes publicos, y la hirieſſe mortalmente [a] en el dicho monte, y la caça huyendo ſe metieſſe en la dehesa, o boſque vedado, aũque el principio fue licito; empero el no puede entrar a la tomar en el tal boſque, o dehesa, contra volũtad del ſeñor, o guarda: y ſi de hecho entra, deue la pena, como ſi alli começara a caçar, porque la diſtinciõ de los terminos que ay entre lo publico y lo deheſado, es cauſa que lo juſtamẽte começado no ſe pueda fenecer; mayormente contra la voluntad del ſeñor de la dehesa, o ſu guarda.

Y por la miſma razon ſe ha de afirmar, que ſi el caçador comiença a caçar en termino de vn pueblo do puede, y la caça huyendo ſe entra en termino de otro pueblo donde no puede caçar, que tampoco podra entrar en ſeguimiento de la caça; y ſi entra, incurre en la pena acoſtumbrada.

a Idem ſi caderet in laqueum alterius, vt in l. 20. titu. 28. parte. 3. licẽt de conſuetudine ſoleat aliud ſeruari, attenta l. 17. titu. 4. lib. 3 fori.

1 Pro quo facit doctrina Bald. in l. ſi quis non dicam rapere in 4. colu. ver. ex his apparet. C. de Epiſcopis, & clericis, ſequitur Alex. in 2. volumine conſ. 24. num. 33. facit in ſimili tex. in l. 16. tit. 28. par. 3.

2 Videatur tex. in l. Item ſi verberatum. §. 1. ff. de rei vendi. & in l. Lucius ff. de euictio. & notata in ca. quæ in eccleſiarũ. de cõſti. & in procemio. ff. veteris & per Iſerniam in tit. quæ ſint regalia in verbo flumina. & Puteum. in tracta. Syndicatus. c. excedant Barones. & text. in l. 2. titu. 2. part. 2.

QVINTA DVDA.

SI ya que en los boſques y deheſas vedadas antiguas, ni fuera dellas, como es dicho, no ſe puede caçar, ſi alomenos ſe podra caçar en las deheſas nueuamente ordenadas por el Rey, o por otro ſeñor inferior, o por los miſmos pueblo en cuyo termino eſtan.

A eſta duda ſe reſponde, con diſtincion de los caſos ſiguientes.

EL primero es, quando el Rey por alguna coſa publica pagãdo buen cambio, quita al pueblo parte de ſu termino, porque en eſte caſo lo que el Rey haze, es juſto; 3 y ſi haze dehesa el termino quitado, ha ſe de guardar ſo las penas que el Rey pone al tiempo que deheſare la dehesa: y ſiempre deuen ſer moderadas, y no grandes penas.

3 Videatur Caietanus in ſumma, in parte Venatio. verſ. ſin.

E L ſegundo caſo es, quando ouieſſe coſtumbre de diez, o veynte años que ſe guardaſſe alguna parte de monte publico por dehesa: en eſte caſo ceſſando coſtumbre inmemorial, no vale prohibicion ni vedamiento de dehesa, y qualquiera po-

dria caçar libremente ſin pena alguna; porque como eſta no ſea deheſa, carece del nombre, y del efecto.

EL tercero caſo es, quando algun Duque, o Marques, o otro ſeñor quiſieſſe de nueuo hazer deheſa para caça, en tal caſo, como quiera que los montes 1 y aprouechamientos ſon de los pueblos, y no de los ſeñores dellos, no pueden deheſallos, y el vedamiento de la caça que ſe haze contra voluntad de ſus vaſſallos, no vale, ni obliga a pena: antes el ſeñor que apremiaſſe a guardar lo vedado, 2 pecaria mortalmente, no obſtante que el Rey le ouieſſe dado la tierra, con la juriſdició alta y baxa, y mero, y miſto imperio: porque dado caſo q̃ debaxo deſtas palabras ſe pudieſſe comprehender el derecho de la caça: pero aquello fuera verdad ſiendo propio de ſolo el Rey, y no en perjuyzio de tercero, como ſeria ſi el monte y ſus aprouechamientos que es publico de los pueblos, ſe deheſaſſe en fauor del miſmo ſeñor, o de otro particular: por lo qual ſin embargo de los vedamientos de los ſeñores en fauor de las particulares deheſas que ellos hazen, licitamente pueden ſus vaſſallos caçar, guardando la forma de las leyes del Reyno: mayormente ſi de lo que en eſto ouieſſen mandado los ſeñores, o ſus juezes apelaſſen los vaſſallos.

4 EMPERO, ſi el ſeñor de vaſſallos, o ſus juezes mouiendoſe por el bien publico, conociẽdo que ſe hermaua la caça en ſu tierra, por ſe caçar deſordenadamente auida informació la mandaſſen vedar en todo el termino, o en alguna parte: atento eſte bien comun, lo puede hazer, mandando al pueblo que vſe bien de ſu coſa, y las penas juſtamente arbitradas que ſobre eſto impuſieren, ſeran obligatorias.

Y conuiene q̃ los dichos ſeñores de vaſſallos quãdo mandã guardar la caça por el bien publico ante dicho, que el miſmo fin q̃ tuuierõ para hazerla cõſeruar: eſſe miſmo tẽgan deſpues q̃ aya mucha caça crecida, q̃ no procurẽ de la caçar para ellos ſolos, cõtra la prohibició de las leyes deſtos reynos, las quales ligan tãbiẽ a los dichos ſeñores: y ſi lo contrario hizieſſen pareceria muy claro, q̃ ſu mãdato de cõſeruar la caça fue ambicioſo: pero no ſe niega q̃ no puedan caçar, mas q̃ ſus vaſſallos quando ellos tambien caçaren con toda buena moderacion.

6 EL quarto caſo es, quando el miſmo pueblo de ſu voluntad quiſieſſe vedar la caça por algun tiempo en alguna parte

1 Montes ſunt populi, vt in l. 4. titu. 28. part. 3. videatur Caietanus in ſumma, in parte venatio. in fine & quod ego ſeripſi in repet. l. de Toledo, ſobre los terminos, quã citò in lucẽ edam. * Eſt l. 3. titu. 7. lib. 2. recop. ſed non ſcripſit Auendaños ſuper eam, neque habemus eius lecturam ſuper eam: eius tamen facit mentionem in Cap. præt. part. 1. cap. 4 & cap. 12. *

2 Videatur Hoſtien. & Anto. in cap. nõ eſt de decimis, & Abb. in cap. nimis, de iureiuran. & in ſumma Florentina cap. 4. § 5. tit. 3. & 10 Speculo conſcient. cap. 19. §. 11. & per iſta intelligo quæ notat Decius in 1. parte conſ. 297. & ibi dicit quod per præconium ne fiat venatio, conſtituitur dominus vaſſallorum in quaſi poſſeſſione prohibendi venationem: quod intelligo ſi obtemperatum eſt, alias ſi non obtemperatur, poſſidet dominus tantum labia ſua, notat Abb. in cap cum olim de cauſa poſſ. & proprietatis. * & idem eſſet ſi per longiſſimum tempus acquieuiſſet, vt per Iaſo. in l. quominus ff. de fluminibus.

3 Videatur Montal. in 2. compil. fori. in parte. Rex Ioannes ſecundus.

4 Videatur Iacobus Rebuffus in l. vna C. de venatione ferarũ. lib. 11.* & Caſſaneus, vbi ſupra, vt poſſet etiam prohibere agricolas ne diſtrahantur ab agricultura, vt per Guillel. Ben. in cap. Raynunt. verb. & vxorem. num. 900. & Beltran. conſil. 255. nu. 8. vol. 1. facit l. 2. ff. de nundinis, & quæ notat Platea in l. domini prædiorum C. de agri. & cenſ. lib. 11.

5 Permiſſum tamen eſt ſuper occidendis lupis ordinationes facere, & illas exequi, non petita regia confirmatione.

del termino, y en este caso si la vieda es por solo pregon, o ordenança de aquellos que entran en ayuntamiẽto, y represen- tan el pueblo, no vale este tal pregon, o ordenança; porque la mera facultad de caçar, que compete a cada particular, no la puede quitar el ayuntamiento, saluo quando el tal pregon y ordenança esta confirmado por el Rey; porque mediante la confirmaciõ, es como ley, y ha se de guardar. 1 E ansi por el dicho capitulo veynte y ocho de las cortes de Valladolid esta proueydo, que las ordenanças de los pueblos acerca de la caça se embien a confirmar.

EMPERO si en concejo abierto los vezinos y moradores del lugar por via de pacto, y concierto, y obligacion, quieren entre si conseruar la caça de algun termino por tiempo cierto, esta conueniencia hecha vnos a otros por via de concierto, vale; pues su propio fauor pudieron renunciar: pero si fue perpetuo el tal concierto, para tener en comuniõ aquella caça, 2 no valdria la tal obligacion; y portanto ha de hazerse temporalmente por algunos años.

vt in petitione 7. de las cortes de Valladolid. año 1542. * quæ est l. 5. iuncta lege 8. titu. 8. lib. 7. recopilationis. * Et illud premium occidenti lupũ dabitur, si data ad hoc opera occiderit, secus si vltra cogitarum, secundum Angel. in l. 3 §. ex stipulatu. ff. ad Syllanianum.

1 Ibi (como ley) intelligo quando confirmatio est specialis & non generalis, notat Bald in l. ex placito. C. de rerum permuta. in 3. colu. sequitur Iass. in l. more maiorum ff. de iurisdictione omnium iudicum, & Bal. dicit notabiliter vbi supra, 2 quia licèt sit facta confirmatio à Rege, populus potest si viderit expedire, reuocare ordinationem sine Rege. * Quod eleganter tradit Decius in c. cum accessissent num. 5. & 6. de constitu. *

SEXTA DVDA.

SI la caça de los bosques y dehesas vedadas, o antiguas, que justamente se ha de sufrir y guardar, cresciesse en tanta abundancia que la yerua y pastos de los mismos bosques y dehesas no bastasse a mantener la dicha caça, o caso que bastasse, si la caça de noche, o de dia saliesse de los bosques, o dehesas, y se comiesse los panes, o viñas, o hurtas de los vezinos de la tierra, si por esto los señores de las dehesas, o bosques, pueden ser condenados a que paguen los daños, 1 alomenos si en el fuero de la consciencia son obligados a pagar estos daños, aunque no se los pidan.

a Ratio potest assignari ex text. in l. in hoc iudicium ff. communi diuidun. de quo per Iasso. in l. 1. C. qui testa. face. possunt. & mirabiliter per Soci. in 1. parte, consilio 278. & per Beli. in rubri. de præscri. col. pen.

a Caieta. in opuscu. 17. cap. 12. versic. 5. & Couarru. Medi. & Cordu. vbi supra.

Y para determinacion desta question, que es muy necessaria y contingible, han de ser considerados, y distinguidos los casos siguientes.

EL primero, quando alguno tuuiesse en su bosque, o casa de campo, pauos, o cieruos, o puercos que fuessen tan mansos, y domesticos, que tuuiessen costumbre de se yr, y boluer a la casa y bosque, y fuessen comunmente conocidos

por

por animales mansos de aquel bosque, o casa donde alguno los tiene; aunque segun derecho estos animales sean de natura brauos y syluestres, empero durando en ellos la costumbre de yr y boluer a la casa, o bosque donde se crian, son auidos como los otros animales que no son syluestres, ansi como las gallinas, o los ansarones, cuya natura es domestica: y los tales cieruos y puercos que tienen la dicha costumbre, no es licito matarlos ninguno, 1 porque son agenos: y estos tales animales conocidos por domesticos, si saliendo de la casa hiziessen algun daño en panes, o viñas, o arboles, o en otra cosa, el señor de los dichos animales boluiendose al bosque, es obligado 2 ansi en el fuero judicial, como en el de la conciencia a pagar el daño que estos animales mansuetos ouiessen hecho, ansi porque tiene dominio sobre ellos, como por no poder ser caçados, aunque los tomen en las heredades: y lo mismo es en los otros animales y bestias domesticas que no se matan, saluo que los señores pagan el daño, o entregan el animal por el. Aquello mismo ha de ser juzgado en los animales brauos que por costumbre son mansos; 3 saluo si el señor no fuesse en culpa en guardar negligentemente el animal, porque en tal caso obligado es en el fuero de la conciencia a pagar el daño, y no se libra con dar el animal que sabia ser nociuo.

EL segundo caso es, quando los animales del bosque, o dehesa fuessen brauos, ansi como los cieruos, y gamos, y puercos, y ossos, y liebres, y conejos, y otros desta qualidad que se llaman fieras bestias, el señor de la dehesa no estando cercada, en tal manera que los animales esten inclusos que no pueden huyr, no se dize, ni puede dezir señor destos animales; pues teniendo como tienen natural libertad, pueden huyr dende la dehesa y yrse a otro, o a los montes publicos: por lo qual el señor de bosque, o dehesa no tiene verdadero dominio, ni se pueden los animales dezir cosa suya, y como agena cada vno los puede caçar, salidos que sean a los montes publicos con las moderaciones que arriba quedan dichas: y caçandolos, hazase señor destos animales, 4 aunque sean de los que conocidamente estauan en la dehesa. Y seyendo estos animales fieras bestias, y no proprias de nadie hasta que estan tomados, aunque hagan daño en las viñas, o panes, no ay accion por donde pedir al señor de la dehesa, e bosque: porque dado caso que el sitio y lugar donde aquellos animales estan, sea suyo, 5 pero como los animales tengan natural libertad para se

yr,

1 De quo est text. in l. 22. titu 28. part. 3. & in l. naturalem ff. de acqui. rerũ domi: & in §. pauonum insti. de rerum diui.

2 Pro ista conclusione facit text. expressus in l. 1. §. in bestijs ff. si quadrupes paupe. fecis. dicatur, & est glo. loquendo in fera quæ habet consuetudinem redeundi. in §. 1. in parte contra naturam. in fin. instit. si quadruples paupe. fecis. dicatur. & ista in ra loquentia de quadrupe. habent locum in bipede, vt notatur in l. hæc actio. ff. eo. titu.

3 De eo qui negligenter custodit animal nociuum, notat Abb. in c. fin. de iniurijs, & ibi dicit, quòd tenetur prestare damnum, nec liberatur dando animal, maximè quando non æquiualet damno, data culpa domini. habet hoc locum, tam in foro animæ, quam in iudiciali, quod est bene aduertendum.

4 Vt in §. feræ. & in §. illud institu. de rerum diuisione, & in l. 20. tit. 28. part. 3.

5 De quo est text. in l. 1. §. in bestijs ff. si quadrupes paupe. fecisse dicatur & in §. cæteris, instituta. eo. titu. & in §. si. vbi probatur. quod ratione dominij dominus tenetur de damno animalis: secus est si bestia habet naturalem libertatem facit quod notat Ioan. Fab. in §. in his insti. de rerum diuisione.

yr, no son suyos, y no lo seyendo no puede dezir el que recibio el daño: Tu animal me dañò, pagame el daño, o da me el animal, porque el señor del bosque, o dehesa, podra responder: No te hizo daño cosa que mia sea, estando en mi señorio: y por tanto soy libre. Y ansi en este caso el derecho no permite que el daño que las bestias fieras hazen lo pague el señor del bosque, o dehesa, donde se recogen, pues lo hizieron teniendo libertad natural.

Y si alguno quisiesse replicar, diziẽdo: Verdad es que estos animales no estan debaxo del dominio del señor de la dehesa, porque no los tiene inclusos, ni atados: empero por ser esta dehesa lugar montuoso, y guardado, recogese alli la caça, y recogida, y multiplicandose sale a fazer daño en las heredades conuezinas: y si no vuiere aquel recogimiento, diuirtierase a muchas partes, y no dañara tanto, ni tan a menudo las heredades vezinas, y ansi parece que la dehesa es ocasion del daño, y por consiguiente el que da causa del daño, es visto hazerlo: y ansi parece, que alomenos en conciencia el señor desta dehesa daua los daños susodichos.

1 A lo qual se responde en muchas maneras; lo primero, que quando alguno vsa de su hazienda principalmente por su prouecho, y no por emulacion ni daño de tercero, aunque por cõseruar su hazienda, venga daño a otro, no es obligado a pagarle el daño: y por esta razon el que por su prouecho edifica en su suelo, puede lo hazer, aunque con el edificio obscurezca la luz de la casa de su vezino: y el que por su prouecho haze pozo en su casa, edifica justamente, aunque el agua que se viene à su pozo, se quite al de su vezino, y se le seque: porque solamente se ha de considerar, que este que labra, o haze pozo es en su hazienda, y para su prouecho, y no para dañar a su vezino: y como quiera que este que tiene la dehesa, o el bosque montuoso donde se recoge la caça, lo haze principalmente por su prouecho, y deleyte, 2 y no por dañar con la caça los frutos de sus vezinos, no tienen porque se quexar, pues la ordenada charidad ha de auer comienço de si mismo: y si la caça haze daño, es sin causa y voluntad del señor de la dehesa, por lo qual no es obligado al daño.

1 Vt in l. cum eo. ff. de seruitutibus vrbanorum prædio. & notatur in l. altius C. de seruitu. & per Cepolam in tracta. de seruitutibus cap. de fenestra. & in cap. de solo & area, per Fab. in prin. institu. de lege Fusia Caninia. toll. & est text. in l. 19. titu. 32. part. 3.

2 Delectari enim in actu de se licito, non est mortale peccatũ, de quo per Caietanũ in summa, in parte Delectatio.

ITEM, muy conocida cosa es, ansi por el argumento de la naturaleza que Dios dio a las bestias fieras, como por lo que dellas se vee cada dia, que no suelen estar siempre recogidas en vn cabo: por lo qual haziendose dehesa, se ha de præsumir

mir que los animales, y caça que alli se recogiere, 1 ha de salir a las heredades, y frutos con los vezinos, y comerlos: y pues el Rey que concede la dehesa, o los hombres que la suffren, por costumbre pudieron conjecturar, y pensar esto, que la caça pudiera hazer saliendo de la dehesa, y sin embargo desto la quisieron hazer, por consiguiente fueron vistos querer que se tolerasse el daño; y ansi vsando el señor de la dehesa della, para aquello que el Rey, o la costumbre la destino, y quiso que aprouechasse, no haze cosa culpable: y por consiguiente el daño que las bestias brauas della fazen, no lo deue pagar.

ITEM, el que planta viñas, o siembra tierras cercanas a la dehesa que sabe ser priuilegiada: y que la caça della puede salir a le comer los frutos de su heredad, el mismo se expone al peligro que sabe que le puede suceder, y al daño que recibe si la caça sale y le come sus frutos, y seyendo mas antiguo el sitio, y assiento de la dehesa, que no la planta o siembra que se haze, ha se de sufrir con su carga por el que quiere plantar, o sembrar.

2 ITEM, como quiera que tener dehesa poblada de animales para caçarlos en su tiempo, o para deleyte de los señores, no sea cosa culpable; e ya que lo fuera, quando la culpa no se ordena para el daño, aunque succeda, no se deue el tal daño: y ansi los señores de las dehesas son libres del daño que su caça haze, porque son sin culpa.

ITEM, el que tiene viñas, y otras heredades cerca, o lexos de los bosques y dehesas donde ay caça, puede caçar, y matar los venados, y puercos, y los otros animales que le van a comer sus frutos, con tanto que no los mate, ni caçe en los casos prohibidos, de que arriba queda hecha mencio, 3 y teniendo libertad de hazer esta caça, y defender sus frutos y hazienda: y por esta manera tan licita el daño que le sucede, a el se deue imputar, y no al señor de los dichos bosques, y dehesas, dode la caça sale. Pues entre otras differencias que entre los animales mansos, y brauos ay, es vna q̃ a los brauos es licito matallos, pero a los masos no es licito, porq̃ en estos ay quien tenga señorio, y puede pagar el daño, o entregar el animal. Y por esto es licito acorralallos quando no se sabe quien es señor.

EMPERO si algun señor de vassallos, de los que tienen bosques, o dehesas de caça, vedasse a sus vassallos que no matassen, ni caçassen sus venados, ni puercos, ni liebres, ni conejos,

1 Facit text. in l. arboribus §. nauis ff. de vsufructu & in l. veique §. final. ff. de rei vendi. vbi probatur, quod ille, qui vtitur re ad vsum destinatum, non est in culpa, licet inde sequatur damnum tertij, secundum præsumptam voluntatem concedentis, vt in l. plenum §. equitij ff. de vsu & habita.

2 Facit doctrina Bar. in l. si vt certo. §. interdum ff. commoda. & Pau. in l. si vehenda. ff. ad l. Rhodiã de iactu & in l. 1. §. si rem ff. depositi. & in l. 1. ff. de eo per quem fac. erit.

3 Videatur text. in l. 47. titu 7. par. 1. & in l. 24. titu. 15. partit. 7. & in l. Quintus Mutius ff. ad l. Aquiliã. & Cepo. in tracta. de seruitu. rusti. prædio. cap. 9. nu 30. in versi. superest alia quæst. & Gan. in titu de furibus & latroni. col. 4. & Ioan. Fab. in prin. insti. si quadru. paupe. feci dicatur.

conejos, aunque los viessen en sus heredades, y los vassallos atemorizados con el precepto del señor dexassen de matar la caça en sus heredades: en este caso porque el señor de la dehesa o bosque les haze fuerça en les quitar la libertad que el derecho y ley les da para caçar estos animales, el tal señor de vassallos es obligado a pagar quanto daño hiziesse en las viñas y heredades esta caça, pues fue causa de les denegar las defensas y quitarles su libertad: porque no menos se juzga sin ella el vassallo, quando el señor le manda ligar el cuerpo con vna soga, que quando le atemoriza, y astringe con vna pena, pues mucho se suele temer, 1 y lo vno, y lo otro induze compulsion: y pues el señor de vassallos es en gran culpa quebrantando las leyes en este caso, y haziendo violencia a los subditos, justamẽte ha de pagar el daño, pues para esto basta la culpa, con que no sea leuissima, pues esta no obliga, alomenos en el fuero de la conciencia, segun la opinion de algunos: 2 por lo qual los señores de vassallos que tienen bosques deuen estar aduertidos de no vedar a los vassallos que maten la caça en sus heredades, con que los vassallos no la matan saluo como mandan las leyes reales, y lo mismo sera quanto poner bausanas, o espantaxos dentro de las heredades cõ que huya la caça, que no puede ser prohibido: pues concedido lo mas que es matar la caça, se permite lo menos que es vedarla y espantarla con bausanas: y los señores no pueden, ni deuen prohibirlo.

1 Videatur Bart. in l. creditor. ff. de solutio. & tex. in l. ait prætor. §. permittitur ff. de minoribus. tex. in l. a. ff. de indi. Bal. in l. parentes C. de testibus Decius in 2. parte consi. 25. per Matthæum de Afflictis q. 150.

2 Notat Innocenc. in cap. sicut dignum, de homicidio, licet aliter dicat Abb. in c. fin. de iniurijs.

ITEM si la caça del bosque o dehesa fuesse tanta y multiplicasse en tanta cantidad, que no bastando el mantenimiento y pastos del bosque, saliesse fuera, y destruyesse no solamẽte las heredades, empero dañasse tambien en los pastos publicos y comunes: en este caso como quiera que redundo en perjuyzio de la vtilidad publica, puede se afirmar que el señor del bosque es obligado a la moderar [a] caçando della para su prouecho: porque los que tienen mucha cantidad de ganados mansos, 3 en tanto que se comen la mayor parte de los pastos comunes, y no basta para el mantenimiento de los ganados de los otros vezinos del pueblo, puede seles mandar que no traygan tanto ganado y la justicia moderar buena mente, segun la region y grandeza y latitud de los montes y pastos, publicos: y si en los ganados mansos es justo hazer esta moderacion por el bien comun y publico, y porque los moradores gozen con alguna ygualdad de la cosa comun; mayor razon es que se haga en los ganados y bestias brauas quando ay

a Couarru. in regu. peccatum §. 8. nu. 11.

3 Ita colligo ex doctrina Alberic. de Rosatis in l. imperatores in 2. col. ff. de seruitut. rustico. prædio. & per Baldum in l. si manifeste C. de seruitu. & aqua. vbi dicit quod vtẽs assiduè vsu publico, taliter quod assumit vsum aliorum, potest cogi vti por rata: vide Alberic. in l. in tantum §. vniuersitatis ff. de rerum diuisione. & Abba. in cap. dilecti de arbitris.

exceſſiua cantidad dellos en los boſques, y deheſas, por cuya ſobreabundancia, no baſtando el paſto de los boſques ſalen a comer las viñas,y paſtos publicos con graue daño de los vaſſallos y vezinos.

1 Notat Rebuffus in L.2.C. de paſcuis publicis lib. 11. & ibi Platea.* vide Caſſa. vbi ſupra.*

1 Y TENIENDO ſe conſideracion a eſto proueyeron los derechos que antiguamente a los grandes ſeñores, y caualleros ſe les ſeñalaſſen prados, y deheſas particulares donde ſus ganados anduuieſſen:porque eran tantos que con ellos comian los paſtos publicos, y con darles para ellos ſolos parte conocida de los montes publicos do eſtuuieſſen ſus ganados, pudoſe obuiar para que ſolos ellos no gozaſſen del termino, o de la mayor parte.

2 Videatur Ioan. Fab. in rubri. inſtitu. de lege Fuſia Caninia toll. & textu in l. in creditore in fin. ff. de euictio. & in l. in ſuma. §. Item Varus ff. de aqua pluuia arcenda. Videatur glo. in l. virilis §. ſi ad diem erit ff. de legatis præſtan. in parte de dolo.

2 EN confirmacion de eſto ſe puede traher lo que por derecho eſta ordenado que en ſu propria hazienda no es licito hazer lo que al ſeñor no es prouechoſo,y a ſu vezino ſeria dañoſo, porque claramente conſta de la malicia,y dolo de quien tal haze, ſi con poca caridad, y humanidad,no aprouechando aſſi miſmo,dañan a ſu vezino:y ſegun eſto,ſi el que tiene caça exceſſiua y immoderada en ſu ſoto y boſque no le es prouechoſo, y con dexalla abundar cada dia mas daña a ſus vezinos que ſe deſtruyen ſus heredades,por eſte dolo preſuntamẽte prouado, es juſto que no tenga en tanta abundancia de lo que a el no es prouechoſo,y a ſus vezinos es dañoſo: en lo qual deuen aduertir los ſeñores de los boſques y deheſas.

SEPTIMA DVDA.

2 Vide Couarru. vbi ſupra: & in terminis Corduba. in d. qq.

EN los caſos que los ſeñores de los boſques y [a] deheſas ſon obligados a pagar el daño que la caça de ſus boſques ſuele hazer à los vezinos en las heredades, como y de que manera ſe ha de taſſar el dicho daño: ſi ha de ſer mirado el tiempo que ſe haze: o ſegun lo que la viña ſuele lleuar de fruto otros años y la tierra mieſſes: y quanto à los arboles, o plantas que orden ſe ha de tener para que la paga del daño ſea juſta.

A eſta duda ſe ſatisfaze, preſuponiendo primeramente que coſa ſea daño.

3 Vt in l. damnum ff. de damno infecto. & in cap. ſi canonici, de officio ordi. lib. 6. & in l. 1. titu. 15. partit. 7.

3 Y Daño ſe dize toda diminucion de patrimonio, o haziẽda de aquello que es de alguno cierto.

Y PARA

1 Y PARA se estimar juridicamente el daño que se haze en los panes quando está sembrados y los comen, ora esten en yerua, ora esten granados, la estimació del daño se ha de hazer poniendo se hombres sabios que con juramento vean y estimen en q̃ tanto se pudiera vẽder el pan sembrado tal qual estaua quando fue pacido y comido, si estaua ya granado, y para se coger, y no auia esperança que frutificara mas: porque en este caso lo que se tassare que la mies podia valer quando se comio, aquello es lo que deue enmendar y satisfazer el señor de la dehesa, ò bosque cuya caça hizo el daño. De manera que si como la mies granada estaua se diera por ella diez ducados, tomandola el comprador a su riesgo de segar y coger; y diez mar, aquellos diez ducados ha de pagar el señor de la dehesa, y no ha de pagar lo que se pudiera coger del pan, porque en esta estimacion de lo que se podia coger ay mucha incertidũbre, y es fraudulenta estimacion, ansi para los que lo juzgan, como para las partes a quien toca.

2 EMPERO si el pan se comio y pacio estando en yerua, y ay esperança que creceria, y renacera fructo, los estimadores han de hazer dos estimaciones. La vna en quanto precio se pudiera vender comunmente el pan sembrado tal qual estaua quando se pacio. Y la otra estimació ha de ser en quãto precio se vendiera agora despues de pacido: y mirada la vna estimacion con la otra, se vera quanto ha descrecido el valor del pan comido por se auer pacido. Y lo que montare este descrecimiento aquello es lo que el señor de la caça que lo pacio ha de pagar, y no otra cosa mas.

PERO quanto à las viñas y oliuares, los tassadores no solamẽte hã de apreciar el daño de presente fecho en los fructos; empero el daño y diminucion que las vides y oliuas reciben, para en otros años adelãte, por auer las roydo y destroçado, y arbitrando lo vno y lo otro se ha de juzgar y moderar el daño.

3 Y SI el daño acaece en tiera donde no se suelen vender los sembrados, ni se sabria tassar el valor, en este caso visto el daño ha se de esperar el segar de las miesses, y verse que salio de otra tal pieça como aquella do se hizo el daño, o que solia poco mas o menos lleuar otros años, y aquello se ha de pagar: y si no se comio el pan del todo, saluo q̃ renacio, en este caso no se puede dar regla cierta saluo que segun buen arbitrio de labradores se ha de tassar y moderar el daño.

1 Istum modum & formam taxandi ponit Ioannes Fab. & Paulus in l. si. C. ad l. Aquil. & Bald. in l. cum non solummodo C. de vsuris, & Iacob de Arenis in l. cerre ff. arborum furtim cæsa. per textum in l. spem ff. familiæ herciscun. & Florian. in l. ait lex. & in l. inde Naratius §. si infans ff. ad l. Aquil. & Ange. in §. 1. si quadrupes paupe. fecis. dica. Albe. in 2. par. statutorum q. 78. per Matthæum de Afflict in constitu. regni Siciliæ, incipit peruenit, in 2. nota. Et secundum ista iura debet intelligi l. 14. tit. 15. parti. 7. ibi; Deue ser apreciado el daño por hombres buenos y sabidores.

2 Facit, nam si fructus in herba venditur, vt in l. fistulas §. fin. ff. de contrahen. emp. per consequens cadit æstimatio fructus, vt in l. si ea leg. C. de vsur. & ibi Bal. & per Bar. in l. cotẽ. §. qui maximos 4. col. ff. de publica. & vectiga. & idem est si vitæ damnificentur, quia & illæ pendentes venduntur, vt in l. qui pendentes ff. de actioni. emp. & ven.

3 Ita intelligo quæ notantur in nouo speculo conscientiæ cap. 68. §. 3.

1 Y como sea sobre casos acaecidas en el campo, ha se de estar principalmente al juyzio de los rusticos, y personas que siruen del campo: y deuese mirar que los cieruos no suelen comer el pan, saluo quando esta muy tierno a que renace: por lo qual el daño es menor.

1 Vt in l. Si chorus §. 1. ff. de legatis 3. & in c. inter memoratos 16. q. 3. & in cap. quia indicante de praescriptio. & notatur in l. semel C. de re mili. li. 12. & illud, Tractent fabrilia fabri: & sutor vltra calceum non iudicet.

a Omnia haec bene considerauit Cordu. in summa d. cap. 119. & 120. & 121.

OCTAVA DVDA.

SI presupuesto que las palomas de los palomares, a que llamamos brauas, no pueden ser caçadas por la carta y prouision Real, vna legua en torno de los palomares, b si los daños que hazen en los panes y viñas los han de pagar los señores de los palomares, y si en conciencia es licito tener palomares.

b Vide Nauar. Sotum. Coua. & Cord. vbi supra.

2 A ESTA question se responde, que quando los palomares c se edifican en suelo proprio, y el señor del palomar haze tener cuydado de echar mantenimiento acostumbrado en sus tiempos para las palomas, 3 con esto los que tienen palomares justamente los posseen, y las palomas por la costumbre que tienen de yr y venir al palomar, son de natura mas mansas que las bestias que estan en floresta o bosque cercado, y mas que los peces que estan en los estanques, y como animales tan mansos justamẽte se prohibio la caça dellos: y si por su natural inclinacion las palomas buelan y van a los panes y hazen daños, los señores de los palomares no los deuen. Ansi por la dificultad grande que ay en discernir y entender que palomas lo hizieron, y si ellas solas lo comieron, ò otras aues syluestres, 4 como porque los daños semejantes suelen ser tan pequeños que no se ha de auer en consideracion la poca lesion: y puede se conjeturar que si las palomas no estuuieran recogidas en el palomar, que se anduuieran por los montes y hizieran el mismo daño en los panes, y no fructificarã tan cõuenientemente palominos, como es quãdo estan recogidas en palomares: 5 y como cosa justa no estan defendidos los palomares en este Reyno. Y auida consideracion à lo suso dicho se puede dezir que las palomas no hazen daño a nadie: pero si el señor del palomar maliciosamente dexasse de echar ceuo necessario para mantenimiento en su palomar, porque las palomas saliessen mas de lo acostũbrado, y hiziessen

2 Videatur Caietanus in summa in parte Columbarium cap. Et vide Cynum quod non potest prohiberi per vicinũ ne erigat vel aedificet colũbariũ, vt in inquirid. in ver. vicinus.

*3 Notat Fab. in §. in his institu. de rerum diui. & in tantum hoc procedit quod de his auibus inclusis in columbario soluitur decima, quia sunt in fructu iusto, notat Abb. post Inno. & DD. in cap. non est de decimis. * tenet Cass. in consu. Bur. fol. 178. num. 5.*

4 Modica laesio non habetur in consideratione saltim iure fori. vt l. scio, ff. de in integrum resti. & notatur in c. cum dilecti, & in cap. cum causam de emp. & vendi.

5 De quo est text. in cap. non omnis 2 q. 7. & ibi notat Archi. & Alexandrinus, post Petrum de Palude, quod habere columbarium non est peccatum: & secundum haec intelligo quae notantur per Caie. in d. summa in parte colũbarium, & in speculo nouo cap. 70. §. 3.

sen

ſen daño en las heredades conuezinas. En eſte caſo la intencion del ſeñor del palomar cauſaria pecado, aunque no ay reſtitucion de coſa cierta que deua pagar el ſeñor del dicho palomar, por la dificultad que ay en la aueriguacion del tal daño: pero ſi de la verdad conſtaſſe, en qualquier caſo es obligado a reſtitucion el ſeñor del palomar.

1 Pero no es licito al que tiene palomar ſon ſacar las palomas de los otros palomares de ſus vezinos, poniẽdo para auezindallas en ſu palomar cominos ruſticos, y otras coſas odoriferas que las compelieſſe a dexar ſus palomares cercanos, y venirſe a eſte nueuo: y lo tal que los hazen pueden ſer dellos prohibidos por las juſticias, ſaluo do ay coſtumbre en contrario.

1 Hoc notat Cepola in c. de venatione, & in argumen. quidam vir doctus mihi ſocius, in conſilio Ducis del Infantadgo, qui dicitur Doctor de Medina allegauit tex. in l. 4. lib. 7. ordina. * quæ eſt l. 2. tit. 9. lib 7. recop. * & quod notatur in quæſtionibus Capellæ Toloſanæ q. 348.

NONA DVDA.

SI demas del lugar y de la manera del inſtrumento con que eſta prohibida y defendida la caça, como de ſuſo queda dicho, ſi por razon de las perſonas ſea vedado el exercicio de la caça en tal manera, que vſandola, ſea pecado mortal.

A eſta duda ſe reſponde, haziendo diſtincion entre las perſonas eccleſiaſticas y ſeglares, en eſta manera.

LOS religioſos no pueden yr a caça, 2 ni pueden tener perros, ni aues para caçar, ni los pueden tener los criados de los ſuſodichos; ſaluo quando el monaſterio tuuieſſe ſotos y deheſas, cuyo fruto fueſſe caça: porque en tal caſo para caçalla pueden tener perros, y aues y hurones. Y la caça con eſto ſe ha de exercitar en los dichos ſotos por perſonas ſeglares, y no religioſos, ſaluo quando vuieſſe neceſſidad vrgente: y los que hizieren contra eſto, han de ſer punidos conforme a ſu regla.

2 Text. eſt in Clement. ne in agro. §. porro à venatoribus, de ſtatu monachorum.

3 Los Obiſpos no pueden caçar con perros, ni aues, trayendolo por ſu principal exercicio: pero haziendolo pocas vezes por via de recreacion, o por exercitar el apetito, pueden lo hazer ſin pecado.

3 Text. eſt in c. 1. & 2. 34. diſtin. & in ca. 1. de clerico venato. per Abba. in c. fin. eo titulo.

4 LOS clerigos ſacerdotes no pueden ſer caçadores, ni auer perros, ni aues de caça, ni pueden vſar de caça clamoroſa,

4 Ita colligitur ex Abb. in c. 1. de clerico venatore, & eſt

dandose mucho a tal exercicio: pero pocas vezes por recreacion [a] puedenlo hazer: y aunque no sea totalmente por recreacion, caçando solamente, no es mucho error: con tanto que por ello no dexen de rezar, ni nazca embargo en el exercicio de los diuinos oficios.

EMPERO la caça de redes, y de lazos, por derecho comun no esta vedada a los clerigos.

Quanto a los legos, para se dezir la caza licita han de ser distinguidas tres maneras de estados de gentes.

LA primera manera es, de los Reyes, y grandes señores, y caualleros: y quanto a estos podemos dezir, que la caça puede ser auida 2 en alguna manera en lugar de alimentos, ansi para el cuerpo, como para el ánima, quando el exercicio de la caça se haze mesuradamente, porque mediante la caça, se menguan los cuydados y pensamientos, y la saña, y la yra: exercitasse el cuerpo, de que sucede comer, y dormir bien: causase alegria en el animo, sujetando los animales brauos, y considerando la diuersidad dellos, y haziendo que siruan a los hombres, acrecientase con esto el entendimiento; y mediante estas cosas ayudase a conseruar la salud, y se alarga la vida, que es el apetito natural de los hombres: y por tanto entre otras cosas de que hallaron las leyes destos reynos que deuen vsar los Reyes 3 para su plazer y alegria, es la caça.

4 E ansi como en los alimentos de comer y beuer, y vestir los Reyes y grandes señores, el derecho permite que sean diferenciados de las otras gentes inferiores, y que los vsen mas delicados, y con alguna mas prodigalidad que los otros, ansi en el caçar pueden vsar mas que las otras gentes: y en caso puede ser vicio la caça de vna persona particular, que no lo sera en vn Rey ni gran señor: y justo es, que los que pueden mas, y son constituydos en dignidad, que assi como abundan mas en las otras cosas, ansi pueden abundar en este alimento de caça: y pues es tan conueniente a los Reyes y grandes señores, 1 puede se poner por regla que estos pueden caçar sin pecado, con las moderaciones siguientes.

LA

text. in l. 47. tit. 7. part. 1. & in nouo speculo conscientiæ §. 68.

a Quod in dubio præsumitur, vt per Alciat. in tract. præs. Regu. 3. presumpt. 1. nu. 6. Lucas de Pena l. venatoribus C. de excus. art. An tamen & quando prohibita sit clericis venatio, vide Syluest. verbo, Venatio. & add. ad Lugo. in pract. c. venatoribus.

1 Communis est opinio Doct. in c. quod clericis, de foro compe.

2 Quod venatio sit velut alimentum est tex. in l. 20. tit. 5. partit. 2. ibi. Por alōgar la vida y su salud facit generalis locutio. tex. in l. verbo victus, ff. de verbo. signi. nā siue appellemus venationem genus alimenti, siue medicinæ, vtroque casu, verbo victus potest cōtineri.

3 Vt in l. 20. titu. 5. part. 2.

4 Nam alimenta aliter sunt præstanda nobilibus, & diuitibus, & aliter præstantur plebeis. & rusticis, vt in c. non cogātur 41. dist. 1. & notatur per Cardi. in c. cum Apostolus de censibus, & in cap. de multa. de præben. & per Abb. Felin. & Docto. in c. Cum omnes de constitut. per Caietanum in summa, in parte Ornatus, versi. pen.

1 Nam venatio secundum se nullum peccatum est, quia est vsus naturalis dominij homini præstiti super animalia, notat Caiet. in sua summa, in parte venatio.

LA primera moderacion es, que la caça de que ouieron de vsar, sea tal que segun la cantidad de sus 2 rentas la pueden mantener, sin hazer falta a lo que deuen a su casa y familia, y sin que anden haziẽdo deudas por sustentar esta caça, porque haziendo lo contrario, y teniendo exercicio de caça por solo su apetito sin la poder sustentar, es error por vicios diuersos.

3 EL primer vicio es por prodigalidad, pues consume lo que no ha de consumir.

EL segundo, como por gula pues apetece lo que no le conuiene comer: porque, como tengo dicho, la caça es alimento: y tambien puede caer en ello vicio como de gula, como en comer el pauo y capon, y francolin al que no puede gastallo, y comerlo por solo apetito desordenado: 4 en el qual caso puede auer pecado de gula.

EL tercero vicio es, que escandaliza los proximos, y da causa que murmuren de hombre que gasta la propiedad de su hazienda en caça, deuiendola consumir tan ordenadamente que sobrassen frutos. 5 Y quando el alimento que vno come escandaliza los proximos, alomenos seyendo de la calidad deste de caça, ha lo de dexar de comer. De manera que el Rey, o señor, o cauallero, que contra esto tiene caça, y caçadores comete vicio; y teniendo fin a euitar esto la ley de partida deste reyno, permite la caça a los Reyes, con tanto que no metan tanta costa en la caça, que por ello les mengue lo que han de cumplir.

6 LA segunda calidad es, que dado caso que el señor, o cauallero, tenga abundantemente lo necessario para sustentar la caça, pero no ha de vsar della como por officio, y cosa de tanta costumbre que le asemeje no poder passar sin ella: porque solamente se ha de tomar por alimento y recreacion, y por solaz y cosa de juego: en lo qual vsar la caça es en alguna manera genero de virtud que es fuerça y recrea para otras virtudes.

PERO si la caça se toma por officio, es cosa muy viciosa, y por este nimio exercicio de caça, se ha de tomar quando el derecho llama a la caça, Arte nequissima. Y destos caçadores se entiendo lo q̃ 7 dize la Escritura: Ningun caçador se lee ser santo: porque aquellos se dize por los viciosos caçadores, que en tal manera se dan al exercicio de la caça que emplean su animo en ello, y acaban seyendo caçadores en obras y

Bb 3 en

2 Facit in simili tex. in l. ius alimentorum ff. vbi pupillus edu. debeat. & in l. 20. titu. 16. part 6.

3 Argumen. text. in l. 1. ff. de curatore furio vel prodigi. glos. in §. item. prodigus, insti. quibus non est permiss. face. testa.

4 Hoc vitium gulæ plerumq. veniale peccatum est, nisi quando cibus allicit vsque ad vomitum, aut alia inconuenientia, de quo per Caietan. in summa, in parte gulæ peccatum ibi, puta ad nimium sumptum.

5 Hoc intelligo cum distin. de qua per sanctum Tho. 2. 2. q. 43. art. 8. & quæ alimenta ratione scandali sint vitanda. vide per Caiet. in sua summa, in parte scandalum.

6 Videatur in argumen. text. in l. 1. §. is quoque deteriorem ff. de seruo corrupto.

7 Ita intelligo text. in c. qui venatoribus, & in cap. Esau 86. distin. & quæ notantur in Specu. conscientiæ c. 68. in fin. Videatur tex. in c. 1. 34 distin.

en pensamientos, de los quales como fenezcan en vicio, se dize, que no son santos.

1 LA tercera moderacion es, que los señores, y caualleros no han de vsar de la caça hasta tanto que cada dia ayan proueydo, o hecho lo que les obligan sus oficios: de tal manera, que por emplearse en la recreation de la caça, no han de fallecer en la administracion de la justicia, a que principalmente son obligados: porque si el señor que ha de proueer, y gouernar sus vassollos, se ocupa en la caça, y no entiende en dar a cada vno lo suyo, y no tiene puestos letrados, o sabios juezes para ello, los quales hagan con ellos lo que el señor deue hazer, este tal señor que ocupado en la caça menosprecia el gouierno, digno es de perderlo. 2 Por la qual injusticia se lee de algunos que posseyendo reynos, por gozar del vicio, y menospreciar el vso del cetro real, dexaron su posteridad sin reynos: y contra estos se escriue, que el animo que han de tener de rectores, y justicieros, se les conuirtio en ferozidad de animales brutos: y destos se dixo, que se apartan y desuian de la buena obra, y no tienen cuydado de la Republica. Por lo qual es necessario que en los hechos 3 que son personalissimos, que otro no lo puede vsar por el señor; como es el firmar, y oyr lo que a su estado conuiene saber: que de tal manera ordene esto, que no detenga sus vassallos en dilacion de tiempo, ni en otra cosa alguna por seguir el deleyte de la caça.

4 LA quarta moderacion es, que los señores euiten mucho de no vsar la caça en dias que ayunan por precepto de la Yglesia, ansi como son las vigilias y dias de quaresma, porque en estos dias esta defendida la caça. Y aunque el señor tuuiesse priuilegio para no ayunar, no se estiende a relaxar esta prohibicion: empero no quebrantando el ayuno, por via de recreacion moderada, ya que se cace en dia de ayuno, no le condeno por pecado mortal, aunque sera peligroso al caçador con el trabajo de la caça guardar el ayuno.

5 LA quinta moderacion es, que no anden a caça en dias de fiesta, dexando por esto de oyr Missa y sermon: pero oydos los oficios diuinos por causa de recreacion, licito es caçar en dias de fiesta, cõ tanto q̃ no impidan la familia y criados caçadores, que por esta causa dexen de oyr los diuinos oficios: por lo qual en tales dias incumbe a los señores, que quieren

1 Vide Caietan. in summa in parte Venatione vers. 4.

2 Nam propter Salomonem Dominus regnum Israel de manibus filiorum eius dispersit: & propter iustitiam Dauid lucernam ex semine eius reliquit semper in Hierusalem: & legitur Matthæ. 21. c. Auferetur a vobis regnũ & dabitur genti facienti iustitiam. Et Seneca dicit in prouerbijs. Male imperãdo, summum imperium committitur.

Videatur in proposito Puteus, in tracta. Syndi. cap. de Principum & dominorum excessibus.

3 Actus enim scribẽdi, & similia. per aliũ non expediũtur, glo. in l. prima §. Sed & cum quis ff. de vi. & vi. arma & in l. stipulatio. §. siue autem ff. de noui. ope. nuntia. Bal. in l. 2. C. de his qui veni. ætatis impetra. l. inter artifices ff. de solutio. cap. fin. de officio delegati.

4 Notat glo. in cap. qui venatoribus 86. distin. & Abb. post glo in cap. 1. de clerico venato,

5 In cap. Missas totas, de consec. distin. 1. & in cap. an putatis 86. distinct. & notat Caiet. in sua summa. in parte, Venatio. versic. 5.

yr a caça oyr Missa por sus personas, y hazer amonestar los que con el han de yr que la oyan, o deputar tiempo para yr, quando se presuma que han oydo Missa, o podido la oyr: porque con esto licitó es vsar de la recreacion de la caça, aunque sea dia de fiesta, mayormente para volar garça que va de passo, o para tomar puerco 1 que otro dia auria huydo: porque esta necessidad haze el caso mas licito, aunque sea en fiesta.

1 Videatur text. in cap. licet, de ferijs, & quæ notat Specu. conscieotiæ cap. 68. §. 5. vbi breuiter loquitur.

LA sexta moderacion es, que los señores no entren a caçar en terminos, ni sotos agenos contra la voluntad de los señores dellos, porque seria hazer violencia: y la caça que se toma de los sotos, cuyo fruto principalmente es caça, serian obligados a la restituir, como cosa tomada contra la voluntad de su dueño, 2 y que tiene derecho de prohibir que no se cace.

2 Notat Caietan. in summa. in parte, Venatio. verb. efficitur.

3 LA septima moderacion es, que si andando con sus caçadores hazen daños en panes, o viñas, o huertas, seyendo los daños notables, y cosa que se conozca por daño, de tal manenera que los señores de las heredades se quexan, o se presume que sabiendolo, no lo sufririan por ser grandes: en estos casos son obligados a la enmienda dellos.

3 Notat Caietan. in summa, in parte, Venatio. & Specu. conscientiæ cap. 68. §. 3. & Inno. in foro conscientiæ in cap. sicut dignũ de homicidio.

4 LA octaua moderacion es, que los señores, y caualleros en la manera del caçar no quebranten las leyes del reyno, porque tambien ligan a los señores de Castilla, como a los otros vassallos del reyno.

4 Vt in l. 5. titu. 4. libro. 1. Ordin. * Quæ est l. 2. tit. 1. lib. 2. recopil.

LA nona moderacion es, que los señores tengan cuydado de hazer pagar sus salarios, y acostamientos a los caçadores, sin les defraudar de sus estipendios y acostamientos; ora el caçador aya assentado por tiempo cierto, ora por toda su vida; porque se puede obligar a esto, 5 sin que por tal contrato se induzga genero de seruidumbre. Pero si el señor quiere caminar a caça mas lexos de lo que tiene de costumbre; si por esto se recrece al caçador * mas costa de la que se suele gastar en la tierra donde assento, y donde el señor suele andar a caça, justo y necessario es, que el señor ayuda a la costa que por esto se recrece.

5 Notat glo. in l. si hi contra quos C. locati, & in l. antiquitas C. de vsufructu. & in l. 3. §. constituitur ff. eo.

* Videatur text. & ibi Bart. in l. Meuia. §. fin. ff de annuis legatis. & in l. quod oisi §. õna. ff. de operis liberto.

6 LA decima moderacion es, que los señores sean templados en el hablar de la caça, y no se glorien de los hechos della, ni gasten el tiempo en hablar, o en oyr della, porque seria cosa culpable, y contra la autoridad y reputacion de sus personas.

6 Notat Speculum conscientiæ cap. 68. §. 6. in fine.

Con

Con eſtas diez calidades a mi parecer ſe puede vſar la caza por los ſeñores y caualleros, y guardandolas, el cazar es acto virtuoſo, y puede ſe llamar deſcanſadero para exercitar otros actos de virtud.

EL ſegundo eſtado de gentes que ſuelen caçar fuera de los arriba dichos, ſon los que no entienden en otro oficio, ſaluo caçar, y con la caça que matan, anſi de la carne como de los cueros della, ſuelen procurar de mantener ſus perſonas: eſtos bien pueden caçar, con que no ſea en dia de fieſta, aunque ayan oydo Miſſa: porque en eſte caſo caçar para ſe mantener es obra ſeruil, y no ſe puede exercitar en Domingo; pero ceſſando eſto, y no caçando contra la prohibicion de las leyes, como arriba queda diſtinguido, 1 pueden eſtos caçadores caçar, y mantenerſe de la caça ſin pecado.

1 Notat gloſ. in cap. qui venatoribus 86. diſtinct.

PERO acerca de la 2 caça deſtos que lo ſuelen tener por oficio, ha de auer vna conſideracion, que es coſa eſpecial en eſta caça, que ſi eſtos caçadores piden contra alguno que les eſpanto la caça, o rompio las redes, o hizo otra coſa porque dexo de caçar, y dize, que ganara en la caça, ſi eſto no ſucediera, tãtos marauedis: el qual intereſſe de mãda, aunque en otros caſos, ſegun derecho ſe pueda pedir lo que vno dexa de ganar por hecho de algun tercero: pero en caſo de caça por ſer coſa tan incierta no ſe ha de preſumir que ſe pudiera tomar, ni caçar lo que ſe pide: por lo qual el derecho no prouee de accion para ſe poder pedir lucro ceſſante en caſo de caça, ni los juezes lo deuen juzgar.

2 De quo eſt tex in l. quemadmodum §. idem labeo ff. ad l. Aquiliam, & quæ notat Boerius allegando Romanũ. in principio apoſtillarum ad Dynum in proœmio de regulis iuris, in litera A, in verbo Adde quando.

3 EL tercero eſtado de gentes que ſuele caçar, ſon los labradores, y meneſtrales: y en quanto a eſtos el vſo de la caça moderamente, por cauſa de recreacion es licito: y ſi contrauienen a la prohibicion de las leyes del reyno, ſeran caſtigados por las penas dellas. Y lo que caçan en los caſos prohibidos, y vedadas, es coſa ilicita, y el oficio de los caçadores por ſer oficio, ningun priuilegio tiene ſegun derecho, como los antiguos priuilegiaron otros oficios por la vtilidad que dellos nace a las 4 republicas, la qual no nace del oficio de la caça: y por tanto carece de priuilegio, y no le fue concedido.

3 In propoſito horum videatur Guillelmus Benedictus, in c. Raynur. de teſtamentis. in parte Vxorem nomine nu. 906.

4 Videatur gloſ. in cap. qui venatoribus 86. diſtinct.

DECI.

DECIMA DVDA.

SI el halcon se pierde, y le toma algun rustico, y lo lleua a su poder, y por no sabello curar, se muere, si sera obligado a pagar el valor al señor del halcon.

Para determinacion desta question, se han de considerar dos casos.

EL primero es, 1 quãdo el halcõ perdido lleuaua pihuelas, y cascaueles, o qualquier cosa destas señales, y en este caso el labrador fue obligado a pensar naturalmente que aquel halcon no auia nacido con aquello que trae, y que tiene dueño: y por tanto como cosa mostrenca, fue obligado en el mismo dia que lo hallo a lo poner y registrar ante la justicia, para que se pregone, y sepa cuyo es el halcon: y si el labrador no haze esso, y se muere, o se pierde, es obligado no solamente a pagar el interesse y valor del halcon, empero como ladron puede ser castigado.

2 EL otro caso es, quando el halcon parece sin pihuelas, ni sonajas, o cascaueles. y en tal caso como vino a poder del rustico en la forma de natural libertad, no es obligado a cosa alguna, aunque lo mate.

1 Pro hoc text. in l. 1. tit. 13. lib. 6. ordi. * Quæ est l. 6. & 7. tit. 13. lib. 6. recop. * & alij iura quæ possent allegari, ponit Bart. in tracta de falcone.

2 Vt in l. naturalem ff de acquiren. rerum domi.

VNDECIMA DVDA.

SI los señores de vassallos pueden tener monteros en sus tierras, y por razon delos oficios de monteria libertarlos que no pechen en pechos reales, y concejales, o si pueden lleuar algunos marauedis a los pueblos, porque no aya estos monteros libertados.

A Esta question se responde, 3 que en est reyno de Castilla muchos grandes, y caualleros, tienen priuilegios para tener monteros escusados, los quales priuilegios se han de guardar, y cumplir con dos qualidades. La primera, con que los señores han de tener los monteros dentro de sus tierras, y morando en ellas pueden ser escusados. La segunda es, que estos monteros no han de ser de los mayores pecheros, saluo de los medianos, o menores; y han de ser escusados en pechos, y ser-

3 Pro hoc text. in l. 2. titu. 23. lib. 2. ordina. & in l. 3. & l. 11. titu. de los escusados, lib. 4. ordin. Hæ leges non repetiuntur in recopilatione, & cessat per es dispositum per l. 22. cum tribus seq. titu. 14. lib. 6. recopil. & vide l. 1. tit. 13. eodem libro.

y seruicios Reales, pero no en los pechos concejales y con estas calidades los priuilegios de monteros han de ser guardados à los señores, y caualleros, aunque sea en perjuyzio, de los pecheros.

1 ITEM si el señor, ò cauallero no tiene priuilegio, para escusar algunos por monteros, empero los señores de su casa, y mayorazgo, estan en costumbre de tener en sus tierras algunos escusados, seyendo esta costũbre inmemorial, tiene fuerça de priuilegio, y deue ser guardada a los señores, como si huuiesse priuilegio expresso: porque si esta costumbre inmemorial era bastante para que fuesse el montero exempto, y adquiriesse exempcion contra los pecheros, lo mismo ha de obrar si algun señor esta en tal vso y costumbre: porque todo es para vn fin, en qualquier caso destos dos. Y quando algun señor, o cauallero tiene este derecho de excusar algunos monteros en sus pueblos, por el dicho priuilegio ò costumbre en tal caso licitamente se puede conuenir con el pueblo que le de tantos marauedis en el lugar delos que se auian de cargar a los pecheros: 2 si vsara de dar la exempcion a los monteros, y vale este concierto, y deue se guardar.

EMPERO si el señor de vassallos por su plazer sin que tenga priuilegio, ni aya costumbre inmemorial quiere tomar monteros en su tierra, y manda que a estos no les repartan pechos, 3 o los libra de otras hazenderas peca, porque esto seria violencia, o tirania, y porque hazer exemptos, a solo el Emperador, o Rey que no reconoce superior pertenece, y no à los señores inferiores destos.

Y AVNQVE algunos señores so color que los monteros sean guardas de los montes publicos los quieren hazer exemptos: empero no lo pueden hazer, porque los montes son de los pueblos: a y poner guardas de los tales montes pertenece à los concejos, 4 y so esta color no se puede conceder la dicha immunidad y exempcion.

1 Videatur c. 10. in curijs de Madrid. an. 1528. * Quæ est l. 8. titul. 15. lib. 4. Rec. * textus in c. super quibusdam §. 1. de verb. signi. & in pragma. de Cordoua, fo. mihi 154. * Quæ est l. 8. tit. 11. lib. 2. Rec. sed crederé dicta in hoc nu. 102. non procedere attẽta l. 23. tit. 14 li. 6. Recopilationis. * & quæ notantur in quæstionibus Capellæ Tolosan. q. 348. Et quod per immemorialem adquiratur ius in personis, vide Barr. in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris & in l. litibus C. de agricolis lib. 11. lass. in §. Præiudiciales ad finem instit. de actio & tantum potest consuetudo immemorialis. quantum imperator cum causa, secundum Isernam tit. quæ sint regalia vers. flumina. vide in tractatu præscriptio. 2. parte 3. partis quæst. 6.

2 Notat Bald. in l. his quibus C. de fidei commiss. libert.

3 Videatur text. & ibi glos. in l. vacuatis C. de decurioni libr. 10 & Abb. & DD. in c. peruenit. de censibus, & in quæstionibus Capellæ Tholosa. q. 348.

a L. 4 titu. 28. par. 3.

4 Qualiter ponere custodes pertineat ad consilium & non ad dominos terrarũ, vide in tract. de peste fol. 106. num. 414. Vide meliorem gl. Cassanei in consuetud. Burgun. fol. 63. colu. 2. & Fel. in c. de quarta, de præscriptio. nu. 27. vide l. primam ff. quemadmodum vsufruc. caueat.

DVODECIMA DVDA.

SI los señores de vassallos pueden compeler a los subditos que cerquen de piedra, o paredes, o de otros valladares sus heredades, porque los venados y puercos que salen de los bosques de los señores no destruygan estas heredades que se mandan cercar.

A ESTA duda se responde, 1 que regularmẽte ninguno es obligado, 2 aunque este dentro de la ciudad y sus muros, a hazer edificio en su solar: porque hazer edificios particulares y priuados, es cosa voluntaria: empero si el que tiene casa se le ha caydo, por la disformidad que puede nacer a la Republica, de estar el edificio caydo por el suelo, puede ser compelido por el señor, y juez de la tierra, que repare y reedifique se casa; y si no lo quiere hazer, puede el señor, o juez mandarlo hazer, y reparar a su costa, porque conuiene al bien publico. Por manera que el reedificar es cosa necessaria; y el hazer de nueuo, cosa voluntaria: por lo qual digo, que el señor no puede mandar hazer edificio fuera del pueblo a su vassallo, aunque sea para prouecho y vtilidad del mismo vassallo. Y si quiere pregonarse por mandado del señor que se hagan las dichas cercas y edificios, el pregon puedese dar mas para inuitar que se hagan, que no para compeler, ni apremiar, ni lleuar sobre esto penas, ni agrauar con otros daños: y si el vassallo por no cercar su heredad la dexare, de tal manera que la caça haga daño a los frutos, la culpa sera del vassallo, y no del señor, como de suso queda determinado.

1 Videatur tex. in l. singularum C. de ædificijs priua. & in l. ad curatoris, & ibi glos. ff. de damno infec. & in l. præses la §. ff. de officio præf. & in l. 10. tit. 32. part. 3.

2 Licet possit dominus circundare, vt l. per Prouincias C. de ædif. pri. & tenet Boer. deci. 320.

CON la determinacion de las dichas doze questiones, parece que lo mas principal en esta materia de caça queda determinado: porque lo que allende desto se podria preguntar, ò sera muy claro para determinarlo, ò por las razones de lo aqui dicho se puede facilmẽte entender: y porq̃ la materia no sufre mas larga escritura, y la prolixidad es contraria al compendio que prometi, y puse por nombre de lo que se ha tratado; pongo fin a la obra: en la qual si alguna cosa se ha dicho fuera de mi intencion, que es seruir a Dios, y a la Republica; aquello quede a correccion de la santa Yglesia, y a emienda del prudente Lector.

LAVS DEO.

AD LECTOREM.

MVLTAS possem allegationes referre in affirmationem eorum quæ supra dicta sunt. Cum tamen adsit copia librorum, & maximè nouissimorum qui satis onerant in lecturis atque consilijs conclusiones suas legum allegationibus: citando quoque Bart. & Bal. & alios in quibus etiam plurimæ leges referuntur, minus necessarium putaui, transcribere quæ facilè per alios videri possunt: siquis tamen dubitauerit in aliquo capite ex suprà positis, ipse videat authores nostros, & comprobata inueniet quæ à me scripta sunt, & nisi his perlectis, non me carpat, obsecro, Vale feliciter.

ESTA Presente obra que recopilo sobre la Caça el Doctor Pedro Nuñez Auendaño, del consejo de don Yñigo Lopez de Mendoça tercero deste nombre Duque del Infantado, para documento, y auiso de todos los Caçadores, y descargo de las consciencias de los Principes y señores, con sus dudas y decisiones, dellas fue visto y examinado por el reuerendo señor Licenciado Gaspar de Quiroga Vicario General en la Metropoli de Toledo, y con su licencia impresso la primera vez en la muy noble villa y Vniuersidad de Alcala de Henares. A deziocho dias del mes de Deziembre, del año de M. D. X L I I I.

Aora de nueuo impresso en Napoles, por Tarquinio Longo: en este año de 1620.